తెలుగు కావ్యపరంపర :

ఆంధ్ర మహాభారతము

(కవిత్రయ ప్రణీతము : మొత్తము 4 సంపుటములు)

ద్వితీయ సంపుటము

విరాటోద్యోగ పర్వములు

ప్రచురణ :

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

కళాభవనం, సైఫాబాదు,

హైదరాబాదు - 500 004.

आन्ध्रमहाभारत - 2

द्वितीय

తెలుగు కావ్యపరంపర :

ఆంధ్ర మహాభారతము

(కవిత్రయ ప్రణీతము : మొత్తము 4 సంపుటములు)

ద్వితీయ సంపుటము
విరాటోద్యోగ పర్వములు

ప్రచురణ :
తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం
కళాభవనం, సైఫాబాదు,
హైదరాబాదు-500 004.

ప్రథమముద్రణము
ప్రతులు – 5000

ఆంధ్ర మహాభారతము: కవిత్రయ ప్రణీతము
మొత్తం నాలుగు సంపుటములు: వెల: రూ. 190.00

ద్వితీయ సంపుటము: విరాటోద్యోగ పర్వములు

ప్రతులకు:

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం,
కళాభవనం, సైఫాబాదు,
హైదరాబాదు - 500 004.

ముద్రణ:

ది ప్రింటర్
3-6-584/H,
హిమాయత్ నగర్,
హైదరాబాద్ - 500 029.

ప్రకాశక విజ్ఞప్తి

ఒక జాతి భాషాసంస్కృతుల అవగాహనకు ఆ జాతి చిరకాలంగా సృష్టించుకొన్న సాహిత్యమే ప్రబలమైన సాధనం. తెలుగుజాతి సంస్కృతిచరిత్ర తెలుసుకోవాలంటే తెలుగు భారతం తప్పక చదవాలి.

కవిత్రయ భారతం వ్యాసవాణిని తనలో స్వచ్ఛంద సుందరంగా పొదువుకొన్నది. అందు వల్లనే దానికి తెలుగున ప్రత్యేక గౌరవ మర్యాద లేర్పడినాయి.

భారత కథ తెలుగువారి జీవితంపై ప్రసరింపజేసిన ప్రభావం సామాన్యమైంది కాదు. పన్నెండవ శతాబ్దిలో తెనుగునాట జరిగిన పలనాటి యుద్ధం సర్వ విధాల భారత యుద్ధాన్ని పోలి వుండటం ఇందుకు నిదర్శనం.

నాటికీ నేటికీ రామాయణంకంటే భారతమే తెలుగువారి జీవితానికి చాల చేరువగా వచ్చిం దనిపిస్తుంది.

దీనికి బలమైన కారణం నన్నయ తిక్కన ఎఱ్ఱనలు తెలుగు భారతాన్ని తీర్చిదిద్దిన తీరు తీయమేనని వేరుగా చెప్పనక్కరలేదు.

తెలుగు కావ్య సరస్వతికి వెయ్యేండ్ల నిండైన చరిత్ర ఏర్పడింది. ప్రాచీన కావ్య సరస్వతి ప్రజలందరికీ ఉండవలసినంత అందుబాటులో ఉండాలి; ఉండేట్లు చెయ్యవలసిన బాధ్యత విశ్వవిద్యాలయాలమీద కూడా ఉంది. లోగడ ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాదమీ ఆ బాధ్యత కొంత నెరవేర్చింది. ఆ బాధ్యత ఇప్పుడు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం స్వీకరించింది. తెలుగు భారతం పునర్ముద్రణ అవశ్యకర్తవ్య మనిపించింది.

తెలుగు భారతం : తొలుతటి ముద్రణలు

తెలుగు భారతం తాళపత్రాలు ఆధారంగా తొలుదొల్త ముద్రించబడిన పరిస్థితులకు, నేటి పరిస్థితులకు ఎంతో అంతరం ఉంది. ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం వారి సంశోధిత భారతం (1968) పీఠికలో కొన్ని వివరా లున్నాయి.

తెలుగు భారతం ముద్రిత ప్రతులు పరిశీలిస్తే క్రీ.శ. 1860 వ సంవత్సరానికి ముందరివిగా కొన్ని, తరువాతివిగా కొన్ని- కనిపిస్తాయి. ముందరి ప్రతుల ప్రకరణలో చిన్నయసూరి, రామానుజాచార్యులు (1847) ఆలూరి ఏకామ్రజోస్యులు (1851-53), కరాలపాటి రంగయ్య గార్ల (1852) ప్రతులు పేర్కొనదగివున్నాయి. తరువాతి ప్రతుల సమాచారం బ్రిటిషు మ్యూజియం గ్రంథాలయం, ఇండియా ఆఫీసు గ్రంథాలయం మొదలైనవిచ్చిన వివరాలనుబట్టి సేకరించు కోవటం జరిగింది.

సి. పి. బ్రౌనుగారు తెలుగు భారతం 18 పర్వాలు తాళపత్రప్రతులతో సరిచూపించి, పాఠాంతరాలు వ్రాయించి, పరిష్కృతం చేయించి కాగితపు ప్రతి ఒకటి సిద్ధం చేయించారు.

ఆలూరి ఏకామ్రజోస్యులు మొదలైన పండితులకు, వావిళ్ళవారికి సి. పి. బ్రౌను గారు సిద్ధం చేయించిన ప్రతి ఎంతో ఉపకరించింది. ఏకామ్రజోస్యులు బ్రౌనుగారికి తన కృతజ్ఞతను (భారతం- ద్వితీయ సంపుటం 1858 పీఠికలో) తెలియజేయటం జరిగింది.

క్రీ. శ. 1900 సంవత్సరం తరువాత ముద్రితమైన భారత ప్రతులతో వావిళ్ళవారి భారతం, ఆనంద ముద్రణాలయం వారి భారతం సుప్రసిద్ధమైనవి.

ఆనంద ముద్రణ ప్రత్యేకత

1901 వ సంవత్సరంలో కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారు, రాయదుర్గం నరసయ్య శాస్త్రిగారు సంపాదకులుగా ప్రచురించబడ్డ ఆనంద ముద్రణం వారి మహాభారతం ఎంతో ప్రశస్తి నార్జించుకొన్నది. దీని ప్రశస్తికి కారణం సుప్రసిద్ధులైన మహాపండితులు తంజనగరం తేవప్పెరుమాళ్ళయ్య, బుక్కపట్టణం రామానుజయ్య, పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులు మొదలైన వారు పాఠ పరిశోధన బాధ్యత వహించటమే. ఈ పండిత ప్రకాండుల జీవిత విశేషాలు సేకరించి, ప్రత్యేక గ్రంథాలుగా ప్రజల కందించవలసిన అవసరం లేకపోలేదు.

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం సంకల్పం

వారి కృషి విశేషాలు తెలుగువారికి సువిదితం చెయ్యటానికి ఆనందాశ్రమగ్రంథరత్నమాల పక్షాన వారు పరిశోధించిన ఆంధ్రమహాభారతాన్ని యథాతథంగా ముద్రించి, సాధ్యమైనంత తక్కువ ధరకు ప్రజల కందించాలని తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం సంకల్పించింది. ఆ సంకల్ప ఫలమే నాలుగు సంపుటాలుగా రూపుదిద్దుకొన్న ఈ భారత ప్రచురణ.

మొదటి సంపుటము-	ఆదిసభారణ్య పర్వములు
రెండవ ,,	విరాటోద్యోగ పర్వములు
మూడవ ,,	యుద్ధషట్కము-
	భీష్మ ద్రోణ కర్ణ శల్య సౌప్తిక స్త్రీ పర్వములు
నాల్గవ ,,	శాంతి సప్తకము-
	శాంతి అనుశాసనిక అశ్వమేధ ఆశ్రమవాస మౌసల మహాప్రస్థానిక స్వర్గారోహణ పర్వములు.

ఈ ప్రచురణకు ఆధారంగా స్వీకరించిన భారతప్రతులు తొలదొల్త మద్రాస్ వేమూరి వేంకటకృష్ణమసెట్టి అండ్ సన్స్ వారు, తరువాత ఎ. కణ్ణన్‌సెట్టి అండ్ సన్స్ కంపెనీవారు, అటు పిమ్మట ఏలూరు రామా అండ్ కో పబ్లిషర్స్ వారు ప్రచురించినవి.

'భారతం - పరిష్కృతపత్రి ముద్రణలో వావిళ్ళవారిది ముందా? ఆనందాశ్రమం వారిది ముందా?' అనే ప్రశ్న ఒకటి లేకపోలేదు.

1968 లో ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం వారు ప్రచురించిన సంశోధిత ప్రతి పీఠికలోను ఈ ప్రశ్న తలయెత్తింది. వావిళ్ళ ముద్రణమే ముంపరిదైయుంటే అది ఆనంద ముద్రణం మరింత పరిశుద్ధంగా వెలువడటానికి దోహదం కలిగించివుంటుందని కూడా భావించవచ్చు:

ఏమైనా ఆనందాశ్రమ గ్రంథరత్నమాల వారి భారత ప్రతి ఎంత ప్రశస్తమైందో పండిత లోకానికి సువిదితమే కనుక దానిని గూర్చి ప్రకృతం చర్చించవలసిన ఆవశ్యకం అంతగా లేదు. తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం కులపతులు ఆచార్య తూమాటి దొణప్పగారు తమ జీవిత కాలంలో భారతం వ్రాతప్రతులు దాదాపు 120 దాకా పరిశీలించారు. వారి దృష్టికి కూడా ఆనందముద్రణమే అభిలషణీయ మనిపించింది. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయం పరిశోధనాలయం సంచాలకుడుగాను, ఆంధ్ర భారత పరిశోధకుడుగాను నావరకు నాకు అనేక భారత ప్రతులు పరిశీలించే అవకాశం కలిగింది. ఆనంద ముద్రణం పేరు సార్థకమే అనుకుంటాను.

పీఠికలు, విమర్శలు

"భారతం సాధ్యమైనంత చౌకధర కందించినా సముచితమైన పీఠికతో, విమర్శతో అందిస్తే ప్రయోజనకరంగా ఉండేది గదా!" అనే ఆశంక లేకపోలేదు.

భారతంపై విమర్శ రచనలు అసంఖ్యాకంగా ఉన్నాయి. వాటిలో మేలైన వాటిని ఎన్నుకొని ప్రత్యేక సంపుటంగా అందించటంవల్ల ఎక్కువ ప్రయోజనం ఉంటుందని భావించటమైంది. ప్రస్తుత సంపుటాలలో వాటిని కూడా చేర్చి గ్రంథమూల్యం పెంచటం ఉచితంకా దనిపించింది.

లోగడ ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ వారు 1970 నుండి ప్రచురించిన భారత ప్రతులు పూర్తిగా చెల్లిపోయిన కారణంగాను, ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాదమీ లలితకళా అకాదమీ అంతర్జాతీయ తెలుగు సంస్థ తెలుగు విశ్వవిద్యాలయంలోనే అంతర్లీనమైన కారణంగాను, ఆయా సంస్థలు లోగడ ప్రచురించిన రచనలు పునర్ముద్రించవలసిన సందర్భాలలో ఉచితమైన మార్పులతో వాటిని తెలుగు విశ్వవిద్యాలయమే ముద్రించవలసిన కారణంగాను - ఆ కృషిలో భాగంగానే ప్రస్తుతం ఆంధ్ర మహాభారత సంపుటాలు-ఆనందాశ్రమ, గ్రంథ రత్నమాల వారి ప్రతులు ఆధారంగా-ముద్రించటం జరిగింది.

పునర్ముద్రణకై ఆనందముద్రణ ప్రతిని స్వీకరించినందుకు అభినందనపూర్వకమైన జాబులు కూడా కొన్ని మాకు అందాయి. అయినా ఇందు విషయమై తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం దీర్ఘ సూత్రతనే అవలంబించింది.

ప్రాచీన కావ్యాల పునర్ముద్రణ,
లఘు వ్యాఖ్యాన రచనలు,
భాషాంతరీకరణలు.

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం సంకల్పించిన పథకాలలో ప్రాచీనకావ్యాల పునర్ముద్రణ మాత్రమే కాక కొన్ని విశిష్ట కావ్యాలను లఘు వ్యాఖ్యలతో ముద్రించే పథకం కూడా ఉన్నది.

ఉదాహరణకు శ్రీనాథుని కాశీఖండ భీమఖండ హరవిలాసాలు మొదలైన వీ పథకంలో ప్రాధాన్యం వహిస్తున్నాయి. ఇప్పటికే కొన్ని ప్రబంధాలు హిందీ మొదలైన భాషలలోకి కూడా అనూదితము లైనాయి. రామకృష్ణకవి పాండురంగమాహాత్మ్యం హిందీలోకి, రాయల ఆముక్తమాల్యద తమిళం లోకి అనూదితం కావటం ఈ పథకంలో భాగమే.

చేసినపని కొద్దిదిగా చేయవలసింది పెద్దదిగా గోచరిస్తుంది. కృషి లక్షణం తెలిసి, చేయ దలచుకొన్నపని పూర్తి చెయ్యడానికి ఆరాటపడే ప్రవృత్తికి అది అట్లా గోచరించటం అతి సహజం.

విశ్వవిద్యాలయ లక్ష్యాలు

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం లక్ష్యాలు ప్రాచీన సాహిత్యానికి మాత్రమే పరిమితమై లేవు. ఆధునిక సాహిత్యానికీ, ఆధునిక భాషాభివృద్ధికీ, వాస్తుశిల్ప జ్యోతిషాది శాస్త్ర విజ్ఞానాభివృద్ధికీ, లలిత కళాభివృద్ధికీ విశ్వవిద్యాలయం నిరంతరం కృషి చేస్తున్నది.

భూతకాలికమైన విజ్ఞానంతో, వర్తమానానికి సంబంధించిన అనుభవంతో, భవిష్యత్కాలా నికి బంగారుబాటలు నిర్మించుకునే ప్రయత్నమే విశ్వవిద్యాలయ పరమ లక్ష్యం. అందులో భాగమే అనేక ప్రాచీనాధునిక కృతుల ప్రచురణ.

ప్రస్తుతం మీ హస్తాలను అలంకరించిన ఆంధ్ర మహాభారత సంపుటాలు మీకు ఆనంద హేతువులు కాగలవని విశ్వసిస్తున్నాం.

హైదరాబాద్,
శుక్ల - ఉగాది

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయ పక్షాన
డా॥ వి. వి. యల్. నరసింహారావు,
ప్రచురణల విభాగాధికారి

విషయసూచిక.

విరాటపర్వము – ప్రథమాశ్వాసము.

విరాటపర్వము – ద్వితీయాశ్వాసము.

విరాటపర్వము – తృతీయాశ్వాసము.

విరాటపర్వము – చతుర్థాశ్వాసము

విరాటపర్వము – పంచమాశ్వాసము

ఉద్యోగపర్వము – ప్రథమాశ్వాసము.

ఉద్యోగపర్వము – ద్వితీయాశ్వాసము.

ఉద్యోగపర్వము – తృతీయాశ్వాసము.

ఉద్యోగపర్వము – చతుర్థాశ్వాసము.

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము,

విరాటపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

యన గౌరి నాఁ బరఁగు[1] చెల్వకుఁ జిత్తము పల్లవింప భ
ద్రాయితమూర్తియై హరిహరంబగు రూపము దాల్చి విష్ణురూ
పాయ నమశ్శివాయ యని పల్కెడు భక్తజనంబు వైదిక
ధ్యాయిత కిచ్చు మెచ్చుపరతత్త్వముఁ గొల్చెద నిష్టసిద్ధికిన్.

కృతినిర్మాణప్రస్తావన.

వ. అని సకల బ్రహ్మప్రార్థనంబు సేసి తత్ప్రసా[2]దాసాదితకవిత్వతత్త్వనిరతిశయాను
భావానందభరితాంతఃకరణుండ నగు చుండి యొక్కనాఁ డిట్లని వితర్కించితి.

శా. విద్వత్సంస్తవనీయభవ్యకవితావేశుండు విజ్ఞానసం
పద్విఖ్యాతుఁడు సంయమిప్రకరసంభావ్యానుభావుండు గృ
ష్ణద్వైపాయనుఁ డర్థిలోకహితనిష్ఠం బూని కావించె ధ
ర్మాద్వైతస్థితి భారతాఖ్య [3]మగు లేఖ్యం బైన యామ్నాయమున్. 3

క. వేదములకు నఖిలస్మృతి, వాదములకు బహుపురాణవర్గంబులకున్
వాదైనచోటులను దా, మూదల ధర్మార్థకామమోక్షస్థితికిన్. 4

వ. అదియును: 5

ఉ. ఆదరణీయసారవివిధార్థగతిస్ఫురణంబు గల్గి య
ష్టాదశపర్వనిర్వహణసంభృతమై పెను పొంది [4]యుండ నం
దాదిఁ దొడంగి మూఁడుకృతు లాంధ్రకవిత్వవిశారదుండు వి
ద్యాదయితుం డొనర్చె మహితాత్ముఁడు నన్నయభట్టు దక్షతన్. 6

మ. హృదయాహ్లాది చతుర్థ మూర్జితకథోపేతంబు నానారసా
భ్యుదయోల్లాసి విరాటపర్వ మట యుద్యోగాదులుం గూడఁగాఁ

---

1. క. చెల్వల. 2. ఖ. గ. దోదితకవిత్వ. 3. క. ఖ. మగునామ్నాయంబు లేఖ్యంబు గాన్. 4. చ. జ. యుండు.

బదిఁ యేనింటఁ దెనుఁగుబాస జనసంప్రార్థ్యంబులై పెంపునం
దుది ముట్టన్ రచియించు టొప్పు బుధసంతోషంబు [1]నిండారఁగన్. 7

క. అని రచనాకౌతుకమున, మన మలరఁగ నీప్రబంధమండలి కధినా
థునిగా నేపురుషునిఁ జే, ర్తునొకో యనుతలంపు గూరినమదిలోన్. 9

వ. ఇంచుక నిద్రించుసమయంబున.

సీ. మజ్జనకుండు సన్మాన్యగౌతమగోత్ర, మహితుండు భాస్కరమంత్రితనయుఁ
డన్నమాంబాపతి యనఘులు కేతన, మల్లన సిద్ధనామాత్యవరుల
కూరిమితమ్ముండు గుంటూరివిభుఁడు కొ,మ్మనదండనాథుండు మధురకీర్తి
[2]విస్తరస్ఫూరుఁ డాపస్తంబసూత్రప,విత్రశీలుఁడు సాంగవేదవేది

తే. యర్థిఁ గల వచ్చి వాత్సల్య మతిశయిల్ల, నస్మదీయప్రణామంబు నాదరించి
తుష్టి [3]దీవించి కరుణార్ద్రదృష్టిఁ జూచి, యెలమి నిట్లని యానతి యిచ్చె నాకు,

వ. "కి మస్థిమాలాం కిము కౌస్తుభం వా, పరిష్క్రియాయాం బహుమన్యసే త్వమ్।
కిం కాలకూటః కిము వా యశోదా, స్తన్యం తవ స్వాదు వద ప్రభో మే॥" యని
నీవు దొల్లి రచియించినపద్యంబు గాఢాదరంబున నవధరించి భక్తవత్సలుం
డగు హరిహరనాథుండు నీదెస దయాళుండై యునికిం జేసి నిన్నుం గృతార్థునిఁ
జేయం గార్యార్థి యయి నాకలోకనివాసి యయిన నాకుఁ దనదివ్యచిత్తంబునం
గలయక్కార్యంబు తెఱం గెఱుంగునట్టిశక్తిం బ్రసాదించి నన్ను నాకర్షించి
కొలిపించికొని వీఁడె విజయంచేయుచున్నవాఁ డనుచుం జూపుటయు సవిశేషనం
భ్రమసంభరితహృదయుండ నయి యవ్వాలనుం గనుంగొనునప్పుడు, 11

సీ. కరుణారసము వొంగి తొరఁగెడుచాడ్పున, శశిరేఖ నమృతంబు జాలువాఱ
హారనీలపాత్రిక సురభిచందన మున్న, గతి నాభి ధవళపంకజము మెఱయ
గుఱియైన చెలువున నెఱసినలోకరక్షణ [4]మన గరళంబుచాయ దోఁపఁ
బ్రథమాద్రిఁ దోఁతెంచు భానుబింబము నా నురమ్మునఁ గౌస్తుభరత్న మొప్ప

తే. సురనదియును గాళిందియు బెరసినట్లు, కాంతిపూరంబు శోభిల్ల శాంతమూర్తి
నామనంబు నానందమగ్నముగఁ జేయ, నెలమి సన్నిధి సేసె సర్వేశ్వరుండు.

వ. ఏనును భక్తిమయం బగుసాష్టాంగదండప్రణామం బాచరించి కొండొక దొలంగి
వినయావనతుండనై లలాటోపరిభాగంబున నంజలిపుటంబు ఘటించి నయనం
బులు నవయవంబులును బ్రమదబాష్పసలిలవిలులితంబులును బులకపటలపరి
కలితంబులునుం గా నంతంత నిలిచిన నద్దేవుండు. 13

క. అనుకంపాతిశయంబునఁ, దనదక్షిణనేత్రమును సుధారోచియ కా
నను వింత లేక చూచి వ, దనమున దరహాసరసము దళుకొత్తంగన్. 14

---

1. క. గ. నిండారుచున్. 2. 'విస్ఫురితస్ఫూరుఁ' డని యుండిన సమంజసముగా నుండును.
3. చ. దీసి.ము. 4. ఖ. గ. మెఱసిన. 5. క. మనఁగ గళంబుచాయ. 5. గ శోభిల్లు.

ఉ. వైదికమార్గనిష్ఠ మగువర్తనముం దగ నిర్వహించుచు
న్నైనము లేనిభక్తి మది నిర్మలవృత్తిగఁ జేయుచుండ న
త్యాదరనిరంతరస్మరణతత్పరభావముకల్మి నాత్మ స
న్మోదముఁ బొందఁ గావ్యరసముం గొనియాడుచు నుండు నప్పుడున్. 15

వ. అందును, 16

క. పారాశర్యనికృతి యగు, భారత మను పేరఁ బరఁగు పంచమవేదం
బారాధ్యము జనులకుఁ ద, ద్గౌరవ మూహించి నీ వకుంఠిత[1] భక్తిన్. 17

తే. తెనుఁగుబాస వినిర్మింపఁ దివురు టరయ, భవ్యపురుషార్థతరుపక్వఫలముగాదె;
నీవు కర్త నియ్యకొని వేడ్క నాకు కృతిప, తిత్వ మర్థించి వచ్చితి తిక్కశర్మ.

వ. అనిన నద్దివ్యవచనామృతంబు నాయుల్లంబున వెల్లిగొనినఁ బునఃపునఃప్రణా
మంబు లాచరించి యప్రమేయప్రభావభావనాతీతుం డయ్యును నప్పరమేశ్వరుం
డాశ్రితులకు నత్యంతసులభుం డగుట బుధులవలన విని యునికిం జేసి ననుబోఁటిబాల
స్వభావునకు నిట్టిమహనీయమహిమ దొరకొనుటయుం గలుగునకాక యని
తలంచుచు నవ్విభునకు విన్నపంబు సేయునాఁడ నయ్యు కొమ్మనామాత్యునాననం
బాలోకించి తదనుమతి వడసి యిట్లంటి. 19

క. భూరిభవత్కారుణ్యా, క్షీరాంబుధి నాదుతుచ్ఛచిత్తంబున వి
స్తార మహితముగ నునిచితి, వారయ నచ్చెరువు గాదె యఖిలాండపతీ. 20

ఉ. ఇంతకు నేర్చునీకు నొకయింతటిలోన మదీయవాణి న
త్యంతవిభూతిఁ బెంపెసఁగునట్టినినుం గొనియాడఁ జేఁత దా
నెంతటిపెద్ద నీకరుణ నిట్లు పదస్థుఁడ నైతి నింక జ
న్మాంతరదుఃఖముల్ దొలఁగునట్లుగఁ జేసి సుఖాత్ముఁ జేయవే. 21

వ. అని యుపలాలితుం డగుడింభకుండు దనకొలంది యెఱుంగక మహాపదార్థంబు
వేఁడువిధంబున బ్రహ్మానందస్థితిం గోరి సర్వాంగాలింగితమహీతలం బగునమ
స్కారంబు సేసిన నజ్జగన్నాథుండు. 22

తే. జననమరణాదులైన సంసారదురిత, ములకు నగపడ [3]కుండంగఁ దొలఁగు తెరువు
గను వెలుంగు నీకిచ్చితి ననిన లేచి, నిలిచి సంతోష మెద నిండ నెలవుకొనఁగ.

వ. మేలుకాంచి, 24

క. ఎలమియు నచ్చెరువును సరి, నెలసి [4]పొదలుమానసమున నెంతయుఁ బ్రొద్దేఁ
గలలోనఁ గన్నచందము, దలఁచుచు నుండితిని భక్తితాత్పర్యమునన్. 25

వ. తదనంతరంబ, 26

ఉ. ఇట్టిపదంబు గాంచి పరమేశ్వరునిం గృతినాథుఁ జేసి యే

---

1. చ. జ. బుద్ధిఁ. 2. గ. ఘ. మహితముగ. 3. క. జ. కుండ నిమ్ములకుఁ దెరువు.
4. క. పొదువు. 5. చ. జ. సఖి కి.

పట్టునఁ బూజ్యమూర్తి యగుఽభారతసంహితఁ జెప్పఁ గంటి నా
పుట్టుఁ గృతార్థతం బొరసెఁ ఽ బుణ్యచరిత్రుఁడ నైతి నవ్విభుం
గట్టెదఁ బట్ట మప్రతిమఽకారుణికత్వమహావిభూతికిన్. 27

ఉ. కూర్చుట నూత్నరత్నమునఽకుం గనకంబునకుం [1]దగుల్ జనా
భ్యర్చిత మైనభారత మఽపారకృపాపరతంత్ర వృత్తిమైఁ
బేర్చిన దేవదేవునకుఁ ఽ బ్రీతిగ నిచ్చుట సర్వసిద్ధి నా
నేర్చినభంగిఁ జెప్పి వరఽణీయుఁడ నయ్యెద భక్తకోటికిన్. 28

వ. ఇది యనన్యసామాన్యాకారం బగుపరమధర్మ ప్రకారంబు. 29

ఉ. కావున భారతామృతము ఽ కర్ణపుటంబుల నారఁ గ్రోలి యాం
ధ్రావలి మోదమునుం బొరయుఽనట్లుగ సాత్యవతేయ[2]సంస్మృతి
శ్రీవిభవాస్పదం బయినఽచిత్తముతోడ మహాకవిత్వ దీ
క్షావిధి నొంది పద్యముల ఽ గద్యములన్ రచియించెదం గృతుల్. 30

వ. అని పూని యీదృశంబు లగుపుణ్యప్రబంధంబులు దేవసన్నిధిం బ్రశంసించు
టయు నొక్కయారాధనవిశేషం బగుటం జేసి. 31

షష్ఠ్యంతములు.

క. ఓంకారవాచ్యునకు నన, హంకారనిరూఢభావఽనారాధ్యునకున్
హ్రీంకారమయమనోజ్ఞా, లంకారోల్లాసనిత్యఽలాలిత్యునకున్. 32

క. త్రిభువనశుకదృఢపంజర, విభవమహితునకు సమస్తఽవిష్టపనిర్మో
కభుజంగపతి కఖిలజగ, దభిన్నరూపునకు భావఽనాతీతునకున్. 33

క. శ్రుతిసీమంతమణికి నా, శ్రితవాంఛాపూర్తికరణఽచింతామణి కా
నతదురితతమోద్యుమణికిఁ, గ్రతుభూషణమణికి లోకఽరక్షామణికిన్. 34

క. పరమశమనిరతసంయమి, వరమానస[3]కుముదహాసఽవర్ధనచంచ
చ్చరణనఖచంద్రికావి, స్ఫురణాచిత్రప్రకారఽశోభాఢ్యునకున్. 35

క. హరిహరనాథునకు మరు, త్సరిదాకల్పితమనోజ్ఞఽచరణశిరస్సుం
దరమూర్తికి భావనత, త్పరచేతోయుక్తభక్తఽపరతంత్రునకున్. 36

కథాప్రారంభము.

వ. ఏను విన్నపంబు సేయు తెఱంగుగా నంతస్సన్నిధిం గలిగించుకొని [4]యమ్మహా
కావ్యంబునర్థంబు సంగతంబు సేసెద. 37

క. శరణాగతసంశ్రితభయ, హరణా సురనికరశేఖఽరానర్ఘ్యమణి
స్ఫురణాపరిచయరంజిత, చరణా వనమాలికాభుఽజంగాభరణా. 38

క. అజగవశార్ఙ్గాలంకృత, భుజగర్వనిరస్తదైత్యఽభూమస్తుత్యా

1. గ. జ. దగిన్. 2. ౧.ఖ.గ. సంస్కృతి శ్రీవిభవాశ్రితం బయిన. 3. క.గ.చ. ౧మలహంస వర్తన. 4. గ. ఙ. యమ్మహాకావ్యంబు.

త్రిజగద్ధారణనిత్యా, భుజగసమాచరితశయన । భూషణకృత్యా. 39

క. జలనిధిహిమవద్భూధర, కలితజనన కేళికౌతు।క వ్యక్తావ్య
క్తలలితసౌందర్యస్ఫుర, దలఘుతనుశ్రీసనాథ । హరిహరనాథా. 40

వ. దేవా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. 41

ఆ. కథ జగత్ప్రసిద్ధ । గావునఁ బూర్వప, ర్వార్థయుక్తి సేయు।నట్టియెడల
యత్న మించుకంత । యైనను వలవదు, వలసినట్లు సెప్ప । వచ్చియుండు.

వ. మహాభారతంబు సమస్తదురితాపహంబును నభిమతశుభావహంబునుం గావున నొక్క మహాఫలంబు గోరి జనమేజయుండు కృష్ణద్వైపాయనమహామునికారుణ్యంబు వడసి తదీయప్రియశిష్యుం డయిన వైశంపాయనువలన వినినకథ యగుటం జేసి తత్ప్రకారంబు నడపెద నది యె ట్లనినం బరమపవిత్రు లగుపాండుపుత్త్రులచరిత్రం బుపాఖ్యానసహితంబుగా వ్యాఖ్యానంబు సేయుచుండ వారలవనవాససమ్యగను ష్ఠానంబు సవిస్తరంబుగా విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కి ట్లనియె. 43

చ. మహితసముజ్జ్వలాకృతులు । మానధనుల్ జనమాన్యు లంగనా
సహితము గాఁగ నేమిగతి । సమ్యగుపాయనిగూఢవృత్తిమై
నహితుల కప్రభేద్య మగు।నాపదమూఁ డగునేఁడు మత్పితా
మహులు చరించి రంతయుఁ గ్ర।మంబున నా కెఱుఁగంగఁ జెప్పుమా. 44

క. అని యడిగిన వైశంపా, యనుఁ డమ్మనుజేంద్రచంద్రు।నధికౌత్సుక్యం
బునకలిమికిఁ దనహృదయం, బున గాఢాదరము భరిత।ముగ ని ట్లనియెన్. 45

వ. పాండవులు వనవాసంబు సముచితంబుగాఁ జలిపి పండ్రెం డగునేఁటికడపటఁ దమకు ధర్మదేవతాసమాగమం బయినం దత్ప్రసాదంబున నజ్ఞాతవాసంబునకు భంగంబు గాకుండ వరంబు వడసి యంతకు మున్న తమవెనుక నడవులం దిరుగుచు నగ్నిహోత్రంబులఁ దోడన కొని వర్తిల్లుభూసురోత్తములు దమ్ముం బరివేష్టించి యుండఁ దా రనుష్ఠింపం బూనినపని వారల కెఱింగింపం దలంచి కరంబులు మొగిచి సవినయంబుగా ని ట్లనిరి. 46

సీ. తెల్లంబు గాదె మీ । కెల్ల సుయోధను, చేసినకుటిలవి।చేష్టితంబు
లకట మాతోడ మీరు ।నడవుల నిడుమలఁ, బొందితి రొకభంగిఁ । బోయెఁ గాల
మిది పదుమూఁ డగు।నేఁడు మా కజ్ఞాత, వాసంబు సలుపంగ । వలయు నిందు
ధార్తరాష్ట్రులు సూత।తనయసౌబలులును, జెఱుపన వేతురు । [1]చిన్నసన్న

ఆ. మెఱిఁగి రేనిఁ జాల । నెగ్గు వాటిల్లు న, ట్లగుట మమ్ము నింక । నతిరహస్య
వృత్తిమై నిరస్త।విఘ్నుల,రై చరి, యింపుఁ డని యనుగ్ర।హింపవలయు. 47

వ. అని చెప్పి రట్టిసమయంబున ధర్మనందనుండు విషణ్ణహృదయుం డై. 48

క. ఒకనాఁ డేమును నాపద, లకు విడుమరఁ గాంచి విప్రు।లం జుట్టలఁ బె

1. చ. చిన్నిసన్న.

ట్టుకొని సుఖముండఁ బడయుదు, మొకొ యిప్పాటెందుఁ గలదె యొరు లెవ్వరికిన్.

వ. అని డగ్గుత్తిక వెట్టి దుఃఖపరవశుం డగుటయు నమ్మహీసురవరులుం దమ్ములు నతని నాశ్వాసించుచుండఁ దత్పార్శ్వంబున నున్నధౌమ్యుండు దదీయవిషాదాపనోదంబు సేయం దలంచి యి ట్లనియె. 50

ధౌమ్యుఁడు పాండవుల నూరార్చుట.

ఉ. ధర్మనిరూపకత్వమున ధైర్యమునన్ మహనీయవృత్తి స
త్కర్మవిధిజ్ఞతం జతురతామహిమన్ దృఢబుద్ధి నెవ్వరున్
ధర్మజు పాటి గా రనఁగ ధాత్రిఁ బ్రసిద్ధుఁడ వైనయట్టినీ
పేర్మికి నీడె దుర్దశల పెల్లునరున్ [1]దురపిల్లు టారయన్. 51

వ. అట్లుం గాక, 52

క. దేవతల కైన నొక్కొక, చో వలయున కాదె శత్రుసూదనవిధికా
లావాప్తికి మును దమస, [2]ద్భావంబు లడంచి యుడుగఁబడి యుండంగన్. 53

సీ. నిషధాద్రియం దనిమిషపతి ప్రచ్ఛన్న, సంచరణమున వర్తించుటయును
నదితిగర్భంబున నవతార మై వామ, నాకారమున హరి యడఁగుటయును
జననియూరుప్రదేశంబున నతినిగూ, ఢంబుగా నౌర్వుండు డాఁగుటయును
ధేనుశరీరవిలీనుఁ డై యజ్ఞాత,చర్య మార్తాండుండు సలుపుటయును

ఆ. వినమె యిట్లు పడినవీరలు పదపడి, తమకు నగ్గ మైనతఱి జయింప
రెట్లు [3]ప్రబలి రిపుల నీవును నాపద, కోర్చి భంగపాటు దీర్చికొనుము. 54

క. అనవుడు నప్పలుకులు విని, తనచిత్తముకలఁక దేఱి ధర్మతనూజుం
డనుజన్ములదెసఁ జూచిన, ననిలసుతుం డిట్టు లనియె నాతనితోడన్. 55

మ. భవదాజ్ఞాదృఢబంధసంయమితశుంభద్వేగ మై కాక నాఁ
డవలీలన్ మనయర్జునద్విపము క్రోధావేశదుర్దాంతద
ర్పవిలాసోద్భటభంగి నే పడరి కౌరవ్యాంబుజశ్రేణిఁ జి
క్కువడం జేయదె యొక్క ప్రేల్మిఁ దీన నీకున్ వేడ్క సంధిల్లఁగన్. 56

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు తెలి వొందినమొగంబుతోడ శిరఃకంపంబు సేసె నట్టిసమయంబున నవ్విప్రు లందఱు నొక్కమొగిన మీతలంపునకు దైవం బనుకూలంబు గావుత మని పాండుపుత్త్రుల దీవించి పునర్దర్శనం బయ్యెడు మనుచు వీడ్కొని నిజస్థానంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ బాహ్యపరివారం బెల్లను సముచితప్రకారంబున వీడుకోలు వడసి తమతమపొందుపట్లకుం బోయిన, 57

ఉ. తమ్ములు ధౌమ్యుఁడున్ సతియుఁ దా నరదంబులతోడఁ గ్రోశమా
త్ర మ్మొకచోటి కల్లఁ జని ధర్మతనూభవుఁ డందు నాఁటిరే
యిమ్ములఁ జల్పి వేగుటయు నీప్సితకార్యము సేయఁగా విచా

1. 'దురపిల్లు' అని వ్రా. ప్ర. 2. క. గ. ద్భావము లడఁచికొని యొదిగిపడి. 3. క. ప్రబల.

రమ్మున నున్నచో నమరరాజతనూభవుఁ జూచి యి ట్లనున్. 58

క. మన మొక యేఁడు ర మీాయం, గనయుం దో నరుగుదేరఁగా నెయ్యెడఁ బో
యిన నెఱుఁగ కుండుదురె యి, ద్దినములు గడపంగ నెద్దెదెఱుఁ గయ్యెడినో. 59

వ. అనిన నతం డి ట్లనియె. 60

తే. ధర్మదేవత నీదుసత్క ర్మమునకు, మెచ్చి యెంతయుఁ బ్రీతిమై నిచ్చినట్టి
వరముగలుగంగ మన మేమి వ ర్తనమున, నెచటనున్న ను నొరులకు నెఱుఁగనగునె.

వ. కురుజనపదంబుచుట్టును బాంచాల చేది మత్స్య సాళ్వ విదేహబాహ్లిక దశార్ణశూ
రసేన కళింగ మగధదేశంబులు సుభిక్షంబులు జనాకీర్ణంబులు నతిస్థిరంబులు నై
నివాసయోగ్యత గలిగి యున్నయవి యని వింటిమి వానియందు మీాకుం
జూడం బోలినయెడఁ దగినచందంబున నిలుచువారము గాక యనినం బ్రియం
బంది ధర్మనందనుం డి ట్లనియె. 62

క. అగు నది యట్టిద దైవము, దగ నిచ్చినయావరంబు దప్పునె మనకుం
విగతభయవాసయోగ్యం, బుగ నొక్కెడ సెప్పుఁ డిపుడ పోవఁగ వలయున్.

ఆ. నాకుఁ జూడ మత్స్యనరపతి సద్ధర్మ, వర్తి సుజనహితుఁ డవార్యబాహు
బలుఁడుగాన యతనిపాల నందఱుఁ దగ, నైనపనుల నిలుచు టభిమతంబు. 64

పాంచాలీపాండవులు దమ మెలంగవలయుపనుల నిశ్చయించుకొనుట

క. మనలోన నెవ్వఁ డెమ్మెయి, పనివెంటను విరటుమనము వడయుద మది యె
ల్లను నేర్పరించి యందఱుఁ, దనతనమది నున్న తెఱఁగు తథ్యమ చెప్పుఁడా. 65

వ. అనిన విని సవ్యసాచి సవితర్కంబును సవిషాదంబును సగౌరవంబునుం గా నతని
నుపలక్షించుచు ని ట్లనియె. 66

సీ. మహనీయమూర్తియు మానవైభవమును, సౌకుమార్యంబును [1]సరళతయును
మార్దవంబుఁ బ్రభుత్వమహిమయు నపగత, కల్మషత్వంబును గౌరవంబు
[2]శాంతియు దాంతియుఁ జాగంబు భోగంబుఁ, గారుణ్యమును సత్యసారతయును
ధర్మమయక్రియాతత్పరత్వంబును, గీర్తిధనార్జనక్రీడనంబుఁ

ఆ. గలిగి జనుల నేలఁ గాని యెన్నండును, నొరులఁ గొల్చి తిరుగ నెరవు లేని
యట్టినీవు విరటు నెట్టిచందంబున, ననుచరించువాఁడ వధిప చెపుమ. 67

క. అనినం దమ్మునిసెమ్మన, మునఁ బుట్టినవగపు భావమున నెట్టిఁగియు గీ
టునఁ బుచ్చుచుఁ బ్రస్తుతకా, ర్యనిరూపణదశయ మెఱయ నతఁ డి ట్లనియెన్,

క. సన్న్యాసివేషమున రా, జన్యునిఁ గని యెపుడుఁ గొలిచి సభ్యత్వమునం
మాన్యుఁడ నై పుణ్యకథా, విన్యాస మొనర్తు నతని వేడుక కుఁ దగన్. 69

క. శౌరితస్మార్తనిమిత్త, జ్యోతిర్విద్యలు వహించి యోగ్యసమయసం
జాతప్రాగల్భ్యుఁడ నై, చాతుర్యము మెఱసి మానసం బలరింతున్. 70

1. చ. సుసరీయును. 2. క. గ. దాంతి...త్యాగంబు.

క. ఆతనితో నొక్కొకమరి, కౌతూహలవృత్తిఁ గంకుఁ దగఁ దొడఁగి మృదు
ద్యూతంబునఁ గ్రీడింతుం, జేతోముద మొదవ నక్షశిల్పప్రౌఢిన్. 71

తే. మణిమయమ్ములుఁ గలధౌతమయములును సు,వర్ణమయములు నాదిగా వలయునట్టి
యక్షసారులు గలవు నాకభిమతముగ, వానిఁ గొనిపోయి చూపుదు వరుసతోడ.

వ. మఱియు నవసరోచితంబు లగువినోదంబులం బ్రమోదంబు పుట్టించుచుం బ్రసాదంబునకుం బాత్రుండనై కంకుం డనునామధేయంబు ధరియించి చరియింతు నయ్యుర్వీశ్వరుండు మత్పూర్వవర్తనం బడిగెనేనియు ధర్మపుత్త్రుతోడిమైత్త్రిం దగిలి యతనిపాల వసియింతు ననం గలవాఁడ నని చెప్పి యనిలతనయు నిరీక్షించి తత్కాలజనితం బగు నఖేదంబునం దొరఁగ సమకట్టు బాష్పజలంబులు మగుడ నింకించుచు నిట్టూర్పు లడంచి ధైర్యం బవలంబించి యిట్లనియె. 73

సీ. కడిమిమై సౌగంధికమున యక్షులమద, మడఁచి కృష్ణకుఁ బువ్వు లట్లు దెచ్చెఁ
గిమ్మీరదానవు నమ్మెయి నిర్జించి, విగతకంటకముఁ గావించె వనము
బకదైత్యుఁ దొడరి యాభంగి రూపఱఁ జేసి, రక్షించె [1]నేకచక్రాపురంబు
నప్పాటఁ బ్రబలు జటాసురు నడరి దండింపఁ జేసి మనలఁ బ్రతికించుకొనియె

తే. నితఁడు పుట్టినకోలెను నెసక మెసఁగు, దర్పమునన వర్తిల్లు న్యుదగ్రహృదయుఁ
డకటయొరుచిత్తమున కెక్కునట్లుగాఁగ, మెలఁగి యేమివిధంబునఁ గొలుచువాఁడు

వ. అనిన విని భీమసేనుం డిట్లనియె. 75

తే. ఏను వంటలవాఁడనై యానరేంద్రుఁ, గొలిచి కరకరగాఁ గూడుఁ గూర చిత్త
మునకు వచ్చినచందంబునన యొనర్చి, నేర్చి మెలఁగుదుఁ గరము వినీతి మెఱసి.

ఉ. ఆఱురసంబులం జవులయందలి క్రొత్తలు పుట్ట నిచ్చలున్
వేఱొకభంగిఁ బాకములు విన్నను వొప్పఁగఁ జేసి చేసి న
[2]న్మెఱుఁగ బానసీని నొకనిం బురిఁ గాననియట్లు గాఁగ మేఁ
గాఱియ నెట్టి యైన నొడికంబుగ వండుదు నెల్లకూరలున్. 77

తే. పఱియవాపంగఁ దునియఁగా విఱువ వలయు, నెడలఁ గాళులఁ జేతులఁ దొడలఁ బట్టి
కడఁగియనువుగఁ జేసి [3]ప్రాయ్యెడుదుఁ గాని, కత్తిఁ గొడ్డలి యనుగ నేఁ గట్టియలకు.

క. సూపాధ్యక్షుఁడు గలిగిన, నాపురుషునితోడ సఖ్య మగునట్లుగ నే
నేపాట నైన నడవఁగ, నోపుదుఁ దత్త్ద్వివిధప్రయోగములమెయిన్. 79

వ. అట్లుం గాక. 80

తే. జెట్టితండంబుతోడఁ జేవట్టి పశాంత, కారి విఱిచినయట్లు నగ్గలిక విఱుతు
లాఁగు వేఁబు మెఱసి బకబలంబు నెఱసి, మల్లతనమున మెప్పింతు మనుజవిభుని.

1. క. ఇట 'ఏకచక్ర' [illegible] సూరాంతర [illegible] గా నున్నది. ఆదిపర్వమున 'ఏకచక్రంబునవార' లని [illegible] గా నున్నది. 2. చ. జ. న్నెఱిఁగ బానసీని [illegible]. 3. 'ప్రాయ్యెదుదు' నను చో సప్తమికిఁ బ్రథమ రాదు. ఇది భాషా [illegible] [illegible] ప్రయోగములు.

క. పెక్కండ్రఁ నొక్కపోరను, నుక్కఱ భంజింతుఁ జంపు టుడుగుదు రాజుం
దక్కటిచూపఱు లెంతయు, వెక్కసపడఁ జిత్రగతుల విహరింతుఁ నరా. 82

చ. అదియును గాక కోలుపులి నైనను గారెనుపోతు నైన ను
న్మదకరి నైన నుగ్రమృగనాథుని నైనను గిట్టి ముట్టి బె
ట్టిదముగఁ గాలఁ గేలను గడించిదమగంటిమి యుల్లసిల్లఁ బ
ట్టుదు నడఁగంగ మాత్స్యుఁడు గడున్ వెఱఁ గందుచుఁ బిచ్చలింపఁగన్. 83

వ. ఇట్లు నానాప్రకారంబుల నతనిమనంబు వడయుదు వలలుం డనుసమాఖ్య వహింతు నమ్మహీపతి నీ వెవ్వరివాఁడ వని యడిగెనేనిఁ బాండవాగ్రజునకు బానసంబు సేయుదు ననం గలవాఁడ ననిన విని ధర్మజుం డమ్మెయికి సమ్మతించి బీభత్సు వీక్షించి ఘూర్ణమానమానసుం డగుచు నిట్లనియె. 84

ఉ. ఖాండవ మేర్చి దేవతలుఁ గాననియాశ్వయుఁ గాంచె దోర్బలో
ద్దండమహాసురప్రతతిదర్ప మడంచి ప్రియం బొనర్చె యా
ఖండలుఁ డున్నగద్దియనగంబున నుండె మహానుభావుఁ డీ
తం డొకమర్త్యుఁ జేరి యనుగదాత్తత నెమ్మెయిఁ గొల్చువాఁడొకో 85

క. అనుమాటలు విని సంక్రం,దననందనుఁ డిట్టు లనియె దైవంబుకతం
బున నాకు నొక్కచందం, బను నైయున్నయది దీని నోఁగా దనుఁడా. 86

వ. అమరనగరంబున కరిగినయెడ నూర్వశి నన్ను నపుంసకుంగా శపియించిన నాకు నాకేశుండు గరుణించి యీశాపఫలంబు భవదజ్ఞాతవాసవత్సరంబున ననుభవించి తదనంతరంబ శాపమోక్షంబు వడయు మని దీవించెం గావునఁ బేడితనంబుదాల్చి బాహులదీర్ఘత్వంబునకు గుణకిణంబులకుఁ గంచుకంబును శంఖవలయంబులును మాటు సేసికొని విరాటుకడకుం జని. 87

క. ఉత్తమకన్యాజనులకు, నృత్తము గఱపంగ నాకు నేర్పు గలదు తి
ద్వృత్తమునకు నన్నేలుము, చిత్తమునకు నెక్కఁ బనులు సేసెద నందున్.

క. అని కొలిచి యే బృహన్నల, యనునామముతోడఁ గన్యకాంతఃపుర[1]వ
ర్తన మొనరించుచు లాసిక, తనమున నిపుణుండనై యతని మెచ్చింతున్. 89

క. మానవపతి నన్నెక్కుడి, దానవు నీవనియె నేని ద్రౌపదికడ స
మ్మానంబు వడసి మెలఁగుదు, నానగళుల నృత్యగురువనన గలవాఁడన్. 90

తే. అనిన నిది వోలు నని యియ్యకొని యజాతి,నైరియల్లన నకులునివలను నూచి
నెమ్మనంబున నుమ్మలికమ్ము గదుర, నెలుఁగు దందంబు వేఱుగా నిట్టు లనియె. 91

ఉ. ఒక్కెడు మేను బెంపు గలయుల్లము నాగరికంపు జాడముం
జెప్పక చూప కీతనివిశేషము దెల్పెడుం గొల్చు వెంతయున్
దెప్పర మేమి సేయుదుఁ గసందిపిచారము పుట్టె నా మతిం

1. [illegible]

డప్పురి సంచరించునొకో ǂ యన్యు లెఱుంగక యుండునట్లుగన్. 92

వ. అనిన నప్పలుకులకు నకులుం డిట్లనియె. 93

ఆ. అశ్వశిక్షకుండ ǂ నై మత్స్యభూవిభుఁ, గొలుచువాఁడ గుఱ్ఱ ǂ ములకు వలయు
తెఱఁగు లెల్లఁ జాల ǂ నెఱుఁగుదు రూపుగా, నరయ నేర్తువాని ǂ ననుదినంబు.

సీ. గోడిగజాతిలోఁ ǂ గొదమపెంటుల నేర్చి, మావుల హత్తించు ǂ మార్దవంబుఁ
[1]బ్రాళ్ళఁ బట్టింపంగఁ ǂ దఱి యైనకొదమల, సంచంబు లెఱిఁగి శి ǂ క్షించునేర్పుఁ
[2]గళ్యాలఁ బదిలంబు ǂ గానిగుఱ్ఱంబులఁ, గ్రొత్తముట్టున కియ్య ǂ కొలుపు వెరవుఁ
బెనఁగుశూకలముల ǂ [3]బిరుదుతనంబులఁ, జలము డింపక తీర్పఁ ǂ జాలుటయును

తే. నలవరించినవాఁడ లా ǂ యమున నున్న, యపుడు [4]దొడకించుకయు లేని ǂ యట్లుగాఁగ
మాటిమాటికిఁ బరికించి ǂ మందడీల, కెల్ల నూఁఱట యగుచు వ ǂ ర్తిల్ల నేర్తు. 95

క. దామగ్రంథి యనఁగ నొక, నామము పెట్టుకొనువాఁడ ǂ నాతొంటివిధం
బామనుజేశ్వరుఁ డడిగిన, నే మీకడవాఁడ నందు ǂ నిది దెఱఁ గధిపా 96

క. అనినఁ గడులెస్స యని నె, మ్మనమున నూఁఱడి విభుండ ǂ మానుషతేజో
ధనుఁ డగుసహదేవుఁ గనుం, గొని యిట్లను వగలు మిగిలి ǂ కొందలపఱుపన్.

చ. అకుటిలుఁ డార్యసమ్మతుఁ డ ǂ హంకృతిదూరుఁడు నీతినిర్మలా
త్మకుఁ డనవద్యశీలుఁడు స ǂ ధర్ముఁడు దాంతుఁడు గొంతి ముద్దుసే
యుకొడుకు మేను లేఁత దన ǂ యుల్లము మెత్తన యిట్టియీఁతఁ డె
ట్లొకొ యొరు నాశ్రయించు విధి ǂ యొప్పదె యెవ్వరి నెట్లు సేయఁగన్. 98

క. అనుడు నతఁడు దనచిత్తం, బునఁ దోఁచినవిధము ధర్మ ǂ పుత్త్రునితో ని
ట్లని చెప్పె నాతనికిఁ బుట్టినయుత్తలపాటు గొంత ǂ డిందుపడంగన్. 99

క. కీలారితనమునకు నేఁ, జాలుదు నని కొలిచి మత్స్య ǂ జనపాలుకడన్
మే లగునడవడిఁ దంత్రీ, పాలుం డనుపేరితోడఁ ǂ బరగుదు నధిపా. 100

సీ. వంజల నైనను ǂ వల నేర్పడఁగ నొక, భంగిఁ జేపఁగ జేసి ǂ పాఁడి గొనఁగ
బడుగుల నైనను ǂ బాటించి పరికించి, గోమున మైఁ గండ ǂ క్రొవ్వు దేఱఁ
దెవులుగొంటుల నైనఁ ǂ దేర్చుసంకటమున, కోపి ముందటియట్ల ǂ రూపుసేయ
[5]నట్టిల నైనను ǂ నలు వైనవెరవున, ముట్టె యంటఁగఁ బట్టి ǂ కట్టి వినువఁ

ఆ. బిదుకఁ గదుపు సేర్ప ǂ బెదరు వాపఁగ నీరు, మేపు గలుగునెడ ను ǂ మెలఁగ వెలువ
[6]మృగము నరయ మ్రుచ్చు ǂ రేవ గలునుగొట్ట, నేర్తుఁ బసికిఁ జాలఁ ǂ గూర్తు నేను.

వ. నన్ను విరాటుండు మున్ను నీ వెందుండుదని నిరూపించెనేని యుధిష్ఠిరు గోష్ఠంబుల కధిష్ఠాతనై యుండుదు నని యెద నని పలికినఁ గౌంతేయాగ్రజుం డిదియుక్తంబగునని యనుమతిసేసి పాంచాలి నాలోకించి ఖిన్నాంతఃకరణుం డగుచు నిట్లనియె.

---

1. క. గ. బ్రాళ్ళను బట్టంగ...నంచు లెఱింగి. 2. క. గ. జ. గళ్లెల. 3. చ. బిరుసుతనంబున. 4. క. జ. దొసఁగు. 5. ఖ. ఘు, నట్టివల నైనను ǂ నలువున వెరవున. 6. క. మెసను... మెలఁగిన వెలిగొట్ట.

చ. ఇది గడుసుముద్దరాలు పను లేమియుఁ జేయఁగ నేర దెంతయున్
మృదు వాకకీడుపాటునకు మేకొనఁ జాల దుదాత్తచిత్త యొం
టి దిరుగుదాని కోర్వ దొకటిం దను [1]దా నవరించుచో న్బ్రియుం
గదు తగ నొండులం గొలువఁ గా వెర వెమ్మెయిఁ గల్గు నక్కటా! 103

క. అనిన నతనిచిత్తంబున, వెనుఁబా టంతయును బాయు నెరవుకలిమి మె
ల్లను దెలియునట్లుగా ని, ట్లనియెం బాంచాలి యుచిత మగుచందమునన్.

క. సైరంధ్రీవేషంబునఁ, జేరుదు నంతఃపురంబు చెంతకు న న్నా
భూరమణుదేవి యెంతయు, గారవమునఁ బిలువ నంపఁ [2]గా వినయమునన్.

క. కని కొలువు సేసికొని మా, లిని నాఁ జని సాధ్వి యిది మృదులీమసవృత్తం
బునఁబొంతఁ బోవ దెన్నఁడు, నన్నవేఁకఁదనంబు దోఁచునట్లు చరింతున్. 106

సీ. కలపంబు లభినవగంధంబులుగఁ గూర్చి, తనువున నలఁదుదు ననువు గాఁగ
మృగమదపంకంబు మృదువుగా సారించి, తిలకంబు వెట్టుదుఁ జెలువు మిగులఁ
బువ్వులు బహువిధంబులఁ గట్టి ముడి కొక్క, భంగిగా నొత్తులు వట్టి యిత్తు
హారముల్ మెఱయ నొయ్యారంబుగా గ్రుచ్చి, [3]యందంబు వింతగా నలవరింతు

ఆ. వివిధశిల్పములఁ బ్రవీణనై మఱియును, వలయుపనుల వెంట మెలఁగ నేర్తు
మత్స్యరాజమహిషిమనమున మక్కువ, నెలకొనంగ నిట్లు గొలువ నేర్తు. 107

క. మును నీ వెచ్చో నిలుతే, పనిమెయి వర్తిల్లు దనినఁ బాంచాలికి నే
ననుచారిణినై తగఁ బం, చినగరువపుఁబనులు నేర్చి చేయుదు నందున్. 108

వ. అనవుఁడు ధర్మనందనుండు ద్రుపదనందన కిట్లనియె. 109

క. మనవంశంబునవృత్తం, బును బెంపును గానఁ జాలు పుణ్యసతివి దు
ర్జను లగుతులువలతలఁపులు, గనుఁగొని యేమఱక మెలఁగఁగా వలయుఁజుమీ.

వ. అనిన విని యాజ్ఞసేని యనాదరమందస్మితసుందరవదనారవింద యయి యతని
కిట్లనియె. 111

క. ఆరయ నెందును గౌరవ, భారం బెడలంగ నీక పాతివ్రత్యా
చారముపై వర్తింతురు, సైరంధ్రీజాతివారు సౌజన్యమునన్. 112

క. కావున నుచితము లగు నా, కా వెంటం గొలిచి తిరుగు నప్పుడు మితభా
షావిరచనమును వ్రతసం, భావనమును గౌరవంబుఁ బాపభయంబున్. 113

క. అని చెప్పిన విని యగుఁ బో, మ్మని కైకొని ధర్మతనయుఁ డందఱమును ని
ట్లనపాయత వర్తిల్లుద, మని తమ్ములతోడ నిశ్చయంబుగఁ బలికెన్. 114

వ. ఇవ్విధంబునఁ గార్యంబు నిర్ణయించి మనయగ్నిహోత్రంబుల నెల్ల ధౌమ్యులు
రక్షించువారు వంటలవారును మహానసాధ్యక్షులును బాంచాలీపరిచారికలును
ద్రుపదుపురంబున నిలుచువారు రథంబులు గొని యింద్రసేనాదు లైనసారథులు

1. క. దాన వరించు. 2. ఖ. జ. గాఁ గందుఁ దగన్. 3. ర. యందంద వింతగా.

ద్వారకానగరంబున కరుగువారు మీ రెల్లను దమ్మెవ్వారైనను మనవార్త లడిగిరేని ద్వైతవనంబున మమ్ము విడిచి పోయి రట యెఱుంగ మనం గలవా రని చెప్పి యిక్కైఱంగున నభ్యంతరపరివారంబు నెల్ల నియోగించి వీడుకొలిపె నయ్యవసరంబున ధౌమ్యుండు పాండుకుమారుల కిట్లనియె. 115

—ధౌమ్యుఁడు పాండవులకు సేవాధర్మంబు లెఱింగించుట.—

క. ఎఱిఁగెడునారికి నైనను, గఱపక తక్కురుచితప్రకారము శుభముం
గొఱలు హితు లట్లగుట సం, గఱకును జెప్పంగ వలయుఁ దగియెడుబుద్ధుల్.

వ. అదియునుం గాక, 117

తే. కౌరవాన్వయజాతులై గారవమునఁ, బెరిఁగినట్టిమీ రొండొకసరునిఁగొలిచి
మసలి వర్తిల్లి మానావమానములకు,నోర్చి యడఁకువతోడనక్కయునికి యరిది.

క. వాలి వివిధాస్త్రశస్త్ర, జ్వాలల వెలుఁ గొందుపాండవజ్వలనం బా
భీలత మండం దొడరినఁ, [1]గాలవిరోధంబు మఱచి కార్యముఁ దప్పున్. 119

వ. కావున మీకు నప్రమాదార్థంబుగా నానేర్చినవిధంబున నుపదేశం బవశ్యకర్తవ్యంబు రాజులం గొలిచి యెమ్మెయి నయినను బ్రదుకుజనంబులు గీడునుం బొరయ కుండునట్టిసాధారణనీతి సంక్షేపరూపంబున నెఱింగించెద సావధానులరయి వినుండు. 120

క. తగఁ జొచ్చి తనకు నర్హం, బగునెడఁ గూర్చుండి రూపమవికృతవేషం
బుగ సమయ మెఱిఁగి కొలిచిన, జగతీవల్లభునకతఁడుసమ్మాన్యుఁడగున్. 121

క. నరనాథుఁ గొలిచి యలపడఁ, దిరిగితి నా కేమి యనుచుఁ దేఁకువ లేమిన్
మరియాద దప్ప మెలఁగినఁ, బురుపార్థంబునకు హాని పుట్టక యున్నె. 122

ఉ. రాజగృహంబుకంటె నభిరామముగా నిలు గట్టఁ గూడ దే
యోజ నృపాలుఁ డాకృతికి నొప్పగువేషము లాచరించు నే
యోజ విహారముల్ సలుప నుల్లమునం గడువేడ్క సేయు నే
యోజ విదగ్ధుఁ డై పలుకు నొద్దులకుం దగ దట్లు సేయఁగన్. 123

క. పుత్త్రులు పౌత్త్రులు భ్రాతలు, మిత్త్రులనరు రాజు లాజ్ఞ మిగిలినచోటన్
శత్త్రుల కాఁ దమయలుకకుఁ, బాత్రము సేయుదురు నిజసుఖస్థితిపొంగెన్. 124

క. చనువానిచేయుకార్యం, బున కడ్డము సొచ్చి నేరుపున మెలఁగుచుఁ దా
నునుబలుఁ [1]బూసికొనుటఁ దన,మునుమెలఁగినమెలఁకువకునుముప్పగుఁబిదపన్.

ఆ. రాజునొద్దఁ బలువురకు సంకటము గాఁగఁ, దిరుగువనుల కెంతతేజ మయిన
వాని బుద్ధిగలుగు వారొల్ల రది యెఱుఁగఁ, జేటు దెచ్చు నట్లు సిద్ధ మగుట.

క. ఊరక యుండక పలువుర, తోఁరవ మెసఁగంగఁ బలుకఁ దొడరుసక మదిం

1. ఆ. గాలువిరోధంబు నుడిగి కార్య. 2. గ.జ. నొడరకుండు. 3. క.ము. మీరలిన. 4. చ. బూనుకొనుట

జేరువ గలనాగరికులుఁ, దారుఁ గలసి పలుక వలయు ధరణీశుకడన్. 127

క. వేఱొక తెఱఁగున నొరులకు, మా ఱాడక యునికి లెస్స [1]మనుజేంద్రుకడం
దీఱమి గలచోటులఁ దా, మీఱి కడఁగి వచ్చి పంపు మెయికొన వలయున్.

చ. ధరణిపుచక్కఁగట్టెదురు దక్కి పిఱుందును గానియట్టుగా
నిరుగెలనం దగం గొలిచి యే మనునో యెటు సూచునొక్కొ యె
వ్వరిదెస నెప్పు డేతలఁపు వచ్చునొ యాతని కంచుఁ జూక్కి సు
స్థిరముగఁ దన్ముఖంబునన చేర్చుచు నుండుట నీతి కొల్వునన్. 129

క. నగళులలోపలిమాటలు, దగునే వెలి నుగ్గడింపఁ దన కేర్పడ నొం
డుగడం బుట్టినఁ బతి విన, నగుపని చెప్పెడిది గాక యాతనితోడన్. 130

క. అంతిపురముచుట్టఱికం, బెంతేయుఁ గీడంతకంటె నెగ్గు తదీయో
పాంతచరకుబ్జవామన, కాంతాదులతోడిపొందు కలిమి భటునకున్. 131

ఆ. ఉత్తమాసనములు నుత్కృష్టవాహనం,బులును గరుణఁ దమకు భూమిపాలుఁ
డీక తార యెక్కు టెంతటిమన్నన, కలుగువారి కైనఁ గార్య మగునె. 132

క. మన్నన కుబ్బక యవమతి, ద న్నొందిన స్రుక్కఁబడక ధరణీశుకడన్
ము న్నున్నయట్ల మెలఁగిన, యన్నరునకు శుభము లొదవు నాపద లడఁగున్.

క. జనపతి యెవ్వరి నైనను, మనుపఁ జెఱుపఁ బూని యునికి మదిఁ దెలియ నెఱిం
గెనయేనిఁ దాను వెలిపుచ్చునె మునుము న్నట్టిపాలసుండును దానిన్. 134

ఉ. ఎండకు వాన కోర్చి తనయిల్లు ప్రవాసపుఁజోటు నాక యా
కొందు నలంగుదుక నిదుర కుం దటి దప్పెను డప్పి వుట్టె నొ
క్కండన యెట్లొకో యనక కార్యము ముట్టినచోట నేలినా
తం డొకచాయ చూపినను దత్పరతం బని సేయు టొ ప్పగున్. 135

క. తా నెంతయాప్తుఁ డైన మ, హీనాయకుసొమ్ము పాము నెమ్ములుగా లో
నూనినభయమునఁ బొరయక, మానినఁ గా కేల కలుగు మానము బ్రతుకున్.

ఆ. ఆవులింత తుమ్ము హాసంబు నిష్ఠీవ,నంబు గుప్తవర్తనములు గాఁగఁ
జలుపవలయు నృపతిగొలువున్నయెడల బా,హిరములైనఁ గెలని కెగ్గు లగుట.

క. నైరులమాటలు[2] నెర వగు, వారు నిరాకృతులుఁ బాపవర్తులుఁ దమకుం
జేరువగా వర్తించుట, నేరమి తుదిఁ బోయి చేటు నిందయు వచ్చున్. 138

ఆ. వసుమతీశుపాల వర్తించునేనుంగు,తోడ నైన గోమతోడ నైన
వైర మగు తెఱంగు వలవదు తా నెంతె, పూజ్యుఁ డైన జనులు పొందు లెస్స.

క. కలిమికి భోగములు కదా, ఫల మని[3] తను మెఱసి బయలు పడఁ బెల్లుగ వి
చ్చలవిడి భోగింపక వే, డ్కలు సలుపఁగవలయు భటుఁ డెఱుంకువతోడన్. 140

1. చ. ఔ. మనుజేంద్రునకుం. 2. అ. నేరమువారు. 3. జ. తా నొకడు

వ. అని యిట్లు పురోహితుండు సేవాధర్మం బెఱింగించిన ధర్మజభీమార్జుననకులసహ
దేవులు ప్రసన్నచిత్తులై యి ట్లనిరి. 141

క. తల్లియుఁ దండ్రియు దైవము, నెల్లసుహృజ్జనము మీర * యిట్లు గొలిచి వ
ర్తిల్లెడు తెఱంగు లెంతయుఁ, దెల్లము సేసితిరి బ్రతికితిమి మీకరుణన్. 142

ఆ. అనిన ధౌమ్యుఁ డిట్టు * లనియె నీవత్సర, మొకఁడు నెట్టు లయిన * నుడిగి మడిఁగి
సంకటముల కోర్చి * చరియించి యాపద, ని స్తరించి పిదప * నెగడ వలయు. 143

క. అనవుడు నట్టుల చేసెద, మని వారలు భక్తియుక్తి * నతనికి నభివం
దన మొనరించినఁ దగుదీ, వన లిచ్చె నతండు గాఢ * వాత్సల్యమునన్. 144

క. భూదేవోత్తమునాశీ, ర్వాదంబులఁ బ్రీతిఁ బొంది * వారలు ప్రస్థా
నాదరపరు లగుటయు స, మ్మోదావహపుణ్యకర్మ * ముల కుద్యతుఁ డై. 145

ఆ. అతఁడు నియతితోడ * నగ్ని సముజ్జ్వలం, బుగ నొనర్చి కామ్య * పూజ దీర్చి
యానసమయమంగ * ళార్థంబు లగుమంత్ర, సంచయములు దగ జ * పించుచుండె.

పాండవులు పాంచాలితోడ విరాటనగరంబునకు బయలుదేఱుట.

వ. తదనంతరంబ హుతవహునకుం బురోహితునకుం బ్రదక్షిణంబు సేసి యమ్మహీసుర వరేణ్యుననుమతి వడసి పాండవులు పాంచాలిం బురస్కరించుకొని యాతండును దోడన యరుగుదేరం గదలి శుభనిమిత్తంబులు గైకొనుచుం జని దశార్ణదేశంబున కుత్తరంబునఁ బాంచాలజనపద యామ్యదిగ్భాగంబున సాళ్వశూరసేనవిషయంబులలోనం గాళిందీదక్షిణతీరం బొరసికొని పశ్చిమాభిముఖప్రయాణంబుల నెడనెడ వన్యాహారంబుల శరీరయాత్రలు నడపుచు నానామృగవివిధవధవిహారంబులను మనోహరకుసుమకదంబగంధమకరందబిందుసందోహసుందరతరుచ్ఛాయాసేవనంబులను గమలపరాగపరంపరాధూసరితభాసురజలాశయసమవగాహనంబులను సరిత్సంగమస్నానాద్యనుష్ఠానంబులను బహుప్రకార పాదపగుల్మలతావలోకనంబులను బక్షికులప్రకరానేకభంగివిరుతాకర్ణనంబులను వినోదించుచుఁ గాననమార్గంబుల నరిగి మత్స్యమండలంబుగడ సేరి ధౌమ్యుని వీడుకొని రవ్విప్రవరుండును నొక్కపుణ్యాశ్రమంబున వసియించె వారు మఱియు నూళ్లు సొరక యడవితెరువుల నడచి విరాటునగరంబున కనతిదూరం బగుకాంతారంబునం దఱిమి పోవుసమయంబునఁ బథిశ్రమంబు నూని యయ్యాజ్ఞసేని యి ట్లనియె. 147

ఉ. డప్పి జనించె వ్రేళులవు * టంబులు పొక్కఁ దొడంగె గోళ్లలోఁ
జిప్పిలఁ జొచ్చె నెత్తురులు * చిత్తము నాకుఁ గడున్ వశంబు గా
దప్పుర మిచ్చు టచ్చటను * నాస్థల వచ్చితి నెంతదవ్వొకో
యిప్పటిభంగి నొక్కఁడుగు * నేఁగెడుదానికి నోర్వ నెమ్మెయిన్. 148

వ. అనవుడు.

క. తనమదిఁ గరుణయు ఖేదం,బును బెరిగొను[1] చుండ ధర్మ * పుత్త్రుఁడు నకులుం

1. బెరిగొనుచుండ.

గనుఁగొని ద్రుపదనృపతినం, దనదెస యాతనికిఁ జూపి | తగ ని ట్లనియెన్. 150

ఆ. అకట మనమువచ్చి | నది గడుదవ్వు నేఁ, డప్పురంబు సొత్త | మని తలంచి
తఱిమి నడచితిమి ల | తాతన్వి యిది వడిఁ, గొనియె మోచి తెమ్ము | కొంతదవ్వు.

క. అనిన విని పూని గ్రక్కునఁ, జనుదేరమి నతఁడు డస్సెఁ | జాలం డని నె
మ్మనమున నెఱింగి యాతని, యనుజన్మునిఁ బనిచె నతఁడు | నలసుం డయినన్.

వ. సవ్యసాచిం జూచి. 153

ఉ. ఇమ్మదిరాక్షి డస్సె మన | కీనడుమన్ విడియంగ నొంకుచో
టిమ్మును గాదు నిక్కమున | కేమును డస్సితి మట్లు గాన నీ
వెమ్మెయి నైన దీని భరి | యించి పురంబుసమీపభూమికిం
దెమ్మని చెప్ప నాతఁడును | దెచ్చెఁ బ్రియంబునఁ బుష్పకోమలిన్. 154

క. మోచికొని వాసవాత్మజుఁ, డాచెలువం దేర నిట్లు | లరిగి పురము దృ
గ్గోచర మగుటయుఁ దమ్ములఁ, జూచుచు వారలకు ధర్మసుతుఁ డి ట్లనియెన్.

క. చక్కనిచిక్కనిమేనులు, నిక్కోదండములు నైన | నెఱుగరె మన మీ
చక్కటి నిలుతమె శస్త్రము, లొక్కెడ దాఁచుటకు వేఱ | యోజనములకున్.

వ. అనిన నిది కార్యం బని మధ్యమపాండవుం డాసుమధ్య నొక్కశీతలసికతాతలంబున డించెఁ దక్కినవారలు నట్ల చేయుద మని నిలిచి రట్టియెడం బాండవాగ్రజుండు గాండీవి చేతివి ల్లుపలక్షించి యతని కి ట్లనియె. 157

. మనశస్త్రాస్త్రంబులు ద, క్కినయవి యొకభంగి వీటి | కిని గాండీవముం
గొనిపోయితిమేని సుయో, ధనునకు నగపాటు నిశ్చి | తం బూహింపన్. 158

వ. అనవుడు. 159

చ. ఇది పెనుఁబాముచందమున | నెంతయు భీషణ మై జనంబులన్
బెదరఁగఁ జేయు న ట్లగుటఁ | బెట్టి చనన్ వలయుం [1]దలంచి నా
హృదయము దీనిఁ బాయుటకు | నియ్యకొనం జొర దెట్లు సెప్పినం
దుది నొకచోట వైచుటయ | తోఁచినకార్యము నయ్యెడుం గటా! 160

వ. అని వితర్కించుచుం గిరీటి యురియాడు చిత్తంబును త్తలం బుసిపికొని నిశ్చయించి యాయుధంబులు నిక్షేపించుటయ కర్జంబుగాఁ బలికి యోగ్యస్థలనిరూపణంబునకు నలుదిక్కులుం బరికించి ప్రేతభూమిపరిసరారణ్యంబునందు. 161

సీ. నెగసినకొన లేచి | నింగి యంతంతకు, నవుల ద్రోవఁగఁ దన | రారుదానిఁ
జాగినశాఖ లా | శాచక్రములకొలం, దులు బార వెట్టంగఁ | బొలుచుదానిఁ
గవట లొండొంటితోఁ | గదియుచు నెడములు, మ్రింగి ప్రబ్బఁగ సొంపు | మిగులుదాని
లోనిజొంపము పవ | లును బెనుఁజీకఁటి, నొదవించి పొదలంగ | నొప్పుదానిఁ

తే. గనియెఁ బవమానవివిధ [2]నర్తనకళాను, వర్తిఁ గాకఘూకారవ | స్ఫూర్తి జాత

---

1. ఖ. చ. జ. దలంచినన్. 2. చ. జ. వర్తనకళావర్తి.

భీతిపరిసరవర్తి నాఁభీలభుజగ,చండమూర్తి శమీతరుఁజక్రవర్తి. 162

వ. కని యమ్మహామహీరుహంబు ధర్మనందనునకుం జూపి యిట్లనియె. 163

శా. పక్షివ్యాకులముం బరేతనిలయోఁపాంతోత్థమున్ డాకినీ
రక్షోభూతపిశాచగోచరము [1]దుర్గసంబునై చూడఁ జి
త్తక్షోభం బొనరించు నట్లగుటఁ జెంతం జేర రా దీశమీ
వృక్షం బెవ్వరి కిందుఁ బెట్టుదమె పృథ్వీనాథ శస్త్రాస్త్రముల్. 164

క. పెనుఁబొడవుఁ బలుపు జొంప,మ్మును గలయది దీన నెల్లపురుషులకుఁ బ్రయో
జన మొకఁడు లేదు సేరం, జనఁ జూడ గ నరయ నెక్కఁ సమకట్టంగన్. 165

ఉ. కావున దీనియం దిడుట కార్యము నైదువు లెల్లఁ గేశచ
ర్మావృతసంచయంబుగ శవాకృతిగా నొనరించి కట్టినం
బోవరు దీనిదిక్కొఱరులు భూవర నెమ్మది నూఱడిల్లు మె
చ్చో వసియించినం బిదపఁ జొప్పడుఁ గ్రమ్మఱ వచ్చి కైకొనన్. 166

పాండవులు దమ యాయుధంబుల శమీవృక్షమునఁ బెట్టుట.

వ. అనిచెప్పినసందఱున త్తెఱంగునకియ్యకొనుటయు నతండు గాండీవంబు నవలోకించి.

చ. అనిమిషదానవాంబరచరాదికజాతుల నెల్లఁ బోర నీ
ధనువునఁ గాదె గెల్తు సముదగ్రవిరోధిభయావహంబు దీ
నిని నొక మ్రానఁ గట్టి చనునిశ్చయముం దగఁ జేసె దైవ మే
మనఁ గల దట్లకాక యని యాత్మ నలందురి మందచేష్టుఁడై. 168

వ. ఎక్కు డించినఁ బాండవాగ్రజుండు. 169

క. దనుజకులత్రాసకరం,బును రిపుభంజనము రత్నభూషితరూపం
బును గురుదేశాహ్లాదన,మును నగునిజకార్ముకంబుఁమా పెడలించెన్. 170

వ. తదనంతరంబ భీమ నకుల సహదేవులదెసఁ గనుంగొని. 171

సీ. సైంధవయక్షపాంచాలత్రిగర్తుల, దీనన యొత్తితి మానధనుఁడ
సౌరాష్ట్రనాథాదిశత్రులు దీనిచేఁ, గాదె మర్దితులైరి ఘనభుజుండ
కాళింగపాండ్యమాగధుల నిర్జించుచో, నిదియ కైదువు నీకు విదితయశుఁడ
యని క్రమంబున వార లంద ఱవిండులు, పెం పెసలార వేర్వేఱ పొగడి

ఆ. గొనయములు వదల్చ ననుమతి సేయుడు, వారు నట్ల చేసి తేరఁ జాప
ములునుదొనలువర్మములునసిముద్గరా,ద్యాయుధములుఁ గూర్చ నతఁడు గట్టె.

వ. ఇట్లు పూర్వోక్తప్రకారంబునం బొదివి మహోరగంబులం బెట్టియలంబెట్టి కట్టు
చందంబున బంధించి వానిం గొలుచు సయ్యాతాశనుండు ధర్మదేవతావ త్తవరుం
డగుటం జేసి నిశ్శంకంబైన యంతఃకరణంబులోడ శమీవృక్షసమారోహణం
బాచరించి. 173

1. చ. దుర్గంధంబు.

తే. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశదిక్పాలచంద్ర
సూర్యవసుదేవతాపితృప్రస్తుతులొనర్చి
దివియు భువియును జూచి ప్రార్థించి యొక్క
విపులశాఖ నాయుధములుఁ వ్రేలఁగట్టె. 174

వ. ఇట్లు గట్టి తదీయాధిదైవతంబుల నుద్దేశించి నమస్కరించి. 175

క. నరునకు నాకుం దక్కఁగ, నొరులకు మీఁదూపు సూపఁ [1]కున్నది విషవి
స్ఫురిత [2]భుజగభంగి భయం,కరమూర్తులు దాల్చియుండఁగా వలయుఁ గ్రీడీ.

ఉ. భీముఁడు ధార్తరాష్ట్రకులభీషణరోషుఁడు చిత్తమెప్పుడే
క్రై మద మెత్తునో యతనికియాగ్రహవృత్తికి లోనుగాక మీ
కేమియు నైన వంచన వహించి తొలంగుట మత్సమీహితం
బేమఱ కుండఁగా వలయుఁ నివ్విషమాబ్దములోన నాతనిన్. 177

వ. అని వేఁడికొని వృక్షంబు డిగ్గి దానికిం బ్రదక్షిణంబు వచ్చి ప్రణమిల్లి భీమసేనుఁ డస మరలి చూచి సాంత్వనవచనసమేతంబుగా నతనిం గౌఁగిటం జేర్చి యనునయించి తమచేసినవిధంబు దత్ప్రదేశవర్తులయిన గోపాలాది క్షుద్రజనంబులకు మఱువెట్టం దలంచి వారల కభిముఖులై పాండునందను లందఱు నిట్లనిరి. 178

చ. ఇది [3]శతవృద్ధ మాజననిఁ యిప్పుడు మృత్యువుఁ బొందె నిట్లు సే
యుదుము కుల[4]ప్రయుక్త మగుఁ జున్నసనాతనధర్మ మిత్తెఱం
గ దహనకర్మ మొల్ల మదిఁ గానిది గా మును నిశ్చయించి మా
మొదలిటివా రొనర్చువిధముం గొనియాడితి మేము నియ్యెడన్. 179

వ. అని యిట్లు పలుమఱుం బలికి శస్త్రాస్త్రంబులనిక్షేపణంబు నిగూఢంబగుటకు నూఱువిల్లి యచ్చేరువం జచ్చిన పసరంబు పడియున్నం జూచి సహదేవుం బనిచి ధర్మతనయుండు దానిచర్మంబొలిపించి శీతాతపవర్ష పరిహారంబుగా నాయుధంబులం బొదివించి మఱియును దత్సమీపంబున నొక్క శుష్కశవంబు నవలోకించి యిది యుంఛవృత్తియైనమానవుకళేబరంబు గావలయు ననుచు నదియునుం గైదువులకట్టపయిం బెట్టి కట్టించె నివ్విధంబున నత్యంతగుప్తి యాచరించి దీని దుర్గంధంబున వనచారు లెవ్వరుం జేర రని నవ్వుచు వార లచ్చోట వాసి విరాటపురాభిముఖులై చనుచుండి యజ్ఞాతవాసకాలంబునం దమ రహస్యవ్యవహారంబునకు ననువుగా నేవురపేళ్లును గ్రమంబున జయుండును జయంతుండును విజయుండును జయత్సేనుండును జయద్బలుండు నని సంకేతించుకొని యాజ్ఞసేనీ పురస్సరంబుగాఁ బుణ్యనదీతీర్థావతరణంబు సేసి తదీయస్నానంబునం బథశ్రమంబపనయించి దేవపితృతర్పణమంగళజపహోమధ్యానాద్యనుష్ఠానంబు లొనర్చిరి

1. 'పన్నది' అనఁగా నుండునది. (ఆది. 8-218) (ఆది. 6-232) 2. చ. భుజంగాభుభ ఁగం. 3. క. ఖ. గ. ఘ. చ. శతవృద్ధ. 4. ఖ. గ. ప్రవృత్త మగు.

తదనంతరంబ యక్కౌంతేయాగ్రజుండు ప్రాఙ్ముఖుండయి నిర్మలచిత్తంబున ధర్మ
దేవతం దలంచి యిట్లనియె. 180

ఆ. తండ్రి నీవు నాకు ✽ దయతోడ నిచ్చిన వరము చిత్తగించి ✽ వలయు తెఱఁగు
సమయసముచితముగ ✽ సమకట్టు మయ్య యీ, రాకుమారు లనిధిఁ ✽ బొకయుండ.

వ. అనుజులదెసకుఁ [1]దూర వగచి డగ్గుత్తిక వెట్టి మఱియును, 182

ఉ. అంబరవర్తి నైనఁ గని ✽ [2]యక్షునిచే నగపడ్డవీరిప్రా
ణంబులు మున్ను నిన్నడిగి ✽ నల్వురకుం నయవిక్రమప్రభా
వంబులు వేఁడికొన్న నతి ✽ వత్సలభావముఁ బొంది యాదరా
ర్ద్రం బగు చూడ్కితోఁ బ్రియహి ✽ తస్థిరభావల నూఱడింపవే. 183

వ. అని తాను భూసురవరునరణిదేర నరిగిననాఁడు సరోవరతీరంబునం దనకుధర్ముండు
సేసినమన్నన దోఁప నతనికి విన్నవించినవాఁడై కరకమలంబులు మొగిచి ఫాల
భాగంబునం గదియించి సంప్రార్థనంబుగా వినయవినమితమస్తకుం డగుటయుఁ
దదనుగ్రహంబునఁ బాండవాగ్రజుం డున్నయునికిన సన్న్యాసిరూపం బలవడి
ధాతుపటదండకమండలుకలితమూర్తి యయ్యె నయ్యవసరంబున వారందఱు
మహాద్భుతం బంద వారివారికి నయ్యైవేషంబుల కనుగుణంబులగు నంబరాభరణ
మాల్యాద్యుపకరణంబులు సన్నిహితంబు లయినం జూచి సంతసిల్లి యెల్లవారిం
గలయం గనుంగొని క్రమంబున నొంటిమైఁ జనుదెండని నియోగించి యతండు
నానావిధంబు లగునక్షుంబులముడి కక్షంబున నిడికొని చని దైవయోగంబున
విరాటుండు వెడలి వచ్చి బయలికొలు విచ్చుటం జేసి తదాస్థానంబు సేరం
బోవునప్పుడు. 184

—•• ధర్మరాజు సన్న్యాసివేషమున విరటుఁ గొల్వ వచ్చుట ••—

ఉ. దవ్వులఁ జూచి మత్స్యవసు ✽ ధాపతి యీచనుదెంచు చున్నవా
డెవ్వఁడొ నాదుచూడ్కులకు ✽ నెంతయు వేగయిలోఁచె [3]నెట్టిలం
డివ్విధిఁ బొందెనో జగము ✽ లెల్లను నేలఁగఁ జాలు తేజ మా
మువ్వుర[4]తోడిజోడి యగు ✽ మూర్తి యతీంద్రునియొప్పు గంటిరే. 185

సీ. కరచరణాద్యంగ ✽ కంబు లేలొకొ రత్న, భూషణప్రకరంబు ✽ పొందు దొఱఁగె
నుభయపార్శ్వంబుల ✽ నిభఘట లేలొకో, చనుదేవు సమదాళి ✽ సమితి మొరయఁ
బాయు తొలంగు మం ✽ చాయతవేత్రహా, స్తులమొత్త మేలొకో ✽ తోడ రాదు
ధవళాతపత్రముల్ ✽ దలుచుగా నేలొకో, పట్టరు మౌక్తిక ✽ ప్రభలు వెలుఁగ

తే. నితఁడు రా జగు రా జన్న ✽ నింతమాత్ర, గాదు మూర్ధాభిషిక్తవ ✽ ర్గంబుఁ దనను

1. ఇది 'తూరుధాతువు. 'చాలు' ధాతువువంటిది. తూరఁ బనఁగా మిక్కిలి గానుట. ఇట్లు దీని ప్రయోగము నిందుఁ బెక్కెడలఁ జూపెదిమ్ము. 2 'యక్షునిచే' అనియు వ్రాతప్రతులపాఠము. 3. క. నిట్టలం డెవ్విధిఁ. 4. చ. జ, తోడిజోడియును.

చరణయుగ్మంబు గొలిపింపఁ ǂ జాలుసార్వ, భౌముపదవికిఁదగి యెదుగ ǂ భంగివాఁడు.
క. మనకడకు నేమిటికి వ, చ్చెనొక్కో యే నిమ్మహాత్ము ǂ చెప్పిన పను లె
ల్లను జేయువాఁడఁ గోరిన, కనకాంబరమణులు దలఁపు ǂ గడవఁగ నిత్తున్. 187
ఆ. మత్స్యవిషయరాజ్య ǂ మహిమకు యుక్తుండు, గాఁ దలంచనేని ǂ గారవమున
నట్లు చేసి భక్తి ǂ ననుచరింతు నమాత్య, సుతసుహృద్భార్య ǂ యుతముగాఁగ.
వ. అని సమస్తజనంబులుఁ దదభిముఖులయి భక్తియుక్తిం బ్రత్యుత్థానంబు సేయం దానును గద్దియ డిగ్గి యెదురు చని నమస్కరించి యతనియాశీర్వాదంబులు గైకొని సగౌరవంబుగాఁ దోడ్కొని చనుదెంచి సముచితసమున్నతాసనంబున నునిచి వినయావనతుం డయి. 189
ఉ. ఎయ్యది జన్మభూమి కుల ǂ మెయ్యది యెయ్యది యున్నచోటు పే
రెయ్యది మీర లిందులకు ǂ నిప్పుడు వచ్చినదానికిం గతం
బెయ్యది నాకు నంతయును ǂ నేర్పడఁగా నెఱిఁగింపుఁ డున్నరూ
[1]పయ్యది నావుడున్ నరవ ǂ రాగ్రణి కయ్యతిముఖ్యుఁ డిట్లనున్. 190
ఆ. ఉన్నరూప పలుకు ǂ నన్నరు లెక్కడఁ, గలరు తోఁచినట్లు ǂ పలుకు వలుక
నైనచంద మయ్యె ǂ నంతియ కా కంత, పట్టి చూడఁ గలరె ǂ యెట్టివారు. 191
వ. అని మందహాసంబు సేయుచు మఱియును, 192
క. నానావిధభూతమయము, మే నతిచంచలము మనము ǂ మెయికొని నిక్కం
బేనరునకు, జెల్లింపం, గా నగు సత్యంబు నడపు ǂ క్రమ మట్లుండెన్. 193
వ. అనుచు మత్స్యమహీవల్లభు నవలోకించి. 194
క. ద్విజుఁడఁ గురువిషయజాతుఁడ, సుజనప్రియుఁ డైనధర్మ ǂ సుతుసఖుఁడఁ బరి
వ్రజనాశ్రమకలితుండ మ,నుజవల్లభ యోగ్యబహువి ǂ నోదకరుండన్. 195
క. ద్యూతక్రీడకుఁ గొండొక, నేతుం గపటమున నొవ్వ ǂ నిజనంబులు నా
చేతిధన మెల్లఁ గొని పరి,భూతి యొనర్చిన విరక్తి ǂ పుట్టె వెడలితిన్. 196
చ. నృపనయవిద్యకుం దగిన ǂ నేర్పులవడ్డది గొంత కొంత ధ
ర్మపరులసంగతిం దగిలి ǂ మచ్చిక నుండుదుఁ బేరు కంకుఁ డే
వపుఁగొలు వైన నాకు నిలు ǂ వన్ మది గొల్పదు గాన నిన్ను భూ
మిపతులలోన సాధుజన ǂ మిత్రుఁడు నా విని కొల్వ వచ్చితిన్. 197
తే. వత్సరంబునఁ గడచను ǂ వ్రతము నాకు, దాని నీపాలఁ జల్పి యు ǂ త్సాహవృత్తి
[2]మెఱయ నాకుఁ గృతఘ్నత ǂ నెఱపి తొల్లి, యెగ్గు సేసినవారి జ ǂ యింపఁబోదు
వ. అనిన విని సంప్రీతచేతస్కుం డై విరాటుం డతని కిట్లనియె. 199
తే. అ[illegible] సేయుఁడు రుచిరోన్నతాసనములు
వాహనములు భోజనములు ǂ వస్త్రములును

1. క. పయ్యోఁడు. 2. గ. జ. మెఱసి నీకుఁ గృతజ్ఞత.

వలయుభోగములును నెల్లవస్తువులు
నాకు నెట్లువిధమ మీకు నడపువాఁడ. 200

క. నాయనుచరులం దెవ్వఁడు, మీయెడ భయభక్తి లేక మిగిలి మెలఁగు నే
నాయధముని దండింతుఁగాఁ, జేయుదు నతఁ డెంతయుఁ బ్రసిద్ధుం డయినన్.

వ. అట్లుం గాక 202

చ. వెలయఁగ మత్స్యరాజ్యపదవీపరిపాలన సేయఁగా మదిం
దలఁచుట యెంతయుం బ్రియము దమ్ములుఁ బుత్త్రులు బంధులుం బ్రధా
నులును బలంబు నేను సుమనోవిభుతుల్యుఁడ వైననిన్ను మి
క్కిలి యగుభక్తిఁ గొల్చి కృతకృత్యతఁ బొందుదు మట్లు చేయవే. 203

వ. అనిన విని దరహసితవదనుం డగుచుఁ బాండవాగ్రజుం డతని కిట్లనియె. 204

క. ఏను హావిష్యము గుడుతును, భూనాయక నాకు శయ్య భూమియ యిమ్మై
బూని వ్రతంబులు సలిపెద, వానికి నిన్నియును నిట్లు వలయును చెపుమా.

ఆ. అనిన విరటుఁ డిట్టు లనియె నెత్తెఱఁగున, నడవ నిష్ట మట్లు నడచి మీకు
మనసు వచ్చినన్నిదినములు సలుపుఁడీ, చోట నదియ మాకు శోభనంబు.

క. ద్యూతజ్ఞులరదేసఁ గొండొక, ప్రీతియుఁ గల దట్లుఁ గాక పెద్దల రగుమీ
కేతెఱఁగున విహరించినఁ, జేతోమోదంబు దగ వసింపుఁడు నెమ్మిన్. 207

వ. అని పలికి కౌంతేయాగ్రజు నత్యంతసంతుష్టాంతరంగుం జేసి 208

చ. పొరిఁ బొరిఁ బ్రీతి రెట్టిగ నపూర్వవిలోకన మాచరించుఁ ద
త్పర మగుసద్వివేకమున భావనిరూపణ సేయుఁ గౌతుక
స్ఫురణఁ గరంబు దత్కరముఁ బొంద నయంబునఁ జేర్చి వాక్యవి
స్తరచతురత్వ మేర్పడఁగ సల్లపనం బొనరించు నద్ధితోన్. 209

వ. ఇట్లు మత్స్యమహీవల్లభుం డతనిం గలిసికొని పరివారంబును దానును దదీయ
సంభావనా[1]తత్పరుఁ డై యుండె నంత. 210

—•• భీముఁడు వంటలవాఁ డై విరటుఁ గొల్వ వచ్చుట. ••—

సీ. చట్టువం బొకచేతఁ బట్టి ఖడ్గము సంకఁ, దగిలించి సురియతో బిగియ గ్రిందు
గట్టిన నునుఁజేలకట్టు పెంతయును జెన్నుఁ, జేయంగ దాపలిచేతియందు
బెడఁదంపుఁగోలలు బెడఁ గొందఁ బహువర్ణ, చిత్రితాజినము పైచీర గాఁగ
జూప జెల్లను దనరూపంబు చూడ్కికి, వ్రేఁగైన నత్యంతవిస్మయంబుఁ

తే. బొందుచుండ సమీరణపుత్త్రుఁ డగ్ర, జుండు పోయినదెసఁ దప్పనొండువలన
సమదవారణపతిగమనమున మత్స్య, ధరణివల్లభుసభ చేర నరుగుటయును.

వ. అంతంతం గనుంగొని. 212

క. ఉలుకును వెక్కసపాటును, దలకొను నెమ్మనముతోడ ధాత్రీరమణుం

1. 'తత్పరుఁడై యుండె' నను వ్రా. ప్ర. ౨ గ. జ. ౯ ప్రతియును,

[1]డలఘుభుజవిపులవక్షస్స్థల రేఖాకాంతిఁ బరవశత్వముఁ బొందెన్. 213

వ. ఇట్లతనిరూపాతిశయంబున గోటువడి చూచుచు నిజాంతర్గతంబున. 214

క. విహరింప మానవాకృతి, సహితంబుగ మహికి నర్గిఁ జనుదెంచిన వ
ద్మహితుఁడొ హిమకరుఁడొ శచీ, గృహమేధియొ కాక యితఁడు కేవలనరుఁడే.

క. ఏమికులంబునవాఁడొకొ, నామం బెద్ది యగునొక్కొ నాభృత్యులలో
నీమనుజోత్తముఁ దొల్లియు, నే మెఱుఁగుదు మనఁగ నిచట నెవ్వరు గలరో.

క. అను చుండ ననతిదూరం,బున కల్లన వచ్చి పవనపుత్త్రుఁడు మనుజేం
ద్రునకు జయశబ్దయుతముగ, వినయంబున మ్రొక్కి విన్నవించె నిభృతుఁడై.

శా. దేవా నాలవజాతివాఁడ నిను నర్థిం గొల్వఁగా వచ్చితిన్
సేవాదక్షత యొండుమై నెఱుఁగ నీచిత్తంబునన్ మెచ్చున
ట్లే వండం గడు నేర్తు బానసమునం దిచ్చోటనే కాదు న
న్నేవీటన్ మిగులంగ నెవ్వఁడును లేఁ డెబ్బంగులం జూచినన్. 218

క. పేరు వలలుండు గూడుం, జీరయు నిడి సాకతంబు సేసినఁ జాలుం
గోరినవంటకములు నా, నేరిమిఁ దగ నెఱపి కొలుతు నిశ్చల భక్తిన్. 219

చ. అనవుఁడు మత్స్యభూరమణుఁ డాతని కిట్లను నెట్లు శూద్రుఁ గా
నినుఁ దలఁపంగ వచ్చు ధరణీభరణక్షమమూర్తి వీవు నీ
కనుగుణ మైనయానమును నాసనమున్ రుచిరాతపత్త్రముం
[2]జనవరికొల్వు నిచ్చెద [3]గజవ్రజముం బరికింపు పెంపుతోన్. 220

క. అనుటయు మోఱకుచందం,బున మో మడ్డము గదల్చి భూవిభుఁడు సభా
జనులు విన ననిలసుతుఁ డి, ట్లనియెం బ్రస్ఫుటనిరర్గళాలాపములన్. 221

ఉ. నా కవి యెల్ల నేల నరనాథులకుం బ్రియ మొందునట్లుగాఁ
బాకము సేయ నేర్తు జనపాలక ధర్మసుతుండు పెద్దయుం
జేకొని యుండు బానసము సేయువిధంబున కిచ్చమెచ్చి పు
ణ్యాకరమూర్తి వైననిను నాతనిఁ గొల్చినయట్ల కొల్చెదన్. 222

చ. వలసిన నేలు మేను బలవంతుఁడఁ గారెనుపోతు దంతి బె
బ్బులి మృగనాథునిం దొడరి పోరుదు శూరత యుల్లసిల్లఁగా
దలమున లావు విద్య మెయిదర్పముఁ బేర్చి పెనంగుజెట్టిమ
ల్లుల విఱుతుర్ వడిన్ గడియలోనన చూడ్కికి వేడ్క సేయుదున్. 223

క. కొలువు గొనన నొల్లకుండుట, గలిగినఁ బొమ్మనుట యంతకంటెను మే లే

1. చ. డలఘుభుజా. 2. 'చనవు' అనఁగా నధికారము 'చనవర్లెన' అని చంద్రరేఖావిలాపము. 'చనవరికొల్వు' అనఁగా అధికారికొల్వు. 3. ఇందులకు 'అనేకకర్ణాగ్రధరో రథీధ్వజీ' 'ధివాద్యమే వారణవాహినీపతిః' అని మూలము. ఇందలియుచితాతపత్త్రము యోధుఁడియుడచ్ఛత్త్రమే కాని రాజచ్ఛత్త్రము కాదు. 'స్వాలాకులు వాహనచ్ఛత్త్రంబులు' (భీష్మ. ౧, ౩౬, ౯౪)

వలసినకడ కేఁగెద నీ, తలఁ పెయ్యది యాన తిమ్ము ధరణీనాథా. 224

వ. అనిన విని భూనాథుండు సానునయంబుగా నిట్లనియె. 225

ఉ. ఇమ్మహనీయరూపమున యేస్త్రినిఁ గన్గొని వేడ్కఁ నీకు యో
గ్యమ్మగుభంగిఁ జెప్పితిమి గాని నరోత్తమ యొండు గాదు నీ
వెమ్మెయి నైన నిల్చుటయ యిష్టము వంటలమేరవాఁడ నై
యిమ్ములనుండు సూపజన మెల్లను నీదగుపంపు సేయఁగన్. 226

క. అని హర్షోత్కర్షంబున, మన మలరఁగఁ బల్కి మత్స్యమనుజాధీశుం
డనిలసుతు నేలె నాతఁడుఁ, దనమనమున నూఱడిల్లెఁ దదవసరమునన్. 227

— అర్జునుడు పేడిరూపమున విరటుఁ గొల్వ వచ్చుట —

సీ. కాళ్ళయొప్పిద మూఁడుకట్టనుజ్జ్వలము సే,యంగ సంకులబాహులంద మెడలఁ
గంచుక మంగంబుకాంతికి మాటుగా, మెడ హేమపట్టిక మెఱయ కుండ
వదనంబుకొమరు భావనఁ జేసి వేఱుగా, నుదుటి పెంపలకలఁ బొదువఁబడఁగఁ
బవడంపుజొత్తులఁ జెవులు రూపడఁగంగఁ, బాపటఁ దలకట్టుభంగి [1]గప్ప

ఆ. మంచు మఱుఁగువడినమార్తాండుఁడునుబోలె, [2]నీఱు గవిసి యున్ననిప్పుఁబోలె
వేషధారి యైనవిష్ణుండుఁబోలె న,వ్విరటుకొలువు సేర నరుఁడు వచ్చె. 228

క. చనుదెంచి పేడితనమును, వనితారూపంబు నమర వాసవసుతుఁ డా
మనుజాధీశునకు సభా, జనులకుఁ దనుఁ జూపి మందసంచారమునన్. 229

వ. మెలంగినం గనుంగొని మత్స్యజనవిభుండు దనయొద్దివారలతో నిట్లనియె. 230

మ. వనితావేషము గల్గి యున్నయది చెల్వం బాఁడుచందంబు గా
దు నిరూపింప మహానుభావతయు నిర్దోషత్వమున్ రాజసం
బును శోభిల్లెడు నెవ్వఁ డే నొకజగత్పూజ్యుండు క్రీడార్థ మి
ట్లొనరం దాల్చినరూపు గావలయు మీ రూహింపుఁడా యట్లగున్. 231

తే. అనినఁ బరిజనంబులు విస్మయంబు గదుర, నిశ్చయము సేసి పలుకంగ నేర్పు లేక
చూచు చుండఁగ నాసవ్యసాచి సేరఁ, జని విరాటనృపాలుతో సవినయముగ.

క. నిన్నుఁ గొలువంగ వచ్చితిఁ, గన్నియలకు నాట గఱపఁ గా నోపుదు వి
ద్యోన్నత మన్నామంబు బృ,హన్నల యేఁ బేడి ననుచు నతఁ డిట్లనియెన్.

ఉ. ఆయతబాహులున్ వెడఁద యైనసమున్నతవక్షమున్ సరో
జాయతలోచనంబులుఁ బ్రసన్నముఖంబు నుదాత్తరేఖయుం
గాయజుఁ గ్రేణిసేయు ననఁ గౌశికు మీఱు ననంగ విభ్రమ
శ్రీయును బెంపునుం గలుగఁ జేసి విధాతృఁడు పేడిఁ జేసెనే. 234

శా. మత్తోద్దండచయంబులోన నొకసత్స్థానార్హచాపంబు భా
స్వత్కాండంబులు [3]హేమచంద్రకకనద్వర్మంబు నీ కెంతయున్

1. చ. దప్ప. 2. జ. నివురు. 3. క. హేమచిత్రితలసద్వర్మంబు.

సత్కారంబున నిచ్చి వాహనపరిష్కారాంకసంభావ్యసం
పత్కల్యాణునిఁ జేసి వైభవము దర్పంబున్ విజృంభింపఁగన్. 235

క. ఏము నిను మత్స్యరాజ్య, శ్రీమహిమకు నెల్ల యుక్తుఁ ౯ జేయఁ దలంపం
గా మామనోరథమునకు, నీమాట విరుద్ధ మయ్యె౯ నిది మెట్లొక్కో, 136

వ. అనిన విని యమ్మహీపతికి బృహన్నల యిట్లనియె. 237

ఉ. ఆఁడుదనంబు నిక్కమున ౯ కారసి చూచిన లేదు పుంస్త్వముం
బోఁడిమి దప్పి యున్నది నపుంసకజన్మ మవశ్యభోగ్య మై
వాఁడిమి గల్గుశాపమున ౯ వచ్చెఁ బురాకృతకర్మ భావ్య మై
వ్వాఁడును నేర్చునే తొలఁగ ౯ నైవఁగ నోర్వక పోవ వచ్చునే. 238

వ. కావున, 239

తే. ఒండుపనులకు నెలవు లేకునికిఁ జేసి, యభ్యసించితి శైశవ ౯ మాది గాఁగ
దండలాసకవిధమును ౯ గుండలియును, [1]ప్రెక్కణంబు తెఱంగును ౯ [2]పేరణంబు

క. విశ్రుతవాద్యంబులు మం,జుశ్రుతిసంభావ్యగీతసుగతులు సద్భా
వాశ్రయములుఁ దజ్జన్యర,సాశ్రయములు నైనయభినయంబు లెఱుఁగుదున్

తే. ఇన్నితెఱఁగుల శ్రమము సేయింతుఁ జతుర, తావిహీనములైనపాత్రములనైన
నట్టువోజ్జనై మెలఁగుదు ౯ నగళులందు, నిపుణనైపథ్యవిధులకు ౯ నేర్తునధిప.

చ. అనుడు విషణ్ణమైనహృదయంబున గారవ మొంద నైపుణం
బున నుచితంబులై నరసి ౯ పొచ్చెము లేమిఁ దదీయసేవ గై
కొనుటకు నిశ్చయించి తనకూఁతు విరాటుఁడు పిల్వఁ బుచ్చె న
ర్తనమునకై బృహన్నలకుఁ ౯ దత్పరతం దగ నప్పగింపఁగన్. 243

వ. ఇట్లు రావించిన, 244

సీ. అల్లదనంబున ౯ ననువు మైకొనఁ జూచు, నడపు కాంతికి వింతలొడవు గాఁగ
వెడవెడ నూఁగారి ౯ వింత మై [3]యేర్పడు, దేరనివళులలో ౯ నారు నిగుడ
నిట్టలు ద్రోచును ౯ [4]నెరవులకలమేర, నెల్లను బిగి మెక్క ౯ యేర్పడంగఁ
దెలుపును గప్పునుఁ వెలయంగ మెఱుఁ గెక్క, తారకంబులఁ గల్కితనముదొడరఁ

ఆ. జరణములును నడుముఁ ౯ జన్నులుఁ గన్నులు, జవ్వనంబుచెన్ను ౯ నివ్వటిల్లు

---

1. క. ఖ. ప్రేంఖణంబు. 2. చ. పేరణియును, ప్రేరణియును. 3. ఇది 'ఏర్పడు' దెంచు' ధాతువు. (ఆది. ౫-౧౩౭); ఖ. వెడవెడ నూఁగారు వింతయై యేర్పడఁ, దారనివళులలో నాఱు నిగుడ' నని యొకపాఠము 'నాఱు నిగుడ' ననఁగా 'నాఱువోసినభంగి నవక మెక్కి' (విరా ౨-౫౨) యన్నట్లు నాఱువలె నిగుడఁగా ననుట. ౫. 'యేర్పడఁ దారనివళులలో', 4. 'నెరవు' లనఁగా 'చుట్టుఁబట్లు' లేక 'చుట్టును గలవి.' 'నూతనవముతోడ నేతెంచు నెరవులు' (విరా. 3-౨౭) 'నెరవుల్ విచ్చుటయున్' (హరివంశము-ఉత్త 3 ఆశ్వా.) చుట్టును గలహద్దులెల్లబిగిపొంది స్తనోద్భేద మగుచుండె నని యర్థము. 'నెలవు' లని రూపాంతరము.

చునికిఁ దెలుపుచుండ నుత్తర సనుదెంచె, నలరువిలుతువువ్వుటమ్ముపోలె.

ఆ. వచ్చి కొలువు సొచ్చి నెచ్చెలిపిండు నం, తంత నిలువఁ బనిచి యల్లనల్లఁ
గదిసి ప్రౌఢవనితకైవడి ముద్దియ, ముద్దు వుట్టఁ దనకు మ్రొక్కుటయును.

చ. తిగిచి కవుంగిలించి జగతీవిభుఁ డక్కమలాయతాక్షి నె
మ్మొగము మొగంబునం గదియ మోపుఁ గరాంగుళులం గపోల బిం
పుగఁ బుడుకుం బొరింబొరి నపూర్వవిలోకన మాచరించుఁ గ
ప్పుగుమృదుమాళి నుజ్జ్వలనఖాంకురచేష్ట యొనర్చు నర్మిలిన్. 247

వ. ఇవ్విధంబునం దనగాదిలికూఁతు నుపలాలించి బృహన్నలదెసం గనుంగొని సాదర
దరహసితరుచిరాననుండై యిమ్మగువ నీకు నాటగఅపందగుపాత్రం బగునేయని
యడిగి తత్ప్రతివచనంబులయందలినాగరికత్వంబునకుఁ జిత్తంబు రంజిల్ల మధుర
సల్లాపంబుసేసి కర్పూరసహితం బగుతాంబూలంబు వెట్టి చిత్రంబులగు చీనాంబ
రంబు లిచ్చి మణిమయంబు లగునాభరణంబు లొసంగిసంభావించి యవ్విభుండు.

ఆ. నీవు చతురమతివి నీకు నిక్కన్నియ, నప్పగింప నేల మైన నాదు
హృదయ[1]మతులు దీనియెడఁ గడు నార్ద్రమై, యుండుఁగాన చెప్పకుండరాదు.

క. నెచ్చెలులతోడ నెంతయు, మచ్చికఁ దనయుచ్చు నాడ మరగినయది మై
విచ్చలవిడి నింతకు ము, న్నిచ్చేడియ మెలఁగు శిక్ష మెఱుఁగదుసుమ్మీ. 250

ఆ. బాల కేళిమీఁదిభరము గ్రముబున, వినువఁ గళలయందు వేడ్క సొనిపి
నయముతోడ నర్తనంబుల శిక్షింపు, నెలఁత కేడుగడయు నీవ కాదె. 251

చ. అని యుచితంబుగాఁ బలికి యంగనహస్తముఁబట్టి తత్కరం
బునఁ గదియించి నీగురువుఁ బొత్తి తగం గొనిమాడు మెట్లు సె
ప్పి నటుల భక్తిమై నడవు పెం పెస లారఁగఁ గూడుగూర చం
దనకుసుమాదులున్ నడపి తప్పక యారసి గారవింపుమీ. 252

ఆ. ఎల్లచుట్టములును దల్లియుఁ దోడును, జెలియుఁ బరిజనంబుఁ జెలువ నీకు
గురువ యింక నొక్కకొఱఁతయు లే దిందుఁ, జేరి బ్రమకు బుద్ధిగౌరవమున

క. మనయింట నిచ్చు టచ్చో, టన కెచ్చట నైన నీబృహన్నల మెలఁగం
జనిమెడుమానిసి తనమన,మున కిమ్ముగునట్టిచరితమున వర్తించున్. 254

—నకులుఁ డశ్వపాలకుఁడై విరటుఁ గొల్వవచ్చుట.—

వ. అని యుత్తైఱంగున నయ్యెరువుర నొండొరులకు నప్పగించి పుచ్చినయనంతరంబ
నకులుండు, 255

ఉ. అంబుజముల్ సముద్యదరుణాంశులఁ గన్నవిధంబునన్ వికా
సంబున నుల్లసిల్లి జనచారువిలోచనముల్ నిజోజ్జ్వలాం
గంబున కర్థిమై నభిముఖంబులు గాఁ జనుదెంచి దైవయో

1. మలి.

గంబున భూవిభుండు దురగంబులఁ దేరఁగఁ బంచి చూడఁగన్. 256

వ. ఆస్థానంబు సేర వచ్చి ఘోటకంబుల నుపలక్షించుచున్న నన్నరేంద్రుండు గనుం
గొని పరిజనంబుల కతనిం జూపి. 257

క. ఇతఁ డెవ్వఁడొకో రూపు ని,రతిశయమై మనమునకుఁ బ్రియంబొసఁగెడుఁ జూ
చితిరే చిత్తంబునుదా,త్తత గానఁగ నయ్యెడుఁ వదనమునభంగిన్. 258

క. తురగంబులఁ జూచువిధం, బరయఁగ నితఁ డశ్వవిద్యయందు నిపుణతా
స్ఫురణము గలవాఁ డగు బం,ధురమూర్తిపరాక్రమాన్వితుఁడు గానోపున్.

క. మీ రెఱిఁగినఁ జెప్పుఁ డీతని,పే రెఱుఁగనియట్లులైనఁ బెం పారంగాఁ
జేరం జని యల్లన యొకఁ, డారసి యెఱుఁగంగ వలయు ననుసమయమునన్.

క. చేరఁ జనుదెంచి పాండవ,వీరుండు మత్స్యాధిపునకు వినతుండై దే
వా రాజవాహనము లగు, వారువముల నరయ నేర్తు వల నేర్పడఁగన్. 261

వ. దామగ్రంథి యనువాఁడ నాకు నశ్వవిషయం బగునవిచక్షణత్వం బెల్లనుం గల
దవధరింపు మని యిట్లనియె. 262

సీ. అవయవలక్షణం బాయుఃప్రమాణంబు, గర్భంబు లింగితాకారములును
మాత్రాంతరము వయోమానంబు దేశకా, లోచితాహారప్రయోగభంగి
జాత్యనురూపశిక్షావిధి క్రమగతి, వ్యాయామసాత్త్వప్రవర్తనంబు
ప్రమదవిషాదాదిబహువిధచిత్తధ, ర్మము పోషణప్రకారము చికిత్స

ఆ. పరిచితములు ధరణిపాల నీముందట, రూపురేఖ మెఱయఁ జూప నేర్తు
బవర మైన నాకుఁ బని యేమి యనఁ జేతి, బలిమికలిమి నెఱపఁ దలఁపు గలదు.

వ. అనిన విరాటుం డతని కిట్లనియె. 264

క. నీకుఁ దగుపదవి యిచ్చెద, నాకలిమికి నెల్ల రక్షణం బొనరింపం
గాక హయశిక్షకుఁడ వను, నాకోలఁదియె యిట్లు పలుకు టనుచిత మరయన్.

ఆ. అనుడు నకులుఁ డిట్టు లను దేవ తమతమ, నేర్పుపనులవెంట నెగడి బ్రదుక
వలయుఁగాక నగరఁ దలము దప్పినమెలంకువల కలుపు లియ్యకొనుట దగునె.

ఉ. ధర్మసుతుండు వెంచె ననుఁ దాన తురంగమశాస్త్రశిక్షకుం
గర్మఠుఁ జేసి యాత్మతురగంబుల కెల్లను నన్ను యుక్తుఁగా
నర్మిలి నిల్పి యొగ్గియుఁ బ్రియంబును నామెడ నాఁడునాఁటికిం
బేర్మి వహించుచుండ నడపెం దనతమ్ములలోనివానిఁగాన్. 267

క. ఆవిభుఁడు రాజ్యసుఖలీ, లావిముఖత వెడలి బంధులం దొఱఁగి యథే
ష్టావాసత బ్రుంగుడువడి, పోవుట నెప్పుటఁ గడుపుఁ బ్రోతునో యనుచున్.

క. తిరిగి తిరిగి లోకోత్తర, చరితుండు సుజనుండు మత్స్యజనపతిభుఁడు యుధి
ష్ఠిరునట్లు యనఁగ విని నినుఁ, గర మనురాగమున గొలువఁగా సిద్ధిఁ గనున్.

క. చనుదెంచి కాంచి నా నే, ర్పున తెఱఁగున విన్నపంబు సేసితి నన్నుం

బనిగొనఁ దలఁచిన నేలెడి, దనుమానము గలిగినేని నరిగెద నధిపా. 270

వ. అనవుడు. 271

ఉ. ఆనరనాథుఁ డి ట్లనియె నశ్వములం బరికించి యున్కి యుం
పేనిఁ దురంగశాలలకు నెల్లను ముఖ్యుఁడ వై తదీయనా
నానియతప్రకారకరణంబులఁ ద్రిమ్మరుచున్నవారి ను
న్నే నెటు లెల్ల నీ వరసి యిచ్చమెయిం బని గొమ్ము నెమ్మితోన్. 272

క. అని చెప్పి యధికసమ్మా, ననపూర్వము గాఁగ మత్స్యనరపతి మాద్రీ
తనయుఁ దగ నిల్పె నాతఁడు, దనమదిఁ బ్రియ మందె నతనితమ్ముం డంతన్.

—•• సహదేవుఁడు గోపవేషంబున విరటుఁ గొల్వ వచ్చుట. ••—

క. పావనశాంతత్వము నిజ, భావంబున నూష్మలతయుఁ బ్రకటంబులుగా
నావిధుఁడు మనుజవేషం,బై వచ్చెనొ శిఖి శరీరి యయ్యెనొ యనఁగన్. 274

క. తలుగులపొది యొకదెసఁ బె,య్యలదామెన యొక్కవలన నను నై యుండఁగ
మొల మోపి పెక్కుచుట్లఁగ, బలుద్రాటం జుట్టి గోపభావం బమరన్. 275

చ. నునుసెలగోల సేకొని మనోహర మాతనమేను రాజుచూ
పును బ్రజచూపుకులం దిగువఁ బుష్కరపత్త్రనిభంబు లైనలో
చనముల మూర్తి దెల్పఁగ ససంభ్రమతం జనుదెంచె నల్లన
ల్లన వెడభీతి దోఁప జనుల్గలఁగ వెగ డయ్యెడుదృష్టిఁ జూచుచున్. 276

వ. ఇట్లు వచ్చి మత్స్యమహీవల్లభు నంతంతం జేరి వినయావనతుం డగుచు నిట్లనియె

క. నీపసులఁ గావఁ బెట్టుము, భూపాలక నన్ను నేను బూని యరసినఁగా
గోపంక్తులు రుజ వడ వొరు, చేపడ వెన్నుఁడును దప్పిఁ జేడ్పడ వెచటన్. 278

తే. తొఱఁగుపోకుండ మెకములు గఱవకుండఁ
బాఁడి దఱుఁగక యుండ నాపాటిగొల్ల
లిచ్చ మెచ్చ నీదృష్టికి నెక్కఁ గదుపు
నరయ నేర్తు నన్నేలుము ధరణినాథ. 279

వ. అనిన విరాటుండు పాండవావరజున కి ట్లనియె. 280

ఉ. ఎక్కడిమాట గొల్లతన మించుకయేనియు లేదు నీదెసం
జక్కనిమేను నీగఱువచందముఁ గాంతియుఁ జూడ వచ్చినన్
నిక్కవ మీవు సూర్యశశినిర్మలవంశజు లైనరాజులం
దొక్కమహానుభావుతనయుండవు గావలయున్ నరోత్తమా. 281

ఆ. వలయుపదవియందు నిలిపి నారాజ్య మంతయును జక్కఁబెట్టినయది విక్ర
మంబు నడపునంత మానిసి వై యుండి, కుచ్చితంపుబ్రదుకు కోరఁ దగునె. 282

వ. ఉత్తమవాహనంబులు మహనీయాయుధంబులు నిచ్చెద మత్స్యదేశంబున భద
ద్రభూమిస్థలంబు లొసంగెద మహీసురులకులసేనాపరిపాలనంబు సేసి వర్తిలుము. 283

క. అనవుడుఁ బాండునృపాలక, తనయుఁడు మ్రొక్కుచు విరాటధరణీశున కి
ట్లను హీనకులుఁడ బాలుఁడ, మును నాగరికంపుఁగార్యములవెర వెఱుఁగన్.

ఆ. పసులఁ గాచి కాని బ్రదుకఁ గౌరవులప్రాఁ, తలము మున్ను నేను ధర్మపుత్త్రు
పసుగణంబు నెల్లఁ బాలింతు నమ్మహీ, వరుని చిత్తమునకు వచ్చువాఁడ. 285

వ. తంత్రీపాలుం డనం బరఁగినవాఁడ నాచేతం గ్రేపులు పురాణించుటం జేసి కొం
డొకకాలంబునన కదుపులం బెనుతు నే నగునని కైకొనినయాఁబోతుఁ బంచితంబు
మూర్కొనినను బైగాలి వీచినను గొడ్డునకై నం జాలు నిలుచు నుంగిడి యదురుఁ
డ్రిక్కు యనువానికి నాపేరు సెప్పినం జాలు మఱియును బసికి వలయు తెఱంగు
లెల్ల నెఱుంగుదు వేఱొక్కపనికిం గాను గాని యే నీవెంట నీమనసు వడయం
జాలుదు నావలనం బ్రయోజనంబు గొనవలయు నేని నొండుమాటలు దక్కి
పసులం బరికింప నియోగింపుము. 286

చ. అనుటయు నెట్టకేలకు ధరాధిపుఁ డట్టుల కాక యంచు నా
తనివదనంబు సూచి యుచితం బగు నేనిఁ బ్రియంబ యేని నె
ట్లును గురుకార్యవర్తనముఁ గల్గు రుచియింపక యుండు నేని గో
ధనముల కెల్ల రక్షణము దత్పరతం దగఁ జేయు ముఖ్యతన్. 278

క. మున్ను గలగోపవర్గము, నిన్నుం గని కొలిచి భక్తి నీపని సేయన్
మన్ననమానిసి వై నీ, వున్నం గడు మేల కాక యొప్పమి గలదే. 288

—॰॰ ద్రౌపది సైరంధ్రీవేషమున సుదేష్ణఁ గొలువ వచ్చుట. ॰॰—

వ. అని పలికి యతనియభిమతంబు సలిపి నిలిపె న ట్లయ్యేవురును విరటుం గొల్చిరి
తదనంతరంబ. 289

క. గారవమున నిజదేశా, చారమునై నల్లి యున్న[1] జడ యగు కబరీ
భారంబు విచ్చి తిరముగ, సైరంధ్రీజాతి వేషసముచితభంగిన్. 290

క. వలపలిదిక్కున కించుక, మలఁగం గా దుఱు మిడి కుఱుమాపుఁ బుట్టం
బలవడఁ గట్టి జరఠవ, ల్కలమున [2]నెవ్వఁగుఁ జన్నుఁగవ గప్పి తగన్. 291

క. పరిచారికాత్వరేఖా, పరిణతి దనమేన నచ్చువడుభావనకుం
దిరమై తలకొనునంతః, కరణముతోఁ బురము ద్రుపదకన్యక సొచ్చెన్. 292

వ. ఇట్లు సొచ్చిన, 293

సీ. పఱమొయిల్ గప్పినఁ బాడఱినునుఁగాంతి, గదలినయమృతాంశుకళయుఁ బోలెఁ
బెనుమంచుమీఁదఁ బర్వినవికాసము దప్పి, చెలువు గుందినసరోజనిధమున
ధూమంబు వొదివినఁ దుఱఁగలిమెఱుఁగులు, నలఁగి మాసినదీపకళికవగిది
ధూళి పైఁ బొరసినఁ దొంగలించుట మాని, లావణ్య మెడలినలతికభంగి
తే. గంధకారికావేషంబుఁ గతన మూర్తి, యుజ్జ్వలత్వంబు మఱుఁగు సేయుండఁ బాండు

1. ఘ. జ. కొప్పుగ నదియు 2. ఘ. క. నెవ్వఁగుఁ జన్నుఁగవ

తనయమహిషి యంచితగతిఁ జనఁగ రాజ, వీథిఁ బౌరజనంబు లర్థిన్వెలఁదిఁ జూచి.

ఉ. రోహిణి యొండె నొండెను నరుంధతి గాక మనుష్యజాతియే
యీహరిణాక్షి చెల్వమున నెత్తెఱఁ జూడ్కుల నాఁచికోల కా
దా హితగౌరవం బగు శుభాంగముఁ దేజముఁ జూడ బుద్ధి సం
దేహముఁ బొందుచున్నది. [1]సతీజన మిట్టిదె యెజ్జగంబులన్. 295

వ. అనుచు నంతంతం జేరి, 296

క. నీ వెవ్వ రేమిపనికై, యేవలనికిఁ బోవుచునికి యిది నావుడు న
ద్దేవియు సౌముఖ్యము [2]సంభావనముం దోఁప నుచితభంగిం జెప్పెన్. 297

ఆ. ఏను గట్టువాలుదాన నా కెవ్వరు, గడుపుకూడు వెట్టి కట్టఁ జీర
యిచ్చి సాకతమున నేలుదు రట్టివా, రలకుఁ బనులు సేసి మెలఁగుబుద్ధి. 298

క. వచ్చితి ననవుడు విని జను, లచ్చెరువును సందియంబు నడరెడుమదితో
నిచ్చెలువ కడుపుకూటికి, నెచ్చటనే నిలుచునట్టె యిది పలుకగునే. 299

వ. అనుచుం గనుంగొనుచు మసరికొని చను చుండం బాంచాలరాజనందన రాజమందిరంబుచక్కటికి నరుగునవసరంబున. 300

క. ముద మొదవ రమ్యహర్మ్యము, తుదినిలువునఁ బ్రణయసఖులతోడ విహారా
స్పద మగునెలవున మెలఁగెడు, సుదేష్ణ తజ్జాలకములఁ జూచెం బ్రీతిన్. 301

వ. ఇత్తెఱంగున మత్స్యరాజమహిషి ద్రౌపదీదేవి నాలోకించి కుతూహలంబున. 302

ఉ. ఎక్కడనుండి యెక్కడకు నేఁగెడినో యిది యొక్కకాంత రూ
పెక్కుడుపెంపుసొంపు మన కేర్పడు చున్నది దా వినీత యై
స్రుక్కుచు నీచభామినులచొప్పునఁ బెక్కడుఁ బౌరులుం గనుం
వెక్కస మంది చూచెదరు వేగమ తోడ్కొని రండు నెమ్మితోన్. 303

క. అని పలికి పనుపఁ జారికాం, గన లిరువురు వోయి ద్రుపదకన్యకతో ని
ట్లనిరి విరాటుమహిషి నినుఁ, దనపాలికిఁ బిలువఁ బంపె దయ పెంపెసఁగన్.

వ. అనవుడు,

క. [4]తనతలచీర యరసి య, వ్వనితారత్నంబు వినయవైభవము సతీ
తను వొందినచందంబునఁ, జనియెం గేకయసుతానుచారికలబడిన్. 306

వ. ఇవ్విధంబునం జని సౌధంబు నుపరిభాగం బెక్కి.

సీ. పదతలంబుల కెంపు పరఁగినతలము కుం, కుమ లిప్తమైనచంద్రదము వహింప

1. గ. జ. సతీజను లిట్టిరె. 2. జ. సద్భావంబును. 3. 'సుదేష్ణ' యని దాక్షిణాత్యకోశానుసారముగా ముద్రిత మహాభారతమునను నుత్తరదేశభారతమునను జూపట్టెడి. 4. 'తలచీర యరయుట' యనఁగా స్త్రీజనోచిత ముసుగుబెట్టుకొనుట. ఇందులకు 'హ్రీనిషేవాన్వితా' అనిమూలము గానోవు. '[illegible] వాటింప నేరరమ్మో' (భాగవత. దశ. [illegible]) గ. జ. [illegible]

నంగంబునను గాంతి యడరినగోడలు, వేదులు మణిమయ విధము నొందఁ
గనుఁగవమెఱుఁగులు గదిరినముందఱఁ బుష్పవహారంబు పొలుపు దాల్ప
వేనలికప్పు పర్వినమీఁదు నీల దు, కూలంబుమేల్కట్టు కొమరు వడయఁ
తే. దాను జొచ్చిన కతనమత్స్యక్షితీశు, నింటనిమ్మెయిఁ గ్రొత్తయొప్పెసక మెసఁగ
నమ్మహాదేవి యున్నెడ కల్లనల్లఁ, బాండురాజతనూభవపత్ని యరిగె. 308

వ. కేకయరాజనందనయును. 309

చ. [1]కనుఁగొని గారవంబును మొగంబును గేలుఁ బురః ప్రసారముం
దనువును నమ్రభావమును దంతమరీచులు సామినిర్గమం
బును దనలోఁ గడల్కొనఁగ భూరితరాదరరేఖ నిందు ర
మ్మనవుడు నంత నంత ద్రుపదాత్మజ సేరి వినీతి నిల్చినన్. 310

క. ఆపాదమస్తకము త, ద్రూపము వీక్షించుచుం గుతూహల మడరన్
భూపాలమహిషి యిట్లను, నాపాలతుకతోడ నుచితమయ్యెడుభంగిన్. 311

ఆ. ఏది కులము నామ మెయ్యది యెవ్వరి, దాన వేమిపనికిఁ బూని యిప్పు
డెచటు బుద్ధిఁదలఁచి యేఁగెదవింతయు, నెఱుఁగఁజెప్పు మాకు మెఱుఁగుబోఁడి.

వ. అనిన విని యాజ్ఞసేని యిట్లను నేను సైరంధ్రీజాతిసంభూత నభిదానంబు మాలిని పురుషపంచకసనాథ నై యుండుదు నొక్క కారణంబున నుద్ధతు లగువిరోధుల చేతం బతులసన్నిధిందలవట్టి యీడ్వంబడి వనంబునకరిగి వ్రతంబుమై వల్లభసహితంబుగా వన్యాహారంబులం గాలంబు గడపుచు బ్రహ్మచర్యంబు నడపితి నిట మీఁద నియమాచరణంబునకు నొక్కసంవత్సరంబు గొఱంత గలదు నీవు ధర్మవర్తిని వని వినుటం జేసి నానేర్చుపనులవెంట నీకడ నిలువం దలంచి యిందు వచ్చితి ననవుడు సుదేష్ణ యిట్లనియె. 313

క. సురగరుడఖచరవిద్యా, ధరకిన్నరయక్షసిద్ధతరుణులలో నీ
సరయఁగ నొక్కతె వగు ది,వ్వరికిం జనుదేరఁ గతము బొంకక చెప్పుమా. 314

క. అనుటయు దరహసితము మో, మునకుఁ దొడవుగాఁగఁ బలుకు ముద్దియ మేఁగృ
ష్ణుని దేవి సత్యభామకుఁ, బని సేయుదుఁ దొల్లి పిదపఁ బాంచాలికడన్. 315

తే. తగవుమైఁ బరిచారికాధర్మములకు, నెల్లఁ జాలి వర్తించితిఁ దల్లి వినుము
నాకుఁ బ్రాణంబు ప్రాణమై నన్నుఁ దన్న, కాఁగ భావించి యాదేవి గారవించు.

వ. నీవును. 317

క. నీచము లయ్యెడుపనులకు, నాచాయమి యెఱిఁగి మన్ననకుఁ బాత్రముగా
నీచిత్తంబునఁ గైకొని, యాచారము దప్పకుండ నరయుము నన్నున్. 318

వ. అని యిట్లు దేవజాతి యనుసంధియంబు వాయం బలికి మఱియును. 319

1. ఇట 'గారవంబును మొగంబు' నిత్యాదు లగుజతలు భాషాశైలీప్రయుక్తములు. ఇట్టివే యితరపద్యములనుం జూపఁబడెడి. ఆ. గారవంబున...గేల...దనువున.

క. కలపములు గూర్చ బహువిధ, తిలకంబులు పెట్ట వింతతెరువున బలు[1]వు
వ్వులు గట్టి కట్టి మోడ్వఁగఁ, దల ముడువఁగ నరులు గ్రువ్వఁ దద్దయునేర్తున్.
మ. అనినం గేకయరాజనందన ప్రభూతాశ్చర్యయై యిట్లనున్
విను నీరూపము నూచి మానృపతి యుర్వీభర్తయు నే నెమ్మియిం
బనిగొందుం దగ నింతులుం దగిలి నీపైఁ జూడ్కి నెక్కొల్పి నె
మ్మనముల్ విస్మయ మందఁ జూచెదరు భామాపల్కు లిం కేటికిన్. 321
క. దుర్భర వగునినుఁగర్కటి, గర్భము ధరియించునట్లు గైకొని నాకై
నిర్భరవిధ్వంసదశా, విర్భావము దెచ్చికొనుట వెరవై యున్నే. 322
ఆ. అనిన నీతలంచినట్ల కా దేర్పడ, వినుము నాదుపతులు వెరవు లావు
నలఘువిక్రమంబుఁ గలుగుగంధర్వు లేవురు నన్ను నొక్కమాత్రమైన.
క. నీచమతి నన్ను నెవ్వఁడు, సూచిన నారాత్రిలోనఁ జూతురు దెగఁ దా
రాచపలు హరిహరాదులు, గాచిన బలవిక్రమము లఖర్వము లైనన్. 324
క. బంధుశతంబులు శౌర్యమ, దాంధము లై శక్తిసంపదాభీలతమై
సింధురసదృశత నున్నను, సంధులసంధు లెడలించి చంపుదు రతనిన్. 325
వ. కావునఁ బురుషులు నాకడం దేఱి చూడను వెఱతు రదియునుం గాక. 326
క. నాచిత్తము తాదృశులకు, గోచరమే యస్మదీయకులజన[2]సంశీ
తాచారమహిమ యట్టిది,యే చెప్పకు తద్విధాతిహీనవచనముల్. 327
చ. మనమున నూఱడిల్లు మనుమానము మానుము నన్ను నేలు మే
పనులు నుదాత్తనాగరికభంగుల నీమది కెక్కునట్లు నే
ర్పును భయభక్తులున్ మెఱయ రూపుగఁ జేసెదఁ దజ్జ్ఞులైన స
జ్జనులు నుతింప వర్తనము సాధులు వృద్ధులు మెచ్చఁజల్పెదన్. 328
క. ననుఁ గుచ్ఛితంపుఁబనులకుఁ, బనుపక యెంగిలికి లోనుపఱుపక తగుమ
న్ననతోడ నరయువారల, కనురాగము నెఱపి నడతు రస్మత్పతులున్. 329
ఆ. అనిన సంతసిల్లి యద్దేవి సైరంధ్రి, నూఱడిల్లఁ బలికి యునిచికొనియె
నంతిపురముచరిత కలవడ మెలఁగుచు, నుండె నవ్వధూటియును ముదమున.
క. ఇవ్విధమున నయ్యేవురు, నవ్వెలఁదియు సకలజనుల కజ్ఞాతముగా
నవ్విరటుప్రోలఁ బ్రమదము, నివ్వటిల వసించి రుచితనిభృతత్వమునన్. 331
వ. అనిన విని వారలవర్తనం బటమీఁదఁ జెల్లిన తెఱంగెఱింగింపుమని యడిగిన.
ఉ. బాంధవశాత్రవాకలితభావభవా భవపాశ[3]బంధసం
బంధవిరామరామ పరిపక్వవివేకనిరూఢభక్తహృ
ద్గ్రంథివిభేదనా పరమకారుణికా పరిమాణదూర దుః

1. క. జ. పుప్పొవ్వులు. 2. ఘ. సురతశాచార. 3. వలికాబంధ.

ఖేంధనపావకాయితస్వమితాక్షిణ [1]చైత్తమహోమ్భృతప్రభా. 333

క. అన్నమయత్వాదివిరా, మోన్నతివాఙ్మనసదూర ! యోగిస్మేరా
భిన్నాభిన్నాకార, చ్ఛన్నాత్మీయప్రకార ! జగదాధారా. 334

మాలిని. కమలభవకిరీటగ్రామపద్మావలీసం
గమసుభగపదాబ్జా ! గాఢభక్తిప్రకార
ప్రముదితమునిశశ్వద్భావనాగమ్యరమ్యా
క్రమపరిణతమూర్తీ ! శ్రౌతశాఖాగ్రవర్తీ. 335

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున విరాటపర్వంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము. 336

1. ఇది 'సంవిత్ప్రీభావల్లభా' అనుటం బోలినది.

శ్రీ

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము,

విరాటపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

(శ్రీ)మదపాంగాలోకన
ధామసకృత్సంగరూఢ తాదృశవిభవో
ద్దామాశ్రితలోకాలో
కామయనిర్వారణనిపుణ హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లెనుఁడ ధర్మసూనుండు సభాజనంబులయుల్లంబులు రంజిల్ల రాజునకు వినోదంబులు వివిధోదాత్తప్రకారంబులఁ జలుపుచు నొక్కొక్కమాటు మధురప్రసంగంబుగా నాడినజూదంబున గెలిచిన విత్తంబులు దమ్ముల కొసంగుచుండు వాయునందనుండు వంటకు మిగిలినమాంసంబు లమ్మునెపంబున నిచ్చలు సహోదరులకు నిచ్చుచుండు వివ్వచ్చుండు సంగీతప్రసంగంబున మెచ్చువడసినకనకాంబరాదులు సోదరులకుం జేర్చుచుండు నకులుండు [1]దురంగంబులగ్రాసంబులం గనినధనంబులు తోడంబుట్టువులకుఁ బెట్టుచుండు సహదేవుండు గోవులం జూచి భూవల్లభుండు సంతసిల్లినసమయంబున సముపార్జితంబు లగుపదార్థంబు లన్నియు నన్నల వశంబుసేయుచు వారలకు గోరసంబులం దుష్టి సలుపుచుండు ద్రౌపది దన్నరసికొని తిరుగుచున్నవీరులం గన్నులారం జూచుచు నుచితంపునడవడి మెలంగుచుండు. 2

తే. ఇట్లు దమతమవర్తిల్లు నెడల సకల
జనములకు హృదయానురంజన మొనర్చి
తాల్మి పుయిలోట యడఁకువ తగవు మెలపు
నెఱి దెఱుంగును బాటింప నేర్పు గలిగి. 3

క. ఉన్నతఱి వివిధదేశో, త్పన్నులు నద్భుతవిధాయిబలవిక్రమసం
పన్నులు నగుమల్లులు విభవోన్నతుఁ డగువిరటుపాల నుద్భటవృత్తిన్. 4

క. తమలోన మాటలాడెడు, సమయంబున నొక్కరుఁడు విశాలోరస్కుం
డమితబలుఁడు పంచానన, సమమూర్తిస్ఫూర్తి యనికసంరంభమునన్. 5

1. క. దురంగప్రసంగింబుల.

వ. అన్నరపతికట్టెదుర నిల్చి భుజాస్ఫాలనంబుఁ జేసి యిట్లనియె. 6

తే. నేలనాలుగుచెఱఁగుల నృపులకొలువు, లందు నేను వర్తించితి నవనినాథ
యగ్గలించి నాయెదుర బాహాస్ఫాలించి. [1]కడఁగఁజాలెడుమల్లుఁ గాననెందు.

చ. అనునెడ వానియుగ్రసమదాకృతియుం బటువాక్యవృత్తియుం
గని విని మల్లు లెల్ల భయకంపితమూర్తులు దాల్చి మాఱు వ
ల్కను గను విచ్చి చూడను మొగం బెగయింపను జాల కున్న న
జ్జనపతి వేడ్కఁ బ్రోడుపడుచందము గాంచి యుధిష్ఠిరుం డనున్. 8

క. వీనికి మార్కొనఁ జాలెడు, దానికిఁ దగువాని ధర్మతనయునిపురిలో
నానానియుద్ధలంపటు, నే నొక్కనిఁ గంటి [2]నిప్పు డిందుల కతఁడున్. 9

క. మనబానసీఁడు వలలుం, డనుశూద్రుఁడు నాకుఁ దెల్ల మధికబలుల నో
ర్చినవాఁ డనేకమల్లుల, నిను మెచ్చింపంగఁ జాలు నిజ మిది యధిపా! 10

క. అనవుడు భూపతి పిలువం, బనిచె నతని నతఁడు నప్పుడు భయభక్తులతోఁ
జనుదెంచి మల్లవర్గము, గని మై వెలుఁగంగ నిలిచె గౌతూహలియై. 11

వ. ఇట్లు నిలిచినపవనతనయు నవలోకించి యవనీవల్లభుం డమ్మల్లముఖ్యుం జూపి యితనితోడియుద్ధంబునకు సన్నద్ధుండవు గమ్మనిన నతండును ధర్మతనయుకనుసన్న గయికొని యమ్మత్స్యవిభునకు వినయంబుతో నిట్లనియె. 12

తే. అధిప ధర్మజుపాల నున్నప్పు డతని, వేడుకకుఁ దగఁ బెనఁగుదు వింతలైన
జెట్టిమల్లులతో నిప్పు డట్టువోలె, నీదువేడ్కకుఁ బెనఁగెద నేర్చినట్లు. 13

భీముఁడు మల్లునితో యుద్ధము చేయుట.

వ. అని మెత్తన యియ్యకొని గర్జించి గజాలస్యంబున [3]నంగణంబు సొచ్చి భూపాలుని ముందట భుజాస్ఫాలనంబు సేసి మ్రొక్కి మరలునెడ నంతకు మున్న యమ్మల్లవరుండు నరపతియనుమతి వడసి కృతపరికరబంధుండై యరుగుదెంచి యచ్చట నునికిం జేసి యతండును ననిలసుతుండును బరస్పరమూర్తుల నవలోకించి యుద్ధరంగంబుమన్ను ఫాలప్రదేశంబుల ధరియించి శిరంబులపైఁ జల్లుకొని రెండుసేతుల మునివ్రేళ్ళను గొండొక పుచ్చికొని యొండొరులదెసకు సాచి యున్నతంబు లగునపసవ్యకరంబుల నాకుంచితసవ్యబాహుతలంబుల నప్పళించుచవ్వుల్ గలసి యొక్కరుండ మల్లచఱచినచండంబున వీతేర వింతతానకంబుల నిలిచి కదిసిన యప్పుడు వృకోదరుండు. 14

సీ. [4]ఉపతాయిలోఁ దన కొనవినతోరహత్తము సూపి వేయక సమదవృత్తిఁ
బాసి క్రమ్మఱఁ జేరు బలువిడి వానిపై, నతఁడిన జరగక యవని గ్రుంగ
నిలుచు నొక్కొక్కరుడున వలచినయప్పుడు, కొనిపోవు నవలీలఁ గూలఁద్రోచు

1. చ. కడవఁ జాలిన. 2. క. నిప్పుడుఁ డిందుల కతఁడున్. 3. క రంగస్థలము; గ. సంఘాటంబు
ఙ. సంఘాటంబు; ఘ. నంఖణంబు; నంకణంబు. 4. చ. ఉపతాయిలోఁగొన • కొనవిన.

జలికి పట్టిన మనుజసన్నపువిన్నాణ,ములు దొరకొన్నను ముట్టఁగొనఁడు

తే. కాలిపెసఁ జొర వచ్చుటఁ గానిపించి, [1]యుడుగుసీసానఁ బట్టియు [2]నుప్పళించుఁ
బోవ నిచ్చు మగుడ [3]నేచి పోరఁ జేరు, [4]నెడల పరిసేయ నగుతడ వీకహత్తు.

వ. మఱియు ననేకగతులయోజలు మెఱయుచుఁ గొండొకసేపు విరాటునకు వినోదంబు సలిపి. 16

ఆ. కచ్చ యమరఁ బట్టి కాళ్లను చేతులు, వ్రేల మస్తగజముతలిల మెఱయ
ముష్టిబలువు నెఱయ ముక్కున వాతను, నెత్తు రొలుక మల్లు నెత్తి నైచె.

వ. ఇవ్విధంబున విసరి నేలతో వ్రేసి వీఁపున మండి వెట్టిన. 18

క. పెలుకుఱి తాళం బీ మదిఁ, దలఁచి యనువు గాక ధరణితలముఁ గరతలం
బుల నప్పళించె వాఁడ, క్కొలు వార్వఁగ [5]విడిచి మెఱసెఁ గుంతీసుతుఁడున్.

వ. ఇవ్విధంబున మహాబలుపట్టి యాజెట్టి నెట్టన గెల్చిన మత్స్యపతి మెచ్చి తన కిచ్చినధనంబు లచ్చటిజనంబుల కిచ్చి నిజనివాసంబునకుం జనియె మఱియు నిత్తెఱంగున నతనికి వేడ్క సలుపుచుండుఁ జిక్కనిమల్లులు లేనితఱి నంతిపురంబు నింతులు నూడ నయ్యవనీకాంతుండు పోరింప శార్దూలశుండాలాదులతోడ నీడంబోక పెనంగి భంగంబునకుం దెచ్చి మెచ్చించుచుండు. 20

క. పెఱవారలు దమమెలఁగెడు, తెఱఁగులు దొరఁకొన్న వింతతెరువుల నేర్పుల్,
మెఱయుచుఁ బతిచిత్తము గొన, నొఱపు గలిగి మాన్యవృత్తి నుండుదు రుదగన్.

వ. ఇట్లు పాండవులు పాంచాలీసహితంబుగా విరాటునగరంబున వర్తించుచుఁ గతిపయదినంబులు గొఱంతగా నేఁడుకాలంబు గడపినసమయంబున మత్స్యపతి మఱందియు దండనాథుండును గీచకాగ్రజుండునురూపాభిమానియు నానాభరణధరణశీలుండును దుర్విదగ్ధుండును బలగర్వితుండును నగుసింహబలుండు తనయప్ప సుదేష్ణకు మ్రొక్కం జనువాఁ డద్దేవి కనతిదూరంబున నున్నద్రుపదరాజనందనం గనుంగొని. 22

ఉ. అక్కజమైనచెల్వమున నాత్మకు వ్రేఁగయి పొల్చుపొల్తిపై
నెక్కొనుచూడ్కిఁ గ్రమ్మఱుపనేరక యూరక నిల్చెఁ గాముచేఁ
జిక్కిననెమ్మనంబుఁ గడుఁ జేడ్పడుమానముఁ జేష్టితంబులం
దక్కినయంగముం దలఁకుధైర్యము నైయతఁ డప్పు డయ్యెడన్. 23

తే. ద్రౌపదీరూపమనునురిఁ దగిలి తనదు, హృదయ మనుమృగ మత్తుసుదిలకొనుచు
గాముఁ డనుబల్లిదపువేఁట [illegible], బడుట కంతయు నాసింహబలుఁడు దలరి.

వ. నిజాంతర్గతంబున. 25

ఉ. ఎందును నిట్టిరూపు నదు లెవ్వరుఁ గాంచిరె నాక కాదు సం

---

1. క. యడుగు. 2. చ. నుప్పళించి, జ. నప్పళించి. 3. ఖ. లేచిపోవ. 4. ఘ జ. నెడల... నగుతెడ వీక. 5. ఘ. విఱిచి.

క్రందనసూతికిం దగిలి కన్గొనఁ జాలదె దీన నిందిరా
నందనునాజ్ఞ యేచి భువనంబులఁ బ్రబ్బదె యిత్తలోదరిం
జెందఁగఁ గాన్పు గాదె ఫలసిద్ధి పురాతనపుణ్యవృద్ధికిన్. 26

సీ. ఇయ్యింతిప్రాపున సయ్యనంగుఁడు పార్వతీశు నైనను దక్క నేల కున్నె
యిన్నాతిచెలువంబు గన్న శచీప్రియుం, డైనను [1]గనుకలి [2]నవయ కున్నె
యిత్తన్వి కెన లేమి కెదిరి పన్నిదము భా, షావిభుఁడో నైనఁ జఱవ రాదె
యిత్తలోదరిజీవితేశున కిందిరా, పతినైన మెచ్చక పలుకఁ జనదె
తే. కుసుమబాణునిబాణముల్ గూడ నైదు, గరఁగి నెఱిమివాటించి కరువుగట్టి
[3]పోసి చేసి చైతన్యసంపుటముదగ ఘటించిరో కాక యిట్టిచేడియలుగలరె. 27

క. ఈనెలఁతఁ గన్నమన్మథుఁ, డైనఁ జిగురుగొడుగుఁ బువ్వుటమ్ములపొదులున్
లోనుగ సెజ్జలు సేయం, దానియమింపంగె విరహతాపము పేర్మిన్. 28

వ. అని వెండియు. 29

సీ. దీనిజన్మంబునఁ దేజంబు నొందిన, యింతియుఁ బతియును నెవ్వరొక్కొ
దీనినామాకృతిగా నోఁచి పడసిన, యింపగువర్ణంబు లెవ్వియొక్కొ
దీనివల్లభుఁ డనఁగా నిల సొబగుసొం, పెసఁగ వర్తిల్లువాఁ డెవ్వఁడొక్కొ
దీని వసించుటఁ దా నొప్పి పెంపున, నేపారుమందిరం బెద్దియొక్కొ
ఆ. దీనిఁ బొందఁ గాంచు తెఱఁగు నా కెయ్యది, యొక్కొ యట్టిపనికి [4]నూఱడిల్లి
తోడుకొనఁగ నిచట నీ డగుచుట్టంబుఁ, దడవి యెట్టులొక్కొ పడయువాఁడ.

చ. అని యని యుగ్గడించు ధృతి యల్లల నాడినఁ దల్లడించుఁ [5]బై
కొనుతలఁ పొరగించు మదిఁ గోర్కులు పేర్చిన నప్పళించు నె
ట్టన తెగ నగ్గలించు నచటన్ జనులం బరికించు బుద్ధి దూ
లిన [6]వెస నంతయుం గళవళించు మనోజవికారమగ్నుఁడై. 31

క. మాసినచందముఁ దనుఁ గని, రోసినడెందంబుఁ గలతరుణి నెఱిఁగెడ బి
ట్టేసినమదనునిచే ధృతి, వాసిన బెగ డొందు సింహబలుఁ డట్టియెడన్. 32

సీ. వెఱపక ననుఁ జూచు వీఁ డని మెదఁగలు, షించిన నొండొండ చెమట వొడమ
ననుచితకృత్యంబు లాచరించువిధాతృ, బలిమికి నిట్టూర్పుపాటు దోఁప
నిచ్చట దిక్కు లే రెవ్వరు నా కను, భయమున మేనఁ గంపంబు పుట్టఁ
జేయంగ నేమియు నుపాయంబు లేమి నా, ననమున వెల్లఁదనంబు గదుర
తే. నున్నపాంచాలిఁ గనుఁగొని యున్నరాథ
ముఁడు వివేకవిహీనుఁ డై ముదితుఁ డగుచు

1. జ. గనుకని. 2. చ. నలియ; జ. నలఁగ. 3. గ. పొసి పదిచేసి చైతన్యశిల్పమును దగఘటించెనో. 4. నూఱడిల్లఁ దోడుగాఁగ. 5 గ. పైకొనుతల దోరగించు; చ. పైకొనుతలపోఁత నించు. జ. పైకొనఁదల యోరగించు. 6. దెస.

మదనవికృతియ కాఁ దనమదిఁ దలంచి
రాగసాగరపూరనిమగ్నుఁ డయ్యె. 33

వ. అయ్యవసరంబున. 34

చ. పొలఁతుకకాంతి యింత పొలిసిపోవఁగ నీ కెసలారు తార ని
శ్చలతఁ గడంగి క్రోలికొనఁ - జాలుటఁ గీచకముఖ్యలోచనం
బులు నయనంప్రధాన మను - పూర్వవచస్స్థితి దప్పకుండఁగా
నెలమి వహించెఁ దక్కుఁ గల - యింద్రియవర్గము ధిక్కరించుచున్. 35

క. అప్పయిఁ బరిజనములుఁ దనుఁ, దప్పక కనుఁగొనుచు నుండఁ - దగ వేది కరం
బొప్పనితమకము చిత్తము, గప్పికొనుట నుత్తలంబు - గదురఁగ నచ్చోన్. 36

సీ. తన్వంగిమవ్వంపుఁ - దనువుత నెసఁగెదు, నునుఁగాంతివెల్లువ - మునుఁగఁ జొచ్చెఁ
గిసలయహస్తకెంపు - గేల నేపారుకౌ, దిమ్మంచను¹ లేమెండ - మిగులఁ బర్వఁ
గమలాస్యముద్దుమొ - గంబులేమెఱుఁగుల, మొత్తంబుపరి చుట్టు - ముట్టికొనఁగ
ధవళాక్షితొంగలి - ఱెప్పలచెన్ను, కప్పనుచీఁకటి - గవియుదేర

తే. బెగ్గలం బంత కంతకు - నగ్గలింప, నొదవు చెమటతోఁ జిత్తంబు - సెదరియొదు
మెలఁగఁదలపేదియాసింహ - బలుఁడనంగు, పట్టియాడెడుజంత్రంబు - పగిదినుండె.

—.. కీచకుఁడు సుదేష్ణవలన ద్రౌపది తెలియంగఁ గోరుట. ..—

వ. ఇట్లు కందర్పదర్పగోచరుండైన కీచకుండు నిజసహోదరివలన నక్కోమలికల
రూపు దెలియం దలంచి దానిదెసం దగిలినదృష్టి యెట్టకేలకుం దిగిచికొని చని
యద్దేవికిం బ్రణమిల్లిన. 38

క. కాంచనపీఠము వెట్టఁగఁ, బంచి ప్రియముచూపి మునుఁగు - వడఁదను సంభా
వించునెడ నారఁ డప్పుడు, బాంచాలిం జూపి వేగ - పడి యిట్లనియెన్. 39

ఉ. ఇయ్యరవిందగంధికుల - మేమి చరిత్రముచంద మెట్లు పే
రెయ్యది నాథుఁ డెవ్వఁడిది - యెచ్చట నెప్పుడు నుండు నిప్డు దా
నెయ్యెడ కేఁగుదేవలయు - నేపని సేయఁగఁ బూని దీనిపై
నెయ్యముకల్మి యేకొలఁది - నీమది కింతయు నాకుఁ జెప్పుమా. 40

క. అనవుఁడు నయ్యంగన యితఁ, డనంగశరదళితహృదయుఁ - డయ్యెనకట యీ
తనిచిత్తవృత్తిమరలుప ననురూపం బగునుపాయ - మది యెయ్యదియో. 41

వ. అని తలంచుచుఁ గీచకునిమాటలు గీటునం బుచ్చి యొండుపలుకులు జరపిన
నతండును సత్త్వహీనుండు గావున సత్వరుండై క్రమ్మఱిద్రౌపదియున్నయెడకుం
జని యాసమీపంబున నట్టాడుచు నమ్మానవతితో ని ట్లనియె. 42

క. ఇవ్వసుమతి నేపొలఁతుల, కివ్విధమునఁ జెలువు గలదె - యెన్నుంగను నీ
వెవ్వారితనయవు నీపతి, యెవ్వఁడు పేరేమి సెప్పు - మిందునిభాస్యా. 43

1. క. ఘనమెండ: గ. జ. మలిమెండ: చ. ఘటమెండ.

వ. అనిన నప్పలుకులు వినియు వినమి భావించి యప్పాంచాలి నిర్వికార యై
యూర కున్న నచ్చపలుండు వెండియు నిట్లనియె, 44

సీ. తెలిగన్నుఁగవకాంతి । సొలుపార నించుక, గను విచ్చి చూచినఁ । గాదె యబల
చెలువంపునెమ్మోము । నెలమిసొం పినుమడి, గా నల్ల నవ్వినఁ । గాదె యింతి
దంతమౌక్తికరుచి । దలకొన మఱుమాట, పలికినఁ గాదె యు । త్పలదళాక్షి
యుల్లంబుసరసత । దెల్లంబుగా లీలఁ, గైకొన్నఁ గాదె పం । కరుహవదనఁ

ఆ. యనుచుఁ జూచుఁ [1]జేకుఁ గనమ్ముగ్ధపలుకులు, వినఁగఁ గోరుఁ గేలు । దనదు కేలఁ
గీలుకొలుపఁ దలచుఁ । గీచకాధముఁడు ని, జానురక్తి దెలుప । నప్పళించు. 45

వ. ఇట్లు దాన తమకంబున [2]వశిగొనుచు నప్పు డయ్యంగనయింగితం బూహింప
వెరపు మాలి మఱియును. 46

సీ. సుదతి నీమై చక్కఁ । జూచుట కోడెదఁ, [3]గనుఁబాటు వోరయునో । యనితలంచి
మది నిగిర్చినమాట । మఱవ నీపెంపునఁ, గుదిసి సానాలుక । తుదికి రాదు
పడఁతి నీకరములు । పట్టంగఁ దివిరి శం, కించి వడంకెడు । గేలు నూఁకు
నెఱి నిట్టి దని యింతి । నీనెమ్మనం బెన్న, భంగుల నరసినఁ । బట్టువడదు

తే. చెలువ యింక నొక్కించుక । సేపు నీవ
నాదరంబున నెప్పటి । యట్ల యున్న
మన్మథుఁడు సమయించిన । మగుడ నన్నుఁ
బడయ వచ్చునె యెన్నియు । పాయములను. 47

వ. అని తనయభిలాషంబు దేటపడం బలికిన నబ్బోటి కలుషించియు దుర్వారం బైన
పరిభవవికారంబు దోఁప కుండఁ దన్నుం దాన యుపశమించుకొని వీఁడు దురభి
మాని యై యున్నవాఁడు వేగిరపాటు వలను గాదు వెరవుతోడన తప్పించు
కొన వలయు నని తలంచి యతని కిట్లనియె. 48

క. నాయున్నబాము దలఁపవ, యీయొడ లీచీర యిట్టి । యేవపుఁ జందం
బోయన్న మదనవికృతిం, జేయు ననుట యెంతయును ని । షిద్ధము గాదే. 49

తే. చనునె యిమ్మాట లాడ స । జ్జనుల కాఁదుఁ, బుట్టువులతోడ నీవును । బుట్టినాఁడ
వట్లుఁ గాకయు హీనవం । శాభిజాత, [4]నైనపతివత్ని నగు [5]నన్ను । ననుగఁదగునె. 50

క. అని పీఁకఁగఁ బల్కిన న, మ్మనుజాధముఁ డంతఁ బోక । మదనోన్మాదం
బునఁ దన్ను నెదిరి నెఱుఁగక, వనితకు నిట్లనియె గార । వంపుఁబలుకులన్. 51

సీ. నెత్తమ్మిరేకుల । మెత్తఁదనము దెచ్చి, యచ్చునఁ బెట్టిన । ట్లంద మొంది
చక్రవాకంబుల । చందంబు గొనివచ్చి, కుప్పలు సేసిన । ట్లొప్పు మెఱసి
చందురునునుఁగాంతి । కరం దేర్చి కూర్చి బా, గునకుఁ దెచ్చినయట్లు । గొమరుమిగిలి
యళికులంబుల కొప్పు । గలయుంతియును [6]బుచ్చి, నాఁటు వోసినభంగి । ననక మొగ్గ

---

1. ఆ. గేరు. 2. క. పల్లడిగొనుచు. 3. 'గనుఁజాటు' అనియె ప్రా. ప్ర. 4. క. గ. నైపతి
వ్రత నగు. 5. క. ఖ. నాకు నడవఁదగునె. 6. క. జ. దెచ్చి.

తే. యంఘ్రితలములుఁ గుచములు ¦ నాననంబుఁ
గచభరంబును ని ట్లున్న ¦ రుచిరమూర్తి
యనుపమానభోగములకు ¦ నాస్పదంబు
కాదె యీ త్రిప్పు లేటికిఁ ¦ గమలవదన. 52

తే. నీవు దుర్జాతి గామికి ¦ నీవ సాక్షి, పరసతీసంగమున వచ్చు ¦ పాపమునకు
నోరుతును గాని సైరింప ¦ నోపఁ బచ్చ, విలుతుతూపులతాఁకున ¦ గలరుఁబోఁడి.

క. అనునప్పలుకుల కయ్యం,గన కోపము గదిరినీచు ¦ గావున జంకిం
చినఁగాని మెత్తఁబడి పోఁ, డని మనమునఁదలఁచి యిట్టు ¦ లనియెం బెలుచన్.

—•• ద్రౌపది కీచకునితోఁ బరుషవాక్యంబులు పలుకుట ••—

శా. దుర్వారోద్యమబాహువిక్రమరసా ¦ స్తోకప్రతాపస్ఫుర
ద్దర్వాంధప్రతివీరనిర్మథనవి ¦ ద్యాపారగుల్ మత్పతు
ల్గీర్వాణాకృతు లేవు రిప్డు నిను దో ¦ ర్లీలన్ వెసం గిట్టి గం
ధర్వుల్ మానముఁ బ్రాణముం గొనుట త ¦ థ్యం బెమ్మెయిం గీచకా. 55

తే. అనుడు నతఁ డిట్టు లనియె నా ¦ యతులబాహు
బలముఁ జెనయంగ భవదీయ ¦ పతుల కారు
మూఁడులోకంబులందు నె ¦ వ్వాఁడు [1]లేఁడు
నిక్కువం బింత నమ్ముము ¦ నీరజాక్షి. 56

వ. అనిన విని సైరంధ్రి సైరణ దక్కి ధిక్కరించి యి ట్లనియె. 57

క. చనుఁ జన దని చూడక యం,దనిమ్రాఁకులపండ్లు గోయఁ ¦ దలఁచుట హితమే
మును చెడినరావణాదుల, విని యెఱుఁగవె యెన్నఁడును వి ¦ వేకవిహీనా. 58

తే. ఇవ్విధంబునఁ బలికిన ¦ [2]యింతిపలుకు, గాన నేరక తమయప్ప ¦ కడకు మగుడ
నరిగె నెవ్వగమనమునఁ ¦ బిరిగొనంగఁ, జిన్నఁబోయిన మొగముతో ¦ సింహబలుఁడు.

క. చని మదనాగ్నిజ్వాలలు, దనుకఁగ నిట్టూర్పుగాడ్పు ¦ దండడి నిగుడం
దను నూరార్పఁగ సఖి దొరఁ,కొనమికి వెనుఁబడుచుఁ గీచ ¦ కుం డాసతితోన్. 60

వ. ఏ నప్పుడు నీకుం జూపి యన్వయనామధేయంబు లడిగినయప్పోలఁతివలనం జిక్కి చిత్తం బుత్తలపడుచున్నయది యిట మీఁద నీవ యెఱుంగు దయ్యింతి యింతసేపు నీచేరువ నుండి యిప్పు డెట మెలఁగె నని యడిగిన విని యతనివేగిరపాటు సూచి శిరకంపంబు సేయుచు సుదేష్ణ నిజాంతర్గతంబున. 61

తే. రాగరసమగ్నుఁ డయ్యె సైరంధ్రిఁ జూచి, యకట దీన నింకేమి య ¦ పాయమగునొ
వలదు తగ దన్న నుడిగెడు ¦ వాఁడు గాఁడు, మాయదైవము యే నేమి ¦ సేయుదాన.

వ. అయిన, నా నేర్చుకొలందిఁ దగిన తెఱంగున వారించి చూచెదం గాక యని యూహించి యిట్లనియె. 63

1. చ. జ. లేమి. 2. శ. గ. నింతనట్టు.

సీ. లలితంబు లగుమట్టెయలచప్పు డింపార, నంచ కైవడి [1]నడ నల్ల వచ్చి
యొడమేని నెత్తావి సుడియంగఁ బయ్యెద, సగము దూలించి పైపమగుడఁ దిగిచి
సోలెసు నెలదీఁగ లీలఁ గ్రాలుచు వింత, చెలువంబు దలకొనఁ జేరి నిలిచి
తెలిగన్నుఁగవకు నెచ్చెలి మైసలేఁతన, వ్వొలయంగ సరసంపుఁబలుకు వలికి
తే. మెఱయు [2]చెయ్వుల రాగంబు మెఱుఁగొనంగ
నెడఁద సొగయించుమాటల నెలమి మిగుల
నిన్ను ననురక్తిఁ గొలుచునన్నెలఁత లుండ
నీరసాకార సైరంధ్రిఁ గోరఁదగునె. 6

వ. అనిన నప్పలుకులదెస ననాదరంబుసేయుచు నచ్చేడియం జూచి కీచకుం డిట్లనియె

క. నాకొలువువారకాంతల, న్నాకేశుం గొలుచునంగనలలో నైనన్
లేకునికి నాకుఁ దెల్లం, బాకొమ్మకు నీడు వోల్ప నయ్యెడు సుదతుల్. 66

సీ. గండుమీలకుఁబుట్టి కాముబాణములతోఁ, గలసి యాడెడునట్టి కన్నుఁగవయు
బిసకాండములశిక్షఁ బెరిఁగి లేదీఁగల, మెచ్చక యున్నట్టి మృదుకరములుఁ
జిగురులతో సంధి సేసి యంబుజముల, పై నెత్తి చనునట్టి పదతలములుఁ
గలకంఠములచేతఁ గఱచినవిద్య వీణల కిచ్చునట్టి తిన్నని మెలుంగు
తే. నత్తెరంగున రేఖయు నవ్విధంబు, గఱువచందంబు నమ్మెయి కలికితనము
నట్టిచెన్నును సైరంధ్రియంద కాక, కలవె యొరులకు నెఱుఁగక పలికె తబల.

వ. కావున నామెలనాఁగ నేమియుపాయంబున నైన నన్నుం జేర్పవైతేనిఁ గందర్ప
దర్పంబున నలందురి వందుదు ననిన నవ్వాలంది వెండియు నిట్లనియె. 68

తే. ఆయురైశ్వర్యకీర్తుల నపహరించు
పరసతీసంగమము ధర్మపథమునందుఁ
బరఁగువారలు పరిహరింపంగఁ గనియు
వినియుఁ దెలియవె యిది దుర్వివేక మగుట. 69

సీ. పతి యెఱింగినఁ దనప్రాణంబుపై వచ్చు, ననుభయంబున నుల్ల మదరు చుండ
జనులుగాంచినమానుషము దూలుఁదనకను, పుఱిలోటమున మోమువుల్లగిలఁగ
బోటికిఁదోఁచినఁ బొలియుఁ దేఁకువ యను, వెగడునఁ జెయ్వులు వీఁకుపడఁగ
బంధుల కగపడ్డఁ బాయు నన్వయ మను, కలకమైఁ జెమటలు గ్రమ్ముదేరఁ
తే. గ్రీడదసఁ గౌతుకం బరియాడ రతుల, చవులు గొనియాడ నేరని జారపాండు
హృదయమున కింపు సేయమి నెఱుకగలుగు, వారు దీనిసుఖంబునాఁ గోరరెందు.

వ. అదియునుం గాక. 71

క. బలవిక్రమసంపన్నులు, గల రేవురు దానిపతులు గంధర్వులు వా
రలఁ దలఁచిన నాచిత్తము, దలఁకెడు నది యేల నీకుఁ దమ్ముఁడ చెపుమా. 72

---

1. క. గ. ఘ. సల్ల. 2. ఆ. రాగంపుఁజెయ్వుల.

తే. కాని తెరువునఁ బోయినఁ గలుగునయ్య, బ్రదుకుచవి యెంతయైన నపథ్యములకు
వేడ్కసేయుదురయ్య వివేకు లెవ్విధమున నాబుద్ధి వినవయ్య తలఁపుముడిఁగి.

క. అనవుడు నమ్మాటలు దన, మనమునకు సహింప రామి మల్లడిగొనుచున్
మనసిజపరతంత్రత ని, ట్లని పల్కె సుదేష్ణతోడ నతఁ డుద్ధతుఁడై. 74

మ. వనితా యే నొకపల్కు వల్కెదఁ జతుర్వారాశిమధ్యంబునన్
ఘనబాహాబల మొప్ప నన్ను నెదురంగా నొక్కఁడున్ లేమి మె
వ్వనికిం దెల్లము గాదె దానిమగలన్ వజ్రాహతిం గూలుశై
లనికాయం బన మద్భుజాసమదలీలన్ గీటడంగించెదన్. 75

ఉ. బుద్ధులు సెప్పఁ బిల్ల నటు పో విడు మెమ్మెయి నైన సౌఖ్యసం
సిద్ధి యొనర్పు నాకు నెడ సేసినఁ దాపము రూపుమాపు నా
వృద్ధియ కోరుదేని నవివేకివి నీ వని నన్ను నిట్లసం
బద్ధము లైనవాక్యములు పల్కక వే పిలిపింపు కోమలిన్. 76

తే. అనుచు దైన్యంబు నొందెడునాననంబుతోడ దిగ్గన లేచి యత్తోయజాక్షి
చరణపీఠంబుకడఁ జక్కఁజాఁగి మ్రొక్కి, యున్న నద్దేవి గనుఁగొని చిన్నఁబోయి.

ఉ. ఆవల వచ్చునాపదల కన్నిటి కోర్చి లతాంగిఁ గూర్చి కా
కీవెడమాటలన్ మరలఁ డెన్నివిధంబులఁ జూపి చెప్పినం
గావల మైనవీఁడు దగుకార్యము పట్టునె వీని కెమ్మెయిం
జావు నిజంబు మన్మథునిశాతశరంబుల నైన నక్కటా. 78

క. అని మనమునఁ దలపోయుచుఁ, దనతమ్మునిఁ నల్ల నెత్తి దందడి దొరఁగం
జనుదెంచునశ్రుపూరము, కనుఁగవలో మ్రింగికొనుచుఁ గామిని పలికెన్. 179

ఆ. ఇంత ²దలర నేల యెమ్మెయి నైనను, గొమ్మ నలవరించి కూర్చు టరుదె
యుమ్మలంబు దక్కి యూఱటతోడ నీ, వేగు మసలవలవ దింక నిచట. 180

క. ఆసవమున కని నీదుని, వాసమునకు దివములో నవశ్యంబును నే
నాసుదతిం బుత్తెంతు ని, జాసక్తి ఫలింపఁ గొఱలు మభిమతకేళిన్ 81

కీచకుండు ద్రౌపదియందలి మోహంబునఁ బరితపించుట

వ. అనిన విని కీచకుండు ముదితహృదయుం డయి నిజసదనంబునకుం జని వివిధ మధురసంబు లొనరించి సముచితఖాద్యంబులు సమకట్టి తత్ప్రదేశంబు విజనంబు గావించి యొక్కరమ్యస్థలంబున నుండి పాంచాలివలనితగులు చిత్తంబు నుత్తే పఱుపం దలరి నెవ్వగల కగపడి తలపోఁతలకుం జొచ్చి దుర్విదగ్ధుండు గావున నమ్ముగ్ధకుం దనసన్నిధిఁ గామవికారంబు పుట్టుట గలుగ భావించుచు. 82

సీ. కేలిమై నొక్కట లీలఁ ³గ్రేళ్లుఱికెడు, వాలుగుసోగల నేలుదెంచి

1. 'కావలము' అనఁగా కావలము గలవాఁడు. 'కావలములు చక్కవిను కార్యవచనముల్.' (ఉద్యో. 3-౨౭) ఇది 'గారాము' వంటిది. 2. చ. దలఁక. 3. చ. శ్రేళ్లసఁగెడు; జ. గ్రేళ్లసఁగెడు.

కరువలిసుడియమిఁ గదలక చెన్నొందు, నెఱవిరితమ్ముల నుఱక తెగడి
బెడఁ గొందఁ [1]దుడిచిన్నెఁ దొడఁగసినవలరాజు, వాలికతూపులఁ దూలఁదోలి
పొలపంబు మెఱసిదిక్కులఁగాంతిపూరించు క్రొక్కారుమెఱుఁగులనుక్కడంచి

తే. తనవిలోచనములు నాదుమనము నాఁచి
కొనఁగ నియ్యంతి ననుఁ గనుఁగొనియె నాత్మఁ
గైకొనియె రాగరసమునఁ గడలుకొనియె
మదనవికృతి బయల్పడ నుదిలకొనియె. 83

ఉ. చిత్తము మెచ్చి నావలనఁ జిక్కఁగ వెంచియు నాలతాంగి య
చ్చొత్తినయట్లు నాకుఁ దనయుల్లము దెల్లము సేయ కున్కి దా
నత్తఱిఁ గ్రొత్తకా న్వగుట నష్టము సొచ్చిన సిగ్గుపెంపు న
న్నుత్తల మందఁ జేయుటకునో తలపోసి యెఱుంగ నయ్యెడున్. 84

తే. అనుచుఁ గొందలపడుఁగోర్కు లగ్గలించి
చిట్టుముట్టాడు చుండ నచ్చెలువ చెలువుఁ
దగిలి తనయిచ్చఁ బాఱుచిత్తంబుపజ్జ
నరిగి యిట్లను నక్కీచకాధముండు. 85

సీ. లీల నాముందట నాలేమ వొలసినఁ, జూక్కికిఁ జుబ్బనచూఱ గాదె
కను విచ్చి నన్ను నాతనుమధ్య సూచినఁ, దనువున కమృతసేచనము గాదె
చిరునవ్వు బెరయ నచ్చెలువ నాతోడఁ బల్కినఁ జెవులకు రసాయనముగాదె
యెలమి నమ్మెలఁత నన్నెలయింపఁ దివిరిన, నెడఁద కానందంబు నిక్కగాదె

తే. యానితంబిని మక్కువ ననఁగి పెనఁగి, యింపు పొంపిరివోవ నన్నేలికొనఁగఁ
దలఁచి పొందిన నది జన్మఫలము గాదె, యనుచు వలరాజుబారికి నగ్గమయ్యె.

వ. మఱియు ననేకభంగుల ననంగవిభ్రమంబుల కనురూపంబు లైనబహువిధప్రలా
పంబులం బ్రొద్దు గడపుచు నమ్మదిరాక్షి రాక కెదురుచూచు చుండె నక్కడఁ
బాంచాలి రాపించి సుదేష్ణ తృష్ణ భావించుచు నిట్లనియె. 87

క. ఒదవెడుతృషపెల్లిదమున, వదనము వఱువట్లు వట్టె వాసితరాజ
న్మదిరారస మానఁగ నా,హృదయంబున వేడ్క యెసక మెసఁగెడుఁ దరుణీ.

క. కీచకునియింట నెప్పుడు, వాచవి యగు [2]బహువిధంపువారుణి గలుగుఁ
వే చని యిచటికిఁ గొని ర,మ్మా చూతము గాని నీగమన వేగంబున్. 89

వ. అనవుడు. 90

ఉ. ఉల్లము దల్లడిల్లఁ దను వుగ్గతఘర్మజలంబు దాల్చుచుం
డిల్లపడంగ నా కిది గడించిదివిచారము పుట్టె నందుఁ బో
నొల్ల ననంగ రా దచటి కూరక పోవను రాదు నేర్పు సం

1. చ. జ. దుడిచిచే ; దుడిచిన. 2. క. గ. చ. బహువిధములవారుణి.

దిల్లఁగ దీనిఁ బాపికొను దీమస మెట్టిదియొక్కొ దైవమా. 91

వ. అని తలంచుచు డోలాందోళితమానస యగుచు నమ్మానిని సుదేష్ణ కిట్లనియె.

ఉ. ఉత్పలగంధి నన్నుడుగు మొల్లను బంపుము కల్లు దేర నే
సత్పథవృత్తి నీకడన సంతతమున్ బహుమానపాత్రనై
తత్పరతం జరించి యుచితంపుఁబనుల్ దగఁ జేయఁగాక దు
ర్మ్యత్పరివారయోగ్యపరిచారముమైఁ జనునట్టిదాననే. 93

క. అతివ తగునమ్మ నీగృహ, మతినిర్మలచరితభరిత మని యీయెడ మ
త్పతులయసన్నిధినైనను, మతి నూఱడి యున్నచోట మన్నన దప్పన్. 94

ఉ. సాధులు చేరి [1]నెమ్మిగ [2]నిజస్థిరవృత్తము దుష్టకోటిచే
బాధలఁ బొంద కుండఁ దమపాల వసించినఁ బెద్దవారు ది
క్కై ధరియించి వారి కొకయాపద పుట్టక యుండఁ గాచు టొ
ప్పై ధరఁ గీర్తి కెక్కెడె యపాయము సేసిన నింద పుట్టదే. 95

ఆ. ఎవ్వరేనియింటి కెద్దియే నొకటికి, నన్నుఁ బంపఁ దగునె నిన్ను నాఁడ
గొలుచునెడ ననుజ్ఞ గొనని నీచము లగు,పనుల కేను జాల కునికి సెప్పి. 96

క. అనిన విని యనుచితంబున, కనయము శంకించియును లతాంగి మదిం ద
మ్మునివలవంత దలఁచి యి, ట్లనియెం బాంచాలితోడ సాదరవృత్తిన్. 97

ఉ. అక్కట యేను వేడ్కపడి యానెడునాసవ మర్థిఁ దేరఁ గా
నొక్కనికృష్టుఁ బంచుటకు నోపక చెప్పిన దీని నీవు గో
సెక్కఁగఁ జేసి నిన్ను నతిహీనవిధాననియుక్తఁ జేత గా
నిక్కమ యుమ్మలించి తిది నెయ్యముతియ్యముకల్మియే సఖీ. 98

క. అది లాఁతియిల్లె నినుఁ దమ, హృదయంబుల నెవ్వరేని నెఱుఁగరె యేఁ జె
ప్పుదు నీదుపెంపు నినుఁ గ,న్నది మొదలుగ నెల్లవారి కవ్యైభంగిన్. 99

క. అని మఱియుఁ బెక్కుభంగులఁ, దనుఁ బ్రార్థింపంగ ద్రుపదతనయకుఁ జిత్తం
బున నింకఁ బెద్ద పెనఁగం, జన దీయమతోడ ననువిచారము పుట్టెన్. 100

వ. ఇట్లు దోఁచినతలంపునం జేసి. 101

ద్రౌపది కీచకునింటికిఁ గల్లు దేరం బోవుట.

చ. మన మురియాడుచుండ ననుమానముతోన సుదేష్ణఁ జూచి నీ
పనయముఁ గోరినట్టిపని యర్థిమెయిం జని చేయుదానఁ గా
కనుతనవమాట్ల కప్పొలఁతి హర్షముఁ బొందుచు నంది యిచ్చు కాం
చనచషకంబు పుచ్చుకొని చారువిలోచన యార్తమూర్తియై. 102

వ. చనుచుండి నీచహృదయుం డగుకీచకుండు దనయెదుర నప్పు డాడినకర్ణశూలంబు
లగుమాటల మీఁదం బిడుగు పడినవాని గొలవిం జూఁచిన తెఱంగున సుదేష్ణద

1. క. నమ్మిగ. 2. క. గ. నిజస్థితివృత్తము.

న్ననుచితవ్యాపారంబున నియోగించుటకు నిర్వేదనంబుం బొంది. 103

చ. అలమటఁ బొందు [1]మాయవిధియా యని దైవము దూఱు నుత్తఱిం
గలఁగొని నాకు దిక్కను మొగంబున నశ్రులు వెల్లిగొల్పఁ దొ
ట్రిలఁబడు జల్లనం జెదరు డెందము గూడఁగఁ దెచ్చి నన్నుఁ [2]గే
వలమున ముట్ట నెవ్వరికి వచ్చు ననుం గలఁగుఱ్ఱ వెనుంబడున్. 104

వ. అట్టియెడ. 105

సీ. దైన్యంబుతలపోఁత దలకొన్నఁ జెలువ కాననమున వెల్లదనంబు గదిరె
భయరసవేగంబు పైకొని ముట్టినఁ, గాంతకుఁ దనులతఁ గంప మడరె
బెగడంత కంతకు మిగిలిన నింతికిఁ, బదముల [3]నట దొట్రుపాటు బెరసెఁ
దల్లడం బొందినఁ దన్వికి నవయవంబుల నెల్ల ఘర్మాంబుకళిక లెసఁగెఁ
ఆ. దలఁకు పుట్టెఁ గొంకు గోలఁదికి మాటవెన్నాటు దోఁచె ముట్టుపాటు దొడరె
వెఱఁగుపాటు దనికె [4]నెఱనాడె నొవ్వానె, వ్యాగలువగల నీన్ఱదిగులు వొదివె. 106

వ. ఇవ్విధంబున ద్రుపదపుత్త్రి దురవస్థం బొందుచు మహాపదలకుం బరిహారణంబు
హరిస్మరణంబ యని తనహృదయపుండరీకంబునం బుండరీకాక్షు నిక్షేపించుకొని
సుదేష్ణమందిరంబు వెలువడి దినకరుం గనుంగొని వినయవినమితోత్తమాంగ
యై నిజాంతర్గతంబున. 107

తే. పాండుపుత్త్రుల కేను దప్పనిమనంబు, గలుగుదాన నయేని నోకమలమిత్త్ర
కీచకునిచేస నన్నొకకీడు తెరువు, వారయ కుండఁగ రక్షింపు కరుణతోడ.

వ. అనుచుం గేలు మొగిచిన. 109

క. తరణియు దుఃఖిత యగున, త్తరుణిం గాచుటకు నత్యుదగ్రభుజావి
స్ఫురణాఢ్యు నొక్కరక్కసుఁ, గరుణార్ద్రమనస్కుఁడగుచు గ్రక్కునఁ బనిచెన్.

వ. వాఁడునుం బని పూని యంబరంబున నదృశ్యాకారుం డై వచ్చి నిలిచె. 111

తే. ఇట్లు ప్రార్థించి పాంచాలి యెట్టకేని, సింహబలుమందిరం బల్లఁ జేర నరిగి
యొల్లఁబోవుచు బెబ్బులియున్నపొదరు, సొచ్చు లేడిచందంబునఁ జొచ్చుటయును.

ఉ. అంబురుహాక్షి వచ్చు తెరు [5]వారయఁ గీచకముఖ్యుఁ డప్డు దె
ల్లంబుగఁ జూచి యుల్లముకలంకయు వారక మేన వెమ్మతా
పంబును డిగ్గఁ ద్రావి గరుపాఱుచు నుత్కటసంభ్రమంబు హా
ర్షంబుఁ బెనంగొనంగ నతిచంచలభావపరీతమూర్తియై. 113

1. చ. మాలవిధియా. 2. 'కేవలమునకా' ఇతి 'అగ్నిసాక్షికంబునకా' (ఆది-౪-౧౩౬) 'నిర్భయమునన్' (ఆది-౬-౧౨౬) ఇత్యాదులవంటిది. కేవలమున ననఁగా సామాన్యముగా. 'మన జనపాలుఁడు కేవలుఁడే' (నిర్వచ. ఉత్త. ౧) 'కేవలయోధవే' (ఉద్యో. ౫-౬౧) ఇత్యాదులందు కేవల శబ్దము సామాన్యవాచిగాఁ జూపఁబడె. ఆ. కావలసుత. 3. చ. దొట్టిలఁబాటు. 4. ఘ. నెఱవాడె నొవ్వ. 5. ఖ. వారయుకేచక.

క. చిడిముడిపడుచున్ దురుసనఁ, గడఁగుచు హారములు చక్కఁగాఁ ద్రోచుచు మ
ల్లడిగొనుచు దుర్విలాసం, బొడలికి నోడఁగూర్చు చుండ నుగ్మలి యంతన్.

వ. తత్ప్రదేశంబునకుం జని. 115

తే. దేవి తృణవృత్తి వారుణి దేరఁ బనుప, నరుగుదెంచితిఁ బోయింపుఁ డనిననింతి
నెమ్మొగంబున దృష్టులు నిలిపి తమక, మడర ని ట్లను నాకీచకాధముండు.

క. దేవితృష దీర్పఁ బూనితి, వావెలఁదిసహోదరుండ నగునాతృష లీ
లావతి నీదుసరసం, భావనమెయిఁ దీర్ప కునికి పాడియె చెప్పుమా. 117

సీ. కాంతి దళ్కొత్తునీకడకంటిచూడ్కులతోఁ, బొంద గాననిమేను పొగులుటయును
దీపారునీపల్కు దెల్లంబుగా వినఁ, గాననివీనులు గందుటయును
నింపగునీచెయ్వు తెలిమిమైఁ గొనియాడఁ, గాననికోర్కులు [1]గనలుటయును
సొగయించునీకేళి దగిలి యానందంబుఁ, జెందఁ గాననిమది గుందుటయును

తే. బాయ నా దగుజన్మంబు ఫలము నొంద, భావజన్మనివ్రానికి పార మెద్ద
నన్ను బంటుగా నేలుము నలినవదన, యింక నీ సిగ్గు దెరయోల మేల నీకు.

వ. అనవుడు. 119

తే. చెలువ యప్పలుకులు పెడచెవులఁ బెట్టి
ధీర గావున విగతవికార యగుచు
మదిర వోయింపుఁ డద్దేవి యెదురు[2]చూచు
నలుగుఁ దడ వైన మగుడఁ బోవలయు ననిన. 120

చ. మదిర సుదేష్ణపాలి కొకమాత్రన వుచ్చెద నొడ్లచేత నిం
పొదవెడునట్టిదీని చవి యుల్లము [3]సొక్కఁగ నాను మీవు నీ
వదనసరోజసౌరభ మవారణ నన్నును గ్రోల నిమ్ము బె
ట్టిదుఁ డగుకాముతూపులఁ దొరసింబడ కుండఁగ గావు మిత్తఱిన్. 121

క. కరితురగరథసమితిఁ బాం, పిరివోయెడు నాదులక్ష్మి పెంపున కెల్లన్
సరసిరుహావదన నీవ కు,దురుగా నొనరించెదం గుతూహల మెసఁగన్. 122

క. రుచిరమణిభూషణంబులు, నుచితవిహారప్రకారయోగ్యాగార
ప్రచయము సుందరగణికా, నిచయము నొప్పించువాఁడ నీకుం దరుణీ. 123

క. [4]నాకులకాంతల నెల్లను, నీకుం బని సేయఁ బనిచి నెయ్యంబున నే
నీ కనుసన్నన మెలఁగెద, నీ కార్యం బైన నడవు మీవ తెగంగన్. 124

వ. అనుచు సింహబలుండు తనయంతరంగంబున నంత కంతకు గగ్గలించుతమకంబునఁ
[5]దన్నుఁ దా నెఱుంగక పయిం బడి పట్టికొనిన. 125

క. తనుఁ గాచి వెనుక వచ్చిన, దనుజుమహాబలము తనదుకతను వొందిన నా

---

1. క. గలఁగుటయు. 2. ఖ. చూచి మలుగు 3. క. గ. సోఁకఁగ. 4. నాకుఁ గల కాంత లెల్లను. 5. ఖ. ద న్నెఱుంగక; జ. గ న్నెఱుంగక.

తనిచే విదిల్చి రభసంబునఁ దన్మందిరము ద్రుపదపుత్త్రిక చెచ్చెరన్. 126

వ. ఇట్లు ద్రోచిపోయినం గీచకుండు వెనువెంటం దగిలిన నమ్మగువయు మరలిచూచి భయభ్రాంతయై యెవ్వలనికిం బోదునో యని తలంచి దైవయోగంబున విరాటుం డప్పుడు గొలువునికిం జేసి తత్సభాభాగంబుదెసకు వెసం బాఱినం గామాయత్తచిత్తుండును గర్వోన్మత్తుండును గావున జనసమూహంబు సరకు సేయక రహస్య[1]ప్రకాశవిభేదవిచారంబు దక్కి. 127

—•• కీచకుఁడు ద్రౌపదిం బట్టుకొనుటకు వెంటఁ దగులుట. ••—

సీ. సమదవారణము జంగమలత వెనుకొని, సరభసంబునఁ బట్టఁ ȝ జనువిధమునఁ
క్రూరదానవుఁడు భూచారినిర్జరకాంతఁ, బొదువ రయమ్మునఁ ȝ బోవుభంగి
ఘోరగృధ్రము సుకుమారనాగాంగనఁ, బటుగతి నొడియంగఁ ȝ బాఱుకరణిఁ
బ్రబలబిడాలంబు ȝ బాలశారికమీఁద, నడరి సత్వరముగ ȝ నరుగుమాడ్కి

తే. సింహబలుఁ డత్యుదగ్రుఁడై ȝ చిగురుఁబోఁడి
వెన్కఁ గడువడిఁ దగిలి కోపంబు గదుర
నొడిచి తల పట్టి తిగిచి మహోగ్రవృత్తిఁ
గొంకు కొస రించుకయు లేక ȝ కూలఁ [2]దాఁచె. 128

వ. అట్టియెడఁ బాంచాలీరక్షకుం డైన రాక్షసుం డతని ద్రోల్ల వ్రేసిన. 129

క. కీచకుఁడు వ్రేటువడి తన, నీచపుదశ యొరు లెఱుంగ ȝ నేరక యుండక
లేచి వెనుకఁ జని విస్మయ,గోచరుఁ డై యసురకతనఁ ȝ గుందితుఁ డగుచున్.

వ. ఒడుపు దప్పినమహానాగంబునుంబోలె నిట్టూర్పు నిగుడ నిట్టలం బగుకోపంబు పెల్లున మల్లడిగొను చుండె నయ్యవసరంబున. 131

క. తానును నన్నయు నయ్యా,స్థానమ్మున నుండి పవనతనయుఁ డసహ్యం
బైనమనోవల్లభయవ,మానము నాసింహబలునిమదజృంభణమున్. 132

చ. కనుఁగొని కోపవేగమునఁ ȝ గన్నుల నిప్పులు రాల సంగము
ల్దనరఁగ సాంద్రసుర్మసలిలంబులు గ్రమ్మ నితాంతదంతపీ
డనరటదాస్యరంగవికటభ్రుకుటీచటుల ప్రవృత్తన
ర్తనఘటనా[3]ప్రకారభయదస్ఫురణాపరిణద్ధమూర్తి యై. 133

సీ. నేలయు నింగియుఁ ȝ దాళముల్ గాఁ జేసి, సొంపున రేఁగి వాయించి యాడఁ
గులపర్వతంబులు ȝ గూల్చి యొండొంటితోఁ, దాఁకంగ వీఁక నైఁ ȝ దన్ని యాడ
నేడుసాగరములు ȝ నిక్కి డొక్కడఁ బట్టి, కలుచనిరొంపి యై ȝ నలఁదికొనఁగ
దిక్కులునాలుగు ȝ నొక్కచోటికిఁ దెచ్చి, పిసికి పిండలి సేసి ȝ [4]పిడుచగొనఁగ

తే. మిగిలి బ్రహ్మాండభాండంబు ȝ పగుల వ్రేయ

1. గ. చ. ప్రకాశవిభేదనవిచారంబు. 2. క. ద్రోచె. 3. గ. ప్రగల్భ. 4. జ. పిడిచికొనంగ..

నప్పళించుచుఁ బ్రళయకా¹లానలమున
గండరించినరూపంబు కరణి భీముఁ
డతిభయంకరాకారత నతిశయిల్లె. 134

వ. ఇట్లు పేర్చినకోపాటోపంబున నవిచారితసమయవర్తనుం డయి వృకోదరుండు కీచకునిగీటడంగింపం జూచి తత్సంబంధబద్ధుండును నాజ్ఞాపరిపాలకుండును గావున మత్స్యపతిఁ దనయలుకలోనివానినకాఁ దలంచుచు నచ్చేరువ నున్నయున్నతవృక్షంబు నిరీక్షించి యాననంబు పల్లటిల్ల ధర్మతనయుం గనుంగొనిన నతండు ²దననయనాకారంబున వారించి యిట్లనియె. 135

మ. వలలుం డెక్కడఁ జూచె ³నొండెడ ననేకవృక్షభూజముల్ వుట్టవే
ఫలితం బై వరశాఖ లొప్పఁగ ననల్పప్రీతి సంధించుచున్
విలసచ్ఛాయ నుపాశ్రితప్రతతికిన్ విశ్రాంతి గావింపఁగాఁ
గలయీభూజము వంటకట్టెయలకై ఖండింపఁగా నేటికిన్. 136

తే. అని నిగూఢభాషణముల నయ్యజాతశత్రుఁ డనిలజుకోపరసంబుపేర్మి
చెఱిచె నయ్యన్నదమ్ములచేష్టితములు, దెల్లముగ నప్డు సూచుచు నల్ల లేచి.

సీ. ఎలదీఁగఁ గప్పిన లలితపరాగంబు, క్రియ మేన మేనిరేణు వొప్పఁ
జంపకంబున నవసౌరభం బెసఁగెడు, కరణి నాసిక వేఁడిగాడ్పు నిగుడఁ
దోయజదళముల తుది మంచు దొరఁగెడు, గతిఁ గన్నుఁగవ నశ్రుకణము లురుల
నిందుబింబముమీఁది కందుచందంబునఁ, గురులు నెమ్మొగమున నెరసియుండ

తే. సర్వజనవంద్య యైనపాంచాలి సింహ, బలునిచే నివ్విధంబున భంగపాటు
దనకు వచ్చిన నెంతయు దైన్య మొంది, యవ్విరాటునిసభఁ జేరనరిగి నిలిచి.

—●● ద్రౌపది తనభంగపాటు విరాటునితోఁ జెప్పుట. ●●—

ఉ. వంచినకోపమున్ సమయభంగభయంబును నగ్గలించి రో
ల్లంబు పెనంగొనంగఁ బతులం దగ సభ్యులఁ జూచుమాడ్కి రూ
క్షం బగుచుమాడ్కి ⁴నాద్రుపదుకన్నియ సూచి సభాజనప్రతా
నంబున మత్స్యనాథుఁడు వినంగ నెలుంగు ⁵చలింప నిట్లనున్. 139

సీ. నిఖిలధర్మాధర్మనిపుణంబు లైనను, స్వాంతరంగంబుల నతిశయిల్లి
శిష్టసంరక్షణదుష్టనిగ్రహముల, నీతి వాటింపంగ నేర్పు గలిగి
సకలశాస్త్రాస్త్రసంచయములఁ బరమాభ్యాసంబు సేయుపరిశ్రమంబు దాల్చి
యుద్దమప్రతిభటమర్దనక్రీడ మైఁ, జతురులు నా నెందు నుతికెక్కి

తే. యున్నగంధర్వులేవురు నన్ను నిట్టు, లోకకంటకుఁ బంగ నూరకయునికిసూడ

1. ఘ. [illegible] [illegible] 2. గ. చ. దనయనాకారంబున
3. క. గ. ఘ. చ. [illegible]

నచ్చెరువుగాదె యెవ్వరికి యాండ్రురింకఁ, బరిభవంబునఁ బొందక । బ్రతుకువారు.

క. ఈనరపతియాస్థానము, లో నొక్కరుఁడైన ధర్మలోప[1]భయమునం
బూని తగ వైనవెడవలు, కైనను బలుకంగఁ జాలఁ । డయ్యెడు నకటా. 141

ఉ. ఇందఱుఁ జూడఁగా నిచట । నిమ్మెయి నన్నుఁ బతివ్రతాగుణా
స్పందితవర్తనం బరమసాధ్వి ననిందితశీలఁ గీచకుం
డెందును నెట్టియంగనల । నెవ్వరుఁ జేయనియట్లు సేయఁగాఁ
గొందఱకైన నిష్ఠ కృపకుం దఱి గా దఱె యేమి చెప్పుదున్. 142

ఉ. ఐనను మత్స్యదేశమునయాజ్ఞ కితం డొడయుండు గాన నా
కీనరనాథు డూఱఁ దగు । నెయ్యదియేని నధర్మ మెవ్వ రెం
దైన నొనర్చినం బ్రభువు । లారసి దండన మాచరింతు రి
చ్చో ననుఁ దన్నఁ గీచకునిఁ । జూచియు నూరక యున్కి పాడియే. 143

చ. అనుడు విరాటుఁ డుల్లమున । నక్కటికం బొలయంగ నంగనం
గనుఁగొని కీచకుం గినియఁగాఁ దగుసత్త్వము లేమిఁ జేసి సాం
త్వనములు వల్కి రోమభరితస్థితిఁ గంపితమూర్తియైనయా
తనిమది[2]కుందు వాపిన నతండును బోయె నివాసభూమికిన్. 144

వ. అట్టియవసరంబునం 145

సీ. శుభలక్షణాంగి యీసుందరి సైరంధ్రి, యగు నెట్లొకో యని । వగచువారు
నిమ్మెని కక్కట । యిట్టిది సేసెనే, మాయదైవం బని । మఱుఁగువారు
నింతకీ డొనరించెనే రాజు నూడ నీ, దుష్టాత్మకుం డని । దూఱువారు
దేవియుపేక్షయ చూవె యీయాయమకు ని,ప్పాటువచ్చుట యని । [3]ప్రందువారు

తే. నగుచు సభవార లందఱు । నంత నంత, నల్లనల్లన గుజగుజ । లాడుచుండి
[4]రుల్లముల నిండి ఖేదంబు । వెల్లివిరిసె, నాఁగ మోముల విన్నఁదనంబు గదుర.

ఉ. అప్పుడు ధర్మసూతి హృదయంబు కలంగ లలాటభాగముం
గప్పఁగ ఘర్మవారి యధికం జగురోమము నొంది యుండియుం
దప్పఁగఁ ద్రోచికొంచుఁ దనధైర్యముపెంపున నిర్వికారుఁడై
యెప్పుడుఁ దాను బల్కునెలుఁ । గేర్పడ ద్రౌపదితోడ నిట్లనున్. 147

సీ. జననాయకుండు నీసభవారు నీ దగు, తెఱఁ గెల్ల నెఱిఁగిరి । తెఱవ యింక
మానక యీపలుమాట లాడఁగ నేల, చనుము నీవు సుదేష్ణసదనమునకు
నీపరాభవమునఁ । గోపింప నేరరే, గంధర్వులకుఁ దఱి । గాదు గాక
సమయ మెయ్యదియేని దమకును నీకును, మును గల్గినట్లైనఁ । గినియ రిచట

తే. గాన నాథుల దూఱంగఁగాదు వినుము, సతికిఁ దానెంతవసియును । సభలలోనఁ
దడవుగా నిల్చి యిట్టు లుగ్రదగ్రవృత్తి, శంక సెడి ధిక్కరింపంగఁజను నెచెపుమ.

1. ఘ. భయంబుం. 2. ఖ. కుందు. 3. జ. పలుకువ రు. 4. క. పల్లములనుండి.

వ. అని యిట్లు సెప్పినధర్మతనయునిపలుకులు విని వెండియు సైరంధ్రి యచ్చోటు గదలక నిలిచి యెద్దియేనియుం బలుకం దలంచినం జూచి యతండు మఱియు ని ట్లనియె. 149

క. పలుపోకలఁ బోవుచు వి,చ్చలవిడి నాట్యంబు సూపుచాడ్పున నిచటం
గులసతులగఱువచందము, దొలఁగఁగ ని ట్లునికి దగునె తోయజవదనా. 150

వ. అనిన విని పాంచాలి సాభిప్రాయంబుగా నతని కి ట్లనియె. 151

ఆ. నాదువల్లభుండు నటుఁ డింత నిక్కంబు, పెద్దవారియట్ల పిన్నవారు
గానఁ బతులవిధమ కాక యే శైలూషిఁ, గాననంగ రాదు కంకభట్ట. 152

వ. అట్లగుటం జేసి నాకు నాట్యంబును బరిచితంబ మత్పతి శైలూషుండ కాఁడు కితవుండునుం గావున జూదరియాలికి గఱువతనం బెక్కడిదియనుచు నచ్చోటు వాసి తన చిత్తంబున. 153

ఉ. నన్నిటు లాదురాత్మసదర్శనంబునకుం జను మన్న జంత కీ
బన్నము లన్నియుం దెలిపి పై బ్రియుఁ డనే యని పోయె నార్తయై
కన్నుల బాష్పపూరములు గ్రమ్మఁగ మోమున దైన్య మొందఁగా
నన్నలినాక్షి తొట్రిలుచు నంగము దూల సుదేష్ణపాలికిన్. 154

తే. చనిన నయ్యెలనాఁగయు సంభ్రమంబు
దెచ్చికొని తా నెఱుంగనితెఱఁగు దాల్చి
శౌర్యమున నుమ్మలించిపాంచాలితోడ
నెఱఁగు వే శోకభంగిగా నిట్టు లనియె. 155

సీ. ధరణిపరాగంబు వొరసి ధూసరిత మై, చేడియ నీమేను చెన్ను దఱఁగె
జిత్తంబు తలపోఁతఁ జే వాడు పొదవిన, చెలువ నీనెమ్మోము చిన్నఁబోయెఁ
బ్రస్వేదమునఁ దోఁగి ఫాలంబుతో నంటె, యుగ్మలి నీకురు లొప్పు గందెఁ
గన్నీరు[1] వఱ్ఱోడ్డి కాంతి[2] యెంతయుఁ గొన్న, వెలఁది నీకనుఁగవ విన్ననయ్యె

ఆ. నేది కారణముగ నెవ్వ రెచ్చోట నీ, కేమికీ డొనర్చి రెట్టిపాటి
సాహసికులొ వారిఁ జంపుదు నొంపుదు, భంగపఱుతు నిడుమఁ బఱుతుఁ జెఱుతు.

వ. ఇత్తెఱంగు నాకుం జెప్పు మనిన నీ వెఱింగియు నెఱుఁగమి భావించిన నింక నేమని పలుకం గలదాన నైనను వినుమని సైరంధ్రి యి ట్లనియె. 157

మ. నను నీ వప్పుడు సూతుమందిరమున న్మద్యంబుఁ దెమ్మన్నఁ బో
యిన నాతం డవినీతి సేసినను జే యా కేను మత్స్యావనీ
శునియాస్థానముదిక్కు వే చనిన నచ్చోఁ దీవ్రకోపంబునన్
వెనుకం గూడఁగ ముట్టి పట్టికొని తన్నెం బల్కు లిం కేటికిన్. 158

వ. అని యేర్పడం బలికిన. 159

---

1. 'వల్లోడి' అనఁగా వెల్లువ 'వల్లోడి యల్లన కాడలి' (శాం-3.308) 2. చ. యంతయుఁ.

ఉ. ఖేదము దక్కు మీ తెఱఁగు కీచకు దండితుఁ జేసి నీకు నా
హ్లాద మొనర్తు నే నని ప్రియంబునఁ గేకయరాజపుత్త్రి య
త్యాదరవృత్తితో ననునయం బొనరించిన నయ్యసత్యసం
వాదినిపూన్కి పాండుసుతవల్లభ యాలము సేసి యిట్లనున్. 160

క. నీ వింత యలుగ నేటికి, నావంతయుఁ బౌరజనము నాఖేదము నొ
క్కావంత ద్రిక్క కుండఁగ, లావంతులు మత్పతులు గలరు పగ దీర్పన్. 161

క. అనిన సుదేష్ణయుఁ దత్పరి, జనములు నెఱుఁ బొంది మెన్ని సాంత్వనములు సె
ప్పినఁ దేఱద మజ్జనభో,జనములకుం జొరద ద్రుపదసంభవ మెట్లున్. 162

వ. అట్టియెడ సుదేష్ణ సేయునదిలేక నివ్వెఱఁ గంది యుండెఁ దక్కటియంగనలును గీచకునినీచత్వంబు దలంచి *వానిచేటున కొడంబడిరి పరిభవానలసంతప్తయైన పాంచాలి నిజశయనస్థానమునకుం జని తల్పంబుపై మేనువైచి యపాంగంబులం దొరఁగుకన్నీరు చెవులకొలంకులు నిండ నెవ్వగలు నివ్వటిల్లం దలపోయుచుండి.

క. ప్రబలుం డారయ నాసిం,హబలుం డాతని జయింప ననిలతనయుబా
హుబలంబ చూడఁ దగు దైవబలంబును నాతనికి వశ్యము గల్గున్. 164

—⁂— ద్రౌపది భీమసేనుతోఁ దన భంగపాటు చెప్పి పరితపించుట —⁂—

వ. ఇట్లూహించి రాత్రిసమయం బగుటయు సమస్తజనంబులుఁ గ్రమంబున నిద్రింపం దొడంగినం దానును శయ్యాతలంబు విడిచి మేనిధూళి గడిగి ధౌతపరిధానపరీతయై మహానసగృహంబున సుప్తుండైనవృకోదరుకడకుం జని. 165

ఉ. నన్నుఁ బరాభవించి సదనంబునకుం జని కీచకుండు ము
న్నున్న తెఱంగు దప్పక సుఖోచితశయ్యను నిద్ర సేయ నీ
కన్ను మొగుడ్చునూఱటకుఁ గారణ మెయ్యది భీమసేన మీ
యన్న పరాక్రమంబు వలదన్న నొకో దయ మాలి తక్కటా! 166

వ. అనుచు మందమందసంభాషణంబుల సంబోధించు పాంచాలిపాణిస్పర్శంబున మేలుకని యిది యెవ్వ రనవుడు నే ననుసమ్మానినియెలుం గెఱింగి భీమసేనుండు

---

* "వానిచేటున కొడంబడి రనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె నయ్యా కీచకుం డేవంశంబునవాఁ డెవ్వం డనిన నమ్మునివరుం డా జనపతి కిట్లని చెప్పె బ్రాహ్మణియందు క్షత్త్రియునివలనం బుట్టినవాఁడు సూతుం డనం బరఁగుఁ బ్రతిలోమజాతులలోన నద్దియాం డనం బరఁగి క్షత్త్రియునికంటె నించుక తక్కువయు వైశ్యునికంటె నధికుండునై ప్రాతిలోమ్యంబున రాజసంబంధార్హుండగునట్టి సూతునివంశంబున సూతవిషయాధీశుఁడును రాజశ్యాలుఁ డగు కీచకుఁ డనువాఁడు గలఁడు వానికి సూతవిషయంబు సూటయాశ్యాలు కీచకులు పుట్టిరం దగ్రజుండు బలవంతుండై యుండి కేకయరాజపుత్త్రి యగు తమతల్లి యైలియలికూఁతురైన సుదేష్ణకుం బరిచరించుచు విరాటనగరంబున నుండు వానితమ్ములు సూటయేవురును వానిన యనుసరించి యుండుదు రని యిట్లు సూతవంశప్రకారం బెఱింగించి యిట్లనియె నంతం బరిభవానలసంతప్త" అని యొక పాఠం బొక ముద్రితగ్రంథంబునఁ జేర్పంబడి యున్నది.

యాజ్ఞసేని కీచకుదురాచరణంబు నాకుఁ బ్రకటించి వాని నిర్జింపనియోగించునదియై యరుగుదెంచెం గావలయు నత్తెఱంగి త్తెఱవ దాన చెప్ప విందు నని తలంచి.

తే. ఇంతప్రొద్దేల యిచ్చోటి కేగుదేరఁ, గారణంబేమి యెవ్వరుఁ గానకుండ
నట్లుగాఁ జనుదెంచితే యంబుజాక్షి, యనిన నయ్యింతి యి ట్లను నతనితోడ.

చ. ఎఱిఁగి యెఱింగి న న్నడుగ నేమిటి కిప్పు డెఱింగి యింతకు
న్మఱచుట గల్గనే నది విశ్వసనం బని లే దటు గాక యున్నరూ
పెఱిఁగియు నేన చెప్ప వినఁ నిష్టము గల్గుట చాల లెస్స య
త్తెఱఁ గెఱిఁగించెదన్ వినుము తెల్లముగా మొదలింటనుండియున్. 169

చ. అధిపుమఱఁది సింహబలుఁ డప్పుడు మ్రొక్కఁగ వచ్చి నన్ను న
త్యధికమనోజరాగమతి యై కనుఁగొంచుఁ గడంగి ¹యెన్నియేన్
విధములఁ బల్కి నాకుఁ దనవిన్నను వెల్లను జూపి చెప్పి మా
నధనవిహీనతం జెనకినం గడు నేవము వుట్టి యయ్యెడన్. 170

క. విడియం బలుకఁగ వెండియు, నుడుగక, కీచకుఁడు మన్మథోన్మాదము ద
న్నడరిన న న్నడుగుటకుం, దొడరినఁ గోపించి వానితో ని ట్లంటిన్. 171

శా. దుర్వారోద్యమబాహువిక్రమరసాస్తోకప్రతాపస్ఫుర
ద్గర్వాంధప్రతివీరనిర్మథనవిద్యాపారగుల్ మత్పతు
ల్గీర్వాణాకృతు లేవు రిప్డు నిను దోర్లీలన్ వెసన్ గిట్టి గం
ధర్వుల్ మానముఁ బ్రాణముం గొనుట తథ్యం బెమ్మెయిం గీచకా. 172

వ. అనిన విని వాఁడు గొన్ని ప్రల్లదంబులు వలికిన నేనును దత్కాలోచితవచనంబులం ద్రోచి పుచ్చినం బోయెం బదంపడి పాపాత్మయైన సుదేష్ణ దనకు మదిరారసంబుఁ దేరం గీచకనివాసంబునకు నన్నుం బనిచినం బోవుట కొడంబడక యెన్ని సెప్పిన నన్నింటికి నన్ని సెప్పి నిర్బంధించినం బెద్ద పెనంగ నోల్లక నామనంబున న న్నెవ్వరికి నేమి సేయవచ్చు నని మీలావు నచ్చి సూతునింటికి సురకుం బోయిన.

క. కొన్ని వెడమాట లాడుచు, నన్ను నతఁడు చెట్టవట్టినం ద్రోచి వెసం
జన్న వెనుకొనుటయును మీ, యున్నెడ కే నపుడు సంభ్రమాపేతగతిన్.

తే. పాఱుతెంచిన నక్కులపాంసనుండు, గోపమడరంగ ²వెనుకనకూడ నుట్టె
నట యెఱుంగుదు నీవు మీయన్న పెద్ద,తనముఁ జూచితి నేమందు ననిలతనయ.

ఉ. మీసుభటత్వమున్ బలము మిన్నక పోవఁగ దుస్ససేనుఁ డ
ట్లాసభలోన నన్ బఱిచె నంతియ కాక జయద్రథుండు సం
త్రాసభరంబు లే కనుచితం బాచరించినఁ జెల్లి పోయె నేఁ
డీసభికుల్ గనుంగొనఁగ ని ట్లవతిన్ వగ నాకు వింతయే. 716

ఆ. అకట యాఁడుకూయుసనాలకూయునులాఁతి, వారికైన నరయవలయు ననిన

1. క. తొన్నియున్. 2. గ. కానుకొని.

నన్నుఁ గీచకుండు । దన్నంగ నెట్టులు, నూడ నేర్చె ధర్మసూనుఁ డపుడు. 177

వ. అనిన విని యతం డిట్లనియె. 178

ఉ. కీచకుఁ డట్లు మీఁదు పరికింపక నిన్నుఁ బరాభవింపఁగాఁ
జూచి మహోగ్రకోపవివశుం డగునన్నును జూచి ధైర్యహే
మాచలుఁ డైనధర్మసుతుఁ । డమ్మెయి వారణ సేయకున్న నే
నీచత వాని మత్స్యవిభుసనిం బరివారము నుగ్గు సేసినన్. 179

వ. ఆ[1]సంరంభంబున సమయభంగంబుగా జనంబులు మనల నెఱింగిరయేని. 180

క. ముందటిభంగిన కానల,యందు వసింపంగ వలదె । యది నీవును నే
నుం దెచ్చినయాపదగా, నిందింపరె యెల్లవారు । నీరజవదనా. 181

వ. కావున సత్యవ్రత[2]నిష్ఠుం డగుయుధిష్ఠిరుండు పొగడ్తకుందగువాఁడుగానిమాఱు
వడ నర్హుండు గాఁడని వెండియు నిట్లనియె. 182

క. పరిభవకరుఁ డగుకీచకుఁ, బరిమార్చుట[3]యిపుడు గడవఁబడియె నెయిమ్మై
దురపిల్ల నేల వ్రేల్మిడిఁ, బొరిగొని నీమానము కలఁక । పుత్తు లతాంగీ. 183

వ. మనల నెవ్వరు నెఱుఁగకుండునట్టి తెఱంగు దలపోయ వలయుఁ, గాక పగతుని
భంజించుట యెంతటిపని యనిన విని యమ్మానిని యిట్లనియె. 184

క. గొంతికి నంత వెఱవ మీ, కంత వెఱవ దైవమునకు । నంత వెఱవ న
త్యంతకలుషాత్మ విరటుని, కాంతకు నే వెఱతుఁ బనులు గావించునెడన్. 185

చ. కినుకకుఁ జాల కొంతయును । [4]గీడ్పడి నాపసుపాటు లెల్ల వ
మ్మునఁ గలయంగ నిట్టు లాకసమూర్తునిచేఁ దుది బోయి కోలుపో
యెనె యభిమాన మన్వగపు నేడ్తెఱ డెందము గొందలంబుఁ బొం
దిన ధృతి మాలి యేఁ బలికితిం దగ నెల్ల నెఱింగి యుండియున్. 186

ద్రౌపది భీమునితో ధర్మరాజుమహిమ సెప్పుట

వ. ఇట్టిద కాని సమస్తజనస్తవనీయుం డగుపాండవాగ్రజు నిక్కంబ నిందించిన
దానం గా నని పలికి మఱియును.

క. ధర్మతనూభవుసంతత, ధర్మనిరతి మనము బ్రదుకఁ । దలఁచుట యరుదే
నిర్మలుఁ డగునాతనిస, త్కర్మంబునఁ గాదె బ్రదుకు । ధాత్రికి నెల్లన్. 188

సీ. చనునె వేఱొకని కజాతశత్రుం డను, పేర దిగ్విజయంబు సొంపు దాల్ప
రాజసూయమహాధ్వరము గోరి చేయంగఁ, దీఱునే పెఱధరిత్రీపతులకు
ధర్మైకనిరతుఁ డాతం డొక్కరుఁడ చూపె యనఁ, జన నొరులకుఁ జలవియగునె
నిత్యవ్రతంబుగా । సత్యంబు [5]పాటింప, వచ్చునె యొరుల కెవ్వారి కైన

తే. నయ్యుధిష్ఠిరుగాంభీర్య । మతనిస్థైర్య, మరయ నొం[illegible] కీర్తి

1. చ. జ. సమయంబున. 2. ఖ. గరిష్ఠుం డగు. 3. కిపుడు. 4. గ. గీడ్పడు. 5. క. పాలింప.

ధరుఁడు కరుణోత్తరుఁడుమహీసురసమృద్ధి, కరుఁడునిజవంశకరుఁడుపకారపరుఁడు

క. కలిమికి నొప్పగునీగియు, బలిమికిఁ దొడవైనయట్టి ✽ బలగము నైలో
కులచిత్తములకు వ్రేఁగగు, కొలఁది మనర్హ గొంతిపెద్ద ✽ కొడుకున కమరున్. 190

సీ. ఎవ్వనివాకిట ✽ నిభమదపంకంబు, రాజభూషణరజో ✽ రాజి నడఁగు
ఎవ్వనిచారిత్ర ✽ మెల్లలోకములకు, నొజ్జయై వినయంబు ✽ నొఱపు గఱపు
నెవ్వనికడకంట ✽ నివ్వటిల్లెడుచూడ్కి, మానితసంపద ✽ లీను చుండు
నెవ్వనిగుణలత ✽ లేడువారాసుల, కడపటికొండపైఁ ✽ గలయఁ బ్రాఁకు

తే. నతడు భూరిప్రతాప ✽ మహాప్రదీప, దూరవిఘటితగర్వాంధ ✽ కారవైరి
వీరకోటీరమణిఘృణి ✽ వేష్టితాంఘ్రి, తలఁపఁ గేవలమర్త్యుఁడె ✽ ధర్మసుతుఁడు. 191

ఉ. అట్టిమహాత్ముఁ డొక్కనికి ✽ నాశ్రితుఁడై వెడఁగూడుఁ జీరయుం
బెట్టఁగ నిల్చి వాని మది ✽ ప్రీతికి నీడగువృత్తిఁ బేరునుం
బుట్టును మాలి యిప్పు డిటు ✽ బ్రుంగెడుపాటునఁ బొందఁ జూచినా
కెట్టు మనంబు పట్టు ధృతి ✽ యెమ్మెయిఁ దూలక నిల్చుఁ జెప్పుమా. 192

ఉ. నీవలమూఁపులావు మును ✽ నేల వహించిననాగకూర్మగో
త్రావనిభృద్దిశాకరుల ✽ కారయ నూఱటపట్టు గాదె సం
భావన భూజనంబులకుఁ ✽ బంధువు గాదె మహోగ్రకోపరే
ఖావిభవంబు వైరులకుఁ ✽ గాలముచేరువ గాదె పావనీ. 193

తే. బకహిడింబకిమ్మీరుల ✽ బాహుబలము, నాజరాసంధునుగ్రద ✽ ర్పాతిశయము
లోకభీకరములు విజ ✽ యాకరములు, నైన నీకరములకు లో ✽ నయ్యెఁ గాదె. 194

ఆ. అట్టినీవు వంట ✽ కట్టియలకు లావు, సూపుచుండ నెపుడుఁ ✽ జూచిచూచి
వగతు నదియుఁ గాక ✽ తగ వేది యమ్మత్స్య, మేదినీశ్వరుఁడు వి ✽ నోదమునకు.

మ. మహిషవ్యాఘ్రమృగజాదిసత్త్వచయముల్ ✽ మల్లవ్రజంబుం గృపా
రహితుండై యెదు రొడ్డుచున్ వరుసఁ బోరం జూచు నిన్నెప్పుడున్
మహనీయం బగునీశరీరము జగన్మాన్యంబు నీచక్రియా
విహితం బైనకుజీవనంబు విధి గావించెం గటా దీనికిన్. 196

వ. అని మఱియు నిట్లనియె వివేకహీనుం డగువిరాటుండు నిన్నుం బోరించునప్పుడు నిజాంతఃపురకాంతలకు వినోదంబు సేయ వారల రావించిన నేనును సుదేష్ణతో నరుగుదెంచి చూచుచుండుదు నయ్యవసరంబున. 197

క. భరమున నిపోరెడునెడఁ, బరమవిషాదంబు నీవు ✽ బలిమి మెఱసి యు
ద్ధురవృత్తిజయము గొనినం, బరితోషముఁ బొందు నన్ను ✽ భావించి మదిన్. 198

వ. ఊహించి సుదేష్ణయుఁ దత్పరిజనంబులుం దమలోన. 199

క. వలలునిదస మాలినిచూ, డ్కులు తెఱఁ గెఱఁపొందుఁ దెలిపెదరుం గంటిరె వీ
రలు వచ్చునసమయంబును, దలఁపఁగ నొక్కటియ యివ్విధం బెల్లొక్కో. 200

వ. అనుచుం గలదు లే దని పెక్కువిధంబులం దలపోసి గుజగుజలు వోవు చుండుదు రట్టియెడ. 201

తే. మరగినీమూర్తిపైఁగన్నుఁ\ మనముఁదగిలి, యుండ నేమఱియుండియొక్కొక్క మాటు
దలఁచికొని వారిదెసమదిఁ\ నిలుపునప్పు, డెఱుఁగనగువారునాతెఱఁ\ గెఱుఁగుచెల్ల.

వ. కావున మదీయపరిభవాతిరేకంబునకు నీవుద్రేకించిన జనంబులు మనల భేదింతురు నీకుం బోలినభంగి రహస్యభంగంబుగాకుండ నరిభంగంబు సేయు మని వెండియు.

సీ. తొడరినహరు నైన \ దోర్బలంబునఁ దన్ను, మిగులంగ నీఁ డను\ మేటిమాట
యమరేంద్రునర్ధాస\ నమునకు నైన న, ర్హుం డెంతయును నను\ రూఢిమాట
జమునిల్లు సొచ్చిన\ జంతువు నైనను, గాచు నెమ్మెయి నను\ రాచమాట
దనుఁ గోరి యూర్వశి \ దాన వచ్చిన నైన, లోలుండు గాఁ డను\ మేలిమాట

తే. శౌర్యవైభవప్రాభవ\ [1]శౌచములకు, నొరుల కైనఁ గైవార మై \ యుల్లసిల్లు
నొక్కరుని కివి యెల్లను \ నిక్కమట్టె, యెందుఁ గలుగునె యర్జును\ నీడువాఁడు.

క. ఆపార్థుఁడు భరతాన్వయ, దీపకుఁ డమరేంద్రసుతుఁడు \ దేజోనిధి ని
ర్వ్యాపారగుండు వినుత, వ్యాపారుం డాపదలకు \ నగ్గం బయ్యెన్. 205

చ. అరయ నతండు మానధనుఁ \ డక్కట రంగమునందు నిల్చి సుం
దరులకు నాట నూపెడువి\ధం బతిదీనము దానిఁ జూచి యేఁ
బురపురఁ బొక్కుదుం గడుపుఁ \ బ్రోచికొనన్ లఘువృత్తి కిమ్మెయిం
జొర నగువాఁడె దేవపతి\ సూనుఁడు దైవముచేత నూచితే. 206

చ. మగలకు మేటి యైనబల\ మర్దననందనుఁ బేడిఁ జేయఁగాఁ
దగునె విధాత నీకు నని \ దైవము దూఱుదు నోర్వ రానిన
వ్వగ దలకొన్న నెంతయును \ వందుదు నిద్దురవస్థ యెన్నఁడో
తెగు టని సంతతంబును మ\దిం దలపోయుదు నేమి సేయుదున్. 207

సీ. [2]తనయొప్పదురఁ గన్నఁ\ దగిలియెవ్వారి కైన, మఱఁగి క్రమ్మఱఁ జూడ\ వలయువాఁడు
తనవర్తనము విన్న \ మునిజనంబుల కైన, నలవరించికొనంగ \ వలయువాఁడు
తనబంటుతన మాజిఁ \ గనిన మార్తుల కైనఁ, బలుమాఱు నగ్గింప\ వలయువాఁడు
తనవితరణ కేళి \ వినినఁ గల్పకతరు, వుల కైనఁ దల యూఁప \ వలయువాఁడు

తే. నకులుఁ డొరులకు నశ్వశి\క్షకుఁడుగాఁగ, నగునె యాతనిదుస్స్థితి\ యనుదినంబుఁ
గాంచి [3]కన్నీరు డించుచుఁ \ గడవ రాని, దైవఘటనకు [4]నోర్తుఁ జి\త్తంబులోన.

శా. ఆరూపం బవికార మాభుజబలం \ బత్యంతనిర్గర్వ మా
శూరత్వంబు దయారసానుగత మా\ శుంభత్క్రియాజ్ఞాన మా
ర్యారంభ ప్రతికూలవాదరహితం \ బాయీగి సమ్మానవి
స్తారోదాత్తము మాద్రిపిన్నకొడుకే\ తన్మాత్రుఁడే చూడఁగన్. 209

---

[1] జ. శౌచములను. [2] గ. తనయొప్పిదముఁ గన్న. [3] ఖ. గ. కన్నీ రడంచుచు. [4] గ. నోరు.

క. సుకుమారుఁ డతఁడు గోపా, లకవృత్తి వహించి యడవులం గ్రుమ్మరుచు
న్నిఁకి నాక కాదు పగవా, రికి నైనను నకట మన ముకరియదే వగలన్. 210

ఉ. ఏనును మీరుఁ గానలకు నేఁగుసెడన్ నన్నుఁ జేరి యెంతయున్
దీనత దోఁపఁ గుంతి సహదేవుని నిల్లడ [1]వెట్టి నాకు న
మ్మా నిను నమ్మి చాల విషమం బగునివ్వనవాస మీతఁడుం
బూనఁగ నియ్యకొంటి నని బోరన నశ్రులు గ్రమ్మ చుండఁగన్. 211

వ. మఱియును. 212

చ. కడుఁబసిబిడ్డ వీఁ డొకటి గా దవు నా నెఱుఁగండు ముంద ర
య్యెడ నొకపా టెఱుంగఁ డెద యెంతయుఁ గోమల మెప్పుడైన నేఁ
గుడువఁగఁ బిల్తుఁ గాని తనకుం గలయాఁకటిపాటు దెలుంగఁ డీ
[2]కొడుకిటు వోకకున్ మనము గుండెదు నిన్ గని యూఱడిల్లెడున్. 213

తే. ఎప్పు డెయ్యెడ నేమిట నెట్టు లరయు, వలసె నమ్మేయి నారయు మలసి డస్సి
నొచ్చియైనను నేమఱ కిచ్చఁ దలఁచి, [3]తక్షమి నాచేత దీవనవడయు మమ్మ.

వ. అని యప్పగించె నేనును వనవాసకాలంబున నానేర్చువిధంబున మీకు నెల్లను [4]గారామైనతమ్ముని నమ్మేయిం బరికించికొని వచ్చితి నివు డజ్ఞాతవాసాయాసితుం డగునతని నాకు ననుసరింప నెరవు గామిం జేసి చేయునది లేక చింతిల్లుచున్నదాన నా తెఱంగు వినుము. 215

సీ. ద్రుపదభూవిభుఁడు పుత్రులకంటె నెంతయుఁ, బెంపు సేయుచు గారవింపఁ బెరిఁగి
కుంతీమహాదేవి కోడండ్రలోపల, నగ్గలంబునఁ గొనియాడఁ బరఁగి
ప్రాణంబులకు నెల్లఁ బ్రాణంబుగా మీరు, నెయ్యంబు తియ్యంబు నెఱపనడచి
మదిఁ దల్లిదండ్రుల మాఱుగాఁ గొని జను, లనిశంబు భక్తిసేయంగ నెగడి

తే. రూపగుణవిక్రమంబుల శ్లాఘి కెక్కు, నట్టికొడుకులఁ గని భరతాన్వయంబు
నందు నాయిల్ల యిల్లుగా ననతిశయిల్లి, తగవుమై బాంధవులచేతఁ బొగడువడసి.

మ. వినుతింపం దగురాజసూయమునఁ బృథ్వీదేవతాకోటి నె
ల్లను [5]సంతృప్తి యొనర్చి వారిదయఁ గల్యాణాత్మనై పుణ్యవ
ర్తన పాండుక్షితిపాలుకోడల నఁగా రాజన్యమాన్యప్రియాం
గనలం దెల్లఁ బొగడ్త గంటి నతిలోకం బైనమీమన్ననన్. 217

ఉ. ఏను మనంబుపెంపు సెడి యిప్పుడు నీచతరప్రచారముం
బూని నికృష్టనై యుదరపోషణకై తగ వేది యెంతయున్
దీనత బొంది యిమ్మెయి సుదేష్ణపనుల్ గనుసన్నఁ జేయుచున్
హీనత నున్కి మీకు వగ పేమియుఁ జేయద యేమి సేయుదున్. 218

క. పని పంపఁ గాని యొకతకుఁ, బని సేయ నెఱుంగ నన్నుఁ బనిగొనునిటఁ బాం

1. వెట్టి. 2. కొడుకు నిపోకకున్. 3. క. తివిచి. 4. చ. గారాబ మైన. 5. ఖ. సంతృప్తి.

డుని యగ్రమహిషి గొంకుచుఁ, బని గఱపెడుచందమునఁ దపనుచు నెఱుఁగవే.

ఉ. ఒల్లరు రాజుదేవులును నొడ్డలు రాచినచందనంబు మే
నెల్లఁ జెమర్పఁగా నలయ కేను శ్రమంపడి నిల్చి నిల్చి య
ల్లల్లన మార్దవం బౌనరుసనట్లుగ నెట్టకునేని రాచి మీ
తల్లికి భక్తిఁ బెట్టెడువిధంబునఁ బెట్టుదు బ్రహ్మఁ దిట్టుదున్. 220

ఉ. నున్నఁదనంబుగా నలుఁగు నూఱియుఁ జందన మట్లు రాచియుం
బన్నుగఁ గ్రొత్తలైనకలపంబులు గూర్చియు నాసు దేష్ణకుం
గన్నులసన్నలం బనులు గైకొని వారక చేయుచుండుటన్
ము న్నటు లున్నపాణితలముల్ [1]బలుగాయలు గాచెఁ జూచితే. 221

క. అనుచుం దొరఁగెడునశ్రుల, మునిఁగినమోము తనివక్షమునఁ జేర్చిన న
వ్వనితయవస్థయు దాల్పుచు, ననిలసుతుం డడలె డెందమలమటఁ బొందన్.

తే. అట్టియెడఁ దన్నుఁ దాన యూఱార్చికొనుచు
నంబుజానన నెమ్మొగ మల్లఁ దుడిచి
యనునయించి తత్కరములు దనమొగంబుఁ
గదియఁ జేర్చుచు నిట్టూర్పుగాడ్పు నిగుడ. 223

వ. చింతాక్రాంతుం డైనకౌంతేయునకు నయ్యింతి యి ట్లనియె. 224

తే. ఇందఱకు నిన్నిభంగుల నిడుమ గుడువ, వలసి ధర్మతనూభవువలనఁ జేసి
దాయ లొడ్డినమాయజూదంపుటురులఁ, బడి కులంబున కాతఁ డెప్పాటు దెచ్చె.

ఉ. అక్కట మోసపోయి యడవియాసలఁ జావక యున్నదాన ము
[2]న్నొక్కఁడ నే దురంతదురితోత్కటబాధలఁ బెట్టి యున్ననా
కెక్కడి [3]దుఃఖశాంతి గడ యెద్దుట మెమ్మెయిఁ గల్గ నేర్చు మీ
ముక్కున నూర్పు గల్గ నొకమూర్ఖునిచేఁ బడితిఁ సభాస్థలిన్. 226

క. మీ రేమి సేయుదురు దై,వారంభము గాక శుభము నశుభంబును సం
సారులఁ దనతనతఱి నని,వారణఁ బొందంగ మాన్ప వచ్చునె వానిన్. 227

ఉ. కావున మీర లభ్యుదయగౌరవ మొందుట యాత్మఁ గోరి యే
నేవిధి నైన నాపదలఁ గల్లను నోర్చెద దాని కేమి యీ
[4]కావర మైనకీచకుఁడు కామనిఁ డతుఁ డై యలంతులం
బోవక [5]యేచి పట్టుకొనఁ బోయినఁ [6]దూలెదఁ గాక యిమ్మెయిన్. 228

తే. వానిఁ దెగఁజూడ నైతేని వాయుపుత్ర, నీవు గనుఁగొన నురి నైన నీర నైన
నగ్ని నైన విషంబున నైన నేను, మేను దొఱఁగుదు నెట్టి నీయాన సుమ్ము.

---

1. గ. జ. వలిగాయలు. 2. గ. నొక్కఁడలఁత; చ. నొక్కతనే; జ. నొక్కఁడు నా. 3. క. దుఃఖవారిగడయీఁదుట. 4. క. గ. కావలమైన, 'కావలము' కావరమునకు రూపాంతరము. 5. జ. నేచి. 6. గ. దూలెదఁ.

వ. అనిన వృకోదరుండు చిఱునవ్వు నవ్వుచు ని ట్లనియె. 230

చ. జలజదళాక్షి కీచకునిఁ § జంపుట కిమ్మెయి ముట్టఁ బల్కఁగా
వలయునె యేను జూడ ననివారణ నిన్నుఁ [1]బరాభవించి వాఁ
డిల మన నింక నాం ద్రకును § నెవ్వరు భంగము నీఁగఁ జాలువా
రలఘుమదీయబాహుబల § మప్పుడ చూపనితప్పు సాలదే. 231

తే. ఎల్లి యెల్లవిధంబుల § నెందుఁ జొచ్చె,నేని నాధర్మతనయుండు § తాన వచ్చి
యడ్డపడెనేని నీవ పెంపారుకరుణఁ, గాచి తేని నాచే, బడుఁ § గీచకుండు. 232

వ. వానిదెసం జింత యావంత వలవ దమ్మాటలు విడువు మని యాఅడిల్లం బలికి
దుర్దశల నలందురున వ్వెలందికుందు వాపం దలంచి యి ట్లనియె. 233

సీ. చ్యవనునివాంఛకు § సంయాతినందన, యిడుమలఁ గుడువదె § యడవిలోన
రాఘవులోడ నరణ్యవాసము సేసి, సంతాప మందదె § జనకతనయ
కుంభసంభవునకై § ఘోరదుర్గముల లో,పాముద్ర యలజడిఁ పాలు గాదె
నలునిపిఱుందఁ గానల కేఁగిదమయంతి, మనుజులు వడనియిక్కట్లు వడదె

తే. వారు సైరణ సేసి దుస్తర్వార మైన, నిరతిశయదుఃఖభారంబు § నిస్తరించి
సౌఖ్య మొందరె నీవు నాచందమునన, యాపదల కోర్చి సంపద § లనుభవింపు.

వ. దుర్యోధనదుశ్శాసనకర్ణశకునిసైంధవప్రముఖం బగుదుష్టలోకంబు నధోలోకం బున కనుచునంతకు మదీయాంతరంగంబు చింతాభరభుగ్నంబును నవమానపంక మగ్నంబును గోపోద్విగ్నంబునునై వేగిరపడుచున్నయది ధార్తరాష్ట్రులకుం గాలావ సానంబైనయట్లు సమయకాలావసానం బయ్యె నజ్ఞాతవాసంబునకుం జొచ్చి పదు నొకొండు నెలలు సని పండ్రెండవనెల వర్తిల్లుచున్నది దీనికొఱంత దీఱిన నీదువంత యుం దీఱు నూఱడిల్లియుండుము సింహబలుండు నిన్నుఁ బరిభవించి మైమైనోన యునికిం జేసి యెల్లియుం జెనకవచ్చు నీవుం గ్రమంబున నోడంబడుట భావించికొని వానికి నర్తనశాల సంకేతప్రదేశంబుగాఁ జెప్పి యొంటిమెయిం జనుదేర నియ మింపుము వాఁడువచ్చిన నాసొబగునిందెగఁ జూచి నీకుం జూపి నీచిత్తంబు వడ సేద నిత్తెఱంగు దప్ప నొండువిధంబు గర్జంబు గా దిదియ నిశ్చయం బిట్లు చేయువార మిమ్మాటలవలనం [2]దప్పవు గాని వేగుచున్నయది జనులు మేలుకాంచి మన లం గాంచిరేని వంచన బయలువడినం గార్యంబు దప్పుఁ గీచకవధంబునకుం బూనిననామనోరథంబు దుదిముట్ట వలయు నిజశయనస్థానంబునకుం బొ మ్మని శయ్యాతలంబు విడిచి యత్తన్వింం దఱిమి కొన్నియడుగు[3]లనిచి మరలి మారు తాత్మజుండు కలుషితాత్ముండగుచు, సెజ్జకువచ్చెన చ్చెలువయుం దననిద్రించునెడ కుం బోయి పర్యంకభాగంబునం దనువువైచి యంకిలి దేఱనిడెందంబునఁ గొంద లంబులోని నిశ్చయంబున నిద్రం బొరయనికనుదోయి మొగిచి యుండె నంత.

1. ఘ. బరాభవించె వాఁ, డిల మగ లింక. 2. ఖ. దఱంపును నేగు. 3. జ. ల నిలిచి.

ప్ర భా త కా ల వ ర్ణ న ము

తే. ద్రుపదనందన పరిభవదుఃఖమునకు, నుల్లమున దురపిల్లుచు నున్న నరసి
వేడినిట్టూరుపో యన వెడలెఁ గ్రొత్త, తావి మూతులు విచ్చు నెత్తమ్మివిరుల

క. విచ్చెం దిమిరము గాఁపులు, వచ్చె మధుపకులము లబ్జవనముల కురులం
జొచ్చె విరులు తరులతికల, నిచ్చె రథాంగములు వంత యెల్లఁ దొలఁగలకున్.

సీ. పెనఁకువఁ దనిసినతనువు లొండొంటితోఁ, గీలించి నిద్రించి మేలుకాంచి
తరుణులుఁ బతులు వాతాయనంబుల నల్లఁ, [1]బాలయు వేఁబోక టిమలయపవను
నింపారు[2]చోఁకునని గురోత్తుచిత్తంబు, లెలసియొండొరులపైఁ బాలయుచూడ్కు
లాదట నుపకరణావలి వెడవెడ, నాదరించుట రాగ మడరఁ దొడరి

తే. కేళి సలిపిరి భవనదీర్ఘికల తమ్మి, విరుల నెత్తావి నెనయంగ బెరసి చెమట
పొడము మేను లతనికంపు ప్రోచి తఱచు, టూర్పుగాడ్పుల పరిమళ ముల్లసిల్ల.

తే. రాలి యున్న పుష్ప ప్రకరము విదిర్చి, చెన్నుగా నున్న సేసినసెజ్జ యనఁగ.
వేగుటయుఁ జుక్కలన్నియు విరిసి విశద,భాతిఁ జెలువొందఁ జూడ నంబరతలంబు.

వ. [3]తదవసరంబున నల్లనల్లన తెఱపి యిచ్చి యడవులం జనునంధకారంబు దూరంబులయందును లేకునికివలనం గడళ్ళప్పళించి నెరసి విరిసినం బొలుచుకలుకట్టలుం బోనిదిక్తటంబులును దమపాసినకందువలు రోసి యెత్తినమెడలును బచరించిన చూడ్కులు వేడ్కలం గ్రందైనడెందంబులుం గలిగి మెలంగుచు నొండొంటి బిట్టుగాంచి యొదవుసమ్మదంబునం బొదలుమేనులు బెరయించి పరమానందంబునం జొక్కుచు జక్కవలు గలసి సొలసి నలిరేఁగి చెలంగుచు రేయింటి యాఁకటిపెల్లున [4]గొందగొని కమిచి చంచువులం దిగిచి త్రుంచి యానుచు నిక్కడక్కడఁ బఱచినం జిక్కువడియున్న మృణాలశకలంబులవలన బాలచంద్రశతాభిరామంబు లగుశంభు జలమూర్తివిశేషంబులం బోనిసరోవరంబులును జీఁకటి వాసినం బ్రభాతం బను వింతమానిసి మెలంగి ముసుంగు పుచ్చినట్లు మేలుకని యఱకలు వొదల విదిర్చి కూర్చికొని కలగొనం బలుకుపులుఁగుల మెలుంగులవలన నొండొంటిం దెలుపు కరణి నొప్పు ధరణీరుహంబులును బరఁగు నరుణోదయరాగపటలంబు నెనయుకొం జాయ రంజిల్ల వికసిల్లు రక్తారవిందంబుల దండడి [5]నెగసి చరించుచంచరీకంబుల మెఱకలనెఱుల గిఱికొని క్రొత్తయగుకాంతిప్రవాహంబులం గడలుకొల్పు పుప్పొళ్లు దుల్చి రాల్చుచుం బొలయుమలయానిలంబునం గ్రాలు మవ్వంపుఁ దీవలఁ గడివోయి తొరఁగినవిరులవలన మీనకేతన పురాతనబాణశాలలం బోనిలతామండపంబులును మొగిడియు [6]జనంబుసంధ్యాంజలిపుటకరణంబుల ననుకరించువిధంబునఁ దర్శనీయంబు లగుకుముదవనంబులును నేమేని నెపంబున నొండొరుల మేలు

1. క. మలయు, 2. 'చోఁకు' అని చ కారాదియు. 3. క. గ. చ. తదవసరంబు. 4. ఇ. వంగదగొని 5. గ. జ. నెసి. 6. జనంబు...పుటకరంబుల.

కాన్పురమణరమణీజనంబులనర్మాలాపంబులన్ బెరయుదరహాసంబులకాంతిఁ దెలు పెక్కునట్లు [1]వెలరారుదీపంబులును మునుకడ వచ్చి మెఱుఁక సేయమికి వారా యనపవనునిపయిం బుట్టినయలుకవిధంబున వేగుఁబోకట నంకురించు[2]మదంబున గెంపు గదురుట నిద్ర లేమి నని శంకింపక యింపునం గదియువిదగ్ధవిటజనం బులమనంబుల దిగుచు లలనా[3]లోచనంబులును రేపకడ వనలక్ష్మి పురశ్రీ నలం కరించువఁకువున [4]నెడపడక యెల్లెడల నిగుడువిభాతకుసుమకదంబపరిమళంబును నై యున్నంత. 240

సీ. నీరజాకరములు - నిష్ఠమై జేసిన, భవ్యతపంబున - ఫల మనంగ
దివసముఖాభినం-దితచక్రయుగ్మకం, బులయనురాగంపుఁ-బ్రోవనంగ
హరిహరబ్రహ్మమ-హానుభావంబు లొ, [5]క్కొకటి గాఁగఁ గరఁగిన-గుటిక యనఁగ
నతులవేద[6]త్రయ-లతికాచయము పెను, పొందఁ బుట్టినమూల-కంద మనఁగ

తే. నఖలజగముల [7]కద్దమై - యగుచు జనస, మాజకరపుట హృదయస-రోజములకు
ముకుళనంబును జృంభణం-బునునొనర్చి, భానుబింబంబు పూర్వాద్రి-పై వెలింగె.

వ. ఇట్లు సూర్యోదయ మగుటయు సమయసముచితకరణీయంబులు వేగిరంబ నడపి వేగిరపాటుతో సింగారంబు సేసికొని సింహబలుండు. 242

క. తనమదిఁ గదిరినతమకం, బునఁ జిడిముడి పడుచు ద్రుపద-పుత్రికపై నూ
నినవేడ్క దిగువ [8]నొకటియుఁ గనుఁగొన వినలేక మదన-కంపితుఁ డగుచున్.

వ. అతిత్వరితంబ సుదేష్ణమందిరంబున కరుగుచు నంతరంగంబున. 244

ఉ. చయ్యన నేఁగి యంబుజవి-శాలవిలోచనఁ గాంచి ప్రీతిమై
నయ్యెడ నేకతంబ హృద-యం బలరం దగఁ బల్కి యొక్కమై
నియ్యకొనంగఁ జేసి మెల-యించెద నిక్కకుఁ దార్చి నేర్పునన్
శయ్యకుఁ దెచ్చెదం గుసుమ-సాయకుపూనికి నేఁడ తీర్చెదన్. 245

క. అని యువ్విళ్లూరుచు నేఁ, జని కేకయరాజపుత్రి-సదనంబున న
య్యనిమిషచారువిలోచన, యనురూపవిధానిరత-యై యుండంగన్. 246

చ. కనుఁగొని యప్డు గ్రొత్తయగు - కౌతుకవృత్తి మునింగి పల్లటి
ల్లినధృతితోఁ గ్రమం బరయ - లేనిమనంబు చలింప నచ్చటన్
జను [9]లెడ యాట గాంచునెఱి - సాలక గ్రక్కున నింతిఁ జేరఁగాఁ
జనియె [10]విధాత్రులుబ్ధకవ-శంబునఁ బోవుమృగంబు చాడ్పునన్. 247

క. చనుటయు ద్రౌపది యతనిం, గనియుం గాననివిధంబు - గైకొని చిత్తం

1. క. వెలరువాఱు. 2. క. గ. జ. 'తమందంబు' అని పెక్కెడలఁ గానిపించుచున్నది.
3. క. చ. లోచంబులును. 4. ఖ.గ. నెడపక. 5. క. గ. చ నొక్కటఁగరంగిన ఘుటికఘుటి యనఁగ.
6 గ. త్రయియు. 7. గ. జ. చ. కట్టెఱ. 8. గ. నొంటిం. 9. చ. లెడయాట. 10 విధాత్రులుబకవ శంబున మృగంబు పోవుట యసంభవమే. కాని ప్రతులం దెల్లఁ బాఠమిట్లే యున్నది. 'వశంబున మృగ మృగంబుపోవుచ్చునన్' అని యుండు దగినది సరిసముగా నున్నది.

బున బెదరక తనముందటి, పనివెరవున నుండె భీముఁ బలుకులయాతన్ 248

వ. అట్టియెడ, 249

సీ. ఎవ్వరితో నైన నెలుఁగెత్తి యొక్కింత, పని లేనివెంగలిపలుకు పలుకు
మట్టియ లొండొంటి బిట్టు దాఁకఁగ నేల, నందంద మునిగాళ్ళ నప్పళించుఁ
గడు వికారంబుగా నోడ లెల్ల విఱుచుచు, మలఁగి రిత్తకు రిత్త సెలఁగి నవ్వుఁ
దాళంబుగాఁ గర తలమునఁ బెలుచఁ గం, బంబు వ్రేయుచు వెడపాట వాడు

తే. మలయు నంతంతఁ జేరువఁ బాలయు నింతి, దన్నుఁ జూడమి కెంతయుఁ దల్లడిల్లు
నిక్కడక్కడఁ బడుఁ దగు లినుమడింపఁ, జూచు నత్తన్విఁ బొరిఁబొరిఁ గీచకుండు.

వ. ఇట్లు బహుప్రకారంబు లగుదుర్విలాసంబులు సేయుచు నద్దురాత్ముండు ద్రుపద
నందన డాయం బోయి. 251

ఉ. భాగ్యము గాదె నీచరణపద్మము లెప్పుడుఁ జేరి కొల్వఁగా
యోగ్యత గల్గెనేని నను నొక్కని నొల్లవొ కామసౌఖ్యవై
రాగ్యము నీమనంబునఁ దిరంబొ నిజం బెఱుఁగంగఁ జెప్పు సౌ
భాగ్యము గుందునే మగలపై నొకయించుక చూడ్కి నిల్పినన్. 252

ఉ. ఆఁము సేసి నాతగుల మాఱిసిఁ బుచ్చఁగ నేల బేల న
న్నేలి యనంతభోగముల నిచ్చమెయిన్ విహరింపు నిత్యల
క్ష్మీలతికాలవాల మగు జీవన మంతయు నీమొగంబ కాఁ
బాలన సేయు మిప్పురము భామిను లెల్లను నిన్నుఁ గొల్వఁగన్. 253

ఉ. రాజుల నెల్ల నుగ్రసమరంబుల వ్రేల్మిడి నోర్చి పేర్చి యీ
భూజనకోటి నా దగువిభుత్వసమగ్రత నాదరించి వి
భ్రాజిత రాజ్యతంత్రములు పాలనసేయుదు నేన వీటికిన్
రా జనఁగా నెపం బిడి విరాటునకుం దగఁ గూడు వెట్టుదున్. 254

వ. కావున. 255

క. నీ వొకత వేల యిలుఁ బడి, వేవుర నే వలచి పట్ట వెదకిన నడ్డం
బై వచ్చి వలదు నా నిం, [1]దేవాఁడు మగండు దీని నెఱుఁగవ కంటే. 256

చ. విరటుఁడు సూచు చుండ నిను వేవురముందట నట్లు ద్రోవ నొ
క్కరుఁడును గాదు గూడ దనఁ గల్గెనె పోటరు లైనభర్త లే
వురు గల రంటి వారియలవుం జలముం గడగంటి నింక నె
వ్వరు గల రెట్లు దప్పు దనివారణఁ బట్టిన నెందుఁ జొచ్చినన్. 257

వ. అనిన నవ్వాలంది వీఁడు దమకించి యున్నవాఁడు నాయం[illegible]చుమాటలకు మున్న
కదియంబడినఁ గర్జంబు దప్పు నని విచారించి. 258

తే. బహువిధంబుల నమ్మికఁ బలుకునతని

---

1. క. దేవాఁడిమగండు.

పలుకు లేర్పడ విని మెత్తఁబడినయట్లు
సుభగ మెయివడిచూపుగాఁ ♦ జూచి తనదు
హృదయ మెఱిఁగించు తెఱఁగున ♦ నిట్టు లనియె. 259

చ. వల దని యెంత సెప్పినను ♦ [1]వావిరి నై కడువేగపాటు మైఁ
బలుమఱు నెల్లెడం దొడరఁ ♦ [2]బాఱెదు నీహృదయంబు నట్లు గాఁ
దలఁపు మనోజుతూపులకు ♦ నక్కటిచిత్తములుం [3]గడంగి వి
చ్చలవిడి సేఁత గర్జమె విచారము గోర్కికిఁ గాని వావియే. 260

క. మగ లడఁకువ [4]నుండక తమ, తగులమ పాటింతు రెట్టితగులం బైనన్
మగువల [5]యెడలన యడఁగుం, దగవు విడిచి యడిచిపడరు ♦ ధైర్యము పేర్మిన్.

ఆ. ఇట్టు లగుట యెఱిఁగి ♦ యెల్లభంగుల రహస్యంబు గోలుపోనియట్లు గాఁగ
నడరునీదుకోర్కి ♦ కనురూప మెట్టిది, యట్టిభోగభంగి ననుభవింపు. 262

చ. అనవుడుఁ గీచకుండు హృదయంబునఁ బొంగి లతాంగితోడ ని
ట్లను ధృతిఁ గోలుపుచ్చెఁ గుసుమాయుధుఁ డేటివిచార మిట్టు లేఁ
ప నగునె యైన నీ దయినపం బెవఁ గైకొని చేయువాఁడ నే
యనువున నెప్పు డెయ్యెడ నిజాభిమతం బొడగూర్తు చెప్పుమా. 263

క. అనిపలికినఁ బాంచాలియుఁ, దనయురులం గీచకుండు ♦ దగులుట భావం
బున నిశ్చయించి యిట్లను, ననురాగాయత్తచిత్త ♦ యైనదివోలెన్. 264

ఉ. ఉత్తర లోనుగాఁ గలపయోజముఖుల్ పగ లెల్లఁ బ్రీతితో
నృత్తముఁ జేసి పోవ మహనీయ రహస్యవిధిన్ నిశీథినీ
వృత్తము గోరువారలకు ♦ వేడ్కకుఁ బట్టగుచుండు నాగృహం
బుత్తమ మిత్తెరంగునకు ♦ నొంటిమెయిం దగ నీవు వచ్చినన్. 265

క. అనిన నతఁడు వికసిల్లుచు, నను నమ్మియి నేలికొనిన ♦ నలినానన నీ
యనుమతి సేయనె యొక్కఁడఁ, జనుదెంచెద నేఁటిరాత్రి ♦ సమ్మదలీలన్. 266

తే. [6]ఇదియ నిశ్చయ మిమ్మాట ♦ వదలకుండు, మనిన నీవొక్కరుండవ ♦ యరుగుదేర
వలయు లేకున్న నెయ్యెడ ♦ నిలుచుదానఁ, గానుజూ నిక్కవం బని ♦ పూనిపలికె.

క. మన మిద్దెఱఁ బెద్దయుఁ బ్రొద్దనుమానము లేక మాట ♦ లాడుట దగ దీ
వును బొమ్మనును నా దగు, పని సేసెద ననియెఁ గమల[7]పత్రేక్షణయున్. 268

చ. సమయము నిర్ణయింప విని ♦ చంద్రనిభాననపల్కు లప్డు చి
త్తమునకు నింపు పెంపఁగ ముదంబునఁ గీచకముఖ్యుఁ డాత్మగే
హమునకుఁ బోయె నమ్ముదిత ♦ యచ్చట నెంతయుఁ బ్రస్తుతక్రియా

---

1. ఘ. వావిరిమై. 2. ఘ. బాఱెదు. 3. గ. ఙ. గగంగి. 4. ఙ. నూడక. 5. క. యెడఁదన.
6. చ. ఇదియు నిశ్చయోగ ♦ మిమ్మాట వదలక, యుండు మనిన నీవు ♦ నొక్కరుండ, వరుగుదేవల యు ♦ నటుగాక యున్న నే, నిలుచుదానఁ గాను ♦ నిక్కవంబు. 7. 'పత్రాననయుక్' అనియు ప్రతులం దెల్లఁ జూపట్టెడి.

సముచితవర్తనంబుఁ దగఁ జల్పి మహానసశాలలోనికిన్. 269

—ద్రౌపది భీమునితోఁ గీచకుఁడు వర్తనశాలకు రాఁబోవుటం జెప్పుట.—

క. చని వెడ వికసిల్లెడునా, వనపద్మముతోడ ననిలనందనునకు ని
ట్లనియెఁ జతురోక్తిరీతి య, తనిగూఢక్రోధవహ్ని దరికొల్పంగన్. 270

క. నాకొఱఁత దీర్చి వచ్చితి, నీకొఱఁతయ యింక నూత్నయనిం దెగఁజూడక
లోకము వంచింపను దగు,చీకటిరేయొదవ నేమి సేసెదొ చెపుమా. 271

వ. అనిన విని దరహాసితవదనుండగుచు వృకోదరుం డిట్లనియె. 272

క. నన్నడుగ నేల నీవును, నన్నీచుఁడు నేమిమాట లాడితి రది నా
కున్నట్టు లెఱుఁగ జెప్పుము, నిన్నే మెచ్చించువాఁడ నీరజవదనా. 273

వ. అనినఁ బాంచాలి సుదేష్ణమందిరంబునం దానుచితాచరణంబున నునికియు సింహబలుండు సింగారించుకొని వచ్చుటయు రేయింటిమాటలవలనం దాను బెదరమియు వాఁడు సామదానభేదదండంబులు సూపి పలుకుటయు దానికి మెయికోలు భావించికొని క్రమంబునం దగిన సంభావణంబు సేసినాట్యమంట పంబు సంకేతస్థలంబుగాఁ జెప్పి యొక్కరుండ వచ్చువాఁడ వని నియమించుటయు నద్దురాత్ముండు ప్రముదితాత్ముం డగుచు రాత్రిసమయంబున నమ్మెడకు నొంటి మెయిం జనుదెంచువాఁ డై చనుటయుఁ దెలియం జెప్పిన నతండు పరమా హ్లాదంబునం [1]బొంది. 274

శా. క్రోధం బప్రతికార మై హృదయముం గుందింప నత్యంతచిం
తాధూతాత్ముఁడ నైననాకుఁ బరమోత్సాహంబు సంధిల్ల దు
స్సాధం బైనవిరుద్ధకార్య మిటు లాసన్నంబుగా సంఘటిం
తే ధర్మాత్మజుఁ డాత్మ మెచ్చఁ బగ సాధింపంగఁ గా న్వల్పమె. 275

వ. అని పలికి కొండొక విచారించి. 276

క. వెఱవక సంకేతించిన, తెఱఁగున నమ్మెడకు నరుగు దెంచునొకొం
దఱఁ దెచ్చునొకో వెడఁ గై, యతిముటి వెలిపుచ్చునొకొ రహస్యంబెల్లన్.

ఉ. అట్టిద యేల చేయు ననయంబు నయం బొడఁగూడఁ బల్కి నీ
విట్టితెఱంగు సేయు మని యేర్పడఁ జెప్పిన వాని కత్తఱిం
బుట్టినసంతసంబుననునువుం బరికించితి కాదె యింక ని
ట్టట్టనఁ డెట్టు లైన హృదయంబున నెక్కుడిశంక వానికిన్. 278

ఉ. వచ్చు మదాంధవృత్తిననివారణ నొక్కఁడ నాట్యశాలకుం
జొచ్చు నవశ్యమున్ వెదకి చూచి ననుం గని యుద్ధసంగరం
బిచ్చు మదీయబాహుబలహీనబలుం డయి నీకుఁ బ్రీతిగాఁ
జచ్చు నసంశయం బిది విచారము లిన్నియు నేఁక నేటికిన్. 279

1. బొంగి

వ. అని నిశ్చయించి వృకోదరుండు వెండియు ని ట్లనియె. 280

మ. బలియుం డాసాబగుండు భావభవదర్పభ్రాంతుఁ డై వచ్చి ని
శ్చలసర్వాంగత నున్న న న్నరసి నీచందంబు గా కున్న నా
కులతం బొందెడు నప్డు మండపము సంక్షోభింపఁగా [1]నేతుఁ గ
ట్టలుకన్ బెబ్బులి [2]గోల వేసినటు లుగ్రాకార మేపారఁగన్. 281

క. ఎఱిఁగి పిలుసనిన వెసఁ బై, కుఱుకుదు సాళువము గాక నొడిసినభంగిన్
వెఱచఱవం బొడువుదుఁ బఱి, పఱిసేయుదు నీదుపూన్కి పారం బెయిదన్.

ఆ. నాదుబాహుబలమునకు మాఱుకొనఁ జాలు, భుజబలంబు గలిగినపోల చిక్కఁ
బెనఁగి నన్నుఁ గొంత గినియింప నోపెడు, చంద మైన వినుము సరసిజాక్షి.

మ. అవనీచక్రము సంచలింపఁగ దివం బల్లాడ నాశాచయం
బవధూతంబుగ గోత్రశైలనికరం బాకంపముం బొంద న
ర్ణవముల్ ఘూర్ణన మొందఁ గ్రోధము కృతార్థత్వంబు నొందించి చి
త్రవధప్రౌఢి వహించి సూతునకు రౌద్రం బేర్పడం జూపెదన్. 284

వ. అనినం బాంచాలి సంచలితస్వాంత యై నిజాంతర్గతంబున నతనితీవ్రక్రోధంబు
గుప్తసాధనంబునకు బాధకం బగు నని బోధింపం దలంచి యి ట్లనియె. 285

ఉ. ఒవ్వనివారు నవ్వ మహి నమ్మోదధి ధర్మసుతుండు దీనికిన్
నెవ్వఁగఁ బొంద భూజనులు నింద యొనర్పఁగ నే నొనర్చునీ
చివ్వకు నీవు నల్కమెయిఁ జేసినయాపని గూఢవృత్తికిన్
దవ్వగునేని నియ్యభిమతం బొడఁగూడియు నిష్ఫలం బగున్. 286

క. కావున వంచన బాహిర, పోవక యుండంగ మనరిపుం బరిమార్పం
గా వచ్చునేని నట్టిద, నావల పటు గాక తక్కినను వలదు సుమీ. 287

వ. అనిన విని ద్రుపదనందనకుం బాండునందనుం డి ట్లనియె. 288

చ. మదమునఁ గీచకాగ్రజుఁడు మార్కొనిన నిల్చి వీక మై మెయిం
గదిసితి మేని నప్పుడు ప్రకాశరహస్యవిభేదబుద్ధి నా
కొదవునె యైన నేఁ దలఁచి యోపినభంగి నిగూఢవృత్తి మైఁ
బదిలము గల్గి తిన్ననియుపాయమునం దెగఁ జూతు నాతనిన్. 289

క. అనవుడు జయలక్ష్మిం జే, కొను మని దీవించి యింతకుం గేకయ నం
దన నన్నుఁ దడవుఁ దడయం, జన దిమ్మెడ నని లతాంగి సనియెం బ్రీతిన్.

వ. మారుతసుతుండును గృతనిశ్చయుం డై యుండె నట గీచకుండు గందర్ప
దర్పగోచరుం డై పరిజనంబుల వంచించి యేకాంతస్థలంబున. 291

---

1. చ. లేతు. 2. 'గోల' యనఁగా గంతు. 'ఇట్టలయుగఁ గోల వ్రేసిన (విరా. 3-౧౫౮.) గోలురంచు, అనఁగాఁ బురి గంతునొంచుట.

కీచకుఁడు ద్రౌపదియందలి మోహంబునఁ బరితాపంబు నొందుట.

సీ. వామాక్షిరుచిరలావణ్యంబు భావించుఁ దన్వంగిరూపు చిత్తమున నిలుపుఁ
గంబుకంధర చెన్నుకైవడి దలపోయు, నంగనసౌకుమార్యము దలంచు
భామినిసహజవిభ్రమ మెదఁ గీలించుఁ, బడఁతి చెయ్వులు మదిఁ బట్టుకొలుపు
మానినిగరువంపుమాటపొం దూహించు, దళితాబ్జముఖితిన్ననదనము మెచ్చు
తే. నడరి కోర్కులు చిగుఱుకొత్తాడ వెడఁగు, పడినయుల్లంబు పట్టునఁబఱుపఁ దనకు
వశముగాకున్న నెంతయు వంతఁ బొందుఁ, జింతమొసకంబు వడిగొని చిక్కువఱుప.

చ. తలరు నలందురున్ [1]నవయుఁ దాపభరంబున వెచ్చ నూర్చు మే
నలయఁగ నొల్లఁబోవు [2]వెగడందుఁ గలంగుఁ బరిభ్రమించుఁ గొం
దలపడుఁ దల్లడం బడరి ధైర్యము దూలిన బెగ్గడిల్లు వి
చ్చలవిడిఁ బేర్చు నెవ్వగలసందడి డెందము గంది చేడ్పడున్. 293

వ. ఇవ్విధంబున మదనకదనదోధూయమానమానసుం డగుచు నిట్లని వితర్కించు.

సీ. పడఁతి నన్నూఱడఁ బలికినభంగిన, నిచ్చమై నిక్కడకు వచ్చునొక్కొ
వచ్చి తొల్లిటియట్ల వడిఁ ద్రోచిపోవక, పొలఁతి యింపెసలారఁ బొందునొక్కొ
[3]తలపోఁత గలిగి యమ్మెలఁత వచ్చుటకు నొం,డొకవింత పుట్టక యుండునొక్కొ
గంధర్వు లేవురు గల రని చెప్పె న,న్నెలఁతుకమాటలు నిక్కమొక్కొ
తే. తెఱవచిఱిముడిపాటు సుదేష్ణ మెఱిఁగి
వేడ్కఁ బని వంచు టుడిగి రా విడుచునొక్కొ
మదనుఁ డింతికి నొజ్జయై మతకములను
నదను నెఱిఁగించి నాకడ కనుచునొక్కొ. 295

ఉ. నిక్కమపోలె నప్పు డొకనేరమిమై ననుఁ ద్రోచిపుచ్చఁగా
నక్కమలాక్షి పొందు దగ నాడి తుదిన్ నిజ మేది నేఁటికే
యిక్కడకు రాక తక్కిన సహించునె నన్ మరుఁ డట్టులైన నా
కెక్కడిప్రాణ మేటితను వెయ్యది నిల్కడ యేమి సేయుదున్. 296

క. అట్టేల రాక తక్కుం, గట్టిఁడియే యాలతాంగి గామాతురు నన్
బెట్టి యచట దానికి మన, సెట్టు నిలుచుఁ దగవు విడువ నెట్టులు నేర్చున్.

ఉ. దానికి నేటినిక్కము వృథా పరితాపము దక్కె [4]బాసమై
పూనికి డిగ్గఁద్రావి వెసఁ బోయెద నిప్పుడ పోయి ముట్టి య
బ్జాననఁ బట్టి తెచ్చి హృదయం బలరంగ ననంగతంత్రవి
ద్యానిపుణత్వ మేర్పఱిచెదం బ్రమదాంబుధి నోలలార్చెదన్. 298

ఆ. అనుచు సంచలించు నసియాసఁ గ్రమ్మఱ, బాసఁ దలఁచి ధృతికిఁ బట్టువెట్టు
మరుని గోహటించి యురియాడుఁ [5]దుదిముట్టఁ, గాన నిశ్చయించుఁ గలఁగుఁ దేజు

1. చ, ఙ. సొలయు. 2. క, గ. వెఱఁగందు. 3. గ. తలఁపొత్తుగలిగి. 4. ఖ-నాసమై. 5. జ. మనమూఁత, గాన

వ. మఱియు నక్కోమలివలనిపేర్మిముడిం దగిలి. 300

సీ. పొడసూపిన ట్లైన పడఁ బట్ట నమకట్టి, పరికించి కానక బమ్మరించు
మెలఁగినయ ట్లైనఁ బలికింపఁ దలఁచి ని,రూపించి లేమి నశ్రులు వహించుఁ
గదిసినయ ట్లైనఁ గౌఁగిలింపఁ గడంగి, [1]యారసి బొంకైన నలఁత నొందు
నొడఁబడ్డయ ట్లైన నడరి పైకొనఁజూచి, చెన్నఁటియగుట నిశ్చేష్టఁబొరయు

తే. లలితవివిధవిహారంబులకు లతాంగి, మెలసి పొలసినయట్లైన నెలమిఁ గలసి
యభిమతక్రీడ సలుపంగ నప్పళించి, వెదకి [2]రిత్తబయల్ గని విహ్వలించు.

కీచకుఁ డుద్యానవనంబున విహరించుట.

వ. ఇట్లు బహుప్రకారంబు లగుమన్మథవికారంబున కగపడి వెగ డంది యమంద సంతాపభరితాంతఃకరణుండగుచు సింహబలుండు పరిచారికాప్రార్థనం జేసి మజ్జన భోజనంబు లోకభంగి నడపినవాఁడై తదనంతరంబ మనోవేదనాపనోదనార్థంబు మందిరారామభూమికిం జని తత్ప్రవేశంబున. 302

చ. కమలవనంబుపొంత నునుగాడ్పు కయించుక యాదరించుఁ జి
త్తమునకు దానఁ దల్లడము దన్కుటయుం జని గారవంపుఁజూ
తముకడ నిల్చు నిల్చి యది తాపముఁ బెంచిన లేఁతతీవజొం
పముఁ జొరఁబాఱు నం దలఁత పైకొనినన్ వెడలున్ వెనుంబడున్. 303

ఆ. సుడియుగాలిఁ బువ్వుఁబొడిఁ దన్నుఁ [3]గప్పునో, యనుచు బెగ్గలించు నగ్గలముగఁ
గురియుతేనియలకుఁ గొంకు లతాగుల్మ, తరుసమీపములకు నరిగి యరిగి.

వ. ఇత్తెఱంగున నొక్కయెడ నయినను గాలూఁదక లీలోద్యానంబు గలయం గ్రుమ్మరుచు.

సీ. [4]ఇం పైనప్రియ కాన నిచ్చినిల్చినమధు, వాదట నానుమత్తాళివిభుని
జెట్టువల్ పచరించి చుట్టుఁ గ్రుమ్మరి మనో,రమ నియ్యకొలుపుమరాళవిభుని
ఫలరసమొండొంటికిఁ గొలమిఁ జంచుల నిచ్చు, మెయినచొక్కెడుశుకమిథునములను
గమిఁ బాసి తలిరుజొంపమునకు మెయిమెయిఁ, దాఁకంగఁ జనుపికదంపతులను

తే. జూచి చూచి యుల్లంబున నేచి కోర్కు
లడరఁ జిడిముడిపడు మ్రానుపడు వెడంగు
పడు వెనుంబడుఁ దల్లడపడు దురంత
చింతబారికి నగపడు సింహబలుఁడు. 306

వ. ఇట్టివలవంత నిక్కడక్కడ పడిఁ దిరిగి తిరిగి. 307

క. వగ ముట్టికొనినఁ జిత్తము, వెగ డొందఁగ మేను గలయ వెమ్మఁగ ధృతిపాఁ
తగల నొకతీవయింటికిఁ, దగి యుండెడుచంద్రకాంతతల్పము సేరెన్. 308

---

1. గ. యాఱడిఁబొంకైన. 2. క. చ. తారిత్తబయలని. 3. క. గప్పెన, నలఁగు. 4. ఘ. ఛ. ఇంచిన్నప్రియకాంత నిచ్చి.

క. అం దొఱఁగి కీచకుం డా,యిందీవరనయన నాత్మ । నిడి వేడ్కమెయిన్
డెందము చని విచ్చలవిడిఁ, గందర్పుఁడు నెట్టెఁ జేయఁగా నిట్లనిమెన్. 309

సీ. కెంగేలు గేలితోఁ । గీలించి నెయ్యంపు,మాటలఁ దగుమఱుమాట లార్చుఁ
గుచము లురంబునఁ । గుదియించి క్రమమున, నిఱిసినకౌఁగిట । నిం పొనర్చ
నంగుళంబుల నల్ల । నలకలు కబళించి, కెమ్మోవి యాని యొక్కింతఁ గాయ్యు
మనము మనంబునఁ । బెనఁచి కేళికిఁ జొచ్చి, సతిఁ దేల్చు సౌఖ్యరసంపునిట్ట

తే. దనివు మొద లైనఁ జిగురొత్తుతమకమునకుఁ
బ్రాఁకు వెట్టుచు మగుడఁ బైఁ । [1]బఱచు నింతి
వింతభంగుల కెలయించి । వెకలిఁ జేసి
యభిమత క్రీడనములకు । నలవరింతు. 310

వ. అనుచు వెండియు నిగుడుమనోరథంబులను భావరతంబుల శిశిరోపచారంబులఁ
బ్రొద్దు గడపి కడ గానక. 311

క. మాయరవి యేల క్రుంకఁడొ, కో యను నిట్టేల తడ సెనో యనుఁ గ్రుంకం
బోమెదుఁ జూ యిప్పుడ యను, [2]దాయ పఱిచె నను మనోజ్ఞతాపముపేర్మిన్.

ఆ. దివస కాని యింక । భువనంబునం దిట, వట్టి రాత్రి లేనియట్టు గాఁగఁ
జేసెనొక్కొ విధి విశేషించి నాకకా, నేఁడ దివసము [3]సాఁగి । నిలిచెనొక్కొ.

తే. అనుచుఁ గ్రుంకింప రానిప్రా । ద్దరసియరసి, శిశిరపర్యంకమున మేను । నేర్చిచేర్చి
వంతఁ దలపోసితలపోసి । వనరివనరి, మిగుల వందురివందురి । పొగిలిపొగిలి.

సీ. తని కెడునారటంబున నంతకంతకు, వెమ్ముచు నునికికి । విడుమరయును
గోలుమసంగెడుకోర్కులవెనువెంటఁ, బొఱలుచు నునికికి । నూఱటయును
వావిరిఁ [4]బాదివెడుపగలసందడిఁ బడి, యురియుచు నునికికి । నుడుకువయును
నందంద కదిరెడుకొందలపాటుచేఁ, దలఁకుచు నునికికి । నిలుకడయును

ఆ. లేమిఁ దాల్మిఁ గానఁగ లేక యలంకురి, తనువు నింద్రియములు మనముధృతియుఁ
దనవశంబు గాక । తల్లడపడి సింహ,బలుఁడు విషమబాణుబారిఁ బాఱె. 315

క. ఇమ్మెయిని నధికపరితా,పమ్మునఁ బడునాతుహృదయపద్మం బలరం
దమ్మికొలంకులు మొగుడ వ,నమ్ములు [5]సోలంగ దివసనాథుఁడు గ్రుంకెన్. 316

వ. తదనంతరంబ. 317

—•• సూర్యాస్తమయవర్ణనము ••—

క. ఇనుఁడు దనకనకు నేతెం,చినరాగముఁ బొందు టది యుచిత మనఁగాఁ గెం
పున మెఱసి పశ్చిమాశాం,గన జనసంభావనముల । గౌరవ మందెన్. 318

ఉ. చుక్కలు తోడుతోడఁ దలచూపఁ దొడంగె మనోభవుండు వి

1. క. క. బఱచు. 2. చ. జ. దాయవ్రాలెచె. 3. గ. సాల నిలిచెనొక్కొ. 4. ఖ. బొదలెడు.
5. 'సోలంగఁబడె' అనఁగా చొక్కుట. సూర్యతాపశాంతిచే వృక్షాదులు సుఖింపఁగా నగుట.

ల్లెక్కడి చక్రవాకములకుం జుక్కలు రోయంగ జొచ్చె నేల కెం
పెక్కుచు వచ్చె దీపికలకయ్యెడ్డైజ సోయగ మంద సందడుల్
దక్కెం బురంబువీధుల మందం బొల సెన్ విటచిత్తవృత్తులన్. 319

వ. పదంబగి జారచోరులమనంబు లలరం జంద్రాస్తమయంబు బగుటయు. 320

క. పెనుమిక్కిలి పల్లం చిది, యన కుంకంగ నోలమును బకయలు నొక్కం జేరగాం
గనువిచ్చుటయును మోడ్పుట,యును సరిగాం దమము పర్వెఁనుర్విం దోడ్తోన్.

వ. అప్పు డాకృశోదరి వృకోదరుకడకుం జని సమయం బయ్యె ననవుడు. 322

తే. అతఁడు పెండ్లికిం బిలిచినకయట్లువికచ, హృదయుండై తలచీర యాకయితము సేసి
ద్రుపదనందనం జూచి నాతోన వెనుక, నల్ల నంతంత నరుగు దెకమ్మనికడంగి

చ. గమనముపేఁక వేఁజొకవికకారము వుట్టక సంగరోత్సవో
ద్యమరభసాతిరేకము బకయల్పడు టించుక లేక రోషసం
భ్రమ మొకయింత యైనం బరకభావనిరూప్యము గాక ద్రౌపదీ
రమణుఁడు వోయి విక్రమధుకరంధరతం దగ నాట్యశాలకున్. 324

వ. చని వివేకరహితుహృదయంబునుంబోలెం దమోదుపితంబును విదగ్ధవనితా
ప్రేమంబునుంబోలె దుర్నిరూపంబును ఘోరాటవీభాగంబునుబోలె నిర్మను
ష్యంబును గాపురుషలక్ష్మీవిలాసంబునుంబోలె ననుపయోగ్యంబును ననభ్యస్త
శాస్త్రంబునుంబోలె దుర్గమంబును స్వప్నలబ్ధపదార్థంబునుంబోలె నదృష్టిగోచ
రంబును విషమకావ్యంబునుంబోలె నస్పష్టాలంకారంబును బాలిశరాజ్యంబునుం
బోలె జారచోరహృద్యంబును నైనయాన ర్తనాగారంబునుఖభాగస్థలంబు సేరి.

క. కెలంకులుం బిఱిందిదెసయుం, గలయం బరికించి తనయకఖండితబాహా
బలగర్వమ యచ్చట ముం,గలిగా మదమత్తభద్రకగజసదృశగతిన్. 326

శా. ధ్వాంతాకారితకుడ్యకుట్టిమఘనక స్తంభావలీరూపముం
బ్రాంతాది [1]ప్రవిభాగబోధరహితక [2]ప్రాగ్ద్వారముం గాతర
స్వాంతత్రాసకరంబు నై సురభివేశం బైనయాలోను ని
శ్చింతుం డై సతికేలు పట్టికొని చొకచ్చెం భీముం డత్యుగ్రతన్. 327

వ. ఇట్లు సొచ్చి తఱియం జని మధ్యప్రదేశంబున విరాటనందనలీలాపర్యంకం బరసి
కని దాని కనతిదూరంబునం బాంచాలి నోసరిల నునిచి తా నాతల్పంబున నుండె
నంతం గిచకుండు. 328

క. కైసేసి మదవికారో,ల్లాసంబున మేను వొంగ క లఘుగతి నుత్కం
ఠాసవపానవిధాన,వ్యాసంగతరంగితాంతకరంగుం డగుచున్. 329

శా. సింగం బున్నగుహాని కేతమునకున్ క శీఘ్రంబునన్ వచ్చుమా
తంగంబుం బురుడించుచుం బవనపుత్రస్వీకృతం బైనయా

1. క. జ. ప్రతిభాగ. 2. క. ప్రాగ్భాగముం.

రంగాగారము సేర వచ్చి మదిలో రాగంబు ఘూర్ణిల్ల నిం
తిం గాముం డిట తేఁడె యింత కని యుద్యద్వృత్త్యాంగజోన్మాదుఁడై. 330

ఉ. స్వాంతము బాహుగర్వఘనసంతమసాంధము గాఁగ శంక యొ
క్కింతయు లేక కీచకుఁ డహంకృతి మ్రుంగలి గాఁగ మండపా
భ్యంతరభూమిఁ జొచ్చి తదీయం జని యారసి సెజ్జ గాంచి య
త్యంతముదావహం బగుసు నందు రయంబునఁ గేలు సాఁచినన్. 331

చ. ఘనతరకోపవేగమునఁ గంపము నొందునిజాంగకంబులం
దనధృతి పెంపుసొం పచలితంబులఁ జేయ సమీరుకూర్మినం
దనుఁడు తదీయచేష్టలును దద్వచనంబులచొప్పు నేర్పడం
గనుమతి నూర కుండె నవికారనిగూఢనిజప్రకారుఁడై. 332

ఆ. కీచకాధముండు కిమ్మీరవైరిపైఁ, గేలు సాఁచి యావిశాలనయన
గాఁ దలంచి మేను గరుపార ని ట్లను, మదనఘూర్ణమానహృదయుఁ డగుచు.

చ. వనిత మనోహరంబు లగువస్తువు లెల్లను వేడ్క నేఁటి నీ
కని నియమించి తెచ్చితిఁ బ్రియంబునఁ గైకొను మెప్పు నంగనా
జనములు నన్నుఁ జూచి మరుసాయకముల్ దమచిత్తవృత్తులే
చినఁ గొని వచ్చి యిత్తురు విశిష్టధనంబులు నాకు లంచముల్. 334

సీ. నాదురూపంబు మనంబునఁ జిక్కిన, తరుణి దక్కొరు నేల సరకు సేయు
నాదులావణ్యంబునకు నిచ్చ మెచ్చిన, యెలనాగ పైఁ బడ కేల నిలుచు
నావిలాసంబులు భావింపఁబడసిన, యింతి పుష్పాస్త్రుచే నెట్లు బ్రదుకు
నావివేకమున కానందింపఁ గనినయం, గన యెట్లు [1]నిలుపునఁ గ్రాఁగ కుండు

తే. మెఱయ [2]నాయాడుమాటలు తెఱవపిండు, నుల్లములకు నింపారెడు నురులుగా నె
యిట్లు నీ వొక్కతెవె నన్ను [3]నేలుకొంటి, గాక మాట లిం కేటికిఁ గమలవదన.

క. అనవుడు మనమున నిస్సీ, యని యుచితనిగూఢభంగు లగుభాషణముల్
దనప్రియ వినిపించుట క, ట్లనియెఁ మృదురీతి భీముఁ డాతనితోడన్. 336

తే. ఇట్టివాఁడవు గావున నీవు నన్నుఁ, బొగడికొనఁ దగు నకట నాపోల్కియాఁడు
దాని వెదకియు నెయ్యెడ నైన నీకుఁ, బడయ వచ్చునె యెఱుఁగక పలికి తిట్లు

క. నాయొడలు సేర్చినప్పుడఁ, నీయొడ లెట్లగునొ దాని నీ వెఱిఁగెదు త
న్వీయబలలతోడిదిగాఁ, జేయఁ దలంచితివి తప్పు సేసితి గంటె. 338

క. నను ముట్టి నీవు వెండియు, వనితలసంగతికిఁ బోవువాఁడవె యైనం
దను వేఁ బడసినఫలమే, కని మెఱ విడ చిత్తభవవికారము లెల్లన్. 339

మ. అనుచుం గ్రక్కున లేచి రోషకఠినం బౌహాస మానూతునె
మ్మన ముద్వేగముఁ బొందఁ జేయ బలసా[4]మగ్రీసముజ్జృంభణం

1. క. విరహాగ్నిఁ, 2. చ. నాలోఁడిమాటలు. 3. జ. నేలకొంటి, 4. ఘ. మ్మగిక సముజ్జృంభ.

బున వానిం డల వట్టి వంచుటయు నేవుం జేవయుం దోఁప వాఁ
డనుమానింపక బెట్టదల్చికొని కోపాటోప[1]దీప్తాంగుఁ డై.

— భీమసేనుఁడు కీచకుని సంహరించుట. —

వ. గంధర్వుం డనుతలంపున. 341

చ. పవనతనూజుబాహువులు ప్రాణియుగంబునఁ బట్టి వీఁక మై
నవనిపయిం బడం దిగిచి యంగము [2]జానుల [3]నూఁదినం గడుం
జవమున దండతాడితభుజంగముభంగి సముత్థితాంగుఁ డై
యవయవముల్ ప్రకోపరభసాతిశయంబునఁ బొంగ నుద్ధతిన్. 342

మ. మగుడం గీచకుఁ బట్టు వాఁడును బలోన్మాదంబునన్ బాహుగ
ర్వగరిష్ఠుం డగునాహిడింబరిపుఁ దీవ్రక్రోధుఁ డై పట్టి బె
ట్టుగఁ ద్రోపాడఁగ నిద్దఱున్ భుజబలాటోపంబు మై నొండొరుల్
మిగులం జాలక కొంతసేపు వడి మేమేఁ బోరి రుగ్రాకృతిన్. 343

వ. అట్టియెడ. 344

క. తనయగపా టొరు లెఱుఁగుదు, రని సూతుఁడు సమయభంగ మగుటకు భీముం
డును గొంకుచుఁ జప్పుడుసే, యనిగూఢవిమర్దనప్రహారములఁ దగన్. 345

వ. మల్లయుద్ధనైపుణ్యంబు మెఱయం గడంగి. 346

సీ. తిగిచిన నడుగులు దెరలక యొండొరుఁ, గ్రమ్మఱఁ దిగుచుచుఁ గడిమి మెఱయఁ
బొడిచిన వెస బీఱు వోవక యొండొరు, నందంద పొడుచుచు నవనిఁ బెట్టి
యొత్తిన బెగ్గలం బొందక యొండొరు, బలువిడి నొత్తుచు నలవు మిగిలి
యడఁగంగఁ బొదివిన నడిచిపాటించుక, యును లేక వీఁక నొండొరుల నడరి

తే. యడఁగఁ బొదువుచు నలుక యంతంత కగ్గ
లించి యాయముల్ నొంచి దోర్వల్లి నెఱపి
యుల్లసిల్లిన సురుకు నొండొరుల రౌద్ర
వృత్తి నొంచు చొండొరులకు [4]వెక్కసముగ. 347

క. కదియుచుఁ బాయుచుఁ బట్టుచు, [5]నుదలుచుచుం బడుచు లేచుచు నుఁగుచు [6]వడిగొం
చొదవెడుకినుకం గడుబెట్టిదముగఁ బెనఁగిరి చలంబు డింపక కడిమిన్. 348

ఆ. ఇవ్విధమున నేచి యిరువురుఁ బెద్దయుఁ, బ్రొద్దు పోర వాయుపుత్త్రుబలము
దోడుతోడఁ బెరుఁగఁ దొడఁగె నాకీచకా, ధమునిలావు పిదపఁ దఱుఁగఁ జొచ్చె.

ఉ. దాని నెఱింగి యెంతయు నుదగ్రత నాబకవైరి గ్రక్కునన్
వాని నడంగఁ బట్టి పడ నైచి మహోగ్రత నాక్రమించెఁ బం
చానన మేణముం బొదువునట్లు తేఁ దూర్జితశక్తి నుద్భటుం

1. చ. దీప్తాత్ముఁడై 2. ఖ. సంధుల, 3. జ. నూనినం. 4. క. వెగ్గలముగ. 5. జ. ఇది 'ఉదలుచు' ధాతువు 'ఉదల్చి' అని శాంతిపర్వము. 'ఉధల్చు' అని భీమేశ్వరపురాణము. 6. వడిఁ గొం, పొదవెడు'

డై నెగసెఁ సమీరసుతు§నల్కకుఁ బ్రాఁకిడినట్లు వీఁకతోన్. 350

క. నెగయునెడ నగ్గ మైనను, [1]బిగి యూరుచుఁ బిఱుఁదుసనినఁ § బిడికిట గొఱసం
ది గడు బెడిదముగఁ బొడిచెం, బగతుఁడు గను మిడిసి నేలఁ § బడి తన్నికొనన్.

ఆ. పల్లవప్రసూన§ఫలభరితం బగు,మ్రాను గూలఁ ద్రొచ్చు§మత్తగజము
పోల్కి వివిధరత్న§భూషణభూషితుం, డైనసూతుఁ గూల్చె § ననిలసుతుఁడు.

చ. వికృతపుఁజావు సంప మది § వేఁడుక పుట్టినఁ గిట్టి పట్టి మ
స్తకమును బీనదీర్ఘభుజ§శాఖలుఁ బాదయుగంబు మేనిలో
నికిఁ జొర నుగ్గుగాఁ దులిమి § నించిన గ్రంతలతిత్తి యైనఁ గీ
చకు ధరణీస్థలిం జదిపి § చక్కనిముద్దగఁ జేసెఁ దుష్టుఁడై. 353

క. తనకడిమికలిమి నచ్చియు, మనమునఁ దలఁకడర సూతు§మరణంబు గనం
గొనుటకుఁ దల్లడపడుప్రియ,వనిత కతనిచావు సెప్పి § వడిఁ దన్మాత్రన్. 354

చ. అనలము గూఢయత్నమున § నయ్యెడకుం గొని వచ్చి దానిఁ జ
య్యన వెలుఁగొందఁ జేయుటయు § నచ్చెరువున్ భయమున్ బ్రియంబునుం
బెనఁగొనఁగాఁ గనుంగొనియె § భీతమృగేక్షణ భీము డాయఁగాఁ
జని కడు నక్కజం బయిన§చందమునం బడి యున్నవీనుఁగున్. 355

ఉ. చూచుచుఁ జేరి క్రేవేల్మిడుచు§చుం దలయూఁచి [2]విలక్షచిత్తయై
యాచపలాక్షి ముక్కువయి § నంగుళముం గదియించి దీనికై
కీచక యింత సేసితి సు§ఖిత్వముఁ బొందుదుగాక యింక న
ట్లేచిన నిట్లు గా కుడుగు§నే యనుచున్ వెఱఁ గందు చుండఁగన్. 356

క. పూనిక నెఱపితి సతియువ,మానముఁ బరితాపభరము § [3]మాన్చితి నిపు డి
ట్లేనని మదిఁ బొంగెడుపవ,మానసుతుం డిట్టు లనియె § మానినితోడన్. 357

శా. చింతాశల్యము వాసెనే భుజబలో§త్సేకంబు నీ కెక్కెనే
శాంతిం బొందెనె రోషపావకుఁడు దు§శ్చారిత్రునిం జూచితే
సంతోషించితె యిట్లు గాక బ్రతుకన్ § శక్యంబె దుర్వృత్తి నీ
చెంతం జేరినయట్టివీరులకు నా§చేతం బయోజాననా. 358

క. అనిన విని సింహబలమ,ర్దను నవలోకించి ద్రుపద§రాజతనయ యి
ట్లనుఁ దనమనమున నిండా,రినసమ్మోదంబు వెలి వి§రిసి వెరయుంగన్. 359

సీ. కొలువులోపల నిన్నఁ § గోప మగ్గలిత్తినఁ, దలఁకక నిలిచిన§ధైర్యమహిమ
నేఁ డిందుఁ జనుదెంచి § నిర్వికారతఁ బ్రజ,కన్నులు [4]గప్పిన§గౌరవంబు
మనవారిలోన నొ§క్కని నైనఁ బిల్వ కు,త్సాహంబు సేసిన§సాహసంబు
లోకదుర్జయుఁ డగు§నీకీచకునిని వ్రే,ల్మిడి రూపు మాపిన§కడిమిసొంపు
తే. నూడఁ దలపోయ మెచ్చ సం§స్తుతి యొనర్ప, నావలం బె నీయుత్తమ§నాయకత్వ

1. చ. జ. బిగియూరుచు. 2. క. విన్నచిత్తయై. 3 గ. మాన్పించితి నిట్లే. 4. చ. గట్టిన.

మెఱిఁగి నినుఁ గొనియాడ నేర్చెంతదాన, మహిత విస్మయానందనిర్మగ్న నైతి.

క. అనుపలుకులు కర్ణరసా,యనము లగుటు నయ్యుధిష్ఠిరానుజుఁడు ముదం
బునఁ దేలి యింకఁ దడయం, జన దని ద్రౌపదికిఁ జెప్పి చయ్యన నేఁగెన్.

క. అనిన-విని కీచకుఁడు స,చ్చినపిమ్మటఁ బుట్టినవిశేషము లెల్లన్
వినువేడుక మన మలరెను, ననఘా యేర్పడఁగఁ జెప్పు మనుటయుఁ బ్రీతిన్.

చ. పరమకృపావిధేయ నిరుపాధికచిన్మయకాయ గాఢవి
స్తరనిగమైకవేద్య గుణతత్త్వవికారనియత్యభేద్య సం
స్మరణనిరస్తతాప ఘనసంసృతిసంతమసప్రదీప ని
ష్ఠురభుజసారదానవనిషూదన భక్తజనప్రమోదనా. 363

క. చతురానందమయా దు,ర్గతిరోగోద్గమచికిత్సకా భువనభవ
స్థితిసంహారకరా ని,ర్వృతిపణ్యాపణపదారవిందవికాసా. 364

మాలిని. [2]సురపరివృఢచూడాశోభిరత్నాంశువీచి
స్ఫురణసుభగపాదాంభోజసంచారకేళీ
పరిచయకలనాలబ్ధవ్యయాతీతసౌఖ్యో
త్తరమునిజనహృద్యాస్మద్యన్మరాళప్రతానా. 365

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున విరాటపర్వంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము. 366

1. క. గూఢదుస్తర. 2. చ. సురపరివృఢ,

హ రి హ ర నా థా య న మః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము,

విరాటపర్వము, తృతీయాశ్వాసము

త్వాశివాత్మాలంబన
తత్త్వాశ్లేషాత్తశబల్యతాసంగతక
[1] కృత్యత్త్వాదికలీలాత్తమ
[2] హాత్త్వాహంకారభావ హరిహరనాథా.

—: ఉపకీచకులు ద్రౌపదిం దమయన్నశవంబులోఁ గట్టి దహింపం గొనిపోవుట :—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయునకి ట్లనియె. బవనతనయుం డట్లు సని మహానసమందిరంబుపరిసరంబున శరీరప్రక్షాళనంబు సేసికొని యనులేపనంబున [3] నస్రగంధం బుడిపికొని కృతకృత్యుండై శయ్యాతలంబునం గూర్చుండె నిట యాజ్ఞసేనియు భీమసేనుం డింతకు [4] వంటయింటికిం బోయి నిశ్చింతంబున నుండు నని నిశ్చయించి నర్తనశాల వెలువడి కావలివారలం బిలిచి. 2

క. నాపతు లగుగంధర్వుల, చేపడి మృతిఁ బొందె వీఁడె సింహాబలుం డీ
పాపాత్ముని జూడుఁడు దు, ర్వ్యాపారఫలంబు గాంచె నని పలుకుటయున్. 3

ఆ. వారు సంభ్రమించి వడిఁ [5] గోలదివియలు, గొనుచు నలివు మిగులఁ గూడఁబాఱి
నృత్తశాలఁ జొచ్చి రత్తఱి నాకల, కల మెఱింగి కీచకవ్రజంబు. 4

చ. కడువెస వచ్చి రూపఱినకాయము నున్నతెఱంగు జూచి బి
ట్టడలు మనంబులం గదిరి హా యనువారును జోద్య మంది వ్రా
న్పడియెడువారు నగ్రజునిపైఁ బడి మూర్ఛలఁ బొందువారు న
య్యెడ కరుగంగ నోర్వక మహాహిం బెఱచోఁ బలవించువారు నై. 5

వ. ఉన్నంత బంధుజనంబులు గూడంబాఱి కీచకశవంబుఁ గనుంగొని. 6

ఉ. మానవకోటి నిట్టివిస్మయమానవుఁ బీనుఁగు లైనవారి నెం
దైనను గంటిమే యకట యాఱిఁ వ మ్మయి పోయె దుర్జయం

---

1. క. గ. కృత్యాదివిలాసాత్త. 2. చ. హాత్త్వాలంకార. 3. ఙ. న్విసగంధం. 4. గ. వంట యింటికిం. 5. అ. గాలుదివియలు.

శైనబలంబు గానితెరు ‡ వై తన కిత్తఱిఁ దోడు [1]గాద యు
క్కీనిమనంబు గీడు పరికింకించునె క్రొవ్విన౯ జేటు దప్పునే. 7

తే. పరము లెయ్యవి శిరమేది ‡ గాలి లెచటఁ, జొచ్చె గంధర్వవరులచేఁ ‡ జచ్చువార
లెల్ల నిట్టుల యగుదురో ‡ యితనితోడి,యలుకఁ జేసిరొ యిది గడుఁ ‡ నక్కజంబు.

వ. అని నెండియు బహుప్రకారంబులం బలుకుచు శోకవిస్మయపరీతచేతస్కు లయి
యున్నంత నొక్కయుపకీచకుండు నిజసహోదరులం జూచి. 9

క. మన మెంత [2]పనవి పిలిచిన, విన నేర్చునె సింహబలుఁడు ‡ వేగమ యితనిం
గొనిపోవఁగ వలయుంగా, కని యందఱుఁ దేర్చి ననున‡యాలాపములన్. 10

ఉ. సూతులు దాని కియ్యకొను‡చుం దమయన్నకు నగ్ని [3]యేర్చువా
రై తగ వాచరించునెడ ‡ [4]నల్లన ద్రౌపది వీరిచందముల్
సూతముగాక యంచు నొక‡చోఁ దమచేరువ నున్నఁ గాంచి సం
జాతమహోగ్రకోపు లయి ‡ చారువిలోచనఁ బట్టి క్రూరతన్. 11

క. పెడగేలు గట్టి పాపపుఁ,బొడ వగు నిది గాదె యితనిఁ ‡ బొడ వడఁగించెన్
గైడగూడ దీని నీతని,యొడలిపయిం బెట్టి కాల్చు ‡ టుచితం బరయన్. 12

వ. అని విరాటుని కెఱింగించి చేయువా రై యంతకు మున్న యీవృత్తాంతం బంత
యు విని సంక్షుభితహృదయుం డై యున్నయతనిపాలికిం బోయి. 18

తే. ఎల్లభంగుల సైరంధ్రి ‡ నేము సింహ,బలునితోఁ జంపువారమై ‡ తలఁచి నీకు
నెఱుఁగఁ జెప్పంగ వచ్చితి ‡ మీవు నింత,వట్టు మన్నన మాకు నీ‡వలయు ననిన.

వ. ఆతండును దనమనంబున నియ్యుపకీచకులచందంబు సూడ నేను వారించితినేనియు
నుడుగం గలవారు గా రని యూహించి వారలం గలయాం గనుంగొని యట్ల
కాక మీకుం బోలినతెఱంగు సేయుం డనిన నదియ యనుమతిగాఁ గైకొని
సరభసంబునం జనుదెంచి. 15

ఉ. అంగజరాగమత్తుఁ డగు‡నన్నకు నిమ్మెయి నైనఁ బ్రీతి సే
యం గలవార మీజఱభి ‡ యాతనితోడన తీఱుఁగాక యం
చుం గొనిపోయి దైన్యమున ‡ సూతునిపీనుఁగుమీఁదఁ బాండుపు
త్త్రాంగనఁ బెట్టి కట్టిరి ద‡యాపరివర్జితచిత్తవృత్తు లై. 16

చ. అశుచియుఁ గష్టుఁ దుర్జ లఘువు ‡ నైననిజాగ్రజుమేనితోడ ని
త్యశుచియుఁ బుణ్యశీలయు సు‡దాత్తయు నాఁ జనునింతిఁ గొంచుఁ గ
ర్కశమతిఁ గీచకుల్ బహుము‡ఖంబుల బాంధవవిప్రలాపముల్
దిశ లద్రువం జెలంగఁ గర‡దీపనికాయము ప్రజ్వరిల్లఁగన్. 17

క. పితృవనముదెసకుఁ జన న,య్యతిప భయభ్రాంతచిత్త ‡ యై బాష్పజలో

1. చ. గాళ. 2. జ. పనరి, చ. పనిక. 3. గ. యిచ్చు. 4. గ. నల్కక.

గ్గతి మొగముఁ గప్పి నిట్లని, యతిరావముగా నొనర్చె × నాక్రందనమున్. 18

ఆ. అనద నైతి నిచట × నాలికుయ్యాలింపుఁ, డకట మీరు గలుగ × నాక్రమించి
నన్నుఁ గట్టి సూత×నందను లిమ్మెయి, వెఱపు లేక ¹భంగ×పఱుచువారు. 19

ఉ. ఆనతనైతి యోజయ మ×హాద్భుతవిక్రమ యోజయంత దు
ర్మానవిఘూర్ణమానరిపు×మర్దన యోవిజయాభిధాన తే
జోనిహతాహితప్రకట×శూరగుణప్రతిభాస యోజయ
త్సేన విరోధిబాహుబల×జృంభణభంజన యోజయద్బలా: 20

సీ. ²తొడఁగినపని చలం × ³బెడపక యతిదుష్కరం బైనఁ గడతేర్చు×ప్రభువులార
పెనఁగిన వైవస్వ×తుని నైనఁ గడిమిమై, బ్రేల్మిడిఁ బరిమార్చు×వీరులార
శరణార్థి యగుదుష్ట×శాత్రవు నైనను, గరుణ రక్షించుస×త్పురుషులార
యర్థికిఁ బ్రాణంబు × లైనను డాపక, తమకించి యిచ్చును×దారులార

తే. నాథులార గంధర్వర×త్నంబులార, నన్ను నుపకీచకులు దమ×యన్నశవము
నంకు బంధించుకొని వెస × నరుగుచున్న,వారు రక్షింప వేగరా×వలయు మీరు.

—.. భీముఁ డుపకీచకులం జంపి ద్రౌపదిని విడిపించుట ..—

చ. అని పలవించునయ్యెలుఁగు × లాపవమానతనూజుఁ డేర్పడన్
విని మది నాదువల్లభకు × వీండ్రను గ్రమ్మఱ నింత సేసిరే
యనుచు సరోషసంభ్రమత × నాయితమై వెసఁ బాఱె వప్రలం
ఘన మొనరించె గుప్తముగ × గ్రక్కున ముట్టెడుదానికిం దగన్. 22

తే. ఇట్లు లంఘించిపోయి ప×రేతభూమి,యొద్ద నలుదిక్కులును జూచి×యొక్కయున్న
తావనీజంబు వెఱికి రౌ×ద్రాతిరేక, మడర భుజశిఖరంబున×యం దమర్చి. 23

మ. వికటభ్రూకుటిఘోరఫాల⁴కలిత×స్వేదోద్భటుండుం, జల
ద్వికృతోష్ఠద్వయుఁడుం ⁵బ్రమర్దనదశా×విర్భావసంభావితాం
గకుఁడుం జిత్తవిదాహదోహలసమ×గ్రక్రోధవేగుండు నై
బకవిధ్వంసకుఁ డయ్యెడన్ నిలిచె శుం×భన్మూర్తివిస్ఫూర్తితోన్. 24

వ. తదనంతరంబ. 25

ఆ. సూతుశవముఁ గోడ × నేతెంచు ⁶నెరవులు, దవ్వుదవ్వులన యు×దగ్రరూప
కలితుఁడైనభీముఁ × గనుఁగొని నడవక, నిలిచి రంతనంతఁ × గలఁగఁబాఱి. 26

మ. ఇదె గంధర్వులు వచ్చి ముట్టికొని రిం × కెక్కెక్క యంచున్ భయం
బొదవం బల్లములందు డాఁగియు సమీ×పోర్వీజముల్ ప్రాఁకియుం
జెదరం బాఱియు నీరు సొచ్చియును ని×శ్చేష్టం బదద్వంద్వముల్
గుదివడ్డం బెగడొందియున్ భరితసం×క్షోభాత్ము లై రత్తఱిన్. 27

ఉ. సూతులు భీతులై ద్రుపద×సూతిసమేతము గాఁగ నగ్రజ

1. క. భంగపఱచువారు. 2. చ. జ. తొడరిన 3. గ. బెడలక. 4. ఘ. ఘటితస్వేదోద్భవుండును. 5. చ. ప్రవర్ధన. 6. ఘ. కీచకుల్. చూడు 'నెరవులు' (విరా౧-౨౮౪) 'నెరవొందు' (విరా౩-౧౦౭).

ప్రేతము వైచి వీటిదెసఁ | బెల్లుగఁ బాఱఁ దొడంగిరా వడిన్
వాతసుతుండు ముట్టికొని | వారి బడల్పడ వ్రేసి యందఱిం
జేతులఁ దీఁట వో నుఱుము | సేసె విశృంఖలవిక్రమంబునన్. 28

వ. ఇవ్విధంబున నూటయేవు రుపకీచకులను సమయించి శమితక్రోధుం డై వచ్చి పాంచాలీబంధమోక్షంబుగావించి యింక నిశ్చింతంబున సుదేష్ణమందిరంబునకుం జను మని యవ్వెలంది వీడుకొలిపి తానును వేఱొక్కమార్గంబున మహానసగృహంబున కరుదెంచెం దత్సమయంబున విరాటుండు గీచకానుజులు గంధర్వులచేత నిరవశేషంబుగా మృతిం బొంది రని విని చకితచేతస్కుం డగుచు సహోదరమరణశోకాయత్తచిత్త యయిన జీవితేశ్వరి నుచితాలాపంబుల ననునయించి యిట్లనియె. 29

ఆ. చంద్రవదన యింక | సైరంధ్రి నిచ్చోటు, వాప వలయు నేమి | భంగి నైనఁ
గాన నాదుపలుకు | గాఁ జెప్పు వెడలుట, కనుగుణముగ నమ్మృ | గాక్షితోడ. 30

ఆ. పురుషులాలతాంగి | పొరువునఁ బోయినఁ, జేటు వచ్చుఁ గాన | చెప్ప నేను
జెఱతు నాఁడువారు | [1] వెరవుతో మృదువచో,రచనఁ జెప్పుటరయ | ననుచితవృత్తి.

ఉ. ఆకమలాక్షిరూపమహి | మాతిశయంబు మనోహరంబు భో
గైకపరాయణుల్ పురుషు | లంగజుఁ డప్రతికారచేష్టిత
స్వీకృతలోకుఁ డట్లగుటఁ | జేటు పురంబునవారి కెప్పుడుం
గా నైటు లుండు నిట్టియవ | గాఢవుఁబొత్తు మనంగ వచ్చునే. 32

క. అని నిశ్చయించి పలికిన, విని కేకయరాజపుత్త్రి | విభుతలఁపు మనం
బునకుఁ బ్రియం బగుటయుఁ గై,కొని యాపని యట్లచేఁత | కుం బూనె దగన్.

క. అంతం గుంతీనందన,కాంతాచింతామహాంధ | కారముతో న
త్యంతంబు మచ్చరించెనొ, సంతమసం బనఁ బ్రభాత | సమయం బయ్యెన్. 34

వ. పదంపడి పద్మినీప్రమోదసంపత్కారుం డగు నరుణకిరణుం డుదయించె నటమున్న పాంచాలి సచేలస్నానంబు సేసి రాగాదివికారనిరాసంబునం బ్రసన్న మయిన బుద్ధియుంబోలె సింహబలప్రభృతికీచకవిధ్వంసనంబునం దెలివొంది మందయానంబునం బురంబు సొచ్చి రాజవీథి నరుగుదెంచునప్పుడు. 35

సీ. మనకీచకుల కెల్ల | మారి యై పుట్టిన, సుదతి వో యెడు నని | చూచువారు
నద్దిరా నీకుఁ గొ | ల్వాఱుగ దేఁ జూతుగాఁ, కని తల సూపక | యడఁగువారు
నలవోక గనుఁగొని | యంతరంగము బిట్లు, బెదర మాఱుమొగంబు | వెట్టువారు
నెదురుగా వచ్చిన | నెంతయేనియు దవ్వు,గలుగ వేఱొక త్రోవఁ | దొలఁగువారు

తే. ముట్టఁబడి మేనఁగంపంబు | పుట్టనొదిగి,యుండువారుఁ గరంబున | నుదర మప్ప
ళించి యమ్మరో [3]రక్కస | యంచు నుల్ల,ములుకువారు నై పురజనం | బులు దలంకె.

1. క. తెఱఁగుతో. 2. క. గ. చ. ముచ్చిలించుచో. 3. ఛ. రక్క-సి.

చ. పులిఁ గనుఁగొన్న [1]లేడులును బోలె విభీతిఁ గలంగఁ బాఱ న
న్నెలఁతుక యంతరంగమున । నిండినహాస్యరసంబు మోముపై
వెలివిరియంగ నీక చని । వేచి మహానసశాలవాకిటన్
నిలిచినభీమసేనుఁ గని । నెయ్య మెదం జిగురొత్తు చుండఁగన్. 37

క. తనయంతన యటు వలుకుచుఁ, జనువిధమున నతనిదిక్కు । చక్కనిచూడ్కిం
గనుఁగొనక ద్రుపదనృపనం,దన యిట్లను నిజకృతార్థతం దెలుపుటకున్. 38

తే. కీచకుల దెసఁ బుట్టిన । కిల్బిషంబు, పాచి నన్ను రక్షించిన । పరమధర్మ
రతికి గంధర్వపతికి ని । రంతరంబు, భక్తియుక్తిమైఁ బ్రణమిల్లి । బ్రదుకుదాన.

వ. అనిన విని యనిలనందనుండు నిగూఢవచనచాతుర్యధుర్యుండై యిట్లనియె. 40

చ. అతివ యపాయముం బొరయు । నప్పుడు గావక తక్కనేని యా
పతి పతియే తలంప మగ । పాడితె లోకముపాడియే భవ
త్పతు లిటు లాచరించుట గ । దా భవదీయమనోనువర్తన
స్థితి [2]కుచితంబు వారల ను । తింపఁగ నేల నిసర్గవృత్తులన్. 41

—•• ద్రౌపది యర్జునితో సల్లాపంబు సేయుట ••—

తే. ఇట్లు దమ్ము నిరూపింప । నితరజనము,లకు నశక్యంబు గాఁగ స । ల్లాపరసము
ననుభవించుచు నల్లన । ల్లన లతాంగి, యరిగె నర్తనమండపో । పాంతమునకు. 42

వ. చని విరాటకన్యకలయాటఁ జూచుచందంబున నందుఁ బురందరనందనుం గనుం
గొను నప్పాంచాలి నాలోకించి యతండును దానును దదభిముఖంబుగా వచ్చి
యక్కన్నియ లిట్లనిరి. 43

ఉ. కీచకకోటిచేత నొక । కీడును బొందక వచ్చితమ్మ ని
న్నోచినదుర్మదుండు జము । నిం గొలువం జనెనమ్మ యంతఁ బో
కేచినసూతు లీయెడలి । కింతయపాయ మొనర్తురమ్మ వే
కాచి విరోధులం దునుమఁ । గా నిటు ముట్టుదురమ్మ నీపతుల్. 44

వ. అని తాము మున్ను విన్నకీచకవృత్తాంతంబున కనుగుణంబుగా నుపచారంబులు
వలుకు చుండ నాబృహన్నల సైరంధ్రి కిట్లనియె. 45

క. ఆపాపాత్ములనీచ, వ్యాపారక్రమము వార । లందఱు మృత్యు
ప్రాపితు లైన తెఱంగును, నీపలుకుల నెఱుఁగ వలయు । నెలఁతుక చెపుమా. 46

వ. అనిన విని సైరంధ్రి సాభిప్రాయంబుగా బృహన్నల కిట్లనియె. 47

తే. కన్నియల కాట గఱపుచు । నున్ననీకు, నకట సైరంధ్రి యిప్పుడే । మయ్యెనేని
ఖేద మెద నించుకయు లేమిఁ । గాదె సస్మి, తాననంబులో నన్నిటు । పలుకు టెల్ల.

వ. అనిన బృహన్నల యిట్లనియె. 49

క. నీ వలుగులపడుటకు మఱి, ఖావేశము వొందనే ని । రర్థక మగుని

1. క. గ. తల్ఱుగమివోలె. 2. చ. జ. యుచితంబు వారికి. 3. క. వారల...నిసర్గవృత్తముల్ ఖ. గ. చ. వారికి...నిసర్గవృత్తముల్

య్యేవపుఁబుట్టువు పుట్టిన, నావగ పెవ్వరికి నెక్కు- ॥ నళినదళాక్షీ. 50

క. నీతోడిపరిచయము లే, [1]దే తలఁపోయఁగ ననింద్య ॥ యెందును నీ వి

ట్లాతుర వగుటకె నామది, నేతాపము లేదు నైజ ॥ మెఱుఁగవు గంటే. 51

వ. అని తాను నిజసహోదరులయట్లపోలె వేషాంతరంబు దాల్చినయంతియ కాక యూర్వశి యిచ్చినశాపం బనుభవించుటకు శరీరాంతరపరిగ్రహంబు సేయుటంజేసి రిపుమర్దనంబు తనకు వెరవు గాకునికి గుప్తసాభిజ్ఞానంబుగాఁ దెలిపిన బలసూదన సూనుపలుకులు విని పాంచాలి యంత స్మితకమనీయకపోల యగుచు నిట్లనియె.

ఆ. అట్ల కాక యింత ॥ యన నేల నీమది, తెఱఁగు గొంత యేను ॥ నెఱుఁగ కున్న

దానఁ గాను నగరఁ ॥ దగవుగ్నైనీవు వ, ర్తించుటయ కరంబు॥ప్రియము నాకు.

వ. అనుచుం గన్యకాపరివృత యై యరిగి యంతఃపురంబు సొచ్చి సహోదరమరణ శోకాతుర యగుకైకేయికడకుం జనునప్పుడు. 54

సీ. [2]ముదమున నెలమిసొం ॥ పొదవి నెమ్మొగమునఁ, దోఁపంగ వచ్చినఁ॥ద్రోచిత్రోచి

లలి నుల్లసిల్లుచు ॥ లలితలోచనదీపు, లడర నుంకించిన ॥ నాఁగి యాఁగి

సంతసంబునబాలి ॥ శము లగుచెయ్వులు, దొడరఁజూచినఁ జేయ ॥ కుడిగి యుడిగి

మనమున నుబ్బుమై ॥ మాట నాలుకకు రాఁ, గడఁగిన నాడక ॥ కడపి కడపి

తే. ధీర యై యిట్లు సమ్మద ॥ పూరమునకు, గలువతన మనుబలితంపు॥ గట్ట వెట్టి

వెలఁది యెఱుఁగనియదివోల్యవికృతి లేక, యల్ల నెప్పటియట్టుల॥యరుగుటయును.

క. భయశోకంబులు దనదుహృ, దయమునఁ [3]బిరిగొన విరాట॥ధరణీనాథ

ప్రియ సంభావన సేసె వి,నయపూర్వము గాఁగ ద్రుపద॥నందనకుఁ దగన్. 56

వ. ఇట్లు సంభావించియు త్తరుణిం దనపరిసరంబుననునిచికొనితదీయవదనంబవలోకించి.

తే. నీవు చక్కనిదానవు ॥ నెలఁత ధైర్య

రహితచిత్తులు మగవారు ॥ రాజు దీనిఁ

దలఁచి భయ మంది నిన్ను నీ॥వలచు నెడకు

నరుగునట్లుగఁ బ్రార్థించి ॥ యనుపు మనియె. 58

వ. అని తనమనంబునం గదిరినయనుజవియోగతాపం బుల్కటం బగుటయు వెండి యు నిట్లనియె. 59

క. [4]బిరుదు గలమగలు గల రని, తరమిడి చంపింపఁ జూచె॥దవు జనములు నీ

పొరువునఁ బోవెఱతురు మా, పురమును రాష్ట్రంబు నెడలి ॥ పొమ్మింపైనన్. 60

వ. అనిన విని విరాటవల్లభకు సైరంధ్రి యిట్లనియె. 61

ఉ. ముందటియట్ల యింకఁ బదు॥మూఁడుదినంబుల మాత్రకున్ భవ

న్మందిరవాస మియ్యకొని॥నం గడ తేఱు మదీయవాంఛ యుం

తం దగఁ దోఁచి మత్పతు లు॥దాత్తమతిన్ భవదీయవాంఛితం

1. క. లే. సె. 2. జ. మదమున. 3. ఖ. బురికొన. 4. చ. బిరుదు లగు.

బుం దలకొల్పఁ జాలుదు రశేషపూర్వమనః ప్రమదంబు సేకుఱున్. 62
క. కృత మెఱుఁగుదు రుపకార, వ్రతమున వర్తింతు రెపుడు ǂ వదలరు కరుణా
న్వితు లీనరపతికి శుభ, ప్రతిపాదకు లగుదు [1]రేమి ǂ భంగుల నైనన్. 63
వ. కావున. 64
క. సైరంధ్రి యిట్టు లనుటకుఁ, గారణము దలంప నేమి ǂ గా నోపునొ యం
చారసి బహుప్రకారవి,చారములకుఁ జొచ్చు టుడుగు ǂ సరసిజవదనా. 65
క. ఇది యేమి యైన నే మగు, మది నా [2]కిం తేల యనుచు ǂ మన్నన యెల్లం
దుదిఁ జెఱుపక ప్రార్థన సే,యుదుగా కని నిశ్చయించు ǂ టుచితము నీకున్. 66
చ. అనిన సుదేష్ణ యిట్లనియె ǂ నం తెవ్వనంతకు మద్గృహంబునం
దునికికి సమ్మతించితి నిజోచితవృత్తిఁ జరింపు నాదునం
దనుల మదీయవల్లభు నుదాత్తమతిం బరికించికొమ్ము నీ
మనమున కెట్టు లూఱట సమస్తము నట్టుల చేసెదం దగన్. 67
క. అని యూఱడిల్లఁ బలికిన, విని తొల్లిటియట్ల యుచితవృత్తి ద్రుపదనం
దన యుండె నట్టియెడని,ట్లని మ్రోసిరి జనులు పురమునందును భూమిన్. 68
చ. విరటుమఱంది కీచకుఁడు ǂ విక్రమదుర్దముఁ డన్యసైన్యభీ
కరమహనీయమూర్తి బలగర్వసముద్ధతచిత్తుఁ డెందు నె
వ్వరు సరిలేరు వీని కన ǂ [3]వాలినదండిమగండు సూడ న
చ్చెరు వగుచావు సచ్చె నటు ǂ సేసినవారలె యెట్టివీరులో. 69
తే. సింహబలుఁడు గంధర్వులచేత నొక్క, సతికిఁగాఁ నిట్లు ఘోరంపుఁజావు సచ్చె
నకట రిత్తకు రిత్త మత్తాన్యవనీశు,లావు గోల్పోయె సూతకులంబు వొలిసె.
వ. ఇవ్విధంబునం బ్రవర్తిల్లుజనవాదంబు క్రమక్రమంబున సమస్తదేశంబుల [4]నెరసి
చెల్లుచుండె నట్టియెడ. 71

— దుర్యోధనునివేగులవారు పాండవుల వెదకి కానక వచ్చుట. —

ఉ. పాతకి యైన సుయోధనుఁడు ǂ పాండుతనూజులు సల్పుచున్న య
జ్ఞాతవిధివ్రతంబు గలుషంబుగఁ జేయఁ దలంచి పంచినన్,
భూతల మెల్లఁ జూచి మును ǂ వోయెడునప్పుడు సెప్పుకొన్నసం
కేతపుఁ జోటఁ గూడఁబడి ǂ ఖేదముఁ బొందుచుఁ జారు లందఱున్. 72
వ. మగిడి వచ్చి హస్తిపురంబు సొత్తెంచి. 73
సీ. వరుస నేనుంగులు ǂ గురిసినదానధా, రావలి దగుకలయంపి గాఁగ
రాజులసందడి ǂ రాసినతొడవులు, మురిసి రాలినపొడి ǂ ముగ్గు గాఁగఁ
గాంతలసంకులగతిఁ ద్రెస్సి తొరఁగిన, హారముల్ పుష్పోపహారములుగ
నే మేమ యని యోలి ǂ నెత్తినపరదేశి, దొరలపావడములు ǂ తోరణముగ

1. చ. జ. రెన్ని. 2. గ. జ. కేచింత యేల ♦ మన్నన... టుచిత మె. 3. గ. వ్రాలిన. 4 ఘ. నెగడి. ర. ఖ. వృథా.

తే. సహజమైనయలంకార మహిమ నతిశ, యిల్లి మహనీయమై భవ మొనక మొనఁగ
వఱలునరపతిమందిర ద్వారభూమి, సేర నరిగి యావేగులవారు ప్రీతి. 74

వ. సముచితంబుగాఁ బ్రవేశించి. 75

తే. ద్రోణగాంగేయభానుమ త్సూనుకృపను, శర్మదుశ్శాసనులు సర్వ సైన్యపతులు
నార్యజనములుఁ గొలువ మహోర్వ్రాకాంచ, నోన్నతాసనమునఁ గొలు వున్నవాని.

స్రగ్ధర. మాళిస్రక్సంగరంగ న్మధుకరపటలీ మానసాకృష్టివిద్యా
శాలిస్ఫారాబ్జరేఖాం జలిపుటఘటనా చారుఫాలస్థలత్వా
ఫాలశ్రేణీవిశాలాం బకకుముదవనీ బాంధవాయత్తచంద్ర
శ్రీలీలాగాఢకాంతి స్స్మితవదనరుచి స్ఫీతునాగేంద్రకేతున్. 77

వ. కని జయజయశబ్దపూర్వకంబుగా సాష్టాంగదండప్రణామంబు సేసి. 78

క. మొగిచినచేతులు ముందల నిగిడించి నితాంతవినయ నిరతిం జారుల్
దగ విన్నవించి రిట్లని, జగతీశ్వరునకు నిజప్ర చారం బెల్లన్. 79

క. దేవరయానతిఁ బాండవు, లేవురు ద్రౌపదియు నున్న యెడ యే మరయం
గా వెడలి వారు సనినమహా[1]విపినంబులకుఁ దొలుత నరిగితిమి వెసన్. 80

వ. అందు. 81

ఆ. [2]పరఁగుపొదరు పొదరు పల్లంబుపల్లంబు, మ్రాను మ్రాను దుర్గ మంపుఁజోటు
దుర్గమంపుఁజోటు దొన దొన గుహ గుహ, యాది గాఁగ నెందు నరసి యరసి

వ. ఒక్కయెడ నరదంబు లరిగినచొప్పు గాంచి దానివెంబడిం జని చని. 83

క. కేవలనూతులతోడన, పోవుట గని వారిఁ జేరఁ బోవక యది యిం
కేవంకఁ బోవునొకో యను, భావనఁ బోయితిమి దాని పజ్జన యేమున్. 84

వ. అదియును ద్వారకానగరంబున కరిగిన. 85

క. అందుల నుండుదు రనునా, సం దెల్లము గాఁగఁ బెక్కు చందంబుల ము
ట్టం దిరిగి తడవి కుంతీ, నందనులం గాన లేక నానాభంగిన్. 86

వ. విచ్చి పోయి సమస్తదేశంబులుం గలయం గ్రుమ్మరి కొండొకయు నుపేక్ష లేక [3]పరువులొడిద కాఁ బరికించుచు బయలను నాలస్యంబు దక్కి యోలంబునట్ల శోధించుచుఁ [4]గీడయిన నుదాసీనత యుడిగి మేలుచందంబున భావించుచు వివిధప్రకారంబు లయినబహుప్రదేశంబులు రోసి కౌంతేయులం గానక సంకేతస్థలంబునం గూడికొని మావర్తించిన తెఱంగు దేవరకు నెఱింగించి యట దివ్యచిత్తంబున నవధరించినభంగి సేయువారమై చనుదెంచితిమి మాకుం జూడఁ బాండవులు పొడవడంగి లేకపోయిరి గాని యీలోకంబున నునికి గలిగిన నగపడకుండ నేర రిది యికార్యంబునున్న రూపు మఱియొక్క విశేషంబునం బ్రియం బంది వచ్చితిమి చిత్తగింపుము. 87

1. జ. విపినంబునకు. 2. క. పఱవుఁబొదరు. 3. ఘ. వెరవు. 4. ఖ. గీడు నుదాసీనత.

సీ. మత్స్యదేశాధీశ✱మఱఁదిఁ గీచకునిఁ బు,ణ్యోజ్జ్వలాకృతి యగు✱నొక్కవనిత
కతమున నడురేయి ✱ గంధర్వు లతిరహ,స్యప్రకారంబునఁ ✱ జంపి రదియు
నక్కజం బాయుధ✱[1]వ్యవహార మేమియు, లేదు శిరంబు గా ✱ ల్లేలు డొక్క
లోనికిఁ జొరఁ ద్రోచి ✱ పీనుంగుముద్దగాఁ, జేసి వైచిరి దుష్ట✱చిత్తు లైన
తే. యతనితమ్ముల నొక్కరి ✱ నైనఁ దప్పి, పోవ నీక యారాత్రియ ✱ పొదివి చిత్ర
నిహతిఁ దెగఁ జూచి యనిరూప✱ణీయదుర్ని, వారవృత్తిమై నరిగిరి ✱ కౌరవేంద్ర

వ. విరాటుండు పగతుండు గావునఁ దదీయవ్యసనం బెఱింగింప వలయు నని విన్న వించితి మది యట్లుండెఁ బాండవుల నన్వేషించుపని [2]యిటమీఁదం జిత్తగించు తెఱం గానతిచ్చునది యనిన విని యట్ల చేయుదముగాక యని వారలఁ బోవం బనిచి కొంతసేపు చింతాక్రాంతుం డై యమ్మహీకాంతుండు మంత్రులం జూచి యి ట్లనియె. 89

తే. సమయసముచితకృత్యంబు ✱ చక్కఁ జేసి
పాండవులు రాజ్యమున కాస ✱ పడక మున్న
యరసి మెఱిఁగి యరణ్యంబు✱నందుఁ దొంటి
యట్ల యిడుమలఁ గుడువంబో ✱ నడువవలయు. 90

క. ఎఱుఁగుట దుర్ఘట మెవ్విధి, నెఱుఁగంగా వచ్చు మీర ✱ లెల్లను మీమీ
మెఱిఁగినచందంబున నా, కెఱిఁగింపుఁడు వారి వెదకి ✱ యెఱుఁగు తెఱంగుల్.

వ. అనిన రాధేయుం డి ట్లనియె. 92

ఆ. వివిధదుర్నిరూప✱వేషముల్ గైకొని, నిఖిలదిశలయందు ✱ నిపుణవృత్తి
[3]నెఱుఁగునట్లుగా న✱నేకులఁ బుచ్చిన, నెల్లి నేఁటిలోన ✱ [4]నెఱుఁగఁబడరె. 93

క. అనుపలుకులు విని దుశ్శా,సనుఁ డేమియు సరకుగొనక ✱ సమద[5]విలాసా
ననుఁ డై నిజాగ్రజన్మునిఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె గాఢ✱గర్వస్ఫూర్తిన్. 94

చ. వలవదు రోయఁ బాండవుల ✱ వా రొక [6]యూఱట లేని[7]త్రిమ్మటన్
బల మఱి వన్యసత్త్వముల✱పాల్పడి చచ్చినచోటఁ బూరియు
న్మొలవదె యింత కిం కిట మ✱నోముద మస్ఖలితంబు గాఁగ వి
చ్చలవిడి రాజ్యలక్ష్మిఁ దగు✱చందమునం గొనియాడు మున్నతిన్. 95

వ. అనిన విని దరహాసితవదనుం డగుచుఁ గుంభసంభవుం డి ట్లనియె. 96

ఉ. క్షాత్త్రసమగ్రు లార్యనుత✱గౌరవదీప్తులు వర్ణనీయసౌ
భ్రాత్రు లుదాత్తదైవబల✱భవ్యులు దివ్యసమాను లాపృథా
పుత్త్రులు వారి నాపదలు ✱ పొందునె యోపిన నింక నైన నీ
ధాత్రిఁ గడంగి యారయువి✱ధంబులు చెప్పఁదను నేర్పు లేర్పడన్. 97

1. గ. వ్యాపార. 2. చ. కిఁక. 3. ఖ. నేరునట్లుగా. 4. క. గ. నెఱుకపడరె. 5. జ. విశాసా. 6. క. గ. యూఁకువ, యుక్కువ. 7. క. పిమ్మటన్,

—.. భీష్ముఁడు దుర్యోధనునితో ధర్మరాజునుగుఱించుబులఁ జెప్పుట. ..—

వ. అనిన నాతనిమాట లాదరించి భీష్ముం డి ట్లనియె. 98

ఉ. నల్లవొ నిక్క మాడె నృప✽నందనుముందట ద్రోణుఁ డొక్కఁడుం
దెల్లము వారు బాహుబల✽ధీబలదైవబలంబు లొప్ప వ
ర్తిల్లుదు రమ్మహాత్ముల క✽రిష్టము లేమిట నెందు నేల పా
టిల్లెడు వారిఁ [1]గాన్పను గ✽డింది, తదీయమహానుభావతన్. 99

క. వారలును వీరలును నా, కారయఁగా నొక్కరూప ✽ నైనను గార్యం
బీ రెఱిఁగింప వలయు నని, కౌరవపతి నన్ను నడిగెఁ ✽ గాన నితనికిన్. 100

క. కలరూ పెఱిఁగింపంగా, వలయుం జెప్పెద మదీయ✽వచనములు హితం
బులు గాఁగ నిశ్చయస్థితిఁ, దలఁచి యనుష్ఠింప బుద్ధి ✽ దలకొను నేనిన్. 101

సీ. బ్రాహ్మణభక్తియుఁ ✽ బరహిత[2]శక్తియు, నిర్మలమతియును ✽ నీతిరతియు
సత్యభాషణమును ✽ సాధుపోషణమును, జిరవితరణమును ✽ సేవ్యగుణము
సన్మార్గరక్షయు ✽ నున్మత్తశిక్షయు, నంచితోదయము గృ✽హాతిశయము
బంధుసంప్రీతియు ✽ భవ్యవిభూతియు, [3]శాస్త్రోపగమము న✽వస్థలితదమము

తే. సజ్జనస్తవనీయసౌ✽జన్యములును, ధర్మసంచితబహుధన✽ధాన్యములును
గలుగు నక్షీణపుణ్యదో✽హాలుఁడు ధర్మ,సూనుఁ డున్న దేశంబున✽మానవులకు.

క. మఱియును నొక్కవిశేషం, బెఱిఁగించెద నతనియున్న✽యెడ గోధనముల్
మెఱుఁ గెక్కి పాఁడి నేమిం, గొఱతవడక యుండఁ జేపి ✽ కురియుచునుండున్.

వ. కావున నిట్టిదేశం బిప్పు డెయ్యది యగు నందుఁ గుంతీతనయుల నరయం బనుప వలయు ననినఁ గృపాచార్యుం డి ట్లనియె. 104

క. అరయఁగ నమ్యోన్యతెఱఁగుల, నరయుట కార్యంబు వారి ✽ నాలస్యము లే
కరయునది పెక్కుభంగుల, నరసినఁ దోఁచెదరుగాక ✽ యది య ట్లుండెన్. 105

ఉ. వారలు పూనినట్ల వన✽వాసము సల్పిరి [1]వీరు వేచి త
మ్మారయఁగా బయల్పడని✽యట్లుగ నుండెడువత్సరంబునుం
[5]జేరువచేరువల్ గడచెఁ ✽ జిత్తములుం గలుషంబు లమ్మహా
వీరులు కీన్నృపాలు నెడ ✽ వీరికి నూరక యున్కి గర్జమే. 106

క. అలు చైనను బగతునిదెస, దలఁపు గలుగ వలయు ననిన ✽ దర్పోజ్జ్వలదో
ర్బలు లగుకౌంతేయుల మన, మెలపుకలిమి నచ్చి యిట్టు ✽ లేమఱ నగునే. 107

చ. మనబల మెంత యంతయు స✽మగ్రసముద్యమదుర్ధమంబుగా
మునుమును గూర్చి తోడుపడు✽మూఁకలకుం దగుమైఁ గ్రమక్రమం
బున నెఱిఁగించి రాఁ బనిచి ✽ భూరిసముజ్జ్వలసైన్యజృంభణం
బున [6]నెర వొంది యున్కి కురు✽భూపతి కిప్పటి కార్య మారయన్. 108

1. క. గాంచుట. 2. చ. జ. యుక్తియు. 3. జ. శాస్త్రాభిమగమము. 4. ఘ. వైరు లేది...నుండిరి. వత్స 5. క. గ జేరువసేరువం, 6. గ. వెర వొ౦డి.

ఆ. పాండురాజసుతులు । బాసమై నడవడి, గడచి కయ్యమునకుఁ । గాలుద్రవ్వ
కున్నయట్టు లైన । నిన్నరనాథుతోఁ, సంధి సేయు టొప్పు । సముచితముగ. 109

క. ఏచి చలంబున [1]నొంటికిఁ, జూచిన నప్పటికి మనకుఁ । జూడం గార్యం
బేచందంబునఁ దెలియఁ గగు, నాచాలుట కోర్వవలయు । నది యట్లుండెన్. 110

క. వారలు [2]లేరట పో పెఱ, వారలఁ దగుభంగి మనకు । వశ్యలఁ జేయన్
భూరిబలయుతుల మగుటయు, కారణ మను టనుమతంబు । గాదే మనకున్. 111

తే. ఇవ్విధంబునఁ దమతమ । యెఱుఁగు తెఱఁగు
లందఱును జెప్ప విని కురు । నందనుండు
దగ విచారించి కార్యంబు । తెగువ గాంచి
యెలమి వారలఁ గనుఁగొని । యిట్టు లనియె. 112

ఆ. సింహబలుఁడు భీమ । సేనుండు శల్యుండు, హాలధరుఁడు సమాన । బలమువార
లొండొరులను గెలుచు । నుత్సాహమునుగల, [3]రుద్ధతులును బాహు । యుద్ధపరులు.

క. ఈనలువుర భుజశక్తుల,తో నెనయఁగఁ జాలునట్టి । దోర్బల మెందుం
గానము గావున వీరల, లోనన యొండొరుల కని గె । లుపు సమకూరున్. 114

ఉ. తక్కినవార లాతనికి । దవ్వులచోటులవారు వాయుజుం
డొక్కఁడ యింక సింహబలు । నుద్ధతి మాన్చిన మాన్చువాఁ డతం
డక్కడ నిల్చెఁ గావలయు । నాసతి ద్రౌపది గాఁగ నోపు వే
ఱొక్కరుఁ డాజిఁ గీచకుల । నోర్వఁగఁ జాలమి మీ రెఱుంగరే. 115

క. గంధర్వు లనునెపంబున, నంధతమసగూఢవృత్తి । ననిలసుతుఁడు గ
ర్వాంధమతి యైనసూతు స, బాంధవముగఁ జంపెఁగాక । పరులకు వశమే. 116

వ. పితామహుం డుపదేశించినలక్షణంబు లద్దేశంబునం గలిగియుండు నని విందుము
పాండవులు ప్రచ్ఛన్న వేషంబున విరటుప్రోల వసియించినవారు గావలయు నతండు
ను బ్రతిభటుం డయి భంగించుచుండుం గావున నతనిపయి నెత్తిపోయి తదీయ
గోధనంబుల గ్రహించిన ధర్మతనయుండును దమ్ములు నడ్డపడం బఱతెంతు
రయ్యవసరంబున మనము సమయభంగంబు సెప్పి వారలం గ్రమ్మఱం బండ్రెండు
వత్సరంబులు వనవాసంబు నలుపం బుత్తమట్లైన నప్రతిహతంబుగాఁ జతురంత
భూచక్రం బాక్రమించి కీర్తనీయుల మై వర్తిల్లుదుము కుంతీనందను లందు లేకతక్కి
న మత్స్యపతిసమస్తవస్తువులును జూఱకొంద మదియును లాభంబ యెల్లభంగుల
నిప్పటి కిదియె కార్యంబు మీకు నందఱకుం జూడఁబోలునేని దీని కనురూ[illegible]
బగునుద్యోగంబు సేయుం డనినఁ ద్రిగర్తాధీశ్వరుం డగుసుశర్మ దౌలుత[illegible]
దుశ్శాసనులతోఁ గొండొక ప్రసంగించి వారలయనుమతి నవనీపతితో నిట్లనియె.

క. కేకయ [4]సాల్వులు దోడుగ, నాకీచకుఁ డాజి నన్ను । నపజితుఁ జేసెం

1. చ. నేటికిఁ. 2. లేంట పో. 3. గ. యుద్ధతులును. 4. ఖ. సాల్వురు.

జా కుఁడ మున్న యొక పరి, నా కాతనితోడ భండ÷నము లేదయ్యెన్. 118

ఉ. భంగముతోడ నున్ననను ÷ బంపు విరాటునిమీఁద భూమికిం
జెంగట నుండు నా దయిన÷జితపుటాళ్లలు సంతతంబు వా
నిం గడు గాసిసేయు నత÷నిం జెఱుపం దఱి యయ్యె ముట్టి స
ప్తాంగముఁ జూఱదెచ్చెద న÷హంకృతి యెల్ల నడంచి వచ్చెదన్. 119

ఆ. ఉద్దవిడిన పసుల ÷ నూచముట్టుగఁ జెత్తు, నతఁడు వెనుక వచ్చి ÷ యడ్డపడిన
చోటఁ బాండురాజ ÷ సూనుల నరయుదు, నెల్లభంగి దీని ÷ కేన తగుదు. 120

వ. అనవుడు. 121

క. బరవసముమైఁ ద్రిగర్తే,శ్వరుఁ డి ట్లను టుచిత మింక ÷ జననాయకుఁ డొ
ప్పరుసున నానతియిచ్చెను, దొర లే మని రట్ల చేయఁ ÷ దుదిఁ గార్యమగున్.

చ. అనునినసూనుమాటవిని ÷ యందఱఁ గన్గొని పెద్ద లెల్ల ని
న్ననుమతి సేయ సైన్యముల ÷ నన్నిటిఁ బన్నఁగఁ బంపు రెండు మే
ల నడత మీ త్రిగర్తులబ÷లంబుల ముందటఁ బంచి వానిపో
యినమఱునాఁడు పోద మని÷యెం గురునాథుఁడు దుస్ససేనుతోన్. 123

చ. అనుటయు ఫాలభాగక÷లితాంజలి యై యతఁ డట్ల చేయువాఁ
డ ననిన మేదినీశుఁడు దృ÷ఢం బగునిశ్చయ మెల్లవారుఁ గై
కొనుటకుఁ గార్యబోధమున÷కుం దగఁ [2]జుట్టల నున్నవారలం
గనుఁగొని యాదరాధికస÷గౌరవ[3]భావనతోడ ని ట్లనున్. 124

ఉ. మున్న సుశర్మ దాను బల÷ముం జని గోవులఁ బట్టువట్టినన్
వెన్నడి [4]వచ్చు మత్స్యపృథి÷వీపతి సేనల నెల్ల గొంచు శౌ
ర్యోన్నతి సూపువాఁ డటు స÷ముద్ధతిమై నిట వేఱ కౌరవుల్
గొన్నిటిఁ బట్టఁ గయ్యమున÷కుం బఱతెంతురు పాండునందనుల్. 125

ఉ. కందువ సెప్పి యొక్కెడఁ ద్రి÷గర్తులు [5]దాడికిఁ గూడువారు మీ
రందఱు వేఱ యొక్కయెడ ÷ నాజికి సేనలఁ గూర్చుఁ డెల్ల వాఁ
డుం దనవారిఁ దోకొని క÷డున్ రభసంబునఁ గూడి వార్తకున్
ముందఱఁ బోయి గోధనము ÷ ముట్టుకొనన్ వలయున్ మహోగ్రతన్. 126

వ. అని చెప్పి వెండియు సుశర్మం జూపి, 127

క. బహుళాష్టమి నీతఁడు స,న్నహనముతోఁ బసులఁ బట్టు ÷ నవమిని మనగో
గ్రహణ మని నిశ్చయించిన, నహికేతనుపలుకులకు మ÷హాహ్లాదమునన్. 128

వ. సమస్తపరిజనంబులును సముద్యుక్తులై రట్టిసమయంబున 129

ఆ. పాండురాజసుతులుఁ ÷ బాంచాలియునుదమ్ము, నోరు లెఱుంగకుండఁ ÷ దిరుగవలయు

1. క. మరి. 2. చ. జాట్లను నున్న. 3. గ. భాషలతోడ. 4. ఘ. విచ్చు...సూపువాఁడటు సముద్ధతి. 5. జ. దాడిగఁ.

దుష్కరంపుఁ జేఁదు ƒ దుది సేరఁ బాఱె నెవ్వరును దీనిఁ దలఁపఁ ƒ వలను లేర. 130

సుశర్మ దక్షిణగోగ్రహణంబు సేయుట.

వ. సుశర్మయు నేలినవానిపనిఁ బూనిజోడుఁ పక్కర కైదువు బిరుదు రవణంబు మొదలైనసవరణంబులం జూడ నక్కజంబుగాఁ గూడి పరదేశం బాపోశనంబు గొనం దమకించు తనబలంబుగజబిజ యుడిపికొని గోగణంబులయగపా టూహించి జతనంబుతో నడచుచుండియు నెసగుందక వేగిరంపుఁ బయనంబు లయ్యును బ్రజలనోలాకుపడనీక యెత్తైదుచోట్లను విడుదలలయందును లోనుగా నిస్సాణాదులైన యుద్భటచిహ్నంబులు ప్రకటింపక దాడిమెయిం జని వేగులవారివలన విరాటు లొట్టు లున్నయెడ యెఱింగి కదుపులం [1]గార్చిచ్చుచందంబునం బొదివి వెలిచిన.

శా. కూడం బాఱి సముద్ధతిం గడఁగి తద్గోపాలకుల్ మూఁక ల
ల్లాడం దాఁకి నిశాతసాయకపటుఃవ్యాపారఘోరంబుగా
నీడం బోక పెనంగినం గని త్రిగర్తేశుండు చే వీచుడుం
గ్రీడాఘాతనిరూఢి సాశ్వికులు వారిం దున్మి తూఁటాడినన్. 132

వ. [2]వారలలోన.

చ. అసదుగఁ దాఁకి మేనఁ దఱి ƒ చై పొరి నెత్తురు గ్రమ్మ పోటులఁ
జెస మఱి తూలు చుండియును ƒ వారనిభీతిఁ బదంబులం గదుఁ
వెస[3] కలిమిం బురంబునకు ƒ వేగమె కొందఱు వాఱి మత్స్యనా
థునభకు నేఁగి దీనదశతోఁ బ్రణమిల్లుచు నార్తమూర్తులై. 134

క. కారణ మెయ్యది యగునొకొ, వీరలదురవస్థ కనుచు ƒ వెఱఁ గందికునా
భూరమణుఁడు సభయును విన, నీరెలుఁగు దలంకఁ బల్కి ƒ రిట్లని గోపుల్. 135

చ. హయరథదంతిసంతతి నిరంతరదుర్గమలీలఁ బేర్చి నే
ల యవిసి మూఁగిన ట్లగుబలంబులతోడఁ ద్రిగర్తు లెంతయుం
రయమున గోవులం బొదివి ƒ రక్షకు లొక్కట నార్చి తాఁకినం
భయదమహాస్త్రశస్త్రిపటుఃపాతపరంపరఁ దున్మి యుద్ధతిన్. 136

క. గోవులకు వెనుక నై వెసఁ, బోవుచు నున్నారు గడవఁ ƒ బోవక యుండం
బో వలయు నడ్డపడియెడు, దీవస [4]మెదఁ గలిగెనేని ƒ దేవర కడఁకన్. 137

వ. అనిన విని విరాటుం డదరిపడి. 138

శా. ఏమీ నిక్కమె ము న్నెఱుంగఁడె త్రిగర్తేశుండు మద్గోధన
స్తోమంబు గొనిపోవు తెంపునకు నుద్యోగించెనే మేలు మే
లా మైతోడనె పోవుఁగాక యని వీరాలాపముల్ వల్కి యు
ద్దామక్రోధశిఖాకలాపవికటోద్యన్మూర్తిగుటిస్ఫూర్తియై. 139

---

1. గ. గాంతారంబుఁ గార్చిచ్చు పొదువుచందంబున. 2. క. వారలలోన. 3. చ. జ. కడిమిం. 4. ఘ. మేడ్డెఱయుఁ గలుగుదేవర.

విరటుఁడు సుశర్మమీఁద యుద్ధము సేయఁబోవుట

చ. సచివులఁ జూచి యిప్పుడు వెసన్ మన మెయ్దక తక్కినం బసు
ప్రచయము దప్పి పోవుఁ దుది ఽ భంగము సేగియు వచ్చుఁ గాన మీ
రుచితవిధాన[1]సత్వరత ఽ నుద్ధతయోధసమగ్రవాహినీ
ప్రచలితభూమిభాగము[2]గఁ ఽ బన్నఁగఁ బంపుఁడు దండనాథులన్. 140

వ. అని నియోగించి,

శా. యానప్రక్రమసూచకంబు లగుతూఽర్యంబుల్ దిశాపాటన
ధ్యానస్వైరవిహారకల్పితసముఽద్రక్షోభముల్ గా ధరి
త్రీనాథుండు రణోచితోద్యమము సంఽధిల్లంగ శస్త్రాస్త్రవ
ర్మానీతిక్రమదక్షులం బనిచె నఽయ్యైవారికిం గ్రక్కునన్. 142

ఉ. సారథిఁ జూచి నీవు రథఽసంబునఁ బూన్పుము ఘోటకంబులం
దేరఁ దదీయవర్మము లఽతిస్ఫుట[3]బంధము గాఁగఁ బెట్టు నీ
వీరవచోవిలాసములు ఽ విందుము మున్నిదె వచ్చెఁ గయ్య మే
పారఁగఁ జూపు నీ దగుఽనహంకృతికిం దగుధైర్య మియ్యెడన్. 143

వ. అని పనిచి తాను యోధవీరోచితప్రకారంబున సింగారంబు సత్వరంబుగాఁ జేసి
కొని ఖచితకాంచనబిందుసందోహం బగుసన్నాహంబు వెట్టికొని విరచితాలం
కారచక్రంబును [4]బద్ధపరికరకూబరాక్షయుగాద్యవయవంబును [5]ప్రతికల్పితతురం
గంబును సన్నివేశితవివిధాయుధంబును సన్నద్ధసారథికంబును నైనరథం బెక్కి
గోగణవారణప్రదేశంబు పసువాలకులం దెలియ నడుగుచు వెడలునప్పు డమ్మ
త్స్యపతియనుజన్ముండు. 144

శా. లోకస్తుత్యవిభూతి నన్యపృతనాఽలుం టాకబాహాబల
శ్రీకల్మిన్ రథదంతి ఘోటకభటఽశ్రేణీసముద్దాంతసే
నా[6]కల్పధ్వజవిభ్రమంబున [7]సుహృఽద్దృప్తోద్యముం డై శతా
నీకుం డుద్ధతి నేఁగుదెంచె నఖిలాఽనీకంబు నుప్పొంగఁగన్. 145

ఉ. ఆతనితమ్ముఁ డైనమదిఽరాశ్వుఁడు కర్ణఝళంఝళాసము
ద్ధూతబలోత్థరేణుపరిఽధూసరితాంబర మైనవారణ
వ్రాతము గొల్చి రాఁ గడఁగి ఽ వచ్చె సముజ్జ్వలహేమవర్మని
ర్యాతరుచిచ్ఛటాపటలఽరంజితహేతిమహోగ్రసైన్యుఁ డై. 146

తే. అతనియనుజుండు సూర్యదఽత్తాహ్వయుండు, సమదసైనికనానాస్త్రఽశస్త్రబహుళ
దీప్తిజాలకప్రతిహతఽదినకరాంశు,రాజి యై చనుదెంచె సంఽరంభ మెసఁగ.

---

1. చ. జ. సత్వరత. 2. గ. న. 3. జ. బద్ధముగాఁగ. 4. క. గ. ఖచిత...సందోహసుందరం బగుహైమమయంబు వెట్టికొని. 5. గ. ప్రకల్పిత. 6. క. ఖ. కల్పోజ్జ్వలవిక్రమంబున. 7. గ. చ. మహోద్యద్దోర్విక్రముం డై.

ఉ. తెల్లనిజోడు పెట్టుకొని తీవ్రగతిం జనుదెంచె మత్స్యభూ
వల్లభునగ్రనందనుఁడు వైరిమదాపహవిక్రమప్రకా
[1]రోల్లసితుండు వన్యబల ముద్ధతిఁ [2]గొల్చుమృగేంద్రురేఖ శో
భిల్లుచు నుండ శంఖుఁడు విశ్వభీషణశంఖనినాద మొప్పఁగన్. 148

వ. మఱియు ననేకయోధవీరులు వివిధవాహనారూఢు లై గాఢసన్నాహంబు లగు నిజవ్యూహంబులతో నేతెంచు చుండిరి విరాటుండు బలంబులం గూర్చుకొను తలంపునం బురబహిరంగణంబునం గొండొకసేపు నిలిచె నట్టిసమయంబున ధర్మతనయుం డనిలతనయమాద్రీతనయుల నంతంతం బొడసూపి నిలువుం డని విపుణంబుగా నియోగించి తానును మత్స్యమహీవల్లభు నల్లన జేరి యిట్లనియె. 149

చ. ఒకఋషిచేత నాయుధస ముత్కరమెల్లను [3]సప్రయోగమం
త్రకముగ నభ్యసించి సమరంబునకుం గొఱయైనవాఁడ గో
ప్రకరములన్ మరల్చుటకు బంధులు నీవును బోవ నాకు నిం
టికడన యున్కి పాడియె ఘటింపఁగఁ బంపు రథంబు చయ్యనన్. 150

క. అనిన విని యియ్యకొనున, మ్మనుజాధీశ్వరునితోడ మఱియు నతం డి
ట్లనుఁ బవనతనయుఁ గవలం, గొని సమరంబునకుఁ బోవఁ గోరెడుమదితోన్.

సీ. మనవలలుండు లావున బంటుతనమున, జను లెఱుంగఁగ సడిసన్నవాఁడు
మంచిమగండు దామగ్రంథి యసమసం,గ్రామకేళీగాఢకౌతుకుండు
వినుము తంత్రీపాలుఁడును దుర్దమారాతి, మర్దనచాతుర్యమహితభుజుఁడు
మున్నును వీరలు మువ్వురకడఁ గల, కొలఁదు లే నెఱుఁగుదుఁ గొంతకొంత

తే. యెక్కుఁడగునట్టియదరంబు లిచ్చి వీరి, ననికిఁ దోకొనిపోక కార్యంబు నాకుఁ
జూడ ననవుడు మేదినీశుండు హర్ష, నిర్భరాత్మకుఁడై శతానీకుఁ జూచి. 152

వ. కంకవలలదామగ్రంథితంత్రీపాలురం జూచి యిట్లనియె. 153

మ. రథముల్ మంచివి గాఁగ నాలు [4]గతిశీఘ్రవ్యాప్తిసత్త్వంబులం
బ్రథితం బైనతురంగమోత్కరము సంగ్రామార్హచాపంబు ల
శ్లథవర్మంబులు వీరి కిమ్ము రణలీలాదక్షతన్ మిమ్మనో
రథముం దీర్పఁగ వీర లోపుదురు దోర్గర్వం బఖర్వంబుగన్. 154

వ. అనిన నతం డట్ల చేయుదు నని వారలం దోడ్కొనిచని సమస్తంబును సన్నద్ధంబు గావించి యంగరాగమాల్యాభరణంబుల నలంకృతులం జేసినం గైకొని తమతమయంతవట్టునుం గూడుకొని సూతకృత్యంబులకుం దార చాలి రథంబులు దోలికొని చనుదెంచిరి తదనంతరంబ. 155

సీ. గంధదంతావళకర్ణమారుతహతిఁ, గాంతారములు చాఁపకట్టు వడఁగ
రథఘోషమునఁ బ్రతిరవ మిచ్చునద్రులు, భయమున వాపోవుభంగి నుండఁ

1. ఘ. శోల్లసితుండు. 2. క. గొల్వ మృగేంద్రరేఖ. 3. క. సంప్రయోగ. 4. చ. పటి.

తురగఖురోద్ధూత । ధూళి [1]ద స్నైరసిన, వననిధి పిండలి । వందు గాఁగ
బహుళపదాతిదు । ర్భరభార మడరిన, నురగకూర్మంబు లొం । డొంటిఁ బొంద
తే. సైన్యముల నడపించె ను । త్సాహలీల, యతిశయిల్లంగ సంరంభ । మగ్గలింప
బరవసము మిక్కుటంబుగఁ । బసులుసన్న, జాడ గైకొని యమ్మత్స్య । జనవిభుండు 157
వ. ఇట్లు చని కూడముట్టిన.
క. విరటుబలంబు త్రిగర్తే,శ్వరుబలముం జెలఁగ నార్చి । వడిఁ దాఁకె భయం
కరనాదమేదురము లగు,శరనిధు లొండొంటిఁ దాఁకు । చందం బమరన్. 158
మ. గుణరావంబుఁ గృపాణఘట్టనరవ । క్షోభంబునుం గింకిణీ
క్వణన[2]వ్యాపృతహేషితస్వనములున్ । ఘంటానినాదాత్తపో
షణనానాపటుబృంహితధ్వనియు శ । శ్వద్గాఢమై పేర్చినన్,
రణనం బించుక దోఁప లేద బహుతూ । ర్యశ్రేణి నాసేనలన్. 159

—..విరాటసుశర్మలసైన్యంబులు సంకులంబుగాఁ బోరుట..—

వ. అట్టిసమయంబున. 160
సీ. ఒండొంటితోఁ దాఁకి । మండెడునవియును, జిందముల్ పొడిపొడి । సేయునవియు
గట్టిమెమఱువులు । దట్టముల్ గావించు,నవియును నెఱను నో । నాడునవియు
[3]నెట్టుపైఁ బడి మేని । [4] [4]నెగయించునవియును, దల నేల డొల్లంగఁ । దాఁకునవియు
నిరుమెయిఁ[5]దొలిచి బెట్టిలఁ [6]దూఱునవియును,నలువుర నేవుర । నాటునవియు
తే. సైనశరములు [7]గనుఁగొని । యాడి యాడి, నారదుఁడు పిచ్చలింపంగ । వీరకేళి
సలిపెనుద్ధతిమై ధను । ర్బలములడరి, లావు వెరవును నెఱయఁ జ । లంబు మెఱయ.
వ. అప్పుడు సుభటులు గడంగి. 162
ఉ. ఏటుల మ్రొగ్గువారిఁ గని । యించుక కొంకక [8]యుర్మి పెంపునం
బోటులవాతఁ బోవుభట । పుంగవులన్ మది మెచ్చుచున్ వడిన్
వ్రేటులఁ గ్రీడ సల్పి పృథి । విం బడువీరులఁ ద్రొక్కికొంచు నె
చ్చోటుల నైన నగ్గలికఁ । జొత్తురు నెత్తురు వఱ్ఱు సేయుచున్. 163
సీ. ఒక్కఁడు పెక్కండ్ర । కెక్కినవిచ్చియుఁ, బొదివి [9]చెఱొకపోటు । వొడుచునెడలుఁ
బలువు రొక్కనిమీఁదఁ । [10]బఱపిన సైరించి, నళికి పైఁబెట్టక । నిలుచునెడలు
దళము దళంబులోఁ । దాఁకి యగ్గలికమై, నీఁడబోవక వ్రేటు । లాడునెడలు
నోహరిసాహరి । నుయ్యాలచేరుగా, వెనుకొంచుఁ దెరలుచుఁ । బెనఁగునెడలు
ఆ. సైయనేకభంగి । నాశ్వికసేనలు, బొమ్మలాడినట్లు । పోరుచుండె.
సమరగణము సిద్ధ । సమితియు వేడుకఁ, జదల నిలిచి చూచి । సంస్తుతింప. 164

1. ఘ. దన్నొరసిన. 2. క. వ్యాపిత. 3. గ. నేటుపై. 4. చ. నెరియించునవియును. 5. గ. గెలిచి. 6 ఖ. దూలు. 7. క. గైకొని. 8 ఘ. యున్ము. 9. క. జ. చేటొక. 10. క. బఱపి సైరించిన

వ. ఒక్కయెడ. 165

ఉ. ఒండొరు మీఱుకోర్కి మెయి § నొక్కట ¹బాసలవారు పొచ్చినన్
రెం డయి పాయ యిచ్చినయ§రిప్రకరంబులు వేఱువేఱ యు
ద్దండభుజాబలం బలరఁ § దాఁకిన ²సంగడిఁ బాఱు చుండఁగా
గం డమరంగ నిల్చి చెలి§కాండ్రయి క్రమ్మఱ వత్తు రిద్దఱున్. 166

సీ. కరశీకరంబులు § కరటగళద్దాన,తోయంబులును ధరా§ధూళి మ్రింగఁ
³బొడవులసడి సన్న§యొడళుల ⁴దెంచ న,మ్ములపెంపు గగనంబు § గోలఁదివెట్ట
బృంహితధ్వనులును § బృథులఘంటావలీ,రవములు దిక్కుల § నవులఁ ద్రోవ
రోషారుణాక్షుల§రుచులును సిందూర,కాంతియు రవిదీప్తిఁ § గ్రమ్మఱింప

తే. జోదులొక్కటవాలంప§సోనగురియ, రౌద్రరసమాకృతులఁదాల్చి§రణ మొనర్చు
కరణి నత్యుగ్రముగఁ గరి§ఘటలు గడఁగి, కలను పీనుంగుపెంటగాఁ§గలయ బెరసె.

ఉ. అక్కజ మైనశౌర్యమును § నద్భుతసంపద నొందుశక్తులుం
జిక్కనిమేనులున్ మొనకుఁ § జెల్వగు కైదువులుం దగంగ ను
క్కొక్కనయట్టిమేటిమగ § లించుక వారణ లేక ఖేచరు
ల్వొక్కసమంద నొచ్చియుఁ జ§లింపక పోరిరి పెక్కుభంగులన్. 168

సీ. నొగ నొగతోఁ దాఁకిఁ § బగులంగ ⁵నరదంబుఁ, బఱపి యాతేరిపై § కుఱుకువారు
రథ్యముల్ వడ్డ వి§రథు లయ్యు నసిముద్గ,రాదుల నదరి పో§రాడువారు
సారథి నొచ్చినఁ § జేరును గడపుచు, నేయుచుఁ గయ్యంబు § నేయువారు
నరదంబుపై వ్రాలి § యాలోనఁ దెలిసి త, న్నేసినాతనిఁ బడ § నేయువారు

తే. నగుచు రథి§నికాయంబు § లదరి యప్ర,మత్తనిజచిత్తవృత్తులై § మగతనంబు
ఘోరమూర్తులు గైకొని § పోరునట్లు, సలిపె సంగ్రామకేళి సం§కులము గాఁగ.

వ. ఇట్లిరువాఁగును నరవాయి గొనక పెనంగు చుండ. 170

ఉ. భీకరబాణవర్షముల§పెల్లున నైరులు ⁶పెల్లగిల్ల మా
ర్వీకృతగర్జితంబు పృథి§వీవియదంతర మెల్ల నిండ ను
గ్రాకృతిఁ గల్పసంశయమ§హాభ్రముచందము నొందుచున్ శితా
నీకుఁడు దాఁకెఁ గంకటమ§ణిద్యుతివిద్యుదుపాంతకాంతియై 171

తే. అతఁడు నానాప్రకారశ§స్త్రాస్త్రనిహతి, నతులవిక్రమవిభవ మ§నర్గళముగ
యోధసారథియుగ్యసం§యుతము గాఁగ, నూఱురథములు వ్రేల్మిడి § నుగ్గుసేసె.

మ. మదిరాశ్వుండు గడంగి యన్నకు బలో§న్మాదంబు రెట్టింప స
ప్రదరజ్వాలతికాక్రియాసమభిహా§ర క్రీడనం బప్పు డొ
ప్పిద మై యోగవియోగసంధులు నిరూ§పింపంగ రా కుండఁ గ

1. క. బాసటవారు. 2. చ. సందడి. 3. క. బొడువుల. 4. గ. దెంచి యమ్ముల. జ. డెక్కి యమ్ముల. 5. క. బెడిదంబు. 6. క. దల్లడిల్ల.

ర్ణదళోపాంతము వింత సేయ నడరెఁ ♦ రౌద్రంబు శోభిల్లఁగన్. 173

క. అడరి పడి రథచతుశ్శతి, పొడిసేసి పరాక్రమం బసవుర్వాంబై యే
ర్పడఁ గరిహయనరనికరము, బడలువడం దఱిమె నలి నసభశ్చరు లార్వన్. 174

ఉ. మండలచారి యై రథ మసమానుమవిక్రమలీల నొప్ప ను
ద్దండభుజాబలంబు ప్రథితంబుగ నత్తఱిఁ దాఁకి సూర్యద
త్తుం డనివార్యశౌర్యగుణధుర్యుఁడు వీఁడ యనంగఁ బేర్చి వే
దండఘటావిపాటనవిశారదగతిఁ బొల్చె రణాంగణంబునన్. 175

ఉ. అప్పుడు శంఖుఁ డెంతయుఁ బ్రియంబునఁ బెండ్లికిఁ బోవునట్లు మే
మొప్పుగఁ నస్త్రశస్త్రములయుల్లసనంబున శత్రునేత్రముల్
గప్పఁగఁ జీకటుల్ రణముఖంబు సమస్తముఁ దాన యై రథం
బుప్పరవీథిఁ దోలికొని ♦ యుగ్రగతిం బఱతెంచి తాఁకినన్. 176

తే. మందరాచలచటులవిమర్దనమున, ఘూర్ణమాన యై గాథసంక్షోభ మొనఁగఁ
దలఁకుజలనిధి నాఁ ద్రిగర్తక్షితీశు, బలము దిరుగుడువడియె సంకులముగాఁగ.

వ. అయ్యవసరంబునం దక్కినదొరలును దలపడి యతిభీమంబుగా సంగ్రామంబు
సేయం దొడంగిన. 178

చ. అనుజతనూజమంత్రిసుభటాప్తజనంబుల పోరు సూచి నె
మ్మనమునఁ బొంగి మై పెనిచి ♦ మత్స్యమహీరమణుండు సారథిం
గనుఁగొని [1]యల్ల గట్టెమొనఁ ♦ గ్రాలుచు నున్నత్రిగర్తనాథుకే
తనమునచక్కటిఁ మనరథంబు వెసం జననిమ్ము నావుడున్. 179

క. అగ్గలిక నతఁడు హయముల,పగ్గంబులు సడల విడిచి ♦ పటురయమున నా
మొగ్గరము దఱియఁ బఱపిన, మ్రగ్గెను రథపంచశతము ♦ మత్స్యాధిపుచేన్.

మ. అవనీనాయకుఁ జూచి యేచి నలి వీరావేశదుర్దాంతు యై
కవిసెఁ గుంతభుశుండితోమరగదాఖడ్గాదిశస్త్రాస్త్రతీ
వ్రవిహారంబు విరోధిదుర్విషహసంరంభంబుగా నొక్కపె
ట్టవడిం దద్బల మెల్ల నారదుఁడు వేడ్కం గుంచె సారింపఁగన్. 181

వ. ఇవ్విధంబున విరాటుండు దానును సేనయుం జేయం గలవారును బరవసంబు
సేసి యొక్కుమ్మడి నడరుటయుం దెరలి మరలినవిజసైన్యంబుదైన్యంబు గలయం
గనుంగొని కోపాటోపంబునం గెంపు గదురులోచనంబులుం [2]బెంపొలయుభుజ
శిఖరంబులుం గలిగి సుశర్మ దానుం దమ్ముండు సంఘంబుగాఁ గోల్తల సేసి రథ
సమూహంబులో విరాటువ్యూహంబు నెదురుకొని, 182

క. బలవిక్రమములు మెఱయఁగఁ, దలపడి రథదంతిహయపదాతిచయంబుల్
[3]గలను సుడివడఁగ దామర,కొల నేనుఁగు సొచ్చినట్లు ♦ గురువుగఁ జొచ్చెన్.

1. క. యల్ల కంటె మున. 2. ఖ. బఱ పొలయు. 3. చ. గలఁగి.

ఉ. ఏలినవానిఁ గాంచి మొన * లెల్లను నెంతయు దర్ప మెక్క యా
భీలనిశాతహేతిరుచి * భీకరలీల నెదిర్చి మత్స్యభూ
పాలకసైన్యరాజిఁ దల * పడ్డ మహోగ్రతఁ బేర్చి యాసమి
త్కేళి వియచ్చరప్రతతి * కిం బెఱఁ గందఁగఁ జేసె నంతయున్. 184

తే. కడిమి మెఱయంగఁ బోరు త్రిగ * ర్తనాథు, రథముఁగనుఁగొని కడఁగి వి * రాటవిభుస
[2]వరవునకు నల్గినట్టుల * సరకుగొనక, యతులరభసాతిరేకత * నతనిఁ దాఁకె. 185

విరాటుఁడు సుశర్మమీఁదఁ దశరథంబు తోలించి పోరుట.

వ. ఇట్లు దలపడి, 186

మ. పటువేగం బగుశాతభల్లచయసం * పాతంబునన్ మింట మి
క్కుటమై మంట ధగద్ధగద్ధగ యనం * గోపంబు రూపంబులై
చటులక్రీడఁ జరించున ట్లిరువురున్ * శౌర్యోన్నతిం బోరి రు
త్కటదర్పోద్ధతులై పరస్పరజయా * క్రాంతిం బ్రచండంబుగన్. 187

క. తదవసరంబున నొక్కటఁ, బదియమ్ములు దొడి త్రిగ * ర్తపతివక్షంబున్
వదనంబు నేసి విరటుఁడు, మదమునఁ దురగముల నేసె * మఱియుం బదింటన్.

క. ఇంచుకయు నీడఁ బోవక, కాంచనపుంఖప్రకాండ * కాంతిస్ఫారము
త్పంచాశద్బాణంబులు, నించె సుతుఁడు మత్స్యమేది * నీపతిమీనన్. 189

తే. దొరలు దలపడ్డ నాహవ * దోహలమున, నుభయబలములుఁ దమకించి * యుధ్ధ లీల
కలయఁబెరసి భూరేణువు * కతన రాత్రి, గాకమున్న యొండొరుల్వ్రులఁ * గానరైరి.

క. క్షతములఁ బెల్లు దొరఁగు శో, ణితము రజఃపటల మడఁచి * నెఱసిన నరుణ
ద్యుతిఁ దమము వాపు వేకువ, గతిఁ దత్సమయం బతిప్ర * కాశత నొప్పెన్. 191

ఉ. దానికిఁ జిత్తవృత్తులు ముదంబునఁ బొందఁగ మేను లుబ్బఁగా
సేనలు రెండు నుద్భటవి * జృంభణతన్ వివిధాస్త్రఘట్టన
ధ్వానము దిక్కులం బరఁగఁ * దాఁకి రణం బొనరించె నత్తఱిన్
భానుఁడు పశ్చిమాద్రిఁ గను * పట్టెఁ దలిర్చినమావిమ్రాఁకునన్. 192

క. సమరంబున భటులు గడు, న్నమ మొందిరి తమము గవి * సినం గాని సము
ద్యమసంరంభ ముడుగ రిది, సమయం బని తొలఁగినట్లు * సవితృఁడు గ్రుంకెన్.

వ. తదనంతరంబ. 194

క. ముఱిముఱిచీఁకటియప్పుడు, నఱిమిఱి భటు లుడుగ కఱరి * యని సేయంగా
నెఱసి తమ మెల్ల మెడఁ గ్రిక్కిఱిసిన మఱి పాసి నిలిచి * రింతను నంతన్.

వ. ఇట్లుభయసైనికులు సాంద్రసంతమసంబునం జేయునది లేక సంగ్రామంబు దక్కి
తమకం బెక్క నొక్కింతసే పూరకున్నంత. 196

క. తనమనుమలు పాండుతనయు, లని సేఁతకు వేడ్కసేయు * టాత్మఁ గని తమం

1. గ. మెఱయుంగ. 2. శ. పవవునకు నల్గి; జ. తమవునకు నల్గి.

బున వారు మెఱయ రని వచ్చినక్రియ శశి పూర్వశైలశిఖరం బెక్కెన్.

క. వెలుఁగు గని కడఁగి యిరువాగులుఁ బోరికిఁ జొచ్చె మత్స్యకుంజరుఁడును న
గ్గల మగుమగఁటిమిసొంపునఁ దలపడియె సుశర్మతోడఁ దదనుజుతోడన్.

చ. తలపడి పోర వారియరదంబు లనేకము లొక్కట పెట్ట యి
ట్టలపుఱయంబునం బొదివి డాసెఁ గడంగి వడిం ద్రిగర్తనా
థులు నిరుదేరుఁ దద్రథముతోఁ గదియించి తదీయసారథిన్
బరువిడఁ గూల్చి రథ్యములప్రాణములుం గొని రుగ్రమూర్తులై. 199

వ. ఇవ్విధంబున విరాటుండు విరథుం డగుటయు. 200

చ. అతిరభసంబుమై నడరి యాతనిఁ బట్టె సుశర్మ వెల్వ నా
ర్చి తనరథంబుపై నిడి యశేషబలంబులు [1]నద్దెసన్ భయ
ద్రుతగతిఁ బాఱెను విజయదుందుభు లొక్కట మ్రోయ విక్రమో
ద్ధతివిభవంబునన్ మది ముదం బొలయన్ మరలెన్ మహోద్ధతిన్. 201

వ. అట్టియెడ ధర్మతనయుఁ డనిలనందను నవలోకించి సత్వరం బగు చిత్తంబుతో
మత్స్యవిభునివలను సూపుచు ని ట్లనియె. 202

తే. ఇతనియాశ్రయమున మన మెల్ల బ్రదికి, యున్నవారము గావున నుగ్రరిపుల
పాలువడకుండ విడిపింపఁ బాడియితని, నెయిదుమెయిదుమురథరయమెసక మెసఁగ.

చ. అనవుడు మేను వెంచుచు మహాబలనందనుఁ డప్పు డన్న కి
ట్లను నిదె సాలవృక్షము రయంబున దీని నరాతిసేన డొ
ల్ల నడచి యీసుశర్మునిబలంబుఁ జలంబును మాన్పి యవ్విరా
టుని విడిపించెదన్ రణపటుత్వము వైరులు పిచ్చలింపఁగన్. 204

తే. నీవుఁ దమ్ములు నొక్కెడ నిలిచి చూచు
చుండుఁ డని పల్కుటయుఁ బుఱ్ఱలోటతోడఁ
గీచకారాతిఁ దప్పక చూచి నగుచు
నతని కి ట్లని చెప్పె ధర్మాత్మజుండు. 205

క. తరువు వెసఁ బెఱికికొని నీ, వురవడిమైఁ గవిసితేని నుభయబలము న
చ్చెరు వందుచుఁ జూచి వృకో,దరుఁ డగుట యెఱుఁగకున్నె తద్విధ మేలా.

వ. కవలు నీకుఁ జక్రరక్షకులుగా లోకసామాన్యంబు లైనచాపకృపాణగదాదు లగు
నాయుధంబుల విరోధివధం బాపాదించి వేవేగ విరాటు విడిపింపుము. 207

చ. అనుపలు కంకుశంబున క్రియం గదియించిన నిల్చి భూరుహం
బున దప వోక మత్తగజపుంగవుచందమునన్ సమీరనం
దనుఁడు శరీర[2]దోలనవిధాపరిశోభితవిక్రమోద్యమం
బున విలసిల్లి యిట్టు లను భ్రూకుటి ఫాల మలంకరింపఁగన్. 208

1. గ. జ. బద్దెసన్. 2. క. గ. డోలన.

క. మీ పనిచినట్ల చేసెద, నేపారిన వైరిబలము ✻ నెల్లను బాహా
టోపమున నోర్చి మత్స్యమ, హీపతి విడిపించి తెచ్చి ✻ యిచ్చెద మీకున్. 209

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు సంతసిల్లి తమయంతవట్టునుం గూడుకొని. 210

పాండవులు సుశర్మ నోడించి విరాటుని విడిపించుట.

తే. తాను మున్నుగ క్షాత్రవ✻సేనమీఁద
రథము లొక్కటఁ బఱపిరి ✻ పృథివి యద్రువ
నుఱక యేచి త్రిగర్తులు ✻ నుద్ధతముగఁ
జెలగి మార్కొని పొదివి సం✻కులము గాఁగ. 211

క. ఏయుచుఁ బొడుచుచు వ్రేయుచు, డాయుచు నుద్వృత్తిఁ దఱుము✻టయుఁ [1]బొడిసేసెన్
వాయుసుతుఁడు రథముల నిరు, వేయిటి రథిరథ్యసూత✻వితతంబులు గాన్. 212

తే. ఏడునూఱురథంబుల ✻ నేపుమాపె, నకులుఁ డప్పుడు మున్నూట✻నామ మడఁచె
నతనియనుజుఁడు కుంతీసు✻తాగ్రజుండు, రథికముఖ్యుల వేవురఁ ✻ బృథివిఁ గూల్చె

వ. అతండు మఱియును. 214

చ. తఱిమి సుశర్మఁ గిట్టి యతి✻దారుణభంగి రణంబు సేయ వాఁ
డుఱక నిశాతసాయకము ✻ లొక్క మొగిం బది మేనియందుఁ గ్రి
క్కిఱియఁగఁ జేసి నాలుగిట ✻ నేసెఁ దురంగములన్ యుధిష్ఠిరుం
డఱిముఱిఁ జంపె సారథిఁ ద✻దశ్వములన్ వరబాణపాణియై. 215

వ. అయ్యవసరంబున మత్స్యమహీనాథుండు జనితోత్సాహుండై. 216

ఆ. ఆసుశర్మ తేరి✻యందున్నఘనగదా, దండ మెత్తికొని యు✻దగ్రవృత్తి
జరఠదేహుఁ డయ్యుఁ ✻ దరుణవయస్కుని, ట్లవని [2]కుఱికి పోయి ✻ యతని వ్రేసె

క. అట్టిసమయమునఁ గరువలి,పట్టి త్రిగర్తేశురథము✻పై కుఱికి వెసం
బట్టికొని యతనిఁ బెడగే, ల్గట్టె పెలుచ నార్చెఁ దద్బ✻లము పెల్లగిలన్. 218

వ. ఇట్లు సుశర్మం బరాజితుం జేసినఁ జక్రరక్షకుం డైనశోణాశ్వుండు మొదలుగా నాప్తభృత్యవర్గంబు ననుజుండైనసువర్మలోనైనబంధుజనంబులు నాదిగాఁ గలపరివారంబు పలాయనపరాయణం బగుటయు వెనుకొని మొయిది గోధనవర్గంబు మరల్చి కరితురగరథంబులం దలమీఱి పొదివి తెచ్చి యున్నపాలికి వచ్చి తాను మున్ను త్రిగర్తేశురథంబుకడ నిలువ నియోగించి యున్నతమ్ములం గూర్చుకొని తమయంతవట్టును నొక్కట విరాటునకుం బొడసూపిన. 219

క. ఆదరము సంభ్రమంబును, మోదంబును దనమనమున ✻ ముప్పిరిగొన నా
భూదయితుఁడు వివిధప్రియ,వాదంబుల గారవించె ✻ వారల నెల్లన్. 220

వ. ఇట్లు సంభావించి పాండవాగ్రజు నవలోకించి. 221

క. మానముఁ బ్రాణముఁ గాచితి, వీనికి సరి గాఁగ నీమ్య✻దికిఁ బ్రియ మొసఁగం

---

1. క. గ. పడిఁ జేసెన్...నిరువేయింటిని రథ్యసూతతతంబులు గాన్. 2. జ. కెలఁగి.

గా నాకుఁ జేయ నయ్యెడు, దాని నెఱుఁగఁ గాన మత్స్యదేశము గైకొనవే. 222

తే. ఒడలు సిరియును నాకు నీ వొసఁగినవియ, కాన దగ సమర్పించెదఁ గరుణ నీవు
సమ్మతించి యిమ్మత్స్యదేశంబు గావు, పంచి పనిగొని నన్ను రక్షించికొనుము.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుం డతని కిట్లనియె. 224

చ. మనుజవరేణ్య నావలన నీ వమన్నన యట్టిద కాదె శత్రుమ
ర్దన మొనరించి మత్స్యనగరంబున కుత్సవ ముల్లసిల్ల నీ
చనుటయు నాకుఁ దేజమును సంపదయుం గరిమంబుఁ గాక యి
ట్లనఁ దగునయ్య యే నిచట నైనది యేటిది యింత యేటికిన్. 225

క. అను పలుకులకును విస్మయ,మును సంతోషమును జిత్తమునఁ బెనఁగొన నా
జనపతి ధర్మతనూభవుఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె మఱియు గౌరవ మొనఁగన్.

క. ఉపకారమొ బంటుతనమొ, కృపయో పెంపో సమగ్రకీర్తిప్రియమో
రిపుదుస్సహ మగు నీ రణ,నిపుణతకుం గారణంబు నెయ్యమొ యెఱుఁగన్. 227

ఉ. మంటయుఁ బోనిశాత్రవసమాజము నించుక యేని శంక లే
కంటఁగఁ దాఁకి [1]వెండి తెగటార్చె మహాద్భుతశక్తిశాలి యీ
[2]వంటలవాని చేసిన యపార్యపరాక్రమ మొండు చోటులం
గంటిమె వింటిమే యితఁడు కాఁడె వెనర్ప గెలిపించె నన్ననిన్. 228

క. కంధరములు వెగి తలలు వ,సుంధర నతిపక్వతాలసుభగఫలాళీ
బంధురత రాలు దాము, గ్రంథి పగ యమీఁదఁ గివిసి కవిసిన యెడలన్. 229

క. ఎక్కడఁ జూచినఁ దానై, యక్కజ మగు కడిమి కలిమి నరిసేనఁ గరం
బుక్కడఁచెఁ దంత్రీపాలుం, డొక్కఁడ పాలించె నీరణోత్సాహమునన్. 230

క. ఈనలువురు దక్కఁగ మన, సేనల, నొక్కరుని నైనఁ జేడ్పడనిభటుం
గానం జెలి కడ నైనం బూని తలఁగునతఁడు చూవె పురుషుం డెందున్ 231

ఉ. కావున మీకు దంతిహయకాంచనరత్న విభూషణంబులున్
దేవనితంబినీజనసదృత్యమృగాక్షులు నాది గాఁగ నా
నావిధవైభవంబులు మనంబుల వాంఛలకుం దగంగ నీ
కేవిధి నీఁగువాఁడ ఋణ మెయ్యది యేనియు వేఁడుఁ డిచ్చెదన్. 232

క. అనవుడుఁ బాండుతనూభవు, లనఘా యిట్లింతయుం బ్రియంబున సంభా
వన సేసితి మా కిదియే, ధనము వడయుదానికంటెఁ దక్కువె చెప్పుమా. 233

—॰ ధర్మరాజు సుశర్మను సపరివారంబుగా విడిపించుట ॰—

వ. మమ్మెఱవుగాఁ దలంచి యిమ్మెయి నిట్టట్టన వలవదు పురంబున కరిగి యమ్మెయి
నీ కెట్లు ప్రియం బట్లు మన్నింపు మని రందుఁ గంకుండు మఱియు నిట్లనియె.

క. తగ నొక్కటి వేఁడెద నిను, జగతీశ్వర యిచ్చు టొప్పు • సరథగజాశ్వం

1. పీఁడె. 2. వంటలవాఁడు సేసిన.

బుగ విడిచి పుచ్చు మిప్పుడ, త్రిగర్తపతి నిదియ నాకుఁ బ్రియ మెబ్భంగిన్.

వ. మననగరంబునకుం జయఘోషణం బంపుము పురంబున వారలు వేయి భవద్విజయ
ఘోషణం బాచరించి శోభనధ్వజోన్నయనంబును మంగళతూర్యనాదంబులును బర
స్పరగంధసలిలసేచనంబును గీతవాద్యనృత్తంబులును నాదిగాఁగల వివిధశుభా
చారంబులం బ్రవర్తింప నియోగింపవలయు ననిన విరాటుండును బనిచినం గాలరు
లు వేగునంతకు వీటికిం జని గెలుపు ప్రకటించి పట్టణాలంకరణప్రముఖనిఖిలభద్ర
విధానంబులు సేయించి రిట పాండవులును మత్స్యమహీవల్లభుండును సమస్తసేనా
సమేతులై విభవం బెసఁగ విలసిల్లుచు లజ్జావనతాననుం డగుసుశర్మ సపరిచ్ఛదం
బుగా విడిచి పుచ్చి గుత్తులకొలందికిఁ గృత్తంబు లయి పడి యున్నపాదంబుల
వలనం గెందలిరులసెజ్జలచందంబు లగుచోట్లును దునిసి చిక్కువడి యున్నయూ
రుకాండంబులవలన మదగజంబులు సొచ్చినకదలీవనంబులం బోనియెడలును
బ్రోవులు గొని యున్న క్రేవులవలన లావు గలయంచపిండు పేరాఁకలి నఱిమిఁజెం
బెఱికినఁ గుఱుకులు గట్టినమృణాళనాళంబుల నొప్పు కమలాకరోద్దేశంబులఁ గ్రేణి
సేయు ప్రదేశంబులును నంగుళీయకరుచు లడర నెఱిం జాఁగిపడి యున్నబాహాదం
డంబులవలన నురగనివాసంబుల ననుకరించుతలంబులును గీలాలజలంబులపయిం
దేలుచు నవ్విన ట్లున్నశిరంబులవలన వికచారవిందదీర్ఘికల విడంబించుతావులును
నవయవభేదంబు లడంగునట్లుగాఁ దుత్తునియలై పడియున్నగాత్రంబులవలనం గృ
తాంతమహానసశాలలపగిది నొప్పుపట్లును గలపొలికలను గలయంగనుంగొనుచు
వెడలి చంద్రికాసుందరం బగునొక్కసైకతస్థలంబున నారాత్రి పుచ్చి రనిచెప్పిన
విని మఱునాఁటివృత్తాంతం బెట్లయ్యెనో యని సాదరంబుగా నవలోకించిన. 236

చ. అపరిమితప్రకార వినిశ్వరస్తసమస్తవికార షట్ప్రమా
ణపరమదూర గాఢభజనక్రమగత్యనుభావసార దే
వపితృపథప్రవర్తన విసర్జననిర్మలచిత్తచోర శాం
తిపర మహాత్మ సంసరణతీర నిరంజన భక్తరంజనా. 237

క. విజ్ఞానానందరసా, భిజ్ఞహృదయకమలహంస భీమదురితమ
ర్మజ్ఞ వివిధాభిధానా, యజ్ఞాత్మకరూప నిశ్చలావ్యయదీపా. 238

మాలిని. త్రిజగదవననిత్యక్రీడనోద్యత్ప్రమోదా
రజనిచరవిఘాతారంభలీలావినోదా
భజననిరతసౌఖ్యప్రాపిజాగ్రత్ప్రసాదా
నిజతనువిభవత్వన్నిర్మలనాచ్ఛిన్ననాదా. 239

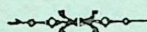
గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున విరాటపర్వంబునందుఁ
దృతీయాశ్వాసము. 240

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము,

విరాటపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము.

మదరేఖ విషాదని
రామాహితగాఢశమధురానిర్భరని
స్థామర్దితవివిధవికా
రామలచేతోనివాస హరిహరనాథా. 1

భూమింజయుఁడు గోవుల విడిపింపఁ గౌరవులతోఁ బోరుటకుఁ బో నెన్నుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

క. సూర్యోదయావసరమున, దుర్యోధనుబలము ప్రబలదోర్బలలీలా
ధుర్యగతి నడచె భీష్మాచార్యరవిసుతాదియోధసంఘోద్భట మై. 3

వ. నడచి మత్స్యనగరంబున కనతిదూరంబున విరాటుపశుగణంబులం బొదివి పట్టి యెడ ముక్కడిమూఁకలు సని యెక్కడెక్కడ నని తలపడినం గృపాశ్వత్థామ శకుని దుశ్శాసన కర్ణ దుర్ముఖ ప్రముఖరథికజనంబులు గోపాలవర్గంబు నసర్గళ ప్రసారం బగుశరాసారంబునం గప్పినం గని కౌరవబలం బగుట యెఱింగి బెగ్గలించి గవాధ్యక్షుండు రథంబు దోలికొని యాక్రోశించుచుం బురంబున కరుగుదెంచి రాజమందిరద్వారంబుఁ జొచ్చి రథావతరణంబు సేసి యంతఃపురంబున నున్నభూమింజయుం గాంచి ససంభ్రమంబుగా నిట్లనియె. 4

మ. ధరణీచక్రము సంచలింపఁగ సముద్దాంతంబు లై గ్రక్కునం
గురుసైన్యంబులు వచ్చి ముట్టికొనియెం గోవర్గమున్ వేగమై
మరలం దెచ్చుటకుం గడంగుము రిపుత్రస్రపాలలోకంబు నీ
శరజాలంబులపాలు సేయుము భుజోత్సాహంబు శోభిల్లఁగన్. 5

ఆ. తేరుఁ బూన్పఁ బంపు తెప్పింపు దృఢతను, త్రాణ ముగ్రచాపబాణపూర్ణ
తూణఘనగదాసితోమరచక్రాదు, లనువుగా నొనర్పు మతిరయమున. 6

చ. విరటుఁడు నిన్ను నెప్డుఁ బదివేవురముందటఁ జెప్పు బాహువి
స్ఫురితుఁడు శౌర్యశాలి కులభూతివిశేషవిధాయకుండు భూ

భరణవిశారదుండు జనసభవ్యతపఃఫలసంభవుండు గా
తరపరిరక్షకుం డనుచు దానికి నీవుగఁ జేయు మిత్తఱిన్. 7

క. అని కాంతాజనములలోఁ, దను నగ్గించుటయుఁ బొంగి దర్పోద్ధతి ని
ట్లను నుత్తరుండు దనమన,మున సంగరకౌతుకంబు ముడివడు చుండన్. 8

ఉ. [1]ఎత్తునఁ గొందుఁ గౌరవుల నెల్లను మార్కొని రేని గోవులం
దెత్తు ముహూర్తమాత్రమునఁ దేరికి సారథి లేమిఁ జేసి నా
చిత్తమునన్ విచారదశ సెందెడు నెవ్వఁడు గల్గునొక్కొ నా
కిత్తఱి నేఁ గదా కడప నెంతయు నేర్తు [2]రథం బనం బురిన్. 9

క. తగుసారథి దొరకొనినం, బగతుర భంజించు టెంతపని కదుపుల ద
వ్వుగఁ గొని పోదురొక్కో యి, ట్లగునె కలండేని సూతు నరయుం డెందున్. 10

చ. కురుపతిభీష్మకర్ణకృపకుంభజముఖ్యులు మత్సముద్యమ
స్ఫురణము సూచి పార్థుఁ డను బుద్ధిఁ గలంగఁగ బెట్టు గిట్టి సం
గరమున నోర్చి యేఁ బసులఁ గ్రమ్మఱఁ దేరక యున్న నన్ను భూ
వరుఁడు సుహృజ్జనంబుఁ బరివారముఁ జిత్తములందు మెత్తురే. 11

వ. అనునప్పుడు తత్ప్రదేశంబున నునికిం జేసి, 12

క. విని ద్రుపదధరణీపతినం, దన సామర్ష్యాపహాస్యతరళహృదయ యై
చని తద్వృత్తాంతము [3]మె, త్తనివలుకులఁ జెప్పె నింద్రతనయునితోడన్. 13

వ. అతండు నజ్ఞాతవాసవత్సరం బతీతం బగుట నిరూపించి పాంచాలి కిట్లనియె నీవు వోయి వారలతో నిట్లనుము మన బృహన్నలకు సారథ్యంబు సేయుసామర్థ్యంబు గలదు దొల్లి ఖాండవదహనంబునం బాండవమధ్యమునకు సారథి యై యతని చిత్తంబు వడసె మఱియుఁ బెక్కెడలం దదీయం బగురథంబు గడపఁ దాన యై యుండు నేను నెఱుంగుదుం దత్సాహాయ్యంబునం గురుసైన్యంబుల జయింప వచ్చుటకు సంశయంబు వలవ దనుము వా రే మనిరేని మఱియుం దగ నాడి నన్నుం బిలిపించునట్టి తెఱంగు గావింపు మన నట్ల చేయుదు నని సైరంధ్రి యుత్తర యున్నయెడకుం బోయి,

చ. జనపతినందనుండు దగుసారథి నారయు చున్నవాఁ డెఱిం
గినపని సెప్పఁగా వలయుఁ గ్రీడి మనంబున మెచ్చునట్టినే
ర్పును భుజశక్తియుం గలిగి యూఁకికి నెక్కినసూతవృత్తి నై
నని సఖి సన్న యేత్తెఱ బృహన్నలకుం గల దంబుజాననా. 15

తే. అర్జునునకు ఖాండవదహనాదు లైన,విక్రమము లాబృహన్నల వెరవులావు
గాదె జయ మొనరించె లోకంబు లెఱుఁగ,నువిద దీని నెఱింగింతము త్తరునకు.

క. అని యమ్ముదితయుఁ దానును, జని యతనికి నత్తెఱంగు సముచితముగఁ జె

---

1. క. ఎత్తెలఁ; గ. ఎత్తలఁ; జ. ఎత్తెరఁ. 2. జ. రథంబు నాపురికిఁ. 3. క. నాతనిపలుకులు,

ప్పిన నక్కుమారువరుఁ డి, ట్లనియెం బాంచాలితోడ నల్లన నగుచున్. 17

తే. అకట సైరంధ్రి నన్ను ని ట్లాలిగొనఁగ, నేల చక్కఁగఁ గను విచ్చి యేను జేసి
జూడరోయుదు రణమున నూతకృత్య,భరముదాల్చుట కెమ్మెయిఁ బనుచువాఁడ.

వ. అదియునుం గాక. 19

చ. కురుబల మేఁగుదెంచె[1]నట గోవుల బట్టఁ బట్ట దానిపైఁ
బరిగొని శౌర్యసంపదయు బాహుబలంబును జూపఁ బూని యే
నరిగెద[2]నట్టె తేరికి బృహన్నల సారథి యైన దీని న
వ్వారె పురిలోన నింతకఱవా రథచోదకు లింత యేటికిన్. 20

వ. అనిన విని సైరంధ్రి యతని కి ట్లనియె. 21

ఉ. కౌరవసేన గాదు త్రిజగంబులు నొక్కట నెత్తివచ్చినం
దేరు బృహన్నలావశగతిం జరియించిన గెల్వవచ్చుఁ ద
ద్వీరగుణంబుసొంపు పృథివీవరనందన ము న్నెఱుంగుదుం
గారణజన్మ మై తనువికారము వచ్చినఁ బెంపు దప్పునే. 22

వ. అనవుడు. 23

క. మన మురియాడుచు నుండఁగఁ, దన కొరు లప్పటికి లేమి ధరణీశ్వరనం
దనుఁడు బృహన్నలఁ బిలువం, బనుచుట కొడఁబడినపలుకుపలుకుటయుఁ దగన్. .

వ. సైరంధ్రి డెసఁ గనుంగొని యేను బోయి తోడ్కొని వచ్చెద నని పూని. 25

సీ. అడుగులనునుఁగాంతి నవ్యోష్ఠ పద్మరాగంబుల నెలకట్టుకరణి నొప్పఁ
బాలిండ్లు దను వెడ ప్రాలింపఁ జెన్నొందు, [3]నసదుఁగొఁదీఁగె యల్లాడుచుండఁ
దఱివేచి వెనువెంటఁ దగులు కామాంధకా,రములీలఁ గ్రొవ్వెద గొమరుమిగులఁ
గర్ణభూషణమౌక్తికప్రభాడోలన, మూషణ[4]దీప్తుల నినుమడింప

తే. నందియలమొరపంబున కరుగుదెంచి, ప్రోదిరాయంచ రయమునఁ బోవునవ్వి
ధంబు దగ నభ్యసించుచందమునఁ దోన, చనఁగ నుత్తర నర్తనశాల కరిగె. 26

ఆ. మెఱుఁగు[5]మొగిలుసొచ్చు తెఱఁగున నాట్య మం,దిరముసొచ్చి తనదు గురువు కడకు
నరిగి నెమ్మి నిట్టు లను నింతి ప్రార్థనా,వినయసంభ్రమములు పెనఁగొనంగ. 27

క. ఇచ్చట నొకకయ్యంబునఁ, జచ్చె మదీయాగ్రజన్ము సారథి తగువాఁ
డెచ్చోట లేమి నాతం, డచ్చుపఱుపఁ డయ్యెనీ క్రియకు నొండొకనిన్. 28

వ. అది యట్లుండె నేఁడు కౌరవులు పసులం బట్టిరని కూయి వచ్చిన నన్న సన్నద్ధుం
డై వెనుకం దగుల నమకట్టి సారథ్యంబు సేయువాఁడు లేమికి విషాదంబు నొందిన
నీకందువ సైరంధ్రి సెప్పినం బ్రియం బంది నిన్ను దోడ్తేర నన్నుఁ బనిచిన నేనును
నీపాల నాకుఁ జనవు గలుగుటం జేసి యెల్లవిధంబులం దెత్తునని పూనివచ్చితి నీవును
నాపలుకులు గుఱుచసేయక నీ పెంపును బ్రకటంబుగా నయ్యుత్తరకుమారునకు

1. ఘు. నట. 2. జ. నట్టి. 3. 'తనును' అని యు ప్రతులు, 4. క. రోమలు. 5 క.గ. మొయిలు.

రథంబు గడప నియ్యకొని యిరయ్యాపదఁ దలఁగవలయు నిక్కాడంబడక తక్కుట
నావలనివాత్సల్యంబు గొంతఱపఱచుట యనిన నమ్ముగ్ధియపలుకులు ముద్దు సేసి.

క. నగుచు బృహన్నల యిట్లను, జగతీశ్వరపుత్త్రి నాకు ♦ సారథ్యమునే
ర్పు గలదె నీమాటకు నే, మిగులంగా నెఱతుఁ బాదము ♦ మీఁ [1]ద ట్లుండెన్.

క. భవదీయప్రార్థనచేఁ, దివిరి పరమదుష్కరములు ♦ దీర్చి యయినను
త్సవ మొనరించెద సారథ్యవిధం బొకఁ డనగఁ నేల ♦ యంబుజవదనా. 31

వ. అనుచు సంగీతనిలయంబు వెలువడి సలీలంబుగా మెత్తమెత్తన నడతెంచుమత్త
శుండాలంబునుం బోలె. 32

—౦౦ ఉత్తరుఁడు బృహన్నలను దనకు సారథిఁగా జేసికొనుట. ౦౦—

తే. [2]అరుగుదెంచుబృహన్నల ♦ నంతనంతఁ, గని నృపాలసుతుం డను ♦ గారవమునఁ
గౌరవులతోడఁ గయ్యంబు ♦ గలిగెనాకుఁ, గడఁగి నేఁడు రథమ్మీవు ♦ గడపవలయు.

క. [3]వే రమ్ము మైమఱువు దొడి, తే రెక్కుము [4]దప్పఁ గ్రుంకఁ ♦ దీఱదు నీకున్
సైరంధ్రి సెప్పె నీ దగు, [5]వీరమ్మున పెంపు లావు ♦ వెరవును మాకున్. 34

చ. అనుటయు నాటపాట గలు ♦ యప్పటికిన్ నన్నుఁ గోరి పిల్వఁ బం
చినఁ దగుఁగాక సంగరము ♦ చేతకు సారథి గమ్ము రమ్ము నీ
వను టుచితంబె యెల్లెడల ♦ నారసి బాహుబలాఢ్యుఁ డైనయొ
క్కని రథ మేడ్తెఱం గడపఁ ♦ గా నియమింపుము రాజనందనా. 35

వ. అనిన విని వైరాటి కిరీటి కిట్లనియె. 36

ఉ. ఖాండవ మేర్చునప్పుడు దగర్ రథచోదకవృత్తి సల్పి యా
ఖండలసూతికిన్ జయము ♦ గల్గ నొనర్చినయట్టిబుద్ధియుర్
దండితనంబు నీయెడన ♦ తక్కొనె నాదెస మైత్త్రి పెన్పు మిం
కొండొకమాట దక్కుము రణోత్సహనం బొనరింపు గ్రక్కునన్. 37

తే. అనిన నాతనిమాటకు ♦ నడ్డమాట, వెఱచినట్టితెఱంగు భావించి యల్ల
నియ్యకొనుటయు నమ్మనుజేంద్రసుతుఁడు, దృఢతనుత్రాణ మతనికిఁ ♦ దేరఁ బనిచె.

క. తెప్పించి తొడుగు మీ వని, యొప్పించిన నిట్టు నట్టు ♦ నొఱవలుగా మైఁ
గప్పికొని యాబృహన్నల, యప్పును నగుపించె నచటి ♦ యబలాజనమున్. 39

క. ఉత్తరుఁడు సత్వరంబుగఁ, దత్తనువున మఱువు [6]దొడిగి ♦ తానును వ్యాఘ్రో
దాత్తం బగుకంకట మిడి, చిత్తము పసిఁ గ్రమ్మఱింపఁ ♦ జిడిముడిపడఁగన్. 40

వ బృహన్నల నవలోకించి. 1

క. హయములఁ బూన్పుము రథమున, రయమున సిడమెత్తుమిపుడ ♦ రావలయును గో

1. క. చెలుండెన్. 2. చ. అరుగుదెంచుబృ ♦ హన్నలనంతఁ తఁ । గనినృపాలసుతుడు ♦ గౌరవమునఁ । గౌరవులకు నాకుఁ ♦ గయ్యంబుగలదీవు । గడఁగి నేఁడు రథము ♦ గడపవలయు' అని కొన్నిప్రతుల పాఠము. 3. ఘ. చేరిమ మైమఱువుం 4. క. గ. దనప్పఁ గ్రుంక. 5. క. వీరమ్మును, 6. జ. దొడిచి.

[illegible]ము గాని యస్మదీయవిజయ మభినందింపఁ బురముకు జను లెదురుకొన్నఁ.
తే. అనిన నీ వేమి పనిచిన నట్ల చేయ, వలయు నీ వున్నయెడ నుండవలయు నీవు
సన్నుదెనఁ జనవలయు నాశక్తి మెఱిఁగి పంచి పనిగొని కడిమిమైఁ బగఱ గెలుము.
వ. అని పలుకుచు మనంబున ముదం బొదవ నాధనంజయుండు. 44
క. కాంచనజాలాలంకృత, చంచత్తనులీల మెఱయుజవనాశ్వములం
బూంచి రథంబున మణిమయ, పంచాననకేతు వెత్తె బంధురభంగిన్. 45
వ. ఇట్లు సన్నాహంబు మెఱసినసారథిం జూచి యుత్తరయుం జెలులు నిట్లనిరి. 46
క. కురువీరుల గెలిచి తదం, బరములలోఁ జిత్రవర్ణభాసురములుగాఁ
దర మెఱిఁగి లోచనోత్సవకరములుగా బొమ్మపొత్తికలకుం దెండీ. 47
క. అనుడు బృహన్నల యిట్లను, జనపాలకనందనుండు జయలక్ష్మిం జే
[1]కొనునపు డీరలు దెచ్చుట, పని యే యటు సూడుఁ డెల్లభంగులఁ దెత్తున్.
వ. అనుచు ధనుస్తూణీరకృపాణముద్గరాదివివిధసాధనంబులు రథంబుపైఁ బదిలంబుగా నిడి నొగ లెక్కి పగ్గంబుల స్రుక్కు సక్కంజేయ నుత్తరుండును బసులం బట్టినదెస గోపాలకు [2]నడిగిన వాఁడు పితృవనంబువల నని చెప్పిన వినుచు రథారోహణంబు సేసి వెడలి పౌరవృద్ధపుణ్యాంగనాభూసురసమూహంబులు బృహన్నలం జూచి తొల్లి ఖాండవదహనంబున నర్జునునకు నీకతంబున నయినమాంగల్యం బెట్టి దట్టిద భవత్సాహాయ్యంబున భూమింజయునక య్యెడు నని దీవించి సేసలు సల్లం బురంబు నిర్గమించి నిరర్గళపరాక్రముండయిన యాఫల్గును నైపుణంబున వల్గదశ్వాంచితరథంబు రయంబునకు మెచ్చుచుం బరేతనిలయప్రాంతప్రదేశంబు సేరం జని.
సీ. అభినవజలధరశ్యామంబు లగునెడ, లాకుజొంపంబుల ననుకరింప
సాంధ్యరాగోపమచ్ఛాయంబు లగుపట్లు, కిసలయోత్కరములఁ గ్రేణిసేయ
రాజమరాళగౌరము లగుచోటులు, దఱచుఁబూఁబొదలచందంబు నొంద
ఖద్రుచిసమాననాకృతు లగుతావు, లడరెడు[3][illegible]పుప్పొడులట్లు మెఱయఁ
తే. గలయ నెగసి ధరాధూళి లలితవనము
పొదికి [4]వలిఁ గాఁపు వో యెసఁగ తెఱఁగుఁ దాల్ప
గోగణము ముంగలిగ నేల గోడిపడఁగ
గదచుకౌరవరాజసైన్యంబుఁ గనియె. 50

—— ఉత్తరుఁడు కురుసైన్యంబు గనుంగొని భయభ్రాంతుం డగుట. ——

క. కని యుత్తరుండు గరుపా, టినమేనును దలఁకుమనముఁ జిచ్చువడినచూ
పును నై తొట్రుపడుచు ని, ట్లనియె దిగులు పొచ్చి యాబృహన్నలతోడన్.
శా. భీష్మద్రోణకృపాదిధన్వినికరాభీలంబు దుర్యోధన
శ్రీపాదిత్యపటుప్రతాపవిసరాకీర్ణంబు శస్త్రాస్త్రజా

1. క. కొనుటే చీరలు. 2. జ. గోపాలకుల నడిగిన వారు. .. చ. పుష్పాళ్యకడిమి. 4. క.గ. వరిగాఁపు.

లోకమ్మస్ఫారచతుర్విధోజ్జ్వలబలాగ్రత్యుగ్రం బుద గ్రధ్వజా
ర్చిష్మత్త్వాకలితంబు సైన్య మిది యేఁ * జేరంగ శక్తుండనే. 53

క. అకృతాస్త్రుఁడ బాలుఁడఁ గా, ర్ముకవిద్యాప్రౌఢిమై నిరూఢు లయినయా
శకుని జయద్రథ. దుర్ముఖ. వికర్ణ కర్ణాది యోధవీరుల కెదురే. 54

క. ఇట్టగు టెఱుఁగక వచ్చితి, పట్టాకో మనభంగి వీర * లిందఱును గడుఁ
బెట్టిదులు మనకు మార్కొను, నట్టికొలఁది గాదు భీతి * యడరెడుఁ దోడ్తోన్.

ఉ. కౌరవసేనఁ జూచి వడఁకం దొడఁగెన్ మదితోన మేను నీ
వూరక పోవు చున్కి యిది * యొప్పునె యిప్పటిభంగిఁ జూచిన
న్వీరుల నేను మార్కొనమి * నిశ్చయ మట్లగుటన్ రయంబునం
దేరు మరల్పు ప్రాణములు * దీ వన మున్ [1]వినవే బృహన్నలా. 55

వ. అనిన దరహసితవదనుం డగుచు శతమఖతనయుం డతని కిట్లనియె. 56

చ. అసదృశలీలఁ బొల్చురథికావలి నిట్టిదఁ జనంగ వెట్టినే
మసలక యూమిషంబు గొని * మార్గము వట్టినతుచ్ఛసైన్యమున్
వెసఁ జని ముట్టిగోధనము * వేగ మరల్తముగాక యిమ్మెయిం
బసు లటు వోవఁగా మరలఁ * బాడియె నీకు నరేంద్రనందనా! 57

ఉ. అంతిపురంబులోనఁ గలయంగన లెల్లను నెమ్మనంబులన్
సంతస మందఁగాఁ బసులఁ * జయ్యనఁ దెచ్చెద నంచుఁ బూని నీ
వెంతయు మేటివై యరద * మెక్కి రయంబున వచ్చి యిచ్చటన్
దంతితురంగసద్భటకదంబముఁ జూచి కలంగు టొప్పునే. 58

ఆ. అనినపలుకులకు బృహన్నలఁ గనుఁగొని, యెలుఁగు [2]వడఁక నాతఁ డిట్టు లనియెఁ
బసుల దయ్య మెఱుఁగుఁ * బడఁతులసంతోష, మేల నాకు ననికిఁ జాల నేను. 60

వ. అనవుడు.

చ. తనభుజశక్తియున్ రిపులదర్పము నేర్పడ జూచిచూచి యె
ట్లును దెగ కున్నఁ బోక యిది * లోకముచక్కటి శూరు లైన దీ
నిని మది మెచ్చ రీబలము * నీదెసఁ దేఁటియుఁ జూడ వింతకున్
మును భయహేతు వైనవిధముం దగఁ జెప్పుము నాకు నిత్తఱిన్. 61

సీ. దసలు బీఁటలు వాఱఁ * దివురు[3]చిందములకో,లాహలంబులకుఁ గలఁగఁబడక
యురవడి సేనలు * [4]దెరలఁ బైఁ దోఁ తెంచు, ధూళి పెల్లడరినఁ * దూలవోక
చతురంగబల మతిసాంద్రతఁ గవిసిన, నుగ్గలికమునకు * బెగ్గడిలక
శస్త్రాస్త్రములు రథ్యసారథివర్మాంగ, తతి నాటుటఁ జూచి * తల్లడిలక

తే. బహువిధంబులఁ బగతురబరవసమున, నిత్తెఱంగునఁ గలుగుక్రందెల్ల నోర్చి

1. జ. వినవే. 2. ఘ. వడఁగ. 3. క. చిందంబుల, కోలాహలములకుఁ గుదియఁబడక,
4. క. గ. దెరలుపైఁ.

నిల్చి గెల్చిన సత్కీర్తి నెగడుఁగాక, దవ్వుదవ్వుల [1]నిల్చిన నవ్వ రెట్లు. 63

చ. అనుదివిజేంద్రనందనున కమ్మనుజేశ్వరసూనుఁ డిట్లనన్
వినుము త్రిగర్తవాహినులు విక్రమసంపద సొంపు మీఱ గో
ధనములఁ బట్టినం బఱి యుదగ్రత సైన్యము లెన్ని యున్నియుం
గొని యట పోయెఁ గాన మనకుం బురి బాసట లేర యెవ్వరున్. 63

తే. ఒంటి దలపడి కురుసేన నోర్చువాఁడ, నే యి దేటికి వెడమాట లిట్టు లాడ
వారు గానకముందఱఁ దేరు దోలు, కొని రయంబునఁ బురి కరుగుటయ నీతి. 65

వ. అనినం బార్థుండు పార్థివనందనున కిట్లనియె.

క. [2]వెగడొంది యిట్లు వలుకఁగ, నగునే పగతురు ప్రమోద మందఁగఁ బసులన్
దిగ విడిచి పురజనంబులు, దెగడంగా మగిడి పోక దీనత గాదే. 66

వ. అట్లుం గాక. 67

మ. నను సైరంధ్రి గడంగి పేర్కొనియె దానం బెంపుమైఁ బిల్చి తో
డని తోడ్తెచ్చితి నీవు బంటుతన మట్లగ్గించి పౌరాలి దీ
వన నిచ్చెం దుదిఁ బోయి కౌరవులు గోవర్గంబుఁ గొంపోవఁగాఁ
గని యేఁ గ్రమ్మఱి రిత్త పోదునె భయోత్కంపంబు నీ కేటికిన్. 68

తే. చిత్తవృత్తి యొక్కించుక చిక్కఁ బట్టు, మిపుడ కౌరవసైనికు లెల్లఁ జూచి
వెఱఁగువడ వేగమును లావు వెరవు మెఱయఁ, గదుపుఁ బెట్టించి పోదము గ్రమ్మఱంగ.

వ. అనుచు వివ్వచ్చుండు గడంగి తేరు వోవ నిచ్చుటయు నాననంబు పల్లటిల్ల మాన
సంబు దల్లడిల్ల నాభూవల్లభకుమారుండు. 70

క. దవ్వుల విఱిగినఁ బొరులు, నవ్వుదురనె మేలు మేలు నను నాఁగకు నీ
క్రొవ్వఱుగ దేనిఁ దలపడు, మెవ్విధిఁ జని తేని ననుచు నెత్తినభీతిన్. 71

క. శరములు శరాసనము న,య్యరదముపై డిగ్గ విడిచి యతిరభసమునన్
ధరణికి లంఘించి వెసం, బురిదెసకును లజ్జ వీటిఁ బోవం బాఱెన్. 72

వ. ఇట్లు పాఱినం దనమనంబునం గుత్సించుచు బీభత్సుండు యుగ్యంబులపగ్గంబులు
నొగల ముడిచి రథంబు డిగ్గ నుఱికి లంబకేశభారుండును నాందోళితరక్తాంబర
యుగళాంచలుండును నగుచు నతనివెనుకం బఱచుసమయంబున నిలిచి కనుం
గొనుకౌరవబలంబునందు. 73

ఉ. అజ్ఞులు కొంద ఱప్పుడపహాసము సేయుచు గూఢరూపరే
ఖాజ్ఞత లేమిఁ దద్వికృతకాయముమీఁదను దృష్టి నిల్పఁగాఁ
బ్రాజ్ఞులు మూర్తిసౌమ్యతయు బాహులదీర్ఘతయుం [4]భటత్వత
త్త్వజ్ఞతయున్ గతిస్ఫురదుదాత్తతయుం గని సంశయంబుతోన్. 74

1. విఱిగిన. 2. జ. వెగడొంది. 3. క. దృష్టి. 4. క. గ. పటుత్వ.

తే. ఆఁడుఁజందంబుఁ బురుషసమాకృతియును
గలిగి యున్నవి యొప్పు నూష్మలతసొంపు
వికృతవేషాకృతంబు [1]లై వెలయ కితఁడు
నివుఱు గవిసిన మెఱయనినిప్పుఁబోలె. 75

ఉ. బాహులచాయ యుర్వి గమనంబుభంగియు నర్జునునట్ల దీన సం
దేహము లే దితండు దన తేజము డాఁపగ మత్స్యభూమిభృ
ద్దేహమునందుఁ బేడి యనఁ గీడ్పడి యుండెనొ కాక యీకురు
వ్యూహముతోడికయ్యమున కొండొకరుం డిటు లొంటి వచ్చునే. 76

చ. విరటుఁడు [2]దక్షిణంబునకు వీరుల సారథులన్ నిజాజికై
పురిఁ గలవారి నెల్లఁ గొని పోయిన [3]నొంటులు లేమిఁ జేసి యు
త్తరుఁ డిట వచ్చు చుండి యరదంబు దగం గడపంగ నెవ్వరుం
దొరకొన కున్నఁ దా నితనిఁ దోడ్కొని వచ్చినవాఁడు నూఁడఁగన్. 77

చ. పరి ననుదెంచి గోగణముఁ బట్టి రనన్ విని పిన్న గాన మీఁ
దరయక రాజనందనుఁ డహంకృతిమైఁ బఱతెంచి సైన్యవి
స్ఫురణముఁ జూచి భీతిఁ దనబుద్ధి గలంగినఁ బాఱఁజొచ్చె ని
ప్పురుషునిశౌర్యసంపదయు భూరిబలంబు నెఱుంగఁ డేమియున్. 78

వ. అనుచు నిశ్చయరహితహృదయు లగు చుండ శుండాలరయలీలాసమరేఖం బగు గమనంబునం బురుహూతపుత్త్రుండు పదశతమాత్రప్రదేశపలాయితుం డైన భూమింజయు నెయిది పట్టికొనిన నతండు. 79

సీ. [4]వెలవెలఁ బాఱుచు వెగడొందుఁ [5]బెదవుల,తడి యాఱ నెంతయుఁ దల్లడిల్లుఁ
జల్లన నంగంబులెల్ల నిండఁ జెమర్చుఁ, బదములుఁ గరములుఁ [6]గుదియవడఁకు
హృదయంబు తటతటనదరంగఁ బెలుకుఱు,దీనదృష్టుల మోముఁ దేఱిచూచు
నెలుఁగు గద్గదికఁ దొట్రిల నేడ్చు విడు మని, ప్రార్థించు మాటఁ గీడ్పాటుదోఁప

తే. నిష్కశతశుద్ధ హేమంబు నిర్మలోజ్జ్వ
లాష్టవైడూర్యములుఁ దురగాఢ్యరథముఁ
గరటిదశకంబు నొకయూరుఁ బురము సొచ్చి
నపుడ యిచ్చెద నీ కను నార్తుఁ డగుచు. 80

క. నాతోడిప్రేముడిం గడు, నాతుర వై యెకురుచూచునంబను జేతః
ప్రీతిగఁ జని యాయమఁ బాడ,సూతుం బోనీఁ గదే విశుద్ధచరిత్రా. 81

---

1. క. నై◆వెలయు నితఁడు. 2. క. పట్టుదట్టముగ; జ. బెట్టుదిట్టముగ; ఖ. దండుదట్టముగ.
3. క. నొండొరులేమిఁ. 4. ‘వెలువెల’ యనియు ప్రతులం జూపట్టెడి. 5. ఖ. బెదవులఁ దడిపుచు.
6. గ. గుదులు వడఁగ; జ. గుదిల వడఁగ; ఖ. గుదువ వడఁకు.

అర్జునుఁ డుత్తరునిఁ దనకు సారథిగాఁ జేసికొనుట.

వ. అని మఱియు నానావిధదీనాలాపంబులం బ్రార్థించుచుండం బార్థుండు నగుచు
నతనిం దేరు సేరం దెచ్చి. 82

చ. వెఱవకు మన్న పోటు కురు § వీరులతోడ నశక్యమేని న
త్తెఱఁగది యేల నీ [1]కుడుగు § తేరికి సారథి గమ్ము నాకుఁ జి
చ్చుఱపిడు గట్టు లట్టడరి § శూరుల మొత్తము నుగ్గు సేసెదం
బఱపెద సేన రాజుధృతిఁ § బాపెద గోవులఁ గ్రమ్మఱించెదన్. 83

క. అనుచు నోడంబాటు లేక,న్నను నయ్యుత్తరుని నొగల § సడుకొన నిడి తా
నును రథ మెక్కి రథికుఁ డయి, చనియె నరుఁడు జమ్మి సేర § సమ్మదలీలన్. 84

వ. ఇట్లు సవ్యసాచి నిక్షిప్తాయుధం బైన శమీవృక్షసమీపంబునకరుగునవసరంబున
నిజరూపచ్ఛన్నుం డయ్యును బ్రస్ఫురణవిశేషభీషణుం డగునతనిం గనుంగొని
కౌరవసైనికులు గలంగినమనంబులతోడ నివ్వెఱపడి యుండ వారలం గనుంగొని
తోఁచు నుత్పాతంబుల నాలోకించి గురుం డిట్లనియె. 85

క. మాసె నభోమణి నక్కలు, గూసెం [2]గలయంగ దెసల § కుం బలుసాయల్
[3]సేసెం బఱమొయిళు లడరి, మ్రోసెం దమయంతఁ దూర్య § ములపధ్వను లై.

క. ఇగ్గజములు మిన్నకయును, మ్రొగ్గెడు నుత్తమతురంగ § ములు బాష్పజలం
బగ్గలము విడుచుచున్నవి, [4]దగ్గెడుఁ గారణము లేక § తడఁబడి పడగల్. 87

క. దగ్ధము లైనట్టులు స, మ్యగ్ధైర్యము లెడలె మండె § నాయుధచయముల్
దిగ్ధూమం బెసఁగె ససం,దిగ్ధము మన కాజి యగుట § దీనికిఁ దగఁగన్. 88

క. మొన లొఱపుగఁ దీర్చికొనుఁడు, దనతనవాహనము లాయు § ధము లెల్లజనం
బును ననువుసేసికొనుఁడో,పినయంతయుఁ గాచికొనుఁడు § బెదరక పసులన్. 89

వ. అని చెప్పి తా నప్పు డర్జును నెఱింగినవాఁడు గావున నతనికి నజ్ఞాతవాససమయ
భంగం బగునో యనుభయంబున సురనదీసూనువదనంబు వీక్షించి సన్నవాఱి
ని ట్లనియె.

చ. [5]ఎరవరి గాక వీఁడు కురు § వీరులకుం బొడసూపువాఁడె యు
చ్చైరు వొక న్రానిపేర నిట § సేరఁగ వచ్చుచున్నవాఁ డహం
కరణము కాని యొం డొకటి § గానఁడు మూర్తివిశేష మారయన్
సురపతియట్ల వీనిమదిఁ జూచొ ప్పది యెట్లొ మెఱుంగ నయ్యెడున్. 91

క. అనిన విని మొఱఁగికొని యూ,తసిమది సందియము మూన్పఁ § దలఁచి నరేంద్రుం
గనుఁగొనుచు నతనితోఁ జె,ప్పినభంగి నిరూపణవృత్తి § భీష్ముఁడు వలికెన్. 92

1. క. కుడుగు. 2. క. గ. జ. గలసెల్ల. 3. గ. సేసెఁ బఱ మొగులు గిడై; జ. వీసెఁ బఱ తొంగిటు లడరుచు.
4. ఘ. జ. త్రగ్గెడు కారణ... తడఁబడెఁ; 'త్రగ్గెడు' అని ముద్రితములు కొన్నిటఁ జూపట్టెడి. 5. జ. వెరవరి.

క. తలఁపఁగ రిపులకు నిమ్మగు, కొలఁదిఁ గడచి వచ్చితిమి యకుంఠితబాహా
బలము సెలవఁ దఱి యయ్యెను, జలింప వల దింక మనకు శత్రులవలనన్.

వ. అనవుడు నాచార్యుం డయ్యర్థంబు గనుంగొని పార్థునకు సమయభంగంబువలని సంకటంబు లేకునికికి మనంబునం బ్రియం బంది మొగంబునం దోఁపనీక పుయి లోఁట దక్కి యిట్లనియె. 94

శా. సింగం బాఁకటితో గుహాంతరమునం జేడ్పాటుమై నుండి మా
తంగస్ఫూర్జితయూథదర్శనసముద్యత్క్రోధమై వచ్చునో
జం గాంతారనివాసఖిన్నమతి యస్మత్సేనపై వీఁడె వ
చ్చెం గుంతీసుతమధ్యముండు సమరశ్లాఘాభిరామాకృతిన్. 95

ఉ. ఈతనితోడి కయ్యమున కియ్యకొనం దగువార లస్మదీ
యాతతసేనలోఁ గలుగు టారయ సంశయ మెల్లభంగి గో
వ్రాతనివర్తనంబు సుకరంబ కిరీటి కితండు రుద్రునిం
బ్రీతునిఁ జేసె నా వినమె పెంపెసలారెడు బాహుసంపదన్. 96

వ. అను పలుకు లాకర్ణించి కర్ణుండు కటకటంబడి కుంభసంభవున కిట్లనియె. 97

ఉ. పాండవపక్షపాతమునఁ బల్కెదు నోరికి వచ్చినట్లు ని
న్నొండన రాదుఁ జేసి యిది యొప్పునె కౌరవసేన కెల్ల నొ
క్కండవ మేటి వీబలము గర్వముఁ గుందఁగ నిట్లు శత్రుదో
శ్చండిమ కోహటించితి నిజంబునకున్ నరుఁ డింత యెక్కుడే. 98

ఆ. అతఁడు వచ్చెనేని నస్మచ్ఛిలీముఖ, పాతచలితహృదయపద్ముఁ జేసి
వెగడుపఱిచి యోధవీరుల కెల్లను, నుత్సవ మొనర్తు బాహుదర్ప మొప్ప. 99

వ. అనిన విని సుయోధనుండు రాధేయున కిట్లనియె. 100

ఆ. తప్పఁ బలికి తీవు సెప్పెద విను మిత్ర, యర్జునుండ యేని నడవి కేఁగి
భ్రాతృయుతముగాఁగ బండ్రెండువత్సరములును నంద నిలువవలయు [illegible].

క. ఒరుఁ డయ్యెనేని మామకశరాసనక్షిప్తదీప్తసాయకపంక్తిం
బరిమార్చెద వ్రేల్మిడి నచ్చెరువుఁ బ్రమోదంబు నొంది సేనలు [illegible]

క. అను పలుకులకును భీష్ముండును ద్రోణుండు ద్రోణసూనుండును గృపుఁడును [illegible]
లని యియ్యకొనిరి హృదయానురూపములైన[1] తెలివులాస్యము [illegible]

—✿ అర్జునుఁడు శమీవృక్షనిక్షిప్తంబైన గాండీవంబు గొనుట. ✿—

వ. అట్టియెడ శమీవృక్షసమీపంబున నరదంబు నిలుపం బంచి పార్థుం డుత్తరున కిట్లనియె. 104

క. ఇన్నగమునందు గాండీవ, మున్నది యది గాని మద్భుజోద్రేక [illegible]
సోన్నతి కోర్వవు పెద్దయు, నన్నువ లీ వింట్లు గుఱుచ లలఁతిబలంబుల్. 105

1. క. తెలుపు.

క. ఇవి నీకౌఁగకొలఁదివి వీఁ, రవినోదమునన్న నధికరథసమము లగుమ
ద్వివిధాటోపములకుఁ జా, లవు వి ల్లది నూఱువేల లా వరయంగన్. 106

క. వీనిఁ గొని గట్టిమైమఱు, వేసంగును మఱియు నెట్టి వేనియుఁ దునియం
గా నేయ నగును కైదువు, లేని [1]యలవు కలిమి పోర లెస్సై యున్నే. 107

వ. కావున నిమ్మహీరుహం బెక్కి యమ్మహనీయచాపంబు దెచ్చి యిమ్ము ధర్మజ భీమార్జుననకులసహదేవులు దమతమసమస్తాయుధంబులుఁ గూడం గట్టి యిందుఁ బెట్టినవా రాకట్టు విడిచి యందు గాండీవంబు పుచ్చినొని తక్కటియవి యొప్పటి యట్ల బంధింపు మని చెప్పి శవాకారంబున నున్నశస్త్రాస్త్రసంచయంబు సూపిన భూమింజయుం డతని కిట్లనియె. 108

క. శీనుఁగు నంటఁగ నగునే, భూనాథతనూజుఁ డనక పుయిలోడక న
న్నీనీచపుఁబనిఁ బనుపం, గా నీకుం దగునె పాపకర్మము గాదే. 109

వ. అనిన విని ధర్మనందనానుజుం డత్యాదరంబున. 110

ఆ. మనుజు లంట కుండ మఱువడఁ జేసిన, యస్త్రశస్త్రసంచయంబుగాని
శవము గాదు మత్స్యజనపాలపుత్త్ర యే, నట్టిదైనఁ బనుతు నయ్య నిన్ను. 111

క. నమ్ముము కైదువుమోపగు, జమ్మి వెసం బ్రాఁకి విడిచి చాపము నా కిం
దిమ్మనుడుఁ జేయునది లే, కమ్ముగ్ధుం డమ్మహీజ [2]మలసత నెక్కెన్. 112

వ. ఇట్లు త్తరుండు సమారూఢశమీవృక్షుం డగుటయు నరదంబుపయి నిలుచుండి పాండవమధ్యముండు వేవేగ విడువు మనవుడు నతండు నాయుధసంచయబంధం బెడలించిన. 113

క. మెఱసి యుదయించు గ్రహముల, తఱచుప్రభలఁ గేలిసేసి దశదిశలం గ్రి
క్కిఱిసి వెడలె నావిండ్లన్, మెఱుఁగులు నృపతిసయుదృష్టుల మిఱుమిట్లుగొనన్.

వ. అట్టియెడ నయ్యాయుధంబులు. 115

క. పెనుపాములచందంబున, నునికికి భయ మంది వడఁకు నుర్వీశసుతుం
గని తగుమాటలఁ గుంతీ, తనయుఁడు వెఱ వాపుటయు సతతం డచలితుఁ డై.

వ. [3]పొదువు విరియం దట్టి కనుంగొని నిరూపించి సారథీ యని సవ్యసాచిం బిలిచి యిట్లనియె. 117

క. ఇది యొకచాపము విస్మయ, మొదవించుచుఁ గొండచిలువ యొకొ నాఁ దగి యు
న్నది ఖచితకనకకమలస, ముదయద్యుతిసముపగూహనోజ్జ్వల మగుచున్. 118

వ. దీనిం బాండవులయం దెవ్వరు ధరియింతు రని మఱియు బహువిధంబు లగు నాయుధంబు లుపలక్షించి వేఱువేఱు వానిచందంబు లుపన్యసించి యివి యెవ్వ రెవ్వరి వని యడిగిన నర్జునుం డిట్లనియె. 119

1. చ. యెలువు. 2. క. మల్లన. 3. జ. పొది.

తే. తొలుత నీవు న న్నడిగినదొడ్డవిల్లు, గాండివము ఫల్గునున కేడుగడయు నదియ
సమరమున దేవదానవసమితి నైన, గెలుచు నశ్రమమున దానివలన నతఁడు.

క. ఆద్యపురుషోపలాలిత, ముద్ద్యోతితరోచిరుద్గమోగ్రం బది ని
శ్ఛేద్యము దివ్యజనన మన,వద్యం బది శార్ఙ్మకైకవరము కుమారా. 121

వ. అమ్మహనీయచాపంబు బ్రహ్మ శతసహస్రవర్షంబులు ప్రజాపతి చతుష్షష్టిసహస్రవర్షంబులు నింద్రుండు పంచాశీతిహాయనంబులు సోముండు పంచశతాబ్దంబులు వరుణుండు శతశరత్సమితియుఁ గ్రమంబునం ధరియించిరి వరుణుచేత నగ్నిదేవుండు వేడుకపడి పుచ్చికొని పదంపడి యద్భుతకర్మంబునకు మెచ్చి వివ్వచ్చున కిచ్చె నతండును నలువదేనేండ్లు ధరియింపంగలవాఁ డిట్టిది త్రిలోకపూజ్యమహిమ నొప్పుచుండు. 122

సీ. నీలోత్పలచ్ఛాయ నెరసి సౌవర్ణ వృ,షావలి నొప్పుబాణాసనంబుఁ
దాళప్రమాణసుందర[1]ము నై భర్మశా,ఖా[2]మృగాంచిత మగుకార్ముకంబుఁ
దీవ్రకుశానలదీప్తాకృతియుఁ గన,త్కనకమత్స్యంబులుఁ గలుగుధనువు
మెఱుఁగారుసారంబు మెఱయఁ గాంచనమయా,రములశోభిల్లుచాపమునువరుసఁ

ఆ. పాండవాగ్రజుండుఁ బవనపుత్త్రుఁడు నకు,లుండు దదనుసంభవుండుఁ బట్టు
నవి కుమార యగ్గ వాజినకోశమ,హాశరంబు పార్థునదియ చూవె. 123

క. ఎద్దెసలం దనరుచులు స,ముద్దీప్తము లగుచు నుండ నుజ్జ్వల మగున
య్యుద్దండగదాదండము, పెద్దయు నెడ మెచ్చి పట్టు భీముఁడు పోరన్. 124

అర్జునుఁ డుత్తరునకుఁ దన్నెఱింగించుట.

వ. అని చెప్పి మఱియు బాణకృపాణతనుత్రాణాదు లగువివిధసాధనంబులు వేఱువేఱ నిరూపించి గ్రక్కున నెఱింగించె నప్పుడు మహాత్ముం డగునయ్యుత్తరుండు పాండవోత్తము నెఱుంగమి ని ట్లనియె. 125

క. ఈమెడ నిట్టిమహానీ,యాయుధములు వెట్టి యెచటి కరిగిరి మనకాం
తేయులు బృహన్నలా తగ,నీమెఱిఁగినయంతవట్టు నిక్కము సెపుమా. 126

వ. అని సస్నేహంబును సగౌరవంబును సవిషాదంబునుంగా మఱియును. 127

క. ఏ నమ్మహానుభావుల, మేనల్లుఁడ వార లార్యమిత్త్రులు శత్రు
ఘ్నానాయకగర్వతమో, భానులు బంధుహితకార్యపరతంత్రాత్ముల్. 128

తే. అయ్యుధిష్ఠిరుఁ డెచ్చట నడఁగియున్న,వాఁడొ భీమునిపార్థునివర్తనంబు
లెమ్మెడల నేమిచందంబులయ్యె నకట,యాపిధాత్ర్యంచకవ లెందుఁ డాఁగిరొక్కొ.

క. భూపాలవల్లభాజన, దీపిక యనఁ జాలుద్రౌపదికి నెయ్యెడలం
దేపాటులు వాటిల్లెనొ, కాపురుషులవలన నిట్టికాఱియఁ బుట్టెన్. 130

క. కపటద్యూత మొనర్చిన, నృపతియు దుర్యోధనాదినీచుల[3]వలఁ బా

1. క. మైన. చ. మృగఖచిత మా. 3. గ. చే. నోటువడియె.

జీ పడియెం గడుం బెక్కుడుముల, రిపుమర్దనవీర్యభుజగరిష్ఠుం డయ్యున్. 131

క. వినఁబడ రెచ్చోటను ధమ, వినుతమహీరాజ్యమహిమ § విడిచి చనుట నే
మని విని మొదనో నీచే, ననుడు నతం డిట్లు లనియె § నాతనితోడన్. 132

వ. వారలకు వగవ వలవదు విధివశంబున వచ్చినయాపదకు నోర్చి బాస దప్పక తారును బాంచాలియు నొక్కటఁ బండ్రెండేండ్లు వనంబున వసియించి పదుమూఁ డగునేఁ డజ్ఞాతవాసంబు సలుపవలయుట నిట వచ్చి మనపీట [1]సవ్యాపన్నులై యున్నవారు వినుము వారి నెఱింగించెద. 133

క. కంకుఁడు ధర్మసుతుఁడు వల, లాంకుఁడు భీముండు కవలు § హయశిక్షకగో
కింకరులు సెప్పఁ దొడఁగితి, నింకఁ గొఱత వెట్ట నేల § యే నర్జునుఁడన్. 134

తే. అధిపనందన మాలిని § యనఁగఁ బరఁగు, కాంత ద్రౌపది దానికై § కాదె సింహ
బలునిఁదమ్ముల గంధర్వ § పతులు సంపి, రనఁగఁ జంపె మహోగ్ర § తనిలసుతుఁడు.

వ. అనిన విని భూమింజయుండు సంభ్రమాశ్చర్యసంశయంబులు మనంబున ముప్పిరిగొనం దప్పక చూచి సవ్యసాచికి వెండియు ని ట్లనియె. 136

క. చిరకీర్తిప్రియుఁ డగున, న్నరునకుఁ బది గలవు భవ్య § నామములు మనో
హరముగ నవి సెపుమా యెం,డరయక యే నమ్మెదను బృ § హన్నల నిన్నున్.

వ. అనుడు నతండు సస్మితాననుం డగుచు నర్జునుండు ఫల్గునుండు పార్థుండు కిరీటి శ్వేతవాహనుండు బీభత్సుండు విజయుండు జిష్ణుండు సవ్యసాచి ధనంజయుండు ననునివి పదియును నాపే ళ్ళనవుడు నుత్తరుండు పాండవమధ్యమున కి ట్లనియె.

క. [2]ఏమేమికతంబున నీ,నామంబులు సంభవిల్లె § నరునకు నవి చే
తోమోదంబుగఁ జెప్పుము, నీమదిఁ దత్త్వార్థంబు § నిశ్చిత మేనిన్. 139

వ. అనుటయు నట్ల చేయుదు నని యతం డి ట్లనియె. 140

ఆ. ధరణి యెల్ల గెలిచి § తగ ధనంబులు గొని,యునికి నే ధనంజ § యుండ నైతి
నెట్టివారి నైన § నెదిరినఁ బోర జ,యుంబుఁ గొనుట విజయుఁ § డం డ్రు నన్ను.

తే. తెలుపు లగు వాహనములు నా § తేర సమర
భూములం దెప్డు [3]నియతిమైఁ § బూన్కిఁ జేసి
శ్వేతవాహననామవి § ఖ్యాతి నాకు
సకలజనసమ్మతంబుగ § సంభవించె. 142

చ. రవి యుదయించినట్లు సమ § రంబున నాతలమీఁదఁ గాంతిమూ
ర్తి వెలుఁగు నింద్రుఁ డిచ్చినకి § రీట మభేద్యమహోగ్ర సుస్థిర
ప్రవిభవరూఢిమై జనులు § దానన నన్నుఁ గిరీటినామసం
జననవిశేషపాత్రముగ § సమ్మతిఁ జేసిరి మాత్స్యనందనా. 143

తే. వీరులకుఁ జూడ బీభత్స § విధము గలుగు నట్టికార్యంబు సేఁతను § నెట్టిసమర

1. జ సవ్యాపన్నులై. 2. ఏమేమి యేమి నిట్లు. 3. చ. నియతిమై.

భంగులను దడఁబడక [1]బీభత్స సేయు, దాన బీభత్సుఁ డనునభిధాన మయ్యె.

క. భండనమున నిరుగేలను, గాండీవము దివియ నేర్పు గలిగిన నం దు
ద్దండ మగుసవ్యకరముఁ బ్ర,చండతఁ బరఁగుదును సవ్యసాచి యనంగన్. 145

తే. ధరణి దుర్లభ మగునవదాతవర్ణ, మారఁ గలుగుట నర్జునుఁ డండ్రు నన్ను
ఫల్గునాహ్వయ ముత్తరఫల్గునీవి,శిష్టకాలసంజననతఁ జేసి కలిగె. 146

క. అనిమొన మార్కొని వ్రణ మేఁ, గనుఁగొన ధర్మజుని మేనఁ గావింపఁగ న
య్యనిమిషులుఁ జాల రెవ్వరుఁ, జెనకినఁ బరిమార్తుఁ గాన జిష్ణుఁడ నైతిన్.

క. పృథ యనుపేరు మదంబకుఁ, బ్రథితంబై యునికిఁ జేసి పార్థుఁడ నైతిన్
వృథయగఁ బలుకుదునే యవి,తథవచనుం డైనధర్మతనయు ననుజుఁడన్. 148

వ. ఈ పదిపేళ్లును నివి కారణంబులుగాఁ బ్రకాశంబు లయ్యె సకలసురనికరంబు లడ్డపడినం బుండరీకాక్షసహాయుండ నై ఖాండవం బేర్చినప్పుడు మెచ్చి భద్రమూర్తు లైనరుద్రవిరించులు సన్నిధి సేసినం జెన్నిధి గన్నపేదచందంబున సంభ్రమించునాకుం గరుణించి కృష్ణుం డను నేకాదశనామంబును నప్రతిహతబాణంబులు నొసంగిరి వారలయనుమతి నింద్రాదు లయినవిబుధులును వివిధంబులగు దివ్యాస్త్రంబు లిచ్చిరి పదంపడి గీర్వాణులకు నోర్వరానియట్టివారి వరదానగర్వితుల నివాతకవచు లనియెడుదైతేయుల మాతలి సారథికంబగు నైంద్రస్యందనం బెక్కి యొక్కరుండన మూఁడుకోట్ల నిర్జించితి దుర్జయులగుహిరణ్యపురనివాసుల నఱువదివేవుర దేవారాతుల వారాశితీరంబునం బరిమార్చితి నప్పుడు ప్రీతుండై కదా గిరిభేది కిరీటం బొసంగె దేవసంఘంబు శంఖం బిచ్చె నది గతంబుగా నచ్చిందంబు దేవదత్తం బనం బరఁగె మఱియు నెయ్యెడల నెవ్వరు నోడరినం బాలివోనిబలిమికలిమి వెలుంగుదు గాంధారీనందనుండు గంధర్వరాజుచేతం బట్టువడినయప్పుడు పదునాలుగువేల గంధర్వుల జయించి యతని విడిపించితి నీ వోడకు మీకూడినకురుబలంబుల గెలిచి కర్ణగాంగేయకృపద్రోణద్రౌణిదుర్యోధనులు గనుంగొనుచుండఁ గదుపులం గ్రమ్మఱించెద నని సత్వరంబుగాఁ జెప్పిన విని యుత్తరుండు చిత్తంబున నద్భుతహర్షంబులు వొదువ మ్రాను సిగ్గనుఱికి సర్వాంగసంగతోర్వీతలుఁ బగుదండప్రణామం బాచరించి చేతులు మొగిచి నిలిచి యిట్లనియె. 149

—ఉత్తరుఁడు బృహన్నల నర్జునుఁగా నెఱుంగుట.—

ఉ. బాహుసమగ్రశత్రుమదభంజనశౌర్య సమస్తలోక నే
త్రోహరమూర్తి నీ విటులు దోఁచుట నాకుఁ బ్రసన్నవిస్ఫుర
ద్దేహముతోడ భాగ్యమునఁ దేవత సన్నిధిసేత గాదె స
మ్మోహము వాసె జిత్తము ప్రమోదరసత్వముఁ బొంది పొంగెడున్. 150

1. 'బీభత్సుఁ జేయు' అనియు ప్రతులన్నిటఁ గానఁబడెడి.

క. నిన్నెఱుఁగక యే నేమే, నన్నపలుకు లెల్ల మఱచి యాశ్రితరక్షా
సన్నద్ధభావ మేర్పడ, నన్నుం గృపఁ జూడవే నరనాథుఁడ వగుదున్. 152
క. అన వినుచుఁ దేరు డిగి గ్ర,క్కునఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి విరటుకొడుకును గుంతీ
తనయుఁడు సమ్మదమునఁ దన, [1]కనుఁగవఁ గడు నస్రువారి గడలుకొనంగన్.
153
వ. ఇట్లు సమాలింగితుం డై.
చ. మనముకలంక దేఱ రిపుమర్దనవిక్రమ మెక్కు డేరు నీ
ఘనభుజశక్తిప్రాపున నఖండితశౌర్యమహోన్నతుండ నై
యని మొన సారథిత్వము మహత్త్వము వైరులు మెచ్చఁ జూపెదన్
ననుఁ బనిగొమ్ము లెమ్ము కురునాథు నదల్పు మరల్పు గోవులన్. 154
క. మనమునఁ గోరుదు నేన,ర్జునునకు సమరమున రథ్యచోదకభావం
బునఁ బనిసేయ వలయు నని, యనిశము విధికరుణ నాకు నది సిద్ధించెన్. 155
వ. అని పలుకు నుత్తరు నత్యాదరంబునం జూచి సవ్యసాచి యతని కిట్లనియె. 156
మ. ప్రియ మక్షీణము నాకు నీదెస మదిన్ భీతి[2]ప్రదోద్వేగసం
శయముల్ సేరఁగనీను నీకు ఘనరక్షాకల్పనాబుద్ధిని
శ్చయసంపాదిని నాదుదృష్టి నిను నశ్వవ్రాతముం జోఁక గా
లియు రానీను [3]దృణీకరింపు రిపుదోర్లీలాసముల్లాసమున్. 157
వ. అనిన విని భూమింజయుండు సవినయంబుగా ని ట్లనియె. 158
క. నిను నర్జునుం డని యెఱిం,గినయంతన పాసె నెల్లకిల్బిషములు నీ
తను వేల షండభావం,బునఁ బొందెనొ యెఱుఁగ వలయుఁ బుంస్త్వాభరణా.
చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లను మదగ్రజు పంపున బ్రహ్మచర్యవ
ర్తనకయి పూర్వశాపవిహితం బగురూపముఁ దాల్చి యేకహా
యనపరిపాలనీయ మగునట్టివ్రతంబు సమాప్తిఁ బొందఁ జ
ల్పినజతనంబు లోకులకుఁ బేడితనం బయి తోఁచె నిమ్మెయిన్. 160
వ. అదియును నిట మీఁద లే దనినఁ బ్రమోదమాన మానసుం డయి మత్స్యపతి
సూనుండు పాండుసూనున కిట్లనియె. 161
ఆ. ఇట్లు దెలియఁ జెప్పి తెల్ల నాదెస దయ, పెంపుతోడి కూర్మిపేర్మిఁ గాదె
యింక సురలకైన శంకింతునే భవ,ద్బాహువప్రగుప్తి[4]బలుపు గలుగ. 162
వ. నాకుం బని యెయ్యది పనుపు మనిన నతండును గాండీవంబును గాంచనపుంఖంబు
లగు[5]బాణంబులతూణీరయుగళంబును మఱియుఁ దనుత్రాణకృపాణంబులును బుచ్చి
కొని తక్కినవాని నెప్పటిభంగిన కట్టిపెట్టి రమ్మని నియోగించిన నాతండు నట్ల
చేయుటయు నమ్మహాత్ముండు నియతాత్ముం డయి యధిదేవతలకుం బ్రణమిల్లి

1. క. కనుఁగొనలను స్రశు; గ. కనుగొనఁ బ్రమదాశ్రు. 2. చ. భీతిమోద్వేగ. 3. జ. దృణీకరింపు. 4, క. బలము. 5. గ. 'బాణంబులపొదియుఁ దూణీరయుగళంబును' అని పెక్కుప్రతులపాఠము.

భక్తితోడ దివ్యకోదండాదులగుసాధనంబులు గైకొని సవిశేషస్ఫూర్తి యగు మూర్తి నత్యంతదర్శనీయత్వంబు నొంది. 163

క. బలరిపుఁ డిచ్చినకుండలములు నక్షీణంబుఁ జిత్రకమున భక్తిమెయిం
దలఁప నవి వచ్చె వెండ్రుక, లలవడఁగాఁ దాచి ముడిచె నమర దృఢముగన్.

క. తలచుట్టు చుట్టెఁ గుండలములు పెట్టెను ద్రిండు గాఢముగఁ గట్టెఁ గరం
బులవలయంబులు గనుఁగొని, యెలనవ్వొలయంగ నెక్కె నెత్తెల రథమున్.

వ. అట్టియెడ వరదానమహానుభావంబునం జేసి. 166

క. పట్టక కట్టక మౌళిం, బుట్టినక్రియ దీధితులు నభోభాగంబుల్
ముట్టి వెలుంగఁగ నింద్రుని, పట్టికిరీటంబు వొలిచెఁ బ్రస్ఫురితం బై. 167

వ. ఇవ్విధంబున సన్నద్ధుం డై యతిరథశ్రేష్ఠుండు రథం బెక్కి యం దాయుధంబులు పదిలంబుగా నిడి తనుత్రాణతలత్రాణంబులు దాల్చి కవదొనలం బూని గాండీవంబుఁ బుచ్చికొని యెక్కువెట్టి ముష్టి నలవరించి గుణధ్వని సేసిన. 168

తే. పక్షిమృగజాతు లెల్లను భ్రమసియట్లు, నట్టుఁగలగొనఁ జెదరె వృక్షశాఖ లదరెఁ
గురుబలంబును బెదరెనంబరముదిశలు, బూరటిల్లంగఁ దొడఁగెఁ దద్దారవమున.

వ. తదనంతరంబ యగ్నిదేవుం దలంచిన నతండును దనవరంబున మున్న కలిగి విశ్వకర్మనిర్మితంబును మాయామయంబును వానరాకారంబును నగుమహోగ్రకేతనంబును దదాశ్రితంబు లైన వికృతాభీలనానావిధభూతంబులనుం బుత్తెంచిన నుదాత్తచిత్తుం డయి యుత్తరుసింహపతాక శమీవృక్షంబునం బెట్టించి నిజధ్వజంబు రథంబునం గట్టించి దివ్యంబు గావున దేవదత్తంబు చిత్తజ్ఞత్వంబున సన్నిధి సేసిన సవినయంబుగాఁ గైకొనియె నక్కుమారుండును నాయితంబై నొగ లెక్కి పగ్గంబు లమర్చికొని యగ్గలికతోడం దురంగంబులయంగంబులు దొడయుచు వానిజవసత్వంబులు వేఱువేఱ వర్ణించిన. 170

— అర్జునుఁ డుత్తరసారథికం బైన రథం బెక్కి దేవదత్తంబు పూరించుట. —

చ. తడ వగుదెంచె జమ్మికిఁ బ్రదక్షిణవృత్తిగఁ దేరు వోవని
మ్మెడ గలుగంగఁ బోయెఁ బసు లిప్పుడ కూడుద మన్న నాతఁడున్
నడపఁ దొడంగుడున్ మనమునన్ రణకౌతుక ముల్లసిల్లఁగాఁ
బిడుగులపిండు బిట్టులియ[2] పెల్లునఁ బార్థుఁడు శంఖ మొత్తినన్. 171

మ. కలఁగెం దోయధిసప్తకంబు గిరివర్గం బెల్ల నూటాడె సం
చలతం బొందె వసుంధరావలయ మాశాచక్ర మల్లాడెఁ గొం
దల మందెం ద్రిదశేంద్రముఖ్యగణము వార్తాళింబు ఘూర్ణిల్లె నా
కుల మయ్యెన్ గ్రహతారకాకులము సంక్షోభించె నవ్యోమమున్. 172

తే. అపుడు నిశ్చేష్టితంబు లై హయములవనిఁ, జాఁపకట్లుగఁ బడియె మత్స్యక్షితీశ

---

1. క. గ. లలవడఁ దాఁగి ముడిచె. 2. చ. పెల్లుగ.

నందనుండుననొగలపైఁ బ్రుందినట్లు,[1] మ్రొగ్గతిలఁ జాఁగి బలితంపుమూర్ఛఁ బొందె.

చ. కనుఁగొని ఫల్గునుండు దురగంబులవాగెలు వట్టి యెత్తి త
త్తనువులు నూల్కొనన్ నివిరి తత్పరతం దగ మత్స్యభూమిభృ
త్తనయుని నూఁది పట్టి వికృతం బగురూపము చక్కఁ జేసి నె
మ్మన మొకభంగిఁ దేర్చి [2]గరిమంబుగఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యిట్లనున్. 174

తే. శంఖభేరీరవంబులు సామజములు, బృంహితంబులు వింతలే పృథులసైన్య
పరిచయోదాత్తు లగునరపాలసుతుల, కెలమిఁ బొందుము దీనికి నింత యేల.

చ. అనవుడు మత్స్యరాజసుతుఁ డాతని కిట్లనుఁ దొల్లి శంఖని
స్వనములు విందు భేరులరవంబులు విందుఁ గరీంద్ర బృంహిత
ధ్వనులును విందు నద్భుతవిధంబుగ నిట్లవి యెల్లఁ జిత్తమో
హన మొనరింపఁజాలునె మహానినదం బిది యోర్వ వచ్చునే. 176

చ. చెవు లవిసెన్ దిశల్ దిరిగెఁ జిత్తము నీ అయిపోయె నాకు నీ
రవమున నిమ్మహోగ్రకపిరాజపతాకయుఁ జూడ్కిఁ జీకటుల్
గవియఁగఁ గ్రాలెడున్ భవదఖండితతేజము పర్వి యాత్మకున్
వివశతఁ జేయుచున్నయది విహ్వలభావము మాన నేర్చునే. 177

క. అన విని తగుమాటల నాతని కొండలపాటు పాండుతనయుండు క్రమం
బున డిందుపఱిచి యరదము, సనఁగా నెక్కించి పట్టె శంఖము మఱియున్.

వ. ఇత్తెఱంగున నయ్యుత్తరకుమారు ధీరుం గావించికొని పాండవవీరుండు రథనేమి
నిస్వనజ్యానాదమేదురం బగుశంఖారవంబు సెలంగ నడచుసమయంబున నాచా
ర్యుండు దుర్యోధనున కిట్లనియె. 179

సీ. శ్రవణపుటంబులు వ్రయ్యంగఁ దాఁకి సం, క్షోభంబు గావించె గుణము మ్రోఁత
బ్రహ్మాండభాండంబు పగిలించి భూతని, శ్చైతన్య మొనరించె శంఖరవము
గగనభాగం బెల్లఁ గప్పి క్రాలుచు బెగ, డదరించె నుగ్రంపుఁ బడగపఱపు
మిఱుమిట్లు గొని చూడ్కి పఱివోవ [3]వెలిఁగి ప, రిభ్రాంతి సేసెఁ గిరీటకాంతి

తే. తెల్ల మిది గాండివంబు దేవదత్త, మును గపిధ్వజమును వాసవునివరమునఁ
గన్నమకుటంబు నగు వేఱుకొన్నియైన, నుజ్జ్వలాద్భుతభంగులై యున్నె యిట్లు.

ఉ. అచ్చెరు వైనవిక్రమము నగ్గలికన్ సమరంబు గోరి యీ
వచ్చుచు నున్నవాఁడు బలవద్రిపుభీషణ[4]బాహుఁడై నవి
వ్వచ్చుఁడ యింక మిన్నక వివాదము సేసినఁ బోవ దయ్యెడం
బొచ్చెము లేనిబల్మిగలఁ బోరి కమర్పుము దర్ప మేర్పడన్. 181

వ. అని కృపాశ్వత్థామాదియోధముఖ్యుల నవలోకించి. 182

---

1. జ. మ్రొగ్గడిల. 2. క. గరిమంబున. 3. జ పెరిఁగి దిగ్భ్రాంతి సేసెఁ గిరీటకాంతి పొంపు. 4. గ. రోషు.

క. మనమొనల దుర్నిమిత్తము, లనేకములు పుట్టెఁ దొడఁగె నట్లగుట జయం
బనుమానం బొకకార్యము, వినుఁడా మీకెల్లఁ జూడ వెరవగునేనిన్. 183

ఉ. ముందర రాజుఁ బుచ్చి బలములఁ గలయంబడి గోవ్రజంబులన్
దందడి వెట్టకుండఁ బిఱుఁదన్ నడపింపఁగఁ బంచి గట్టిమై
నందఱు నింతకున్ వెనుకనై మొన లేర్చి చనంగ నెప్డు సం
క్రందనసూతి డగ్గఱియెఁ గయ్యము సేయుట కప్పుడిమ్మగున్. 184

వ. అనిన విని సుయోధనుండు భీష్మ కృప కర్ణ వికర్ణులదెసం గనుంగొని మున్న
చెప్పితిన కాదె జూదంబునం బరాజయం బొంది పాండునందనులు పండ్రెండు
వత్సరంబులు వనంబున వసియింపను బదుమూఁడగునేఁడు జనపదంబున మనమె
ఱుంగ కుండఁ జరియింపనుం బూని కాదె భూమి వెలువడిరి యీపదుమూఁడవ
యేఁటికొలంత గలుగం బార్థుండు దన్నెఱింగించికొనియెనేని నెప్పటియట్ల వన
వాసంబునకుం జన వలయు నిది మనము మోహంబునం గానమి నొండె వారు
లోభంబున వచ్చుట నొండె నగుం గావున నెక్కుడుతక్కువలు నిరూపించి భీష్ములు
దీని నిశ్చయింప నర్హులు రిత్తయుత్తరుండుకాక గాండీవియు [1]వగుట మనకార్యంబు
సఫలంబు సుశర్మ నక్కడ గోవులం బట్టం బనిచి యిక్కడ మనము పసులం
బట్టుట మత్స్యనగరంబునం గౌంతేయు లున్నవా రని శంకించి వారలు గూయి
వచ్చినం గనుటకుం గాదె యిట్లు నిశ్చయించి చేసినపనికి నిపుడు విచారం బేల
యని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 185

ఉ. అర్జునుఁడైన నేమి సురలైనను నేమి విద్విష[2]చ్ఛిరో
పార్జితమైనగోధనముఁ బట్టితి మెవ్వరు వచ్చిరేని వి
స్ఫూర్జితబాహుసంపదలు సూపుద మొండొరు మీఱి నిర్మలా
తూర్జితకీర్తి కారణరణోద్ధతి వెల్వెలఁబాఱ నేటికిన్. 186

చ. మనసుల నూలుకొల్పి యనుమానము లెల్లను బాచి యేచి వా
హనములు నాయుధంబులును నాయితమయ్యెడుభంగిఁ జేయుచున్
మొనలకు హెచ్చుగా మనము మున్ను గడంగినఁగాక శత్రులం
గనుఁగొని యిట్టు లొండొరుమొగంబులు సూచుచు [4]నున్నఁ బోవునే. 187

—•• దుర్యోధనుఁడు ద్రోణాచార్యుల నధిక్షేపించుట. ••—

ఆ. హరుల హేషితములు ననుకూలవాయుసంచారములును మనకుజయముకలిమిఁ
దెలుపుచున్నయవి యుధిష్ఠిరానుజుఁ డొక్కఁడు, డీబలంబు గెలువ నెట్లు నేర్చు.

క. ఎవ్వరు వినినను నీనికి, నవ్వుదు రని యెఱుఁగఁ జకల నామెదు రెదురన్
వివ్వచ్చుఁ జూపి సేనలు, గ్రొవ్వఱ బలుపలుకు లిట్లు ద్రోణుఁడు పలికెన్. 189

---

1. క వచ్చుట. 2. జ. చ్ఛిదోపార్జిత మైనగోగణము. 3. జ. నుబ్బుగా. 4. క. నుండఁ బోలునే

తే. రోష మొందెను రాజ్యాభిలాష మొందెఁ, గాక యాతనిరాకకుఁ గారణంబు
పెఱ యెఱుంగమ యెదిరిని బెద్దఁ జేసి, పూని వందివిధంబునఁ బొగడ నేల.

వ. ఆచార్యులైనవారలు కార్యంబు దవ్వులం గనియెఱుఁగువారుగాన కయ్యంబు తెఱంగు వారల నడుగ వలవదు బుద్ధిమంతులిండ్లకడనుండి భోజనావసరంబుల నాయుధశ్రమసమయంబుల నీతిశాస్త్రగోష్ఠికాలంబుల నుచితాలాపంబులు వలుకుదురు గాని పోట్లాడెడువారు గారు వారిం గలనం గలసి నిలువ నీక పిఱిందిదెస నిలిపినను నాకువారువిజయంబు గోరుచుండుట లెస్సయనిన వినియశ్వత్థామ యతని కిట్లనియె.

ఉ. కావలివారిఁ దోలి యెసకంబున గోవులఁ [1]బట్టికొంటి నం
చీవెడమాట లేల ధరణీశ్వర యింతకు మున్న వీటికిం
[2]బోవవు శత్రునే పుడిపి పోయెడువాఁడవు గావు నీవు సై
న్యావలి యైనఁ జేడ్పడక యాతలఁ గ్రద్దుట లేదు నేనియున్. 192

క. సమరమున గెల్చి యొరురా, జ్యము గొనియును సుజనుఁ డిట్టు[3]లాడఁడు సిరి జూ
దమునఁ గొని రజ్జు లేటికి, సమయం బరుదెంచెఁ దొంటిచందము గలదే. 193

ఉ. పాండవవీరులం గలన బాహుబలంబున నోర్చియే సము
ద్దండత నీవు దోల్లి ద్రుపదక్షితిపాత్మజఁ గొల్వులోనికిం
దెం డని పుచ్చి తద్దెసకుఁ దెచ్చుట పాబలునీతిఁ గాదె యా
తండ మరల్చుఁ గాక సముదగ్రత వచ్చువిరోధి నిప్పుడున్. 194

వ. అబ్భంగి నవమానింపంబడినవాఁడుగావున ధార్తరాష్ట్రకులధూమకేతువగుకపికేతువు దోఁచె నీకు దుర్మదంబున ద్రోణాచార్యుల నధిక్షేపింప వచ్చునంతియ కాక దేవదానవులకయినను దుర్జయుండగు నర్జునునకుం దలసూప వచ్చునే నయవిక్రమంబుల నతిలోకుండగుసతని నెవ్వరికేనియుం బొగడ వలయు ననినం బుత్రనిర్విశేషుండగు నిజప్రియశిష్యుని నగ్గించుట గురునకుం గొఱంతయె యింక సిగ్గుమాలి రణంబు సేసెనేనియు ద్రోణుండ చేయుం గాని యే నిట్టిదాని కోర్వ నదియునుంగాక. 195

క. ప్రళయాంతకుండు బడబా, నలమును మృత్యువును నెదిరినం గొఱఁతవడక
నిలిపినను నిలుపు మార్కొని, చెలఁగిన నరుశరము [4]లనవశేషము సేయున్. 196

ఆ. కుటిలబుద్ధు లిచటఁ గొనవు నెట్టన ఘన, దోర్బలంబు మెఱసి తొడరవలయు
నతఁడు గాండివమున నద్ధనాళులు నైపఁ, గురుల నంపవానఁ గురియుఁ గాని.

క. విను మట్లు లేకున్నం, దన గోవులపైనె ముట్టె సైంధవునే మ వ
చ్చిన మార్కొందుము నరుఁ డే, పున ముట్టిన నతనిపౌంతెయ బోదుమె యధిపా.

వ. అనిన విని రాధేయుండు సక్రోధుండై యోధవీరలోకంబు నాలోకించి. 199

చ. వసిగొని [illegible] బొమ్ముకవం [illegible] వారు ము

1. క. [illegible] 2. క. [illegible] 1. చ. [illegible]

నొడఁబడి పాండునందను – లున్నెడ యిమ్మెయిఁ గాన వేఁడి యి
ప్పుడు నరుఁ గాంచి మీ రతని – పోటు నుతించుచు భీతి [1]నిట్లు వా
విడిచి యనేకభంగిఁ బృథి – వీపతి వీఱిఁడిఁ జేయు టొప్పునే. 200

చ. వెఱచితి రేని నిల్వుఁ డొక – వీరున కొక్కఁడ చాలుఁ గాక యొం
డఱు వలయుం గపిధ్వజము – దవ్వుల వ్రేల్మిడిఁ ద్రుంచి నైచెదం
బఱపెదఁ దత్పిశాచముల – భగ్నము సేసెదఁ దేరు సారథిన్
నెఱఁకులు నొంచెదం బొదలు – నించెద నర్జునుగాత్రశాలలోన్. 201

శా. జ్యాఘోషం బతిభీషణం బయి దిశా – చక్రంబు నిండన్ శర
వ్యాఘాతంబున శాత్రవుండు వికల – స్వాంతుండు గా నారద
శ్లాఘాపాత్రము నై యనర్గళభుజా – సంరంభత న్రౌద్రరే
ఖాఘోరాకృతి యేన [2]చూపెద నశం – కం జూడుఁడీ యేర్పడన్. 202

క. క్రోధజ్వాలలు నిగుడ వి,రోధిబలేంధనముఁ బొదువు – క్రూరత మై దు
స్సాధ మగునర్జునాగ్నిని, సాధించెద నేన పూని – శరవర్షమునన్. 203

వ. పాండవమధ్యమునందు పదుమూఁడువత్సరంబులు పూఁచిపట్టి కయ్యంబునకు వచ్చె నతనిలావును బీరంబును లోకంబునకు నెక్కి యున్నయవి యేనును గురుసేన యందు శక్తిశౌర్యంబులు గలవాఁడనపోలె వర్తించెదం గావున నేమిరువురము నొండొరులకు బాహుబలవిలాసంబును విక్రమక్రీడాకౌశలంబును బ్రకటించుట యుచితంబు గాదె యని వెండియు నిట్లనియె. 204

సీ. అనుదినంబును నంత – కంతకుఁ బెరిఁగెడి,యధిపతిమన్నన – యప్పు దీర్ప
నర్జును నోర్చెద – ననిలోన నే నని, యతనితోఁ బలికిన – ప్రతిన నెఱపఁ
గర్ణార్జునులయందు – ఘనుఁ డెవ్వఁ డగునొక్కొ,యనుజనంబులసంది – యంబు మాన్ప
జమదగ్నిసుతకృపా – శ్రయమునఁ బడసిన,విలువిద్యకలరూపు – వెలయఁ జేయఁ

ఆ. గనుట నేఁడు పుణ్య – దిన మయ్యె నాకు మీ, [3]కెల్లఁ బోరు నూడ – నిష్టమేనిఁ
జూడుఁ డట్లు గాక – వేడుక లేదేని, సంతసమునఁ బసుల – జాడఁ బొండు. 205

వ. అనిన నమ్మాటలు విని కృపాచార్యుం డతని కిట్లనియె. 206

ఆ. కయ్యమునక మెప్పు – గాలు ద్రవ్వుదు కార్య,గతికిఁ గొరవు నీతి – యుతులు సమర
[4]హత మసాధసముగ – నాడుదు రర్థసం,సిద్ధిఁ బొందు తెఱఁగు – సేయునెడల.

క. అగు దేశకాలబలయుత,ముగఁ జేసినపోర నర్థ – ములు మోఱకు లై
తెగఁబాఱి తమ్ము నెదిరిని, వగవక తోఁపరుటలఁ గీడు – వత్తిల్లుఁ దుదిన్. 208

వ. అక్కిరీటి యొక్కరుండ కాఁడె యని తలంతు మేని. 209

సీ. శక్రాదిసురులతో – సంగ్రామ మొనరించి, ఖాండవం బేర్చె నొ – క్కరుఁడ కాఁడె
యాదవబల మెల్ల – నాఁగఁ ద్రోచి సుభద్రఁ,గడిమి మైఁ దెచ్చె నొ – క్కరుఁడ కాఁడె

1. గ. నిట్లు నొ విడిచి. 2. ఖ. చూపెదను జక్కం. 3. చ. కెల బోరు. 4. గ. ఘ. మదముసాధన.

దిగ్విజయంబునఁ జేజంబు సేసె ని,క్కురువంశమునకు నొక్కరుఁడ కాఁడె
బలముతో గంధర్వపతి నోర్చి విడిపించెఁ, గౌరవేశ్వరుని నొక్కరుఁడ కాఁడె
ఆ. యని నివాతకవచులనుదానవుల నాతఁ,డొక్కరుండ కాఁడె యుక్కు [1]మడఁచె
నమరులకు నజేయు లగుకాలకేయుల, నొక్కరుండ కాఁడె యొడిచెఁ గర్ణ.

క. భూవరు లెల్లను నొక్కట, ద్రోవదికై తొడరి యతనితోఁ బెనఁగి కడుం 211
జేవ సెడి పోవునప్పుడు, నీ వచ్చటఁ గలవొ లేవొ నిక్కము సెపుమా.

శా. కుంతీనందను లొక్కఁ డొక్కఁడ రిపుక్షోభంబు సంధిల్ల దు
ర్దాంతస్వైరపరాక్రమంబులు మహోత్సాహంబునం జేసి ర
త్యంతోదగ్రతఁ బెక్కె దీవిచట బాహాశక్తి యిమ్మేదినీ
కాంతుం డియ్యకొనంగఁ [2]బూనితి వృథాగర్వంబు నీ కేటికిన్. 212

తే. ఏచి మున్నీరు సేయింతు నీఁద నగ్ని, నుఱుక వాసుకి కోఱలు నెఱుకఁ గడఁగి
నట్లుగా జె రాధేయ నీ వర్జునునకుఁ, బోర నెక్కటి మార్కొనఁ బూను టరయ.

క. బలుగాలిఁ బేర్చు దావా,నల మొక్కరుఁ డార్పఁ బోయినను దీఱునె నీ
చల ముడుగు సాహసమునం, గలదే మేలెట్లు నధిపుఁ గావఁగ వలదే. 214

తే. కురువిభుండును భీష్ముండు గురుఁడు గురుత,నూభవుండును నీవు నేనును గడంగి
కూడుకొని తాఁకుద ముగాక క్రీడితోడ, నొంటి మార్కొన వశమె యెక్కంటికైన.

—.. కర్ణుఁడు కృపాచార్యు నధిక్షేపించి పలుకుట. ..—

క. అని పలికిన సంరంభం,బున విని సుతుఁ డిట్టులను రిపుల మెచ్చఁ జిత్తం
బున నీవు ప్రియము గలుగుటఁ, గనికని నినుఁ దోడు పిలువఁగాఁ బతి చేలే.

క. ఏలినవానిధనంబులు, బాలురు బంధువులుఁ దారు బ్రదికినదినముల్
[3]ప్రేలారిచి తిం డ్రాతని, యోలము గని పిదప భీతి నోడుఁగుదు రాజిన్. 217

క. జన్నములు సేయునెడఁ బ,క్వాన్నంబులు గుడుచు [4]చుండు మధిపతి నిన్నుం
జన్నియ విడిచె రణముతలి, మిన్నక కనువడక పొమ్ము మీ గృహమునకున్.

తే. ఏను విల్లందుకొనిన నీరేడుభువన,ములును వడవడవడఁకు నాయలఘుబాహు
బలముఁ దలఁపక పలికితి పార్థుఁ డనఁగ, నెంతవాఁ డొక్కరథికున కింత యేల.

వ. అనియె నిత్తెఱంగున నందఱుఁ బలుకు పలుకు లెల్ల వినుచు గాంగేయుండు కౌర
వేశ్వరు నుద్దేశించి ధర్మార్థసంగతంబును సువిహితంబునుగా నిట్లను ద్రోణాచార్యుం
డు నీతిపథంబునం బలికె నాచార్యతనయు వచనంబు లుచితంబులు కృపాచార్యుం
డాడినచందంబును దెఱంగు వడియున్నయది మన్నన గలమానిసి యగుట నంగ
రాజునకు సంగరపాటవంబు మాటలు దగుం గాక మాన్యుల నధఃకరింప నగునే
220
యని వెండియు.

---

1. గ. ఖ. నడిచె. 2. క. ...డితి; గ. జెప్పితి. 3. క. ప్రేలఁడఁచి తిందు రాతని; క. మేలను చుఁ దిందు రాతని; జ. ...లని ... తిం డ్రాతని. 4. ఖ. మొండె నధిపతి.

ఆ. నేల ప్రాదెటింగి ✻ చాలుమానిసి రణో,ద్యమ మొనర్చి కాక ✻ తగినవారి
చెవికిఁ జేఁదు గాఁగ ✻ నవమానవాక్యంబు, లుడుగ కిట్లు వలుకు ✻ టొప్పు నెట్లు.

క. బీరము లావును[1] మిగులఁగ, నైరులు [2]దఱి యైనఁ దొడర ✻ వచ్చినచోటన్
దూరమున వెరవుతోఁ డివి,చారము గలుగు టిది దగ దె[3]సద్బుద్ధులకున్. 223

ఆ. అరులగుణములైన ✻ నగ్గింతు రెప్పుడుఁ, [4]గలయ బెరసినపుడు ✻ గలితనంబు
మెఱయుదురు మహాత్ము ✻ లెఱుఁగఁడు తుదిమొద, లెట్టివారి నితఁడు ✻ బెట్టుపలుకు.

వ. ఆచార్యులైనవారలు పూజావాక్యంబుల కర్హులుగాక గర్హించుటకు విషయంబె యనుచుఁ గృపాశ్వత్థామలకరంబులకు నిజపాణిపుటంబులు సాఁచి యిట్లనుఁ బని సాలినంత గలదు వివ్వచ్చుండు వచ్చుచున్నవాఁడు విరోధంబునకు సమయంబు గాదు మన మందఱముం గూడికొని కర్యాంబు సేయుదము బలవద్వ్యసనంబునందు భేదంబు గలుగు టొప్పదని బుధులు సెప్పుదురు వేదంబు లొక్కవలనను ధనుర్వేదంబొక్కవలనను గలమీయట్టి మహానుభావులెందునుం గలరె కురుబలంబునకొకటి పుట్టినం బ్రసిద్ధులరు గావున నది మీతలన నిలుచు నట్లుగుటం జేసి.

క. క్షమియింప వలయు నొకఁ డెఱుఁ,గమి నేమే నన్న నంతఁ ✻ గటకటఁబడి భూ
రమణునికార్యస్థితి చి,త్తములం దెడ సేయునట్టి ✻ తరమే [5]మీరల్. 225

వ. అనిన విని వార లిట్లనిరి. 226

క. క్షమియింప నెవ్వరము భూ,రమణునికార్యమున కెవ్వ ✻ రము ద్రోణులచి
త్తము శాంతి వొందఁజేయుట, మముఁ దెలుచుట యిట్టులే ✻ మా కొలఁదులకున్

వ. అనిన విని గాంగేయకర్ణులం గూర్చికొని కురుపతి గురునిం బ్రార్థించి యశ్వత్థామను వేఁడికొని కృపాచార్యులం దేర్చినం బ్రసన్నుం డయి యోధవీరులం గలయం గనుంగొని ద్రోణాచార్యుం డిట్లనియె. 228

తే. అలుక భీష్మునిపలుకుల ✻ యప్పుడ పోయె,మీఁదికార్యంబు నడపుఁడు ✻ మీరలింక
మోహసాహసములఁ గురు ✻ ముఖ్యుఁ డెసకుఁ, గీడురాకుండఁ దగఁ ✻ బరికింపవలయు.

క. వాసవనందనుఁ డెంతయు, గాసిలి యున్నాఁడు మనలఁ ✻ గని యించుకయుం
దా సైరణ సేయఁడు గను, మోసము లేకొక్క మొగిన ✻ మునరఁగవలయున్.

వ. అప్పుడు కురుపతి సమయకాలవిషయంబుగా నాడినమాటయుం గలదు దాని నిరూపించి యున్నరూపు గాంగేయుండు సెప్ప నర్హుఁ డనిన నతండు దుర్యోధనున కిట్లనియె. 231

భీష్ముఁ డర్జునునజ్ఞాతవాసవత్సరవ్యాప్తి నిష్కర్షించుట.

సీ. రెండవయేఁట నొక్కొక్కం డధిమాస మి,క్కినయన్నెల ✻ లెల్లఁ గూర్చి
కొనఁ బదుమూఁడు హాయనములు దప్పక, నిన్నటితోడన ✻ నిండె నింత
యెఱిఁగియ తమపూన్కి ✻ యెల్లను దీర్చితిఁ మని పొడసూపి నర్జునుఁడు నేఁడు

1. క. జ. గలిగెడు. 2. క. పోటాడి. 3. క. సద్భటులకునుక్. 4. జ. గలన. 5. క. మీకుక్.

పాండుపుత్త్రులు ధర్మతత్పరులు ధర్మాత్మజుం, డేరి కధిష్ఠాత వారు ధర్మ

తే. పథము దప్పుదురే యన్ని పాటు లట్లు, పడినవారలు దఱియంగఁ బాఱ నేర్తు
రెట్లు దమకించి నీతివిహీనవృత్తిఁ, దమకు నొకకీడు వచ్చువిధంబు గాఁగ. 232

ఉ. అట్టిద యైన నాఁడ తఱియంబడి మూర్ఖతనంబు సేయరే
నెట్టన ధర్మపాశముల నిల్చిరి కాలము వేచి యుండి రిం
కెట్టును వారు గొంత తమ యెత్తెఱ సూపక మాన నేర్తురే
ముట్టఁగ వచ్చిరేని మానసముం దగ నోర్తముగాక దానికిన్. 233

ఉ. వచ్చినవాఁడు ఫల్గునుఁ డవశ్యము గెల్తు మనంగ రాదు రా
లచ్చికినై పెనంగినబలంబులు రెండును గెల్వ నేర్చునే
హెచ్చుగుఁ గుం దగుం దొడరు నెల్లవిధంబుల [1]గోర్చు టట్లుగా
కిచ్చఁ దలంచి యొక్కమెయి నిత్తఱిఁ బోం దగుచేఁతయుం దగున్. 234

వ. అనిన విని కురుపతి దరహాసితవదనుం డగుచు నిట్లనియె. 235

ఆ. మనకుఁ బాండురాజతనయవర్గమునకు, నెల్లి పొందు గలుగు నేను రాజ్య
భాగ మీను సమరభంగిక విక్రమ,నిరతిఁ బూను టిదియ నిశ్చయంబు. 236

వ. అనిన నయ్యిరువురవచనంబు లాకర్ణించి గురుండిట్లనుఁ గార్యగతియును గయ్యంబు భంగియు భూపతికంటె మిగులం గనియెడువారు లే రయినను నా యెఱింగిన యంత నొక్కతెఱంగు సెప్పెద నీబలంబున నాలవపాలు గొని మహీపాలుండు సత్వరంబుగా ముందఱఁ బోవవలయు నంతియ సేన తదనంతరంబ కదుపులం బొదివి కొని చన వలయుఁ దక్కటిసగంబుతో మనము నిలిచి మోహరించి యల్లనల్ల నరుగ వలయుఁ గవ్వడి యెయ్యెడం గవిసె నయ్యెడన తలపడ వలయు నిట్లైన మానవేశ్వరుండు సురక్షితంబుగా సందడింబడక నడచు గోవులు [2]నిన్నెలం గడచు మనమును ధనంజయునకుం జాలినయప్పుడ యట దోఁకుపడ నెవ్వరు గలిగినను వారికిం [3]జాలి నిలుత మనిన విని సురనదీసూనుండు దాని కియ్యకొని రాజన్యునకు సైన్యంబుఁ బంచి యిచ్చి పుచ్చి పసులకుం దోడగుభాగంబునుం బంచి యున్నంత వట్టుచతురంగంబుల నియతి సేసికొని యాచార్యుండు నడుమను గృపాచార్యుండు వలపటను నాచార్యపుత్త్రుండు దాపటం గర్ణుండు ముందట వికర్ణదుశ్శాసన శకుని సైంధవ సోమదత్త బాహ్లిక భూరిశ్రవః ప్రభృతియోధవీరు లెల్ల నెడనెడం గలయ నిలుచునట్లుగా మోహరించి, మహోత్సాహంబున సన్నాహసౌందర్యంబు నొంది తాలధ్వజం బెత్తించి మెఱసి తాను వెనుకయయి నడపించుచుండె నట్టిసమయంబున. 237

చ. అరుదుగ నిట్టి లోకనికి నంతబలంబునకున్ మహోగ్రసం

1. క. గ. చ. జ. కోర్చుటట్లు గాకిచ్చఁ ఖ. ఘ. కోర్చునట్లుగా నిచ్చఁ, 2. ఘ. నిన్నెలఁ.
3. గ. జాలక. జాలి. జాలింత. మనిన

గర మగుడుర్గ మనం బతులకళాతుక మొంది కనుంగొనర్గ సురే
శ్వరుఁడు సుదర్శనం బనఁ బ్రశంసకు నెక్కు విమాన మెక్కి యం
బరగతి వచ్చె దేవమునిపంక్తులు సిద్ధగణంబుఁ గొల్వఁగాన్. 238

వ. అద్దివ్యయానరత్నంబునందు. 239

తే. స్వర్గమున నున్నరాజులుఁ జక్రవర్తులును యథోచితచ్ఛత్త్రింబులును నిజార్హ
చామరంబులుఁ జెలువొందఁ జారులీలఁ, గొలిచియుండిరి వేడ్కలు గొనలునిగుడ.

క. పాండుమహీపాలుం డా,ఖండలుచేరువన పెద్దగద్దియ నమరీ
మండలి వీచోపు లిడఁగ, నుండి కనుంగొనుచు నుండె నుజ్జ్వలభంగిన్. 241

వ. అంత. 242

సీ. దేవదత్తాభీలరావంబు వెసఁ గర్ణ,ముల దీటుకొన లేట మొగము వడుచు
రథనేమిదళితధరాధూళి యంగంబు, లెల్లఁ గప్పఁగ వెలువెల్లనగుచు
బహుళకపిధ్వజప్రభలు లోచనములు, మిఱుమిట్లు గొనఁ బర్వమెందుకొనుచు
నుద్భటాకారసముద్ధతి మనము లు,త్తలపడఁ దోఁపంగఁ దల్లడిలుచు

తే. నడచుకౌరవరాజసైన్యంబుఁ గదిసెఁ, దీఁగ దిగిచినగతిఁ దనతేరు మెఱయ
రయముమైఁ జని ప్రళయభైరవసహస్ర.[1]గర్జనోదగ్రతర్జనుఁ డర్జునుండు.

వ. ఇవ్విధంబునఁ గురుబలంబులఁ గ్రోశమాత్రంబునం గూడ ముట్టి క్రీడి తల యెత్తి
చూచి యుత్తరున కిట్లనియె. 244

చ. ఇది యొకపెద్దగట్టిమొన యీమొనముందట గోగణంబుతో
నదె యొకయల్పసైన్య[2]మట యాతల వేఱొకకొంతసేన య
ల్లదె యిటుపంచి పెట్టఁ [3]జనునంతటిలోన వృథాభిమానదు
ర్మదబహుభాషి యైనకురురా జెచటం జనుచున్నవాఁడొకో. 245

క. అరయుదము గాని యిమ్మో,హరమునకును డాపలించి యరదముఁ బో ని
మ్ము రవడి నతనికి యుఱికెద, నరుదుగ నెబ్భంగి నెవ్వ రడ్డం బైనన్. 246

ఉ. ఆతఁడు సిక్కనేని బల మంతయు విచ్చు మరల్ప వచ్చు గో
వ్రాతము నట్ల యైన [4]సుకరంబుగ నంతట నెల్లఁ దీఱు నీ
యాతతసేనయం దతని నారసి కానక యున్న వీరి ని
ట్లీతల డించి యాకదుపు నెయ్దఁగఁ బోదముగాక వ్రేల్మిడిన్. 247

క. విచ్చి చనకుండఁ బసులం, దెచ్చుట మును మున్న వలయు తెఱఁగా పనికిం
జొచ్చి యది చక్కఁ బెట్టఁగఁ, నచ్చోటన దాయ మనకు నగపడెడు బలే. 248

క. అనిన విని యుత్తరుండ, మ్మొనవలపటఁ బెట్టి యరదమును బోవఁగ ని
చ్చిన సరస కరిగి కవ్వడి, కను విచ్చి బలంబు నెల్లఁ గలయఁగఁ జూచెన్.

1. చ. గర్జనోగ్రతర్జనుఁ డగునర్జునుండు. 2. గ. మట యావల. 3. గ. జనె నన్నిటి
లోన. చ. సుకరం బగు

వ. ఇట్లు గలయం గనుంగొని మధ్యదక్షిణవామాగ్రపశ్చిమోత్తరభాగంబుల నిట్టిట్ట
వారలు నడచు చున్నవా రని సారథితో నేర్పడం బలికి వీరలలోనురగకేతనుం
డు లేఁ డతండు గోవులం గొనిపోవ నోపు [1]నిరామిషం బైనయీసేనతో నని సే
యం బని లేదు వీర లెయిది యడ్డపడి తడవు సేయకుండునట్లుగా ముట్టికొని పసు
లం బెట్టించి దొరయును [2]నెల గడవం బోవక యుండఁ బోదువ వలయు నని
చెప్పి యతని నద్దెసకుఁ దేరు వఱుపం బనిచి గురుకృపగాంగేయులకుఁ జరణ
సమీపస్థలంబులం బడ రెండును గర్ణాభ్యర్ణప్రదేశంబులం జన రెండునుగా నాలు
గేసి యమ్ములేసిన నాసవ్యసాచిం జూచి యాచార్యుండు పరిసరవర్తు లగునాప్త
జనంబులతో నల్లన యర్జునుం డింత యొప్పి యుండునేయని యగ్గించి వెండియు.

—:o: ద్రోణాచార్యుఁ డర్జునుం జూచి ప్రశంసించుట. :o:—

మ. విలసద్గాండివచాలనోద్ధతి కనత్కద్విద్యుల్లతాలీలగా
నలఘుస్ఫారకపిధ్వజధ్వని సముద్యద్గర్జచందంబుగా
జలదాకారత నొందెఁ దే రితఁడు పర్జన్యాకృతిం బోల్చె దో
ర్బలతీవ్రారినిదాఘదుర్విషహగర్వస్ఫూర్తి [3]నిర్మూర్తిగాన్. 251

వ. ఇప్పుడు నాకుఁ బ్రణామంబులుగాఁ బాదంబులమొదలం బడ రెం డమ్ము లేసిపెద్ద
కాలం బేనిఁ బాసి యున్నవాఁడు గావునఁ గుశలప్రశ్నంబుగాఁ జెవులు సోఁకి
యుం జోఁకములుగా రెం డమ్ము లేసె నని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 252

క. ఇడుమలఁ బడుమూఁ డేండ్లుం, బడి కడుఁ గోపించి వచ్చెఁ బలువిడి నీక
వ్వడి దఱియ నుఱికి వడి ని,ప్పుడ [4]యమ్ములఁ బ్రోవు నెల్లఁ బారిగొనెడు బలే

తే. విపినవాసంబు నజ్ఞాతవిధమువర్త
నంబు గడపి నవాభ్యుదయంబు నొంది
రాత్రిఁ బుచ్చి తోఁతెంచుమార్తాండుమాడ్కిఁ
జూడ నుజ్జ్వలుం డగుచు నర్జునుఁడు వొలిచె. 254

వ. అనియెఁ గృపాచార్యభీష్ములు పార్థబాణపాతప్రకారంబులు ప్రణామకుశలప్రశ్నం
బులుగా నంతరంగంబులం గనికొని సంతసిల్లిరి ధనంజయుండును దక్కినవారికి
దుర్నిరీక్ష్యుం డగుచు నమోఘమహారంబుదెస ననాదరంబు సేసి గోవులపజ్జం బోవు
చుండె నతనిం జూచి సురనదీసూనుండు కురువీరులతో ని ట్లనియె. 255

క. చిరకాలమునకుఁ గంటిమి, నరు నక్కట వీఁడు సజ్జనప్రియుఁడు సుహృ
త్పరతంత్రుఁడు బాంధవహితుఁ, డరిభీకరుఁ డిట్టివారలనని గలరే. 256

క. మనచూడ్కికి ప్రేఁ గయి యీ,తనియతులితమూర్తియత్యుదాత్తతఁ గడు నొ
ప్పినయది గంటిరె జగ మెల్లను నేలఁగఁ దగుసముజ్జ్వలత యూహింపన్.

1. గ. నిరామిషమైన. 2. 'నెల' అనిపెక్కుప్రతుల లేదు. 3. క. మన్మూర్తిమై. 4. గ. యమ్ములయంబ్రోవు. 5 వివిధవ రసంబు.

క. వెనుకదెస వచ్చి కదిసియుఁ, దనరథము దొలంగనిచ్చి ✻ తఱియఁబడుట కొ
ల్లనితలఁపు గలిగి క్రేఁగం,టన మనలం జూచుచుం గడచి యట నడచెన్. 258

క. మొనఁ గలయఁ జూచి యూరక, చను టధిపతి నరసి తా నిచ్చటఁ గానక యా
తనిపజ్జ నరుగు తెఱఁ గగు, ననుమానము లేదు క్రోధసమగ్గలము మదిన్. 259

చ. మనకును గౌరవేంద్రునకు ✻ మధ్యముఁ జొచ్చెనయేని నాతఁ డ
ర్జునునకు [1]నొంటి సాలఁ డని ✻ రుద్రుఁడు నెక్కటి మార్కొనంగ లేఁ
డనిన నొరుండు శక్తుఁడె రయంబుమెయిన్ మన మెల్ల నిప్పు డా
తనికడ సేరఁగాఁ జనుట ✻ తప్పినఁ గార్యము దప్పు నెంతయున్. 260

ఆ. వాసవాత్మజుండు ✻ వసుధేశనందను, ముట్టికొనిన నొకటి ✻ పుట్టెనేని
మనప్రయోజనంబు ✻ మఱి యేమి పసు లవి, యేటి కొండుధనము ✻ లెల్ల నేల.

వ. అని పలికి బలంబుఁ బురికొల్పికొని యతండు రాజరక్షణతత్పరత్వంబున నరదంబు సత్వరంబుసేసిన సేనాపతిం గని సైనికనికాయంబులుం గడఁగి చనం దొడంగె నిప్పాట నమ్మేటిమొనయును వెసం బోవ గోవులకావలిమూఁకయు వానిం దఱిమికొని యతిరయంబున నరుగం దానును [2]గెలనఁ గ్రోశద్వయమాత్రంబు నడచి పురుహూతపుత్త్రుం డుత్తరున కిట్లనియె. 262

మ. ఇదె గోవర్గము సేర వచ్చితిమి పో ✻ నిం కేల సైన్యంబులుం
గదియన్ వే చనుదెంచె రెంటెనడుముం ✻ గాఁ జొచ్చి యీవచ్చును
న్మదవీరావలికిన్ భుజావిభవవిన్యాసంబు గాన్పించి మా
న్పెద గర్వంబు మరల్చెదం బసుల నా ✻ చేఁ జిక్కు రాఁ జెమ్మెయిన్. 263

యుద్ధారంభము.

క. అనుటయు విరాటతనయుఁడు, మొన కడ్డముగాఁగఁ దూర్పు ✻ మొగమై రథముం
గొని కట్టెదిరికిఁ బోయినఁ, దనమూఁపులు రెండు నపుడు ✻ దలకుండఁ గడవన్. 264

వ. తేరు సమ్ముఖంబు సేయించి పేరువాఁడి క్రీడి కరతలం బెత్తినిలునిలుమని యదల్చిన ఘోషంబుతోడన వెడలునిశితశరపరంపరలదట్టంపుఁబఱపున నంబరంబునీరంధ్రం బగుటయుఁ దదంధకారంబును భయతిమిరంబునుం గవిసి గుండియ లవిసి కురుబలంబు లెదురు నడవను మరలం బఱవను మఱచి వెఱచఱచి హరితనయహస్తలాఘవప్రశస్తిదక్కం దక్కినచేష్టలు తక్కియుండె. నతండు గోవులవెనుకంబోవు నల్పబలంబు బెదరి తూర్పుదెసకుం జెదరునట్లుగా నరదంబుఁ బఱపించి తెఱపిసూపి [3]వెలిచీర నాఁకించి దేవదత్తంబు పూరించినం గేతుకపి గర్జిల్లం దనీయభూతంబు లార్వ మార్వీరవంబును రథనేమినినదంబును బ్రతీతాకనీతువులంబును గగనంబునం బొగడునమరులమెలుంగులును నొక్కటఁ జెలంగ సమునితసాంద్రసంరావంబు రోదసీకుహరంబు నిండిన నొండొండ [4]మట్టి లెత్తుకొని నేల మట్టవి

1. గ. నొంటిఁ జాలఁ డని. 2. గ. గెలపట; జ. గెలపట్ల. 3. గ. విలువారి 4. జ. మంట.

యుచు నద్రువం బసులు వెసం దిరిగి మున్ను విచ్చి వచ్చినజాడ గైకొని 265
దక్షిణదిశకుఁ [1]గెరలువాఱుచుచుం దెరలం బాఱిన.

క. గోవులతోఁ బాదువంబడి, పోవుచు నున్నట్టిగోపపుంజంబు తదీ
యావసరంబున సరభస, మై వానిపిఱుందఁ దిరిగి * యమ్మెయిఁ బఱచెన్. 266

ఆ. అప్పు డర్జునుండు * దప్పక చూచి యీ, బలము పసుల కడ్డపడక యుండ
నెడ సారంగవలయు * నిట మెద్దుకొను మని, పనిచె మత్స్యభూమిపాలసుతుని.

క. పనిచిన నాతఁడు నమ్మెయిఁ, జన నిచ్చె రథంబు గోపసంఘముఁ దిర మై
కొనిపొండు పసుల నోడక, యని [2]తా నెలుఁగించి వీటికై నూల్కొలిపెన్. 268
269

వ. అట్టిసమయంబున.

క. కరితురగసమితిఁ [3]గార్కొని, కురువీరులమొనలు మొగులుకొమరునఁ గవియన్
శరవేగంబున నరుఁ డు,ద్ధురమారుతచండభంగి * దోఁప దెరల్చెన్. 270

క. కదిసినబలములు విచ్చినఁ, గదుపులఁ జెదరంగనీక * గాండీవి వెసం
బాదివి యట కడపె నవియును, గొదకొని తమపాలముసాచ్చె గోపాలురతోన్.
272

వ. అని చెప్పిన విస్మయంబు నొంది.

ఆ. పసులు వట్టువడినపదపడి నరుఁ డెద్ది, యాచరించెఁ గౌరవాధినాథుఁ
డేమి సేసె బలము * లెట్లయ్యె భీష్మాది, వీరు లెవ్విధంబువార లైరి. 273
274

వ. అనవుడు.

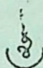
మ. నవతాదూర పురాణతానుపగతా * నానాత్వ[4]సంశోభితా
వివిధత్వాపగమోజ్జ్వలా బహుకళావిర్భావశాలీ సము
ద్భవరాహిత్యనిరూఢ సూక్ష్మతర[5]సంభాసా మహాస్థూలమూ
ర్తివిశేషా నిరుపాధికా గుణమయా * [6]ధీవర్తకా నిష్క్రియా. 275

క. అంతఃకరణచతుష్టయ, శాంతిసముద్యద్వివేకసంపద్వేద్యా
చింతాతంతుత్రుటనా,త్యంతవిదగ్ధైకభజనతత్పరహృద్యా. 276

మాలిని. ప్రణమదవనవిద్యాప్రౌఢిసంరూఢకాంతి
ప్రణుతచరణపద్మా * పద్మజాదిత్యసత్ప్రో
షణచతురదయావిస్ఫారితాలోక లోకా
పణనిపుణజనాంచద్భక్తివిక్రీతమూర్తీ. 277

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబున విరాటపర్వంబునందుఁ
జతుర్థాశ్వాసము. 278

1. క. 'దొలువాఱుచుచు;' ఖ. గ. ఘ. జ. ట. 'జెరలువాఱుచుచు'; చ. 'జిల్లలు వాఱుచుచు' 2. గ. తా నెలుఁగిచ్చి. 3. గ. గార్కొని. కురువీరులు మొగులగముల * కొమరువ; జ. గూర్కొని కురువీరులు మొగులు గవియు * కొమరున. 4. గ. సంబోధితా. 5. జ. సంభాషా; చ. 'సంభావా' 6. నిర్వర్తకా.

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము,

విరాటపర్వము, పంచమాశ్వాసము.

సంపాదనచాతు
ర్యా సేవ్యపదారవింద ! యోగికవిద్యో
[1]ద్భాసితమతిమూర్తిమయా
వ్యాససమాసైకరూప ! హరిహరనాథా. 1

అర్జునుఁ డుత్తరునకుఁ గౌరవవీరుల వేఱువేఱ నిరూపించి చెప్పుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయునకి ట్లనియె నివ్విధంబున విరోధివర్గం బుక్కు దక్కి వెక్కసపడి చూచుచుండ నిరర్గళభూజార్గళసంరంభవిజృంభణంబు శోభిల్లఁ బసులం బెట్టించి యనతిదూరవర్తియగు కౌరవచక్రవర్తిదేసం గనుంగొని ధనంజయుండు భూమింజయు నక్కడఁ దేరు వఱపం బనుప నప్పళించునప్పుడు కురువీరులుఁ గూడుకొని మూఁడు వేలరథంబులతోడను గాంగేయకర్ణు లొక్కొక్కరుండు వేయింటితోడను దలకడచి రాజున కడ్డపడి కవ్వడిదిక్కు మొగంబుగాఁ దిరిగి రట్టియెడఁ గడుపులు పట్టువడుటకు నిట్టూర్పు నిగిడించుచు మగిడి మనుజపతియు ననుజసహితుండై సహస్రస్యందనంబులతోడ వెన్నుదన్ని నిలిచె నంతఁ దక్కటిబలంబులు నెయిదికొని [2]యమ్మెయిన దళంబుగాఁ గవిసిన. 2

క. కనుఁగొని మెలన వ్రోలయువ, దనమున గరువంపుఁజెన్ను దలకొనఁగా న
ర్జునుఁడు విరాటసుతునకి, ట్లనుఁ గేవలవీరరసమయాత్మకుఁ డగుచున్. 3

సీ. కాంచనమయవేదికాకనత్కేతనో, జ్జ్వలవిభ్రమమువాఁడు కలశజుండు
సింహలాంగూలభాసితనభోభాగకే, తుపేరింఖణమువాఁడు ద్రోణసుతుఁడు
గనకగోవృషసాంద్రకాంతి[3]పరిస్ఫుట, ధ్వజముల్లాసంబువాఁడు కృపుఁడు
లలితకంబుప్రభాకలితపతాకాంకి, హారంబువాఁడు రాధాత్మజుండు

---

1. క. గ. జ, ద్భాసితమూర్తిమయా-సం-శ్రీ-పద్-వ్యాససమాసైకరూప; ఖ. ఘ. ద్భాసిత-మతి-గుణ-మూర్తిమయా, వ్యాససమాసైకరూప. 2. క. యమ్మెయిన. 3. గ. పరిస్ఫురద్ధ్వజ.

తే. మణిమయోరగరుచిజాలసమహితమైన, పడగవాఁడు కురుక్షితిపతి మహోగ్ర
శిఖరఘనతాళతరువగు సిడమువాఁడు, సురనదీసూనుఁ డేర్పడఁ జూచికొనుము.

క. గురునకుఁ బ్రదక్షిణంబుగ, నరదముఁ బోనిత్తు మిమ్మహాపురుషు నెడం
బరిభవము వలవ దీతఁడు, కురుకులనృపతనయశిక్షకుఁడు సుమ్మనఘా. 5

క. శస్త్రప్రకారనిపుణుం, డస్త్రవిదుఁడు దూరపాతనాశీలుఁడు వ
ర్చస్త్రాసితరిపుఁడు ధను, శ్శాస్త్రపరిజ్ఞానఘనుఁ డసదృశుఁడు శక్తిన్. 6

ఉ. ఈతనితోడి కయ్యమున కియ్యకొనం దగ దేను దుష్ప్రధ
[1]ద్యూతజయోద్ధతుం డగు సుయోధనునిం బరిమార్పఁ బోవుచో
శాతశరోత్కరం బితఁడు చక్కఁగ నేయునొ నన్ను నేయఁడో
చూతము తాన మున్ననికిఁ జొచ్చినఁ జొత్తముగాక పిమ్మటన్. 7

క. గురుపుత్త్రుఁడు తేజోనిధి, సురాసురులకైనఁ దేఱిచూడ నరిది సం
గరమున [2]నీతని నీశ్వర,నరజనితుఁడు మేటి కౌరవవ్యూహమునన్. 8

క. ధైర్యధనుఁ డితఁడు ద్రోణా,చార్యుల కెనవచ్చు దివ్యశరవిదుఁడు కృపా
చార్యుఁడు మత్పితృసఖుఁ డా,చార్యక మొనరించె మాకు శైశవము తఱిన్. 9

తే. వీర లిరువురు మాన్యులు వీరితోడి, కయ్యమున కిప్డు మన మంత గాలుద్రవ్వ
వలవ దెచ్చోట నెదురుగా మెలఁగి రచట, మనరథం బల్లనల్లన చనఁగనిమ్ము.

శా. యోధాగ్రేసరుఁ డిద్ధతేజుఁడు రణోద్యోగానురక్తుండు దు
స్సాధప్రక్రమబాహువీర్యుఁడు గురుత్మపాలవాల్లభ్యల
ఢీమ్రధామాత్ముఁడు జామదగ్న్యకలితశ్రేష్ఠాస్త్రవిద్యాఢ్యుఁ డీ
రాధేయుం డొకచీరికిం గొనఁడు వీరవ్రాతముం బోరులన్. 11

క. శౌర్యాటోపంబున దో, ర్వీర్యంబున నస్త్రశస్త్రవిత్త్వమునను మా
త్సర్యంబు సేయు నాకును, దుర్యోధనుఁ డెపుడుఁ దన్నెదురు సేయంగన్. 12

చ. అతిదృఢవేది పేరు గలయట్టిమగండు రణంబు గల్గె నే
డితనికి నాకుఁ దెల్లముగ నిట్టియెడం బరికించి చూడుమీ
మతి గలఁగంగ నీక యనుమానము వాయఁగ నీవు సాయకో
ద్ధతిఁ బ్రకటించుచో బహువిధంబుల నిద్దఱతారతమ్యముల్. 13

క. ఈయెడ ననుఁ గని వారణ, సేయుదు నితఁ డగ్గమైన చిచ్చుఱపిడుగై
పోయి పయిఁబడుదు నీ వర,వాయించుక లేక పఱపవలయు రథంబున్. 14

ఉ. ఉగ్రుఁ డనూనమానమహిమోన్నతచిత్తుఁ డజయ్యవిక్రమో
దగ్రుఁడు హస్తలాఘవసమన్వితుఁ డేయునెడన్ సమగ్రకో
పాగ్రహబుద్ధి మాదెస ననార్యుఁడు కార్యమునందు ధార్తరా
ష్ట్రాగ్రజుఁ డీతనిం గదిసినప్పుడు పండువు నాకు సూతరా. 15

1. క. జయోన్నతుం డగు. 2. గ. నతం డీశ్వర.

తే. అరసికొని మెన్నిభంగులనైన నితని, తేరు మనబారి కగపడు తెఱఁగు గాంచి
యడరి బాసటమైమె వ్వరడ్డపడిన, మెఱపు మెఱచినచాడ్పునఁ దలయఁజోరుము.

క. అస్మత్పితామహుం డతి,విస్మయజనన ప్రతాపవిభవాగ్నిశిఖా
భస్మీభూత ప్రతిప,క్షుస్మయకాననుఁడు ప్రథమగణ్యుఁడు బుద్ధిన్. 17

క. బహుమహితాయుధవిద్యా,రహస్యసంవేది ధార్తరాష్ట్రులకును మా
కు హితంబ కోరు సముఁడై, [1]సహాయుఁ డగు వారలకు నచటఁ దా నునికిన్

క. వివిధము లగులక్ష్యంబులు, నవలీలం దునియ నాట నవియఁగ నేయున్
భువనైకధన్వి నత్యు,గ్రవిచేష్టితు నోర్చెఁ బరశురాముం బోరన్. 19

క. శంతనునందనునరదము,పొంతం బో వలవ దలుక పుట్టి యతఁడు భూ
[2]కాంతునకు సైన్యమునకుం, [3]జెంతలఁ జేరంగ నీక సిలుగులఁ బెట్టున్. 20

వ. అని యిట్లు వేఱువేఱ చూపి క్రమంబున నేర్పడంజెప్పి సవ్యసాచి సమరోన్ముఖుం
డగుసమయంబున సస్మితుండగుచు నశ్వత్థామ రవితనయునవలోకించియిట్లనియె.

క. నిను నీవ పొగడికొని పలి,కినపలుకులు పెక్కు గలవు క్రీడి యనికి వ
చ్చినవాఁ డిదె పులివలె మా, ర్కొనరాదే కర్ణ సేనకుం బ్రియ మెసఁగన్.

క. తలఁకు గల దేని శకునిం, బిలిచి విచారింపఁ బొమ్ము పృథివీపతి నీ
తలన [4]తనకార్యఖడ్గం,బులమో పెక్కించె రిత్త వోవునె నీకున్. 23

వ. అనిన విని యతండు క్రోధఘూర్ణమాన[5]తారకుం డగుచు ని ట్లనియె. 24

చ. తలఁకెడువానికిన్ [6]మగఁడ తానటె న న్నడిఁకించువాఁ డిసీ
పలుకకు [7]భీతున ట్లొదుఁగఁ బాఱునె శూరుఁడు నిన్ను నచ్చియే
కలనికి వచ్చెనే నరుఁడు కాఁ డట వాసవుఁ డైన నేమి నా
బలముఁ జలంబు నేరిమియు బంటుతనంబును నీవ చూడుమీ. 25

క. అని కడఁగునినసుతునకు, న్మను ద్రోణుఁడు ద్రోణనందనుఁడుఁ గృపుఁడును శాం
తనవుఁడుఁ గడఁగుట దుర్యో,ధనుఁ డవలోకించి యత్యుదగ్రతఁ గడఁగెన్. 26

వ. ఇవ్విధంబునసయ్యేవురుదొరలును ధరణీశుండును సరభసంబుగాబరవసంబుసేసిన
దుశ్శాసన దుష్ప్రహాదుర్ముఖ ప్రముఖనిఖిలకురుకుమారనికాయంబును శకునిసైం
ధవ ప్రభృతిబంధునివహంబును బాహ్లికసోమదత్తాదిసామంతనికురుంబంబును మ
ఱియునుం గలవివిధయోధవీరనిచయంబును నొక్కటఁ గరటిఘటాఘోటకధట్ట
రథయూథపదాతివితతిసంరంభశుంభత్సేనాసమూహసహితంబుగాఁ ద్రోచినడచిన.

చ. ధరణి వడంకె ధూళి దివిఁ దన్నిన భానునిఁ గానరాద బం
ధురవివిధ ప్రకారపటుతూర్యరవంబులఁ బొంగె దిక్కు లా
స్ఫురితమహాయుధోగ్రరుచిపుంజవిజృంభణఘోర మయ్యె నం

1. క. గ. జ. సహాయు మగు. 2. గ. కాంతుదస. 3. జ. జెంతఁ. 4. క. ఖ. గ. జ. మన
కార్య. 5. గ. మానసుం డగుచు. 6. క. మగఁడు తానటే; గ. మగఁడా దానటే. 7. భీరున.

తరము సహస్రనేత్రముఖదైవతమండలదుర్నిరీక్ష్యమై. 28

— అర్జునుఁడు కౌరవసైన్యంబుల నుఱుమాడుట. —

వ. అట్టియెడ నుద్భటహాసోల్లాసభాసురముఖుం డగుచు శతమఖతనయుండు. 29

చ. గుణమున లస్తకంబునను గోటియుగంబునఁ గేలఁ [1]దార భీ
షణముగ నుప్పతిల్లి రభసంబున రేఁగినమాడ్కిఁ దీవ్రమా
ర్గణనికరంబు లొక్కట నరాతిబలంబులఁ గప్ప గాండివ
క్వణనము రోదసీకుహరకర్పరముం బగిలింప నుగ్రతన్. 30

క. తలపడి తలమీఱినకా, ల్బలములఁ బొడిసేయు మఱియు బైపై బీనుం
గులఁ ద్రొక్కికొనుచు వెసముం, గలి మొనగవియుటయుఁ [2]గడఁక గడలుకొనంగన్.

క. తనదృష్టియు ముష్టియుఁ దగు, ననువున ము న్నెత్తి యేయునతఁ డప్పు [3]డుడిం
చినకాయముల సపాటం, బునఁ బదియుఁ బదేను నుచ్చి పోవం గోలల్. 32

చ. ఉడుగక వెంజియర్వ సుభటు లొక్కమొగిన్ వెస నంటఁ దాఁకి క
వ్వడిపటుబాణభాస్వదనివార్యసముద్ధతిఁ జేసి మంటలో
మిడుతలు సొచ్చిన ట్లయిన మేటిమగల్ గని యీడఁబోక బ
ల్విడి మఱియుర్వ వడిం బొదువ వ్రేల్మిడిఁ ద్రుంచె నతండు దోడుతోన్. 33

తే. అంతకంతకుఁ గదిసి సైన్యములు సుట్టు, ముట్టి శస్త్రాస్త్రసంచయమున నభంబు
దీటుకొనునట్లు సేయఁ గిరీటి గాండి, వంబు పరిచాలనంబు దీవ్రంబు గాఁగ. 34

సీ. గోరఁ బోఁజినమాడ్కిఁ గొన్నింటిఁ జక్కనా, డాలుగా [4]వ్రయ్యలువాపి పాపి
[5]బాడిస నఱకినభంగిఁ గొన్నింటిఁ దు, త్తునియలుగా [6]బిట్టు త్రుంచి త్రుంచి
వెస నంపమున నిడ్డవసిగఁ గొన్నిటి నిసు, మంతలుగా నుఱుమాడి యాడి
పనివడి ఱోలఁ గొట్టినలీలఁ గొన్నింటిఁ, జిఱునుగ్గుగాఁ బొడిసేసి చేసి

తే. యడరిపొదివినబలమునానాయుధములఁ, బ్రతిహతంబులుగావించె నతిరయమున
నతులధ్వజసూతహయత్వ్రాలసద, ఫల్గురథవల్గనుం డగుఫల్గునుండు. 35

క. ఆమెయిన వివిధవర్మ, స్తోమం బఱవుల్లు సేసి సునిశితబాణో
ద్దామప్రసారవిభవ, శ్రీ మార్తురకద్భుతంబు సేసెం గడిమిన్. 36

క. గర్దభుణుఁ డై పగతుర, జర్జరితాంగులుగఁ జేసె సాయకజాల
స్ఫూర్జన చూపఱు వొగడఁగ, నిర్జరవరనందనుండు నిమిషార్ధమునన్. 37

శా. శక్తిస్ఫారధనంజయాయుతభుజాసంరంభగాండీవని
ర్ముక్తక్రూరశరావలీదళితశత్రువ్రాతముల్ శోణితా
సిక్తాకారతఁ బొంది సాంద్రకుసుమశ్రేణీవికాసోల్లస
ద్రక్తాశోకతరువ్రజంబుల క్రియన్ రంజిల్లె మొప్పెం గడున్. 38

---

1. గ. ధార. 2. క. వేష్క. 3. 'ఉడించిన' అనియు ప్రతులు. 4. జ. వ్రక్కలు.
5. క. బాశిత; గ. బాడిద 6. ఘ. బట్టు.

చ. తదవసరంబునన్ దొర లుఽదగ్రతఁ ద్రోచినవజ్రఘట్టముల్
మదమున నొక్కపెట్ట బలఽమర్దనసూనురథంబు గ్రక్కసం
బాదిచెఁ దురంగకింకిణులఽభూరిరవంబుఁ గరీంద్రఘంటికా
భ్యుదితనినాదముల్ రథవఽ[1]రోద్ధితఘోషము [2]సుత్కటంబుగన్. 39

తే. అట్టియెడ వేల్పు వచ్చినఽయట్ల మేను, వొంగ నలిరేఁగి పాండవఽపుంగవుండు
మత్స్యనృపనందనునిబలుఽమాటతోడి, యేపు సెవికిని జూడ్కికి ఽ నింపు నొసఁగ

క. మేదురదీర్ఘతరం బగు, నాదం బెడ తెగక గుణముఽనను వడి నిగుడం
గోదండము సంతతవల,యోదాత్తస్ఫురణ వెలుఁగు ఽ చుండఁగ నేసెన్. 41

మ. ఒకమాత్రన్ వితతప్రసారనిబిడాఽత్యుగ్రాస్త్ర సంతానముల్
సకలానీకములందుఁ బర్వ నరుభాఽస్వన్మూర్తి శోభిల్లె దీ
ప్తికలాపంబులు లోక మంతటను విఽస్తీర్ణంబు లై యాగప
ద్యకృతవ్యాప్తి వెలుంగ నొప్పెసఁగుమాఽర్తాండున్ విడంబించుచున్. 42

క. నరు లొరులు దృశ్యములపైఁ, బరఁగింపఁగఁ జూడ్కు లెట్లు ఽ వడుఁ దప్పక య
ప్పురుసున నరుఁ డేయునిశిత, శరములు లక్ష్యములు దప్పి ఽ చనవించుకయున్. 43

క. గజఘోటకరథసూత,ధ్వజకంకటయోధగాత్రఽతతియం దెచటం
విజయధనుర్ముక్తశర,వ్రజములు దవులంగఁ బడ కఽవారణ నిగుడున్. 44

చ. కవదొన లేల పూనునొకొ ఽ కవ్వడి నా వల దుగ్రసంగరో
త్సవమున సవ్యపాణి నపఽసవ్యకరంబున మార్చి మార్చి గాం
డివము ధరింపఁగా శరపఽటిష్ఠతయుం బొరిఁ జేయి మార్చి చూ
పువెరవుతోన పీడ్వడక ఽ పొం దొడఁగూడెడు [3]నెప్పు సూచినన్. 45

క. సమవిషమవినిమ్నోన్నత, సమీపదూరస్థలములు ఽ సదృశములు గఁ [4]జి
త్రముక్రియ నవిహతగతులను, సమరమహిం గ్రీడిరథము ఽ సను నవితథమై.

వ. వెండియు నతండు. 47

మ. బల మెల్లన్ [5]వెలి రెండుపాయలు గ ఽ సంభ్రద్వేగుఁ డై చొచ్చి యా
వలగా నడ్డము వచ్చి నాలువు గ దుఽర్వారోద్ధతిం బోయి మూ
లల నానాశకలాకృతిం బొరయ లీఽలాయానదుర్దాంతుఁ డై
వలయంబుల్ సని చించి చిక్కువఱుచున్ ఽ వైకల్యసంపాది యై. 48

వ. ఇవ్విధంబున నంబుధిలోన మహామత్స్యంబు విహరించుచందంబునఁ దదీయ రథంబు గౌరవసైన్యంబునందు సంచరించునయ్యవసరంబున. 49

ఆ. రత్నకేతనములు ఽ రాజితశేఖరం, బులును రుచిరఘంటికఽలును బార్థు
బాణనిహతిఁ దునిసిఽపడఁ గౌరవులచేటు, దెలుప నుల్లు[6]నుల్కఽములును బోలె. 50

---

1. గ. రోద్ధత. 2. జ. నుద్భటంబుగన్. 3. నేపు. 4. జ, జిత్రముక్రియ నవహిత. 5. ఆ. వెస.
6. గ. నుల్కాళిలును.

క. నరుభల్లంబుల నగ్రిమ, చరణంబులు ద్రెస్సి మ్రొగ్గు× జవనాశ్వంబుల్
కరుణమెయి[1] రాహుతులకుఁ, శరణం బగు మనుచు మొ్రక్కు× చందంబొందెన్.

క. దంతిఘటాసంతానము, కుంతీసుతనారసములఁ గూలినతఱి న
త్యంతనిబిడాభ్రమున దివి, యెంతయు సొంపారుభంగి × నిల చెలు వొందెన్. 52

క. పలుపులుఁ గాండ్లుం బగ్గం, బులుఁ దనయస్త్రంబు లడరి × పొడిసేసిన వి
చ్చలవిడిఁ బాఱెడురథ్యం, బుల నేయఁడు దివిజరాజ× పుత్త్రుఁడు గృపతోన్. 53

ఆ. అర్జునాస్త్రఖండి× తాతపత్త్రధ్వజ, చామరములు గాలిఁ × జదల దూలఁ
జిహ్నములవిభూతిఁ × జెందంగఁ గని యొప్పె, నప్పు డాడుచున్న× యట్ట లచట.

క. ఒకమఱి కిరీటికట్టెదు, రికి [2]నుఱుమునఁ బోయి రేని × రెండవమాఱి
య్యకొనుట కోర్వఁగ లేరై, రొకళ్లుఁ గురురాజుసేన× యోధులలోనన్. 55

సీ. మండితధ్వజదండ× మండలంబులఁ గిట్టి, [3]విటతాటనంబుగా × విఱిచి విఱిచి
చటులఖురోద్భటా× శ్వశ్రేణిఁ బొదివి ర, యంబునఁ దునిమి తూఁ× టాడి యాడి
రాజితబహువిధ× రథసమూహముఁ జొచ్చి, గలిబిలి యగునట్లు × గలఁచి కలఁచి.
మదభరభీమణ× మాతంగముల ముట్టి, చిందఱవందఱ × చేసి చేసి

ఆ. పటుపదాతిచయము× పై రౌద్రరసమహో, గ్రముగ నడరి నేలఁ × జమరి చమరి
సవ్యసాచిబాణ× సంఘంబు మత్తశుం, డాలఘోరలీలఁ × గేలి సలిపె. 56

ఉ. శిక్షితచిత్రసంగరవి× శేషములం బ్రతిహేతిఖండనా
దక్షతపెంపుసొంపునను × దైవబలంబున నత్తఱిన్ సహా
స్రాక్షతనూజుసారథిర× థాశ్వచయధ్వజముల్ పరాస్త్రశ
స్త్రక్షతి లేక యొప్పెఁ గురు× సైన్యము [4]వెక్కస మంది బెగ్గిలన్. 57

క. తేజోధనుఁ డగునరుఁ డు, ద్భ్రాజితగతి నడుమ మెఱసి × బడబాగ్ని దళం
బై జలనిధిఁ ద్రెక్కొనియెడు, నోజం గురుబలముపేర్మి × యుడిపెం దోడ్తోన్. 58

తే. కాలపక్వంబు లైనలో× కముల జముఁడు, బారిసమరెడుచాడ్పున × మారిమసఁగి
యుగ్రరూపుఁ డై శౌర్యస× మగ్రబాహు, సంపదుద్దాముఁ డగు క్రీడి× సంపె రిపుల.

వ. అట్టియెడ మున్ను తురంగమఖురాదులందూలిన కెందూళియుం బైపయి నెగయఁ బరబలంబు నెత్తుట జొత్తిల్లుచు నుచ్చిచనువివ్వచ్చునిశితశరపరంపరలును సైనికశరీరంబులపై సుడిసి తడిసి రుధిరశీకరనికరరవికిరణపరిణతంబగుసమీరణంబును భూరాశికరాళరక్తపరిషిక్తవిశ్వంభరా[5]భాగంబును గలయుం గెంపుసొంపు సంపాదించియకాలసంధ్యానావహించినందదుచితవ్యాపారపారంగతంబులై పొడసూపిన యుడుగణంబులుంబోలెఁ బొలుచుధనంజయసాయకదళితకుంజరకుంభ వికీర్ణమౌక్తికవిసరంబులవలనను సముదీర్ణమదవేగదుర్నివార వారణవిదారణంబులగు నర్జు

1. క. రావుతులకును. 2. క. వఱుదుఁగ; ఘ. గ్రమ్మనఁ. 3. చ. వీటతాటంబుగా. 4. జ. వ్వెఱఁ గంది. 5. క. నభోభాగంబులం.

నా స్త్రపాతంబుల బెదరి తేఁ బ్లిగయుట పొగ లెగయుటయుం బ్రతిభటబాణ ఘట్టనంబునం బాండవమధ్యమకాండప్రకాండంబుల నిబిడజ్వాలలు నిగుడుట మంటయునుగా మూర్తం బగుతదీయక్రోధదవానలంబు ఛటచ్ఛటాశబ్దంబుల చాడ్పునం జెలంగుచున్న యుధిష్ఠిరానుజాతనిష్ఠురభల్లభజ్యమానబలవదరాతిఖరాస్థి నిస్వనంబులవలనను దొట్టి తొట్టి యెడనెడ మడువులు గట్టుశోణితంబు నీళ్ల నందుఁ బడి తేలాడువెలిగొడుగులు పుండరీకంబులును, వింజామరలు మరాళ పుంజంబును నై కొలంకులచందంబు నొంద వాని [1]కెఱఁగెడుకొదమతుమ్మెదపదుపులపగిదిఁ దొరఁగునాఖండలతనయఖండితపరవీరకాలాయసనారాచశకలంబుల వలనను గిరీటిశరపాటవపరిస్ఫోటితరిపుకపాలగళితమస్తిష్క- [2]పలలపంకంబునను నలుదెసల నంతంతఁ గదియం జాఁగిపడి యున్నకృత్తకరచరణంబులను వెదపదనికి రొంపి గలంచి వరుజులు పదిలంబుగా నమర్చిన కేదారంబు తెఱంగు దోఁచుటకు నీడై చతురశ్వాలికుండు సల్లుపరువంపు మొలకలచెలువునఁ బెల్లుడుల్లు ఫల్గునాశుగ సంతాడనవికీర్ణశత్రుశేఖరవజ్రవ్రజంబులవలనను సంగ్రామం బభిరామం బయ్యును ఘోరప్రకారం బయ్యె నమ్మహాభయంకరసంకులసమరంబున. 60

చ. ఉఱక విరోధిసైన్యముల ǁ నుక్కడఁగంగ నుల్లసద్గతిం
బఱప రథద్విపాశ్వములు ǁ పాండవమధ్యము తేరివీథియం
దఱవఱ లై పఱం గని భయంబడి యిద్దెస వచ్చె నేని న
త్తెఱఁ గయి పోమె యంచు [3]నెడ తెంపిగఁ గొందఱు [4]వాయఁ బాఱఁగన్. 61

క. వాలమ్ములు దాఁకి ధరన్, వ్రాలుభటులఁ జూచి మొదలుǁ వడఁకఁగ మేనుల్
దూలఁగ దమఁ దాఁకకయును, నాలము సాలించికొంద [5]ఱవలఁ జనంగన్. 62

తే. ప్రొద్దు గ్రుంకిన మఱి కాని ǁ పోవఁ డొక్కొ, క్రీడి యని కొంద ఱాజికిǁ నీడఁబోవ
బలము నెల్లను దెగటాఱǁ బఱపి కానిఁ దక్కఁ డెట్టులుననుచుఁ గొంǁదఱు చలింప.

క. తరతరమ ప్రజలఁ దునిమెడు, నరునప్పటిమొత్తికోలుǁ నకు సురవిద్యా
ధరఖేచరులును భీతిం, బొరసిరి తమదెసకు నేమి ǁ పుట్టునో యనుచున్. 64

క. తమతమయొద్దిబలంబులు, క్రమవిరళము లైన దొరలు ǁ గాండీవిపై ను
గ్రముగఁ దఱుముటయు నాతఁడు, సమరోల్లాసమున దివ్యǁశరతత్పరుఁ డై. 65

సీ. ఆచార్యు డెబ్బదిǁయమ్ముల నాచార్యపుత్త్రు నేడింటఁ గృǁపుని బదింట
దుష్ప్రహుఁ బండ్రెంట ǁ దుశ్శాసనుని బది, యేనింట సౌబలు ǁ నెనిమిదింట
సమరనదీసూను ǁ నఱువదింటను నేసి, రవిసుతురథ్యసాǁరథుల నొంచి
వర్మమంతయుఁ ద్రుంచిǁ నైచి మర్మాస్థిబం, ధములు ఛేదించి విǁక్రమము నెఱపి

ఆ. యిట్లు దొరలు నొవ్వǁ నేత్తెఱఁ దనచేతి, కొలఁది సూపి క్రీడిǁ సెలఁగి చేవ

---

1. గ. కరఁగెడు. 2. జ. పటలంబునను. 3. క. నెడతెంపుగఁ; ఖ. నెడ త్రెవ్వఁగ. 4. గ. పాఱువాఱఁగన్. 5. క, గ. అవుల చనఁగన్.

దత్త మొత్తుటయును దత్సైన్యములు సెడ, విఱిగి పాఱి భీష్ముక్రమమునుపు సొచ్చె.

క. గాంగేయుఁ డవష్టంభో,త్తుంగతనుం డగుచు నిట్లు దూలినకురుసే
నాంగంబులఁ బురికొలిపి సు,సంగతములు సేసె సమరసమ్ముఖములుగాన్. 67

వ. ఇట్లు భగ్నబలసమాశ్వాసనోద్భాసియగు భీష్మభుజబలంబు ప్రాపున మాతంగ తురంగస్యందనసందోహంబులతోఁ గుంభసంభవకృపాశ్వత్థామకర్ణవికర్ణప్రముఖ నిఖలయోధజనంబులు సుయోధనుముందటఁ బన్ని నిలిచినం జూచి సవ్యసాచి ప్రత్యేకప్రధనకుతూహలాయత్తచిత్తుం డగుచు నుత్తరున కిట్లనియె. 68

ఉ. కందము లప్పళించి తురగంబుల నించుక నిల్పు వైరిసే
నం దెలియంగఁ జూడుము ఘనప్రకరంబునుబోలెఁ గాలుకొం
చుం దఱచైనదంతిభటసుందరకేతనరాజి గ్రాలఁగా
[1]ముందట నిల్వఁ గట్టెదిరిమోహర మున్నవిధంబు గాంచితే. 69

ఆ. కర్ణుకేతనంబు గ్రాలెడు నల్లదె, యాతఁ డాజికేళికౌతుకమునఁ
గడఁగి వచ్చుటయును గలిగియున్నదిమున్న, తొడరవలయు నతనితోడ మనము. 71

వ. అని మఱియును.

చ. రయమునఁ గిట్టి యాతనిపరాక్రమలీల యడంచి నొంచి దు
ర్జయుఁ డని నమ్మియున్నకురురాజునకుం వగ పుట్టఁ జేసెదన్
హయములఁ బోవ నిమ్మనుము నాతఁడు నాతనిలావు నచ్చి ని
ర్భయమునఁ దేరు [2]వోఁ బఱపె భాస్కరసూతికి సమ్ముఖమ్ముగన్. 72

అర్జునుఁడు చిత్రాంగదప్రభృతికురుకుమారుల నిర్జించుట.

వ. ఇవ్విధంబున వృషభంబున కాదికొను బెబ్బులియునుంబోలె రాధేయుదెస నడచు కవ్వడిం గని చిత్రాంగదుండును జిత్రరథుండును సంగ్రామజిత్తును దుష్ప్రహుండును జిత్రసేనుండును వివింశతియును దుర్ముఖుండును దుర్జయుండును వికర్ణుండును శత్రుంతపుండును దుశ్శాసనుండును లోనుగాఁగల కురుకుమారవర్గంబు సిరర్గళప్రాకారంబు లగురథచిత్రప్రచారంబులు మెఱయ మొనకుం దలకడచి చటులపటుబాణవేణికాపరంపరలు నిగుడ నొక్కపెట్ట కవిసిన నతండును గుణధ్వనితంత్రీనాదంబుగా నావిండ్లవా రొత్తుకాలుగా గాండీవంబు వీణగా వినోదంబు సలిపె నట్టియెడ వికర్ణుండు. 73

క. తలమీఱి నిశితశరమం,డలిఁ గప్పెం బార్థు నుత్కటక్రోధమునన్
విలు విఱుగ నేసి యతనిం, దొలఁగంగాఁ జేసె నరుఁడు దోర్బలలీలన్. 74

క. ఇంతయుఁ గనుఁగొనియును శ,త్రుంతపుఁ డోసరిల కాజి దోహల మలరం
గాంతేయుతోడఁ దలపడి, వింత లయినకూర్మనఖరవిశిఖము లేసెన్. 75

వ. అర్జునుండును.

1. గ. ముందర నిల్చి కట్టెదిరి; జ. ముందర గట్టి పై నిలిచి. 2. గ. జ. వే నడపె.

క. సూతుఁ బదింటను నైదిట, నాతనియంగంబు నొంచి । యంత నిలువమిర్
శాతఘనశరము వేఁ గొని, యాతల వెడలంగ నేసి । యసువులఁ బాపెన్. 77

తే. ఇట్లు శత్రుంతపునిఁ ద్రుంచి । యివ్విధమున
నొక్కఁ డొక్కఁడ తలపడు । టుడుపఁ దలఁచి
వివిధబాణపరంపర । వెల్లిగొలిపె
భయరసమువఱ్ఱుపెట్టునఁ । బగఱ వాఱ. 78

క. అందఱు రథికులు పఱవఁగ, నిం దేటికి మున్ను వచ్చి । [1]రిస్సీ యని సం
క్రందనసుతు మార్కొనియెఁ ద,గం దెగిసంగ్రామజిత్తు । గర్వోద్ధతుఁ డై. 79

క. తలపడి వాలమ్ములు పై, నల వేర్పడ నినుచుటయును । నలుక వొడమినం
దల దునిమి నైచె నాతని, బలసూదనసూనుఁ డొక్క । పటుభల్లమునన్. 80

తే. అపుడురాధేయుఁ డిమ్మెయి । ననుజుపాటుఁ, జూచి యేనుంగునకు సిల్గు । నూపినట్లు
గవిసి హాయను.లమత్స్యభూ । కాంతుతనయు, నేసి పండ్రెండుశరముల । నేసెనరుని.

ఉ. కేసరివిక్రముండు కపి । కేతనుఁ డత్తఱి వైరివీరసం
త్రాసకరప్రకార మగు । దర్ప మెలర్పఁగ బాణజాలవి
న్యాసమునన్ వెసం బొదివె । నర్కసుతున్ గరుడుండు పాము ను
ద్భాసితపక్షుఁ డై పొదువు । భంగి సురావలి పిచ్చలింపఁగన్. 82

క. ఇరువురు వీరులు నిట్లాం, డొరువులఁ దలపడుట సూచి । యుత్కట మగున
చ్చెరువాటుఁ గౌతుకంబు న,డర నూరక యుండె నయ్యె । డం గురుసేనల్. 83

మ. ప్రళయాంభోధరముక్తసాంద్రవిసర । త్పాషాణవర్షంబు మి
క్కిలి యై శైలముఁ గప్పునట్లు నరున । క్షీణాస్త్రసంతాన మి
ట్టల మై కప్పినఁ దీవ్రమారుతము గా । ఢవ్యాప్తిజీమూతమం
డలిఁ బోలెన్ విరియించె భానుజుఁ డవ । ష్టంభోజ్జ్వలాకారుఁ డై. 84

క. విల్లును దానును శిఖ రా, జిల్లఁగ వెలుఁ గొందు వహ్ని । చెలువంబున నో
భిల్లుట గని కురుసైన్యము, లెల్లను దూర్యములు మ్రోయ । నెత్తెఱఁ జెలఁగెన్. 85

క. రవితనయుబాణములు వా,సవనందనుఁ బొదివినపుడు । సంతోషముఁ ద
ద్వివిధాస్త్రము లాతనిపైఁ, గవియ విషాదంబు నొందుఁ । గౌరవసేనల్. 86

వ. ఇవ్విధంబున నేట్లాడుచుం గదిసి గాండీవి కర్ణున కిట్లనియె. 87

ఆ. సభలఁ బలుకు దీవు । సరి లేరు నా కని, యిదె రణంబు వచ్చె । నెల్లవారి
కెఱుఁగవచ్చు దీన । వెఱచోటు రసైన, యట్లు పూరగింప । నగునె యిచట. 88

క. మాటలు పెక్కాడితి వీ,పోటుమగలు వినఁగ నింకఁ । బోవుట దగ దె
వ్వాట నది గాక తమ్ముని,పాటును గన్నారఁ గంటి । పాఱకు మింకన్. 89

1. క. ఓస్సీ.

ఆ. పలుకవచ్చుఁగాక పలికినయట్టుల, చేయవచ్చు నెట్లు దాయ యెందుఁ
బోయెదట్లు ద్రుపదపుత్త్రికఁ బఱుపంగఁ, గాంచి నగినఫలము గందు గాక. 90

క. ఏ నపుడు ధర్మపాశాధీనుఁడ నై కోపమునకు నీ కొనరింపం
గా నేరకున్న మెఱిమెఱిఁ, బోనయ్యెం గాక యింకఁ బొమ్మా యిచటన్.
92

వ. అనిన విని రాధేయుం డిట్లనియె.

ఉ. అప్పుడు ధర్మహానికి భయంపడి నిల్చితివో కడంకతో
నిప్పుడు వచ్చినాఁడ విట యెల్లను జేయుదు గాక యున్నపైఁ
దప్పు ఘటించి నీవు నొకతాలిమి గల్గినవాఁడ వై నెపం
బొప్పినఁ జెల్లె [1]నీదునిలుకపోపును జూతము గాక యిచ్చటన్. 93

క. సమయంబు నడపినను రాజ్యముభాగం బీరె యిట్లు ననునాస నర
ణ్యమున వసించితి గాక నిజమునకు నీయందు ధైర్యసారము గలదే. 94

క. మును నీ వచట నచటఁ జే, సినబంటుతనంబు లెల్లఁ జెప్పఁగ విందుం
గనినఁ గదా నమ్ముదు నవి, యనుమానము నాకు నీభయస్థితిఁ గనుటన్. 95

— కర్ణార్జునుల ద్వంద్వయుద్ధము. —

వ. అనుచు వాలమ్ములు గురిసిన నర్జునుండును బ్రీతుం డై గాండీవవిక్షేపక్షోభిత
నభోభాగుం డగుచుం గానీనుపైనానానిశితవిశిఖంబులు నినిచె నట్లయ్యిరువురును
దేవాసురసంగ్రామసాదృశ్యవిక్రమప్రక్రియం బొలిచి రట్టిసమయంబున. 96

క. రవిదీప్తులు సొర నేరమిఁ, గవిసెం జీకట్లు పవనగమనం బడఁగెన్
వివిధాస్త్రంబుల నంబర, మవిరళముగఁ బొదువఁబడుట నద్భుతభంగిన్. 97

ఉ. అప్పుడు కర్ణసైన్య మమరాధిపనందనుఁ జుట్టు ముట్టఁ దే
రుప్పరవీధి మై వలయ మొప్పు వెసం బఱపించి క్రీడి పెల్
గుప్పలుగా రథావలిని ఘోటతతిం గరిరాజిఁ గూల్చుచుం
దప్పక భానుసూనుమెయి దాఁకఁగ నేయుచు నుల్లసిల్లినన్. 98

వ. రాధేయుండును. 99

క. తఱిమి పయి నడరుటయుఁ విలు, విఱుగంగా నేసె నరుఁడు విక్రమలీలం
గొఱఁతవడ నీక కర్ణుఁడు, మెఱుఁగు లడరుశక్తి సురలు మెచ్చఁగ వైచెన్.

ఆ. వైచుటయును సవ్యసాచియుఁ గౌరవుల్, విస్మయంబుతోడ వెఱఁపు వొంద
నధికరయము మెఱయునది పెక్కుతునియలు, చేసె నంతరమున శితశరముల,

వ. అట్లిమెక నినతనయు మన్నించుకోలు దగి పయిం బడినఁ గ్రోధారుణనయన
పల్లవితంబును దంతకాంతిస్తబకితంబును గుంభస్థలఫలితంబును నగుతదీయకరటి
ఘటావికటవిటపిపటలంబు నాత్మీయవిశిఖవ్యాపారమహావాతంబునఁ బడలువడం
గూల్చి [illegible] దాల్చి శోభిల్లుబీభత్సుం గని యతండు బొమముడి

[1] [illegible] పును.

నెక్కొన వేఱొక్కవి ల్లెత్తికొని. 102

క. తురగముల నాలుగిట ను,త్తరు నాఱిట నెనిమిదిట ర×థముఁ బదిటను వా
నరు నఱువదిశరముల న, న్నరునంగంబులను బెలుచ × నాటఁగ నేసెన్. 103

వ. ఇత్తెఱంగున. 104

సీ. రోషంబు భీషణ×రూప మై చెలు వొంద, నతులకేతువు శిఖ × లై వెలుంగ
శరజాలములు పటు×జ్వాల లై నిగుడ న,ర్కతనూభవోగ్రాగ్ని × ప్రజ్వరిల్లు
నుద్ధతి సైఁపక × యుజ్జ్వలదివ్యప, తాక మెఱుంగు గా × దళితధరణి
రథనేమిరవము గ×ర్జనము గ శరపరం,పరలుధారలు గాఁగఁ × బరఁగి యడరె

ఆ. నర్జునాంబుదం బ×నన్యసామాన్యస, ముద్యమమున ముఖప×రోరుహముల
కాంతి దఱిఁగి యవుడు × కౌరవసేనాస,రోవరంబు దీన×భావ మొంద. 105

క. వెండియు నుడుగక రవిసుతుఁ, డొండొండ నిశాతసాయ×కోత్కరము సము
ద్దండతఁ బై నించిన నా,ఖండలనందనుఁడు గెంపు × గనుఁగవఁ గదురన్. 106

క. శిరము లలాటంబును గం,ధరమును బాహులును నురము × దండఁశి వ్రయ్యన్
గిరిపైఁబిడుగులు దొరఁగెడు,పరుసున దృఢదీప్తశాత×భల్లము లేసెన్. 107

క. అతిముఱి నంగము లెల్లను, నుఱుముగ ని ట్లడరునర్జు×నునియమ్ములకున్
వెఱచఱచినూతపుత్త్రుఁడు,పఱచెఁ బుడమి యుద్రువ మత్స్య×పతిసుతుఁ డార్వన్.

వ. ఇట్లు కర్ణుండు గయ్యంబు విడిచి పాఱినఁ బార్థుండు దేవదత్తంబు పూరించి యు
త్తరున కిట్లనియె. 109

క. వీఁ డొకఁడు కురుబలంబున, వాఁడిమగం డనఁగఁ జాలు×వాఁ డిబ్బంగిం
బోడిమి సెడియెనుద్రోణుల, వేఁడిమి యిట మనకు మునుము×విక్రమమునకున్.

వ. అనుచు వీరావేశంబునఁ గౌరవానీకంబు నాలోకించునప్పు డుత్తరుండు. 111

ఉ. వెక్కసపాటు భీతియును × విహ్వలభావము నొంది యి ట్లను
న్మిక్కిలి యైనశౌర్యమును × నిర్భరతేజము నంత కంత కి
ట్లెక్కుడు లావుఁ జూచి మది × యెంతయు బెగ్గిలె మేలు చేష్టలం
దక్క నశక్య మిం కిట ర×థవ్యవహారము నిర్వహింపఁగన్. 112

ఆ. [1]పుట్టినంతనుండి × యిట్టివి యెన్నఁడుఁ, గాన నెందు నట్లు × గాన చోద్య
మంది యంతరంగ × మవశతఁ బొందిన,కతన నింద్రియములు×కడఁక దక్కె. 113

తే. అనినఁ గొండొకన వ్వొల×యంగఁ జూచి. యింద్రనందనుఁ డాతని × కిట్లనియె
నేను గలుగంగ నీ కేమి×యెలమి వాహ,నముల కుబ్బుగ సంచోద×నంబు సేయు

క. అనుటయు నాతఁడు దగ గ్గా, ల్కొనిసం దా నుదితనినద×కోదండుం డై
యనితరసులభోద్యమమున, ధనంజయుం డిట్టు లను న×తలనిత్రో మఱియున్. 115

1. క. 'పుట్టినంతనుండి×యిట్టిది యెన్నఁడుఁజూడ నట్లుగాన×చోద్యమంది.యంతరంగ×మ్మ వవశతఁ బొందిన'.

క. అరుణాశ్వంబులఁ బూనిన, యరదంబున వీఁడె నిఱుపు లగుచేతులు బం
ధురకంధరంబు వెడలుపు,టురమును నై ద్రోణుఁ డొప్పె నుత్తర కంటే. 116

వ. అని చూపి వెండియు ని ట్లనియె. 117

ఆ. సకలకురుకుమారచాపశిక్షాచార్యుఁ, డాజిదుస్సహుండు సాంగ వేద
వేది నీతిశాస్త్రవిదుఁడు దివ్యాస్త్రకో,విదుఁడు సుజనహితుఁడు విమలబుద్ధి.

వ. అని యగ్గించి. 119

క. తనతనయుకంటె నెమ్మన,మున నాకుం గూర్చు భావమున గురులకు మా
ర్కొని యెదము రాచధర్మం, బునకీడునఁ జేసి యింత వుట్టఁగ వలసెన్, 120

చ. ఎదురుగఁ బోవ నిమ్ము రథ మీతని తేరికి నన్న నాతఁడుం
బదిలముతోడ రథ్యములపగ్గము లేత్తెఱి నూలుకొల్పి యు
న్మదగతి నట్లు చేసిన నమానుషవిక్రముఁ డైనద్రోణుఁడుం
గదిసి యిభం బిభంబుఁ జెనకం జనుదెంచినలీల వచ్చినన్. 121

వ. నరుఁడు నమస్కరించి గురున కి ట్లనియె. 122

క. అడవులఁ బెద్దయుఁ గాలం, బిడుమలఁ గుడిచితిమి మాకు నిది దఱి యని యి
ప్పుడు వచ్చితిమి విపన్నుల,మెడఁ గృపసేయుటయ లెస్స యీ రలుగకుఁడీ.

—•• అర్జునుఁడు ద్రోణాచార్యులతో యుద్ధంబు సేయుట. ••—

క. మును వెఱతు నేయ మీరలు, నను నేసినఁ గాని యనుడు నాకేశసుతుఁ
ధనురాచార్యుఁ డిరువది, సునిశితబాణముల నేసెఁ జూపఱు వొగడన్. 124

ఆ. అర్జునుండు వాని నన్నింటి నడుమన, తునియ నేయుటయును ద్రోణుఁ డడరి
శతసహస్రసంఖ్య శరములు గప్పిన, నతఁడు నతనిఁ గప్పెఁ బ్రతిశరముల.

చ. అతిరథు లస్త్రశస్త్రవిదు లద్భుతబాహుబలుల్ పరాక్రమో
ర్జితయశు లిట్లు దాఁకి గురుశిష్యులు గౌరవసేనలోనిభూ
పతిసుతకోటికిన్ వెఱఁగుపా టొనరించిరి బాణజాలసం
వృతగగనాంగణం బగునవీనమహాహవ[2]విభ్రమంబునన్. 126

వ. అట్టియెడఁ గురుసైన్యంబుజనంబులు. 127

క. నరుఁ డొక్కరుండు దక్కఁగ గురుఁడు గడగినపుడు మాఱుకొనఁ జాపధరుం
డొరుఁడు గలఁడె మఱి వెదకిన, హరుఁడు గలం డింకఁ గలుగు ననరా దెందున్

క. ద్రోణుఁడు రయమున నేసిన, బాణము లెడ తెగక యొక్కబాణమపోలెన్
శ్రేణి యయి పోవఁ బార్థుఁడు, రేణువు గావించెఁ గంటికరే చిత్రగతిన్. 129

క. గురుశరములు సితపక్ష,స్ఫురణంబున నంచపిండు పోలుపు వహించెన్
నరుబాణతతి ఘనావలి,కరణి మిగుల నొప్పె నల్లగఱులచెలువునన్. 130

వ. అనుచుం గనుంగొను చుండ. 131

---

1. క. చాపమున. 2. జ. విక్రమంబునన్.

శా. శ్రావ్యం బై చెలఁగన్ గభీరమధురజ్యానాద ముద్దామవీ
రవ్యాపారనిరూఢతం బ్రతిశరాసారంభంబు మర్దించుచున్
సవ్యప్రోషితదృఢాపసవ్యగతి నాశ్చర్యంబుగా నేయుచున్
దివ్యాస్త్రంబులఁ బోరి రిద్దఱును సాదృశ్యం బదృశ్యంబు గన్. 132

వ. ఇంద్రాగ్నివాయువరుణదైవత్యంబు లగుశరంబులు గురుం డేసిన నరుండును దత్తద్దేవతాకంబు లగునంబకంబులఁ బ్రతిహతంబులు సేయుచు వచ్చె నయ్యిరువురుఁ బెల్లేయుసాయకంబు లంతరిక్షంబున దలం బై సంతమసంబు గలిగి యునికి నేబాణం బెక్కడఁ బాఱుటయుం దోఁపకుండె నట్టియెడ గుంభసంభవుబలంబు సరభసంబుగా నతని కడ్డంబు సొచ్చిన వివ్వచ్చుండు వ్రేల్మిడిం బొడిసేసి సకేయూరంబు లగుబాహుదండంబులను సకుండలము లగుకర్ణపాశంబులను సకిరీటంబు లగుశిరోభాగంబులను భూభాగం బలంకరించి యప్పు డావహిల్లినరుధిరసాగరంబునఖురత్నాకరత్వంబలవరించె నిట్లు దుర్జయుండగునర్జునుండు సైన్యంబు దైన్యంబు నొందించుచు నాచార్యునకు భరంబుగ నేల్లాడు చున్నం జూచి యతండు విస్మితుం డై. 133

క. అర్జునుని నాహవంబున, నిర్జింపఁగ నగునె ఫాలనేత్రున కైనం
బర్జన్యసుతుఁడు శరవ, ర్షోర్జితమూర్తి యగుటరయ నుచితమ కాదే. 134

వ. అని మఱియును దగినపలుకుల నగ్గింప నిలింపనికరంబు. 135

తే. ఇంతప్రొద్దు కిరీటికట్టెదురఁ నిలువ, వెఱవ కున్నప్డు ద్రోణుండ వింటివాఁడు
నల్లవో తనయున్నసేనకు నోకండ, బలిమిఁ దలమీఱునే యిట్లునిలువవలదె.

మ. అను చుండం ద్రిదశేంద్రసూనుఁడు రయం బత్యంతఘోరంబుగా
ఘనశాతోజ్జ్వలదుర్నివారవిలసత్కాండంబులన్ ద్రోణువా
హనసూతధ్వజదేహముల్ వొదివె నిట్లస్త్రాబ్ధిని ర్మగ్నుఁ జే
సిన హాహానినదంబు లొక్కమొగిఁ బేర్చెన్ సర్వసైన్యంబులన్. 137

క. ఈమెయి నిజజనకుభుజో, ద్దామబలము దోడుతోడఁ దఱుఁగుటయు రథ
స్తోమంబుఁ దాను నశ్వ, త్థామ వెసం దాఁకెఁ బాండుతనయునితోడన్. 138

అర్జునుఁ డశ్వత్థామతో యుద్ధము సేయుట.

చ. అతఁడును దీవ్రబాణముల నాతనిఁ గప్పుచు మాఱుకొన్న నా
శతమఖవృత్రసంగరముచందము దోఁచె వడిం జటచ్ఛటా
యితరవ మప్డు వేణువుల నేర్చుదవానలుమ్రోఁతభంగి ది
క్తతిఁ బరఁగెన్ మహాద్భుతము కౌరవసేనకు నావహిల్లఁగన్. 139

వ. అట్టియెడ.

చ. ఉఱక నరుండు ద్రోణసుతుయుగ్యములన్ వెస నొంచె నాతఁడుం
దెఱపి యొకింత గాంచి ఘనతీవ్రశరంబున నారిఁ ద్రుంచి క

నిఱిపినమాత్రలోన నతఁ డసిం బటుబాణచతుష్కయుగ్మ మే
డ్తైఱఁ దొడి మార్వ్వ గ్రమ్మఱ ఘటించునెడఁ వడి నేసి యార్చినన్. 141

క. కురుసేనలోన నిల్లై, వ్వరుఁ జేసిన వాఁడు లేఁ డవార్యభుజావి
స్ఫురణోదగ్రుం డగ దే, గురుపుత్త్రుం డనుచు సమరకోటి నుతించెన్. 142

చ. చిఱునగ వొప్ప గాండివము సెచ్చెర సజ్యము సేసి సేన లు
క్కఱ రభసంబుమై నడరఁ గవ్వడి ద్రౌణియు నీడఁబోక య
త్తఱిఁ దఱుమంగ నస్త్రములు దందడి [1]మార్కొని మండు చుండె [2]జి
చ్చుఱపిడుగుల్ వడిం దొరఁగుచుఁ జొప్పన నంబరవీధి నుగ్రమై. 143

వ. ఇవ్విధంబున [3]ధనంజయుం డేయువేగంబున నేయుటయు ద్రోణతనయుతూణీ
రంబులు శరశూన్యంబు లయ్యెఁ దనతూణీరంబు లక్షయబాణంబు లగుటం
జేసి యంతకంతకు నతిశయిల్లుచు నేయుచు నధికుం డగునప్పాండవమధ్యముం
గనుంగొని కృపాచార్యుండు చెంగటం దల మీఱిన. 144

అర్జునుఁడు కృపాచార్యునితో యుద్ధము సేయుట.

క. గురుపుత్త్రునిరథము విడిచి, సరభసముగ నందు సవ్యసాచి గవియుచుం
దిరమై యాతఁడు శితశర, పరంపరలు గురిసె నుగ్రబంధుర[4]గతులన్. 145

వ. పాండుపుత్త్రుండును జిత్ర[5]సంచారంబుల మెఱయుచు. 146

క. పటువిశిఖపంక్తి[6]యత్యు, త్కటరయమున నిగుడఁ జేయఁగా నవ్విధ మూఁ
దట మైన మండె దీప్త్యుద్భటభంగిఁ గృపానలంబు బలములు వొంగన్. 147

వ. ఇట్లు[7]మండిశిఖిఁబోలె శిక సకలి ప్తఘనబాణంబు వనచరకేతువుం దాఁకించి వేఁడిమి
నూపి వివిధాస్త్రజ్వాలలు గవియించి దిక్కులు సెలంగ నార్చినం గోపంబున
నాటోపంబు మిగిలి బలసూదనసూనుం డతనికేతనంబు దునిమి తరణికిరణాను
కారపారంగతంబు లగునారాచంబులు దదీయాంగంబుల నినుపం దొడంగిన రథ
రక్షకు లగుచంద్రకేతుండును జిత్రాస్యుండును మణిమంతుండును మంజు
మాళియు హేమవర్మయును సురథుండును సుషేణుండును నరిష్టుండును సుకే
తుండును నుక్కు మెఱయ నొక్కటం దాఁకిన. 148

ఆ. అన్ని వెడఁదవాతియమ్ము లద్భుతముగ, నొక్కముష్టిఁ దొడిగి గ్రక్కనంగ
నతఁడు లీలఁ దునిమెఁ దనంపఱతలలును, ఘోరభంగి రక్తధార లెగయ. 149

సీ. తునిమి తోడన యొక్కసునిశితశరమునఁ, గాఁడియు రెంట నక్షములఁ ద్రుంచి
హారుల నాల్గిటిఁ జంపి యాలంపుఁగోలతో, నొగలు మూఁడమ్ముల నుగ్గు సేసి
ధనువును మూఁతునిఁ దలయుఁ జెఱొక్కట, నఱికి లోచనముల నవ్వు నెఱయఁ

1. క. దాఁకొని. 2. గ. 'జిచ్చుఱపిడుగుల్ వడిం దొరఁగుచుఁ జొప్పన' అనియొకప్రతిపాఠము.
3. క. 'ధనంజయునకయుంబు నేయు వేగంబున నేయుద్రోణతనయు'. 4. క. ఛంగిన్. 5. గ. ప్రచా
రంబుల. 6. గ. యు దుత్కట. 7. చ. 'మండిశిఖిఁబోలెఁ గనలి ప్తఘన'. 8 క. లుబ్ధ.

గృపుని నాలోకించి క్రీడి తద్వక్షఃస్థ,లంబునఁ గ్రూరభల్లంబు నాట
ఆ. హతరథుండు నిపతితాశ్వుండు సంఛిన్న,చాపుఁడును నికృత్తసారథియును
నయ్యు నొచ్చియును భుజార్గళసంరంభ, మతిశయిల్ల శక్తి నతఁడు వైచె.
ఉ. మండుచు [1]వచ్చుదానిఁ బదిమార్గణముల్ గొని వేగ మొప్ప నా
ఖండలనందనుండు గడిఖండలు సేసినఁ జూచి యప్పు డా
తం డుడివోక లేక సమదంబున ఖడ్గము ఖేటకంబు ను
ద్దండతఁ గొంచుఁ దేరు డిగి తాఁ గవిసెన్ రయ ముల్లసిల్లఁగన్. 151
వ. ఇట్లు గవిసిన. 152
క. పలుకయు వాలును నింతిం,తలు దునియలు సేసె బాణతతిఁ బాండవుఁ డి
ట్టల మైనదెఱఁగుపాటున, నిలిచి కృపుఁడు ద్రోణపుత్త్రనిరథం బెక్కెన్. 153
ఆ. అప్పుడే పడంగి యన్నిసేనలు భీష్మ,రథముపొంత కొదిఁగె రౌద్రరస వి
నోదియైనయర్జునుఁడు ధనుశ్చాలన,దీప్తమూర్తి యగుచుఁ దిట్ట కుఱికె.
వ. ఇత్తెఱంగున నుఱక తఱియ నుఱికిన. 155
క. బలములు దొరలుఁ బొదివి సం,కులయుద్ధము సేయుఁ గ్రోధఘోరాకృతి యై
యిలఁ బ్రోవుగఁ జనురంగం,బున వ్రేల్మిడిఁ బాండురాజపుత్త్రుఁడు గూల్చెన్.
ఉ. చేతులలీల వో నిటు లశేషబలంబుల నుగ్గుసేసి మాం
సాతతపంక మై బహువిధాయుధమీనము లొప్పఁ జామర
వ్రాతము ఫేనభంగిగ నిరంతరవీరశిరస్సరోరుహ
స్ఫీతవిభూతిఁ బొల్చునది సేసె రణస్థలియందు నెత్తుటన్. 157
తే. ఇట్లు కౌరవానీకంబు నెల్లఁ గలఁచి, యాడి భీష్మునిదెసఁ [2]బోవ క్రీడిఁ దాఁకెఁ
గొండతోఁ దాఁకుతగరునుద్దండవృత్తి,దోఁప వృషసేనుఁ డాహవదోహలమున.
వ. విజయుండును. 159
తే. భల్ల మొక్కట నాతనివిల్లు దునిమి, యైదునారసములు వక్షమాడ నేసె
నతఁడు సైరింపరానినొవ్వడరుటయును, బెగ్గలంబున నరదంబు డిగ్గిపాఱె.
వ. అట్టియెడ దుశ్శాసనశకునిదుర్ముఖవివింశతి[3]వికర్ణులు దన్నుం బొదివికొనిన వారల రథరథ్యకేతువర్మంబులు జర్జరితంబులుగా నేసి గాసిచేసిన నందఱుం గనుకనిఁ బఱవం దొడంగినఁ బార్థుండును బ్రహాసోల్లాసభాసియగుచు నుత్తరుం గనుంగొని.
తే. కనకమయతాలకేతువు గ్రాలఁ జిరత,టిల్లతాలీలఁ గలిగి శోభిల్లునంబు
దంబుచాడ్పున సురనదీతనయుఁ డున్న, వాఁడు సూచితె మత్స్యభూవరతనూజ.

అర్జునుఁడు భీష్మునితో యుద్ధంబు సేయుట.

క. బలువిడి మనదివ్యాస్త్రం,బులచవి సూపంగవలయుఁ బో నిమ్ము రథం
బలసగతి నతనిదెస కని, పలికిన నతఁ డట్లు చేసెఁ బరమప్రీతిన్. 163

1. జ. బోవుదాని. 2. ఘ. బోవ. 3. జ. 'వికర్ణులు మొదలుగాఁ గలదొరలు'.

ఉ. శాంతనవుండు దప్పు నిజశంఖము కౌరవరాజసైన్యముల్
సంతస మంద నొత్తుచు ససంభ్రమలీల నెదుర్కొనంగ దు
ర్దాంతభుజాబలప్రకటదర్ప మెలర్ప నరుండు నొత్తె ది
గ్దంతినికాయకర్ణపుట[1]దారణవిత్తము దేవదత్తమున్. 164

తే. మలసి ఱంకెలు వైచుచు మాఱుకొనిన
వృషభములభంగి నక్కురువృషభులిట్లు
సమరగతిఁ జేరునెడఁ జూచి యమరు లర్థి
ననిమిషత్వంబు దమ కప్డు దచ్చుపడఁగ. 165

వ. ఇవ్విధంబునం గనుంగొనుచు వారలు దమలోన. 166

క. మనలను దానవులను గడ, చినయవి భుజబలము లస్త్రశిక్షావిధముల్
గొనియాడఁ గొలఁది గా[2]దీ,తని నాతఁడ యతని నితఁడ తగుఁ జెనయంగన్.

సీ. అనుచుండ సైన్యంబు లార్పులుఁ బెడబొబ్బ,లును దూర్యనాదంబు లుల్లసిల్లఁ
బేర్చి యొక్కుమ్మడి భీష్ము నగ్గింపంగ, నతఁడు నిశాతబాణాష్టకమునఁ
బడగపై హనుమంతు నొడలునుబవఖశరం,బులనందుఁ జెలఁగెడుభూతములను
దశవిశిఖముల రథ్యములను సారథి, నేసె వాసవియును వెనక మెసఁగు

తే. నగ్గలిక గాండివంబు చక్రాకృతిప్ర, కాశవహ్నిస్వరూపత [3]గలిగి విడువు
తెఱపి గానంగ రాకుండ మెఱసియొప్ప, సాంద్రసాయకతతి నాకసంబు గప్పె.

తే. అర్జునుఁడు గవియించినయంప[4]మూడ, మంచుదళముగఁ గప్పిన మార్గణాంశు
జాలముల వెస విరియించె శాంతనవప,తంగు, డుద్ద్యోతమానప్రతాపలీల.

క. అమరేంద్రతనయుఁ డుగ్రా,స్త్రములు వడిం గురియ నడుమ దరమిడి వానిం
దుమురుగఁ జేయుచు వచ్చెను, సమరోల్లాసంబు మెఱయ శంతనుసుతుఁడున్.

క. అర్జునుఁడు దివ్యబాణ, స్ఫూర్జితదోశ్శక్తి దనకుఁ జూపిన నతఁడ
తూర్జితబలుఁడై నియమో,పార్జితఘోరాస్త్రవితతిఁ బ్రతిహతిఁ జేసెన్.

క. కవ్వడి మెమ్మెయి నేసిన, నవ్విధమున నాశరంబు లన్నియు దాఁచా
దవ్వులన నిలువరింపఁగ, నివ్వచ్చుఁడు గినిసి యేసె విలు విఱుగంగన్. 172

మ. తనకోదండము ఖండితం బగుడుఁ గ్రోధం బార మందాకినీ
తనయుం డప్డు సటా[5]విలుంచనసముద్యత్క్రోధసింహాకృతిన్
ధను వొం డుద్ధతలీల నెత్తికొని యస్త్రశ్రేణిఁ బర్వించె న
ర్జునుపైఁ దాఁకిరి చక్రరక్షకులు నార్పుల్ నింగి ముట్టన్ వడిన్. 173

చ. విజయుఁడు వారి నెల్ల నొకవ్రేల్మిడిఁ ద్రుంచియు భీష్మసాయక
వ్రజము నడంచియుఁ రథముఁ వాజుల నొంచియు నాజికేళియం

---

1. గ. దారుణావృత్తము. 2. ఠ. దీతని నాతఁడ యతని నితఁడ తగు. 3. ఠ. గ. జ. గడల విడువు – విడుచు. 4. గ. మూడు. 5. చ. 'విలుంఠన'.

ద.జితవిలాసముల్ మెఱయ | నప్పుడు విస్మయ మందు చుండెఁ గుం
భజముఖయోధవీరతతి | ప్రస్తుతి సేసిరి సిద్ధఖేచరుల్. 174

క. కొండొక మొఱఁ గని శాంతనవుం 'డాఖండలతనూభవుని డామూఁపు
ద్దండభుజబలము మెఱయఁ బ్ర,చండాస్త్రస్ఫురితము సేసె | సరభసవృత్తిన్. 175

చ. కినుక మనంబునం గదిరి | క్రీడి పితామహువిల్లు ప్రేల్మిడిం
దునిమి నితాంతగాఢరయ | దోర్విభవంబున నొండువిల్లు గై
కొనియెడుసందునర్జు నినిచెఁ | గ్రూరశరంబు లురంబునందు గ్ర
క్కున నతఁ డొల్లఁ బోయి రథ | కూబర మూఁతగ నిల్చె సోలుచున్. 176

క. కనుఁగొని సూతుం డరదముఁ, గొనిపోయెం దొలఁగ నపుడు | కుంతీతనయుం
డనిఁ దనివి సనక గుంపులు,గొని యున్నెడ లరసెఁ గలయఁ | గురుసైన్యమునన్.

వ. ఇట్లెత్తి చూచి గాండీవంబు దొడసి గుణంబు సారించి కవదోనలు బిగియించి.

క. ఆచార్యసూర్యతనయకృ,పాచార్యప్రభృతిరథిక | లందఱు [1]మొద్దై
చూచుచు నుండఁగ నర్దైన, కేచి భుజాబలము మెఱయ | నింద్రజుఁ డరిగెన్. 180

వ. అప్పు డశ్వత్థామ కర్ణున కి ట్లనియె.

ఆ. పీఁడె వచ్చుచున్న | వాఁడు పార్థుఁడు మన, మేమి సేయువార | మీవు దక్క
నొరులు నిలువరింప | నోపెడువారు లే, [2]రోట లేక తాఁకి | యోర్వవలయు.

క. అని తను నుల్లన మాటకుఁ, గినిసి యినతనూజుఁ డేను | క్రీడి నిచట మా
ర్కొనువీఁకఁ గన్నులారం, గనుఁగొనుమీ నిలిచి యనుచుఁ | గవిసెం బెలుచన్.

క. దొరలును సుభటులుఁ గర్ణుని, యరదమునకు మున్ను పొదివి | రర్జును నచటం
గరి [3]సొచ్చుతుంగమడువున, పరుసున మొన చాఁపకట్టు | వడియె నతనిచేన్.

తే. ఇవ్విధంబునఁ బోరెడు | నింద్రతనయు, నుక్కలావును నంతంత | కెక్కు డయ్యె
[4]నలసి మేనులు దూలాడ | నిలిచి రంత, నంత నయ్యోధముఖ్యులా | హవముదక్క. 185

వ. అట్టియెడ నుత్తరుండు నరున కి ట్లనియె.

చ. ఉడుకువ లేనికయ్యమున | నోర్వఁగ వచ్చునె నాకు డప్పి పు
ట్టెడు నొకమాటు నాగ్రహము | డింపవు నీవును జక్కసేసి వ
చ్చెడి గలపంగ వెండియును | జంకెతనంబున వచ్చి వచ్చి పో
రెడు మొన లింకఁ జాల నొ | నర్పరింప భవద్రథసూతకృత్యమున్. 186

వ. అనిన విని కవ్వడి నవ్వుచు నేను గలుగ నీకునోపాటింపనేల యుంతియ వలసినం దు
రంగంబులఁ దోడు గడపెట నించుక సైరించి నిలువ వలయు నెల్లపనులును జక్క
నయ్యె రా జొక్కరుండు గోఱంత [5]యాతం డభిమాని మనలం గని సరకుగొనం

1. క. దన్నుం. 2. 'రోరతక ' అని పెక్కుప్రతులు. 3. గ. సొచ్చినతుంగమడువు, పరు
సున. 4. సొలసి...దూఁగాడ. 5. క. యాతండు దురభిమాని.

డిప్పు డున్న చందంబు మనతోడం దలపడం గడంగుట దోంచుచున్నయది తమ్ములు నాప్తభృత్యులు నిరుగెలంకుల నగ్గలిక మెఱసి డగ్గఱియున్నవా రని కౌరవేశ్వరుని గట్టిమోహారంబు నూపి యతనిం బురికొల్పి యద్దిక్కు దేరు వోవ నిమ్మనుటయు నతండును దలకొనియట్ల చేయ నడరి యెడ నెడ నడ్డపడు కురువీరులం జఱునగవు[1] గడ నిగుడ మెఱుంగువాలమ్ములం దోలంగ జడియుచుం గదిసిన నమ్మేదినీవల్లభుండు.

అర్జునుండు దుర్యోధనునితో యుద్ధంబు సేయుట.

క. పులి గోల వేసినట్టి, ట్టలపురయంబునం గడంగుసటయుం దద్వక్ష
స్స్థలమునం గిరీటి రెండ, మ్ముల నాటంగ నేసె బాములు – ముడివడుచుండన్.

క. క్షతములం బెల్లు దొరంగు శ్శోణితధారలు మదముగా [2]విశ్వనిర్గళకరియా
కృతిం గవిసి యతం డేసెను, శతమఖసుతు ఫాలతలము – శాతశరమునన్. 189

తే. [3]రక్తధారయు వెడలంగ – రశ్మి వెలుంగం
బొలుచు బాలార్కుచాడ్పునం – జెలువు మిగిలి
ఫల్గునుండు ప్రతాపసంభరితమూర్తి
యగుచు శరకిరణంబులు – నిగుడం జేసె. 190

శా. వానిం దీవ్రశరంబులం దునిమి గర్వం బెక్క నానాస్త్రసం
తానంబుల్ గురిసెన్ సుయోధనుండు దుర్దాంతాకృతిన్ గోత్రభి
త్సూనుండుం బటుసాయకోత్కరమునం – జూపెన్ భుజాటోప మి
ట్లేనుం గేనుంగుం దాంకునట్లు సమరం – బేపారంగా నయ్యెడన్, 191

తే. హస్తిపురిం బేరు గల [4]మదహస్తి నెక్కి, క్రాలు కావలిరథములు – గవియు దేర
నభ్రగజముపైం బర్జన్యుం డడరంగ నంప, వాన పరంగ వికర్ణుండు – వచ్చి తాంకె.

ఉ. వీక నెదిర్చి యిట్లు కురువీరులకుం బ్రమదం బొనర్చుచుం
దాంకినం గ్రోధవేగసముదగ్రత నెఱ్ఱనిచూడ్కిం జూచి పే
రాంకలితోడ నున్నజముఖాకృతి భీషణరేఖ యొప్పంగా
వ్రేంకనినారసంబు దొడి – క్రీడి కరిన్ దృఢముష్టి నేసినన్.
193

ఆ. ఫాలకుంభసంధిం – బడి వాలమున దెస, నుచ్చిపోవుటయును – నుర్వి యద్రువం
గూలె నగ్గజంబు – గులిశచండాహతిం, బడు మహానగంబు భంగి దోంప.
194

క. అరుణమణిమాలికావి,స్ఫురణంబున దంతితనువు – సూడంగ నొప్పెన్
ధరణిం బడియున్న బహుముఖ,పరిగతదావాగ్నిం బొల్చుపర్వతము క్రియన్.

వ. ఇవ్విధంబున నేనుంగు పీనుం గైన వికర్ణుండు వెఱచఱచి పఱచి వివింశతిరథం బెక్కె నాలోనన యట్టినారాచంబున రారాజునురంబు నొంనాట నేసినం గరీంద్రుండు వడుటయు నరేంద్రుండు నొచ్చుటయుం గని తచ్చవపురథికుల

1. 'గడ' అని పెక్కుప్రతుల లేదు. 2. క. విస్ఫురి; అ. విస్ఫురకరీంద్రాకృతి. 3. జ. రక్తధార వెడల నొరకిరళ్ళ. 4. క. మదహస్తి.

వివ్వచ్చుం డనర్గళ ప్రసారంబగుమార్గణాసారంబున ముంచిన బెగడువడి విఱిగి పా
ఱి రిత్తైఱంగునం దనచుట్టును బయ లైన నయ్యురగకేతనుండును మరలె నిట్లు
[1]దొరయును విఱిగి [2]కలను వాసి కాలుద్రోసిపోవుటయు నతిరథమహారథు లెల్లం
జెల్లాచెద రగుటయుం జూచి సైన్యంబు లున్నవి యున్నచోటన తెరలి కనుకనిం
బఱవం దొడంగిన. 196

తే. యూథపతితోడిదంతిసమూత్కరంబు, వెనుకం దగిలెడుసింగంబుపగిదినును దోఁప
నార్పు నాదంబుగా నరుం డంటం దాఁకె, రాజుం దారును బాఱెడురథికవరుల.

క. వెనుకొని కర్ణుని పెడతల,యును దుశ్శాసనునివీఁపు నొక్కొక్కశరం
బున నేసె నప్పు డయ్యైన,తనయుం డిట్లనియె నతిరథశ్రేష్ఠులతోన్. 198

ఆ. కూడి ముట్టెం గ్రీడి కురువంశమునకెల్ల, మూలకంద మీనృపాలుం డితని
నిచటం గాచికొనుట యెల్లపౌరుషములుం, జేత నిలిచి లావు సేయవలయు.

క. అన వినుచుం గురుపితామహుం,డును ద్రోణుండు ద్రోణపుత్త్రుండును గృపుడును గ
ర్ణునిమాట నరకు సేయక, చను చుండంగ దీనవృత్తి జనపతి పలికెన్. 200

క. లోకంబుతోడివారుగ, మీకుం జనునయ్య మగంటిమికి గుఱి గాదే
నాకడ రైనయెడం దగం, జేకొని యది [3]మీరు చక్కంజేయుట యరయన్.

వ. అనిన విని వారలు వెనుక దైయాశ్వాసవచనంబులు పలుకుచుం బోవం బోవు
చున్న యన్నరేంద్రు నెలుంగెత్తి పిలిచి పార్థుం డిట్లనియె. 202

—•• అర్జునుఁడు దుర్యోధను నుపాలంభించుట. ••—

ఉ. క్షత్త్రియుం డోడునే తగదు కౌరవరాజ యొకండ నేం బృథా
పుత్త్రులలోనం బిన్న నినుం బోరికిం బిల్వంగ మాని నాంగ ని
ద్ధాత్త్రిం బ్రసిద్ధి కెక్కి బలదర్పసమగ్రుండ వైననీవు నీ
మిత్త్రులుం గూడ నిట్లయిన మెత్తురె వత్తురె కొల్వ [4]భూభుజుల్. 204

సీ. ఏనుంగు నెక్కి పె క్కేనుంగు లిరుగడ, రాం బురవీథులం గ్రాలం గలదె
మణిమయం బైనభూషణజాలముల నొప్పి, యొడ్డోలగంబున నుండం గలదె
కర్పూరచందనకస్తూరికాదుల, నింపు సొంపార భోగింపం గలదె
యతిమనోహర లగుచతురాంగనలతోడి,సంగతి వేడ్కలు సలుపం గలదె

తే. కయ్యమునవోడిపోయినం గౌరవేంద్ర,వినుమునాబుద్ధి మరలి యీతనువువిడిచి
సుగతి వడయుము తొల్లింటిచూఱ గలదె,జూదమిచ్చట నాడంగరాదుసుమ్ము.
205

వ. అని వెండియు.

క. నీయట్టివాండు నిన్నీ, పోయెడిదే యిట్లు వోకు పోకు మనుడు భూ
నాయకుండు మరలి పటుకో,పాయత్తతం ద్రొక్కంబడ్డ యహిగతిం గవిసెన్.

1. గ. దొరలును. 2. 'కలను వాసి' కొన్నిప్రతుల లేదు 3. క. మీకుం. 4 గ భూజనుల్.

జ. పాఱిన.

వ. ఇట్లు గవిసి రథంబులం గడచి కవ్వడిం దలపడియె భీష్మద్రోణాదియోధవీరులు నొక్కుమ్మడి మగిడి, యధిపతితోడన నిగిడి క్రీడియరదంబుఁ బొదివిరి తక్కిన బలంబులు నంతకు మున్న కౌంతేయుదెస మరలి చూచుచుం బొలుచునికిం జేసి యేలినవాఁ డఱిముటయును దొరలు దెగి తిరుగుటయుం గని తెంపుసేసి కూడికొని రథసంబునం జుట్టుముట్టి యతనిపైఁగ్రందుకొన నడరె నివ్విధంబున వివిధ వ్యూహంబు లగుబహుయోధయూథంబులుగురిసినయనేకాస్త్రశస్త్రంబులు నానాప్రకారంబులఁ [1]గుప్పంగూరలుగాఁ దొరఁగినం బెరిఁగినశౌర్యసంరంభంబున విజృంభించి విజయుండాశ్చర్యధుర్యనిరతిశయరయభరిత కరయుగళుం డయి రథరథ్యసారథిస్వాంగంబులుగాచికొని తనతోడంబుట్టువుల ప్రతినలూహించియొంటు సేయనొల్లక సపరివారంబుగా ధార్తరాష్ట్రుల భంగపెట్టం దలంచి యింద్రదైవత్యంబును సత్యసంవాదనంబును నరాతిసైన్యదైన్యసంపాదనంబును నగుసమ్మోహనాస్త్రంబుఁ బ్రయోగించిన. 207

ఆ. ఆయుధములు విడిచి యంగముల్ సోలంగఁ, దలలు మెడలుఁ జక్కఁ నిలువ కొఱఁగ
నెల్లవారు నెఱుక యెడలి చొక్కిరి, ప్రాతిశయము గూరినట్టు లైరి. 208

వ. అప్పుడు పాండవోత్తముం డుత్తరమాటలు దలంచి యుత్తరుం గనుంగొని. 209

సీ. ఇక్కురుసైన్యంబు సొక్కి దక్కక మున్న, గ్రక్కునఁ జనుము రాజరాజు ద్రోణ
తనయుండుఁ జుట్టిన తలచుట్లు నల్లని, యవి సూతపుత్త్రు శిరోంబరంబు
పచ్చనియది కుంభసంభవకృపాచార్యుల, యుష్ణీషములు వెల్ల లుఱక నీవు
దెమ్మింతవట్టును దేవనదీసూనుఁ, డియ్యస్త్రమునకు మా తెఱుఁగుఁ గాన
ఆ. యతఁడు దెలిసియుండు నాతనిదెస వోకు, మనిన మత్స్యరాజతనయుఁ డెలమి
దొలఁక నొగలఁ బగ్గములు గట్టి చని వాని, నెల్లఁ దెచ్చి యరద మెక్కుటయును.

వ. ఈరథబృందంబులయిఱకటంబు వెడలి నిలుత మని కదలినం గిరీటిం దాఁకి గురు పితామహులు శరవర్షంబులు గురిసిన. 211

క. అతనిరథ్యంబులఁ ద,త్సూతుని నొప్పించి సాంద్రసునిశితబాణ
వ్రాతంబు మేన నించి పృ,థాతనయుఁడు నిలిపి వెడలె దర్పోజ్జ్వలుఁ డై. 212

వ. ఇవ్విధంబున నరదంబులయిఱకటంబు గడచి మెడ గలుగనిలిచి రాహు[2]నిగ్రహనిరాసభాసురుం డగుభానుండునుంబోలె వెలుంగు చున్నంత బలంబులు దెలిసిన.

ఆ. కౌరవేశ్వరుండు గను విచ్చి దిక్కులు, గలయఁ జూచి పార్థుఁ గాంచి కడఁగి
యుఱకఁ జూచుటయును సమరనదీసూనుఁ, డతని కిట్టు లనియె నల్ల నగుచు.

క. ఇంత మెఱుంగవు సైన్యము, లింతవడిం దలలు చీర తెఱుఁగక మోహా
క్రాంతంబు లయ్యెఁ బని దెగుఁ, గౌంతేయుఁడు సొరఁడుగాని క్రౌర్యంబునకున్.

క. మెడ యొఱగఁ జేతి కైదువు, వడ నిను నీ వెఱుఁగ కున్నభంగి గనియుఁ గ

1. ఖ. గుప్పఁ గూరుగా. 2. గ. గ్రహణ.

వ్వాడి యూరకుండు నటె చె,ప్పెదుకొలఁదియె వానికరుణఁ పెంపు కుమారా.

వ. అతండు మనప్రాణంబులపై రానొల్లక నిలిచిన మనమింతట నిలుచుట కార్యంబు.

ఉ. మోహనబాణపాతమున ముందలచీర లెఱుంగ కున్నయీ
బాహుబలంబుతోఁ గడఁగి పార్థునిఁ దాఁకెడుబుద్ధి గ్రమ్మఱ
సాహసవృత్తిఁ జేసి యవిచారతఁ బోయితిమేని వాఁడు పూ
ర్ణాహుతి సేయఁడే మనల నందఱ నొక్కట మార్గణాగ్నికిన్. 218

వ. కావున. 219

క. మనదేశమునకుఁ బోదము, మన మల్లన తెరువు వట్టి మత్స్యవిభునిగో
ధనముఁ గొని యతఁడు ప్రీతిం, జనుఁ గాక టు మనకు నంతచల మేమిటికిన్.

—:॰ దుర్యోధనుఁడు పరాజితుం డై మరలి తనపురంబునకుఁ బోవుట. ॰:—

వ. అని చెప్పినపితామహుహితవచనంబు లాకర్ణించి సంగ్రామాతికామియుం గో పాటోపఘూర్ణమానమానసుండు నగునమ్మానవేశ్వరుండు నిట్టూర్పు నిగిడించి యుద్రేకంబు దక్కి నిలిచెం దక్కటివారలు నూర్జితం బగు [1]సర్జునానలంబు నాలోకించి ధార్తరాష్ట్రరక్షణతాత్పర్యంబున శౌర్యంబు సాలించి భీష్మవాక్యపరికారంబు సేసి రిట్లందఱు ముందర దమవచ్చినవంకన తిరిగి యరుగుచున్నం గని కిరీటి శంఖరవజ్యానాదంబులు సెలంగఁ గొండొకదవ్వు వెన్నడిందఱిమి బిరుదులతోడి గొడుగులు నడియాలంబులతోడిసిడంబులును వైపించుకొని తృప్తింబొందిమరలువాఁడై యెల్లవారును వినం బెద్దయెలుంగునం బోయివచ్చెదనని చెప్పి గాంగేయ ద్రోణకృపాచార్యులకుఁ బ్రణామబాణంబు లేసి వారి వీడ్కొనినవాఁడై మిట్టకోలల రారాజుమకుటంబుమణులు డులిచి యతనికిం జెప్పినవాఁడై యఖర్వబాహాగర్వనిర్వాహణంబు మెఱయ నప్పుడు మధ్యందినమార్తాండ ప్రచండుం డగుచుండఁ గౌరవవీరు లతనిం దేఱి చూడనుంజాలక చని రతండును జూపఱం దోలి నిలిచిన [2]మదవుఁలేనుంగుచందంబున నిలిచి విరాటతనయున కి ట్లనియె. 221

ఆ. పసులు మరలె శత్రుబలములు పీనుంగు, పెంట లయ్యె రాజుఁ బెద్దదొరలుఁ
జీర లొలువఁబడిరి సిగ్గఱి బిరుదులు, వైచి రింక మగుడ వలదె మనకు.

క. హయముల మరల్పు మిూత,ల్లియు బంధులు నెడలు సంచలింప గుమురు గ
ట్టి యెదురునూతురు వారికిఁ, బ్రియముగ శీఘ్రమ్మునం బురికిఁ బో వలయున్.

వ. అనిన నతండు రథంబు మగిడించినం జని చని. 224

తే. కాలుతక్కవవారలుగలయఁ జెదరి, వెనుకఁబడిపోవునెడఁదన్నుఁగనిభయమునఁ
బ్రాణదానంబు వేఁడినఁబార్థుఁడభయ,హస్తమిచ్చుచు దయపెనుపారఁబలుకు.

వ. ఇట్లు నానావిధదీనదశాదందహ్యమాను లగుకృపణులం దనకృపామృతంబునం దడిపినం దేఱి వారు దీవించుచుం బ్రణమిల్లుచుం బొగడుచుం బోవు చుండ ధనం

1. క. సర్జునాసనంబు. 2. 'మదము నేనుంగు' అనియె యన్నిప్రతులఁ జూపట్టెడి.

226
జయుండు భూమింజయుం జూచి.

ఆ. కురుబలంబు గెలిచి | గోవుల గ్రమ్మఱఁ, దెచ్చు టెల్ల నీయు | దీర్ఘ బాహు
బలము గాఁగ నీవు పలుకుము వెలిఁబుచ్చు, టుడుగు మధిపుపాల | నొండు తెఱఁగు.

క. అనవుడు నీచేసినయీ, పని నాచేఁ గాక యునికి | పతి యెఱుఁగఁడో కో
జనులు నిజము సేయుదురే, నిను నెఱిఁగింపకయ చెప్ప | నేర్తునె పొసఁగన్. 229

వ. అని యుత్తరుండు మఱియును.

క. [1]నీ వలచినయప్పుడ ధా, త్రీవల్లభుఁ డెఱుఁగునట్లు తెఱఁగు నడపెదఁ
దేవేంద్రపుత్త్ర యే నసఁ, గా [2]వేఱొకపేరు గలదె | కార్యము నడపన్. 230

వ. అనువచనంబు లియ్యకొనుచుం జని శమీవృక్షసమీపంబున నిల్చి గాండీవాది సాధనంబులు పూర్వప్రకారంబున నిక్షేపింపనియోగించి కపిధ్వజదేవదత్తకిరీటాది దివ్యపరికరంబుల సవినయంబుగాఁ బ్రార్థించి యంతర్ధానంబు సేయించి యొప్పటి సింహపతాక రథంబున బంధింపం బనిచి విరాటతనయుండు నిజాయుధంబులు గైకొని రథికుం డయి వచ్చునట్లుగాఁ జేసి తొంటిచందంబునం దలచీర యలవరించికొని సారథి యై సవ్యసాచి నొగ లెక్కె నట్టిసమయంబునఁ బురందరాది బృందారకులును దేవమునిసిద్ధగంధర్వాదులును పాండుప్రముఖరాజలోకంబును నాశ్చర్యహర్షాయత్తచిత్తు లయి సమరవిషయంబు లయినమాట లాడుచు నిజనివాసంబుల కరిగి రట నరుండు నుత్తరు నాలోకించి నీవిజయంబు పురంబున ఘోషింపగోపాలురం బుచ్చు మనిన నతం డది దెఱంగుగాఁ గైకొని యట్ల చేయ నిట్లు నిగూఢంబుగాఁ బట్టణంబునకుం జనుచుండ నంతకు మున్న మత్స్యమహీవల్లభుం డాహవజయదర్పితవాహినీపరివృతుం డై నగరంబు సొత్తెంచి. 231

తే. మందిరాభ్యంతరమున శా | సందలీలఁ, బాండుపుత్త్రులుఁ దక్కటి | బంధుజనులు
దానుఁ జని విప్రులును వని | తా[3]జనంబు, సేన లొలుక సింహాస | నాసీనుఁ డయ్యె.

వ. ఇవ్విధంబునం దనవిజయంబు గొనియాడ వచ్చినవారి నెల్ల నభినందించి యుత్తరుం డెచ్చట నున్నవాఁ డని యడిగి వారలవలనం గురునాథుండు భీష్మద్రోణకర్ణకృపాశ్వత్థామాది యోధవీరులు బెరసిన బలంబులతోడ నడచి యుత్తరంబునఁ బసులం బట్టిన నతండు బృహన్నల సారథిం గాఁ గైకొని యొక్కరుండ కుఱుఁవోవుట విని విషాదవేదనాదోదూయమానమానసుండగుచు మంత్రుల మొగంబు సూచి యిట్లనియె.

విరాటుఁ డుత్తరుఁడు కురుసైన్యంబు గెలువఁ బోవుట విని చింతించుట.

చ. అనమున మీఁ దెఱుంగక మహాగ్రహవృత్తిఁ గడంగి చెచ్చెరం
బసులకుఁ గూయిగాఁ జనియెఁ | బాపఁడు కౌరవసేన యేక యొం
టి ననుట యేడ నా కిది గ | డిందివిచారము వుట్టె సైన్యముల్
వెసఁ జని తోడు గావలయు | వేగమ పంపుఁడు సాలునట్లుగన్. 234

1. జ. నీ వలచిన, 2. క. వేఱొక్కఁడని తలఁపఁ. 3. క. గణంబు.

చ. అనుటయుఁ గంకుఁ డిట్లనియె ఽ నక్కడ వచ్చి సుశర్మ యోడెఁ గా
వున నిట వీరికిన్ జయ మఽపూర్వ వెఱ పేటికి నీకు నుత్తరుం
డని నొకరుం[1]డు నాకుము బృహన్నల సారథి గాన గెల్చు న
య్యనిమిషకోటి నైన నతఁ ఽ డద్భుతవిక్రమజృంభణంబునన్. 235

చ. అన వినుచుం గలంగుహృదఽయంబునఁ దాపము నివ్వటిల్ల ని
ట్లను మఱియున్ విరాటుఁడు రఽణావనియందుఁ ద్రిగర్తసేనచే
ననయము నొచ్చినట్టిజను ఽ లందఱుఁ దక్కఁగ [2]నేటుఁ బోటుఁ దా
కని ఘనయోధకోటి చనఁఽగా వలయున్ [3]బలుపై రయంబునన్. 236

క. చని యక్కుమారుఁ డే మయ్యెనో యత్తెఱఁగెఱిఁగి మనసుఽనెయి దించుట పు
ట్టినకార్యమునకుఁదగియెడు, పని యట విధి గెలువ [4]వసమె ఽ బ్రహ్మకునైనన్.

వ. అనుచు నుత్తలపడునయ్యవసరంబున నుత్తరుండు పుత్తెంచిన గోపాలురు వఱ
తెంచి యతనిం గాంచి. 238

చ. కురుబలమున్ జయించి మనఽగోవుల నెల్లను గ్రమ్మఱించి యు
త్తరుఁ డిదె తాను సూతుఁడు నఽదగ్రత వచ్చుచు నున్నవాఁడు త
త్తురగరథధ్వజాలి నొకఽత్రుప్పుడు రాలదు మమ్ముఁ బిల్చి వే
పురి [5]నెఱిఁగింపుఁ డన్న నృపఽపుంగవ వచ్చితి మేము నావుడున్. 239

తే. అంతరంగంబు నిండి రెంఽడలువులందు
వెడలుసంతోషపూరంబుఽవిధము దోఁపఁ
గన్నుఁగవ సమ్మదాశ్రులు ఽ గడలుకొనుచు
గండపులకాంకురములతోఁ ఽ గ్రమ్ముదేర. 240

క. ఏమేమీ యని గోపస్తోమముఁ బలుమాఱు నడుగుఽచున్ మెయి వొదలన్
భూమీశుఁ డపుడు మంత్రుల మోములు గనుఁగొని సగర్వఽమున నిట్లనియెన్.

శా. వీటన్ వీథుల నెల్ల నేనుఁగులపై ఽ విస్ఫారఘంటాధ్వనిం
జాటం బంపుఁడు పేర్మి నుత్తరుజయాఽశ్చర్యంబుఁ బుణ్యాంగనా
కోటిం బుచ్చుఁ డెదుర్కొనంగ మహితఽక్షోణీసుర వ్రాతమున్
ఘోటస్యందనవారణప్రతతులం ఽ గూడన్ సతూర్యంబుగన్. 242

క. ఉత్తమకన్యాజనములు, నుత్తరయును గంధమాల్యఽయుక్తముగఁ గుమా
రోత్తము నెదుర్కొనం దగు, నత్తెఱఁగున సంఘటింపుఁ ఽ డభిరామముగాన్

వ. అని నియోగించి గోపాలురకుం గట్టనిప్పించి కంకు నాలోకించి నెత్తంబాడ పలుక
యాడుద మే యని యుబ్బునైమాటగాఁ బలికిన నతండు నీవు సుముహూర్తంబున
నున్నవాఁడవు నేఁడు నీతోడ నాడి జయింప రాదు వెఱతు ననిన విరాటుండు

1. 'డనాకుము' అని నాల్గుప్రతులపాఠము. 2. అ. నాటుఁ బోటు. 3. క. బలుపై; గ. బలుపై. 4. జ. నగుసె. 5. గ. కెఱిఁగింపు. 6, క. సుముహూర్తంబున.

నగుచుఁ దత్ప్రదేశంబున మెలంగుసైరంధ్రిం గనుంగొని సారెలు దె మ్మని
పనిచి పలుక ముందటికిఁ దిగిచికొనుచు నిందు రమ్మనవుడుఁ బాండవాగ్రజుండు
జూదం బాడుట యెంతలెస్స యనుచుం జేరి యాడం దొడంగునప్పుడు మఱి 244
యు ని ట్లనియె.

ఆ. జూద మాడి ధర్మఽసూనుండు రాజ్యంబు, ననుజులను బ్రియాంగఽనను బణంబు
గాఁగ నొడ్డి యాడి ఽ కాఱియఁ బడఁడె యు, ట్లగుట దీనితోడి ఽ యర్థి గీడు.[1] 245
246
వ. అని పలికి యాడు చుండుసమయంబున.

మ. నరనాథుండు ప్రమోదసంపదుదితోఽన్మాదంబుపై ని ట్లనుం
గురుసైన్యంబుల ముట్టి గెల్చి యొలమిఁ ఽ గోవర్గముం దెచ్చె ను
త్తరుబాహాబలశౌర్యసారము లుదాఽత్తంబుల్ గదే యెందు నె
వ్వరు నెక్కాలము నిట్లు సేసిరె కులైఽశ్వర్యం బవార్యంబుగన్. 247
248
వ. అనిన విని కంకుం డతని కి ట్లనియె.

చ. కురుపతిభీష్మకర్ణకృపఽకుంభజముఖ్యమహోగ్రయోధవి
స్ఫురణము నోర్వఁ జాలి రణఽభూమి భుజాబల ముల్లసిల్ల ను
త్తరుఁడ జయించెనేని వసుఽధావర యింతటికంటె నింక న
చ్చెరువును గల్గునే ధరఁ బ్రఽసిద్ధికి నెక్కఁడె యాతఁ డొక్కఁడున్. 249

తే. అనినఁ గటకటంబడి యిట్టుఽలాడు టెల్ల, నతనివిజయము సందియఽమనుటగాదె
యింతపట్టును సైరించి ఽ తీవు గాన, యింక నీమాట లుడుగుము ఽ కంకభట్ట.

వ. అనుచు విరాటుండు గటంబు లదరఁ గన్నులఁ గెంపు గదురఁ బలుకచప్పు డగ్గ
లంబుగా నాడుచున్న సరకు సేయక యుధిష్ఠిరుండు వెండియు ని ట్లనియె. 251

చ. కురుబల మేల దైత్యసురఽకోటులు వచ్చిన గెల్వ రాదె యు
త్తరునకు నాబృహన్నల రఽథంబుపయిం బరవాహినీభయం
కరభుజసారమున్ మెఱయఁఽగాఁ దఱి గాంచితి నంచు విక్రమో
ద్ధురగతి నాజికేలినిరఽతుం డయి దుర్దమలీల నుండఁగన్. 252

వ. అనిన విని సక్రోధహాసోల్లాసవికృతాననుం డై మత్స్యమహీనాథుండు. 253

ఉ. వింతలు సాల నీవలన ఽ వింటిమి గాని ధరిత్రి నెందు నే
యింతకు మున్ను సారథుల ఽ నెవ్వరిఁ జూడమె నైరవీరదు
ర్దాంతభుజావిలాస మలఽరం దెగి పోరుల నస్త్రశస్త్రవి
క్రాంతిఁ గడంగువారి నని ఽ కన్నుల నిప్పులు రాలు చుండఁగన్. 254

క. నాకొడుకుపోటుమాటలు, నీ కేటికిఁ బొసఁగ నాడ ఽ నేరవు మూర్ఖో
ద్రేకములఁ బలుకుచుండుట, మాకు సహింపంగ రాదు ఽ మానుము విప్రా.

క. అనినం జలమునఁ గుంతీ,తనయాగ్రజుఁ డిట్టు లనియె ఽ దరహాసం బా

1. క. దీనితోడి ◆ దధిప కీడు.

ననమున ముసుంగువడఁగ సజ్జననాయకుతోడ నిట్లు శంకితభంగిన్. 256

ఉ. ఆహవకేళి వేడుక బృహన్నలచిత్తమునం [1]దెలర్చినన్
సాహసవృత్తి నుత్తరుని సారథిగాఁ గొనిపోయి కౌరవ
వ్యూహము నోర్చి నీపసుల నొక్కఁడుఁ దక్కక యుండ సత్వరో
త్సాహతఁ దెచ్చెఁ గావలయుఁ దప్పదు నాపలుకట్ల చూడుమీ. 257

క. అని యంతట నిలువక యు,మ్మనుజేశ్వరు మొగముఁ జూచి మఱియును నతఁ డి
ట్లనుఁ బురములోనఁ జాటం, బనుపు బృహన్నలజయంబు భవ్యవిచారా. 258

విరాటుండు కంకుని సారెఁగొని వ్రేయుట.

ఆ. అనిన రౌద్రరసము మనమున నడరంగ, బడగ యెత్తునురగ[2]పాలురేఖ
నెనయుచేతిసారెఁ గొని వ్రేసెఁ బలితె [3]పేశి, గడన యుడుగు మన్ననుడుగ ననుచు.

వ. ఇవ్విధంబునఁ బ్రేటువడి యజాతశత్రుం డలుక గదురనిహృదయంబుతోడం
బాంచాలిదెసం జూచ్కి మలఁగ నూరకుండె నన్నారీరత్నంబును రయంబునం
జేరి వ్రేటుగంటిం దొరఁగురుధిరంబుఁ దనయుత్తరీయంబున మెత్తన యొత్తి
యచ్చేరువ నున్న కనకకలశజలంబులం గరతలంబు దడిపికొని తుడుచునప్పుడు
మత్స్యమహీవల్లభుం డీశోణితంబు పైచీరం బట్టుటకుఁ గతం బేమి యని త
న్నడిగిన నతని కిట్లనియె. 260

తే. విమలవంశంబునను బుణ్యవృత్తమునను, వఱలునీతనిరక్తంబు వసుమతీశ
ధరణిపై నెన్నిబిందువుల్ దొరఁగె నన్ని, [4]వర్షములు గల్గు నిందనావర్షభయము.

వ. అని చెప్పి యుత్తమద్విజలోహితపాతం బెట్లునుం గీడు గావున నీకు నొకహాని
పుట్టుటకుఁ జాలక యిబ్భంగిం జేసితి నని వెండియుఁ గొండొకకీలాలంబు దొరఁగం
దొరఁగం దుడుచుచుండె నంత నట యుత్తరు నెదుర్కొనం బోయి. 262

క. మంగళతూర్యరవములు సెలంగఁగ మౌక్తికవిమిశ్రకలలితాక్షతవృ
ష్టిం గురిసిరి విప్రులుఁ బు,ణ్యాంగనలును భద్రవాక్చయంబులతోడన్. 263

ఉ. అత్తఱిఁ గన్యకాజనసహస్రము దానును జేరి వేడ్కమై
నుత్తరచందనార్ద్రకుసుమోత్కరముల్ నవరత్నసంచయో
దాత్తసువర్ణపుష్పములు దండడిఁ జల్లెఁ గిరీటిమీఁద న
య్యుత్తరుపైఁ బ్రమోదకలనోత్కటసంభ్రమసంభృతంబుగన్. 264

ఉ. తక్కటివారలుం గని ముదం బలరారఁగఁ గౌఁగలించుచున్
మ్రొక్కుచు నాదటం దనదుమోముపయిం దనివోనిచూడ్కులం
గ్రిక్కిఱియించుచుం బొదివి గెల్పు నుతింపఁగ రాజపుత్త్రుఁడ
[5]య్యెక్కుడుమాట కోరువక యిట్లను సర్వజనంబుతోఁ దగన్. 265

1. క. దలిర్చినన్. 2. క. ఫాలరేఖ. 3. యన్న. గళను నుడుగు...నుడుఁగ డనుచు.
4. జ. వర్షము లగు ననావృష్టివలని భయము. 5. గ. యెక్కుడ మాట.

చ. కురుబలముఁ జయించుటయు గోవులఁ దెచ్చుటయుఁ బృహన్నలా
స్ఫురితభుజాబలంబునన చూవె నిజం బిది నాక యేల యె
వ్వరికిని [1]నెవ్వరిం గెలువవచ్చున యిట్టిసహాయసంపదం 266
బొరయక యున్నమీఁ కెఱుఁగ బోలునె నాబ్రదు కెట్టిభంగిదో.

వ. అని సారథ్యప్రశంసాప్రకారంబుగా నక్కుమారుం డత్యుపచారవచనంబుల చందంబున సంక్రందననందను నుతించుచుఁ జనుదెంచి రాజమందిర ద్వారంబుఁ జేరునవసరంబునఁ బ్రతిహారి ససంభ్రమగతిం జని భూవల్లభునకుం బ్రణమిల్లి భూమింజయప్రవేశంబు తెఱంగు విన్నవించిన నారథికసారథులం జూచు వేడ్క మనంబు వేగిరపెట్టెడు నయ్యిరువుర నియ్యెడకుం జయ్యనఁ దోడితెమ్మను విభుని 267
పలుకులు విని ధర్మతనయుండు పణిహారితో నల్లన యిట్లనియె.

క. ఇన్నిత్తురు గనుఁగొనిన బృహన్నల కోపించు నన్ను నతిభక్తిమెయిన్
మన్నించుఁ గాన రాజుం, దన్ను విచారింప కేమి [2]దప్పు దలఁచునో. 268

వ. ఇది లెస్సగాఁ దుడుచునంతకుఁ దదీయప్రవేశం బించుకవడి వారింపుము పదం పడి రా నిత్తు గాని యంతకు నుత్తరుం డొక్కరుండు వచ్చునట్లుగాఁ జేయుము.

క. అని చెప్పి హర్షసంభ్రమ, మున, నజ్జననాయకుండు మునుఁగుట నది యే
మని యడుగఁ దలంపమిఁ దన, కను వై కార్యము ఘటించి యతనిం బుచ్చెన్.

చ. అతఁడును బార్థు నిల్పి వినయంబున నుత్తరుఁ దోడితెచ్చినం
బితృచరణాంబుజంబులకుఁ బ్రీతిమెయిం బ్రణమిల్లె నాతఁడా
పతియునుఁ జిక్కఁ జేర్చి గరుఁపాఱెడు మేనును హర్షబాష్పసం
ప్లుత మగునాననంబు నయి పుత్త్రునిఁ బెద్దయుఁబ్రొద్దు గాఁగిటన్. 271

వ. ఇవ్విధంబున నాలింగితుం డయి భూమింజయుండు పునఃపునఃప్రణామంబు సేసి కంకునిం గనుంగొని సగౌరవంబుగా నమస్కరించి మొగంబుగంటి సూచి యిది యేమి యని యడిగిన. 272

క. ఏ నీవిజయము వొగడఁగఁ దా నప్పుడు పేడిఁ బొగడె దానం గోపం
బూనిన సైరింపక నా, చే నడిచితి సారె గొని విశ్శృంఖలవృత్తిన్. 273.

క. అని పతి పలికిన విని నె, మ్మనమున భయసంభ్రమములు మల్లడిగొన న
మ్మనుజేంద్రనందనుం డి, ట్లను నత్యాదరము మెఱయ నాతనితోడన్. 274

తే. తప్పు సేసితి రిట్టులు దగునె వీర, లేమిగతిఁ బల్కినను నది యెల్ల మనము
సైఁకొనవలయుఁగాకిట్లు గాదు గూడ, దని నిషేధించు టొప్పునె మనుజనాథ.

వ. అని మఱియును.

క. సవినయముగఁ బ్రార్థింపుఁడు, పవిత్రచారిత్రు లైన పరమద్విజు లి

1. క. ఖ. నెవ్విధిం గెలువవచ్చునె ..బొరయుఁగఁ గన్న; గ. ఘ. గెల్వవచ్చునె వారక ... బొరయుఁగఁ గన్న 2. క. దప్పుఁ.

ట్లవమతులై కోపించిన, నవనీశుల కేల కల్గు నాయువు సిరియున్. 277

వ. అనిన విని యమ్మాటలు పాటిగాఁ బట్టి విరాటుండు భయభక్తియుక్తంబుగా వేఁడి
కొనినం బాండవాగ్రజుండు నగుచు నాకు నలుక యెక్కడిది యితండును నీడు
తెరువువాఁడు గాఁడిది యొకప్రొద్దు[1] కీడున నయ్యెం గాని యని తాను రాజాదేశఁ
బ్రసన్నుం డగుట దెలియునట్లుగా నుత్తరుతోడం బలికిన నమ్మహీవల్లభుండు నంత
సిల్లి తదవసరంబునఁ బ్రవేశించి కాంచిన యాబృహన్నల నాదరించి నిజనందను
నాలోకించి యిట్లనియె. 278

—•• విరాటుఁ డుత్తరుని సమరప్రకారం బడుగుట. ••—

ఉ. ద్రోణుఁడు భీష్ముఁడుం గృపుఁడు ద్రోణసుతుండును గర్ణుఁడుం బర
త్రాణపరాయణత్వమున దర్పసముజ్జ్వలభంగి నుల్లస
ద్బాణపరంపరల్ గురియఁ బార్థివుఁడున్ వెను దన్ని చూడ న
క్షీణజవంబునం గవియు సేనకు మార్కొన నగ్గలించితే. 279

ఉ. బాసట లేదు క్రొవ్వడర బంటుతనంబునఁ దాఁకితేనియుం
బాసినచోట వాయుఁ బెఱపట్టులవీరు లుదగ్రవృత్తిమై
మహాసికొనంగ వత్తు రొక మోహర [2]మమ్ముల మ్రగ్గనేని నా
సాసల నొక్కరుండ యను నాగ్రహవృత్తి బలంబు పైఁ బడున్. 280

ఆ. ఒకఁడు పరశురాము నోర్చినవాఁ డొక్క,రుండు ధనువునకు గురుండు దాన
హారువరమునఁ బుట్టి యక్షీణబలవిక్ర,మముల నొక్కఁ డొప్పు మాఱు లేక

ఉ. తక్కటివారలున్ సురల దైత్యుల నైనను బోర గెల్చువా
రక్కురుసేన మేటిమగ లా ధృతరాష్ట్రతనూజు లాజి నొ
క్కొక్కఁడ ధాత్రి యంతయును నోర్వఁగఁ జాలుదు రట్టివారి నీ
వెక్కటి దాఁకి నొవ్వకయ నెమ్మెయి గెల్చితి నాకుఁ జెప్పుమా. 282

ఉ. గోవుల నెట్లు లాఁగితివి వక్రకుంఠితవిక్రముఁ డైనరాజరా
జేవిధి మానభంగమున కెల్లను నోర్చి పలాయమానుఁ డై
నీవిజయంబు సైఁచి ఘననిందకు నియ్యకొనంగఁ జాలెఁ బు
త్రా వెఱఁ గయ్యెడున్ రణవిధం బఖిలంబు నెఱుంగఁ జెప్పుమా. 283

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లనియె నక్కురుసేనల నేను గెల్వ గో
ధనమును నే మరల్ప మన దైవబలంబునఁ జేసి దేవసం
జనితుఁడు నాఁగ నర్హ మగు చందమువాఁడు మహాత్ముఁ డొక్కరుం
డని ననుఁ గాచెఁ గౌరవుల నందఱ గెల్చె మరల్చె గోవులన్. 284

వ. అత్తెఱంగు వివరించి విన్నవించెద నవధరింపుము. 285

తే. ధూళి పిల్లుగ నెగయంగ నేల గోఁకి, వడఁగఁ జనుమూఁకఁ గని వడవడవడంకి

1. క. కారణంబున; జ. గుణంబున. 2. అ. మిమ్ముల ప్రొగ్గనేని. 3 లీఁగితి.

పాఱుదేరంగ నమ్మహాభాగుఁ డప్పు, డోడ కోడకు మని నన్నుఁ గూడవచ్చి.

వ. పట్టుకొని మగుడం గొనిపోయి రథంబుపైఁ బెట్టిన నే నతనియాజ్ఞకు మిగుల కుంఠితి. 287

ఉ. కౌరవసేన గోగణముఁ గైకొని పోవ నతండు ముట్టియం
దారసి రాజుఁ గానక యుగాంతసముగ్ర దొలఁగించి వేగ నా
తేరట దోలి యడ్డపడి తీవ్రశరంబుల నబ్బలంబుదు
ర్వారరయంబు మాన్చి పశువర్గము నిద్దెస వెల్చె నార్చుచున్. 288

ఆ. చెదరకుండఁ [illegible] నుంచుక మేర, యిక్కడరుగుదెంచి యెలమిమగిడి
కడచి [illegible] రవపతి ముట్టు, నడరినంత సేన లతనిఁ గూడె. 289

[illegible] బలంబుగాఁ గవిసినన్ ఘోరాహవం బయ్యె నం
[illegible] నుఱు మయ్యె నశ్వములు నుగ్గయ్యెం గరివ్రాతముల్
ధర దంతంబుల యూఁతగా నొఱగె నుద్యద్బాహుదృప్యద్భటో
త్కరముల్ దిట్టినయట్లు గూలెఁ గలయం దద్బాణపాతంబులన్. 290

క. శత్రుంతపాదు లగునృప, పుత్త్రులుఁ బేరు గలయోధపుంగవులును ద
చ్చిత్రశరనిహతి సంగర, ధాత్రిఁ బడిరి వారి నెన్నఁ దడ నై యుండున్. 291

తే. మొనలు దెరలినఁ గర్ణుండు ముంచి తాఁక
నమ్మహావీరుఁ డాతని[1] తమ్ముఁ జంపి
హరుల నొప్పించి సూతు నోనాడ నేసి
యంగముల బాణములు నించి యతనిఁ బఱపె. 292

క. గురుకు దలపడిన నతఁడ, చ్చెరువుగ దివ్యాస్త్రవితతిఁ జిక్కువఱిచి త
ద్వరసుతుఁ గృపుఁ దాఁకినఁ, దెరలిచి భీష్మునకుఁ గవిసెదృఢరథసమునన్.

చ. అతనిం దీవ్రశరంబులం బొదివి నానాస్త్రంబు లేసెన్ నదీ
సుతుఁడుం దత్సమయంబునం గినిసి యాశూరుండు చాపంబు ద్రుం
చి తదీయాంగము నొంచినన్ వివశుఁ డై చేడ్పడ్డచో సూతుఁ [2]డు
ద్గతభీతిం దొలఁగంగఁ దోలె రథముం దత్ప్రాణరక్షార్థి యై. 294

క. తనుతమబలములతో ని, స్తులమితభుజావీర్యులై నయారథికవరుల్
గ్రమమునఁ దలపడి యొసిన, సమరవిహారమునఁ దనివిసనక యతండున్. 295

మ. ధరణీనాథుఁడు దానుఁ దమ్ములును దుర్దాంతోద్ధతిం గూడి మో
హార మత్యూర్జితభంగి నేర్చికొని యుద్యద్విక్రమం బొప్ప బం
ధురసంరంభత నున్నఁ జూచి [3]బలవద్దోస్తంభలీలాభయం
కరరేఖావలమానచాపుఁ డయి వీఁకం దాఁకె నాసేనతోన్. 296

క. కౌరవపతియనుజన్ముల, మునమునన్ విశిఖనిహతిఁ దొలఁగ జడియుచుం

చేరి వికర్ణునికరి నొక,నారసమునఁ గ్రూల్చి కదిసి నరపతి నొంచెన్. 297

తే. రాజు నొచ్చిన విఱిగిరి రథికవరులు, విభుఁడు దోడన తిరిగె నవ్వీరుఁ డపుడు
దోలి [1]యాచిక్కుమూఁకలతోడఁ గూడ, నతని దవ్వుల [2]నడవికి నడిచి మగిడె.

వ. ఇది యమ్మహాపురుషుచేసిన[3]విధం బనిన విని యచ్చెరు వంది విరాటుండు. 299

ఆ. ఆతఁ డెవ్వఁ డొక్కొ యమ్మహాత్మునిఁ గనుం, గొనఁగఁ గౌఁగిలింప వినయ మొప్ప
నర్ఘ్యపాద్యవిధుల వర్చింప భక్తిసం,యుక్తి నెపుడుఁ గొలిచియుండవలయు.

క. ఎచ్చోట నున్నవాఁ డతఁ, డిచ్చోటికి నేల రాఁడొ యివ్వ డనుడుఁ దా
నచ్చట నంతర్హితుఁ డై, యిచ్చఁ జనియెఁ దోఁచు నేఁటి యెల్లిటిలోనన్. 301

ఉ. దేవకుమారకుండ యగుఁ దేజముచందము సూడ నాతఁ డీ
గోవులఁ గ్రమ్మఱించుటకుఁ గూడినయంతియ కాదు నాకు నం
భావన సేయువత్సలతభంగులఁ దా మనవంశ మంతయుం
గానను బ్రోవనుం దలఁపు గల్గుట దెల్లము సేసె నెంతయున్. 302

వ. అని చెప్పి యుత్తరుం డతనిం బ్రమోదాయత్తచిత్తుం జేసె నట్టిసమయంబునఁ గౌంతేయాగ్రజుండు ముఖప్రాంతంబు పైచీరచెఱంగునం బొదివికొని ధనంజయునిఁ జక్కం జూడక యుండె విరాటుండు కిరీటిపరాక్రమంబు క్రమంబున నిట్లు దనతనయునివలన వినియునుం దెలియక యెప్పటినపుంసకత్వబుద్ధితోడన సంభావించి పోవం బనిచిన బృహన్నలయును జతురంబుగాఁ బలికి తదియ తెఱంగు ధర్మనందనునకు నింతకు మిక్కిలి యెఱింగింప కుండునది యని వైరాటితో నల్లన చెప్పుచుం జనియె నజ్జననాయకుండును గంకునిం బొమ్మని యుచితపరివారవృతుం డయి భూమింజయు నంతిపురంబునకుం దోడ్కొని యరిగి సుదేష్ణాసందర్శనసమాచరణంబు నడపి యతం డడుగఁ ద్రిగర్తపతి నోర్చిన తెఱం గెఱింగించె నట నరుండును నాట్యశాలకుం బోయి. 303

—.. అర్జునుఁ డుత్తరకు బొమ్మపొత్తికలుగాఁ గురువీరులకోకంబరంబు లిచ్చుట. ..—

తే. చెలులుఁ దానును నుత్తర యెలమిఁ దన్నుఁ
గాంచుటయుఁ బ్రీతి యెసలార గారవించి
బొమ్మపొత్తిక లకిగితి కొమ్మ యింద
మనుచు నిచ్చెఁ దాఁ దెచ్చిన యంబరములు. 304

వ. ఇవ్విధంబునఁ గృతకృత్యుం డయి యథాపూర్వంబుగా మజ్జనభోజనంబులు సలిపి ధర్మతనయునివాసంబునం దేకాంతస్థలంబునఁ దా రేవురును ద్రౌపదియును గూడఁబడునట్టి తెఱంగు సంఘటించి సమాగమసముచితప్రకారంబు నడపి గోగణనివర్తనంబును రణప్రవర్తనంబును నన్యోన్యవిదితం బైనయనంతరంబ యగ్రజు నుద్దేశించి బీభత్సుండు భీమసేనున కి ట్లనియె. 305

1. క. ఖ. యుడిచిక్కు. 2. అ. నడిమికి. 3. గ. పౌరుషం.

క. మొగ మొప్పదు నా దెస నీ, జగతీనాథునకు నే విచారించియునుం
దగ దీనికిఁ గారణ మిది, యగు నని యేర్పఱుప నేర నయ్యెద నెట్లున్. 306

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డతని కి ట్లనియె. 307

క. ఒండేమియు లేదు విరా,టుం డాత్మతనూజుఁ బొగడుచుండను దుర్దమదో
ర్దండత గలుబృహన్నల, యుండఁ గొఱఁత యేమి పగఱ నోర్చుట కంటెన్.

ఆ. అనినఁ బేడిఁ బొగడె దని యవివేకి యై, కోప మడర సారె గొని యతండు
వ్రేసె నెత్తు రపుడు వెడలఁ బోయినఁ జీరఁ, గప్పికొంటి నీవు గానకుండ. 309

క. అని చెప్పి గంటి సూపిన, ననిలతనూభవుఁడు గనలి యాదుష్టాత్మున్
దనయాదిబంధుహితముగ, ననిచెద జముప్రోలి కనియె నంగము వొంగన్. 310

వ. కిరీటియుం గోపించి. 311

క. తనకొలఁది యెఱుంగనియ,మ్మనుజాధము నిపుడ పట్టి మర్దింపక త
క్కినఁ గాదు నీనిరాజ్యము, నిను నంతయుఁ జేరఁ గాక యనియె ధర్మజుతోన్.

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్టు లను నక్కట యింతకు ముంద రేమియుం
మనల నెఱుంగఁ డవ్విభుని మాటునఁ బూనిక దీర్చికొంటి మా
తని కొక యెగ్గు సేఁత యుచితంబె యెఱింగెడునట్లు గాఁగఁ బో
యినఁ గనియుం దురుద్ధతి వహించినఁ జూతము గాక పిమ్మటన్. 313

వ. అని పలికి వారల[1]కందు మాన్పి యిది యట్లు కాక యొండు దగునే యనుచుఁ దక్కినవారి దెసయుం గనుంగొనిన నెల్లవారు నుపశమించిరి తదనంతరంబ తమ్ము నెఱింగించు తెఱంగు దలపోసి తా రందఱు విరాటుకొలువుకూటంబునకుం బోయి బయలు మెఱసి యుండువారుగా నిశ్చయించి యారాత్రి గడపి వేగుటయుం గృతస్నాను లయి పాండుసూనులు సమయవిహితాచారంబులు నడపి యుచితప్రకారంబున. 314

క. తెలుపు లగుచీరలను బూఁ,తలఁ బువ్వుల నొప్పి రాజతనయానుగుణో
జ్జ్వలమాననీయవేషము, లలవడఁ గూడుకొని నగరి కరిగిరి ప్రీతిన్. 315

క. చని ధర్మసుతుఁడు సింహా,సనమున భీమాదు లాత్మసముచితరుచిరా
సనముల సభాస్థలిం గయి,కొని పంచాగ్నులునుబోలెఁ గూర్చున్నంతన్. 316

తే. వేడ్కఁదొడివూసికట్టి యవ్విరటుఁ డుత్త,రుండు దోఁ జను దేరఁ గొల్వుండుబుద్ధి
నచటి కేతెంచి కని విస్మయంబు నొంది, యెల్లిదంబుగఁ దలఁచుచు నిట్టు లనియె.

క. ఇది యేమి కంకు నీ వు,న్మదవృత్తిని శంక దక్కి నా గద్దియపైఁ
బదిలంబుగఁ గూర్చుంటి, వదియును గా కిపుడు నిగ వహంకారమునన్. 318

వ. అనిన విని మందహాసంబు సేసి సంక్రందననందనుం డతని కి ట్లనియె. 319

సీ. నడదీవియలు సేసె నగరికి మాణిక్య, మకుటముల్ పూనినమనుజపతులఁ

1. కుందు.

దగు నాజ్ఞ సూర్యాజ్ఞముగ నొనరించె మఱియుఁ జగ నేలనాలుగుచెఱఁగులకును
బ్రీతార్థిజనుల సచేతనత్యాగధ్వజములుగా నన్ని దేశములఁ బఱపె
దిక్కు లన్నింటను దెలుపారుపూఁత గావించె నుజ్జ్వలయశోవిభ్రమంబు

తే. రాజసూయాధ్వరప్రవర్తకుఁడు నిత్య,సత్యభాషామహావ్రతశాలి పాండు
రాజదుగ్ధపయోనిధిరాజు ధర్మ,రాజు సుమ్ము మత్స్యావనీరమణ యితఁడు.

ఉ. ఈతఁ డజాతశత్రుఁడు మహీమ్ దగ దిగ్విజయంబు సేసె వి
ద్యాతిశయార్థి వాసవుమహాసన మైనను నెక్క నర్హుఁ డు
ద్ద్యోతితమూర్తి కౌరవకులోద్వహుఁ డార్యనికాయసంతత
ఖ్యాతచరిత్రుఁ డీచిఱుతగద్దియకుం దగఁడే నరేశ్వరా. 321

అర్జునుఁడు విరాటునకుఁ దమ్మెఱిఁగించుటఁ

వ. అనిన విని యతండు విస్మయసంశయంబులు మనంబునం బెనంగొన నితండు ధర్మతనయుం డయేని భీమార్జున నకులసహదేవులుం బాంచాలియు [1]వేరి యని యడిగినఁ గవ్వడి యిట్లనియె. 322

చ. వలలుఁ డనంగ నీనగర వంటలవాఁ డయి నిల్చి వేడ్కకుం
బులిఁ గరిఁ గేసరిం దొడరి పోరఁగఁ బంచినఁ బోరు జెట్టిమ
ల్లుల విఱుచుం గడంగి ప్రబలుం డనఁగాఁ జరియించు చుండు వి
చ్చలవిడి భీముఁ డీతఁ డవిషమహ్యాపరాక్రమదుర్దముం డనిన్, 323

తే. బకమహాసురు నిర్జించి బ్రాహ్మణులకుఁ
బ్రీతిఁ గావించెఁ గిమ్మీరుఁ బేరడంచి
వనము నిష్కంటకము సేసె ఘను హిడింబుఁ
గూల్చి యాతని చెలియలిఁ గొనియె నితఁడు. 324

క. నీమెచ్చువారువంబులఁ, దా [2]మచ్చిగ నరయు నిత్యతాత్పర్యమునన్
దామగ్రంథి యనఁగ నొక,నామము ధరియించె నితఁడు నకులుం డధిపా. 325

క. శత్రునృపకాలకూటము, మిత్రామృతవృష్టి బుధసమీహిత[3]సిద్ధి
క్షేత్రము సజ్జనసంస్తుతి,పాత్ర మితఁడు మాద్రితొలుతపట్టి నరేంద్రా. 326

క. నీపాలికి వచ్చి నిఖిల,గోపాలకముఖ్యవృత్తిఁ గొలువు వడసి తం
త్రీపాలుఁ డనఁగ మత్స్య,క్ష్మాపాలక మెలఁగు వీఁడె సహదేవుండున్. 327

క. సుకుమారమానసుఁడు గొం,తికిఁ బ్రాణము ప్రాణ మితఁడు తేజోగణ్యుం
డకుటిలుఁడు రాజనీతి,ప్రకారసంవేది వంశపావనుఁడు నృపా. 329

వ. అని యిట్లు ధర్మజభీమనకులసహదేవులం గ్రమంబునం జూపి చెప్పి మఱియు ని
ట్లనియె. 329

క. విను సైరంధ్రీవేషంబున మాలిని యనఁగఁ బరఁగి పూతచరిత్రం

1. గ. వరి. 2. మెచ్చుగ. 3. క. సిద్ధగ. బుద్ధి. 4. జ. దలఁప నితఁడు.

బునఁ గేకయభూవరనం, దనకడ మెలఁగుసతి ద్రుపదతనయ మహీశా. 330

క. ఆచపలాత్మకిఁగా మన, కీచకు లందఱను రాత్రి గీటడఁచె రహ
స్యోచితవిధమున గంధ, ర్వాచరణముపేర భీముఁ డతిభీమముగాన్. 331

—: విరాటునకు భీముఁ డర్జును నెఱిఁగించుట. :—

వ. అనియె నప్పుడు వృకోదరుండు. 332

సీ. పండరూపమునఁ బ్రచ్ఛన్నుఁడై వచ్చి క, న్నియలకు నెల్లను నృత్తగీత
వాద్యనైపుణ మనవద్యశిక్షావిధి, నలవరించుచు బృహన్నల యనంగఁ
బరఁగునీతండు బీభత్సుండు సు మ్మని, చూపి యమ్మత్స్యరాజునకుఁ జెప్పి
వెండియుఁ బలుకు నాఖండలు నోడించి, ఖాండవ మేర్చె నాతండు దన్ను

తే. గారవించిన నెక్కటి కాలకేయ, వర్గములఁ బరిమార్చె నివాతకవచ
సంఘములనోర్చె గంధర్వసమితి గెలిచి, ధార్తరాష్ట్రాగ్రజుని చెఱఁ దలఁగ నితఁడు.

వ. అనిన విని యద్భుతరసాక్రాంతం బగు నంతరంగంబునం గలుగు సందేహావేశంబు
వినయసంభ్రమంబుల నిగుడనీకునికిం జేసి చిక్కువడి యున్న నిజజనకునకు నర్జు
నుం జూపి యుత్తరుం డి ట్లనియె. 334

తే. ఈతఁ డింతకు మీకుఁ దన్నెఱుఁగఁ జెప్ప
వలవ దని నియమించినఁ దెలియఁ బలుక
నలికి యొక దేవసన్నిభుం డంటిఁ గాని
నిన్న యంతయుఁ దాఁ గదా నిర్వహించె. 335

చ. ఒకరుఁడ తాను భీతి వెగ[1]డొందెడు రెండవ నన్ను నెట్టకే
లకుఁ దగఁ దేర్చునప్పుడు బలంబులతోఁ గురురాజు నూడ దా
నికి మది శంక లేమి మహనీయపరాక్రముఁ డైనయీకిరీ
టికిఁ జనుఁ గాక యివ్విధము దెప్పర మన్యుల కోర్వ వచ్చునే. 336

చ. తము నెఱిఁగించి యల్ల నుచితప్రియభాషల నన్ను నూతకృ
త్యమునకుఁ బొన్న నేను భ్రమదంబున [2]నప్పటి కియ్యకొంటి లో
కముసమరంబునట్ల యని కయ్యమువీఁ ప్రతకుం దగంగ ర
థ్యములఁ జరింపఁ జేత భరమై తుదిఁ బల్మఱు నోహటించితిన్. 337

క. మొగ మోడఁ డితఁడు కౌరవ, జగతీశుఁడు విఱిగినపుడు జవమున వెనుకం
దగిలి యిది జూద మాడఁగ, నగునెడ గాదుమ వలయు ననియె నతనితోన్.

ఆ. అనిన నతఁడు వెఱపు నత్యాదరంబును, సంతసంబు మానసమున బెరయ
నవయవముల సంభ్రమావేశ మేర్పడ, గారవమున విజయుఁ గౌఁగిలించె. 339

క. వినయంబు మిగులఁ గుంతీ, తనయాగ్రజుపాదపీఠతలమున ఫాలం
బును బొందఁ జాఁగి మ్రొక్కి య, తని కౌఁగిలి వడసె సమ్మదము దళుకొత్తన్.

1. గ. డొందగఁ రెండవయును_జ. డొందెడు రెండవు నిను_నెట్టకేలకు ననుఁ దేర్చు. 2. ఆ. నప్పుడు.

ఆ. ప్రీతి నలుమడింప ¦ భీమునిఁ గవల నా,లింగనంబు సేసి ¦ యంగకములఁ
బులక లెగయఁ గేలు ¦ దల మోడ్చి ధర్మజు. నాననమున దృష్టి ¦ యడరనిలిపె.
ఉ. అత్తఱి లేచి వచ్చి తన¦యన్నలఁ దమ్ములఁ గానిపించె న
య్యుత్తరు నర్జునుండు దగ ¦ నొందఁగ నప్పుడ పిల్వఁ బంచె మా
త్స్యోత్తముఁ డార్యమిత్రసచి¦వోత్కరసోదరవర్గపుత్త్రికో
దాత్తభటాదియోగ్యుల ము¦దంబునఁ బాండవదర్శనార్థ మై. 342
వ. ఇట్లు సమస్తజనసమేతంబుగా ధర్మతనయసేవాతత్పరుండై తదనుమతి సముచిత
రుచిరాసనంబున నుండి విరాటుం డంతఃపురవర్తులం బిలిచి యంతయు సుదేష్ణ
కెఱిఁగింపం బనిచి పాంచాలిం దగిన తెఱంగున గారవించునట్లు గావించె నట్టి
యెడ ధనంజయుండిట్లనియె. 343
తే. చాల దుస్తర మైనయ¦జ్ఞాతవాస, వత్సరంబు భవద్గర్భ¦వాసగుప్తి
వలనఁ గడపితి మతిసుఖా¦వాప్తచిత్త,వృత్తి నేము నిర్భయులమై ¦ విందులట్ల.
వ. అనిన విని విరాటుం డతని కిట్లనియె. 345
ఉ. ఏ నన వేఱ యొక్కఁడనె ¦ యిట్లనఁగాఁ దగునయ్య యిమ్మెయిం
గానన దేశవాసములఁ ¦ గాఱియ కోర్చి యడంగి యుండి మీ
పూనిక దీర్చి మీ కెలిమిఁ ¦ బొందుట యెల్లను బుణ్యదేవతా
నూనదయాసమృద్ధి నను ¦ నొందుట గాదె సురేంద్రనందనా. 346
వ. అని పలికి ధర్మనందనుం జూచి, 347
చ. ధరణియుఁ బట్టణంబు హయ¦దంతిరథంబులు గోవులున్ భటో
త్కరము నమాత్యవర్గమును ¦ గాఁ గలరాజ్య మితండ యేలు ని
ర్భరమున నేనుఁ బుత్త్రిలును ¦ బంధులుఁ దమ్ములుఁ గొల్చి యుండెదం
గరిపురి కేత్తునట్టిపని ¦ గల్గిన నోపిన యంత సేసెదన్. 348
చ. అన విని యుత్తరుండు దగ ¦ నజ్జనపాలకుతోడ నిట్లను
న్మన కొక రాజ్యముం గలదె ¦ నన్నును నిన్నును నిన్న మొన్న వీ
రనితరసాధ్యశత్రువిజ¦యంబునఁ గాచినయప్డు గల్గఁ జే
సినయది దక్క దాని మఱి ¦ సెప్పఁగ నేటికి నింతవింతగన్. 349
వ. అది సిద్ధం బట్ల చెల్లుం గాక యించుక విశేషంబు గలదు వినుము. 350
చ. సవినయవృత్తిఁ గొల్వ మిట ¦ చన్నదినంబుల వీరు నీఱు పైఁ
గనిసిననిప్పులట్ల యధి¦కం బగు తేజము దోఁప కునికి న
ట్టివిధము సాపరాధతను ¦ డెందము లూఱటఁ బొంది యుండ నే
రవు మన కట్లు గాన తగఁ ¦ బ్రార్థన సేయుట యుక్త మిత్తఱిన్. 351
వ. అదియునుం గాక. 352
క. ధనవర్గంబులు వీరి,చ్చినయవి యట్లగుట వేఁడ్క ¦ సేయుద్ర తగ నూ

తన మగుకానిక యీవల,యును వేతోడ్తెరఁ బనుపు । ముత్తరఁ బ్రీతిన్.

వ. అనిన విని మత్స్యమహీవల్లభుండు మనం బలర మంత్రులమొగంబు సూచి కు
మారిక నలంకరించుకొని తెం డని నియోగించిన వారును బ్రియంబునం జని 354
తత్కార్యశ్రవణసంప్రీత యగుసుదేష్ణయనుమతంబున.

క. పదనికి రాఁ బులు గడిగిన, మదనాస్త్రము రేఖ గలిగి । మానినిమెయి చె
న్నొందవఁ గయిసేసి రప్పుడు, ముదితాజనములు ప్రమోదమున లలితముగన్.

విరాటునిమంత్రు లుత్తరను బాండవులయొద్దకుఁ దోడ్తెచ్చుట.

వ. ఇట్లుశృంగారంబుసేసినయమ్ముద్దియకు ముక్తాఫలప్రాలంబమాలికలతోడి గొడుగు
లు వట్టించి యత్యాదరంబున నయ్యమాత్యులు దోడ్తెర [1]ధారాధరనికరమనో
హర యగుపర్జన్యలక్ష్మియుంబోలె వచ్చుచున్నం గని విరాటుం డెదురువోయి
పురోహితులును బంధుజనంబులుం దానునుం బొదివికొని పాండవాగ్రజునగ్ర
భాగంబునకుం దెచ్చి యచ్చెలువ నిలిపి సపరివారంబుగా దండప్రణామంబుసేసి 356
చేతులు మొగిడ్చి యిట్లనియె.

క. ఎఱుగమిచీఁకటి నీపెద్దఱికంబు దలంప నేమితప్పు గలిగినన్
మఱచి దయఁ జూడు మిట్లుం, దఱి నీకుం బనులు సేయఁదగుదురు వీరల్. 358

వ. అని నిజానుజతనూజులం జూపి మఱియును,

క. ఇమ్ముద్దియ నర్జునునకు, నిమ్మాపని బంధుజనుల । కిందఱకుఁ గడు
న్సమ్మత మెల్లప్రజకు నే, నిమ్మెయి నినుఁ జేరి బ్రదుకు । టిష్టం బధిపా. 359

క. అని పలికిన విని కుంతీ, తనయాగ్రజుఁ డింద్రసుతుపదన మాలోకిం
చిన నాతఁ డిట్టు లను న,మ్మనుజేంద్రుఁడు వినుచు నుండ । మత్స్యాధిపుతోన్.

క. ఈకన్నియఁ గోడలిఁగాఁ, గైకొనియెదఁ గాని యిది దగ [2]దుచితవృత్తిన్
నాకడన యబల మెలఁగుట, లోకము శంకించు సన్ను । లోలాత్మునిఁగాన్.

వ. అదియునుం గాక నృత్తగీతాదులయెడ నిక్కమలి గురుండ నైననాకు నివ్వి 362
ధంబు ధర్మంబు గాదు గావున.

మ. హరిమేనల్లుఁడు బాహువీర్యపటుశౌర్యస్ఫూర్తి త్రైలోక్యసుం
దరుఁ డాచారపవిత్రుఁ డంచితకళాదక్షుం డుదారుండు గా
తరసంరక్షకుఁ, డార్యసమ్మతుఁడు విద్యావైభవోల్లాసి య
త్యురుతేజుండు వరించుఁ గాక యభిమన్యుం డీసరోజాననన్. 363

వ. అనిన విని మత్స్యమహీకాంతుం డత్యంతసంతుష్టాంతరంగుం డై. 364

తే. అర్జునునివియ్య [3]మనిమెచ్చనంతకంటెఁ, గడవఁ బంపు నా కెయ్యదికార్యనిశ్చ
యంబు ధర్మతనూభవుం । డానతిచ్చు, వాఁడు మనమెల్లఁ గావించువారమదియు.

ఆ. అనుడు నతనికిట్టులనుఁ బాండవాగ్రజుం, డింద్రతనయుఁడు చిత । మెఱిఁగిపలికె

1. ఆ. ధారాధర. 2. క. ము శిష్యగతిన్; గ. దు శిష్యవృత్తిన్. 3. గ. మం దను...గడిచి పెంపు.

నిట్లు సేయువార § మిప్పుడు సుట్టాల, కెల్లఁ జెప్పి పుచ్చుఁ § డీశుభంబు. 366

వ. అని నిశ్చయించి పలికిన విరాటుండును గౌరవాన్వయసంబంధంబున మాత్స్య వంశంబు పావనం బయ్యె నని పలుకుచు ధర్మజభీమార్జుననకులసహదేవులకుఁ గ్రమంబున నుత్తరఁ బ్రదానంబు సేయించిన వారు దీవించి యంతఃపురగమనంబునకు ననుజ్ఞ సేయ నచ్చెలువ నెచ్చెలులుం దానును దత్సమయసముచితపరివార పరివృత యై యరిగినయనంతరంబ మౌహూర్తికుల రావించి లగ్ననిరూపణంబు సేసి యాదవపాంచాలాదిబంధుజనంబుల నెల్లఁ బెండ్లికిం బిలువ రెండుదెఱంగుల వారును గాలకులం బనిచి యజాతశత్రుండును విరటు గౌరవించి తా రతనిపాల నజ్ఞాతవాసంబు సుఖవృత్తి నడపికొనుట వాక్రుచ్చి పలికి యతనిగుణంబులు గొనియాడి నీవు మాకు వాసుదేవునట్ల కాక సామాన్యబంధుండవె యని సంభావించి వినయ[1]నిభృతుం డగునతనిం దిగిచి పునఃపునరాలింగనంబు సేసిన నతండును ససంభ్రమపరిజనసముపనీయమానంబు లగునానావిధోపకరణంబులం గౌంతేయులకు వివిధోపచారంబు లాచరించి మహార్హమజ్జనభోజనంబులు నడపె నంత నక్కడ దుర్యోధనుండు నిజపురంబునకుం జని చని నడుమ విడిసినయెడం గర్ణశకునిదుశ్శాసనులదుర్మంత్రంబు వట్టి గాంగేయునివచనంబు లప్రమాణంబులు సేసి ధర్మతనయుం డసత్యంబున కియ్యకొనమి యెఱింగి యాతనిపాలికి దూతం బుత్తెంచిన వాఁడు నేతెంచి కాంచి యి ట్లనియె. 367

తే. వాలి యజ్ఞాతవాససం§వత్సరంబు, నిండ కుండంగ మున్నపా§ర్థుండు బయలు
మెఱసి సమయంబు దప్పె నీ§వెఱిఁగి దీని, కేది దగు నది సేయుము§మేదినీశ.

వ. అని పునర్వనవాసకరణంబుదోఁప నాడిన నవ్వి యధిష్ఠితసత్యవ్రతుం డయిన యుధిష్ఠిరుం డతని కి ట్లనియె, 369

క. నిండె సమయాబ్దములు నిం, కొం డన లే దిపుడ చని సు§యోధనుతో భీ
ష్ముండును గురుఁడును వినఁగా, నిండె ననుము నిండె నిండె§నిక్కంబునకున్. 370

చ. అని తగఁ జెప్పి పుచ్చుఁ జని § యాతఁడు దప్పక చెప్పె నంతయుఁ
విని ధృతరాష్ట్రసూనుఁడు వి§వేకవిహీనత నాఁటిరాత్రి కొ
ల్వున గురుభీష్మకర్ణకృపు§లుం దనతమ్ములు నుండ ధర్మనం
దనునకు దూతఁ బుచ్చినవి§ధంబు ప్రకాశము సేయ కి ట్లనున్. 371

ఆ. మనము మోసపోయి§యనిమిషపతిసూతి, తోడఁ బొడిచితిమి య§దోవవృత్తి
నతఁడు సమయకాల § మంతయుఁ గడచిన, వచ్చెనో యెఱుంగ§వలయు నిజము.

క. అనిన విని యేటిమాటలు, వినువారలు నగరె యేను § విన్వచ్చుఁడు వ
చ్చినయపుడ తెలుపనే వల, దనుమానము సమయకాల § మట మును కడచెన్.

క. అనవుడు భీష్మునిపలుకులు, విని యందఱు సమ్మతించి § [2]నెరవిఁడిమే ఫ

---

1. గ. వినమితసంభృతుం. 2. గ. కలఁడియు.

ల్గినుఁ డనిరి పలియుఁ బురికిం, జనియెను మఱునాఁడు విరళ సైన్యంబులతోన్.

—— శ్రీకృష్ణుఁడు బలదేవాదులతోఁ బాండవులఁ జూడ వచ్చుట ——

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రకాశులై పాండునందనులు శమీవృక్షనిక్షిప్తసమస్తసాధనం బులుఁ బూజాపూర్వకంబుగాఁ దెచ్చుకొని యుపప్లావ్యంబున వసియించి మత్స్య మహీనాథుండు పంపు సేయం బెంపు మిగిలి పౌరజానపదనానావిధోపహారంబులు గైకొనుచు బహురత్నంబులకు భాజనంబులై మహనీయవిభూతి శోభిల్లుచున్నంత వాసుదేవుండు బలభద్రపురస్సరంబుగా సాత్యకిసమేతుండై సుభద్రాభిమన్యులం దోడ్కొని కృతవర్మయుఁ బ్రద్యుమ్నుండును సాంబుండును యుయుధానుండును రుక్మిండు నక్రూరుండును నింద్రసేనాదిపాండవ సారథులును రథారూఢులై కొల్చి రా మఱియు ననేకయాదవకుమారులును గరితురగస్యందననిబిడంబు లగు బలంబులతోడ నిరుగెలంకుల నడవం జనుదెంచి. 375

తే. భవ్యవిభవంబుతో నుపప్లావ్యపురము, సొచ్చి సంభ్రమమున బాండుసుతులుదనకు నెదురు వచ్చిన నాహ్లాదమెసక మెసఁగఁ, దత్సమాగమయోగ్యవిధంబు నడపె.

వ. బలదేవప్రముఖులకును దదీయసందర్శనసముచితసమాచారంబు లొనర్చి సుభ ద్రాభిమన్యులం బాంచాలిపాలికిం గొనిపోవ నభ్యంతరజనంబుల నియోగించి.

క. లలితమణిమయవిభూషణ, ములు రుచిరాంబరములును బ్ర[1]మోద మెడఁద ని ట్టలముగ హరి కుంతీపుత్త్రిల కెల్లను నిచ్చి పిదప ద్రోవది కిచ్చెన్. 378

వ. ఇట్లు గట్టనిచ్చి వేలువేల రథకరితురగదాసదాసీజనంబులనొసంగి పద్మనాభుండు పాండవులుం దానునుం గలసి సంతసంబున నలరారు చుండెఁ దదనంతరంబ. 379

సీ. ద్రుపదభూవిభుఁడు పుత్త్రులుఁ దానుఁ జతురంగ, బలములతో వచ్చి పాండుసుతులఁ గాంచి వారలు దన్నుఁ గరము సంప్రీతిమై, గారవింపఁగ నుండెఁ గాశిరాజు శైబ్యుండుఁ బదపడి సైన్యసమేతులై, చనుదెంచి ధర్మనందనునిచేయు సత్కారముల గాఢ సమ్మదంబునఁ బొంది, రవ్విరాటుండును నంతవట్టు

తే. వారలకుఁ దత్తదుచిత ప్రకారములఁ బ్రి
యంబు దలకొన సంవిధానంబు సేసె
మఱియు బహుదేశములబంధుసామాన్యమిత్ర
వర్గములు వేడ్కఁ బెండ్లికి వచ్చెఁ గలయ. 380

వ. ఇవ్విధంబున రెండుదెఱంగులచుట్టంబులు నైనభూపతులు దమతమవిభవంబులు మెఱసి వచ్చి యుండ విరాటుండు పురంబున నుత్సవంబు సాటించిన, 381

క. [2]కలువడములు మణితోరణ,ములుఁ గట్టిరి క్రముకకాండమోచా[3]స్తంభం బులు నాటిరి కుంకుమమునఁ, గలయ నలికి ముగ్గు లిడిరి కర్పూరమునన్.

క. వివిధాలంకరణంబుల, నవకాంతి వహించి పట్టణంబు వివాహో

1. క. మోదం బెద నిట్ట. 2. 'కలువడఁగులు' అనియె ప్రాఁతప్రతులం జూపట్టెడి. 3. జ. స్కంధం.

త్సవమాధవలక్ష్మికి లలి,తవనంబై యెలమికలిమిఁ గ్రాలవలమయ్యెన్. 383

ఉ. తాను సుదేష్ణయున్ సుతులుఁ దమ్ములు బంధులు గంధమాల్యనా
నానవరత్నభూషణమనఃప్రియమాంగలిక ప్రసాధనా
నూనవిభూతి మత్స్యవిభుఁ డుజ్జ్వలలీల వహించి భూమిదే
వానయనాదికృత్యపరులై నజనంబుల గారవించుచున్. 384

వ. గరువంపుసంభ్రమంబులతోడ నిజమందిరంబునందు. 385

సీ. అమలరత్నప్రదీపావలి మెఱుఁగిడఁ, బనిచి మణిస్తంభపంక్తిఁ గ్రొత్త
జిగి దళుకొత్తునట్లుగఁ దొడయించి వి,చిత్రవితానముల్ సెలువు మిగులఁ
గట్టించి నూత్నముక్తాదామములతోడఁ, గుసుమమాలిక లెడఁగ్రుచ్చి వ్రేలఁ
గీలింప నియమించి కేవలమంగళ,భూరుహపల్లవతోరణములు

తే. సంఘటింపనియోగించి చందనమునఁ, బరిణయాగార మలుకంగఁ బాణియాణి
గలుగు ముత్తియముల ముగ్గులుగా నొనర్పఁ, జతురపుణ్యాంగనాజనతతిఁ బొనర్చె.

క. వైదిక లౌకికవిధిసం,పాదితవివిధార్థవస్తుభరితత్వమునన్
వేదిక పొలుపగునట్లుగ, మోదమునఁ బురోహితుండు మునుకొని చేయన్.

క. ఉత్తర నలంకరింపను, దాత్తాభరణాదివస్తుతతి యొసఁగి నరేం
ద్రోత్తముఁడు నేర్పు గలచెలి, కత్తియలం బుచ్చెఁ బ్రీతి గడలుకొనంగన్. 388

ఆభిమన్యుని వివాహమహోత్సవము

వ. ఇట్లు వైవాహికవర్తనసంవిధానసావధానుం డగుమత్స్యమహీనాథుండు మౌహూర్తికాదిశిష్టజనులు పరివేష్టింపనుండి లగ్నం బాసన్నం బగుచువచ్చెనని ధర్మతనయున కెఱింగింపం బనిచిన నతండు ననుజసహితంబుగా నలంకృతుండై వివిధప్రసాధనశోభితు లగుసమస్తబంధుజనంబులం గూర్చికొని యభిమన్యునకు శృంగారంబు సేయించి భద్రగజారూఢుం జేసికొని యేనుంగులం బేరు గలవారువంబులను మట్టపుదట్టంబు సేసికొని మణిగణంబులు నంబరనికరంబులుఁ బువ్వుపుంజంబులు ఫలప్రచయంబులు లోనుగాఁ గలయోగ్యవస్తువుల విస్తరిల్లినక్రంత నడవ మంగళతూర్యనాదంబులు విప్రాశీర్వాదంబులు మాగధగానంబులు వందిజనవాక్యసంతానములుఁ జెలంగ వాసుదేవపురస్సరంబుగా విరాటుమందిరంబునకేతెంచి శంఖజయఘంటాపణవాదినిక్వాణంబులతోడ నెదుర్కొని చల్లుసేసలు గైకొనుచుం జొత్తెంచిన.

క. విరటుఁడు సంభ్రమమును నా,దరమును భక్తియును నాత్మఁ దలకొనఁ బూజా
పరుఁడై సమయసముచితా,చరణంబులు నిర్వహించె సమ్మదలీలన్. 390

తే. విహితపరిపాటితో విప్రవృద్ధజనులు, పుణ్యకర్మపరంపరఁ బూని నడప
నర్థిఁగృష్ణయుధిష్ఠిర పార్థమత్స్య,వరులు వెర[1]యొద్ద నవ్వధూవరుల నిలిపి. 391

1. గ. జ. యొద్ద.

వ. సాంవత్సరికదత్తకాలకళావిశేషంబుల మంగళతూర్యంబులు సెలంగ నత్తెఱ
మొత్తించిన. 392

ఉ. వీనులఁ దియ్య మెక్క మును ‡ విన్కిఁ బరస్పరరాగవృత్తిలో
నూనినఁ జూచువేడుకల ‡ నువ్విళు లూరెడు నెమ్మనంబు ల
చ్చో నొక యింతసేపు నెడ ‡ సొచ్చుట కోర్వక యుండ నున్నయ
మ్మానినియుం గుమారుఁడును ‡ మారవికారము లంకురింపఁగన్. 393

వ. అన్యోన్యావలోకనంబు సేయునప్పుడు. 394

సీ. వరుచూడ్కి ముద్దియ వదనంబుపైఁ బాఱె, తివుటమై నునుఁగాంతి ‡ తీపు గ్రోలు
సుందరీరత్నంబు ‡ చూపు మనోరమ, నఖగులయొప్పుపై ‡ నల్ల నడరుఁ
బలితవిలోకనములు ‡ పడఁతుక మైఁదీవఁ, గలయంగఁ బలుమఱు ‡ మెలఁగుచుండు
వెలఁదికటాక్షముల్ ‡ విభునిపైఁ గ్రమమున, నెగసి మోమునఁ జోఁకి ‡ మగిడివచ్చు

తే. నొండొరువులతేఁ జెమ్మట ‡ నూని[1] వ్రేఁగు, వడినచాడ్పున నవయవ ‡ భంగులందుఁ
దగిలి[2] మఱుపునఁ దడయుని ‡ ద్దఱవిశాల, నయనదీప్తులు నెఱుకువ ‡ బయలువడఁగ. 396

వ. తదనంతరంబ.

తే. ఒండొరులదోయిళులనిను ‡ పొందఁ జేయు, నక్షతప్రకరంబు ల ‡ న్యోన్యమస్త
కములఁ బోసిరి మందార ‡ కల్పలతలు, విరులు గమియనొండొంటిపైఁ ‡ గురియునట్లు.

చ. లలితతనూవిలాసముల ‡ లజ్జకతంబునఁ జేసి మున్ను వి
చ్చలవిడిఁ బట్టఁగా వెరవు ‡ సాలక యోరలు వాఱుచూపులన్
లలిఁ దలఁబ్రాలు వోయునెడ ‡ లం దగ వొందిన నూలుకొల్పి యి
మ్ములఁ [3]బచరింతు రొండొరుల ‡ మోహనమూర్తులపై వధూవరుల్. 398

తే. చిత్తమున గాఢరాగంబు ‡ చేతఁ జూపు, తెఱఁగు దోఁపఁ గెంపారెడు ‡ తీఁగబోఁడి
మృదులపాణిఁ గుమారుండు ‡ మెలపుమై గ్రహించెఁ బల్లవాలంబిమ ‡ త్తేభలీల.

వ. ఇట్లు పాణిగ్రహణం బాచరించి. 400

క. పెనఁగుదుట నిడినచూతం, బును నవమాలికయుఁ బోలెఁ ‡ బాలు పొంది రతం
డును నమ్ముగ్ధయు నేకా, సనమున నున్నపుడు నూత్న ‡ సౌభాగ్యమునన్. 401

సీ. కోర్కులు, గెడఁగూడు ‡ కొని పార[4]మెయిద్దన, చిత్తంబు లూఱటఁ ‡ జిగుళు లొత్తఁ
బులకాంకురములకుఁ ‡ [5]దలతాకుడై యిరు, మేనను మవ్వంబు ‡ మిగిలి పొదలఁ
దఱి వేచి చనఁబోయి ‡ తడఁబడి[6]మార్గతి, వడి చూపు లాదట ‡ [7]బయలుపఱుపఁ
జెమటలతావులు ‡ తమలోనఁ గలసి వే, ఱొక్క సౌరభము నై ‡ చొక్కు సేయ

తే. గాఢసంస్పర్శభంగులు ‡ గల్గునట్టి, హోమసమయకృత్యంబుల ‡ నొదవి సౌఖ్య
రసము[8] పెన్నిట్టపొరిఁబొరిఁ ‡ గ్రమ్ముదేర, సమ్మదాంబుధిఁ దేలిరి ‡ సతియుఁ బతియు.

---

1. క. గ. వ్రేఁత. 2. జ. మఱువునఁ. 3. క; బచరింతు. 4. మెద్దుగఁ జిత్తంబు. 5. దలతాఁ కుడై ... కురుస. 6. గ. మార్పడి. జ. మార్గడి. 7. గ. బయలుపడఁగ 8. పెన్నింట.

వ. ఇవ్విధంబున వివాహంబు నిర్వహించి మత్స్యమహీనాథుండు మణిభూషణంబులు
రుచిరాంబరంబులుఁ గర్పూరాదిసుగంధద్రవ్యంబులుఁ దాంబూలంబులతోడివల్లె
రంబులుఁ బచరించి పాండవులకు వాసుదేవపూర్వకంబుగాఁ బురోహితప్రకరంబు
నకుం గట్ట నిచ్చి యాజ్ఞసేనీసుభద్రలకు ననురూపాభరణపరిధానంబు లంతఃపుర
వర్తులైన యర్హజనంబులచేతం బుచ్చి సౌభద్రునకు భద్రసామజసప్తశతియును
లోకోత్తరతురంగదశసహస్రంబును సలక్షణగోపంచలక్షయు రథంబులు రెండు
వేలును దాసదాసీజనంబు లక్షయు మఱియు నానాప్రకారంబు లగుధనంబులు
నరణం బిచ్చె నమ్మహనీయమహోత్సవంబు మంగళసంవిధానసావధానపుణ్యాంగ
నలవలనను నృత్తగీతాది వైచిత్ర్యమనోహరవారనారీజనంబులవలనను వినూత్న
రత్నమయభూషణాది[1]దీప్తవేషవిరాజమానులగుకుమారుల చతురపరిహాసాదివిలా
సంబులవలనను బ్రభూతవిభవవిభ్రాజితు లగు రాజనూనులమాననీయగరిమలలిత
విహారవిశేషంబులవలనను బాంచాలయాదవకేకయాది బాంధవమహితమహి
మాంచితసంచరణంబులవలనను నానందనిష్యందిపాండునందన సౌహార్దంబువలనను
మత్స్య[2]మనుజపతిమందిరంబు పరమసంపద్భరితంబై యుండె నని చెప్పిన విని
వైశంపాయనునితో జనమేజయుండు, 403

క. కుంతీనందను లట్లత్యంతవిభవ మెసఁగఁ బరిణయము సేసి సుహృ
త్సంతోషోజ్జ్వలులై తద, నంతర మెబ్భంగి నడచి రనవుడుఁ బ్రీతిన్. 404

చ. అమృతమయాత్మభక్తి[3]సుగమానుభవోజ్జ్వలదివ్యవర్త్మ వ
ట్సమయగతానుభావ పురుషత్రయతా[4]వివృతస్వభావ ని
ర్మమహృదయైకవాస మునిస్వరంజననిత్యవిలాస దోషసం
గమవినికర్తనా పరమస్వగౌరవధుర్యపదప్రవర్తనా. 405

క. దుర్వహపటుతాపత్రయ,నిర్వాపణకరణ బోధసునిర్మలజనహృ
త్పర్వాచరణ మహాసుర,[5]గర్వాపహరత్వసంప్రకాశైకరణా. 406

మాలిని. నిగమకుసుమగంధోన్మేషభూతాభిధానా
సగుణవిగుణలీలా[6]సౌమ్యసాక్షిత్వనానా
జగదవన[7]విధానా స్థైర్యదత్తావధానా
నగ[8]శరధినివాసానంద[9]సంస్తూయమానా. 407

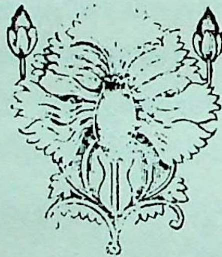

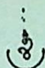
1. గ. దీప్తివిశేషవిరా. 2. జ. నగరంబు. 3. క. నిగమా. 4. గ. వృతనిస్స్వభావ. 5. చ. గర్వాపహారత్త్వ సంప్రకాశనమూర్తీ; జ. గర్వహారత్త్వసంప్రకాశకగుణా. 6. క. సౌమ్య; గ. స్వామ్య. 7. ఆ. విధాన. 8. గ. జ. ధరానివా. 9. గ. సంధార్యమానా.

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున విరాటపర్వంబునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ మ దాం ధ్ర మ హా భా ర త ము నం ద లి

విరాటపర్వము సమాప్తము.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము,

ఉద్యోగపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

గౌరీపల్లవపుట
యోగాశ్రయమంజరీసముజ్జ్వలమూర్తీ
యోగీంద్రసంతతాంత
[1]ర్యాగపరీపాకరూప హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

తే. ఎలమి నభిమన్యుపెండిలి యివ్విధమునఁ జేసి యుల్లాసలక్ష్మి గైసేసి మత్స్య
మనుజపతి యన్వయంబు పావనము సేసి, దినచతుష్టయానంతరమునఁ బ్రియమున.

వ. ధర్మతనయుండు దమ్ములుం గొడుకులుం బరివేష్టించి యుండ విశాలరమణీయం
బగువిరాటుకొలువుకూటంబున కరిగి యందు, 4

క. విరటుఁడుఁ బాంచాలుండును, హరియును రాముండు వారియనుజతనూజుల్
పరిణయసమాగతాఖిల, ధరణీశులు [2]బలసి యుండఁ దద్దయు నెమ్మిన్. 5

వ. ఉన్నసమయంబున సభాసదులైనమానవేంద్రులు నానావిధంబులఁ గృష్ణయుధి
ష్ఠిరులతో సంభావణంబులు సేయుచుండఁ బాండవకార్యార్థియై కృష్ణుండు
దదీయవచనంబులు వారించి వారలఁ గలయం గనుంగొని యిట్లనియె. 6

మ. కపటద్యూతమునందు సౌబలునిచేఁ గౌంతేయు లాత్మీయరా
జ్యపదభ్రంశముఁ బొంది సత్యనిరతిన్ శక్తాత్ములై యుండియుం
గుపితస్వాంతులు గాక తత్సమయసంక్షోభంబు గాకుండఁగా
విపినావాసము గూఢచర్యయును గావింపం దలం పొప్పదే. 7

ఆ. తలఁచినట్లు వ్రతము సలిపి యమ్మాడ్కిఁ బం, డ్రెండువత్సరములు పాండవేయు
లకటక్రూరసత్త్వయాతుధానావలి, తోడఁ గాననమునఁ గూడి మనిరి. 8

క. పదపడి దుస్తర మగు నీ, పదుమూఁడవయేఁడు గడవఁబడుట యరిది త
మ్మెదు రెఱుఁగమికై యాపద, లొదవిన సైరించి రిట్టియునికియుఁ గలదే. 9

---

1. గ. ర్యాగముపరిపాక. 2. జ. గొలిచి.

క. మీరలు ధర్మజువర్తన, గౌరవ మెఱుఁగుదుర కాదె × కావున నా గాం
ధారీతనూభవులకును, వీరలకును హితముగా వివేకప్రౌఢిన్. 10

తే. ధర్మమార్గంబు దప్పక × తలఁపుఁ డొక్క, తెఱఁగు ధర్మువు దప్పి యుధిష్ఠిరుండు
వడయ నోడఁబడఁ డయ్యింద్రపదవి యైన, నుచితగతి నెంతవడసిన నుల్లసిల్లు.

వ. కావునఁ బాండవులకుఁ బితృధనం బగు రాజ్యంబు [1]గపటద్యూతంబున దుర్యో
ధనుఁ డపహరించుటయు నది వీరలు దిగ్విజయంబుఁ జేసి యలవరించికొన్నపదం
బగుటయు ధర్మసూనుమహానుభావంబు విచారింపక ధార్తరాష్ట్రులు పరిభవిం
చినం దెగి యితండు వారలకుం గీడు సేయ రోయమియు నీరెండుదెఱంగులవా
రికిం బంచి కుడువం దగుటయుం దలపోసి తగినకార్యంబు సెప్ప నర్హుల రేనును
నాకన్నంత సెప్పెద వినుండు. 12

క. కుంతీతనయులు సమయము, శాంతతమై నడపి తమభుజాబలమును దు
ర్దాంతోద్యమశౌర్యము నెఱిఁ,గింతు మనుచు నున్నవారు × గిను కెదఁగదురన్.

క. వీరితలం పెఱిఁగిన గాం,ధారీతనయుఁడు సుహృద్వితానముఁ గూర్చుం
బోరఁ బరిమార్తుఁ గొంచెపు, వారై యున్నెడన యని యవశ్యముఁ గడఁకన్.

క. అలఘుబలవిక్రమోదా, త్తుల కైనను బలము లేక × దోర్గర్వముమై
గెలువఁగ వశమె సహాయము, కలిమి ననంతంబు లగుపగఱసైన్యములన్. 15

క. కావునఁ బాండవపక్షము, భూవల్లభకోటి యిచటఁ × బొరివగు నిమ్మై
నీవీరులు నావీరులు, దేవాసురులట్ల యనికిఁ × దెగుదురు గడిమిన్. 16

వ. ఇది యిక్కడి తెఱంగునకుఁ దోఁచినతలం పక్కడివారిచిత్తవృత్తి యెట్టి దగుట
యెఱుంగ మెదిరి [2]మతం బెఱుంగక యెట్టికార్యంబు నిశ్చయింప [3]నెర వగునే
కావున నియ్యవసరంబునం దగినమానిసి నందులకుం బుచ్చవలయు దుర్యోధ
నుండు వీరికి రాజ్యంబుపాలిచ్చిన మే లగుఁ గాక తక్కిన నప్పటికిఁ బోలినపని
సూచుకొంద మని పలికిన విని బలరామదేవుం డియ్యకొని రాజలోకంబు నాలో
కించి యిట్లనియె. 17

క. హరివాక్యము వింటిరె యది, యిరుదెఱఁగులజనములకును × హితమును ధర్మో
త్తరమును నై యున్నది యీ, వెరవున శక్యంబు మనకు × వీరలఁ దీర్పన్. 18

చ. తమసగఁబాలు గోలుపడి × దానిన యిప్పుడు గోరువీరికిన్
సముచితవృత్తి నిచ్చి తమసామున సంతస మంది యుక్కియు
క్తము ధృతరాష్ట్రసూనునకు × దాన సపాయము లేక యుండుఁ గో
ప ముడిగి వీరు సేయుదురు × బాంధవ మిజ్జగముం బ్రియంపడున్. 19

వ. కావున [4]నికార్యం బెడసేయక యొక్కరుం బనుపవలయు వాడునుం జని
యభిమతంబు సాధించునప్పుడు. 20

1. గ. గపటంబున 2. జ. తలం పెఱుం. 3. క. నేరనగునే. 4. క. నికార్యంబున కెడ.

ఆ. మాటవాఁ డెఱింగి | మాటమై నల్లన. చేరి కౌరవేంద్రు | చిత్తవృత్తి
కనుగుణంబు గాఁగ | నానతుం డగుచుఁ బ్రార్థించి యడుగకున్నఁ | దెఱఁగుపడదు.

వ. అది యెట్లనిన ధర్మనందనుం డతనియుద్ధతికిం బుయిలోడి మొయివడి గలనడవడిం బ్రవర్తిల్లుచుండియు జూదంబునెంట మోసపోయి తొడరి చిక్కనం బడిమె నదియును నతం డక్షవిద్యాపాటవంబు దనకు మిగుల లేమిం జేసియు బంధుజనంబులు దన్ను వారించుటయుఁ దా నాడుటమాని గాంధారరాజు నియమించినం దత్కాళాకౌశలంబునం బరిణతుండు గావున నాశకుని యాడి యుధిష్ఠిరుం డొడ్డినయొడ్డిమియు గెలుచుచు[1]వచ్చినట్లగుట నాతనియందును గొఱంత లేదిత్తెఱంగున వారలధర్మపరు లని నిందింపరా కునికి కారణంబుగా వీరలు పుచ్చినమానిసి వినయంబుతోన యిక్కార్యంబు దీర్చికొనిరావలయు ననిన సాత్యకి కోపించి యిట్లనియె.

సాత్యకి దుర్యోధనుకడకు దూతం బంపఁగూడ దని చెప్పుట.

ఆ. ఇట్టు లాడఁ దగునె | యిది నీక పోలు ని, న్నే మనంగ నేర్తు | నిత్తెఱంగు
పాడి గాఁగఁ బూని | పలుకంగఁ [2]జెవి యొడ్డి, యాదరించువారి | నందుఁ గాక.

క. వేడుక పుట్టినజూదం, బాడెను ధర్మజుఁడు వార | లందఱుఁ దమలోఁ
గూడికొని పిలిచి బలిమిన, యాడి కపటజయము గొనుట | యది దగవగునే.

క. ధర్మతనూభవుఁ డెన దు, ష్కర్మము రూపించి సభ నొ | కండును మైమైఁ
బేర్మి సెడక పోనేర్చునె, ధార్మికు లిం కెట్టివారు | తథ్యం బరయన్. 25

చ. పలికినచందముల్ నెఱపి | పైతృక మై చనురాజ్యభాగ మి
మ్ముల్ఁ బడయం దలంచి బల | ముం జలమున్ నెఱపం గడంగు వీ
రలు నొరు వేఁడఁ బోదురె య | రాతులు సాధుల మెత్తురే రణం
బుల జయలక్ష్మిఁ జేకొనుటఁ | బోలునె యొండొకరాజధర్మముల్. 26

తే. సముచితము లగుమాటలఁ | జక్కఁబడక, తక్కనే నుక్కువుం డగు | ధార్తరాష్ట్రు
గ్రూరశరముల నే నియ్య | కొలుపువాఁడ, నవని కౌంతేయులకు ని | చ్చునట్లుగాఁగ.

క. భీమార్జునులకు రణమున, నేమగలును బ్రతిమె వీరు | నేనును సైన్యో
ద్దాముల మై నడచిన నే, భూమీశులు నెదిరి బ్రదికి | పోవం గలరే. 28

ఆ. కవలవారుఁ గొడుకు | గమియుఁ బాంచాలవ, ర్గంబు వృష్ణివరులుఁ | గడఁగి కేని
నొక్కమాత్రలోన | నువ్వొత్తుగొనరె దు, ర్యోధనాదికౌతము | నుగ్గవిడిన. 29

క. ఈమత్స్యపతి [3]సహాయము, గా మాకుం దీర్ప రాని | కార్యము గలదే
సామాద్యుపాయపరుఁ డు, ద్దామభుజాబలయుతుం డి | తఁడు కేవలుఁడే. 30

క. నామతమునఁ గార్యము సం, గ్రామము సేయుటయ యిట్లు | గాకిలోనన్
సామవచనంబు లక్కరు, భూమీశ్వరుతోడ నాడఁ బుచ్చెద రేనిన్. 31

1. అ. వచ్చెనట్లగుట. 2. క. జెవు లొడ్డి...కౌరి, గ. జెవి యొగ్గి...కౌర. 3. చ. జ. 'సహాయుఁడుగా.'

ఉ. దైన్యము దక్కి మాత యుచితంబుగఁ బొందుకు నృపాలుఁ బాలు రా
జన్యవరుండు ధర్మజుఁడు సమ్మతి వేఁడెడు నన్న లోకసా
మాన్యవిధిం దగంగ గరిమంబున నిచ్చినఁ బుచ్చికొండ మ
న్యోన్యవిరుద్ధభాషణము లాడినఁ దత్ఫల మాతఁ డందెడున్. 32

వ. అనిన ద్రుపదుం డిది వోలు బలదేవుమాట [1]మాట గాదు బలవిక్రమవంతుండును సహాయసంపన్నుండును దుష్టాత్ముండును నైన దుర్యోధనుండు ప్రియవచనంబుల రాజ్యంబుపా లిచ్చుట కియ్యకొనమి సిద్ధంబు యుద్ధంబునం గాని చక్కంబడఁ డని పలికి మఱియు నిట్లనియె. 33

క. మృదుభాషణముల దుర్జన, హృదయములు ప్రసన్నతామహిమఁ బొందునె యె
ల్లిదముగఁ గొని యంతంతకుఁ, మద మెక్కుం గాక దురభిమానము పేర్మిన్. 35

వ. అదియునుం గాక.

తే. కూటికై ద్రోణభీష్ములు గుమతి యనక
యనుసరింతురు ధృతరాష్ట్రుఁ డును దనూజు
తృష్ణ నూనినవాఁడు రాధేయుబోఁటి
తులువ లెల్లను నతని సద్బుద్ధి యండ్రు. 36

వ. కావున నతండు దుర్వినీతుండై యుండు నెల్లభంగుల సంగరంబు గాఁ గలయది యీసమయంబున బలంబులం గూర్చికొని పిలువం దగురాజులం బిలిచిపుచ్చవలయు సుయోధనుండును దోడాసపడి [2]పుచ్చు నుచితపరు లగునరపతులు దొలుతఁ జెప్పినవారిక సహాయత్వంబుఁ జేయం జూతురు మనము వెస గలకాలరుల వేగంబ పుచ్చి శల్యకేకయధృష్టకేతుజరాసంధతనయప్రభృతు లగునభూపతులకును వారివారిబంధుమిత్రజనంబులకును నెఱింగించిపుచ్చుట కార్యంబిది నాకుం బోలినతెఱం గని పలికి తన కెలన సముచితాసనంబున నున్నవిప్రవరుం జూపి. 37

క. ఇతఁడు మదీయాగ్రపురో, హితుఁ డితనికి నెల్లపనులు నెఱిఁగించి తగన్
ధృతరాష్ట్రుకడకుఁ బనుపుఁడు, చతురవచనరచనఁ గఱపి సంప్రీతిమెయిన్. 38

ఉ. ఆతనిసమ్ముఖంబునఁ దశదగ్రతనూజుకడన్ మరున్నదీ
జాతునిసన్నిధిం గలశసంభవునొద్దఁ గ్రమోచితంబుగా
నీతెఱఁ గిట్టు లాడు మని యేర్పడ నంతయుఁ జెప్పిపుచ్చఁగా
నీతిమెయిం దగం బలుక నెయ్యము లాభముఁ బెంపుఁ జొప్పడున్. 39

వ. అనిన వాసుదేవుండు పాంచాలపతివచనంబు లుచితంబు లయి యున్నయవి యిబ్భంగిన చేయవలయు నని పలికి మఱియు నిట్లనియె, 40

1. పాటి గాదు. 2. క. పిలిచిపుచ్చు.

క. [1]కౌరవులకుఁ బాండవులకు, నారయ నే నొక్కరూప ౹ యట్లగుటఁ దగన్
వారును వీరును దమతమ, నేరిమిమెయి ధరణి యేలి ౹ నెగడఁగఁ జూతున్. 41

తే. [2]పెండ్లి కని పిల్వఁ బంచినఁ ౹ బ్రియముతోడ, నేఁగుదెంచితి మిన్నాళ్లు ౹ నెల్లయొప్పి
దములఁ జూచితి మిమ్మెడఁ ౹ దడవుగాఁగ, నిలువ దీఅదు పోయి రా ౹ వలయు మాకు.

వ. అని పలికి ద్రుపదు నాలోకించి మీరు మా కెల్లవారికి గురుస్థానంబు మీమాట
యనిన ధృతరాష్ట్రుండు బహుమానంబు సేయు మిమ్ము శాంతనవుండునుం గొని
యాడు మీయందు ద్రోణకృపాచార్యులు సఖ్యంబు వాటింతు ర ట్లగుటం జేసి.

తే. పాండవార్థమై యొక్కరుఁ ౹ బనుప మీక, భరము మీపలు కం దఅపలుకు మీరు
తెలిఁగుపఱుపంగ మిగిలి య ౹ ద్యద్రేకులైన, వార చెడువారు విమలవి ౹ చారవిభవ.

క. హైం దైన లెస్స విరసపుఁ, గ్రం దమ్యొదుచంద మైన ౹ రాజుల నెల్లన్
ముందఱ రావించి క్రమం, బొందఁగ మముఁ బిలువఁ బంపుఁ ౹ డొయ్యన పిదపన్

క. మీపనుపున రాజ్యముపా, లీపాండుతనూభవులకు ౹ నీ కున్న భుజా
టోపభయంకరుఁ డర్జును, కోపానల మడరి ముట్టకొ ౹ నదే వారిన్. 46

చ. అని గమనోన్ముఖుం డయి ము ౹ రాంతకుఁ డా ద్రుపదుండు ధర్మనం
దనుఁడు వృకోదరాదు లగు ౹ తమ్ములు మత్స్యమహీవిభుండుఁ ద
న్ననుప హలాయుధ ప్రభృతి ౹ యాదవలోకము తోడ రా ముదం
బున నిజపట్టణంబునకుఁ ౹ బోయె సముజ్జ్వలమై భవంబునన్. 47

వ. వివాహమహోత్సవంబునకు వచ్చిన తక్కటిరాజులును సంగ్రామ సన్నాహంబున
కై తమతమపురంబునకుం జనిరి తదనంతరంబ. 48

క. సమరమునకుఁ దగు,నుద్యోగమునఁ బ్రవర్తిల్లి రెలమిఁ ౹ గౌంతేయులు మ
త్స్యమహీనాథుఁడు [3]సన్నా,హముసేసె ద్రుపదవిభుఁడు ౹ నాయిత మయ్యెన్.

వ. ఇట్లు సన్నద్ధులై వెలిపీడు విడిసి తమకు ననురక్తులైనరాజులపాలికిం దగుదూతలం
బుచ్చి రట దుర్యోధనుండు వీరలచందంబు విని తానును దనబంధుమిత్త్రగణం
బైనరాజలోకంబు నెల్ల రావించిన. 50

క. ఇభతురగస్యందనగతి, రభసంబున బృథివి యద్రువ ౹ రాఁ దొడఁగిరి భూ
విభులు నలుదిక్కులను లో,కభయంకరలీల నుభయ ౹ కటకంబులకున్. 51

— ద్రుపదుఁడు దనపురోహితుని దుర్యోధనుకడకు దూతగాఁ బంపుట —

వ. అట్టిసమయంబున నజాతశత్రుననుమతి వడసి పాంచాలపతి వయోజ్ఞానవృద్ధుం
డైనతనపురోహితుం గురుపతిపాలికిఁ బుచ్చువాఁడై యతని రావించి. 52

క. హితుఁడవు మతిమంతుండవు, చతురవచనకోవిదుఁడవు ౹ సమయజ్ఞుఁడ వు
న్నతవంశవర్ధనుఁడ విం, గిత వేదివి నెచ్చెలివి సు ౹ కృతి వ ట్లగుటన్. 53

1. క. కౌరవులును బాండవులును. నారయ నా కొక్కరూప. 2. పెండ్లికిని బిల్వ.
3. జ. సన్నాహము.

తే. నాకుఁ గర్తవ్య మగుపని నీకుఁ జేయఁ, దగవు గావున నెల్లవిధములఁ బూని
పాండవార్థంబు ధృతరాష్ట్రుపాలి కరిగి, నేర్పువాటించి కార్యంబు దీర్పవలయు.
వ. అని చెప్పి యొడంబఱిచి యతనితో మఱియు ని ట్లనియె. 55
క. విను కొడుకు గొన్న వేఁదుఱు, గొని [1]కొట్టినతిండికాఁడు కుటిలుం డతఁ డా
జనపతిచందము ధర్మజుఁ, డనుపమశీలంబు నెఱుఁగు దది య ట్లుండెన్. 56
తే. పుడమిపాలు పాండవులకు నడుగఁ బోయి
నీవు ధృతరాష్ట్రుతో ధర్మనిష్ఠ మైన
యుచిత మాడిన నందుఁ బో టొడ్డి యున్న
దారలభృత్యులమనములు దిరుగఁబడవె. 57
క. గురుభీష్మాదులమనములు, దురమునకుం జొరక యుండ దుర్యోధనుఁ డా
తురుఁ డై యొడఁబఱుపఁగ నిప్పరుసున నెర వైన ఱిచ్చవడు బల మెల్లన్. 58
ఉ. పాండుతనూభవుల్ వడినపాటులు బంధుల కెల్లఁ దెల్పుచుం
బండితవృద్ధసజ్జనులపాలికిఁ బోయి కులోచితంబు గా
కుండుట సూపి చెప్పుచుఁ బ్రియోక్తులఁ దక్కటివారి నిట్లు మే
లొండొక చంద మొప్ప దని యుల్లములం దలపోయఁ జేయుచున్. 59
వ. మఱియు సమస్తజనంబులమనంబులు నిక్కడ వ్రాలునట్టి యుపాయంబు లెన్ని గల వన్నియు నమ్మైతగవులమై నాచరించుచుఁ జరియించునది యిచ్చట విరాటు కొలువుకూటంబునం బుట్టినకృష్ణాదుల సంవాదంబు తెఱంగును మనయొఱింగిన యదియ తదనురూపంబుగాఁ బలికి పాండవులకుఁ దేజోలాభంబుం గావించుట కర్తవ్యంబు నీవు కరినగరంబున వసియించి ధృతరాష్ట్రధార్తరాష్ట్రగాంగేయవిదురగురుకృపాదులకడ కరిగి నానాఁటికి వారివారిచిత్తంబుల తెఱంగెఱింగి ప్రవర్తింపుము దైవగతిం జేసి నీ[2]యొడ్డినసూత్రంబునకు సుయోధనుం డొడంబడియె నేనియు నదియ సకలజనసమ్మతం బయినవిధం బగు దాన నజాతశత్రుండును బ్రీతుండగుఁ బోయి రమ్మని నిశ్చయంబు సేసిన నమ్మహీసురవరుండు.
క, మును పాంచాల విభుని వీడ్కొని ధర్మజు భీము నరు నకులు సహదేవుం
గని యనుమతుఁ డై యందఱు, ననుపఁగ మన్ననలు వడసి యరిగెం బ్రీతిన్.
వ. అంత నక్కడ దుర్యోధనుండు సకలరాజన్యసామాన్యంబుగా గోపాలదేవుపాలికి దూతం బుచ్చుట దగ వగునే యని విచారించి. 62
క. వెరవుమెయిఁ దాన కతిపయ, పరిజనసహితముగ నరిగెఁ [3]బటుతురగగతి
స్ఫురణానుమోదలీలా, భరితుఁ డగుచు వేగిరంపుఁబయనములఁ దగన్. 63
వ. చని తదీయపుర ప్రవేశంబు సేసె నాదివసంబునన ధనంజయుండును గోవిందుం గాన వచ్చె నట్టియెడ. 64

1. గ. జ. (కొవ్వినతిండికాఁడు. 2. క. యాడిన. 3. గ. చ. జ. (బటుతరగతివిస్ఫురణా";

తే. అతఁడు పవడింప మును కౌరవాధినాథుఁ,డరిగి తలయంపిదెస నున్నతాసనమున
నుండెఁ బదపడి కాల్కడయొద్ద కల్లఁ, జని వినమ్రుండై నిలుచుండెసవ్యసాచి.

వ. అంత. 66

క. మేలుకని కృష్ణుఁ డర్జును, నాలోకించి మఱి కౌరవాధిపుఁ గని త
త్కాలోచితబహుమతిమైఁ, జాలఁ బ్రియం బిరువురకుఁ బ్రసన్నతఁ జేసెన్. 67

వ. తదనంతరంబ. 68

ఉ. వారలఁ జూచి కేశవుఁడు వచ్చినకార్యము సెప్పుఁ డన్న న
క్కౌరవనాథుఁ డి ట్లనియెఁ గయ్యము సేయువగన్ సహాయముం
గోరి [1]భవత్సకాశమునకుం జనుదెంచితి మేము వీరు నీ
కారయ నొక్కరూప హృదయంబునఁ బేర్చినబాంధవంబునన్. 69

క. మున్నేను గాన వచ్చితి, నిన్ను సుజను లైనవారు నెమ్మిని మునుముం
గన్నం దగఁ గైకొండ్రు స, మున్నతసౌజన్యసారయుతుఁడవు నీవున్. 70

వ. కావున లోకంబుపాడి విచారించి నాకుం దోడు గా వలయు ననిన వాసుదేవుం
డి ట్లనియె. 71

ఉ. నీ విట మున్న వచ్చి తిది నిక్కము పార్థునిఁ దొల్తఁ గాంచితిం
గావున మీకు నిద్దరకుఁ గౌరవ మొప్పఁగ దోడుపాటు న
ద్భావము [2]దీనికిం దెలియఁగు దప్పక యుండఁగ నేర్పరించెద
న్నీవల పెట్టు లట్ల తగ నీవును నీతఁడు గోరికొం డొగిన్. 72

క. నాపాటియ పదివేవురు, గోపాలురు గలరు సమరకోవిదబాహా
టోపాభిరామమూర్తులు, చాపాద్యాయుధకళావిశారదచిత్తుల్. 73

క. నారాయణాభిధానులు, వారలు గయ్యంబు [3]సేయువా రొక్కెడ నే
నూరక నిరాయుధవ్యా, పారతమై నుండువాఁడఁ బరమాప్తుఁడ నై. 74

క. వా రొకతల యే నొకతల, యీరెండుదెఱంగులందు నెయ్యది ప్రియ మె
వ్వారికిఁ జెప్పుఁడు దొలితొలి, గోరికొనఁగ బాలునికిఁ దగుం బాడిమెయిన్. 75

అర్జునుఁడు శ్రీకృష్ణునిం దనకు సహాయునిఁగాఁ గోరికొనుట.

క. అని పలికి హరి కిరీటిం, గనుఁగొని కొండుకవు నీవు గావున నీకుం
మును గోరఁ బాడి యనవుడు, విని కృష్ణునిఁ గోరికొనియె విజయుం డెలమిన్.

ఆ. దాని కాత్మఁ బొంగి ధార్తరాష్ట్రుఁడు వారి, నపహరించుకొనినయట్ల కాఁగఁ
దలఁచి చెన్నుమీఱి బలములఁ గైకొని, చనియెఁ బ్రీతి రామసదనమునకు.

వ. చని యతనిం గని సమ్మానంబు వడసి తనవచ్చినకార్యం బెఱింగించిన దుర్యోధ
నునకు బలదేవుం డి ట్లనియె. 78

1, క. భవత్పదసాదమునకుం. 2, జ. తోడ నెంతయును దప్పక. 3, క. సేయువలను
గలరు నే.

క. అభిమన్యువివాహామునకుఁ, బ్రభువర్గం బెల్ల గూడఁ బబసి యుండఁగ నా
సభ నీకై యేఁ బలికితి, నిభపురమున మాట పుట్ట ¹దె ట్లీవు వినన్. 79

వ. దానికిఁ గొంద ఱసహ్యాపడి పాండవపక్షపాతంబునం బ్రతికూలవచనంబులు వలి
కిన నవి కృష్ణునకుఁ బ్రియంబులై యుండె న ట్లగుటం జేసి. 80

తే. అతనిఁ బాసి యొక్కంతప్రొద్దైన నిలువఁ, జాలమియుమూలముగ విరసంపుమాట
లాడ నొల్లమి నేమియు ననక యంత,నుండి యొక నిశ్చయమ్ముమైననున్నవాఁడ.

వ. అది యెయ్యది యంటేని. 82

క. మీరును వారును జలమునఁ, బోరెడునెడ ²నెద్ది యెట్లు వోయిన నెఱి నే
నూరక యుండుదుఁ దోడె, వ్వారికిఁ బో నింత నిక్కువం బెబ్బంగిన్. 83

వ. అనిన విని దుర్యోధనుండు దాని కియ్యకొని సవినయంబుగా బలదేవుని వీడ్కొని
వాసుదేవు నామంత్రణంబు సేసి కృతవర్మపాలికిం జని యాతం డొక్క యక్షౌ
హిణితోడఁ దన్నుం గలయ వచ్చువాఁ డయి యూఱడం బలికినఁ బ్రియం
బంది నిజపురంబున కరిగెఁ దదనంతరంబ కృష్ణుం డర్జునున కి ట్లనియె. 84

క. నారాయణగోపాలుర, భూరిపరాక్రములఁ గురువిభుఁడు గొన సంగ్రా
మారంభరహితు నన్నుం, గోరికొనుట నీకు మే లగునె తలపోయన్. 85

క. అనుటయు నాతఁడు హరి కి, ట్లను నేను రణంబునకు సహాయం బొల్లన్
విను సుప్రసిద్ధుఁడవు నీ, వని సేసినఁ బేరు నీక యగు నెప్పాటన్. 86

వ. నీ కెదురై జయంబు గొన రా దట్లగుటం జేసి విజయమూలం బగు నీతోడును
వలయు నీవు సమరంబు సేయ కునికియుం బ్రియంబు కావున నిన్నుం గోరి
కొంటినని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 87

క. సారథ్యం బొనరింపు మ, పారకృపాలీల నెల్లభంగుల నా కీ
గౌరవమును జిరకాలము, గోరినయది దీని నిమ్ము గుణరత్ననిధీ. 88

క. అనినఁ గిరీటికి హరి యి,ట్లను నీ దగుకోర్కి దీర్చు టది నాకు వ్రతం
బనఘా తగ సారథ్యం, బొనరించెద నీకు నసమ యుద్ధక్రీడన్. 89

క. అని యూఱడించి నరుఁ దో,డ్కొని ధర్మతనూజునొద్దకుం బ్రియ మెసఁగం
జనుదెంచెం గార్యాలో, చనమును దగఁ జేయుబుద్ధి శౌరి గడంకన్. 90

వ. అంత నట శల్యుపాలికిం బోయినదూత లతనిం గని సముచితాలాపంబుల
సమరసహాయత్వంబునకుఁ గోరి పిలిచినం బ్రీతుండై యతండును బుత్త్ర మిత్త్ర
[illegible] సేనాతిసంకులంబుగాఁ గదలి పాండవు లున్న యెడకు నిత్యా

—దుర్యోధనుండు శల్యసాహాయ్యంబు గోరుట.—

తే. ఇంతయును విని కౌరవాధీశ్వరుండు, దక్షు లగునాప్తజనములఁ ✽ దత్క్షణంబ
మద్రనాథునిచని మెత్తుమార్గమునకుఁ, బుచ్చి యెడనెడ నతులవి✽భూతి మెఱయ.

సీ. అరు దారుమేలుక ✽ ట్లాయితం బై చూడ, నొప్పారి తను పగు✽చప్పరములుఁ
[1]బర పైనచెలువంబు ✽ గరగరికయుఁ దియ్య, తెలిసీరుఁ గలిగిన✽దీర్ఘికలును
[2]బొడవై నమువ్వంచఁ ✽ బొలుచునట్లుగ నేనుఁ,గులను గుఱ్ఱములకుఁ✽గొట్టములును
ముందర బయలైన✽చందంబుఁ జతురాభి,మత మైనయాస్థాన✽మండపములు

ఆ. బియ్యములును నేయుఁ✽బెరుఁగును గూరగా,యలును వంటకట్టె✽యలును గడ్డి
[3]కవణములును బెల్లు✽గా నొడఁగూర్చి ని,గూఢవృత్తిఁ దానుఁ ✽ గూడ నడచె.

వ. ఇవ్విధంబున విడిదలపయునంపుసంపదలు పొంపిరివోవం దనకు సమకట్టినసమస్త వస్తువులయుపై కల్యాంబునకు శల్యుండు సంతుష్టాంతరంగుం డై నిజపరిజనంబులం జూచి యిట్లు చతురంబుగా మనకు వలయువాని సంపాదించుటకుఁ బ్రవర్తకులైన యుధిష్ఠిరామాత్యు లెవ్వారు వారలం దోడ్కొని రండు వారలు ప్రసాదదానంబున కర్హులని పలుకునవసరంబున నటమున్న నలుదెఱంగులఁ బనులు సేయుచున్నతనపల్లాయనంబువారిలోఁగలసి-మఱువడి యున్నకౌరవేశ్వరుం డమ్మాటలు విని యుతనికిం బొడసూప నిదియ సమయం బని సముచితప్రకారంబునఁ ద న్నాలింగించికొని వినయంబునఁ గనిన నతండును సంభ్రమంబున గాఢాలింగనంబు సేసి కనకాసనంబున నునిచి యింతయు నిమ్మహాత్మ నుద్యోగంబున నయ్యోంగావలయు నని తలంచి విస్మయం బంది నీ కెయ్యది యిష్టంబు గోరు మిచ్చెద ననిన గాంధారీనందనుండు పరమానందంబునం బొంది యిట్లనియె. 94

క. సత్యసరస్వతి వగు మా, చిత్యవిశారదము నీదు✽చిత్తము [4]నియమా
దాత్త్యంబు మెఱయ నాకు న, మాత్యుఁడ వై పూని నడపు ✽ మత్సైన్యంబున్.

ఆ. తలఁపఁ బాండవులును ✽ ధార్తరాష్ట్రులు నీకు, నొక్కరూప భక్తి✽యుక్తిఁ జాల
నీవు నన్ను మాన✽నీయుఁడు గాఁగ న,నుగ్రహించి తగఁ బ✽రిగ్రహింపు. 96

చ. అనవుడు శల్యుఁ డియ్యకొని ✽ యట్టిద కాదె విభేద[5]వృత్తి నా
మనమున లేదు పాండవస✽మాజము మీరును నొక్కరూప కా
వున నిది యెన్నమాట దగ✽వుం దలపోయఁగ మున్న ప్రీతిఁ గాం
చిననిను నమ్మిఁ గూడుటయ ✽ చేయుదు నిట్టుల యెల్లభంగులన్. 97

ఉ. దానఁ గొఱంత లే దభిమ✽తం బిది గాకయుఁ గల్గెనేనియుం
బూని యొనర్తు నన్నుఁ గురు✽పుంగవుఁ డెంతయుఁ బొంగి నీవు స

---

1. అ. బరవు లై చెలు. 2. క. బొడవు నై; అ. బొడవు లై మువ్వ. 3. గ. ఖాణములును
4. జ. నియాదాత్తంబు. 5. అ. బుద్ధి.

మ్మానము సేసి నా కిటు లసమాత్యుఁడ వై నపదంబుకంటె మే
లై నుతి కెక్కుకోర్కి యెటు లారసి చూచిన నొండు గల్గునే. 98

వ. అనిన విని వికచవదనుం డగుచు మద్రేశ్వరుండు. 99

క. చను నీవు హస్తినగరం, బున కేనును పాండుభూపపుత్త్రులఁ బ్రీతిం
గని యట వత్తు నవశ్యం, బును వాగలఁ జూడవలయుఁ బోయెద ననినన్. 100

ఆ. అట్లకాక వేగ మట పోయి మరలుండు, వరము మఱవ కుండవలయు మిమ్ముఁ
జేరి నెగడువాఁడఁ గారుణ్యమున నిట, యరసి యుండుఁడనియెఁ గురువిభుండు.

వ. అనవుడు. 102

క. దరహాసముతో మద్రే, శ్వరుఁ డాలింగనము సేసి సందియపడ కీ
వరుగు మని పనుప నాతఁడు, కరిపురికిం జనియె మది వికాసముఁ బొందన్. 103

శల్యుఁడు పాండవులం జూడ నుపప్లావ్యంబునకు వచ్చుట.

వ. అంత శల్యుండు నుపప్లావ్యంబునకుం జని స్కంధావారంబు దఱియం జొచ్చి ధర్మ
నందనునివాసంబున కరిగిన నతండు దమ్ములుం దానును ద్రౌపదీసుభద్రల
నభిమన్యుప్రభృతిపుత్త్రవర్గంబును నెదురు వచ్చి కృతపరిణామఁ[1]డై తోడ్కొని
పోయి కాంచనాసనంబున నునిచి యర్ఘ్యపాద్యంబు లిచ్చి కుశలం బడిగిన సర్వం
బును గుశలసంపన్నంబ యుని వారల నందఱ నభినందించి యుధిష్ఠిరుం బునరా
లింగనంబు సేసి యి ట్లనియె. 104

క. జనరహితం బగువనమున, ననుజన్ములు ద్రుపదభూవరాత్మజయును నీ
వును నింతకాల మలయక, యునికి కడున్ దుష్కరము మహోదాత్తమతీ. 105

ఆ. దానికంటె నరిది దలపోయ నజ్ఞాత, వాస ముజ్జ్వలాంగభాసమాను
లైనమీకు మీదయా[2]సూనృతాదుల, పెంపు మిమ్ముఁ గడవఁబెట్టుకున్నె. 106

క. ఇమ్మహి యెల్లను నీమది, యుమ్మలికకుఁ జాల నొచ్చె నుర్వీవర నీ
విమ్మెయి నిష్పాడఖిలదురిత, తమ్ములుఁ గడచుటకు సమ్మదమ్మునఁ బొదలెన్.

వ. అని యుచితసంభాషణంబులు సేసి దుర్యోధనుండు దన్నుం గాంచినవిధంబును
నతండు ప్రార్థించిన తెఱంగును దానికిఁ దానియ్యకొనుటయుం జెప్పిన ధర్మ
నందనుం డతని కి ట్లనియె. 108

తే. మేలు సేసితి [3]రాకకరి మెచ్చి వారి, కోర్కి దీర్చుట పెద్దలగుణమ కాదె
యది మదీయచిత్తమునకు హర్షకరమ, తివిరి యొక్కటి వేఁడెద నవధరింపు.

వ. పార్థునకుఁ గృష్ణుండు సారథ్యంబు సేయువాఁడై యున్నవాఁడు కర్ణుండు పార్థుతో
నెప్పుడు మచ్చరించుచు నుండు వీరిరువురకు సంగ్రామం బైనయప్పుడు కృష్ణునకుఁ
బ్రతిసారథ్యం బొనరింప మీరకాని యక్కడం దక్కొరుండు లేఁడు గావున నవ
శ్యంబును మీకుం గర్ణసారథ్యంబు కర్తవ్యంబు గాఁగల యది సమరసమయంబున

1. క.ఖ.గ.జ.లై. 2.క.గ.జ.సుకృతాదుల. 3.చ. లొక్కట మెచ్చి వారి; గ. రొక్కని మెచ్చివాని

నిరాకరించి పలికి కర్ణుచిత్తంబునకుం గలంక వుట్టించి పార్థు రక్షింపవలయు నకృత్యం బని యనుమానింపక మత్ప్రార్థనంబున నెల్లభంగుల నివ్విధం బనుష్ఠించువార లని యభ్యర్థించిన నమ్మతించి శల్యుం డిట్లనియె. 110

క. అగు నిది వోలును నాకుం, దగ వట్టిద కర్ణునకు రథంబు గడప నీ
వగు దని కోరినకౌరవ, జగతీశ్వరుప్రార్థనంబు । సలుపఁగ వలయున్. 111

క. కర్ణునిసారథినై నను, నిర్ణయమున కేను బార్థుని గాచెద నా
దుర్ణయవిచారు నెమ్మెయిఁ, గర్ణకఠోరంబు లాడి । కలఁతుం బోరన్. 112

తే. దర్పమును దేజమును మాయఁ దలరఁ బలికి, చిక్కువఱచిన నేయంగఁ । జేతులాడ
కునికి రాధాతనూజు నర్జునుఁడు తీవ్ర, బహుళబాణపరంపరఁ బాలు పఱుచు.

చ. ఇది యొకఁ డేల నీవు మది । నెయ్యది గోరినఁ జేయువాఁడ నాఁ
డదయత సూతసూతి సభ । నాడినమాటలఁ జాల నొచ్చి మా
హృదయము లెల్ల నీవలన । నెంతయుఁ బటుముసేయు [1]నక్కటా
యదియును గాక మీపడిన[2]యాపద లెవ్వరి నొవ్వఁ జేయవే. 114

ఆ. ఇట్లు వడిలి ననుచు । నెడ నీవు వగవకు, గారవమున నీమనోరథమ్ము
ఫలము వొందు నెల్లభంగుల దేవత, లయినఁ బడుదు రొక్కయవసరమున.

క. వాసవుఁడు దొల్లి నిజకాం, తాసహితము గాఁగ నధిక । దైన్యము వొందెన్
మీసంపద పెద్దయె విధి, సేసినగతిఁ బడకయుండ । శివునకువశమే. 116

వ. అనిన విని ధర్మనందనుం డింద్రుండు శచీసమేతంబుగా నట్టిదురవస్థ యేమికారణంబున నెత్తెఱంగున ననుభవించె నని యడిగిన మద్రపతి దొల్లింటియితిహాసంబు సెప్పెద విను మని యిట్లనియె దేవతలయందు మాన్యుండై త్వష్ట యను పేరం బరఁగువాఁడు వాసవునకుం గీడు దలంచి మూఁడుతలలవాని నొక్కని సృజియించి విశ్వరూపనామధేయుం జేసిన నతం డింద్రపదవిం గోరి ఘోరతపంబు సేయుచున్న దానికి భయం బంది నిలింపపతి యప్సరస్త్రీలఁ దత్తపోభంగంబు సేయుం డని నియమించి పంచిన. 117

క. వారివిలాసంబులను వి,హారముల విలోకనముల । నాలాపములన్
మారవికారం బాతనిఁ, జేరద యన్నాకపతియు । సిగ్గదఁ గదురన్. 118

తే. [3]తలరియమ్మునిఁ దెగఁ జూచి । ధర్మరహితుఁ, డగుట యెవ్వరు నెఱుఁగని । యట్లుగాఁగ
నేఁడుగాలంబు గడపిన । నెఱిఁగి భూత,గణము లాక్రోశ మొనరింపఁ । గా నతండు.

వ. తనదుష్కర్మంబు ప్రకటం బగుటకు రోసి యొక్కవిషమవ్రతం బాచరించి సముద్రతరుధరణిస్త్రీజనంబులయందు బ్రహ్మహత్య విభాగించి పెట్టి నిజకల్మషంబుఁ బాపి కొని మునిగణసేవితుం డయి సముల్లాసంబునం బొంది యునికికిఁ ద్వష్ట కోపించి.

1. క. నల్లవో. 2. క. యక్కట. 3. క. తలఁకి.

తే. అనపరాధుఁ దపోనిధి నధికశాంతి, యుక్తుఁ జంపినపాపాత్మునసురుఁ బట్టి
మ్రింగఁజాలెడువాని నున్నతోత్తుంగదేహు, నేను సృజియింతుఁజూడుఁడీ యాక్షణంబ.

చ. అనుచుఁ గడంగి విప్రమయి యగ్నిముఖంబొనరించి వేలిమిం
దనయు సృజించి లోకవిదితంబుగ వృత్రసమాఖ్య యిచ్చి మ
ద్వినుతతపోబలంబునఁ బ్రదీపితతేజుఁడ వై జయింపు నీ
వని నియమించి పంచె నమరాధిపుతో సమరంబు సేయఁగన్. 122

ఇంద్రుఁడు వృత్రాసురునితో యుద్ధంబు సేయుట

చ. పనిచిన నాతఁడుం జనియె బాహుబలంబున [1]నేచి వాసవుం
డని కెదు రేఁగుదెంచె నిటు లద్భుతసంగర మైనచోట న
య్యనిమిషనాథుఁ బట్టుకొని యంగద వృత్రుఁడు మ్రింగె దేవత
ల్మనమున బెగ్గలింపఁగఁ జలంబు బలంబును జూపి యుగ్రుఁడై. 123

వ. ఇట్లు మ్రింగినం ద్రిదశగణంబులు దత్క్షణంబ యాదైత్యునకు నావులించునట్టి యాలస్యం బావహించిన, 124

తే. అసురనాథుండు నలసత యడర నీల్గి, యావులించిన నత్తఱి నమరవిభుఁడు
దనశరీరంబు సంకుచితంబు సేసి, కడుజవంబునఁ గుప్పించి వెడల నుఱికె.

క. వెలలి బలరిపుఁడు చలమునఁ, గలహమునకుఁ జొచ్చె వృత్రుఘనబాహుబలం
బలవికి మీఱెను దండ్రి వి,మలతపమునఁ జేసి సురలమనములు దలఁకన్. 126

వ. ఇ[2]ట్లధికబలుం డై నవృత్రునాటోపంబు సహింపం జాలక సురపతి దెరలి మరలి పఱచి మందరగిరిశిఖరంబున కరిగినం గనుకనిం జని యనిమిషు లతనిం గూడుకొని వృత్రవధోపాయంబు విచారించునెడ నవ్వాసవుండును దనమనంబున 127
నిశ్చయించి,

క. హరిఁ గాంచి యతని చెప్పిన, పరమోపాయంబు సేసి బ్రతుకుద మనినన్
సుర లదియ కర్జ మని య, ముఖ్రమర్దనుకడఁకు జనిరి మునులుం దారున్.

వ. ఇట్లు దివిజానీకంబును మునిలోకంబును బాకశాసనుం బురస్కరించుకొని. 129

మ. చని యాదైత్యు తెఱంగు సెప్పి యతులోత్సాహంబుమై నెప్పుడున్;
దనుజవ్రాతముత్రుళ్ళడంచి దివిజేంద్ర శ్రీవిలాసంబు పెం
పునఁ బొందించుట నీకు నైజము గదా భూతేశ ఘోరారిమ
ర్దనసంక్రీడ యొనర్పు లోకముల కత్యంత ప్రమోదంబు గాన్. 130

క. అనిన విని యొకటి సెప్పెద, వినుఁ డాతనితోడ నమరవిభునకుఁ దగఁ బొం
దొనరింపుఁ డొక్కసమయం, బున [3]నడఁకువఁ గులిశధారఁ బొందెద నేనున్.

వ. మదీయ తేజోవిశేషంబున నప్పురుహూతున కుత్సాహంబు సంభవింపం గలయది యప్పు డనాయాసంబునఁ బగతు వధియింప నగు నని గదాధరుం డూఱడిలంబలి

1. గ. చేర్చి 2. క. ట్లధికబలుం 3. క. దెయుప.

కిన బలసూదనప్రముఖనిఖిలసురలోకంబును సంతసిల్లి మగిడి వచ్చి వృత్రు నకడకు మునిజనంబులుం బుచ్చిన వారును జని యతని కిట్లనిరి. 132

క. భుజబలదుర్జయుఁ డింద్రుం, డజయ్యుఁడవు నీవు నీకు నతనికి మీలో
విజయము దక్కదు మీ రేచి జగంబులు నొవ్వ రణము సేయఁగ నేలా. 133

క. మైత్రీసౌఖ్యముఁ బోలునె, శాత్రవ మెమ్మెయిఁ దలంప శక్రశ్రీకిం
బాత్రమ వై యింపుగఁ దన్మిత్రుఁడ వగు మిదియ మేలు మీయిద్దఱకున్.

వ. అనవుడు వృత్రాసురుండు తేజంబువాసికి నాసపడియెడు మాయిరువురకు సఖ్యంబు సమకూర నేర్చునే యనుటయు నమ్మునులు సత్పురుషసాంగత్యంబు సంభవించినం జేయమి నీతి గాదు మహేంద్రుండు సకలలోకసమ్మతసద్భావుండు గావున నతని తోడిచుట్టఱికంబు మే లనిన నొడంబడి యతండు వారల కిట్లనియె. 135

క. ఏ నొక్క తెఱఁగు సెప్పెద, దానిం గాదనక చేసి తగ మీరలు సం
ధానము దృఢముగఁ జేయుం, డానాకేశునకు నాకు నధిక ప్రీతిన్. 136

వ. అది యెయ్యది యనిన నార్ద్రం బగుదానను శుష్కం బైనసాధనంబునను దారు వునం బాషాణంబున శస్త్రాస్త్రంబులం దివంబున రాత్రియందును నేను వధ్యుండఁ గాకుండవలయు ననిన వారును దానికి నొడంబడి యవ్వారంబు లొసంగి వృత్రవజ్రధరులకు మిత్రభావం బొనరించి మగుడం జని యత్తెఱంగు వాసవున కెఱింగించి నిజనివాసంబుల కరిగిరి సురనాథుండు సుఖం బుండి పెద్ద కాలంబునకుం దనమనంబునఁ బాయనివైరంబు సైరింపం జాలక దామోదరుని పూనికయు మునిజనంబు సేసినసంధివిధంబును నిరూపించి రిపుం బరిభవింప రంధ్రాన్వేషణంబు సేయుచుండి యొక్కనాఁడు. 137

చ. జలనిధితీరభూమిఁ దనశత్రుఁ గనుంగొని వీని నిప్డు దో
ర్బల మెసఁగంగ నాదుభిదురంబునఁ ద్రుంచెద రాత్రి గాదు తాఁ
దలఁప దివంబు గా దిది యుదగ్రపరాక్రమయోగ్యసంధ్య నా
యలవుఁ జలంబుఁ జూప నెప మై తగుసాధన మెద్ది గల్గునో. 138

క. అనితలఁచుచు వచ్చుట నొక, వననిధిఫేనంబుఁ జూచి వాసవుఁ డార్ద్రం
బును శుష్కంబును గా దిది, యనుచుం గులిశమునఁ గూర్చి యధికరయమునన్.

తే. దాన వృత్రుని వ్రేయ నత్తఱి మురారి
యందుఁ దగ సంక్రమించి యయ్యసురఁ జంపె
జిష్ణుఁ డతిభక్తి విష్ణుఁ బూజించె నాత్మ
నఖిలలోకంబులకు మోద మావహిల్లె. 140

వ. ఇవ్విధంబునం బగతుం బరిమార్చి పేర్చి యింద్రుండు నిజపురంబునకుం జనియె మఱియును భూతసంఘం బిట్లు బ్రహ్మహత్య సేయం దగునే యని యతని నిందించినం బ్రభుత్వసంపద సెడుటయు. 141

ఆ. నీచదశకు వచ్చి నిషధాచలంబున, గరిగి సురవరేణ్యుఁ డడఁగి యుండె
నమరు లెల్లఁ గలఁగి యన్యోన్యపీడన,భయముఁ బొంది కూడఁబాఱి తమకు.
క. కావలివై సురరాజ్య, శ్రీ పాలింపంగఁ దగువిశేషంబున సం
భావితుఁడు నహుషుఁ డని చని, యావిభుఁ గని తారు మునులు ననతనికి నెమ్మిన్.

దేవతలు నహుషుని సురరాజ్యాభిషిక్తునిం జేయుట.

వ. పాకశాసను తెఱం గెఱింగించి. 144
క. రమ్మింద్రపదవి సేకొని, మ మ్మెల్లను నరయు మనిన మానవపతి నా
కమ్మహిమకుఁ దగుమాహా, త్మ్యమ్ము గలదె నన్ను నేల యలఁచెద రనినన్.
వ. అంత నిలువక యత్యంతప్రార్థనంబు సేసి. 146
క. యమవరుణాదిత్రిదశులు, దమతమశక్తిప్రభావదర్పంబులు భూ
రమణునకుఁ బంచి యిచ్చిరి, ప్రమోద మెసఁగంగ మునిసభామధ్యమునన్.
వ. ఇవ్విధంబున నిచ్చి యధిక బలసమన్వితుం గావించి తోడ్కొనిపోయి పూజ్యం
బగు దివిజరాజ్యంబున కభిషిక్తుం జేసిన నతండును బరమధర్మపరుండై కిన్నర
కింపురుష గరుడ గంధర్వ సిద్ధ విద్యాధరాది సమస్త దేవయోనులవలనను దేజో
భాగంబులు పుచ్చికొని మహానుభావుండై దివ్యమునిసేవ్యుం డైనయద్దేవేంద్ర
పదంబు సేకొని తుంబురు నారదాదివినోదపాత్రంబులును రంభాద్యప్సరో
గణంబులుం గొలువ నభిమతభోగంబు లనుభవించుచు మదంబు మిగిలి
మన్మథాధీనుం డై వర్తిల్లుసమయంబున నొక్కనాఁడు. 148
తే. మహితలావణ్యమున ననమాన యనఁగఁ
జనినపౌలోమి యానహుషునకు నయన
మార్గగోచర యగుటయు మదనబాణ
భిన్నహృదయుఁ డై ధృతిఁ బాయఁ బెట్టె యతఁడు. 149
క. సురలోకరాజ్యపదవీ,గరిమంబున నున్ననన్నుఁ గవయం బరమా
దరలీలఁ జతుర యగునీ, సరసిజముఖి రామి యేమిచందమొ తలఁపన్. 150
క. అని యప్పొలఁతిం బిలిపించిన నదియును భయము నొంది శీఘ్రమ దేవే
జ్యునిసదనమునకు శరణం, బనుచుం జనుటయును వాసవాచార్యుండున్. 151
వ. పరమాదరంబున నద్దేవిని గారవించి నిన్ను నహుషుదుర్వినయంబుఁ బొరయ
కుండ నరయువాఁడ నాఖండలుండు నాయత్నంబున నవశ్యంబును దడయక
వచ్చు నని యూఱడించిన. 152
క. అది యెల్ల నెఱిఁగి కోపం, బొదవఁగ నహుషుండు గురున కుచితమె యే న
మ్ముదితం బిలిపింపఁగఁ దన,సదనంబున నునుచు టనియె సంక్షుభితుం డై. 153
చ. అనుడు మునీంద్రులుం సురలు నక్కట నీమహనీయగౌరవం
బునకుఁ బరాంగనాగవయుబుద్ధి జనించుట యీడు గాదు నా

విని మును పూని యిమ్మెయి వివేకము గౌతముభార్యఁ బాకశా—
సనుఁ డెడఁ గోరుచోఁ గలుపఁ జాలర మీ రది యెట్లు సెప్పుఁడా. 154

వ. అనుచు నతండు కోపించిన భయంబుఁ గొని వార లాపౌలోమి నతనిపాలికిం దోడ్కొనివచ్చువారై పూని బృహస్పతికడకుం జని యద్దేవి వినుచుండ నిట్లనిరి.

క. నహుషుఁడు మహేంద్రపదవీ, సహితుఁడు శచికిఁ వరింపఁ జను నాతని లో
కహితంబు గాఁగఁ బుచ్చుము, మహాత్మ తచ్చిత్తమున యమర్షం బడఁగన్. 156

క. అనవుడు శోకం బడరఁగ, ననిమిషగురుఁ జూచి యిట్టు లను శచి యటు వ
చ్చిన దూఱు రాదె నను శుచి, యని మీకొనియాడు టెల్ల ననృతముగాదే.

వ. అనిన విని దరహసితవదనుం డగుచుఁ బురుహూతపురోహితుండు. 158

క. నహుషుండు పనుచువాఁ డటె, విహితానుష్ఠానపరులు వీరటె తా లో
కహితం బటె యిది మనకుఁ, మహనీయమ కాక యెట్లు మానఁగవచ్చున్.

వ. అని యుల్లసం బాడి యనిమిషులను ఋషులను జూచి యి ట్లనియె. 160

తే. శరణు సొచ్చిన రక్షింపఁ జాలియుండి, కడపి పుచ్చిన నూర్ధ్వలోకములు దప్పుఁ
బుణ్యకర్మంబు లఫలతఁ బొందు ననఁడె, కమలగర్భుండు దొల్లి జగద్ధితముగ.

వ. అని యనురూపాలాపంబుల నిషేధింప వార లక్లేనిఁ గర్తవ్యం బెయ్యది యూహింపు మనిన నద్దేవి నహుషుకడకుం జని సముచితంబుగాఁ దదీయసాంగత్యంబున కెడ వలికికొని వచ్చునది యటమీఁద మన మందఱము బురందరున కభ్యుదయం బగు తెఱం గాచరించువార మనుటయు వాచస్పతివచనంబులకు సంతసించి సురసంయమిసంఘంబు లరిగినయనంతరంబ 162

క. పౌలోమియు నానహుషుని, పాలికిఁ జనుటయు నతండు భావజవికృతి
వ్యాలోలమానసుం డయి, లీలాసంభావనాలలితముఖుఁ డయ్యెన్. 163

వ. అట్టియెడ. 164

ఉ. అల్లన యింతి యి ట్లనియె నారసి వాసవుకల్మి [1]లేమియుం
దెల్లముగా నెఱింగికొని తేఁకువ లే కిట వచ్చు టొప్పు నా
యుల్లము శంకితం బగుచు నుండఁగ వేగిరపాటు మేలె నీ
వెల్ల నెఱుంగు దిప్పు డెడ యిచ్చుట యుక్తము నాకుఁ జూడఁగన్. 165

వ. అని యొడంబఱిచి కొండొకకాలం బెడ వలికికొని యింద్రాణియు మగుడం జనుదెంచె నమరగణంబును మునిజనసహితంబుగ విష్ణుదేవుపాలికి రహస్యవృత్తిం బోయి జిష్ణునిదురితంబు వాపుటఁ గోరిన శౌరి కరుణాయత్తచిత్తుం డై. 166

క. హయమేధంబున నాకుం, బ్రియ మొనరింపంగ వృత్రభేదికిఁ బుణ్యో
దయ మగు నావుడు వారలు, రయమునఁ జని రందఱుం బురందరుకడకున్. 167

1. క. లేమి యుఁ,

—౦౦ ఇంద్రుఁడు నహుషుతేజోవిశేషంబు సూచి మఱుఁగుపడుట ౦౦—

క. చని యతని నశ్వమేధం,బునఁ గల్మషరహితుఁ జేయఁ ♦ బురుహూతుండుం
దనపురికి నరిగి నహుషుం, గని తత్తేజోవిశేషసకంపితుఁ డయ్యెన్. 168

వ. ఇట్లు వృత్రారి తన బ్రహ్మహత్య వాయుటయుఁ దనకు నహుషునంతబలంబు లేమిం
జేసి భయాకులితచిత్తుం డై. 169

క. ఎందేనిఁ జనియె నాతని, సుందరియును నెమ్మనమున ♦ శోకోద్రేకం
బొంది పురందరుఁ డరిగిన, కందువ యే నిప్పు డెట్లు ♦ గాంతునో యనుచున్.

వ. నిశాసమయంబున నుపశ్రుతి నారాధించినఁ దదీయాధిదేవత [1]నీసత్యంబువలన నీమగనిం గను దని చెప్పి యనంతరంబు సాకార యై పొడసూపినఁ బౌలోమి నీ వెవ్వర వని యడిగిన నదియును భవత్పాతివ్రత్యశౌచంబులకుఁ బ్రియం బంది వచ్చితి నుపశ్రుతి నని చెప్పి నీకుం బాకశాసనునిం జూపెద రమ్మని తోడ్కొని హిమవంతంబు నుత్తరంబున ముంజవంతం బనుమహాశైలంబున కరిగి దాని యందు శతయోజనవిస్తీర్ణం బైనయొక్కసరోవరంబు సొచ్చి యచ్చట నుల్లసిల్లు పంచవర్ణకమనీయంబు లగుకమలంబులలో నొక్కనాళంబు భేదించి మునువటఁ బ్రవేశించె నింద్రాణియుం దోడన చని తదీయతంతుమధ్యంబున సూక్ష్మరూపంబున నున్నసురపతిం గన్నంత నయ్యుపశ్రుతి యదృశ్యం బగుటయు. 171

క. పతిసన్నిధి వడసి మహా, ద్భుత మందెడుశచి తదీయపూర్వసుకర్మ
స్తుతి సేయుచు నిలిచిన నతఁ, డతివం గని సంభృతాదరాత్ముం డగుచున్. 172

ఉ. ఇచ్చట నేను నిల్చు టిది ♦ యెట్లు లెఱింగితి నన్నుఁ గాన నీ
వచ్చినకార్య మేమి యనవద్యగుణోత్తర చెప్పు నావుడున్
బొచ్చెము లేక యానహుషుపోయిన [2]పోకలు [3]వాసికిం దగం
జెచ్చెరఁ గాలయాపనము ♦ సేసినభంగియుఁ జెప్పె దేవియున్. 173

వ. చెప్పి యుపశ్రుతి తెఱంగును నతని కెఱింగించి దేవా నీ విత్తఱిం బ్రకాశుండ వై భవత్పరితాపంబున నహుషునకుఁ బరాభవం బొనరించి నను రక్షింపక తక్కిన నుక్కివుం డగునతనిపాపనిశ్చయంబున నాపద వచ్చు ననిన విని వల్లభకు దివిజ వల్లభుం డిట్లనియె. 174

క. అనహుషుబాహుగర్వ మ, నూనం బై యున్నయది సముజ్జ్వలమునిస
న్మాన ప్రవృద్ధ మగుటను, దానం గాలంబు వేచెదను జయమునకున్. 175

చ. తఱి యగునంతకున్ రిపునదగ్రత సైఁచుట నీతి నీవు నా
కఱపినయట్ల చేయుము తగం జని యాతనిఁ గాంచి నన్ను నె
త్తెఱఁగున నైనఁ బొందగ మదిం దలపోఁతయ కల్గెనేని గ్ర

1. క. నీసత్త్వంబువలనం గను దని. 2. 'పోకులు' అని కొన్నిప్రతులు. 3. క. గ. ఙ. దానికిం.

చ్చెఱ మునివర్గవాహనుఁడ వై చను దెమ్మను [1]మంతఁ దీకొనెడున్. 176

ఆ. అనిన నట్ల కాక యని పతి వీడ్కొని, యింతి నహుషుపాలి కేఁగుదెంచె
నతఁడు దమక మడర నద్దేవిఁ బెద్దయు, నాదరించి యిష్ట మడుగుటయును.

వ. ఇంద్రాణియు నిట్లనియె మున నిరూపించిన సమయంబునకుఁ గొండొక తడవు గలదు. కాలం బగుటయు నిన్ను వరియించెద నీవు మహామునివాహనుండవు గా వలయు నది నాకుఁ బ్రియంబు నీకు ననన్యసామాన్యం బైన యానంబు తేజోవిశేషకరం బగు ననిన నప్పలుకులకు నహుషుండు ప్రహర్షచిత్తుండై. 178

ఆ. ఏను దక్క నొరుల కెవ్వరి కైనను, వ్యాహనంబు నెక్క వశమె నీకు
నమ్మదంబు గాఁగ సప్తర్షిగణము నా,యందలంబు మోవ నరుగుదెంతు.

క. అని వనితఁ బంచి యప్పుడు, మునులం బిలిపించి మార్గఖ్యాతమునఁ దనకుఁ వా
హనముగఁ జేసి యొకింతయు, ననుమానము లేక తిరిగె నతఁ డెల్లెడలన్.

క. చని పౌలోమియు సురగురుఁ, గని నహుషుఁడు వేచి యున్నకాలం బెడ లే
దనిమిషనాథున కిత్తఱి, ననుగ్రహము సేయ వలయు నవహితబుద్ధిన్. 181

వ. శరణాగత నైన నన్ను రక్షింపు మనిన నతం డిట్లనియె. 182

క. ఆనహుషువలన నాపద, రా నీ నాతనికి నాత్మరత గావింపం
బూని యొనర్చెద వేలిమి, [2]దానను మునివాహనత గతస్థైర్యుఁ డగున్. 183

క. వెరవున నీపతియునికియు, నరసెద నని యూఱడించి యప్పుడ వైశ్వా
నరు నర్చితుఁ జేసి పురందరు తెఱఁగుం జెప్పి యతనిఁ దడవం బనిచెన్. 184

— అగ్నిదేవుఁ డింద్రుని వెదకి బృహస్పతికిం దెలుపుట. —

వ. పనిచిన వహ్నియు వనితారూపంబునం జని మనోగతి యగుటం జేసి సర్వదిశలును భూమ్యంతరిక్షంబులును గిరివిపినంబులును గొండొకసేపునకుం గలయం జూచి సంక్రందను నెందునుం గానక మగిడి వచ్చి వాచస్పతికి నత్తెఱం గెఱింగించి నాకు జలంబులు ప్రవేశింప రాదు నందు పరికింప నేర నైతి నప్పులవలన నగ్నియు బ్రాహ్మణులవలన క్షత్త్రియజాతియు నశ్మంబులవలన లోహంబును నుద్భవించె వానివాఁడిమి యెల్లయెడలం జెల్లుఁ దమతమజన్మస్థానంబులయం దడంగుం గావున నీళ్లు నాకు సంచయంబు సేయుట సుప్రసిద్ధం బనిన విని యనిమిష గురుండు హవ్యవాహను నత్యంతగౌరవంబునం గనుంగొని, 185

మ. సకలస్థావరజంగమంబులు భవత్సాన్నిధ్యమాత్రంబునన్
వికసిల్లుం గ్రతువైభవంబులు, జతుర్వేదంబులున్ నీవ పా
వక నీయంద జలంబులుం గలిగె విశ్వవ్యాప్తిమై నున్ననీ
కొకచో నెట్టు లగమ్య మయ్యె నిను నీ వూహింపు మెఱిఁ పారఁగన్. 186

1. క. వంత. 2. క. దానను. మునివానమున.

చ. ఏనును బ్రాహ్మమంత్రముల నెంతయు నీ కభివృద్ధిఁ జేసెదం
[1]గాన విశంకతన్ సలిలగామివి గ మ్మని నం గృశానుఁడుం
బూనిక నేఁగి వారినిధిభూరినదీసరసీతటాకసం
తానము రోయుచుం జని శతక్రతుఁ డున్నసరోవరంబునన్. 187

ఉ. అంబురుహంబులం గలయ నారసి చొచ్చి యొకండునాళసూ
త్రంబున నున్నయింద్రుఁ గని రాగమునన్ గురునొద్ద కగ్ని శీ
ఘ్రంబున నేఁగుదెంచి తనకన్న తెఱం గెఱిఁగింప నాతఁ డు
ల్లంబున నుల్లసిల్లి సురలన్ మునులం దగఁ గూడి గ్రక్కునన్. 188

మ. దివిజాధీశ్వరుపాలికిం జని కృతార్థీభూతచేతస్కుఁడై
వివిధస్తోత్రపరంపరాచతురవాగ్విన్యాసతం బ్రీతుఁ జే
సి వరిష్ఠం బగునీదుకృత్యము ననుపేక్షింపంగ నీ వుత్సహిం
పవు నీ కేమికొ అంత వృత్రవధ మే పాపంబు రూపింపుమా. 189

క. శరనిధిఫేనంబున నా, హరి పొంది జగద్విరోధి యగువృత్రునిఁ దాఁ
బరిమార్ప నీకు విజయము, దొరకొనియెం గాక దీన దోసము గలదే. 190

వ. అని సముచితంబుగా సంబోధించిన గురునిసంభాషితంబుల నిర్దోషితుం డయి నిజరూపంబు వహించి సకలసుమనోమునిసహితంబుగా నతని సంభావించి జంభారి కర్తవ్యం బెయ్యది యని యడిగిన నాచార్యుం డితం డెఱింగినను విస్పష్టంబుగా నహుషవృత్తాంతం బంతయు వివరించెదం గాక యని తలంచి యి ట్లనియె. 191

క. నాఁ డట్లు నీవు నీ దగు, పోఁడిమి సెడి యడఁగుటయును భువనంబుల కె
వ్వాఁడును రక్షకుఁ డయ్యెడు, వాఁడిమగఁడు లేమిఁ ద్రిదశవర్గము [2]మునులున్.

ఉ. ఒండొరుచేతఁ బీడ వడ నోపక రక్షకుఁ డైనవాని నా
ఖండలతుల్యు నేమిగతిఁ గాంతు మొకో యను చున్నచోట ను
ద్దండబలైకరక్ష్యము శతక్రతురాజ్యము దాని నేల న
న్యుండు సమర్థుఁడే యనుచు నొల్లరు దివ్యులలోన నెవ్వరున్. 193

వ. అట్టిసమయంబున మునిజనసహితంబుగ ననిమిషులు నహుషుకడకుం జని మనంబుల మనుజుం డనున నుమానంబు దక్కి యతని నింద్రపదవిఁ బరిపాలించుటకుం బ్రార్థించిన నతండును దాను హీనబలుండ నని శంకించినం దమతమతేజంబుల యంశంబు లతని కొసంగి శక్తిమంతుం గావించి యభిషిక్తుం జేసిన, 194

క. మహనీయభవత్పదవీ, మహితుం డై నహుషుఁ డేచి మదమున ధర్మ
స్పృహ దక్కి తన్ను [3]నిప్పుడు, వహియింపఁగ సన్మునీంద్రవర్గముఁ బనిచెన్. 195

ఆ. ఇదియు కాదు మఱియు నెన్నియు దుర్విన, యములు గలవు వాని కలసి నిన్ను
వెదక వచ్చితిమి వివేకహీనుం డగు, నతనిఁ జెఱుప నిప్పు డవసరంబు. 196

---

1. క. గ. జ. గాని. 2. ఆ. సేమర. 3. క. గ. చెప్పుడు.

వ. అది [1]యెల్లంటేని వినుము నాఁడు హరిపంపునం జేసినయశ్వమేధంబున నీవపగత కల్మషుండ వైనను నహుషునకుఁ దేజోహాని లేమిం జేసి యతని నాక్రమింప రా దయ్యె నిప్పుడు మహామునుల నధఃకరించి యతండు నిస్తేజుం డై యున్నవాఁడు గావున నీచేతం జెడు నట్లగుటయుం దురగమేధఫలపరిపాకంబయ్యెంక నుత్సాహంబు సేయు మనుచున్నసమయంబున యమవరుణకుబేరులు సోమసహితంబుగా నరుగు దెంచి పురందరుం గాంచిన నతండు ప్రియం బంది యప్పటికార్యంబు తెఱంగు వారల కెఱింగించి తగినసంభాషణంబుల వారలఁ బ్రీతచేతస్కులం జేసి దృష్టి విషయదుస్సహుం డైననహుషు గెలుచునుపాయంబువిచారించునవసరంబున. 197

క. కష్టుం డగునానహుషుఁడు, నష్టాత్ముఁ డయ్యెదివిజవరనాయక నీయు
త్కృష్టచరితమున సురలకు, దుష్టిగ నిజరాజ్యసంగతుండ వగు మనుచున్. 198

క. మునివరుఁ డైనయగస్త్యుఁడు, సనుదెంచిన శతమఖుండు సమ్మతి నుచితా
సన మిడి యర్ఘ్యముఁ బాద్యము, నొనరిచి యిట్లనియె సవినయోక్తి నతనితోన్.

ఆ. అధికవిభవ మెసఁగ నసమానశక్తిస, నాథుఁ డగుచు నున్ననహుషుఁ డిప్పు
డేమికతన భాగ్యహీనుఁ డై యుజ్జ్వల, శ్రీ దొలంగె మునివరేణ్య చెపుమ.

—•• అగస్త్యుఁ డింద్రునకు నహుషభ్రష్టతఁ దెలుపుట. ••—

వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రుం డిట్లనియె నన్నహుషుని మోచి వేసరుచున్నమును లతనికడ గోష్ఠీవినోదంబుల నుండి బ్రాహ్మణంబు లయినమంత్రంబులు గోసంప్రోక్షణంబునందుఁ జెప్పంబడి యుండు నవి నీకుఁ బ్రమాణభూతంబు లగునే యని యడిగినం బాపనిశ్చయుం డై యతం డమ్మంత్రంబులు ప్రమాణంబులు గా వనిన నే నమ్మాట నిషేధించి పూర్వాచార్యులచేత నభినందితంబు లగుమంత్రంబులు నిందించుట యజ్ఞానం బని వివాదంబు సేసిన నతండు కోపించి మదీయమస్తకంబు దన్నిన నతనిం గనుంగొని పుణ్యహీనుండును దేజోహాని దీనుండును నగుట యుపలక్షించి నీవు పూజనీయు లయినమహామునుల నిన్ను వహింపం బనిచితి వారలు గొనియాడుమంత్రంబులు గర్హించి తదియునుం గాక నన్ను నవమానించితి గావున నింద్రపదభ్రష్టుండ వై బహుసంవత్సరంబులు భూలోకంబున [2]నురగరూపంబున నుండు మని శాపం బిచ్చి పదంపడి యనుగ్రహించి భవదీయవంశజాతుం డయి యజాతశత్రుం డనుపెంపు గలిగి యుధిష్ఠిరనామధేయుం డైనయొక్కసత్పురుషునిసందర్శనంబున దురితంబులఁ బాసి పుణ్యలోకంబు వడయువాఁడ వనినఁ దత్క్షణంబ. 201

క. [3]స్వర్గపరిభ్రష్టుం డై, దుర్గతికిం బోయె నతఁడు దుష్టాత్ములకున్
దౌర్గత్యము సుజనులకు న, నర్గళసద్గతియు నగుట యరుదే యెందున్. .02

మ. అనినన్ దేవతలుం దపోధనులు నత్యానందముం బొంది రా

1. యట్లుండె వినుము. 2. క. దురగంబ వై 3. గ. స్వర్గపదభ్రష్టుం డై.

మునిఁ బూజించె నమర్త్యనాథుఁడు మనఃప్రమోదంబు సంధిల్ల న
య్యనురాగంబు చరాచరంబులకు హృద్యం బయ్యె సర్వాప్సరో
జనముం గౌశికుఁ గాన వచ్చె సుభగైశ్వర్యంబు శోభిల్లఁగన్. 203

వ. తదనంతరంబ. 204

ఉ. పావకుఁ డాదిగా దిగధిపాలురుఁ గిన్నరసిద్ధసాధ్యులున్
దేవగురుండుఁ దోన చనుదేరఁగ వైభవ ముల్లసిల్ల నై
రావణదంతి నెక్కి యమరావతికిం జని యింద్రుఁ డాశచీ
దేవియుఁ దాను మోదమునఁ [1]దేలె నభీష్టవినోదలీలలన్. 205

ప. ఇవ్విధంబున మహానుభావుం డగునమ్మహేంద్రుండు. 206

క. ఆజ్ఞాభంగం బయినం, బ్రాజ్ఞేతరునట్లు దుఃఖపడి యుండఁడె తా
నజ్ఞాతవాసమును గా,లజ్ఞతఁ జలుపండె యన్యులకు వగ పేలా. 207

క. కావున మీపడినయర,ణ్యావాసక్లేశమునకు నజ్ఞాతవిధిన్
సేవకుల రైనదానికి, నోవకుఁడీ మీరు లఘుమనోవృత్తుల రై. 208

వ. అని యిట్లు సెప్పి శల్యుండు సభాసదులం గలయం గనుఁగొని. 209

ఉ. కౌరవనాథుఁ డానహుషుకైవడి నాశముఁ బొందు వాసవ
శ్రీరమణీయుఁ డై జయము సేకొని ధర్మజుఁ డంబురాశివే
లారశనాసముజ్జ్వలవిలాసమనోహరమేదినీవధూ
సారసమగ్రభోగముల సన్నుతి కెక్కెడుఁ దానుఁ దమ్ములున్. 210

వ. అని పలికి వెండియు నతండు పాండవాగ్రజున కిట్లనియె. 211

క. సౌఖ్యంబులు వొందు జగ,త్ప్రఖ్యాతులుఁ జెందుఁ దగఁ బురందరవిజయో
పాఖ్యానము విన్నను ద,ద్వ్యాఖ్యానము సేసినను జనావలి కనఘా. 212

క. మోహరము నడచుచుండఁగ నీహరివిజయంబు వినునరేంద్రుఁడు రిపుసం
దోహంబు గెల్చుటకు సం,దేహం బించుకయు లేదు ధీరవిచారా. 213

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు మద్రపతిం బ్రస్తుతించి మహానుభావా భవదీయభా
షణశ్రవణంబునఁ జిత్తంబు కలంక దేఱె నని సంభావించి యతనికి సముచితంబు
లగుమజ్జనభోజనంబు [2]లొనరించి యనంతరంబ యతండు పయనంబునకు
నుద్యోగించిన. 214

ఆ. అతని ననుప నేఁగి [3]యధికసంప్రీతి నే,తెంచునప్పు డయ్యుధిష్ఠిరుండు
రణములోన మీరు రాధేయుఁ బలుకుట,మఱవకుండవలయు మమ్ముఁదలఁచి

క. అనుటయు మద్రేశ్వరుఁ డాతని నూఱడఁ బలికి గాఢతరముగ నాలిం
గన మొనరించి చనియె హా,స్తినాపురికి బలముతో నతిత్వరితగతిన్. 216

వ. అట్టియవసరంబున. 217

1. ఆ. ఘ. గ. జ. దేలి రభీష్ట. 2. క. గ. లొనరుచ్చి 3. జ. మధికయుప్రీతి.

మ. సకలారాతిభయంకరుం డగుచు నుత్సాహంబు వాటించి నే
లకు వ్రేఁగయ్యెడుభంగి వచ్చె రణలీలాకౌతుకం బొప్పఁ దా
నొక [1]యక్షౌహిణితోడఁ బాండవబలం బుల్లాసముం బొంద సా
త్యకి బాహాబలగర్వనిర్వహణవిద్యాప్రౌఢిసంరూఢుఁ డై. 218

వ. అంతం జేదిపతి యగుధృష్టకేతుండును జరాసంధనందనుం డగుసహదేవుండును జెఱొక్కయక్షౌహిణితోడం జనుదెంచిరి సహోదరు లేవు రగుకేకయపతులు నేకాక్షౌహిణీసమేతు లై యేఁగుదెంచిరి తదనంతరంబ. 219

క. కొడుకులుఁ దానును గుఱ్ఱపు, దడవులుఁ గరిఘటల భటరథవ్రాతములం
బుడమి చలింపఁగ ద్రుపదుఁడు, గడువేడుకఁ దోడు సూపెఁ గౌంతేయులకున్.

వ. అదియును నొకయక్షౌహిణికిం గలిగి యొప్పె నయ్యవసరంబున ననుజతనుజసమేతుండును బార్వతీయమహీపాలసహితుండును నై యొక్కయక్షౌహిణి యొద్దనంబు దీర్చి. 221

క. చిందములమ్రోఁతఁ బగతుర, డెందంబులతోడ దిక్తటీసంధులు నం
దంద పగులంగఁ గుంతీ, నందనులకుఁ దోడు మత్స్యనాథుఁడు సూపెన్. 222

వ. పాండ్యవిభుండు లోనుగాఁ బలుదెసలనుండి వచ్చినబలం బొక్కయక్షౌహిణికిం గలిగి యొప్పె. 223

క. ఏడక్షౌహిణు లిమ్మెయిఁ, గూడెం బాండునృపసుతులకు ఘోరాహవనం
క్రీడావినోదమునకుం, దోడుపడం బూని యతికుతూహలవృత్తిన్. 224

వ. ఇవ్విధంబునం గూడి పెరిఁగి యుధిష్ఠిరుసైన్యంబు గయ్యంబునకుం గాలు ద్రవ్వుచు నుండె నంత నక్కడం [2]గిరాతకాంచనసైన్యనిచయంబులం గూర్చికొని సమరంబునకు నమరి యొక్కయక్షౌహిణి గల భగదత్తుండు సుయోధనుం గలసె భూరిపరాక్రముం డయినభూరిశ్రవుండును మహాబలుం డయినశల్యుండును నేకాక్షౌహిణీసమేతంబుగా నేతెంచిరి వారలయట్ల సన్నద్ధుఁ డై కాంభోజనాథుం డైనసుదక్షిణుండను యవనేశ్వరుండును వచ్చె నత్తెఱంగున సమకట్టి జయద్రథప్రముఖు లైనసింధుసౌవీరనరపతు లరుగుదెంచిరి మాహిష్మతీపతి యగునీలుండు యాదవవీరుం డగుకృతవర్మయు నవంతీశ్వరులు సోదరులు నగువిందానువిందులిక్షుప్రకునుం గా నిన్నలువురు నొక్కొక్కయక్షౌహిణితోడఁ జనుదెంచిరి మఱియూనుం బలుదెసలనుండి వచ్చి కూడినవాహినులు మూఁ డక్షౌహిణులకుం గలిగె ధార్తరాష్ట్రులకుఁ దోడుపడం బూనినయవి పదునొకం డక్షౌహిణు లయ్యె నట్టియెడ.

---

1. అక్షౌహిణికి మాఱుగాఁ దిక్కన 'యక్షోహిణి' యనియే 'సహస్రా, క్షోహిణు... మూఁడెలి' (ఉ ౧-౨౩౬) ఇత్యాదిస్థలములం బ్రయోగించియున్నాఁడు. ఇది 'అక్షౌహిణ్యా ముపసంఖ్యానమ్' అను వార్తికముచే బాధిత మగుచున్నది. 2. గ. గిరాతనిచయంబునం, గ. గిరాత-చ-యవన-ఖ- పులింద-నిచయంబులం

క. సవరణల నొప్పి యని ఁ బాం,డవబలముల మూరొ్కనం గ ్రడంగుచు నత్యు
త్సవమునఁ బేర్చినసేనల, కవకాశము లేదు విడియ క హాస్తిపురమునన్. 226

క. నానాముఖములవిడియం,గా నియమించెను బలంబు ఁ గౌరవపతి యా
[1]సేనలదొరలకు నిలువఁగ, సైనను నెడ లేమి నధిక హర్షం బెసఁగన్. 227

వ. ఇత్తెఱంగునం గురుజాంగలంబున రోహితకారణ్యంబున మరుదేశంబున నహి
చ్ఛత్త్రంబునఁ గాలకూటంబున గంగాకూలంబున వారణావతంబున వటస్థానంబున
[2]విచ్చలవిడి విడిసి ధనధాన్యాదిసమస్తవస్తువులకలిమిం జేసిమొలమిమిగిలియున్నంత.

క. పాంచాలమహీవల్లభు,పంచినభూదేవుఁ డుచితభంగి నగరి కే
తెంచి ధృతరాష్ట్రుఁ బ్రీతిం, గాంచి కృపద్రోణవిదురగంగాసుతులన్. 229

వ. వారివారిమందిరంబులకుం జని కని సముచితాలాపంబులం బ్రసన్నచిత్తులం జేసి
దుర్యోధనుసందర్శనంబును నిర్వర్తించి నిత్యనిపుణారాధనంబున ధృతరాష్ట్రు
నభిముఖుం గావించి యొక్కనాఁ డక్కౌరవేశ్వరుపేరోలగంబున సమస్తసేనా
పతులం గలయం గనుంగొని యిట్లనియె. 230

సీ. ధృతరాష్ట్రపాండుభూపతులు సహోదరు, లగుటయు వారలయాత్మజులకుఁ
దమతమతండ్రులధనములు గైకొనఁ, దగుటయు మీకు నంపదలకుఁ జూడ
నుచితంబ కాదె య ట్లుండెఁ దొల్లింటిచం,దంబును మనకుఁ దెల్లంబ కాదె
ప్రాణగొడ్డము లగుపనుల వారలఁ దీర్పఁ, దలఁచినఁ బుణ్యంబు కలిమిఁ జేసి

తే. బాహుబల మొప్ప నిజరాజ్యపదవిఁ బొంది
యున్న వంచనమెయి మహిఁ గొన్న తెఱఁగు
నెఱుఁగుదుర కాదె దీనికి నెల్ల నియ్యొ
[3]కొనిమె నీపెద్దరాజు నే మనఁగ నేర్తు. 231

శా. నారీరత్నము నట్లు దెచ్చి సభలోనన్వారలుం జూడఁగాఁ
జీరల్ ప్రోవులు గాఁగ [4]నొల్చుటయు [5]లచ్చిం బుచ్చికోలున్ మహో
గ్రారణ్యస్థలి నిల్వఁ బంచుటయు దైన్యవ్యక్తి మైపల్కులున్
సైరింపం జనుపాండవేయులకు నీసంధిక్రమం బొప్పదే. 232

క. వీరలవృత్తముఁ బాండుకు,మారులవర్తనము తెఱఁగు మాత్సర్యము లే
కారసి ధృతరాష్ట్రునకున్, గారవమున బుద్ధి సెప్పఁగాఁ దగు మీరున్. 233

తే. పాండవులు కౌరవులతోడ నగకు నొల్ల, రఖిలభూప్రజనాశన మగుటఁ జేసి
వార్ధ లసదని తలఁపంగ వలవ దధిక, ధర్మపరులై నకతమునఁ దగవునడచె.

వ. అందుఁ గూడినవి యేడక్షౌహిణు లిందుఁ గూడినవి పదునొకం డక్షౌహిణు లని
తలంతు రేని వినుండు. 235

1. గ. సేనకు దొరలకు. 2. గ. విడిదల విడిసి. 3. జ. కొనియు మా పెద్ద. 4. క. గ. జ, జేయు
టయు. 5. క లక్ష్మిం. 6. 'పదుసు' అని వ్రా. ప్ర.

క. బాహుబలఘనుఁడు భీముఁడు, సాహసరసికాత్ముఁ డయిన ⸯ సాత్యకియు మహో
గ్రాహవ భూమి సహస్రా,క్షౌహిణు లట్లగుట మీరు ⸯ నూడరె యెందున్. 236

క. గాండీవధన్వనాహవ,పాండిత్యముఁ [1]దలఁప నతని ⸯ భండనమున మా
ర్కొండు నని యొకఁడు గడఁగుట, కొండం గని తగరు దాఁకఁ ⸯ గోరుటగాదే.

క. ఆబీభత్సునిభూరిభు,జాబలమును దుర్నివార ⸯ శౌర్యము శరవి
ద్యాబహుళతయును బందికి, నై బవరముఁ జేసినట్టి ⸯ హారుఁడ యెఱుంగున్, 238

వ. అదియునుం గాక. 239

మ. వివిధోపాయపరాయణుండు రిపుదోస్సర్వీర్యాపహారక్రియా
ప్రవణోద్యోగుఁడు మంత్రరక్షణకళా ⸯ ప్రావీణ్యగణ్యుండు ధై
ర్యవివేకాదిగుణోత్తరుం డఖలవి ⸯ ద్యాజాలసంవేది మా
ధవుఁ [2]డాదిక్కగు పాండవేయుల కసా ⸯ ధ్యం బెద్దియుం గల్గునే. 240

ఆ. అదను దప్పకుండ ⸯ నమ్మహాత్ముల నెమ్మిఁ, బిలువఁ బంచి హితముఁ ⸯ బ్రియము రెండు
పక్షములకు నగుట ⸯ [3]పాటించి తగవుమైఁ, గొంతభూమి యిచ్చి ⸯ కూడిమనుఁడు

చ. అనవుఁడు భీష్ముఁ డిట్లనియె ⸯ నక్కట భాగ్యము గాదె పాండునం
దను లోకయాపదం బడక ⸯ ధర్మగతిం దగ నందఱున్ సుహృ
జ్జనులను గృష్ణునిం గలసి ⸯ సమ్మద మొందుటయుం బ్రశాంతిమై
మనముల నీసు దక్కి మృదు ⸯ మార్గము వట్టుటయుం దలంపఁగన్. 242

క. నీవాక్యము విప్రస్వా,భావిక మై యిట్లు శ్రుతికిఁ బరుషం బైనన్.
భావింపఁ గార్యమునయం, బేవిధమున సభకు నింత ⸯ యిష్టం బగునే 243

చ. సమయము నూఁది పాండవు ల ⸯ శక్తులచాడ్పున నిందు నేఁడు బ
న్నము వడి చన్న దైన్యము వ ⸯ నంబున బడ్డవిషాదవేదనా
శ్రమము విరాటువీట లఘు ⸯ సంచరణంబున డ్రాఁగి యున్నదుః
ఖమును జగం బెఱుంగదె య ⸯ కల్మషులం బఱుపంగఁ బాడియే. 244

క. పితృధన మగుపా లుచిత,స్థితి వారల కిచ్చి నిర్వి ⸯ శేషుం డై యీ
క్షితి లోకము మెచ్చఁగ నిజ,సుతనివహమునట్ల వారిఁ ⸯ జూడఁగవలయున్. 245

వ. అట్లుం గాక. 246

చ. కడవఁగ జూద మాడి యవుఁ ⸯ గా దన నేరక సత్యభాషణం
బెడలిన వచ్చుధర్మగతి ⸯ హీనత కోర్వక రాజ్యహీనతం
బడుటకు నోర్చి ధర్మజుఁడు ⸯ పంచిన సైరణ సేసెఁ గాక క
వ్వడి నెఱిగిన్క కట్టిమగ ⸯ వారును నోర్తురె యిజ్జగంబులన్. 247

వ. అనిన విని కర్ణుండు కనలి యిట్లనియె. 248

క. జను లెల్ల నెఱింగిన యీ,పని యేటికి నుగ్గడింపఁ ⸯ బలుమఱు దుర్యో

---

1. క. దలఁప శరి. 2. ఆ. డాదిక్కగుట. 3. క. గ. భావించి.

ధనునకయి శకుని జూదం,బున మేదిని గెలిచె ధర్మ । పుత్త్రుం డోడెన్. 249

ఆ. దీన నేమితప్పు । కానకు నేఁగిన, యతఁడు సమయవ్రతి । నాక్రమించి
తండ్రి పాలు మాకుఁ । దగు నంచు నడియరి,తనము సేసి రాక । తప్పుగాక 250

క. విరటుఁడు ద్రుపదుఁడుఁ దోడుగ, బరవసమున నెత్తి విడిసి । బలిమిఁ నడిగినం
గురుపతియు వెఱచి యిచ్చునె, ధరలోఁ జక్కఁగ మిట్టికతగవులు గలవే. 251

వ. అనిన గాంగేయుండు గటకటంబడి కర్ణున కిట్లనియె. 252

ఉ. చిక్కనిపోటుమానిసి వికసీ వినువారలు నవ్వ నేమిగా
నెక్కుడుమాట లాడెద వహీనపరాక్రమశాలి యర్జునుం
డొక్కఁడ యార్వురన్ మనల । నుగ్రరణంబున గెల్చె నిన్న నేఁ
డిక్కడఁ బల్కులన్ గెలిచె । దీ వతనిన్ మనరాజుకోల్వునన్. 253

క. నరుఁ [1]డాలవెనుక వచ్చినఁ, గురురా జడుగంగ నీవు । గురుఁడును గృపుఁడున్
గురుసుతుఁడు వినఁగ వారల,చిరసమయము దెగుట యేను । జెప్పనె తెలియన్.

తే. అనిన ధృతరాష్ట్రుఁ డావగా । తనయు భక్తి
ననునయించి రాధేయునిఁ । గినిసి ప్రియము
దోఁపఁ డా నిట్టు లనియె నా । ద్రుపదమనుజ
పతిపురోహితుతోడ సంభ్రమము లేక. 255

ఉ. [2]మంచిగ నేను బంధులును । మంత్రిజనంబులుఁ బెద్దలున్ విచా
రించి సమస్తభూప్రజకుఁ । బ్రీతిగ బిడ్డలపాలి కిప్పు వు
త్తెంచెద సౌమ్య నొక్కరు మదీయమనోగతి వారిఁ గూడి వ
ర్తించుతెఱంగు గైకొనుట । దెల్లము కౌరవజాతి కెంతయున్. 256

తే. నీవు మున్నేఁగు మని యతనికి విభూష, ణాంబరమ్ములతోఁ దమ్ములంబుఁ బెట్టి
[3]వీడుకో లిచ్చిపుచ్చిన । విప్రవరుఁడు, పాండుజనపాలతనయులపాలి కరిగె. 257

వ. ఇట్లు సని వారలం గని యతండు సముచితసంభాషణంబులఁ దనపోయివచ్చిన
తెఱం గెఱింగించె నిట ధృతరాష్ట్రుండును బుత్త్రమిత్త్రవృద్ధామాత్యసహితం
బుగా నాస్థానాసీనుం డయి యుండి సంజయు రావించి యతని కిట్లనియె. 258

తే. పాండునరపాలసుతు లుపప్లావ్యమునకు
వచ్చి యున్నారు నీ వేఁగి । వాసుదేవ
సహితముగ వారిఁ గని తద్విషాద మేమి
భంగి మాను నమ్మయిఁ దగఁ । బలుక వలయు. 259

—:ధృతరాష్ట్రుఁడు సంజయుని బాండవులయొద్దకుఁ బంపుట.:—

క. మీయయ్య మీరు వనవా,సాయాసము నిస్తరించి । యభ్యుదయమునన్.

1. క. డాలమునకు. 2. గ. మంచిద నేము. 3. గ. వీడుకొలుపునఁ బుచ్చిన.

జూదముట విని మదిరాత్ముం, డై యిట పుత్తెంచె నన్ను § ననుమీఁ జెబదలన్.
వ. అని చెప్పి చుట్టల నున్నవారలతో ని ట్లనియె, 261
క. దుర్యోధనుండు కార్యా,కార్యజ్ఞుఁడు గామి నిట్టికలఁక గలిగెఁ గా
కార్యులు దృఢధైర్యులు రణ,ధుర్యులు నగుపాండుసుతులు § దోషాన్వితులే.
క. క్షీరోదకవృత్తి మనము, వారలునుం గలసి బ్రదుక § వలదే నెమ్మిం
వా రిడుమలఁ బడఁ దగిరెదు,వారే పితృభాగ మేలు § వారలు గారే. 263
ఆ. మనల నింక నమ్మ § రన్నృపాత్ము లన్యాయ,పరులు గర్వ లనుచుఁ § బాండుసుతులు
గూడి మనుట కియ్య § కొన నేర రైనను, ధర్మజుండు గలఁడు § దగవు నడప 264
వ. అని పలికి వెండియు. 265
మ. మన కీ కుండఁగ వచ్చునే మనము దుష్కర్మానంబు పాటించి యె
వ్వని కార్యంబులు వట్టి వారికిఁ దగం § బా లీక గర్వంబు లా
డిన నిక్కం బగునల్క నర్జునుఁడు గాండీవంబు మోపెట్టఁ గృ
ష్ణునిసారథ్యము నై జగత్త్రితయసంక్షోభంబు [1]గా కుండునే. 266
తే. అలఘుగదఁ బూంచికొని భీముఁ § డతిరయమునఁ
గురుకుమారులపైఁ దీవ్రకోప మొనఁగఁ
గవియు టాత్మ భావించినఁ § గంప మడరు
నిక్క మెవ్వరు మార్కొని § నిలుచువారు. 267
సీ. కవ లగ్రజన్ములకంటె నేమిటఁ గీడు, ద్రుపదుఁ డల్పుండె తత్సుతులు బాహు
గర్వసమగ్రులు § గారె విరాటుండు, నాతనితమ్ములు § నాత్మజులును
ననదులే సాత్యకి § యలఁతులఁ బోనెడు,వాఁడె వృష్ణికుమారవరు లనేకు
లట్టియోధులు పోర § నరవాయి [2]గొందురే, పాండ్యుండుఁ గేకయపతులు నాది
తే. యైనబంధులు మిత్త్రులు § నగ్గలికలఁ, గొఱఁతపడియెదువారె యందఱను గెల్వ
నోపినను రుద్రునకు నైన § నోర్వరాని,ధర్మపుత్త్రకోపమునకుఁ దలఁక వలదె.
వ. అని పలికి సంజయుదిక్కు మొగం బై యెల్లవారును విన ని ట్లనియె. 269
తే. నీవు ధర్మజుపాలికి § నెమ్మి నరుగు, మతఁడు పేరోలగం బున్న § యవసరమునఁ
గాన్పు మతనికి ననుజవర్గంబునకును, బంధులకు నింపు పుట్టంగఁ § బలుకుము చట.
క. నెయ్యము పాటించి కడుం, దియ్యము మెసఁగ నలుక తెల్లఁ § దీఱునటులుగాఁ
గయ్యము మనుతలఁపు లోనుగ, నయ్యమనందనుఁడు మానునట్టి తెఱఁగునన్.

—... సంజయుఁ డుపప్లావ్యంబున నున్న పాండవులయొద్దకు వచ్చుట ...—

వ. [3]శాంతిప్రకారంబునం గార్యంబు నడపి యొక్కటియై మనుట యొడఁగూర్చి రమ్మ
రథం బెక్కి పొమ్మని తగినతెఱంగున వీడ్కొలిపిన సంజయుండునుం జని యుపప్ల
వ్యంబు సొచ్చి మాధవుమందిరంబున కరిగి యభ్యంతరవినోదంబుల నరసహితుం

1. క. గ. జ. సంధిల్లదె. 2. జ. గొండ్రె యా పాం. 3. ఘ. శాంతిప్రకారంబు నడపి.

డై యున్నయన్నారాయణునకుం దనరాక యెఱింగించి పుచ్చి తగఁ బ్రవేశించి భయభక్తివినయసంభ్రమంబులు మెఱయ వారలం గాంచి యమ్మహాత్ము లిరువుర సంభావనంబులును సంభాషణంబులునుం బడసి సంప్రీతచేతస్కుండై మఱునాఁడు ధర్మతనయునొడ్డోలగం బున్నసమయంబు వేచి సముచితంబుగా నతనిం గని సాష్టాంగంబుగాఁ బ్రణమిల్లిన నతండుం బ్రియపూర్వకంబుగా నాదరించి సమీపంబున నునిచినం గొలిచి యుండి యతని కిట్లనియె. 272

తే. భాగ్యమున నిన్నుఁ గనుఁగొనఁ బడసి నాదు
చూడ్కి చరితార్థ మయ్యె నస్తోకపుణ్య
ధనుఁడు మీతండ్రి ధృతరాష్ట్రధరణినాథుఁ
డిందు మీయున్కి విని ప్రియ మెసక మెసఁగ. 273

క. అనుజులు నీవును ద్రోవది,యును బుత్త్రచయంబు నున్నయోగక్షేమం
బున తెఱఁ గారయఁ బుత్తెం,చె నితాంతస్నేహపూర్ణచేతోవృత్తిన్. 274

వ. అనిన సూతనందనునకు ధర్మనందనుం డిట్లనియె. 275

క. ఆరాజు మాదెసం గల,కారుణ్యముకతమునను సుఖంబున నిట్లు
న్నారము నినుఁ బుత్తెంచిన,గారవమున నాదుమది విశ్వాసముఁ బొందెన్. 276

క. అమ్మనుజేశ్వరునకు సే,మమ్మె పుత్త్రకులు సుఖులె మనుమలు సమ్మో
దమ్మునఁ బెరిఁగెదరే నగ, రమ్ముల భూములను శుభపరంపర గలదే. 277

సీ. ద్రోణుండుఁ గృపుఁడును ద్రోణసుతుండును, సుఖ మున్నవారె సుశ్లోకుఁ డైన
భీష్ముండు కుశలియే పెద్దతనంబిచ్చి, యాతనిఁ గౌరవు లనుసరించి
మెలఁగుదురే బ్రాహ్మణులకు మన్ననఁ గల్గి, యుండునే నేమర్థి నొనఁగినట్టి
వృత్తులు సెల్లునే [1]యొత్తొరు వొండుల, వలనఁ బుట్టదు గదా [2]కలఁకులందుఁ

తే. బుట్టినప్పుడు గాండీవిభుజబలంబు, దలఁతురా భీమసేనుగదావిహార
ముగ్గడింతురె కవలు మహోగ్రరిపుల, భూము లంతంత కొత్తుటఁ బాగడఁబడునె.

మ. ఒకనాఁడా తనుముందటం బలుమఱున్ హోరాటమై నేల యొ
త్తికొనంగా బవరంబులన్ గెలువఁగాఁ దెల్లంబుగాఁ జూచి పాం
డుకుమారాళి నుతింప కుండుదురె యాటోపంబునన్ ఘోషయా
త్రకు గంధర్వులు వచ్చినప్పటిచరిత్రం బాత్మలం బాయునే. 279

క. వినుము మనము మధ్యస్థుల, మని నర్జును నెదిరి సంజయా యిట్టి ము న్నె
వ్వనికిని మానముఁ బ్రాణం,బునుఁ దగఁ దక్కించుకొనఁగఁ బోలెనె చెపుమా.

క. దుర్యోధనునింటం దగు,కార్యమునకు ఖడ్గమునకుఁ గలవాఁడై చా
తుర్యంబు మెఱయుకర్ణుని,యార్యత్వము సెల్లు చున్నయదియే నెమ్మిన్. 281

1. గ. యొత్తుడు నొరువుల. 2. అ. కలఁకులందు.

వ. అనిన విని సంజయుండు సవినయంబుగా ని ట్లనుఁ గురురాజునొద్ద నవినీతులు నీతి మంతులు సత్త్వసంపన్నులు దురహంకారులు మఱియు [1]వివిధప్రకారులు నయి చెరసి యుండుదురు వా రొక ళ్లొకళ్ల మాటలం బోయెడువారు గారు కావున వారి నంత యనం బనిలేదు నావిన్నపంబు చిత్తగింపుము. 282

క. పొం దొందఁగఁ దలఁచితి నీ, విందుశిశిర మైనవిమలహృదయంబున వా
రందఱకును సేమం బిట, ముందఱ లేకున్న నేఁడు మొదలుగఁ గలుగున్. 283

క. ధృతరాష్ట్రభూపతికి వృద్ధతకతమునఁ జిత్త మొకవిధము గామి సుతో
ద్ధతి మాన్పఁడ నాఁడు మనః, క్షతి పిదపం బుట్టె నిపుడు శాంతుం డయ్యెన్.

తే. ఇట్టిచందంబు లెల్లను నీవు పుణ్య,చిత్తవృత్తి[2]మై సైఁచినఁ జెల్లివచ్చు
నీయజాతశత్రుత్వంబు నిఖిలలోక,విశ్రుతము గాదె ధర్మప్రవీణహృదయ.

చ. జగముల నెల్లెడన్ దురితసంతమసంబు జయింపఁ గోరి పా
ల్పుగఁ బరమేష్ఠి నిల్పిన వెలుంగు మహీసురు లట్టివారికిం
దగవు ఘటింప సత్పురుషదత్తము లై చనుజీవనంబు లెం
తగుమతు లైన మాన్తురె పదంపడి యాయువు శ్రీయు నొల్లరే. 286

ఉ. ఒక్కొకచోఁ గడంగి ప్రతియోధులు మార్కొనునప్పు డాత్మలన్
నెక్కొని మోములం బొడముక్రొవ్వగతోడ జనంబు [3]లిట్టియం
దక్కట భీముఁ డైనను నర్జునుఁ డైనను మాద్రిపుత్త్రులుం
దొక్కరుఁ డైన నీపగల నొక్కడఁగింపరె [4]యొక్కవ్రేల్మిడిన్. 287

క. వారొక యాగ్రహవృత్తిం, గూరియు ధర్మంబు సెడుటకుం జాలరు దు
ర్వారబలు లయ్యుఁ బొంకుకు,మారులు శాంతాత్ము లందుఱు మనుజాధీశా.

క. నలువురు తమ్ములు భవదా,ప్తులుఁ గృష్ణుఁడు వినుచు నుండ భూవర నీ కేఁ
గొలువునను విన్నవింపం, బలుకులు గల వవధరింపు పరిపాటిమెయిన్. 289

చ. అనవుడు వీరె తమ్ములును నాప్తులుఁ గృష్ణుఁడు [5]వీరె తక్కుఁ గొ
ల్వునఁ గలయట్టిసర్వజనులున్ వినుచుండెద రయ్య నిన్ను నే
మను మని పంచెఁ జెప్పు మది యంతయు నేర్పడ నన్న ధర్మనం
దను గరువంపుఁబల్కులవిధంబునకున్ మదిలోన నుల్కుచున్. 290

ఆ. సంజయుండు కృష్ణు సద్భక్తి నీక్షించి, పవనపుత్త్రుఁ బార్థుఁ గవల ద్రుపద
తనయ సవినయముననుఁగొని ప్రీతిఁ బాం,చాలు మత్స్యధరణిపాలుఁ జూచి

వ. సావధానుల రై వినుం డని పలికి యుధిష్ఠిరుదెసకు మోడ్పుఁ గేలు నిగిడించి యిట్లనియె. 292

ఉ. శాంతతఁ బొందె కార్యముదెసన్ ధృతరాష్ట్రమహీశుఁ డాత్మ న

---

1. గ. వివిధప్రకారంబుల చెరసి. 2. క. సైరించిన. 3. క. గ. లిట్టిచో. 4. గ. చూడనెల్లెడన్; జ. యందు నెల్లెడన్. 5. క. ఏఁడె.

త్యంతము దేఱి నన్నిటన్ ప్రియంబునఁ బంచెదునప్డు నాకుఁ దే
రెంతయు వేడ్కఁ దాన వెర ర వేర్పడఁ జెప్పుచుఁ బన్నఁ బంచె ని
ట్లింత ఘటించెఁ బొందు [1]మన ర మీపదనం దెలి వొందఁగాఁ దగున్. 293

క. చులుకనికార్యము సేయం, దలఁచుట మీయట్టిసర్వధర్మజ్ఞులు శాం
తులు నన బ్రసిద్ధు లగుపెద్దలకుం దగ వగునె యెవ్వియర్థంబునఁ జూడన్. 294

ఆ. మదుఁగుఁజీరయందు ర మసి దాఁకినట్లు మీ,సత్కులమునఁ గల్మషంబు కౌర
వేంద్రుకతనఁ బొందె ర నింతయుఁ బాపంగ, నీవ నేర్తు [2]కార్యనిపుణహృదయ.

చ. అఖిలజనక్షయం బయి జయాపజయంబులు రెంటనుం దుదిన్
సుఖములు గానియాపనికిఁ ర జొత్తురె యుత్తము లట్లుఁగాక యా
నిఖలసుఖంబు లేమిటికి ర నీ వని వృద్ధజనంబు బాలురన్
సఖులను బంధులన్ గురులఁ ర జంపితయేని దయాపయోనిధీ. 296

ఉ. పెట్టనికోట నీకు వారి ర భీముఁడు నర్జునుఁడున్ రణంబునం
దొట్టినమంట లాకొలఁదియోధుల సాత్యకియున్ విరాటుఁడుం
జుట్టపుమేరు వుగ్ర[3]రణశోభితుఁ డీద్రుపదుండు నిన్ను ని
ట్టట్టన వచ్చునే సురల ర కైనను నొల్లవు గాక చివ్వకున్. 297

వ. మఱియు నక్కడ. 298

ఉ. ద్రోణుఁడు భీష్ముఁడుం గృపుఁడు ర ద్రోణసుతుండును గర్ణశల్యులుం
బ్రాణము లాసుయోధనుని ర పాలివ యండ్రు నిజానుజన్ముల
క్షీణపరాక్రముల్ సుతు లజేయులు బాహ్లికసోమదత్తు లా
స్థాణున కైన నోడరు నశంబె జయింపఁగ వారి నేరికిన్, 299

ఆ. అధిప యిట్టిమీకు ర నన్యోన్యకలహంబు నాకుఁ జూడ మే లనంగ రాదు
రెండుపక్షములకుఁ ర బ్రియము హితంబును, నాత్మఁ గోరువారి ర నడిగిచూడు.

వ. అని పలికి సూతనందనుండు గొలువు గలయుం గనుంగొని. 301

ఉ. మ్రొక్కెద వాసుదేవునకు ర మోడ్చెదఁ జేతులు సవ్యసాచికిం
దక్కటిమిత్రబాంధవహితప్రియమంత్రివయస్యకోటికిన్
స్రుక్కుచు విన్నవించెద నసూయలు దక్కి యనుజ్ఞ సేయుఁడీ
యిక్కరుణాకరు శరణ ర మే నిదె వేఁడెదఁ గ్రోధశాంతికిన్. 302

వ. అనుచుం బ్రణామపూర్వకంబుగాఁ బాండవాగ్రజువదనంబునం జూడ్కి నిలిపి
దేవా యుపశమించుట లెస్స యిమ్మెయికిం గురుపితామహుండును సంతసిల్లు
నాతని కనుమతం బయిన తెఱంగు సర్వలోకసమ్మతం బగు నన విని ధర్మనంద
నుం డిట్లనియె. 303

ఉ. నెయ్యము దప్ప నొం డొకటి ర నీచెవి సోఁకనె నాదుపల్కులం

1. గ. చ. మన మీపలనం; జ. మన కీపదనం. 2. ఘ. ధర్మ. 3. క. సుశ.

దిమ్మేడ సంజయా యనికి § నిమ్మెయి నల్కెదు నీవు మాకుఁ దాఁ
గయ్యెము దక్కి మన్కి తగు§కార్యము గాదొకొ పోరితంబు లే
కయ్యెడునర్థసిద్ధి వెడఁ § గైనను నొల్లక యెంపు సేయునే. 304

క. జనులకు నెల్లను బథ్యము, లనఁగా ధర్మానుగతము § లగు ననఁ బొగడం
జనుపనులు సేయుభీమా,ర్జునులే దుష్కర్మమునకు § రోయనివారల్. 305

క. మది సుఖము గోరి దుఃఖం, బొదవం గలకార్యములకు § నుత్సాహము సే
యుదు రొప్పనితృష్ణం బడి, చదు రేమియు లేనియట్టి§జను లాతురులై. 306

ఆ. యోగ్యతృష్ణదారు § లుచితంపుఁ[1]గొలఁదిమై, నడచినట్టివారు § బెడిదములకు
సంత సొత్తు రెట్లు § సంతాపకారుల, కాక పెనఁకువలు సు§ఖంబు లగునె. 307

వ. భోగంబులు వలదా యని తలంతుమేని. 308

తే. వస్త్రమాల్యానులేపనా§వసరములును,జతురతూర్యత్రయంబుల§సమయములును
నేము వెలిగాఁగ మాతండ్రి§కించునెట్లు,పుత్త్రులన వట్టి మమ్మేల§పోవఁద్రోచు.

వ. అయినను నొకమాట సెప్పెద సమచిత్తుఁడ వై విను మని యిట్లనియె. 310

క. తానైన నపుడు వక్రుం, డై నీతిపథంబు విడిచె § నక్కట పతి మ
మ్మైనను జక్కని తెరువునఁ, బూని నడపుఁ డనుచు నిపుడు § బుద్ధులు సెప్పెన్.

క. ఎదిరిం దమయట్టుల కా, మదిఁ దలఁచినఁ బొసఁగుఁగాక § మాకుం [2]గుడు మిం
డిదె మీరు ప్రక్కఁ గొనుఁ డని, చదు రడిచిన మనసుపొందు § చక్కంబడునే.

వ. అని చూపి చెప్పి వెండియు. 313

ఉ. సంపద దక్కి యుండఁగ న§శక్తులనం జనుమమ్ముఁ బిల్చి పూ
జింపఁగ నంతబేలె పతి § సెప్పెదువారలబుద్ధి నాఁడ మ
న్నింపఁడ యింక నేల యగు § నీ వడియాసల వచ్చి రిత్త గా
రింపక మాను మాతనిచ§రిత్రము నీకును మాకు వింతయే. 314

క. తగుమాట లాంబికేయుం, డగు నని కైకొనునె మొన్నఁ § డైనను గొడుకుల్
మగఁటిమి గలఁ డనియెడు[3]న,మ్మిగఁ జూచుచునుండు విషము § మ్రింగెనయేనిన్.

క. జూదపుసిరి యాసపడం, గా దని విదురుండు సెప్పఁ§గా నప్పుడు క
ర్ణాదులపలుకులు విని పతి, యాదరణము సేయ కున్న § [4]నంతన తీఱున్. 316

క. ధృతరాష్ట్రుం డిటమీఁదను, సుతులును శకునియును సూత§సుతుఁడును దను నే
గతి నడిపించిరి వారల,మతమ యనుష్ఠించుఁగాక § మరలం బడునే. 317

క. కార్యము తెఱఁగిట్టిది నీ, వార్యచరితమునకుఁ జొచ్చి § యాడెదు నీ కా
దుర్యోధనునవినయ మని,వార్యం బని యెఱుఁగరామి § వలనో వెడఁగో. 318

క. చక్రధరు లెక్కగొనఁడు ప, రాక్రమనిధి యర్జునునకు § రాధేయుభుజా

1. గ. బోఁడిమై. 2. క. గుడమిం. 3. జ. నెమ్మిగ. 4. ఘ. యంతన తీఱదా.

విక్రమ మెదురుగఁ గొని నిర్వక్రముఁ జేసికొను వాఁడు ✽ రాజ్యం బెల్లన్. 320
వ. అని పలికి వెడవెడ యలుక వొడమిన మఱియు ని ట్లనియె.
శా. చాపాచార్యుఁడు భీష్ముఁడుం గృపుఁడు నశ్వత్థామయుం గర్ణుఁడున్
భూపశ్రేష్ఠుఁడుఁ [1]దారు ము న్నెఱుఁగరే ✽ [2]పో రెట్లుఁ గయ్యంబు లా
శాపాశంబులు చుట్ట లా వెఱఁగియుం ✽ జా వేఁడి మార్కొందు రిం
తే పో తమ్ముఁ గపిధ్వజప్రభల యంధీభూతులం జేయవే. 321
క. మును మమ్ముఁ బొగడి పదపడి, యని వారల గెలువ నరిది ✽ యని పొత్తుగఁ జె
ప్పినమాటకు నే నొడఁబడ, విను సంజయ పక్షపాతవృత్తి విడువుమీ. 322
స్రగ్ధర. గాండీవజ్యారవం బుత్కటమయి పెలుచం ✽ గ్రమ్మినన్ భీమబాహా
దండం బేపారి శుంభద్గద జడియుచు రౌద్రంబుగాఁ దోఁచినన్ వే
దండద్వంద్వంబుమాడ్కిం ✽ దఱిమి కవలు మార్కొద్దతిం దాఁకినం జా
కుండం బోకుండఁ గౌరవ్యులకు వశమె బి ✽ ట్టుల్కి మూర్ఛిల్ల కుండన్. 323
వ. కావున. 324
చ. రణమున వారలన్ గెలువ ✽ రాదనుపల్కు ల టుండ నిమ్ము స
ద్గుణుఁడవు నీవు వచ్చితి ప్రకోపశమంబుగఁ బల్కి తింక సై
రణ దగఁ జేయువారము పరాభవ మొందియు మున్ను వారి దు
ర్గుణములు సైచు టీవు నొకకొంత యెఱుంగుదు వింత యేటికిన్. 325
ఉ. ఇంకను నట్ల కాఁ దలఁపు ✽ మే మొకకీడునకుం దొడంగ మా
శంకలు దక్కు మయ్యును విచారము గల్గెనయేని బాంధవం
బంకుర మొత్త మావలన ✽ నక్కటికం బొలయంగ మమ్ము నే
వంకకుఁ బోవనీక గరువంబు జగంబు ప్రశంస సేయఁగన్. 326
క. రం డని పిలువఁ బనిచి పా, లిం డని కొడుకులకుఁ జెప్పి ✽ యింద్రప్రస్థం
బొం డెను వే ఱొక పట్టణ, మొం డెను మా కిచ్చి యనుచు ✽ టుచితము కాదే.
ఉ. నావిని సంజయుండు నరనాథున కి ట్లను నెట్టితప్పులుం
బోవఁగఁ ద్రోచి తాలిమియు ✽ పూనుదు గావున నన్నిమాట లి
ట్లీవు వినంగ నాడియును ✽ నేఁ దనివోవక విన్నవించెదన్
నీవిభవం బహింసయు ననింద్యచరిత్రము కాక [3]యన్యమే. 328
క. పా లీక కౌరవులు దుశ్శీలతఁ జెడఁ దలఁచిరేనిఁ ✽ జెప్పెద రుధిరా
భీలాన్నంబునకంటెను, మే లగు భిక్షాన్నమైన ✽ మానడవడికిన్. 329
వ. అది యె ట్లం టేని. 330
సీ. రాజసూయమహాధ్వరం బట్లు నడిపి స, ద్విజులకు సురలకుం ✽ దృప్తిఁ జేసి
శాంతియు దాంతియు ✽ సకలలోకంబులఁ, బొగడొంద బ్రదికినపుణ్యమూర్తి

1. గ. దాను ము న్నెఱుఁగఁడే. 2. క. పో టట్లు; గ. పొఁ గెట్లు. 3. ఘ. యన్యమే.

విట్టిసీచరితం[1]బు ǂ హింసాకళంకిత, మగు నెంత యొప్పదు ǂ నదియుఁ గాక
దుర్ణయవృత్తి దుర్ద్యూతంబు పుట్టించి, యంతలు సేసిన ǂ యట్టివారి
తే. నేల గర్వంబు సెల్లంగ నిచ్చి జగము, చేతఁ [2]దిట్టులు వడునట్లు ǂ సేసి పోయి
తేల యడవుల నిమ్మెయి ǂ నిడుమ గుడిచి, తేల తాల్మియ ధనముగా ǂ నింతవడితి.

క. తుదిఁ బోయి క్రూరకర్మా,న్వద మగు తెఱఁగు[3]నకుఁ జొచ్చి ǂ బంధుల గురులన్
వెదకి వధియించు సౌఖ్యం, బది యేటికి నార్యనింద్య ǂ మస్థిర మరయన్. 332

తే. అబ్బులకు మ్రింగఁ జేఁ దైన్యహాలహలము
భంగిఁ బొంగెడు కోపంబు ǂ మ్రింగికొనఁగ
నీలగళు నెన్ని [4]నిన్నెన్నఁ ǂ బోలు నట్టి
నీవు సాలినఁ గా కేల ǂ నెగడుఁ బేరు. 333

చ. అనవుడుఁ బాండురాజతనయాగ్రణి సంజయు మోముఁ జూచి యి
ట్లను నది యెల్ల నీపలికినట్టిద ధర్మువు లట్ల యుండి పో
ధను లరయంగ వచ్చిన యధర్మము లై చెడుఁ గొన్ని ధర్మ వ
ర్తనములు గాక తోఁచి తుది ǂ ధర్మము లై చనుఁ గొన్ని[5] కర్మముల్. 334

వ. కావున నన్ను దూఱఁ దలంచితేని నాచేయునది ధర్మం బధర్మం బని నిరూపించి మఱి దూఱుము కోపంబు నివారింపం దగు నహింసయ యుత్తమధర్మం బగు నట్లయినను వంశదూషకులును లోకకంటకులును నగుపాపాత్ముల నిర్మూలం బుగాఁ జెఱుచుట ధర్మం బని పెద్దలచేత విందు మది యట్లుండె సంగ్రామంబు రాజులకు ధర్మం బవుం గాదని నీవ చెప్ప మట్లుంగాక [6]యిది కర్తవ్యం బిది యకర్తవ్యం బని మనల శాసింప వాసుదేవుండు గలండు మన కీవితర్కం బేటికి నితండు ధర్మాధర్మవిదులకు గురుండు కార్యాకార్యనిరూపకులకు శిక్షకుం డుచితానుచితజ్ఞులకుఁ బ్రదర్శకుం డితనిపంపున నం గాదె యదు భోజాంధక వృష్ణి సృంజయ కేకయ ప్రభృతిభూపతిప్రకరంబు ప్రశస్తపథంబునం బ్రవర్తిల్లుచున్నయది విశేషించి మాకు నితనిబుద్ధియ సమస్తపురుషార్థమ్ములకు మూలం బగుట నితనివచనం బవశ్యంబు నలంఘనీయం బనిన విని జనార్దనుండు సంజయున కిట్లనియె. 335

ఉ. పాండుతనూజకోటికి సుపథం బెడఁ గోరుదు నెప్డు నాంబికే
యుండును బుత్రపౌత్రమహిమోజ్జ్వలుఁ డక్కట చేటు మేలె యం
చుండును [7]నట్లు గాన తెలి ǂ యొంది యతం డిట వీరిఁ [8]దేర్పఁగా
నిండుమనంబుతోఁ బనిచె ǂ నిన్నని దీనికిఁ బ్రీతిఁ బొందితిన్. 336

ఆ. నీవు నుచితవృత్తి ǂ నెయ్యంబు ధర్మంబు, వినయ మొప్పఁ దెలిపి ǂ వీరు శాంతిఁ

---

1. జ. బహింసా...యొప్పదు. 2. గ. బుద్ధివ్వంగఁ బడునట్లు. 3. జ. నఁ జరించి. 4. క. గ. యెన్నంగఁ. 5. గ. కర్మవుల్. 6. జ. కర్తవ్యం బిది యని మనల. 7. చ. గ. జ. నట్లుఁ గాక. 8. జ. దీర్పఁగా.

బొందునట్టిభంగి పొసఁగఁ బల్కుటలయును, [1]నాకు సమ్మదం బొనర్చె నిపుడు.
ఆ. అనఘ యిట్టు లంతయును దలఁపం గడు, నెనసినట్టు లుండునని వింటె
పాండవాగ్రజన్ముపలుకులచందంబు, సూడ సంధి లేనిచొప్పు దోఁచె. 338
క. అది యట్టిద సంధానము, దుది నెమ్మియిఁ [2]గల్గు నెట్లు దుర్యోధనుఁ డు
న్మదుఁడు ధృతరాష్ట్రభూవిభు,హృదయంబు తెఱంగుగొంతయుమెఱుఁగుదుమెకదా.
క. ఆరాజు సేయునెయ్యము, గారామును జెప్పి దీవు గడుఁదీపులు గా
వీరు దమపాలు వడయక, నేరిమిమాటలన [3]తేఱ నేర్తురె చెపుమా. 340
ఉ. వీరలు పెద్ద ద్రవ్వ కొక వెంట నొడంబడి తేఱి శాంతులై
కౌరవకోటిఁ గూడి మనఁగా మదిఁ గోరుట పెంపుఁ దాల్మియుం
[4]గారుణికత్వముం దగవు గాదె జగంబున [4]పాడిఁ దండ్రిపా
లీ రని తెంపు సేసి పయి నెత్తిన నెత్తురిగాక ద్రోహమే. 341
క. విను మవమానము వడియు, ట్లునికిఁ బడయుపొగడుకంటె నుజ్జ్వలులై మా
ర్కొనిన నది లెస్స యెట్లయి,నను వీరికిఁ బోటు మేలు నాకుం జూడన్. 342
వ. సంగ్రామంబు రాజులకు ధర్మం బవ్వుం గాదని నీవ చెప్పు మని యుధిష్ఠిరుండు ని న్నడిగెఁ గదా ద్విజాతులకు యజనయాజనాదికర్మకరణవిభాగంబు ధర్మశాస్త్రాచార్యులు విధించునప్పుడు రాజు లిచ్చువారు గాని వేఁడుకొనువారు గా రని చెప్పుట సకలలోకప్రసిద్ధంబు సర్వవర్ణాశ్రమధర్మపరిపాలనంబు సేయునట్టిరాజులు దార నిజధర్మంబు వదలుదురా యదియునుం గాక పాడితోడియార్జనంబునం దమకుఁ గల కలిమి యనుభవించుచు సత్పథంబున నడచు చుండఁ ద మ్మొర్రు లన్యాయంబు సేసినయప్పటికిం గదా యాశస్త్ర[5]ధర్మంబు లింద్రాదు లగు పెద్దలు గావించిరి నీ చెప్పెడిధర్మంబులు కౌరవులకుం జెప్ప వలవదా వారలు గదా మీఁ దెఱుంగక కొఱఁతనుఱుకు లై చెడుతెరువునం బోయెడువా రని పలికి మఱియు ని ట్లనియె. 343
క. నెట్టన సభలో [6]నేవుర,కట్టెదుర నరాతిజనము గాఁ గౌంతేయు వా
రెట్టితులువలో ద్రౌపది, నట్టులు పఱిచెడిది జూడ మాడరె యెందున్. 344
వ. అనవుడు సంజయుండు దేవా నీచిత్తంబున నిడి దీని నింత గొనియాడినఁ గర్జం బొడఁగూడునే యనిన వాసుదేవుం డి ట్లనియె. 345
ఉ. అత్తఱి భీష్మముఖ్యు లగునచ్చటివృద్ధజనంబు లెల్ల నో
రెత్తక యూరకుండిరి మహీశ్వరుచిత్త మెఱుంగకున్కిఁ దా
నొత్తి కుమారులం గినియ నోపఁడ యక్కట మూన్పఁ గన్న నా
చిత్తము గాదు లోకములచిత్తము లెల్లను సంతసింపవే. 346

1. క. చ. దగఁగ నాకు సమ్మోదం బొనర్చె. 2. క. గ. గల్గఁజేర్చు. 3. క. గ. దీర.
4. గ. పాటి; చ. యందు. 5. కర్మంబులు. 6. జ. నేవుర.

ఉ. తిట్టులఁ బోయి యక్కొలువు తేఁకువవారలలోని కింతిఁ దా
నట్టుల దుస్ససేనుఁ డదయాకృతి ముందల వట్టి యీడ్వఁగా
నెట్టు సహించె మాఘ సతి యేడ్పు పెలుంగున కెట్టు లోర్చె నీ
పట్టున సేమ మారయఁగఁ బంచుట కెట్టులు నేర్చెఁ గ్రమ్మఱన్. 347

చ. ఇది దగ దంచు నడ్డపడునంతకు నేరక సభ్యు లందఱుం
మది మఱఁగొన్నయట్టియెడ మానినికిం దనుఁ దాన కాచికో
లాదవిన దానఁ జేసి సభ నొచ్చెము దక్కెనఁ బాండునందనుల్
బ్రదికిరి గాక యయ్యెడరు రాచకొమారుల కోర్చునట్టిదే. 348

వ. సంజయా వినవే యప్పుడు సభాసదులకుం గర్ణశూలంబు లగునట్లుగాఁ గర్ణుండు.

క. లే రిచట మగలు నీకును, వీరలు జూదమున నోడి విడిచిరి నిన్నుం
వారిజలోచన నీపైఁ, గూరిమి గలమగని వెదకికొను మొఖు ననఁడే. 350

క. నరునకు నది వాఙ్మయ మగు,శర మై హృదయంబు నాటి చలియింపక దు
ర్భరవేదనఁ జేయంగాఁ, జిరకాలము తచ్చికిత్స చేసెనె చెపుమా. 351

వ. మఱియు దుశ్శాసనుండు వీర లందఱును గొడ్డు వోయినవారలు పౌరుషంబు గల మానిసి యిం దెవ్వం డనియె నతనిచెప్పినట్ల పెద్దగాలంబేని వీరల గొడ్డు వోఖురి గాక వీరిదెస వారికి నేమి ఫలించె వెండియుఁ దత్సమయంబునఁ బుట్టిన మాట లుగ్గడించునట్టివి గా వీసంధికార్యం బత్యంతదుర్ఘటంబు దీని ఘటి యింపంజేయుట యశక్యం బని తలంచెద నయినను. 352

సీ. పాండవేయులఁ దగఁ బాధించి యందుల, కక్కట యేనైన నడుగుడెంచి
కౌరవులకు బుద్ధిగాఁ జెప్పి రాజ్యంబు, పాలుసేసిన మృత్యుపాశములకుఁ
దప్పరే వారలు దగవును నేర్పును, నామీఁద నిలుచుట నాకుఁ గీడె
నన్ను మన్నింతు రన్యాయంబు సొరనినా,మాటకుఁ దారొడఁబాటు లేక

తే. యుందురే [1] కేరడము లాడు చుందు రేనిఁ
గవియుపాండవబాణాగ్ని గాదు సువ్వె
తమ్ముఁ దమలోభ మనుచిచ్చు దరికొనంగఁ
దెగినవా రయి పోదు రింతియ తలంప. 353

వ. అని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 354

ఆ. రోషమయమహాతరువు సుయోధనుఁ డురు, స్కంధ మందులోనఁ గర్ణుఁ డలరుఁ
గొమ్మ సౌబలుండు కుసుమఫలంబు దు, శ్శాసనుండు మూలశక్తి తంత్రి.

ఆ. ధర్మజుండు ధర్మతరు వర్జునుండు ఘన,స్కంధ మనిలసుతుఁడు శాఖ కవలు
పుష్పఫలము లేను భూసురులును వేద,ములుఁ దదీయ మైనమూలచయము.

క. ఈరెంటియందు నరసి య,నారం బిది గాఢసారసహితం బిది నా

1. క. కోపడేము; గ. గారడము.

నేర వలయు నదియును గా, కేరూపం బయ్యె [1]నేని । నీ సేమిటికిన్. 357

మ. ధృతరాష్ట్రుండును బుత్త్రులుం వనము కుంతీనందనుల్ సింహముల్
మతి నూహింప నసింహ మైన వనముం । మర్దింతు రెందుం వనా
వృతవృత్తంబులు గానిసింహములకుం । వేగంబ చే టొందుం గా
న తగం బొందుట కార్య మీయుభయము । న్సంతుష్టిమై నున్కికిన్. 358

క. పరిచారకు లై యుండుదు, రరివర్గవ్యతికరమున । కగుదురు వీరిం
సరిఁ దనకొడుకులు మెలఁగిన, తెరువున మెలఁగింప వలదె । ధృతరాష్ట్రునకున్.

క. ఏ నీపనికై వచ్చితిఁ, దా నొప్పఁ దలంచె నొండేఁ । దప్పం దలఁచెం
దానన నెగడెద మే మ,న్మానవనాథునకుఁ జెప్పు । మామత మెల్లన్. 360

వ. అనిన విని సంజయుండు ధర్మతనయుం గనుంగొని యట్లయినను గడు లెస్స
గదా దేవా నావచ్చినకార్యంబు సఫలం బయ్యెఁ బనిపినిమెద నని వాసుదేవునకు
నట్లు విన్నవించి భీమార్జుననకులసహదేవసాత్యకిద్రుపదవిరాటుల నీక్షించి మీ
యందఱచేత ననుజ్ఞాతుండన కదా పోయివచ్చెద నాయాడినమాటలయం దేమి
యుం దగనియట్టివి లేవుగదా యనుటయుఁ బాండవాగ్రజుం డతని కిట్లనియె

ఆ. పోయివత్తుగాక । యీయున్నయందఱు, విన్నఁగ నాడితీవు । విశదభంగి
నొక్కమాట యైన । నుచితంబు గానిది, గలదె యి ట్లనంగ । వలయు నెట్లు.

క. ఎదు రున్నరూపు వలుకఁగఁ, దుదిఁ గటకటఁబడవు నీవు । దుర్ణయమును బె
ట్టిదమును బెండును నగుపలు, కొదవదు నీనాలుకకు నయోన్నత యెపుడున్.

క. నీ వొండె విదురుఁ డొండెను, గావలయుంగాక యిట్టికార్యంబులకుం
రా వేఱ కలరె తగువా, రీవినయము నేర్పు గలదె । యితరుల కెందుం. 364

చ. అరిగినయప్డు పెద్ద లగునందలివిప్రుల నెల్లఁ గాంచి యా
దరమున వారిసేమ మచితంబుగ నారసి వెండి కాన్పు మీ
గురునిఁ బితామహుం గృపునిఁ । గూర్తురు వారలు నాకు నానమ
స్కరణము గాఁగ వారి కధికప్రియభక్తి నమస్కరింపుమీ. 365

సీ. మాతండ్రిఁ గని యేనుగ్రీతి మ్రొక్కుట గాఁగ, దండప్రణామంబు దగ నొనర్పు
దుర్వృత్తిఁ బొరయునా దుర్యోధనుని సేమ, మడిగితి నని చెప్పు । మతనితమ్ముఁ
డగుటకుఁ దగియెడునాదుస్ససేనుని, కుశల మారయుము దక్కున్గుమార
వర్గంబు నెల్లను । వనితాజనంబుల, నుచితంపుమై సుఖ । మున్కి యడుగు

ఆ. విదురు శల్యుఁ గాంచి । వినయంబు, దోఁపంగ, నాడు ద్రోణతనయునకు సేర్చి
కొంటి ననుము బాహ్లికునిసోమదత్తుభూ,రిశ్రవసునిఁ దలఁచి ప్రియము నెఱుపు.

వ. మఱియు వంశవంతులు వయోవృద్ధులు నగుభూపతులను గృతవర్మను గర్ణశకుని
సైంధవప్రభృతులను దక్కటిరాజలోకంబును గయ్యంబునకుఁ దోడువచ్చిన

1. ఱ. సెమి యీ.

సకలదేశాధీశులనుం గని యొవ్వరితోడ నెవ్విధంబునం బలుకం దగు ప్రణామ వినయబాంధవమైత్రీవాత్సల్యంబులకు నయ్యైప్రకారంబుల మద్వచనంబులుగాఁ బలికి యుచితంబుమెయి నుపచరింపుము,

క. దాసీదాసజనములకు, దాసీనము గాక యుండఁ దడయక మే మి
త్త్రాసంగ మొంది శత్త్రుని,రాసం బానరించి తమ్ము నరసెద ననుమీ. 368

క. పోయినమొగిమున నచ్చటఁ, జేయుతెఱం గెల్ల నీకుఁ జెప్పితిఁ బిదపన్
మాయయ్య పెద్దకొలువున, వా రొడక యిట్టనంగవలయుం జుమ్మీ. 369

చ. అనఘ భవద్బలంబునన యాపద యించుక లేక పాండునం
దనులు నిజాప్తబంధుసహితంబు సుఖస్థితి నున్నవారు త
జ్జనకునిరాజ్యపీఠమున సమ్మద మొందఁగ నిల్పి శైశవం
బునన ప్రభుత్వ మిచ్చి తగఁ బ్రోచితి వారల విస్రుతంబుగన్. 370

ఉ. ఇప్పు డుపేక్షసేసి కృప యేమియు లేక విహీనవృత్తి వా
రొప్పమిఁ బొందఁ జూచు టిది యొప్పునె యింతట సంతసింప రా
దెవ్వఁడు నంత కంత నట యొక్కఁడు గోరినఁ జాల కుండకే
యెప్పుడె కూడి మన్కి మన కొప్పనివారలయుక్కు దక్కఁగన్. 371

వ. అని తదవసరంబునం బితామహుతో ని ట్లనుము. 372

చ. అడఁగఁగ నీక శంతనునిశ్రీయన్వయముం గలిగించి తీవ యి
ప్పుడు దగ నీమతంబునన పౌం దొడఁగూడఁగఁ జేర్చి పౌత్త్రులన్
సడికి నధర్మవృత్తికిని జావునకుం దొలఁగించి మన్చినం
బుడమిజనంబు రాజులును భూసురులున్ నినుఁ బ్రస్తుతింపరే. 373

వ. అని పలికి యెండియు. 374

క. ఇంతలు వుట్టినచోటను, శంతనునందన యహీనశాంతిపరుం డై
శాంతేయా గ్రజుఁ డాలము,పొంతం బో నొల్లఁ డనుము బుధు లియ్యకొనన్.

సీ. ఆసమయంబున నచ్చటివా రెల్ల, వినునట్లుగా సుయోధనునితోడ
బాహుబలాఢ్యుల బలవిహీనుల క్రియ, వెడలంగ నడిచినసెజ్జలనము
నత్యంతచిరకాల మడవులఁ గొండల, బాధలఁ బెట్టినపరుసఁదనము
సభలోన నట్లు పాంచాలరాజాత్మజ, తల పట్టి యీడ్చినతులువతనము

తే. ధర్మపుత్త్రుండు సైరించెఁదథ్యమీవు,కురుకుమారుల నని బ్రింగికొనకమొరుల
సొమ్ముసకు నాసపడఁ దగదిమ్ము నారి, పాలు వారలతోఁ గూడి బ్రదుకు మనుము.

వ. ఏము కలహం బొల్లక పొందు గోరుట తనకు మేలు దనమునంబున దరికొను తృష్ణానలం బార్ప నొరు లక్ష్యంబు సారమింజేసి యేన బుద్ధి సెప్ప వలసెఁ దన యొద్దం గలయోధవీరు లెవ్వ్యెడల లేమి యెల్లం బయినను మారుఁ దేదొను ధర్మంబు గల దదియునుం గాక యఖిలలోకసేవితుం డై నకుఘుండు పెనుఁబ్రావు

గావునఁ దమకు మమ్ము గెలువం గోలఁది గా దది య ట్లుండె నేను భీమసేనాదులకుర దమకుం బెద్దవాఁడ నగుట వీరును దారును మదీయప్రార్థనాభంగంబు సేయక నా దగుశాంతియు దాంతియుఁ జెల్లించి న న్నలజడిఁ బెట్టక పోరితం బుడిగి తమతమధనంబులు గుడిచి సుఖం బుండుట మనపెద్దలకుం దక్కటిబుద్ధిమంతులకును సంతోషం బగుఁ బెద్ద యీ నోపఁ డమ్మెనేనిఁ గుశస్థలంబును వృకస్థలంబును వానంతియు వారణావతంబును జాలుఁ గాదేని మఱియు నెండేనియు నొక్కటి యగునట్లుగాఁ దనతోడఁబుట్టువు లేవురకు నిలువ తావు లయిదిచ్చిన సర్వశాంతి యగు న ట్లయిన నిందలియందఱి బంధుమిత్త్రసహాయజనంబులు గలసి నవ్వుచుం దెగడుచు నునికి మనమనంబులకుఁ బ్రియంబు సేయుఁ గురుపాంచాలయాదవమాత్స్యులు పరస్పర ప్రీతిసంపాదకత్వసంపన్నులై బ్రదుకుట నాకుం గోర్కి యింతయు నమ్మహాపురుషునకుం దెలియం జెప్పు మనిన విని దేవా నీయానతిచ్చినమార్గం బంతయు నడపెద మీతండ్రి నీకును దమ్ములకును వాసుదేవునకు నెట్లు ప్రియం బట్లు సేయువాఁడ కాక యనుచుం బ్రణామంబుఁ జేసిన సంజయునకు ధనంజయుం డి ట్లనియె. 377

క. బాలసఖుండవు నాకును, నీలెస్సఁదనంబు నేము నీతి విడిచి దు
ర్శీలుర మగుటయు శైశవ,లీల మొదలు గాఁగ మును దెలియదే నీకున్. 378

మ. బలమత్తాకృతి యైనభీముఁ డనుశుంభత్కుంభిసంరంభముల్
నిలిపెన్ నాఁడును నంకుశం బయి తుదిన్ నేఁడుం దదుద్రేకముల్
మలుఁగం జేయ నజాతశత్రునికృపాసామగ్ర్యంబ చాలంగ వా
రల కేలా నయవిక్రమోచితవిచారక్లేశముల్ సంజయా. 379

వ. అని పలికి ధర్మతనయానుమతంబున సంజయునకు సపరివారంబుగా సముచిత ప్రకారంబున మజ్జనభోజనంబు లొనరించి మాల్యానులేపనాద్యుపచారంబులు సేయించి మణిభూషణచిత్రాంబరంబు లొసంగి వీడుకొల్పిన నతండును పాండవులను వాసుదేవుని వీడ్కొని చనియె నని చెప్పిన. 380

క. విని యత్యంతకుతూహల,మునఁ బొదలుచు సంజయుండు మును నిచ్చటికిం
జనియెను నెవ్వరితో నే, మ్మనియెను విన వలయు మునిజనాధిప చెపుమా. 381

వ. అని యడిగిన. 382

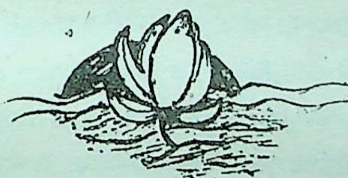
ఉ. భూరికృపానుషంగ మునిపుంగవచిత్తసరోజభృంగ సం
సారదవప్రవర్ష సురసంస్తుతదివ్యగుణప్రకర్ష దో
స్సారనిరస్తదైత్య [2]శమసాలిమనస్థితినిత్య లోకని
స్తారకశీల నిర్వృతివిశాల నిరంజన పాపభంజనా. 383

1. క. మాధ్యంబు. 2. ఘ. దమ.

క. శ్రుతిమాళిరత్నమూర్తీ, శతధృతిముఖపద్మమండ । సౌరభకీర్తీ
రతిపతిహితాహితాక్షా, సతతసమాచరితభక్తజనసంరక్షా. 384

మాలిని. సదయవిమలదృష్టీ । సంశ్రి[1]తాశీఃప్రవృష్టీ
హృదయ[2]కమలవాసా । [3]యిద్ధమాయావిలాసా
విదిత[4]నిఖిలభూతీ । విశ్వరక్షాత్తహేతీ
సదసదుపచితాత్మా । సంభృతానందవర్త్మా.

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబుననుద్యోగపర్వంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము. 386

1. గ. చ. జ. తత్త్వరవృష్టీ. 2. గ. ఘ. విమలభాసా. 3. జ. హేయమాయా. 4. గ. నిఖిలభాతి; చ. ఖలవిభూతీ.

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము,

ఉద్యోగపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

విస్తారక[1]రుణాకర
ణావేశోదార శశ్వదమలాకారా
భావవికారవిదూర శు
భావహనామప్రకార § హరిహరనాథా. 1

— సంజయుఁడు ధర్మజునిసంధిపల్కులను ధృతరాష్ట్రునకుఁ దెల్పుట. —

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నివ్విధంబున వీడ్కొని సూతనందనుండు పవనజవనంబు లగునరదంబుతురంగంబులం దఱిమి ప్రొద్దు గ్రుంకునంతకుం గరిపురి సొచ్చి నగరి కరిగి యంతఃపురంబున నున్నధృతరాష్ట్రునకుం దనరాక యెఱింగించిపుచ్చి యతనింగాంచి యడుగులకెఱఁగిన నమ్మహీవరుండును నత్యాదరంబున నెత్తిసమీపంబున నునిచినం గొలిచియుండి చేతులుమోడ్చి యిట్లనియె.

ఉ. దేవర పంపఁగాఁ జని యుధిష్ఠిరునిం గని వచ్చినాఁడ నా
భూవిభుఁ డప్రమేయగుణ§పూజ్యుఁడు మీకు నమస్కరించె సం
భావన సేసె నా కిచటి§బంధుల నెల్ల దలంచె మీసుఖ
శ్రీవిభవంబులున్ సుతుల§సేమము న న్నడిగెం బ్రసన్నుఁడై. 3

తే. అనుడు ధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లను § నయ్యజాత
శత్రునకు సేమమే యను§జన్ము లెల్ల
సుఖులె బంధులు భృత్యులు § సఖులు మంత్రి
వరులు సంప్రీతి[2]మెయి నున్న§వారె యచట. 4

వ. అనిన సంజయుం డిట్లనియె. 5

క. వా రెల్లను భవదీయ, స్ఫారబలము కారణముగ § సౌఖ్యంబున ను
న్నార మని పలుకుదురు నిజ, మారయఁగా నట్ల కాదె § యది జననాథా. 6

క. ధర్మజునకు భోగంబులు, ధర్మమువన ట్లింపు గావు § ధర్మంబులలో

---

1. క. వరాకరు. 2. గ. జ. సుఖ మున్న.

నిర్మలబుద్ధి నహింసకుఁ, గూర్మి గడుం గలఁడతండు ‡ కురువంశనిధీ. 7

ఉ. మానుషశక్తి యొల్లఁడు సమంచితదైవము యూఁది యుండు నీ
పైన యతండు పుణ్యమును ‡ బాపముఁ బెట్టినవాఁడు నీవు నీ
సూనువశంబ కాని యొక ‡ చొప్పుఁ దలంపవు కర్ణసౌబలా
ధీనము గార్యనిశ్చయము ‡ దెల్లము నీమత మొప్ప దేమియున్. 8

ఆ. ఆలు బిడ్డ లేని ‡ యట్టి త్రిమ్మరి యగు, కొయ్య గాక కుదుటఁ ‡ గూడు వెట్టి
కుడుచువార లిట్టి ‡ క్రొవ్విదంబులు సేయఁ జొచ్చు టిచ్చగించి ‡ చూతురయ్య. 9

చ. కొడుకులఁ గానరే నృపు ‡ లకుంఠితతేజుల నెందు నిమ్మెయిం
జెడు తెరు వైనచోఁ దగవు ‡ సెప్పక యొప్పరికించి చూతురే
పుడమిజనంబు లెల్ల నినుఁ ‡ బుల్వఁగఁ దిట్టఁగ వించు నుక్కి నొ
చ్చెదు మది యెప్పుడుం జెవులు ‡ చీములు గట్టెడుఁ గౌరవేశ్వరా. 10

చ. చలమున దుస్ససేనుఁడును ‡ సౌబలుఁడుర్క మిముఁ బట్టి యార్ప బొ
మ్మలక్రియ నాడు చుండుదురు ‡ మానక నీవు సుయోధనుండుఁ దా
రలసి యొకప్డు పాండుసుతు ‡ లాగ్రహవృత్తికిఁ జొచ్చిరేని నీ
చలము బలంబునుం గులముఁ ‡ జక్కఁగఁ జేయరె యొక్క వ్రేల్మిడిన్. 11

క. వినుము యుధిష్ఠిరుసైరణ, మనవారలు వెఱపుగా సమర్థింతురు [1]డీ
కొనఁగాఁ దగ రని వాసినఁ, గని యోటమి వెట్టినట్లు ‡ కౌరవనాథా. 12

క. అనుజులకు నడ్డపడి యే, మిని జేయఁగ నీమిఁ జూచి ‡ మెచ్చితి గా కీ
వును సాదు రేఁగునేని, న్వీను తలపొలమునన కాని ‡ నిలువదు సుమ్మీ. 13

చ. [2]అనయము వుట్టె జూదమున ‡ యప్పుడ యెంతయుఁ జిచ్చు వెట్టె కా
ల్చినయది నీయుపేక్షయ వశీకృతచిత్తుఁడు ధర్మసూతి మె
త్తనిపులి యెల్లవారలు న ‡ ధర్మము నీపయిఁ బెట్టునంతకు
న్వినఁడును గానఁడుం బిదప ‡ నీకును నాకు మగల్ప వచ్చునే. 14

చ. అనయము నొచ్చుచున్నయవి ‡ యంగము లెల్లను వేగ వచ్చుట
న్మనము వశంబు గాదు జన ‡ నాయక ప్రొద్దును బోమె నిప్పుడేఁ
బనివిని రేపు పుత్త్రులును ‡ బంధులు నాప్తులు నీవు నేర్పడన్
విన మనకార్య మంతయు స ‡ విస్తరతం దగ విన్నవించెదన్. 15

ఆ. అనిన నట్ల కాక ‡ యని సంజయుని వీడు, కొలిపి కొంతప్రొద్దు ‡ కురువిభుండు
కార్యచింత మునిఁగి ‡ కంచుకి నొక్కరుఁ, బిలిచి వేగ విదురుఁ ‡ బిలువు మనియె.

వ. వాఁడును సత్వరంబుగాఁ జని యతనిం దోడ్తెచ్చి కాన్పించిన నమ్మహీవరుం

1. క. డీకొనఁ దలఁచి రాడివాసిన ; గ. డీకొనఁ గాదు తగరు వాసిన ; చ. డీకొనఁదగ రాని వాసిన ; జ. డీకొనఁగఁ దగరాతివాసిన 2. గ. అనలము.

డత్యాదరంబున విదురుం దనయొద్ద నునిచికొని యతని కి ట్లనియె. 17

ఆ. పాండురాజసుతులపాలికిఁ జని యిప్డు, సంజయుండు వచ్చి | సమ్ముఖమున
నన్నుఁ జాల దూఱి | నాకు రేపచ్చటి,పనులు సెప్పువాఁడ | ననుచుఁ జనియె. 18

క. అప్పటినుండియు నెవ్వగ, గప్పికొనినఁ జిత్తవృత్తి | గలఁగెడు మేనున్
నిప్పులఁ బొరలినయ ట్లయి, చొప్పడ దించుకయు నిద్ర | శుద్ధవిచారా. 19

వ. అనిన విదురుం డి ట్లనియె. 20

క. బలవంతుఁడు పై నెత్తిన, బలహీనుఁడు; ధనము గోలుపడినయతఁడు; [1]ముచ్చిల
వేచువాఁడుఁ; గామాకులచిత్తుఁడు; నిద్ర లేక | యుండుదు రధిపా. 21

క. ఇక్కాఱగాములలోపల, నొక్కటి నీచిత్తవృత్తి | నొందెనొ యొరుసొ
మ్మెక్కటి గుఱువఁ దలంచితొ, నిక్కము గత మేమి సెపుము | నిద్ర సెడుటకున్.

తే. అనిన ధృతరాష్ట్రుఁ డి ట్లను | నతనితోడ
ధర్మసుతుమాటచొ ప్పెవ్విధంబొ యెఱుఁగ
కునికిఁ జేసి చింతిల్లితి | నోపు దీవు
దెలియఁ జెప్పి నాయలమట | [2]మలుఁగఁ జేయ. 23

చ. అనవుడు ని ట్లనున్ విదురుఁ | డక్కట ధర్మసుతుండు బాంధవుం
డును జెలికాఁడునుం దగుభటుండును బెగ్గడయున్ గురుండుఁ గాఁ
డె నృపవరేణ్య నీకుఁ బ్రకటీకృత[3]సత్త్వుఁడు శాంతమూర్తి స
ద్వినయవివేకశీలముల | విశ్రుతుఁ డాతఁడు గీడు వల్కునే. 24

ఆ. నీవుఁ గొడుకు వారి | నెఱి లేక పఱిచితి, రదియ చాలు నుచిత | మైనపాలు
పంచి యిండు పిల్లవట్టిన[4]యీరువు, సేసి యున్న నేల | చెల్ల[5]నేర్చు. 25

వ. మీరు శకునికర్ణదుశ్శాసనులమీఁద రాజ్యభారంబు వెట్టికొనియుండుదు రిది
తుది ముట్ట నేర దె ట్లం టేని. 26

క. తమకుఁ దా నెఱుఁగుట వేగప,డమి దాలిమి విడుపు గలుగుటయు లేని ప్రభు
త్వము గలదె వారియం దీ,సుమానుషము లొకఁడుఁ బట్టి | చూడం గలఁడే. 27

వ. యుధిష్ఠిరుండు నీవు నిక్కము తండ్రి వని తగవు నమ్మి చాల సైరించి యున్నవాఁ
డది నీవ యెఱుంగు దనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డి ట్లనియె. 28

తే. సంజయునిచేతఁ గార్యంబుచంద మెల్ల
నెఱిఁగి మన కెద్ది సేయంగఁ | దెఱఁగు దానిఁ
బనిచి చేయింపు మిపుడు నామనము దల్ల
డిలుట హితభాషణంబుల | డిందుపఱుపు. 29

వ. నీవు ధర్మాధర్మవిదుండవు నయానయజ్ఞుండవు నాకుం బ్రజాగరం బొనర్చు చున్న

1. క. గ. ముచ్చిలి వేచు; అ. ముచ్చిలి వేఁగుచుండుఁ కు. 2. గ. జ. తలఁగఁజేయు. 3. గ
సత్త్వుఁడు. 4. క. గ. జ. యీరువు. 5. దొల్ల వచ్చు.

సంతాపం బుపశమించునట్లు భవద్వచనామృతంబు నాయుల్లంబున వెల్లిగొల్పు
మనిన విదురుం డిట్లనియె. 30

క. జనులకు నోడఁ బా టగువిధ,మున నడచుచు లోకనింద్య । ముల నుడుగుచు మీఁ
దని యొకనికలిమి కులుకక,మనుజులతోఁ బొంది పొసఁగి । మను టొప్పు నృపా.

క. కోపము నుబ్బును గర్వము, నాపోవక యునికియును దు । రభిమానము ని
ర్వ్యాపారత్వము ననునివి, యాపురుషగుణంబు లండ్రు । కౌరవనాథా. 32

క. ఏలినవానిని దైవము, సాలిని బంధులను సముచి । తారాధనసం
శీలతఁ బ్రీతులఁ జేయని,పాలసుఁడా ఫలము లొసఁగపడు మనుజేంద్రా. 33

క. నెమ్మి గలవారి నొల్లరు, త మ్మొల్లనివారివెనుకఁ । దగులుదు రధిక
త్వ మ్మెఱిఁగి మెఱిఁగి తొడరుదు, రిమ్ముఱుఁగనియట్టివార । లిభపురనాథా. 34

క. ధనమును విద్యయు వంశం,బును దుర్మతులకు మదంబుఁ । బొనరించును స
జ్జను లైనవారి కడఁకువ,యును వినయము నివియ తెచ్చు । నుర్వీనాథా. 35

క. అరిదివిలుకానియుజ్జ్వల,శర మొక్కని నొంచుఁ దప్పి । చనినం జను నే
ర్పరి యైనవానినీతి,స్ఫురణము పగరాజు నతని । భూమిం జెఱచున్. 36

తే. ఒకటిఁ గొని రెంటి నిశ్చల । యుక్తిఁ జేర్చి,మూఁటినాల్గింటఁ గడువశ్య । ములుగఁ జేసి
యేనిటిని గెల్చి యాఱింటి । నెఱిఁగి యేడు,విడిచి వర్తించువాఁడు వి । వేకధనుఁడు.

క. విను మధురాహారంబులు, గొనుటయుఁ బెక్కండ్రు నిద్ర । గూరినయెడ మే
ల్కనియునికియుఁ గార్యాలో,చనముఁ దెరువునడచుటయును । జన దొక్కనికిన్.

క. నడవడి యనుమున్నీటిం, గడవం బెట్టంగ నోడ । కరణిం దగి తా
నోడఁగూడదు ననిన సత్యము, గడచినగుణ మింక నొండు । గలదే యరయన్. 39

క. క్షమియించువారిఁ గని చా,లమి వెట్టుదు రైననుం ద । లంప ననూన
క్షమయ కడు మెఱయుతొడ వు,త్తమరూపము గోరువారు । దాల్తురు దానిన్.

క. పురుషుండు రెండుదెఱఁగుల, ధర నుత్తముఁ డనఁగ బరఁగుఁ । గా నెయ్యెడలం
బరుసములు వలుక కునికి, దురితంబులు వొరయుపనులు । దొఱఁగుటకతనన్.

తే. చెల్లియుండియు సైరణ । సేయునతఁడుఁ బేదవడియును నర్థికిఁ । బ్రియముతోడఁ
దనకుఁ గలభంగినిచ్చునతఁడుఁ బుణ్య,పురుషు లని చెప్పి రార్యులు । కురువరేణ్య.

ఆ. పాడి దప్పకుండఁ । బడయు సొమ్ములకు న,పాత్రములకు నీగి । పాత్రములకుఁ
బెట్ట కునికి యనఁగ । నెట్టన రెండువి,ధములఁ గీడు దొడరు । ధరణినాథ. 43

తే. వెలఁది జూదంబు పానంబు । వేఁట పలుకు,ప్రల్లదంబును దండంబు । బరుసఁదనము
సొమ్ము నిష్ప్రయోజనముగ । వమ్ముసేఁత,యనెడుసప్తవ్యసనములఁ । జనదు తగుల.

తే. తగినవేసంబు దనుఁదాన । పొగడుకొనమి,నొచ్చియును గీడువలుక మి । ఱిచ్చిపగవ
కునికి దన కెంత నడవక । యున్నఁ బథము, దప్పకుండుట నడవడి । కొప్పు సేయు

క. చెలిమియు సంభాషణమును, బలిమి వివాదంబుఁ బ్రోవుఁ । బొడియుఁ దమయం

తలవారితోన తగు సంధి, కులహీనులతోడ నైనఁ గొఱగా దధిపా. 46

తే. కొంచె మైనను దగఁ బంచి కుడుపు మేలు
పనులయెడ దుఃఖ మోర్చి యొకప్పంబు సుఖము
ననుభవించుట హితము శత్రునకు నైన
నిచ్చుటయు లెస్స యడిగినయెడ నృపాల. 47

క. తను లోకము గొనియాడఁగ, విని యుబ్బఁడు సజ్జనుండు వెండియుఁ గడు మే
లొనరించుఁ గీడొకించుక,యును దనదెసఁ దోఁపనీక [1]యుడుపుచు వచ్చున్.

వ. ఇట్టిచందంబులు ధర్మనందనునకుం గల వని పలికి విదురుం డది ప్రసంగంబుగాఁ
బాండవులఁ బ్రశంసించి నీవు వారలం బెనిచి మానుసులం జేసి రక్షించి యిప్పు
డుపేక్షించి వారలు వెలి నుండ నూర కుండం దగునే తగుపాలిచ్చి వారి రా
వించి నీకొడుకులతోడివారింగా నడపుట యుచితంబు మీరును వారును నొక్కటి
యై యున్న మీదిక్కు దేవతలకుం జేటిచూడ రా దనిన నమ్మాటలు వెడవెడ
యూఁకొని ధృతరాష్ట్రుండు విదురున కిట్లనియె. 49

తే. హితముఁ గర్తవ్యమును నాకుఁ దెలుఁగుదీవ,ధర్మసుతుచందమును విదితంబు నీకు
నట్లు గావున నెఱిఁగింపు సుఖలకార్య,జాతమును జిత్తతాపోపశమము గాఁగ.

క. అనుడు విదురుఁ డాతని కి, ట్లను నిమ్మెయి నన్ను నొత్తియడిగినఁ జెప్పం
జను నున్నరూపు సెప్పెద, విను మవధానంబుతోడ విమలవిచారా. 51

ఉ. ఒక్కాను రాజ్య మంచు నకటా యిటు దమ్ములనిభాగ మీక నీ
వెక్కటి మ్రింగఁ జూచె దది యెట్లు అుగుర్క విను మీను లోలత
గ్రక్కున నామిషంబుచవి గాలము మ్రింగినచాడ్పు నూవె యి
ట్లుక్కివుఁ డై నీకొడుకులును లల్లము [2]నున్నటు లారఁ గూరునే. 52

క. అన విని నిరుత్తరుం డయి, మనుజేంద్రుఁడు గొంతసేపు మ్రాన్పడి తలఁపుల్
పెనఁగొన నిద్రాహీనిం, దను వలయఁగ విదురుతోడఁ దా ని ట్లనియెన్. 53

క. ఇందాఁక నీదుపలుకుల, డెందము తాపంబు గొంత డిందుపడియె నా
కుం దగ నయానయంబుల,చందంబులు సెప్పుచుండు సౌజన్యనిధీ. 54

వ. అనిన విని విదురుం డిట్లనియె. 55

ఆ. [3]తనియఁ బండ కుండ మును గోసికొనఁ జవి,చేటు కాదు విత్తుచేటుఁ గలుగుఁ
బక్వమైనఁ గొనిన ఫల మించుఁ జెడదు బీ, జంబుఁ గార్యసిద్ధిచంద మిట్లు. 56

తే. మాలకరి పువ్వులు గోయుమాడ్కిఁ జేటి
పువ్వుఁ దేనియ గొనియెడుపోల్కి నెదురు

1. చ. యుదుగుచు. 2. క. గ. నన్నిటు లారఁగూరునే. ఘ. చ. నన్నిటు లాడఁగూడునే. జ. నం దిటు లారఁ గూరునే. 3. ఆ. కనియఁ బండకుండ...గొనిన జవి... బక్వమైనఁగోయ ఫల మించుఁ.

గండ కుండఁగఁ గొనునది । కార్యఫలము
బొగ్గులకుఁబోలె మొద లంటఁ । బొడువఁ జనదు. 57

క. పరులధనమునకు విద్యా,పరిణతికిం దేజమునకు । బలమునకు మనం
బెరియఁగ నసహ్యపడున,న్నరుఁడు దెవులు లేనివేద । నం బడు నధిపా. 58

॥ క. ఎదిరికి హితమును బ్రియమును,మది కింపును గాఁగఁ బలుకు । మాటలు పెక్కై
యొదవినను లెస్స యటుగా, కిది యది యన కూరకునికి । యెంతయు నొప్పున్.

క. చెలిమియుఁ బగయును దెలివియు, గలఁకయు ధర్మంబుఁబాప । గతియును బెంపుం
దులువతనంబును వచ్చును, బలుకుబడిన కాన పొసఁగఁ । బలుకఁగ వలయున్.

క. బెడిదముగఁ గత్తి నొడ్డటఁ, బొడువఁ దెగినమ్రానఁ జిగురు । వొడమఁ బలుకులం
జెడఁ దునిసినకార్యంబు ని,గుడ నేరదు పిదప నెట్టుఁ । గురువంశనిధీ. 61

క. తనువున విఱిగినయలుఁగుల, ననువునఁ బుచ్చంగ వచ్చు । నతినిష్ఠురతర
మనమున నాటినమాటలు, విను మెన్నియుపాయములను । వెడలునె యధిపా.

ఉ. అక్కట ధర్మనందనుని । యాస్యమునం దొకనాఁడుఁ గీడుప
ల్కెక్కడు లేదు నీకొడుకు । లొండొరు మీఱి నికృష్టవాక్యముల్
పెక్కులు పెక్కుభంగులను బ్రేలుచు నుండఁగ నీవు దానికిన్
స్రుక్కక వించు నుండెద ను । రూపమె నీ కిది కౌరవేశ్వరా. 63

ఆ. చేటుకాల మైనఁ । జెట్టమాటలు నెఱి, గాని తెరువు వట్టు । కార్యములును
[1]దగవు లట్ల తోఁచుఁ । దగి యొదుసనవి యవి,నీతు లని మనంబు । నిశ్చయించు. 64

వ. నీబుద్ధి పాండవులతోడివిరోధంబు నెడ మరలంబడమి పాపం బింతియ కాక యేమి సేయుదము మనకులంబునం దేజోధైర్యధార్మికత్వాదిగుణంబుల గరిష్ఠుం డయిన యుధిష్ఠిరుండు నీసరికి వెలి యై యుట్లుండుట దగ వగునే నీ పెద్దతనంబు సూచి సైరణ వాటించి యున్నవాఁ డనిన విదురుదిక్కు మొగం బై ధృతరాష్ట్రుండు నీ చెప్పిననీతివాక్యంబుల నామనంబు దనివోవ దింకను జెప్పు మనవుడు నతండు నెండియు ని ట్లనియె. 65

ఆ. సకలపుణ్యకర్మ । చయమును నొకదెస, వినుము పాడి దప్ప । కునికి యొక్క
దిక్కు దీని శ్రుతులు । తెలిపెడు నెడఁ బాడి,కలిమి యెందుఁ బెద్ద । [2]గా నుతించె.

తే. పాడిగలిగిన నిహలోక । ఫలము లెల్లఁ, జేరుటయ కాదు కీర్తియుఁ । జెందుఁ బురుషు
ధరణిఁ బొగడిత యెందాఁక । బరఁగు నంత,కాలమును బుణ్యలోకంబు । గల్గు నండ్రు

వ. తొల్లి ప్రహ్లాదుండు దైత్యజాతిసంభవుం డయ్యును దనకొడుకు విరోచనుండును నంగిరసుం డనువిప్రుకొడుకు సుధన్వుండును దమతమప్రాణంబు లొడ్డుగా నొడ్డి యొక్కధర్మసందేహంబునకుఁ బన్నిదంబు సఱచి వచ్చి త న్నడిగిన నితండు గొడు కితండు లాఁతి యని తలంపక మధ్యస్థుం డై సుధన్వు గెలిపించి యతనిచేత నిజ

1. క. దగినయట్లు. 2. ఆ. కలిమియందు పెద్ద గానిపించె.

తనయునిజీవితంబు దానంబుగాఁ గొని వాని బ్రదికించెం గావున నీవును ధర్మంబు విడువక యథర్మోపేతు లైననీకొడుకులవలనిపక్షపాతంబు విడిచి తెఱంగుసేయుము వారును వీరును నాపద లేక బ్రదుకుదురు నీవును శోకంబు లేక తక్కుదు వని చెప్పి మఱియును. 68

క. పాపంబులు కర్జము లని, యేపునఁ జేయంగ నవియు నింపగు ధర్మ
వ్యాపారంబు లకార్యము, లై పరిణతిఁ బొందెనేని నట్టుల చెల్లున్. 69

చ. అదిసభయే ప్రియం బెసఁగ నార్యులు నిల్వరయేని నార్యులే
మదిఁ దలపంగ వారలు సమంచితధర్మము వల్కరేని న
ట్టిదియును ధర్మవే తగ ఘటించిన నిక్కము [1]లేదయేనిఁ దాఁ
బదిలపునిక్కమే యొకసత్యవం బిడుచొ ప్పగునేని భూవరా. 70

ఉ. నీతిపథంబునం బ్రదుక నేర్చుట యుత్తమభంగి శౌర్యసం
జాతము లైకరం బలరుసంపద లొందుట మధ్యవృత్తి య
స్ఫీతము లైనభారవహజీవనముల్ దలఁపం గనిష్ఠముల్
నీతికి బాహ్యు లైన ధరణీవర మెత్తురె వారి నుత్తముల్. 71

ఆ. కయ్యమునకు నెపుడుఁ గాలుద్రవ్వుదురు నీ, పుత్త్రు లెల్ల సూతపుత్త్రుఁ డాది
యగుతదీయమంత్రు లంతకు ముందర, బిరుదు లీవు నీతి తెరువుసొరవు. 72

క. పాండవులు శౌర్య మెల్ల ర, ఖండితనీతిప్రకారకార్యము మెచ్చి
యుండుదు రెదు రేచినఁ దుది, మండుదు రార్పంగ రాదు మఱి యెవ్వరికిన్. 73

క. తమతండ్రిభంగి నీకును, సముచిత మగుభక్తి సేసి సజ్జన[2]నుతమా
ర్గమున నడచువారల నీ, వమలమతిం గన్నకొడుకుల ట్లరయఁ దగున్. 74

వ. అని పలికి మఱియు ని ట్లనియె. 75

క. కారణము లేకయును నుప, కారపరత్వమున నొరులకార్యంబులకున్
వారనియలజడిఁ బడియెడు, వారలచూ యేడుగడయు వారికి నధిపా. 76

చ. ఒకరునిచేతిపోఁపును దదున్నతిప్రాపును గాంచి యెల్లవెం
టకును గొఱంత లేక పొగడం దగుసంపద నొంది యట్టిదా
తకుఁ దుదిఁ గీడు సేసినకృతఘ్నునిపీనుఁగు నైన రోఁత వు
ట్టక కబళింపఁ గుక్కలు నొడంబడునే కురువంశవర్ధనా. 77

వ. కావునఁ గృతము దలంపమి కీడు పాండురాజు నీకుం బరమభక్తుండు పాండవులును దేవోలాభంబులు గాంచినవారలు వారల నాదరింపు మని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 78

ఆ. బ్రదుకు చేటు పొగడువడుట దూఱొందుట
యోగి వేడుకొనుటి యిట్లు మఱియు

1. చ. లేనిదే 2. క. మతమా,

గలుగుసౌఖ్యదుఃఖములు వచ్చు నెడపడి
వాని కింత యేల వగవ నధిప. 79

క. వగ బలము దఱుఁగు రూపఱు, వగచిన మతి దప్పుఁ దెవులు వచ్చున్ [1]దూరన్
వగచి నలంగినఁ బ్రియమగుఁ, బగతురకును వగచు టుడుగు పార్థివముఖ్యా. 80

వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డి ట్లనియె. 81

క. రి త్తయ్యుపచారముల నే, ను త్తముఁ డగుధర్మతనయు నుడికించితి దు
ర్వృత్తులగుమత్సుతులకును, మి త్తి యగుం బోర వగలు మిగులక యున్నే. 82

వ. నెవ్వగలు నివ్వటిల్లనీక నిలుపునట్టిది యెయ్యది దాని నెఱిఁగింపు మనిన విదురుం
డిట్లనియె. 83

తే. నియతతపమును నింద్రియనిగ్రహంబు, భూరివిద్యయు శాంతికిఁగారణములు
వానియన్నింటికంటె మేలైనశాంతి, కారణము లోభముడుగుట కౌరవేంద్ర. 85

వ. అని వెండియు.

క. జ్ఞాతుల[2]పోరితమును గో, వ్రాతమునాక్రమము విప్రవర్గము చనవున్
నాతులకారించుటయును, బ్రీతిం జన నిచ్చు నతనిసంపెం పొప్పు నృపా. 86

క. అలమికొని యొండొరులపోఁ, వులఁ బ్రాపుల నెలమికలిమిఁ బొంది బహుజ్ఞా
తులు నెమ్మిఁ గూడి తామర, కొలనిక్రియన్ సిరికిఁ బట్టుగుదు రుజ్జ్వలు లై. 87

చ. కరితురగాధిఘట్టనయు గాలియు నోంపదె యొంటి యున్నయ
త్తరువు ననేకభూరుహవితానము గుంపయి పేర్చి బాధలం
బారయునె యన్నదమ్ములును బొందిన నేరికసాధ్యు లట్లు గా
కర వయి నిల్చినం [3]గెలని కెల్లిద మై పఱివోదు రెంతయున్. 88

వ. కావునఁ గౌరవులుం బాండవులు నొండొరులకుఁ బ్రాపై పొదలిన నెదిరికి
నజయ్యు లగుదురు పరులయొత్తు లేనిరాజ్యంబు పూజ్యమహిమం బరఁగు వన
వాసంబునం గుందిన కౌంతేయులం దడయక తెచ్చి యుచితపదం బిచ్చి నిలు
పుట నీకొడుకులకు నిలుపు గావించుట యగు నని చెప్పి మఱియు నిట్లనుఁ బ్రియ
వాదు లెందును గల రప్రియం బగుంగా కేమియని[4]పథ్యంబు వలుకువారు లేరు
జూదంబునప్పు డే నడ్డపడ యప్రియం బగుటకు శంకింపక పథ్యంబు వలికితి నది
నీకు రుచియింపక రోగికిఁ బథ్యాహారంబు దల కంటగించున ట్లయ్యె నైన
నిప్పుడుం జెప్పెద వినుము కాకంబులం గైకొని మయూరంబులం బరిహరించు
విధంబున మార్జాలంబులం బాటించి సింహంబులయెడ ననాదరంబు సేయు
చందంబున సుయోధనాదులం బట్టి యుధిష్ఠిరప్రముఖులనిడిచితి నేఁడుకార్యంబు
ముట్టవచ్చినం[5]దోఁపక మిణుంగుఱుసోఁకినట్లు దల్లడించెదవు కులంబునకై యొక నిఁ

1. ఇది 'తూరు' ధాతువు. 'చాలు' ధాతువువలె తుమున్నర్థరూపమున భృశార్థకము. 2. క. గ. పూరితమును, 3. జ. బరుల. 4. తథ్యంబు. 5. 'నోఁక నింబముట్టి తల్ల...' అని యున్న ప్రతులు.

దొఱంగుటయు నీతి యని పెద్దలు సెప్పుదురు దుర్ణయపరుండై సద్బుద్ధి సెప్ప వినం డేని మనము దుర్యోధనుం దొఱంగిన నేమి యగునది యట్లుండె సంపద సహాయంబు నపేక్షించియుండు సహాయంబు సంపదనుద్దేశించి వర్తిల్లు నిట్లవియొక టొకటిపొందునంగాని సిద్ధింపవుగావున నీసంపద పాండవులకును వారిసహాయత్వం బు నీకునుం బ్రియం బొనరింప నొండొరుల కలయుట మేలు గాక మనలావువెలి సేయుట లెస్స యగునే కురువంశనిస్తారకు లగుభీష్మయుధిష్ఠిరులును నవక్రవిక్రము లగు కర్ణార్జునులును బ్రతాపధాము లగుభీమదుర్యోధనులును శస్త్రాస్త్రపారగు లగు నభిమన్యులక్ష్మణ ప్రభృతికుమారులును శాపానుగ్రహసమర్థు లగు ద్రోణ ద్రుపదాదిపరమాప్తులును వారివారిబంధుమిత్త్రజనంబులును నొక్కమొగం బై నీపనుపు సేయుచు నయవిక్రమంబు లప్రతిహతంబు లై నడవం బృథివి శాసింప భవదీయవిభవం బుజ్జ్వలం బై యొరుల కెడ లేక చెల్లుచున్న నెంతయొప్పగునో యటు విచారింపుము పాండవులు ధీరమతు లై వైర మెత్తక యూరక తొలంగి యుండి రేనియుఁ గతిపయదినంబులలోఁ జీకాకుపడి చెడుంగాక గాంధారీనందను చేత వసుంధరాపరిపాలన భారంబు నిర్వహింపంబడునే యనిన విని ధృతరా ష్ట్రుఁడు విదురున కిట్లనియె. 89

తే. నీవు సెప్పినమాటలు నిర్మలములు, నిపుణసమ్మతములు రాజ్యనీతిమార్గ
బోధకంబులు నైనను బుత్త్రువిడువ, నోప ధర్మజయుతి యని యుండువాఁడ.

వ. అనిన విని విదురుం డతని కిట్లనియె దేవా జ్ఞాతులు గుణహీను లైనను విడువం దగ దనిన సకలగుణసంపన్ను లై భవత్ప్రసాదంబుఁ గోరుచున్న కౌంతేయులన్ దిగవిడువం దగునే యేమ నీకు హితంబు గోరెడువాఁడ నని నిశ్చయించి నాబుద్ధి వినుము వారలజీవనంబునకుఁ గొన్ని యులంతిపల్లియ లైనను దుర్యోధను నొడం బఱచి యేర్పఱచి తెఱంగుపఱచిన లెస్స యని చూచెద నతని విడువ వలయు నని చెప్పితి నేని[1] బెనఁకువంబశ్చాత్తాపంబు పుట్టుదాని కప్పుడు ప్రతీకారంబు లేదు గావున నెల్లభంగుల నియ్యకొని పాండవులతోడ సంధిసేయవలయు నట్లుఁ గాక.

క. [2]తమలోనిపాళ్ళకుంగా, సమరము సేసినను గాని చాఁ జనదె శరీ
రము లాధివ్యాధిజరా,సమన్వితము లగుటఁ జేటు సహజం బరయన్. 92

చ. గజతురగాదిసంపదలుఁ గాంతలతోడివిహారలీలలుం
బ్రజ కనురాగ మొందఁ బరిపాలన సేయుక్రమంబుఁ బోరులన్
విజయముఁ బొంది పేర్పుటయు విస్ఫురితాభరణానులేపన
స్రజనిత వైభవంబుఁ గలరాజులుఁ బోయిర కాక నిల్చిరే. 93

క. కావునఁ జెవికింపే దగు,నీవాక్యము వినఁగఁ జాలితేని నిహపర
శ్రీవిభవములకుఁ గీర్తికిఁ, దావల మై వెలయు టింత తథ్యము సుమ్మీ. 94

1. క.వెనుకకు. 2. గ. తమలోనిపాళ్ళకు సమరము సేసెఁగా చావు రాఁ జనదె.

క. తగ నీలో నూహింపుము, దగ విడువకు ధర్మతనయుఁ దృఢమతి వై పొం
దగుచందము గొడుకులకుం, బ్రెగడలకుం జెప్పి తీర్పు పెం పేర్పడఁగన్. 95

ఆ. అనిన నాంబికేయుఁ డను నీదుపలుకులఁ, గలఁక దేఱి బుద్ధి దెలివి నొందె
నిట్లు చేయువాఁడ నిదియ కర్జము ధర్మ, మును యశంబు లాభమును దలంప.

చ. అనుచు ముదంబు సమ్మదముఁ నాత్మఁ బెనంగొన నన్నతోడ ని
ట్లను విదురుండు పెద్దవడి కక్కట నీమది కార్యవృత్తి నూ
ల్కొనియె సుయోధనుం గని యకుంఠితనిశ్చయ వై యతండు వ్రా
లినదెస వ్రాల కుండిన బలే మముబోఁటులకుం బ్రియం బగున్. 97

వ. అని పలికి నిట్టూర్పు నిగిడించి. 98

క. దైవంబ నేర్చుఁ గాకిటు, వోవఁగ నే నేర్తు నేరఁ బొమ్మని పలుకం
గా వశమె నరున కెక్కుడు, దైవము పౌరుషముకంటె ధరణీనాథా. 99

వ. అనిన విదురునకు వైచిత్రవీర్యుం డి ట్లనియె. 100

తే. ధర్మపథమును నీతితత్త్వంబు తెరువు, నిర్మలము లగుపలుకుల నీవు నాకుఁ
దెలియఁ జెప్పితి పరమార్థదృష్టి మెట్టి, వాక్యములఁ గల్గఁ జెప్పుము వాని ననఘ.

సనత్సుజాతుఁడు ధృతరాష్ట్రునకు నధ్యాత్మతత్త్వంబు దెలియఁ జెప్పుట.

వ. అని యడిగిన విదురుం డతని కి ట్లనియె నాకుఁ దోఁచినయవి యన్నియు నా నేర్చినట్లు నీ కెఱింగించితి నత్యంతగుహ్యంబు లగునర్థంబులు పురాణుం డయ్యును గుమారుం డగుసనత్సుజాతుండు దెలుప నోపుం గాని యిటమీఁద నాకుం దెలియ దనిన ధృతరాష్ట్రుం డమ్మునీంద్రుండు నా కెంతదవ్వు నీవ యవియునుం జెప్పు మనిన నేను శూద్రయోనిజాతుండ వేదాంతవేద్యంబు లగునర్థంబులు నా కగోచరంబు లమ్మహాత్ముబుద్ధి నే నెఱుంగుదు దేవతలకుం దెలియనట్టివి యాతనికిం దెలియు నతండు దెలుపం జాలు ననిన ధృతరాష్ట్రుం డతికుతూహలుం డై. 102

ఆ. మనకు నిప్పు డతనిఁ గను తెఱం గెయ్యది, యగుటయును నెఱుంగ ననిన విదురుఁ
డధికభక్తిఁ దలఁచె నాత్మలో నాశ్రిత, వత్సలత్వనిధి సనత్సుజాతు. 103

వ. ఇట్లు దలంచుటయును దివ్యజ్ఞానమాననీయుం డగునమ్మునివరేణ్యుం డాక్షణంబ పొడసూపిన విదురుం డతనివచ్చుట యుగ్గడించుచు వినయంబున నతని నెదుర్కొని దండనమస్కారంబు లాచరించి యున్నతాసనం బిడి యర్ఘ్యపాద్యంబు లిచ్చి ససంభ్రమంబుగాఁ బ్రత్యుత్థానంబును బ్రణామంబునుం జేసి యున్న ధృతరాష్ట్రు నతనికిం జూపి విదురుం డి ట్లనియె. 104

క. దేవా దేవరకృప నీ, భూవల్లభుఁ డమలతత్త్వబోధక వై సౌ
ఖ్యావహ మగువాక్యచయముఁ, దా వినఁ గోరుటయు మిమ్ముఁ దలఁచితి భక్తిన్.

వ. మీరును గారుణ్యాతిశయంబున విజయంచేసితిరి గురుసమాశ్రితులగువార లెద్దాని వలన సుఖదుఃఖంబులు లాభాలాభంబులుఁ బ్రియద్వేషంబులు నాదిగాఁ గల

ద్వంద్వంబులం బడక బ్రదుకుదు రట్టిపరమార్థోపదేశంబున నితనిం గృతార్థునిం
గావించి రక్షింప వలయు నని ప్రార్థించినం బార్థివుండునుం దదనురూపంబు లగు
నాలాపంబుల నారాధించినఁ బ్రసన్నుండై సనత్సుజాతుం డధ్యాత్మవిషయంబు
లగువివిధవాక్యంబుల సోపానప్రకారంబున నంతకంతకు సూక్ష్మంబు లగునర్థం
బులు సమర్థించుచు నంధుఁ బ్రజ్ఞాచక్షుం డెయ్యది యేర్పడ నడిగెనది యెల్ల వివ
రించుచు హృదయపుష్కరకలితం బగుపరతత్త్వంబు ప్రసాదించునట్టిగూఢోక్త
లనుగ్రహించుచుండ నెట్టకేలకుఁ బ్రభాతం బగుటయు ధృతరాష్ట్రవిదురుల నా 106
మంత్రణంబు సేసి యద్దేవముని యంతర్ధానంబు నొందె నట్టిసమయంబున.

—:o: ప్రాతఃకాలవర్ణనము. :o:—

తే. తనకులంబునఁ బుట్టినధార్తరాష్ట్రు, లన్నదమ్ములతో విగ్రహంబు గొనుట
కుమ్మలించి వివర్ణత నొందినట్లు, గంది యెంతయుఁ జెలువు వేదెఁ జందురుండు.

క. కుముదములుఁ దారు నొక్కటఁ, బ్రమదంబున నుండి వానిపదవి దొలఁగినం
దమకుఁ నిలువఁగ దగ దను, క్రమమునఁ జనునట్లు తారకంబులు విరిసెన్.

ఉ. ఎత్తినవేడ్కఁ గంధరము లెత్తి మొగంబులు సాఁచి చూడ్కులం
జిత్తములుఁ నిగిడ్చి తమచెందెడునిక్కలు రోసి యింపు ద
ళ్కొత్తఁగ నొక్కచో నొకటి నొక్కటి గాంచి యెలర్చు [1]కాయ్వులం
జిత్తజుకేళిఁ దేలె విలసిల్లుచుఁ జక్కవదోయి వేకువన్. 109

మ. మును సౌరభ్యము నివ్వటిల్లఁగ మనోమోదంబునం దేఁటు ల
ల్లన యోలిఁ వెడలంగ రేకులు సముల్లాసంబునం బింక మె
క్క నయం బెక్కుచు గ్రద్దెపాం దెడలి పీఁకం గేసరంబుల్ గడ
ల్కొనఁ దోడ్తో మధు [2]పుచ్చి పేరెలమిఁ బొల్పుం జెందె నంభోజముల్. 110

చ. వెడవెడ నిద్రవోంది కను విచ్చినపాంథులమీఁద దాడివోఁ
దడఁబడ నొండొరుం బిలుచుదర్పకుపంపుబలంబులో నియ
లుక్కడుకరణిం జెలంగు శుకకోకిలభృంగతతుల్ వనంబులం
దెడనెడఁ [3]బల్కఁ గూయ సాగియింపఁగ మ్రోయఁగ దద్విరావముల్. 111

సీ. పద్మపరాగంబుఁ [4]బరఁగించు నరుణోద,యంబు కాంతికిఁ జెలువంబు మిగులఁ
బరువంబు దప్పినవిరుల రాలుచుఁ దరు,చయము చుక్కలు తేనెచదలఁ జెనయ
సరవిరి నెత్తావి నడరించు నున్నిద్ర,విటపిటిసౌరభవితతి వొదల
నెలఁత చీఱిన యెఱకలనెఱిఁ దీర్చు జక్కవలు చెందొవల కేకట యొనర్ప

ఆ. [6]వెలరు వాఁడుదీవియల సల్ల నల్లార్చు, సోర్ణగండ్లయందుఁ జొచ్చి సుడిసి

1. క. చెయ్యులం. 2. గ. జ. వుచ్చి; గ. వుబ్బ. 3. జ. బల్కఁగూయసాగియింపుగ మ్రోయఁ గ. 4. గ. చ. బచరించు. 5. గ. జ. చందోయి. 6. ఖ. తెల్లవాఁడుచున్నదీవియ లల్లార్చుచు.

తిరిగి వేగుఁబోక తెమ్మెర లెలదీఁగ,కొనలవంక లొత్తు ననలఁ [1] బ్రోచు.

ఆ. అంత నుదయశైల మనునశోకద్రుమ,సమితియందుఁ [2] గాంతి చారుభంగి
నెఱయ విరిసి తొలుత నెగసినయుజ్జ్వల,స్తబక మనఁగఁ బద్మసఖుఁడు పొడిచె.

సీ. ఉర్వీధరంబుల నొప్పెడుజేవుఱుఁ, జఱులకాంతికి నునుజెఱుఁగు వెట్టి
ధరణీజగుల్మల తావితానముపల్ల,[3] వములకు గట్టెఱ్ఱ వన్నె యొసఁగి
యరుణాంబుజంబుల యంతర్గళంబుల,తళతళ యనుజిగి దళము గొల్పి
చక్రవాకద్వయ సంతతియెఱకల. కొమరారు కెంజాయఁ గ్రొత్త సేసి

ఆ. తనదుబాలబింబ మనుపమేయప్రభా,పటలజటిలగగనభాగ మగుచు
నుల్లసిల్లి జగము లెల్లను విలసిల్లఁ, బూర్వశిఖరిమీఁదఁ బొడిచె నినుఁడు. 114

వ. ఇట్లు సూర్యోదయం బగుటయు ధృతరాష్ట్రుండు తత్కాలోచితాచారంబులు నిర్వర్తించి తగుతెఱంగున నలంకృతుం డయి యాస్థానమండపంబున కరిగి పేరోలగం బిచ్చినఁ గుంభసంభవ కృప కృతవర్మాశ్వత్థామ కర్ణాదు లగుదొరలును భీష్మవిదురబాహ్లికసోమదత్తభూరిశ్రవఃప్రభృతు లగు బంధుజనులును దుర్యోధన దుశ్శాసనప్రముఖులగుకుమారులును లోనుగాఁ గలసమస్తపరిజనంబులును వచ్చి బలసి యుండి రయ్యవసరంబున సంజయుండు వచ్చి వాకిటనిలిచిపణిహారులవలనఁ దన్నెఱింగించి పుచ్చి చొచ్చి సముచిత ప్రదేశంబునఁ గూర్చుండి తనమాటలు వినుటకుఁ జిడిముడిపడు చున్నకొలువుఁ గలయం గనుంగొని యిట్లనియె. 115

——సంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రునితోఁ బాండవుల తెఱంగు చెప్పుట.——

తే. పాండురాజతనూజుల పాలి కరిగి, నిమ్మహారాజు వనుపంగ నేఁగి ధర్మ
పుత్త్రుఁ గాంచితి నాతండు మైత్త్రి మెఱయఁ. గౌరవులసేమ మెల్లఁ బేర్కొనడిగె

వ. మఱియుం దగువారల నెల్ల నయ్యైయుచితవిధిం బ్రణామంబున వినయంబున బాంధవంబున మిత్త్రిభావంబునవాత్సల్యంబునఁ బ్రసాదంబున నాదరించె నేనును భూనాథుండుగఱపిన తెఱంగునఁ గొఱంత లేకుండ బంధుత్వంబునకు వలయుమాటలాడితిఁ బదంపడి కార్యంబు ప్రసంగించి నాయాడినమాటలకు నయ్యుధిష్ఠిరుండు పలికినవచనంబు లింత యొప్పునే యని యగ్గించిన ధృతరాష్ట్రుం డవహితుం డై యడుగఁ దా నయ్యుధిష్ఠిరునకుం జెప్పినభంగులు నతండు వానికి నెల్ల నుత్తరం బిచ్చినతెఱంగును నెఱింగించి ధృతరాష్ట్రునకుం బితామహునకు దుర్యోధనునకుం గ్రమంబున వారివారితో నాడు మని నియమించినచందంబులు ధర్మనందను పలుకులపరిపాటిం దేటపడం జెప్పి సూతనూనుం డెండియు నిట్లనియె. 117

తే. ఏనుపప్లావ్యపురమున కేగి తొలుత, వాసుదేవార్జునులఁ గంటి వారు నీతి
పథము దప్పనిమాటలు బలిమిఁ దోఁచు,నట్లుగా నాడి రవి వినుం డాదరించి

వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డవ్వాసుదేవుచిత్తం బెట్లుతం డే మనియె నని యడిగిన

1. క. మోచు. ఇ. ద్రోచు. 2. ఖ. గాంచి. 3. పములకట్టెఱుఁ + బన్ను పొసఁగి.

నతనికి సంజయుం డిట్లనియె. 119

ఉ. తానును సత్యభామయును ద్రౌపదియున్ నరుఁడున్ రహస్యగో
ష్ఠీనిరతాత్ముఁ డై సుతులుఁ జేరనిచెందనియట్టిచోటఁ గాం
తానివహంబు గొల్వఁ బ్రమదస్థితి నుండియుఁ బిల్వఁ బంచె న
న్నానలినోదరుండు హృదయంబున నీదెసకూర్మి యెట్టిదో. 120

వ. ఏనును దత్ప్రతీహారులవలన మున్న యెఱింగినవాఁడ నగుటంజేసి కంచుకంబును శిరోవేష్టనంబును ధరియించి వినీతవేషుండ నై పోవునప్పుడు కృష్ణార్జును లనేకమణిమయభూషణప్రభాభాసితులై యొక్క సెజ్జన యున్నవారు కృష్ణుండు పవ్వళించియుండి చాఁచినచరణంబులు దొడలపై నిడికొని యర్జునుండు గూర్చున్నవాఁడు సత్యభామయుం బాంచాలియుం గద్దియలపై నున్నవారు సవినయంబుగా నేనును దండప్రణామంబు సేసిన నన్నాదరించి కృష్ణునిచేసన్న నర్జునుపనుపునం గనకరత్నమయం బగునతనిపాదపీఠం బతండు వ్రేల్చినకాళ్లు దిగిచికొని నిద్దఱుముద్దియ లెత్తితెచ్చి నాకుంబెట్టిన నేనును దానిం గరతలంబున నంటుచు ధరణీతలంబునఁ గూర్చుండి కేలు మొగిడ్చి ఫాలతలంబునం గదియించి నీలవర్ణులు బాహుబలమదభరితులును నయి యేనుఁగుదోయియుంబోలె నున్న యమ్మాధవధనంజయులఁ జూచునప్పుడు నాకు హర్షాశ్రుపులకలును దదనంతరంబ భయంబునుం బుట్టె నట్టియెడ, 121

క. ఈయిరువురుఁ బంచినపని, సేయుదురట ధర్మజునకుఁ జేకుఱనితలం
పేయది యతనిం దొడరుట, వే యేటికి జమునిశిరము వ్రేయుటగాదే. 122

వ. అని తలఁచుచుండ నమ్మహానుభావులు నన్ను సంభావించి తా రుపయోగించు నట్టియన్నపానంబులను దమకుఁ గట్టఁ దగినట్టివస్త్రంబులను దాము దొడుగు నట్టిభూషణంబులను నాకుఁ బ్రియం బొనర్చి గారవించిన నేనును నాపోయిన కార్యంబు విన్నవించిన విజయుండు బలుమొగంబుతో దానికి నుత్తరంబు వలుకం దొడంగిన వారించి వారిజోదరుం డిట్లనియె. 123

—.. సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకుఁ గృష్ణుఁడు సెప్పినమాట లెఱింగించుట. ..—

తే. వినుము సంజయ ధృతరాష్ట్రవిభునిపెద్ద
కొలువునందుఁ దత్పుత్త్రులు గురుఁడుఁ గృపుఁడు
నాపగానందనుఁడు మొదలైనసకల
జనులు వినుచుండఁగా నిట్టు లనుము నీవు. 124

ఆ. అయ్యజాతశత్రుఁ డలుగుట నీళ్లుల, నగ్ని పుట్టినట్టి దయ్యె మీకు
నార్ప వెరవులేదు నేర్పుమై నింకఁ గా,వింపవలయుపనులు వినుఁడు మీరు.

వ. అవి యెవ్వి యంటేని, 126

సీ. కలయట్టివివిధార్థములు నశేషంబుగఁ దగ నోసంగుండు సత్పాత్రములకు

జెలులఁ జుట్టముల నాశ్రితులను రావించి, సత్కరింపుఁడు సంతసం బెలర్ప
[1]నిచ్ఛానుగుణముగ నింద్రియసుఖముల, ననుభవింపుఁడు హృదయంబు లలర
నాండ్రను బిడ్డల నమ్మైవిధంబుల, గారవింపుఁడు ప్రియపూరితముగ
తే. మఱియు నెవ్వరిచిత్త మెత్తెఱఁగునందు, వాటమైయుండు నదియెల్ల వలయునట్లు
సేసి విహరింపుఁ డింకెడ సేయ [2]కనికి, నడవుఁ డటచేతఁ బ్రాణంబు లిడికడంగి.
వ. అని చెప్పు మింత యేమిటి కంటేని. 128
ఉ. ఎందును నెవ్వరుం బడనియెంతయుఁ గష్టముపాటు వచ్చినం
గొందల మంది పాండువిభుకోడలు దవ్వుల నున్ననన్ను గో
విందుఁడ కావు మంచుఁ బలవించుట యాఁగఁగ రానియప్పఁబో
లెం దలపోయ వేఁగఁబు చలింపక యున్నది యెప్పుడున్ మదిన్. 129
తే. ఇట్టియేఁ దేరు గడపంగ నెందు నుతికి, నెక్కుగాండీవ మేత్తెఱ నెక్కువెట్టి
రెండుదొనలను బూని కిరీటియనికి, వచ్చు నేఁ డెల్లి యెందుఁ [3]బోవచ్చుమీకు.
వ. అని పలుకునప్పటివారియొత్తిగోలును నీకొడుకువిడుపోవమియునుం దలంచి భయం
బందితి నితండు వారల నెఱుంగండు భీష్మద్రోణులప్రాపును గర్ణగర్వంబును
దన్ను గెలిపించు నని నచ్చి తొడరెడు ననిన విని ధృతరాష్ట్రుం డర్జునుం డే
మనియె నని యడిగిన నతనికి సంజయుం డిట్లనియె. 131
క. నరుఁ డలుక వొడమియును సుస్థిరుఁ డై తనయెల్లసిరలు చెలువునఁ గెందా
మరలం దెగడెడుకన్నుల, నరుణచ్ఛవి నెఱయ నిట్టు లనియె నరేంద్రా. 132
ఆ. ఆసుయోధనుండు నతనికిఁ దోడ్పడ. నరుగుదెంచినట్టి ధరణినాథ
చయము వినుచు నుండ సంజయ నావచనములు గాఁగ నిట్లనంగవలయు.
ఉ. పాండునియగ్రనందనుఁడు పాలడుగం దగ నీఁడయేని మా
కొం డన నేల మే లది సుయోధనుఁ డింతకు మున్ను పెక్కులు
ద్దండతఁ దాను జేసినవిధంబుల కెల్ల మెఱుంగు వెట్టిన
ట్లుండెడుఁగాక యేనును వృకోదరుఁడుం బ్రియ మూదునట్లుగాన్. 134
క. మాయిరువురతోఁ గయ్యము, సేయ నతం డియ్యకొనిన సిద్ధించెన కా
దే యుచితచరితుఁ డగుకొం, తేయాగ్రజుకార్యమట్టి తెఱఁ గొప్పఁ గదా. 135
క. వనవాసంబున భూశయ్యను ధర్మజుఁ డున్నయట్టియాయాసము వో
వునె యంపశయ్య దుర్యోధనుఁడు రణక్షోణిఁ బడక తక్కినయేనిన్. 136
ఉ. సూనృత మూఁది బన్నములు సూడక లోన నడంచినట్టికో
పానల మెంచి యున్ననిబిడాటవిపైఁ బచరించుతీవ్రదా
వానలుఁ బోలి శాత్రవచయంబుపయిం గవిఱుంచి నిల్చినం
గాని యుధిష్ఠిరుం డరకుగాఁ గొన రాధృతరాష్ట్రనందనుల్. 137

1. క. గ. జ. నిఛ్ఛానుగుణముల 2. గ. కునికిఁ 3. క. గ. జ. వోవచ్చు.

మ. గద సారించుచు నంత్యకాలవిచలత్కాలాకృతిన్ భీముఁ డు
న్మదమాతంగచయంబు నుగ్గుగ లసన్నానారథవ్రాతముల్
చదియన్ భూరిహయవ్రజంబు పొడిగా సంరంభతుంగాంగుఁ డై
కదియం జూచి బలే సుయోధనుఁడు భాగం బిచ్చు రాజ్యంబునన్. 138

సీ. కోల్పులి వీఁకనై గొదగొని లేళ్లకు, నుఱుకు తెఱంగునఁ దఱియఁ జొచ్చి
పెనుగాలి జీమూతబృదంబుపై బెట్టి,దంబుగ వీచుచందమున నడరి
కసిమసంగినమారి గడఁగి జీవులమీఁద, నుగ్రతఁ గవియున ట్లురవశించి
యాఁకొన్నలయరుద్రుఁడాగ్రహంబున జగ,త్ప్రిచయంబుముట్టెకుభంగిఁ బొదివి

తే. నకులుఁడును దదనుజుఁడుసాత్యకియు నాసు,భద్రకొడుకును నెదిరినబలము నెల్ల
బెదరఁ జెదర బడల్పడఁ బెల్లుసావఁ, జేయఁ గని కౌరవులు సంధిసేయువారు.

ఉ. చిత్తము లుల్లసిల్ల నలసింహకిశోరము లొక్కమై మదో
న్మత్తగజావళిం బొదువుమాడ్కి నరాతిబలంబు ముట్టి యు
ద్వృత్తిఁ గడంగి యప్రతిమవీరులు ద్రౌపదిపుత్త్రులేవురున్
నెత్తురుసీరఁ దేల్చిన ననిం గని మీనృపుఁ డల్కదీఱెడిన్. 140

మ. చెలులుం జుట్టలు నిష్టభృత్యులు మహాజింబ్రాణముల్ డాఁప కు
జ్జ్వలులై తో నడవన్ విరాటుఁడును పాంచాలుండు [1]నేపారి సే
నలయుద్రేకము రౌద్రముం బెనుప నానాహేతి ఘోరంబుగాఁ
దలపడ్డం గని కాక సుక్కుదురె గాంధారీసుతుల్ మాటలన్. 141

చ. తఱిమి శిఖండి త న్నొకరులు దాఁకఁగ నెవ్వరిదిక్కుఁ జూడ కే
డ్తెఱఁ [2]దనపూన్కిపై మనము ధీరత నిల్పి రథంబు బల్విడిం
బఱపి కురుక్షితీశుఁ డనుబ్రహ్మకు వేయును నిండ భీష్ముపై
కుఱికినఁ గాక మాకు సగ మూరక యిత్తురె మీరు మేదినిన్. 143

శా. విద్యుద్దండము నిల్చి పొల్చినగతిన్ విల్లందమై యుండ న
స్మద్యోధావలిమానసంబున రణోత్సాహంబు రెట్టింప ధృ
ష్టద్యుమ్నుండు గడంగి ద్రోణుఁ గడిమిన్ డాయంగ వీక్షించి కా
కుద్యోగించుట [3]మేల తక్కుదురు మీ రుగ్రాహవక్రీడకున్. 143

సీ. గాండీవగుణరవం బొండొండ చెలఁగంగ, శరపరంపర లాకసంబు గప్పఁ
బ్రతివిశిఖములు ఖండితము లై రాలంగ, నెదిరిసైన్యంబుల మదగజాది
చతురంగములును జర్జరితంబు లై యన,యవభేద మెఱుఁగనియట్లు గాఁగఁ
దునిసిన నెత్తురు నెనసును [1]నెమ్ములు, నెఱచియుఁ గండలు నెనసి సమర

తే. తలను ఘోరంబుగాఁ గపిధ్వజము ధవళ
హారులు శోభిల్ల నొగలపై హరి మెలర్ప

1. చ. జ. నేపారు. 1. క. దనపూన్కిమై. 3. జ. మేం. 4. గ. నెనకును నెమ్ములు...

దేవదత్తంబు మ్రోయఁ దోఁకతెంచునట్టి
రథముఁ గని కాని [1]కానఁడు ౯ రాజరాజు. 144

శా. బాల క్రీడ మహాసురప్రకరముల౯ భంజింపఁడే యెప్పుడుం
త్రైలోక్యంబును భక్తి యుక్తిఁ దగ నారాధింపదే యట్టిశౌ
ర్యాలంకారు మహాత్ముఁ డా సరకుసే౯యం డచ్యుతుల౯ మమ్ముతం
డ్రీలా కైకొను నాసుయోధనునియం ౯ [2]డెగ్గేది యూహింపఁగన్. 145

వ. ఏము పితామహగురుకృపాచార్యులకు నమస్కరించి యస్మదీయరాజ్యభాగం బునకై తొడరి కయ్యంబుసేయువారము కౌరవులకుం బూని యెవ్వరే మాతోఁ బెనంగినను వారిశస్త్రాస్త్రంబులు ధర్మప్రతిహతంబు లగు నని తలంచెదము పండ్రెండు వత్సరంబులు వనంబున నమ్మెయి నిడుమలం బడి జనపదంబునం బదుమూఁడగునేఁ డజ్ఞాతవాసాయాసం బట్లనుభవించివచ్చిమాతండ్రిపాలికిం బెనంగు మమ్ము నింద్రాదిసురసహాయు లయ్యును ధార్తరాష్ట్రులు గెల్చువారై రేనిధర్మంబు కంటె నధర్మము బలవంతంబైనయది యగు నింతియ కాని మాచేయునట్టిది గీడైనది గా దేము వాసుదేవుని మున్నిడికొని నడతుము గావున నీయుద్ధంబున జయంబు మాకు సిద్ధంబ యెల్లభంగులం గర్ణసహితంబుగా గాంధారీనందనులం దునిమి యేము భూమి గొనుట దప్పదు గాండీవంబు దివియకయును గుడుసువడి యెడు బాణంబులు దమయంతన తూణీరంబుల వెడలెడుఁ దో లూడ్చుమహానాగంబునుంబోలెఁ గరవాలంబున దాన యొఱ[3]వెలికి నిగుడుచున్నయది గావున మా కవశ్యంబును సంగరంబు సంభవించుఁ బాశుపతాదిదివ్యశరంబులం గురుపక్షప్రజాక్షయంబు సేసి శాంతిం బొందెదము సూతనందనా నీవు నుస్థిరుండ వై యింతయుం దెలియం బలుకవలయు నిమ్మాటలు విని కురువృద్ధుం డగుబాహ్లికుం డును బితామహుం డగుభీష్ముండును గురుం డగుకుంభసంభవుండును శిక్షకుం డగుకృపాచార్యుండును గురుపుత్త్రుం డగునశ్వత్థామయు సద్బుద్ధి యగువిదురుం డును ధర్మాచరణకల్యుం డగుశల్యుండును నెయ్యది నిశ్చయించి పలికి రది య థ్యోదు సుయోధనాదు లాయుష్మంతు లగువార కాక యని పలికె నని చెప్పిన విని మందాకినీనందనుం డందఱు విన దుర్యోధనున కి ట్లనియె. 146

సీ. నలినగర్భుఁడు పెద్దకొలువున నున్నెడ, సురపతిప్రముఖుల౯చూడ్కు లెల్ల
మెఱయుతేజంబున ౯ మిఱుమిట్లు గొన నిద్ద, మచ్చట నొరసికొం ౯ చరుగఁ జూచి
వీ రెవ్వరిమ్మెయి ౯ మీ రుండ సరకు సేయనియట్లు వోమెదు౯నట్టివార
లని బృహస్పతి బ్రహ్మ౯నడిగిన నతని కి, ట్లనియె నాచతురాస్యుఁ డాదరమునఁ
తే. దపము పెంపును బలశౌర్య౯దర్పములును, గలిగి లోకహితార్థంబు౯ గాఁ జరింతు

1. క. మానఁడు; జ. పాలిఁడు. 2. గ. డెగ్గు; జ. దేఁ!. 3. క. గ. జ వెలికి.

[1]రేయుగంబున నరుఁడు నారాయణుండు, ననఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కినమునులు సుమ్ము. 148

వ. అని పలికి వెండియు.

క. అనిమిష[2]హితము దనుజనాశనమును జేయుదు రధర్మసంగ్రామము గ
ల్గినచోట ధర్మపరు లగు,జనముల గెలిపింతు రధికసంరంభమునన్. 149

వ. దేవాసురయుద్ధంబునప్పు డింద్రుండు వోయి వీరి నారాధించి తోడ డడిగినం జను
దెంచి పౌలోమకాలకేయాదు లగున నేక దైత్యదానవులం జంపి యింద్రునకు
విజయంబు గావించి రది మొదలుగా వీరల నల్లవారలు నెఱింగి యుండుదు
రిది యొక్క తేజంబ రెండుదెఱంగు లై వెలుంగుచుండు నని చెప్ప వినోదా
రంబు జన్మాంతరంబు నొందినయమ్మహాత్ములు గదా యీయర్జునుండును వాసు
దేవుండును నర్జునుండు సముద్రతీరంబున హిరణ్యపురంబు వొడిచి నివాతకవ
చుల నఱువదివేవుర నిర్జించి పర్జన్యునకుఁ బ్రియంబు సేసె వాసుదేవుపరాక్ర
మంబు కంసనరకాసురప్రముఖనిఖిలదుష్టనిగ్రహంబునం బ్రసిద్ధంబు గాదె
తెలియ విను మున్నరూపు సెప్పెద. 150

క. ఆయిరువురు [3]నొకతల లై, యాయోధనమునకు నడచునట్టిద యేని
వే యేల [4]మనక కా దెదు, రై యే త్తెఱఁ దాఁక హరునకైనను వశమే. 151

క. సారథియు రథియు నై యొక, తేరం గృష్ణు లతిఘోరతేజస్సార
స్ఫారతఁ దోఁచిన నైనను, ధీరత వాటించి చూచి తెలిసెదవు బళే. 152

వ. అనుచు నాసుయోధను నుపలక్షించి శాంతనవుండు మఱియు నిట్లనియె. 153

క. మది నామాట కొంకింతయు, బెదర వకార్యంబునందుఁ బ్రియము గలిగి యుం
డుదు కౌరవులకుఁ గాలము, తుదియో కాకిట్టిగర్వితుని నే మందున్. 154

తే. హితము లగునాదువచనంబు లిపుడు వినని,వాఁడ వై తేని నప్పుడువారువడిరి
వీరు వడి రనుపలుకులు విందుగాక, శకునికర్ణదుశ్శాసనుల్ సమ్మతింప. 155

వ. దుష్టకష్టనికృష్టాత్ము లగునిమ్మువ్వురుఁ జెప్పెడుబుద్ధులు గాని యొండు విన నొల్ల
వేమి సేయ వచ్చు నని పలికినం గానీనుండు గనలి గాంగేయున కిట్లనియె. 156

ఆ. ఇట్టు లాడఁ దగునె యే నేమి సేసితిఁ, గొలిచి కుడుచువాడ నలవుఁ జలము
బలుకు లెందు నెగ్గపలికిఁ బుత్త్రులకును,మనుమలకు హితంబ యొనర నడతు.

క. కాని తెఱఁగైన నింతట,మానిసిఁగా నేల చేయు మనుజేంద్రుఁడు న
న్నీ నెఱి దప్పినమాటలు, నీనోర వెడలఁ దగునె నిండినసభలోన్. 158

వ. అనిన విని భీష్ముఁడు ధృతరాష్ట్రున కిట్లనియె. 159

1. క. గ. జ. వేయుగంబుల. 2. క. జయము. 3 జ. నొకతలంపున. 4. క, గ, జ. చ. మనమ శా.

భీష్ముఁడు కర్ణునిదుర్నయంబు ధృతరాష్ట్రునితోఁ జెప్పుట.

తే. ఒకట నైనను వారియం దొకరిలోని, [1]చిదురుపాలును బోలండు సిగ్గు లేక
పాండవుల గెల్తు నే నని పలుకుచుండు, వీనిరజ్జులు దులువలు వింత్రు తగిలి.

క. మగఁటిమి వారికి వీఁ డెదు,రుగ నమ్మి సుయోధనుఁడు విరోధము గొని స
ర్వగుణాఢ్యులు బలవంతులు, నగుపాండునృపాలసుతుల నవమానించెన్. 161

ఉ. ఒక్కఁడొకండ నేకవిధ యుద్ధజయంబులు గొన్నవారు వా
రెక్కడ నేమి సేసె నితఁ డీతనితమ్ముఁ గూల నేసి యు
క్కెక్కినపార్థుపైఁ గవిసె నే పసు లాతఁడు గ్రమ్మఱింపఁగా
నక్కడ లేఁడె వీఁడు భవదాత్మజుఁ గోల్పడె ఘోషయాత్రలోన్. 162

వ. ఈదుర్జాతుండు కర్జం బెఱుంగక నీతిబాహ్యుం డై వలసినట్లు ప్రేలరిమాటలాడు
చుండు నీవునుం గైకొని విను చుండుదువు మేల కాక యనిన భీష్మపలుకులువిని
ద్రోణుం డమ్మహారాజుతో ని ట్లనియె. 163

ఉ. శాంతనవుండు సర్వకురుసంతతికిం గలవాఁడు గాఁడె య
త్యంతహితంబు లీపలుకు లాహవ మొప్పదు ధర్మసూతితోఁ
బొంతువ మేలు దేవపతిపుత్త్రుఁడు సంజయుతోడ నాడిన
ట్లంతకు నోపు మీకుఁ దెలియం దగు ఖాండవదాహ మాదిగాన్. 164

ఆ. శరశరాసనములు ధరియింప నెట్టు లెవ్వరును మగతనంబు వలనుఁ గలిగి
కయ్యమున జయంబు గైకొన రేయొరు, లర్జునుండ విజయుఁ డనఁగ నెగడె.

క. మనవీటన కా దయ్యర్జునునకు సరివింటివానిఁ జూడఁగ లోకం
బున నెందు లేమి దెల్లం, బనుమానము లేదు తొడర నగునే వానిన్. 166

వ. అని చెప్పి యప్పాటం బరమహితోపదేశంబు సేసిన భీష్మద్రోణులపలుకు లాదరిం
పక వారికి సదుత్తరంబు లీక వారలతోడం దదనురూపంబుగా సంభాషింపక
ధృతరాష్ట్రుండు వెండియుఁ బాండవులవలనివార్త లడుగుటకు సంజయుదిక్కు
మొగం బై నం జూచి కురుపతివీరు లందఱుఁ బ్రాణంబులదెస నిరాశు లై యుండి
రమ్మహీపతి సంజయునితో ని ట్లనియె. 167

తే. ధర్మపుత్త్రున కిక్కడిశతలఁపుభంగి, యెట్టు [2]లుండు నీసైన్యంబు లెల్లఁ గూడి
యునికివినియె నే మెవ్వరిఁ గొనియతండు, కౌరవులమీఁద నెత్తిరాఁ గలుగువాఁడు

వ. అనిన విని సంజయుండు వెచ్చ నూర్చి తెచ్చువడి మూర్ఛ వోయినచందంబున
డెందంబు [3]మగుడం జేష్టలు దక్కి యుండి కొండొకసేపునకుఁ జిత్తం బొక్కింత
సేసికొని యక్కటా యీభూపాలుం డింతబేల యగునే యుధిష్ఠిరుం డెవ్వరిఁ గొని
యెత్తివచ్చువాఁ డని యడుగుచున్నవాఁ డింత యెఱుంగనివాఁ డెంత సెప్పినను
దెలియ నేర్చునే యితనిభంగి యిట్టి దనినఁ గొడుకుల తెఱంగు వేఱ యెన్న నేల

1. ఆ. చిలుకవానిని. 2. క. లిందుల సైన్య. 3. గ. జ. మొగుడఁ.

యే నింక నే మనువాఁడ నై నను నన్నడిగినమాటకుం దగినమాఱుమాటవలుక
వలయున కాదె యని తలంచి ధృతరాష్ట్రున కి ట్లనియె. 169

చ. వినుము నరేంద్ర పాండుపృథివీపతియగ్రసుతుండు సంధి సే
యన మదిఁ గోరు మీరు దమకయయ్యనగంబును భూమి యీక త
క్కిన మఱి కాని ముంద రొకకీడుఁ దలంపఁడు మీబలంబు నె
ల్లను మదిఁ జీరికిం గొనఁడు లావున నేలఁ గొనం దలంచినన్. 170

వ. అతం డెవ్వరిం గొని యెత్తివచ్చువాఁ డని యడిగితివి నీయెఱుంగనివార లం దె
వ్వారు గల రవధరింపుము. 171

మ. బకవిధ్వంసి జటాసురాంతకు హిడింబప్రాణహారిణుఁ గీ
చకనిర్మూలనకేళిలోలు సమరోత్సాహైకశీలు ప్రవ
ర్తకు నాగాయుతసామ్యకీర్తితబలోదగ్రుం బ్రతివ్యూహదా
హకు భీముం గొని వచ్చు ధర్మజుఁడు బాహాటోపముం జూపఁగన్. 172

వ. మఱియును. 173

మ. అట మి[1]న్నందినయట్టివానిపొడ వెం తన్నట్లు ఫాలాక్షు నె
క్కటికయ్యంబునఁ గన్నఫల్గునుభుజాగర్వంబు [2]లెక్కించు టం
తటివానిం గొని ధర్మసూతి సమరోత్సాహంబుమై నెత్తి వ
చ్చుటకుం గొంకునె పేఁపు నక్క నయి నిల్చుం గాక మీసైన్యముల్. 174

తే. నకులు సహదేవుఁ గొని ధర్మనందనుండు, మొనసి కౌరవబలముల ముట్టికొనఁగఁ
దలఁచి తఱి వేచి వచ్చుట ధరణినాథ, సింగములఁ బట్టి వేఁటాడుభంగి గాదె.

తే. ద్రౌపదేయులు నాసుభద్రాసుతుండు
నుక్కుతునియలు గారె మి మ్మక్కుమార
వరులఁ గొని యోర్చువాఁ డయి వచ్చు ధర్మ 175
పుత్త్రుఁ డిది నీకుఁ జూడంగఁ బోల దెట్లు. 176

వ. అని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 177

క. వృష్ణికుమారోత్తముఁ డా, కృష్ణునితమ్ముండు సాత్యకియు దవదహనా
త్యుష్ణప్రతాపదీప్తులు, కృష్ణాసోదరులుఁ దలఁప దేవలులె నృపా. 178

సీ. శౌర్యోజ్జ్వలుండు పాంచాలభూనాథుండు మహితవిక్రముఁ డగుమత్స్యవిభుఁడు
నధికధైర్యాన్వితు లతనితమ్ము లుదగ్ర, తేజస్కులై నతదీయసుతులు
నన్నదమ్ములు ప్రతాపోన్నతు లేవురు, కేకయపతులు నక్షీణబాహు
శక్తి[4]యుక్తులు జరాసంధసూనుఁడు సహ, దేవుండు నాజయత్సేనవిభుఁడు

తే. వినుము శిశుపాలతనయులు వీర్యధనులు, ధృష్టకేతుండు వృషభుండు దీవ్రరణవి

1. క. న్నందినయంతవాని. 2. క. లెక్కింపు మం; గ. లెట్టించు. నం. 3. జ. మూర్తులు
4. క. యుక్తుడు.

నోదిఁ యదుభర్తచేకితానుండు దర్ప,ఘనుఁడు శైబ్యనృపాలుండుఁ గలరుగాదె.

క. వీ రెల్లఁ బాండురాజసు,మారులపాటునకుఁ గుందుమనములతోడన్
వారిపగ దీర్పఁ గడఁగెదు,వారల కాకండు లాఁతివారుం గలరే. 180

వ. భీమసేనుసూనుండు ఘటోత్కచుండు దండ్రికంటెను లావును బీరంబునుం గల
వాఁడు మాయాబలంబున మనబలంబు నెల్లం గలంచు మఱియును దూర్పున
ను త్తరంబునం గలుగునరనాయకులు నానాసేనాసమన్వితు లయి వచ్చి చిచ్చ
యినను బిడికిలింత మనుచున్నవా రదియునుం గాక. 181

క. సకలభువనములు నఱచే,తికిఁ దేరం జాలునట్టిధీమంతుఁడు దే
వకికొడుకు గలఁడు ధర్మజు,నికి నాతం డెత్తి రాక నిలుచునె యధిపా. 182

వ. అని చెప్పిన సూతపుత్త్రునకు నంబికాపుత్త్రుం డి ట్లనియె. 183

— ధృతరాష్ట్రుఁడు భీమసేనాదులపరాక్రమంబు దలంచి దుఃఖించుట. —

క. వారి దెస నీవు సెప్పిన,యారథికులు ప్రబలు లగుదు రందఱు నైనన్
వా రెల్లను నొకతల య,మ్మారుతి యొకతల బలప్రమాణము సూడన్. 184

ఉ. భీముఁ దలంచినన్ మనము భీతిఁ గలంగుచు నుండు నాకు రే
[1]లేమియు నిద్ర రా దతని నెత్తెఱ మార్కొనఁ జాలునట్టివాఁ
డీమొన లేఁ డతం డలుక నెత్తినయాగద కాలదండ ము
ద్దామవిలాసుఁడై కురుకదంబములో విహరింప కుండునే. 185

తే. చిఱుతనాఁడును వాఁడు నాశిశుఁ బోఁడు, వీరు చివ్వకుఁ జొత్తురు వైర మెత్తి
వానిచేఁ బీడ వడియును మాన రదియు,గాదె యాభేదమున కెల్లఁ గారణంబు.

క. సమరమున దైత్యదానవ,సమితియు నాతని కెదుర్పఁ జాలదు భుజయు
ద్ధమున జరాసంధుని నొక,నిమిషంబునఁ జంపె నొరులు నిలుతురె యెదురన్.

మ. బొమ లల్కార్చ ముడివడ్డ రౌద్రరస ముప్పొంగం దనర్పన్ భుజా
గ్రము లిం దెవ్వఁడు నాకు మా ఱనుచు శౌర్యస్ఫూర్తి శోభిల్ల దు
ర్దమలీలం [2]గవియంగ భీముఁ గని ధైర్యం బేది కౌరవ్యసై
న్యము లంతంతఁ గలంగఁ బాఱినటు లై నా మోమునన్ వ్రేలెడిన్. 188

క. కరవాలము గద మొద లగు,పరికర మేమియును లేక బాహుబలమునం
గరిగతి నడరినను వృకో,దరునకు నొకఁ డెదుర నిలిచి తలపడువాఁడే. 189

తే. ప్రళయకాలసముద్రము భంగిఁ బొంగి, కడు భయంకరుఁ డగుభీముఁ గడవనీఁద
వశమె నాపుత్త్రులకు విధివశము వొంది, యెదిరిఁ దమ్మును నెఱుఁగరు మదముకతన.

క. చిచ్చునకుఁ దోడు గరువలి, వచ్చుగతిన్ భీముదుర్నివారవిహారం
బచ్చుపడఁగఁ బ్రాపై వి,వ్వచ్చుఁడు వెస వచ్చు గాండివంబును దానున్. 191

వ. సంజయా వినుము నీ కున్నరూపు సెప్పెద. 192

---

1. గ. జ. యేమియుఁ. 2. క. గదియంగ.

క. అర్జునుమగంటిమి కాన, యేయుగములఁ జూడ వినఁగ నెందును గలఁడే
నీయెదుర నాడినంతయుఁ, జేయుట కతఁ డోపు రిత్త సెప్పెడువాఁడే. 193

ఉ. ఎక్కటిగాండివంబు నురి కెక్కి వెలుంగుట మీఁదఁ గేశవుం
డక్కజమైన తేజ మది యాసపడం డనంత నర్జునుం
డొక్కఁడ వైరిసేనలకు నొట్టినమంట ప్రతాపమూర్తు లి
ట్లొక్కఁడఁ గూడె నిన్నిటిమహోగ్రపువేఁడిమి కోర్వ నచ్చునే. 194

క. దివిజదనుజసహితము లగు, భువనము లన్నిటమహేంద్రపుత్త్రుఁడు విజయో
త్సవలీలఁ గ్రీడ సల్పుం, దవులంబడఁ డెందు నత్యుదగ్రబలమునన్. 195

వ. అని పలికి వెండియు: 196

క. కురుసేనఁ గదా గెలుచుట, కరము భరం బర్జునునకు గాండీవమునం
బెరిఁగినయమ్ములమంటల, దరికొని తెగఁ గాల్చునట్టిదయు యగుఁ జుమ్మీ. 197

వ. భీమార్జునులకొలందులు భీష్మద్రోణు లెఱుంగునంతకంటె నెవ్వ రెఱుంగుదు రె
ఱింగియు మానుషంబు వాటించి సేనమొగంబున నిలుతురుకీర్తి వట్టిప్రాణంబులు
విడుతు రింతియ కాని చేయునది లేదదియునుం గాక పౌత్త్రులగుటయు శిష్యు
లగుటయు గాంగేయునకు గురునకు సామాన్యం బగుటం జేసి రెండుదెఱంగుల
వారికి వీ రొక్కరూప మనకడ నున్న తప్పునకు మనముందట నిలువవలయు నను
నింతమాత్రకుం గా వీరల కింత వలసె నేను దైవాధీనతకతంబున బిడ్డల నొత్తి
చెప్పను నియమింపనుం జాల మొదల విదురుం డే మని చాటి చెప్పె నది
యంతయుం బాటిలె జూదంబునాఁటనుండియుఁ గురుజాలికిం జేటు మూఁడుట
దోఁచుచుండు మందబుద్ధియు లోభోపహతుండును నయి దురభిలాషంబున
దుర్యోధనుఁ డింత సేసెఁ గాలవిపర్యాయంబునఁ గౌరవులకుఁ గడవరానియవస్థ
వచ్చె సంజయా నే నేమి సేయుదు నెందుఁ జొత్తు నెద్ది దెరు వెవ్వరు శరణంబు
వా రిరువురుఁ గలయంతటన పోయెనే విను మని మఱియు నిట్లనియె. 198

చ. అనుజులు నట్టివార ద్రుపదాదిసుహృజ్జను లెల్ల నంతకం
బైనః బలవంతు లాహవప్రతిష్ఠుడు రాజు యుధిష్ఠిరుండు స
ద్వినయవివేకశీలముల విశ్రుతుఁ డాతఁడు బంధుభృత్యులం
దనకు వశంబు సేసికొనునదానికి నేర్చుఁ బ్రభుత్వసంపదన్. 199

ఆ. సత్యశౌచధర్మశాలి దయాపరుం, డట్టిధర్మపుత్త్రు నాక్రమింప
మనము దలఁచు టెల్ల మంటలో మిడుతలు, దగ్రవృత్తి నుఱుకఁదలఁచునట్ల.

వ. కావునఁ బాండవులతోడివిభండనంబునఁ గులక్షయం బగుట దప్పదు శాంతిఁ బొం
దుటయు మేలు మనవారల కది ప్రియం బగునేని దానికిఁ దగినయత్నంబు
సేసెద నని విని ధృతరాష్ట్రునకు సంజయుం డిట్లనియె. 201

1. జ. నొడ్డినమంట. శ. తి. గ. జ. దరిఋమ బొమ్మల తే. క. విష్యయంబున.

క. దేవర యానతియిచ్చిన, యీవాక్యము లెన్న నాఁడు । నీవ యుపేక్షిం
చో విడిచితి వింకను నీ, చే వత్తురు వారు వీరిచే టొప్పదు రే. 202

వ. అది యె ట్లంటేని. 203

క. వారు దెస లొత్తికొనియు ధ, రారాజ్యం బిచ్చి పొమ్మరా పోరా తా
రారణ్యపీడఁ బడియుసు, రారాజుం జెఱుకుఁ జూపరా మన మెఱుఁగన్. 204

వ, అట్టిమొడ నైనను. 205

క. రావించి తగవుమై సం, భావింపవ కాక నాఁడ । పాండవు లలుకం
జో విడువరె మిగులుటు రే, నీవచనంబులకుఁ బిలిచి । నిలుపుము వారిన్. 206

—దుర్యోధనుఁడు తండ్రితో స్వపక్షవీరులసామర్థ్యంబు సెప్పుట.—

వ. అనిన విని దుర్యోధనుండు దండ్రి కి ట్లనియె. 207

చ. అడవులఁ గొండలం బడి మహాపద రూ పఱి చన్నవారి ని
ప్పుడు గొని వచ్చి కృష్ణుఁ డొకఁ ప్రోవుగఁ గూటువమూఁకఁ గూర్చినం
బొడుతురె పాండునందనులు । భూవర యేటికి నింతభీతి మా
కడిమియు లావు నీ వసదుగా గణుతింపకు గెల్తు మెమ్మియున్. 208

తే. పరశురాముని గెలిచినబల్లిదుండు, భీష్ముఁ డవనీశ లీతనికి సేరు వినినఁ
బాఱుచుండుట యెఱుఁగవే । పాండుపుత్త్రు,లనఁగ నెంతటివా రితం । డలిగెనేని.

క. కృపుఁడును గురుఁడు నమోనిజు, లపరిమితభుజాబలాఢ్యు । లాహవకేళీ
నిపుణు లజేయులు వీరులు, కుపితాత్మకు లైన మాఱుకొనునే హరుఁడున్. 210

క. ఈశ్వరవరజనితుఁడు హరి,దశ్వ ప్రతిమాన తేజుఁడ ద్రుకశాని
త్త్యైశ్వర్యధురంధరుఁ డీ,యశ్వత్థామ గలుగ మన । కని వెఱ పేలా. 211

ఆ. సహజకుండలుండు । శౌర్యధుర్యుఁడు సము,దీర్ణబాహుబలుఁడు । కర్ణుఁ డెందుఁ
గలఁడు వీని కెదురు । గలఁ [1]డని యెన్నుమా, ధర్మపుత్త్రుపాల । ధరణినాథ.

క. వినుము నరేశ్వర కర్ణుని, పెనుపు మహేంద్రుండువచ్చి । ప్రియమున శచికై
తను నర్థింపఁగ నిచ్చెను, గొను మని లోకంబు లెఱుఁగఁ । గుండలయుగమున్.

వ. వీర లాధర్మపుత్త్రాదులచేతన కా దెవ్వరిచేతనుం జెడమి దెల్లంబు బాహ్లికసోమ
దత్తభూరిశ్రవశ్శల్య సింధురాజ గాంధారరాజప్రభృతిమహావీరులు వీరలకంటెను
శక్తిసమగ్రులు దక్కటిరాజలోకంబును సహాయు లై వచ్చినవివిధదేశాధీశులును
నాతోడిసుఖదుఃఖంబుల కియ్యకొని యగ్గలికమై నగ్గి నైన నుఱుకను సముద్రం
బైన నీఁదను దెంపు సేసి పొంపిరి వోవుచున్నవారు గావునఁ బాండవులకు మా
దిక్కు దేఱి చూడనుం గొలంది గా దనుమానింపకు మిట్లునుం గాక మాకు
నెవ్వరును లేక చుట్టంబులును జెలులును విడిచి తోడువచ్చినవారును విచ్చిపోయి
భృత్యులును విరక్తు లై వారిక పోటుమానుసులును బంధుమిత్త్రసహాయులును

1, క డెవ్వఁ డెన్నుమా.

బ్రజానురాగంబునుం గలిగినట్టి దైన నది ప్రాప్తకాలం బింతియ కాని యే మింక వారియడుగు లొత్తను బాఱి పోవనుం జాల మెల్లభంగుల సమరంబు సేయుదుము తలపెట్టిన నా తలంచినట్లాండె వాసుదేవుండు దలంచినట్లాండె నయ్యెడు నెక్కైన మే లింతవట్టును నిర్ణయం బని పలికి మఱియు ని ట్లనియె.

తే. కులములోఁ దలవం పగుఁ గూడు గుడువఁ, బంపఁ జూచెద వాశభులఁ బఱితురట్టె
వారు పై నెత్తి వచ్చినఁ బోరి కోవ,[1] మనిన ధృతిచేటకాక పొందఁదగునె చెపుమ.

క. నీవు బలిమాలి కొడుకుల, చావునకును జేటునకును జాలక యిమ్మైత్రి
వావిడిచి యఱచినం గడు, నేవపడరె జనులు నిన్ను నే మన నేర్తున్. 216

తే. భీమసేనుని నీ వింత పెద్ద చేసి, పెక్కుభంగులఁ జెప్పితి యుక్కు గలఁడు
గదకు నేర్చునం చెంతయు బెదరెదతఁడు, నన్నుఁ బోలమి యెఱుఁగ వేసరవరేణ్యా.

మ. గద నాతో సరి మూఁడులోకముల నేఁ గానం బలం బెత్తి యు
న్మదుఁ డాభీముఁడు నన్ననిం దొడరిన న్వజ్రప్రహారంబు బె
ట్టిద మై తాఁకినఁ గూలుపర్వతముమాడ్కిం గుంభినిం గూల వ్రే
సెద నా కోర్కి గదా గదారణము వచ్చెం బెద్దకాలంబునన్. 218

ఆ. అతఁడు వడిన వెండి యాసేనఁ గోల్తల, సేయ నొకఁడు లేమి సిద్ధ మింత
యెఱిఁగి వెఱచి కాదె యేనూళ్ళు లైనను, దమకుఁ జాలు నని యమధర్మసుతుఁడు. 220

వ. అర్జునుండు గలం డని తలంచితి వేని.

తే. కర్ణుపడసినయాశక్తి గలుగఁ బోర, బ్రదుకవచ్చునె నరునకు నదియుఁ గాక
యతని భీష్మాదిరథికులయతులితాస్త్ర, మేయదివ్యబాణంబులు మ్రింగికొనవె.

వ. దుశ్శాసన దుష్ప్రహ దుర్ముఖ వివింశతి వికర్ణ చిత్రసేనాదు లగునీకొడుకు లొక్కం డొకండ జగంబు లెల్ల జయింపఁ జాలుదు రందఱు నొక్క మొగం బై త్రోచినడచిన సవ్యసాచి యొక్కరున కాదు పాండవుల నెల్ల నొక్కత్తున వైచికొన నోపుదు రట్లునుం గాక మాకు నక్షౌహిణులు పదునొకండు వారికి నేడక్షౌహిణులు మా సైన్యంబు సారవంతంబు వారిబలంబు నిస్సారంబు వారు మమ్మెవ్విధంబున జయింప నోపుదు రీయెక్కువదక్కువలు విచారింపక వలవనివెఱపు గట్టికొని ముక్కూరి వగచు చున్నవాఁడవు నిన్ను వగవ కుండ నుడుపం జాల మంతియ కాని తక్కల్లపనులకుం జాలుదు మని పలికి సంజయు దెసఁ గనుంగొని సుయోధనుం డి ట్లనియె.

క. నానాదేశంబులబలు, మానుసులం గూర్చికొని మత్సరబుద్ధిం
దానే మనియెడు నయ్యమసూనుం డాతని తెఱంగు సూతము చెపుమా. 224

వ. అనిన విని సంజయుం డి ట్లనియె.

1. క. మఱియున.

సంజయుఁడు దుర్యోధనునకు ధర్మరాజునిశ్చయముఁ దెలియఁజేయుట

ఉ. ఆతఁడు ఖండనం బనిన ✽ [1]నార్చిన మూరెఁడు వేర్చునంతయుం
బ్రీతి వహించి తమ్ము లొక ✽ పెండ్లికిఁ బోయెడునట్ల యున్నవా
రా తెలి వెందునుం గలదె ✽ యందలినాయకు లెప్పుడొక్కొ మా
చేతులఁదీఁట వుత్తు మను ✽ చిత్తము గాని చలింప రేమియున్. 225

తే. నరునిపాశుపతాదిబాణములపెంపు
భీమగదసొంపు నమ్మి ✽ యుద్దామలీలఁ
జెలఁగి వెలి పేది యక్కడి ✽ బలము మునురు
గవిసి [2]యెపుడుఁ గయ్యమునకుఁ ✽ గాలు ద్రవ్వు. 226

క. నావుడు నిది యా సంజయ, కైవారము సేసె దీవు ✽ కౌంతేయుల వా
రేవి రణసాధనమ్ములు, గా వెలువక నడచువారు ✽ కౌరవులపయిన్. 227

వ. అనిన సుయోధనునకు సూతనందనుం డర్జునుదివ్యరథ శ్వేతాశ్వ కపిధ్వజ దేవ
దత్తంబులమహానుభావంబులు వేఱువేఱ వర్ణించి చెప్పి యుధిష్ఠిర భీమ నకుల
సహదేవులయరదంబులు తురంగాదిపరికరంబు లిట్టిట్టి వని యేర్పడం బలికి విరాట
ద్రుపదాదులకు వలయునుపకరణంబులు గొఱంత లేమియు నెఱింగించిన ధృత
రాష్ట్రుం డిందుఁ గలబలుమానుసు లెవ్వరికి నసాధ్యులు వీరి సాధించుతెఱం
గూహించిరే యని యడిగిన నతనికి సంజయుం డిట్లనియె. 228

సీ. గంగాసుతుండు శిఖండిపాలతనికిఁ, బ్రావు మత్స్యేశ్వరు ✽ బలము కుంభ
భవుఁడు ధృష్టద్యుమ్ను ✽ పాలతనికిఁ ద్రోణు, పడు ద్రౌపదీపుత్ర ✽ పంచకంబు
రారాజుఁ దమ్ములు ✽ మారుతిపాలు కు,మారు లందఱు నభి ✽ మన్యుపాలు
శకుని సైంధవులు న ✽ శ్వత్థామకర్ణులు, దక్కొరుచేఁ బోని ✽ దండిమగలు

ఆ. సవ్యసాచిపాలు ✽ సాత్యకిపాలు కృత,వర్మ చేకితాన ✽ వసుమతీశు
పాలు సోమదత్తుఁ ✽ డాలంబునకు నిట్లు, నిశ్చయించి రచట ✽ నృపవరేణ్య. 329

క. నకులుఁడు సహదేవుండును, శకుని నులూకాదిసుతుల ✽ సారస్వతులం
బ్రకటబలు లైనకాళిం,గకులను సమయించువారు ✽ కౌరవనాథా. 230

క. కేకయులు మనలఁ గలసిన, కేకయుల జయించువారు ✽ కృతపుణ్యుఁడు సు
శ్లోకుఁడు ధర్మతనూజుఁడు, లోకోత్తరు శల్యుఁ దా గె ✽ లుచువాఁ డధిపా. 231

వ. అట్టిపలుకులసమయంబున నచ్చోటఁ గొందఱుజనంబులు ధర్మనందను నుద్దేశించి.

క. ఇతఁ డెక్కడ మద్రమహీ,పతి యెక్కడ నితని కతఁడు ✽ పాటియె యనుడుం
బ్రతివచనంబుల శల్యుని,యతిబలశౌర్యములు వారి ✽ కాతఁడు చెప్పెన్. 233

వ. ఇట్లు గాకయు నెవ్వరిమొగంబున నెవ్వరు వడిరి వారికి వార చాలి యుందు

1. గ. జ. నార్చుచు; చ. యంతన. 2. క. గ. యిపుడు.

[1]వారని రివ్విధంబునఁ గ్రొవ్వు మిగిలి కొఱంత లేని తెగువఁ దేజరిల్లుచున్న వారు నీకు నీకొడుకునకు నెయ్యది గర్జం బై తోఁచె నదియ చేయుం డనిన విని విచిత్రవీర్యతనయుం డి ట్లనియె. 234

క. నాకొడుకుల కెక్కుడిబ్బదు, కేకోలఁదిఁ దలంప నిప్పు డెన్నిన వీరా నీకంబు నోర్వ వచ్చునె, [2]యీకూడిన సైనికులకు నే మనువాఁడన్. 235

క. రాజు యుధిష్ఠిరుఁ డై హరి, దా జయ మొడఁగూర్ప నున్నఁ దద్సైన్యము రా రా జిట్లు సరకుసేయమి, నాజన్మము దుఃఖభాజనం బగుటఁ జుమీ. 236

క. నా కుదువ నేల వశ మగు, నీకూడినభూపతులకు నింతియ కాలం బై కడచన్నది సంజయ, నీ కీవగ పేల యింక నిలుపుము పలుకుల్. 237

వ. అనిన విని దుర్యోధనుండు నిజజనకుతో ని ట్లనియె. 238

ఉ. ఏమును బాండునందనులు నేకకులంబునఁ బుట్టి యొక్కచో నే మొకఁ డైనఁ జేసి గెడ నెప్డుఁ జరించినవాట్టివార ము ద్దామబలంబు శౌర్యమును దర్పము వారిక కల్గి వార సం గ్రామమునం జయింతు రనఁ దగా నొకనిశ్చయ మెట్లు గల్గెడున్. 239

ఉ. వారిని వారివారి నిటు వర్ణన సేసెదు గాని మమ్ము మా వారిఁ దలంప విప్పుడమి వారికిఁ బాయను [3]మాకు సంతయుం జేరను ముం సృజించె విధి సిద్ధము దీని నొకండు మాన్పఁగా నేరఁ డకారణంబ మది నెవ్వగ లేటికిఁ బట్టుకొల్పెఁగన్. 240

వ. అనిన విని నూతనందనునకు నంబికానందనుం డి ట్లను నా కొడు కున్మత్తప్రలాపంబులు సేయు చున్నవాఁ డింతియ కాని సత్యధర్మనయపరాక్రమసహాయసంపన్ను లైనపాండవులఁ దనకు గెలువ వచ్చునే తాను బ్రబలుం డయినను బెనఁకువ గీడ కాక మేలగునే యది యట్లుండె నొక్కటి యడిగెద సంజయా చెప్పుము. 241

క. సమరమునకుఁ బురికొల్పుచు, మము దలఁచిన నుల్లిరుట్టుమాటలఁ దచ్చి త్తము లుడికించుచుఁ బాండవసమితిం గడఁగించువా రచట నెవ్వారొకో. 242

క. నావుడు సంజయుఁ డి ట్లను, దేవా పాండవులయులుక ధృష్టద్యుమ్నుం డే వెరవుమాట నైనను, నే వోసినయగ్నిభంగి [4]నిగుడం జేయున్. 243

వ. అతండు ధర్మతనయుతో నిట్లను గాంగేయకుంభసంభవాదిమహావీరక్రూరసత్త్వబహుళంబును గరిఘటాగిరికదంబకలితంబును దురంగనికరతరంగపరంపరాఘోరంబు నగుకౌరవసేనాసముద్రంబునకు నే నొక్క చెలియలికట్ట నై నిలిచెద నన వుడు నయ్యుధిష్ఠిరుండు నీ వింతకుఁ జాలుట యెవ్వారు నెఱుంగ రే మెట్లును నంగ

1. వార మని పూని రివ్వి. గ. వారనిపూని పలికి రివ్వి. 2. క. యీకౌరవసైనికులకు 3. జ. మమ్ము. 4. క. నెగడం,

రంబున మమ్ముద్ధరింపు మనియె నిట్లు గొనియాడిన నాతండు నాదెసం గనుం
గొని సంజయా మీవారల కెల్లనుం దెలియం జెప్పు మీశ్వరాది దేవతలు సమ
కట్టినసవరణ గలయర్జునుచేత నిర్జింపంబడినయుత్కృష్టజాతు లనేకు లగుట
మెఱుంగుదుర కాదె మనుష్యు లతని కెంత పెద్ద యిట్టిజెట్టి వెన్నుదన్ని చూడఁ
గలవాఁడు గావున మముబోంట్లెల్లఁ బోక పెనంగినం బోరు భరంబైనం బ్రాణం
బులపై వచ్చునంతకంటెను బరమదయాపరుండైనపాండవాగ్రజుమఱువు సొచ్చి
బ్రదుకుం డను మంతలంతలు దప్పులు సేసితి మని తలంకవలవ దెంతలు సేసినను
గౌంతేయపూర్వజుండు శాంతిసుధానిధి యగుటం జేసి శరణు సొచ్చినం గాచు నని
పలికె ననిన విని ధృతరాష్ట్రుండు దుర్యోధనున కి ట్లనియె. 244

క. పరిజనులకు నీకును ని,ద్ధరలోన సగంబు సాలుఁ దక్కటిసగముం
గర ముచితంబుగఁ బాండవ, వరుఁ డగుధర్మజున కిచ్చి బ్రదుకుము నెమ్మిన్.

ధృతరాష్ట్రుఁడు దుర్యోధనునితో సంధి సేయుమని చెప్పుట.

చ. పెనఁకువ నాక యేల మన పెద్దల కెవ్వరి కియ్యకోలు గా
దనుచితవృత్తి గాన గురుఁ డాదిగ నాప్తులు బంధుమిత్త్రులున్
గొనకొని పోరికిం జొరరు కుంతితతేజుఁడు ధర్మపుత్త్రుఁ డా
తనిఁ దగఁ గూడి మన్కి ప్రమదం బగుఁ గౌరవజాతి కెంతయున్. 246

వ. అని వెండియు. 247

క. కర్ణుండు రేఁచి పెట్టఁగ, దుర్ణయపరు లైనశకుని దుశ్శాసను లీ
నిర్ణయమె మే లనఁగ నీ, కర్ణములకు నించు నెట్లు కార్యవచనముల్. 248

వ. అనినఁ గటకటంబడి సుయోధనుం డి ట్లనియె. 249

క. నీచెప్పెడిపెద్దలు ద్రో,ణాచార్యులు మొదలు గాఁగ నని కొల్లనివా
రై చేరనివారిం గొని, యే చక్కం బెట్టువాఁడ నేఁ బాండవులన్. 250

శా. రాధేయుండును దుస్ససేనుఁడును ఘోరం బ్రాపుగాఁ బాండవ
క్రోధజ్వాలల నార్తు నొండొకఁడు నాకుం దోడె నీ వింక నర్
బాధం బెట్టకు వాఁడిసూదిమొన మోపం జాలునం తైననే
నీధాత్రీతల మీను వారలకు నా కే[1]లింతసేగిం బడన్. 251

వ. అనిన గాంధారీవల్లభుం డతని కి ట్లనియె. 252

ఆ. నీకు నంత వగవ నీపోవు తెరువునఁ, బోవువారు గాఁగఁ బూని యున్న
వారి కెల్ల నేను వగచెదఁ గయ్యంబు, వలవ దుడుగుమయ్య చలముకొనక.

చ. ఉభయబలంబులుం బొగడ నుగ్రత భీముఁడు విస్ఫురద్గదా
రభస మెలర్పఁ గుంభములు వ్రయ్యఁగ వ్రేసిన నెత్తు రొల్కఁగా
నిభములపిండు గావిసెలయేఱులతోఁ గనగంబులట్లు సం

1. లంత

క్షుభితము లై పయిం బఱవఁ జూచి తలంచెదు నాదువాక్యముల్. 254

చ. ఉఱక ధనంజయుండు వివిధోగ్రశరంబుల నొక్కమాత్ర నే
ర్తెఱ నుఱుమాడినం బుడమిఁ ద్రెళ్లిన నీ దగుసైన్య మంతయుర్
నఱికినఁ బద్ధఘోరవిపినంబువిధంబున నున్నఁ జూచి య
త్తఱి నయినం దలంపు ముచితంతం బగునావచనంబుఁ బుత్త్రకా. 255

వ. అని పలికి యతనివలనం బిక్కుగానక మనంబు [1]మరలం బెట్టికొని కొడుకులు జయింప నోపుదురొకో యనునాస సంజయుదిక్కు మొగంబు సేసి పాండవకౌరవ పక్షంబులం గలవారి నడుగుచుం గొలందులు దలపోయుచు నాతనివచనంబులం దనవిచారంబులను బలాబలంబులు నిశ్చయించి పాండవేయు లెక్కుడవుట మెఱుంగుచుఁ గ్రమ్మఱ నాసూతపుత్త్రుతో లెక్కలు వెట్టుచుం బోలించుచుఁ బెద్దప్రొద్దు వితర్కించి కౌంతేయులశక్తి దేవతలశక్తియు గాంధారేయులశక్తి మానుషశక్తియుం గాఁ దెలిసినవాఁడై యంబికానందనుండు నిజనందనునితో ని ట్లనియె. 256

క. నరుఁ డగ్నిదేవుఁ దనకును, వరదునిఁ గాఁ గొలిచినాఁడు వానికిఁ జేతు
స్ఫురణం బాదిగఁ గలసంగరపరికర మెల్ల నతఁడు గావించె దయన్. 257

వ. అదియునుం గాక ధర్మదేవతయు వాయుదేవుండును వాసవుండును నాశ్వినులును వారలకుఁ బాండురాజుతోడివారలు వారి నొకకీడునుం బొరయకుండ రక్షింతురు గావున భీష్మద్రోణప్రముఖులకుఁ బాండవులం బరిభవింప రామి దెల్లంబు. 258

క. దేవత లేటికిఁ బార్థుఁడు, దేవసముఁడు గాఁడె వాఁడు దివిజులచేతం
బోవనిదైత్యులఁ జంపఁడె, యీవును నీవారు నతని నెఱుఁగరె చెపుమా. 259

వ. కౌరవులకు వచ్చినయిమ్మహాభయంబునకుఁ బ్రతీకారంబు శాంతిం గడచినయదిలే దెన్నిభంగులంజూచినఁ గయ్యంబుడుగుటయ మనకుం గర్తవ్యంబై యున్నయది యుపశమింపవయ్యె దీర్ఘవైరంబు వలన దనినఁ దండ్రికిఁ గొడుకి ట్లనియె. 260

క. దేవత లర్జునునకుఁ దో, డై వత్తు రనంగ నలవ దది యె ట్లనినన్
దేవత్వము రాగద్వేషావేశము లేమిఁ గాదె యైనది మొదలన్. 261

వ. కావున వా రొకళ్ళవారుం గా రట్లుం గాక పక్షపాతు లై పూని వత్తురయేని నది దేవత్వంబు గా దట్టిదేవత్వంబున నర్జునుండును సురక్షితుండు గాఁడు నీకు నాపనికిఁ జింత వలవ దని పలికి వెండియు ని ట్లనుఁ బెరిఁగి వచ్చుకార్చిచ్చు నుడుపను బాషాణవర్షంబు వారింపను మహావాయువు నిలుపను నీళ్లు గట్టిగా నభిమంత్రించి వానిపైఁ గరితురగాదుల నడపింపను నాసేన నడచునప్పుడు వల సినచోట జలంబు లుత్పాదింపను జాలుదు సింహశరభశార్దూలభూతవేతాళాది క్రూరసత్త్వసంరంభ స్తంభనప్రకారం బెఱుంగుదు మిత్త్రశత్త్రువిషయంబులైనను

1. జ. మొగుడం.

శుభాశుభంబులు వలయుభంగి నావహింప నేర్తు మఱియు నానావిధసిద్ధిప్రదంబు లగుమంత్రధ్యానాద్యనుష్ఠానంబుల నాకుం గొఱంత లేదు నీ చెప్పినయగ్ని ప్రముఖదేవతలం బ్రసన్నులగునట్లుగా నారాధించినవాఁడ వారికి నాకుం బోలె మహానుభావంబు గలిగినఁ బదుమూఁడువత్సరంబు లబ్బంగి నిడుమలం బడుదురె వినుము చెప్పెద. 262

—•• దుర్యోధనుఁడు తండ్రితోఁ దనబలపరాక్రమంబులు సెప్పుట. ••—

క. ఏ నలిగినవారిని సుర, లైనను రక్షింప నోప । రమరు లలిగినం
బూని చెడ కుండఁ గాతును, మానవు లొకసరకె నాకు । మనుజాధిశా. 263

తే. గర్వమున నాడుమాటలు । గాఁ దలంప, వలవ దిది యెల్ల నిక్కంబు । వసుమతీశ
నన్ను నేఁ జెప్పికొందు నే । యెన్నఁడైన, నాత్మసంస్తుతి పౌరుషం । బగునె చెపుమ.

వ. ధర్మతనయాది పాండవేయులును ద్రుపదాదిపాంచాలురును విరాటాదిమాత్స్యలును వాసుదేవాదియాదవులును మఱియునుం గేకయ పాండ్య మాగధ చైద్య ప్రముఖనిఖిలదండనాయకులును నాబారిం బడి మున్నీరు సొచ్చినయేఱులచందంబున నడంగిపోవుట యవధరించెదుగాక వా రెల్లఁ దేజోధైర్యపరాక్రమోపాయ విచారవివేకంబుల నా యెత్తువత్తురె పితామహద్రోణకృపాశ్వత్థామలు శస్త్రాస్త్ర విషయంబులుగా నేమేమి యెఱుంగుదు రంతెంత నేర్తు రది యెల్ల నెఱుంగుదు నంతయు నేర్తు నని పలికి యందఱు వెఱఁగుపడి యుండం దాను సంజయుతో సంగరంబు తెఱంగు నాలోచనంబుగాఁ బాండవులదెస మాట లాడుచుండఁ గర్ణుండు ధృతరాష్ట్రుం గైకొనక ధార్తరాష్ట్రునకుం బ్రియంబుగా నిట్లనియె. 265

క. గురునలుక నాకు నస్త్ర,స్ఫురణ మొదలె నంద్రు జనులు । బొంకది పూజా
పరతమెయి నమ్మునీశ్వరు,కరుణ గొఱలి మగుడఁ బడయఁ । గాంచితిఁ బ్రీతిన్.

ఉ. కావున నస్త్రశస్త్రములు । ఖండితసంపద నొంది యుండు దే
వావలి కైన నన్నుఁ జెన । యర్జ భర మేఁ గలుగంగ నర్జునుం
డే విడిపించు మేదినిఁ గ । డిందిమ గంటిమి యుల్లసిల్లఁగా
నీవు బలంబు మెచ్చ నని । నిల్చెద గెల్చెదఁ బాండవేయులన్. 267

శా. గాంగేయాదులు నీకడన్ నిలిచి వే । డ్కం జూడఁగా సర్వసే
నాంగాంగంబులమీఁద గాలియును జి । ట్టాడంగ నీ కేను వీఁ
కం గౌంతేయులఁ దాఁకి తత్తనువు లు । గ్రస్ఫారబాణాలిఁ గూ
లం గోదండవిలాసముల్ మెఱయ లీ । లం బోరఁ గ్రీడించెదన్. 268

వ. అనిన విని యినసందనునకు మందాకినీనందనుం డి ట్లనియె. 269

క. కాలుఁడు ప్రేరేపఁగ నిటు, ప్రేలినయంతటన నిన్నుఁ । బెద్దగఁ దలఁపం
బోలునె మాకును నుడుగుము, చాలుదు వీ వెల్లపనులు । సాధింపంగన్. 270

ఉ. కూలెదువారె పాండవులు । ఘోరవుఁబోర నొకండొకండ యీ

చాలెదువార లెల్ల మును ♦ చావఁ గ్రమంబున సేన లన్నియుం
గూలఁగఁ గౌరవుల్ పిదపఁ ♦ గూలుదు రింతియ కాక నోరిచే
ఓల వృథాభిమానమున ♦ నిన్నియుఁ బ్రేలెదు సూతనందనా. 271

తే. ద్విజపతి నీకు నిచ్చిన ♦ తీవ్రశక్తి
చేతఁ గవ్వడి వడు నని ♦ చూతు వేని
వాసుదేవునిచే నది ♦ వ్యర్థ మయ్యెఁ
దునియ లయ్యెను బొడి యయ్యెఁ ♦ దొరఁగు ధరణి. 272

క. సర్పముఖశరము గల దను,దర్పంబునఁ గ్రీడిఁ దొడరఁ ♦ [1]దలఁపకు హరిపెం
పేర్పడఁగ నదియు కా దట, తీర్పవలయువాని చెల్లఁ ♦ దీర్చు నరున్కై. 273

వ. అని పలికి ధృతరాష్ట్రునితో నిట్లనియె. 274

క. జ్ఞాతులు దమలోఁ బొందినఁ, జేతోమోదమున [2]వెలిఁగి ♦ చెలు వొందుదు ర
న్నీతిం బాసిన విగతవి,భూతిం గడకొఱవులట్ల ♦ పొగయుదు రధిపా. 275

వ. కావునఁ దమలో విరోధం బొప్పదు. సంభాషణసహభోజనాదిసత్కారంబులను సవినయవర్తనంబులను బ్రీతు లైనజ్ఞాతు లిహపరార్థసాధకు లగుదు రని చెప్పి వెండియు. 276

క. విను మే నొకశైలమునకు, మును భూసురవర్గసహిత ♦ ముగ నొకపనికిం
జనునెడఁ జన రానితటం,బున నొకజు న్నుండె దానిఁ ♦ బొగడిరి తద్జ్ఞుల్. 277

తే. దీని తేనియఁ ద్రావిన ♦ మానవులకు
జరయు రుజయును దప్పియుఁ ♦ జావుఁ గలుగ
వనఁగఁ గొందఱు బోయలు ♦ విని కడంగి
యుఱక [3]మొఱకు లై చఱిఁ బడి ♦ నుఱికి రపుడు. 278

వ. ఇట్లుఱికి మృతిం బొంది రట్లపోలె నవినీతు లైననీకొడుకులు పుడమి యెల్లను దార యేలుతీపుఁ జూచెదరు గాని తమపాలిసిపోవుటం గానరు వీర లర్జును తోడం బెనంగి మానప్రాణంబులు దక్కించుకొనువారె యట్లుం గాక సమబలు లైనను గయ్యంబునఁగదా వీ రౌదురు వా రౌదు రనవచ్చు నది యేల నీలోనికి ధర్మనందనుం దెచ్చికొనుట యు నీకుఁ గర్తవ్యం బనిన బాహ్లికుండు ధార్తరాష్ట్రున కిట్లనియె. 279

క. కను బ్రమసిన తెరువరి తన, కనపాయం బైనమార్గ ♦ మరసి తగ నెఱిం
గినవారు సెప్పఁగాఁ గై,కొననికరణిఁ దగినవెంట ♦ కుం జొర వకటా. 280

వ. అనిన వైచిత్రవీర్యుండు దుర్యోధనున కిట్లనియె. 281

1. క. దలఁచెదు. 2. క. గ. వెలిఁగి. 3. క. మొఱకు లై చఱిలోని కుఱికి; గ. మొఱకు లై యూ చఱి నుఱికి; మొఱకు లై చఱి నుఱికి.

మ. కొడుకా యే నెటు లట్ల బాహ్లికుఁడు నీకుం గూర్చు భీష్ముండు నీ
యెడ సస్నేహుఁడు నీదుమాట వినుమే ♦ యీముగ్వురున్ మన్ననల్
వడయంగాఁ దగునట్టివారము నినుం ♦ బ్రార్థించెదన్ ధర్మజున్
విడువంగాఁ దగ దిమ్ము వారలకు నుర్వీం బాలు నెమ్మిం దగన్. 282

క. అనినను వెండియు నొడఁబాటునకుఁ జొరనిదానికిం గొడుకుతోడఁ గడుం
గినిసి ధరణీశ్వరుం డి, ట్లనుఁ గొలువున నున్నవార ♦ లందఱు వినఁగన్. 283

తే. [1]బవరములు గావె విఱిగిన ♦ బార సాఁప, వచ్చునే యొక్కరుండ వి ♦ వ్వచ్చుఁ డడరి
పసులఁ [2]బెట్టించునపుడు నీ ♦ బలము విఱుగఁ దయ్యెనే నీవుఁ గర్ణుండ ♦ నచట లేరె.

వ. అని రాధేయుదిక్కు మొగం బై మఱియు నిట్లనియె. 285

ఆ. నాఁటికొలఁది గాదు ♦ నారాయణుఁడు నొగ, లెక్కఁ గెలన భీముఁ డేచి నడవ
ననుజతనుజసహితుఁ ♦ డై వచ్చు వివ్వచ్చు, మార్కొనంగ వశమె ♦ మనకుఁ గర్ణ.

చ. బలమును దర్పముం గొఱయ ♦ బంటుతనంబున నీవు పాండవే
యుల నని మార్కొనం గడఁగు ♦ టొప్పెడు[3]తెం పగుఁ జచ్చి శుద్ధుఁ డై
పలుకులు మాన్పు భృత్యుఁ డను ♦ [4]పాటి దలంచెద విట్లు మేలె య
చ్చలమున నీసుయోధనుని ♦ చావున కోర్చుట గాదె యింతయున్. 287

వ. అనిన విని కానీనుండు సంక్షుభితమానసుం డై యిది యెల్ల నిట్లయ్యె నిట్లుం
గాక [5]తక్కినయది యట్లుండె నదీసూనుండు నన్ను [6]నిరాకరించి పలికినపలు
కులఫలం బనుభవించుఁ గాక యని యతని నుద్దేశించి యిట్లనియె. 288

కర్ణుఁడు భీష్మునిపై రోషముచేత శస్త్రసన్న్యాసంబు చేయుట.

తే. నీకు నాలావుతోఁ బాటు ♦ లేక యుండ, వలయు నీ తెగునంతకుఁ ♦ గలననిలువ
నాయుధంబులు విడిచితి ♦ నంతమీఁద, మెఱసి బలవిక్రమంబులు ♦ నెఱపువాఁడ.

వ. అని శస్త్రసన్న్యాసంబు సేసి కొలువున నిలువ నొల్లక దిగ్గన లేచి పోయెనట్టియెడ
శాంతనవుండు నవ్వుచు దుర్యోధనునితో నిట్లనియె. 290

క. అంతకుఁ జాలఁడె కర్ణుం, డింతకు మును బాస యిచ్చి ♦ యెన్నఁడు బొంకం
డింతటిమానిసి యలిగినఁ, గౌంతేయుల కెట్లు బ్రదుకఁ ♦ గా వచ్చు ననిన్. 291

క. అని వెండియు నిట్లను నా తనిమాటల కెట్లుఁ గడఁగి ♦ ధర్మతనయుతో
నని సేయుక తక్కవు నీ, వనుమానము వాయఁ జూడు ♦ మతనిని నన్నున్. 292

వ. ఏను బాహ్లికద్రోణప్రముఖులు గనుంగొనుచుండఁ బ్రతివీరుల ననేకసహస్రంబుల
సమయించెదఁ బిదప రాధేయురణంబునుం జూచెదవు గాక యనిన విని
దుర్యోధనుండు కర్ణపక్షపాతియు నవినీతుండును నగుటం జేసి సహింపక పితా
మహునితో నిట్లనియె. 293

1. గ. బరవసము గాదె. 2. జ. బట్టించు. 3. ఖ. తెంపున. 4. గ. జ. పాడి. 5. గ. జ. తక్కినవి యప్పటికి నది యట్లుండె. 6. ఖ. నిరాకరించినఫలం.

చ. ఎఱిఁగిమెఱింగి యుండెడు మది § నేది యెఱుంగక యుండె నెప్డు నం
దఱు వినఁ బాండునందనులు § దర్పితు లై యని గెల్తు రంక్రు ముం
దఱ నిను బాహ్లికుల్ గురునిఁ § దక్కటివారిని నమ్మి యేను నే
ర్తెఱ నని సేయఁ బూనితిఁ గశించిదిమగంటిమి తోడు సాలదే. 294

ఉ. కర్ణుఁడు దుస్ససేనుఁడును § గల్గఁగ నా కొరు లేల సద్భటా
కీర్ణ విరోధిసైన్యముల § గెల్వఁగఁ జాలుదు మేము మాకు నీ
యర్ణవవేష్టితక్షితి యశనర్గళవిక్రమ మొప్ప దక్కు మా
నిర్ణయ మెల్ల నిట్టి [1]దవ్యనీతియొ నీతియొ చూడుమీ [2]తుదిన్. 295

క. అనుపలుకులకు విషాదము, దనుకఁగ ధృతరాష్ట్రవిభుఁడు § దననందను నే
మనియుం బలుకఁగఁ జాలక, వెనుఁబాటున నిట్టు లనియె § విదురునితోడన్.

తే. మృత్యుపాశోపహతుఁ డయ్యె § [3]మీఁదు లేక
సూతనందనుతోఁ గూడి § నాతనూజుఁ
డకట నాశంబుఁ బొందువాఁ డయ్యె మనకు
నింకఁ జేయంగ నగుపని § యెద్ది చెపుమ. 297

వ. అనిన విని విదురుం డతని కిట్లను మనవారలు మున్న దుర్బలులు తమలోనం బెనంకువ లయి విరసవచనంబు లాడుచు నింతలు పుట్టించుట యది యర్జుననకుఁ గార్యం బింతియ కాక యే మనువారము వారలు బంధుమిత్రసహాయులుం దారును నొక్కతలంపువార లయి యున్నవారు వలవనియావెంగలిమాటలు విడిచి పాండవులం బిలువం బనిచి తగవు నడపుట దక్క మనకుఁ జేయందగుపని వేఱొండు గలుగునే యని చెప్పిన ధృతరాష్ట్రుండు సంజయుచెప్పినకార్యవచనంబులకొఱంత వినంగలవాఁ డై యతనిదిక్కు మొగంబు సేసి. 298

క. మును వరుసతోడఁ దనతలఁ, చినయన్నియు నీవు వినఁగఁ § జెప్పి తగవుమై
నిను వీడుకొల్పునెడ న,ర్జునుఁ డే మని నిశ్చయించెఁ § జూతము చెపుమా. 299

క. అని యడిగిన సంజయుఁ డి, ట్లనుఁ దుదిఁ బార్థుండు నిశ్చయము సేసి సుయో
ధనుతో నిందలి పెద్దలు, వినఁగా నను మన్నపలుకు § వినుము నరేంద్రా. 300

మ. కురువంశోత్తముఁ డైనధర్మజుఁడు నాకుం దంక్రిపా లీ దగున్
ధరలో సా మని తాన పల్క విని యుష్ § దర్పంబుసై నీక త
క్కరయేనిం జటులాస్మదీయవిశిఖాగ్నిజ్వాలలం దాహుతుల్
వరుసం బెట్టుదు ధార్తరాష్ట్రతతి నై శ్వర్యం బవార్యంబుగన్. 301

వ. అని పలికి కౌఁగిలించుకొని భూషణాంబరాదికమనీయవస్తువు లొసంగిన నేనునుం బాండవులను వాసుదేవుని సవినయంబున వీడ్కొని యింతవట్టును దేవరకు నెఱిం గింప వేగంబ వచ్చితి నని సమ్మాటలు దుర్యోధనుం డాదరింపక పెడచెవులంబెట్ట

1. ద. ... 3. 'మీఁదెఱుంగక' అని యొకప్రతి.

ధృతరాష్ట్రుండును జిచ్చవడి యూరకుండె నప్పు డయ్యిరువురపాలను సంజయుం
డొక్కరుండు దక్క నయ్యాస్థానంబున నున్నసమస్తజనంబులును దిగ్గన లేచి
తమతమనివాసంబులకుం బోయిరి తదనంతరంబ. 302

క. తనుజవశవర్తి యగున,మ్మనుజేంద్రుఁడు దనసుతుండు । మర్దింపఁగ నో
పునొ యనిఁ బాండుతనూజుల,ననుమతి సంజయునితోడ । నాడె దురాశన్. 303

సీ. ఈరెండు[1]పీఁకల । తారతమ్యంబులు, నెఱుఁగుదు పోరైన । నెవ్వరో ర్తు
రిది నిశ్చయింతమే । మెందు నుపాయంబుఁ, బౌరుషంబును గల । వారు గలరు
సూతము చెపు మన్న । సూతనందనుఁడు స,న్నడిగెద వేనొంటి । యడుగవలదు
మీయయ్య సాత్యవ । తేయుఁ డీమెడకు వేం, చేయునట్లుగ భక్తిఁ । జేసితలఁపు

తే. పిలువఁ బంపు గాంధారి వా । రలు వినీతి,రతులు నిశ్చయవిదులు ధ । ర్మజ్ఞ చిత్తు
లుల్లమున నీ కనూయాదు । లొదవెనేని,[2]వాని మాన్పంగ నేర్తురు । మానవేంద్ర.

కృష్ణద్వైపాయనుఁడు ధృతరాష్ట్రునియొద్దకు వచ్చుట

వ. అనిన విని యంబికానందనుం డట్ల కాక యని యొకకంచుకిం బిలిచివానింబుచ్చి
గాంధారి రావించి సద్భక్తితాత్పర్యంబునఁ గృష్ణద్వైపాయనమహామునిం దలం
చిన దివ్యబోధమహనీయుం డైనయమ్మహాత్ముండు విజయంచేయుటయు నందఱు
దండప్రణామంబులు సేసి సమున్నతాసనంబున నునిచి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం
బూజించి యున్నసమయంబున ధృతరాష్ట్రుండు విన్నపంబు సేయక మున్న య
మ్మహాపురుషుండు ధృతరాష్ట్రసంజయులచిత్తవృత్తులు దాన యెఱింగినవాఁ డగు
టం జేసి సంజయువలనఁ బ్రసన్నదృష్టి నవలోకించి యతని కిట్లనియె. 305

క. నీవు సమస్తము నెఱుఁగుదు, గావున నీ కూర కుండఁ । గాఁ దగదు ధరి
త్రీవల్లభుఁ డడిగినపని, యీవిధ మని తెలియఁ బలుకు । మేను వినంగన్. 306

వ. అనినఁ బ్రసాదం బని సంజయుండు ధృతరాష్ట్రున కిట్లనియె. 307

క. ఆసేనకు నీసేనకు, వాసి యడిగె దీవు నన్ను । వసుదేవసుతుం
డాసేనఁ గలఁడు తత్సము, నీసేనం జూపుమా న । రేశ్వర నాకున్. 308

వ. వాసుదేవుం డెట్టివాఁ డని యడిగెదేనిం జెప్పెద. 309

చ. జగముల నన్నిటిం దనవ । శంబుగఁ జేసినవీరు భంగమున్
బగయు లలాటలోచనుఁడు । [3]వాపఁగఁ [4]బేర్చినయట్టిబాణు నొ
క్కగడియలోన గర్వ మడఁ । గం బరిమార్చె సురేంద్రకల్పకం
బు గరము లీలఁ దెచ్చె హరి । భూరిపరాక్రమ మప్రసిద్ధమే. 310

ఆ. అధికదుష్కరంబు । లైనకార్యంబులు, క్రీడవోలెఁ జేయుఁ । గేశవుండు
విను మతండు పార్థు । నెనసి [5]యేకార్థుఁ డై,యుండుఁ బూర్వభవస । ఖుండు గాన.

వ. అట్టివాసుదేవునిచక్రంబు నిజమాయాబలంబునఁ బాండవుల సర్వసమరసాధనం

1. క. పీఁకల. 2. జ. వాని. 3. జ. వాపఁగ. 4. క. పేర్చిన. 5. క. గ. జ. యేకాత్ముఁడై.

బలయందును సూక్ష్మరూప[1]వ్యాపి యై నిలిచి వారికి విజయం బొసంగు చుండు
నని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 312

క. పలుమఱుఁ బాండుతనూజుల, కొలఁదివితర్కించెదవు నిగూఢం బదియుం
దెలియం బలికెద వారికి, బలమును సత్త్వంబు హరియ పార్థివముఖ్యా. 313

వ. హరిమహత్త్వంబు విన్నవించెద నవధరింపుము. 314

క. ఒకతల సమస్తజగములు, నొకఁడ జనార్దనుఁడు నిలిచి యొకతల యైనన్
సకలము నసార మాత్రం, బొకరుని సారంబ చాల నుత్కృష్ట మగున్. 315

క. తలఁపునన వాసుదేవుఁడు, గలిగింపను నిలుప నడఁపఁగా నోపు జగం
బుల మఱియును గ్రీడార్థము, పలువోకలఁ బుచ్చు చుండుఁ బౌరవనాథా. 316

క. ఎక్కడ నడచును సత్యం, బెక్కడ ధర్మంబు వరఁగు నెక్కడఁ గలుగుం
జక్కటి నిలుచుం గృష్ణుం, డక్కడ నతఁ డున్నకడన యగు జయ మధిపా. 317

సీ. పురుషోత్తముం డెల్లభువనంబులును దాన, యఖిలభూతాత్మకుం డై విహార
లీల విచేష్టించు నీలోకముల మాయ, దొట్టి యొక్కొక్కమరి పుట్టి పెరిఁగి
కర్మానుచరణముల్ గైకొని వర్తించు, శిష్టరక్షణమును దుష్టనిగ్ర
హంబును దనపను లగుటఁ బాండవుల నెవ్వం బిడుకొని ధర్మబాహ్యులైన

తే. నీతనూజుల నిక్కమ నిగ్రహింపఁ, దలఁచినాఁ డమ్మహాత్ముండు తథ్య మతని
నిట్టిచందంబువాఁ డని యెఱిఁగి యెవ్వ, రాశ్రయింతురు బ్రదుకుదు రట్టివారు.

క. అనవుఁడు ధృతరాష్ట్రుఁడు విష్ణుని నే నెఱుఁగనివిధంబు నీవుం దెలియఁగ నీ
కని యున్న తెఱఁగుఁ జెప్పుమ, యనుటయు సూతసుతుఁ డిట్లనును నాతనితోన్.

వ. విద్యయు నవిద్యయు ననఁగా రెండు గల వవిద్యాదూషితుం డై తమోగ్రస్తుం
డైనవాఁడు విష్ణు నెఱుంగఁడు విద్యాసంపన్నుం డెఱుంగు ననిన విద్య యనునది
యెట్టిది యెద్దాన నీ వాసర్వేశ్వరు నెఱింగితి దాని నవిద్య యెట్టిది దానిని జెప్పు
మనుటయు నాంబికేయునకు సంజయుం డిట్లనియె సాత్త్విక రాజస తామస
వికారంబుల త్రిప్పులం బడక ధర్మం బాచరించుచు భావశుద్ధి గలిగి యుండుదు
దీన నే నచ్యుతు నెఱుంగుదు విద్య యిట్టిది నీకును దక్కున్వారి కైనను నతని
నెఱుంగుటకు నిదియ తెరు విట్టిది గానివిధం బవిద్య యని చెప్పిన నతండు నిజ
నందనుని కిట్లనియె. 320

క. మన కాప్తుఁడు సంజయుఁడు, తనియుపదేశంబు వట్టి ధర్మమున ముకుం
దుని నాశ్రయింపవయ్య య, తని నొచ్చిన బ్రదుకు దీనుఁ దమ్ములు సుతులున్.

చ. అనిన సుయోధనుండు దమయయ్యకు నిట్లను నిజ్జగంబు ల
న్నిని నొకపెట్ట మ్రింగినను నెట్టన సర్వము[2]గాచె నేనియు
న్వినుము ముకుందుఁ డర్జునునిక నెచ్చెలి నాఁ జెవు లార వించు నిం

1. గ. వ్యాపియై. 2. క. గ్రాఁగె నేనియుం; గాచె నేనియుం.

క. నతని నొక్క[1]భామునకుఁ । గా ధృతి వెం పఱ నాశ్రయింతునే. 322

తే. అనిన గాంధారి కిట్లను । జనవిభుండు, నీతనూజుండు దుర్మాని । నీతిబాహ్యుఁ
డుద్ధతుం డీసు[2]మాని నా । బుద్ధి వినఁడు,వీఁడు సెడుఁ గాని బ్రదుకఁ । గలఁడు సుమ్ము.

ఉ. నావుడుఁ దల్లి యిట్టు లను । నందనుతో నిది యేల యాయువుల్
శ్రీవిభవంబులున్ మము న । శేషసుహృజ్జనులం దొఱంగఁగా
నీవు గడంగె దిట్టియవి । నీతులునుం గలరే వృకోదరుం
డై విధి సంపఁగా నొరుల । కాఁగఁగ వచ్చునె యింకఁ బుత్త్రకా. 324

వ. అనియె నట్టియెడం గృష్ణద్వైపాయనుండు ధృతరాష్ట్రున కిట్లనుఁ గృష్ణుండు
నీకుం గూర్చు నీవుం బరమాప్తుం డైన సంజయు నతనిపాలికిం బుచ్చి తది లెస్స
కార్యం బయ్యె వీఁడును సమ్మహానుభావుమహనీయప్రభావం బున్నరూపెఱుంగు
పీనిబుద్ధి విని యద్దేవు నాశ్రయింపు మతం డేకాగ్రచిత్తు లై యారాధించిన
వారికిఁ జేరువ యగుఁ గామక్రోధోపహతు లై తమతమధనంబులం దృప్తులు
గాక యన్యాయంబున వర్తించువారలకు దూరం బై యుండు నెల్లభంగుల
నాతనిం జొచ్చి బ్రదుకు మనినం బ్రసాదం బట్ల చేయుదునని విచిత్రవీర్యనంద
నుండు సూతనందనునితో నవ్వాసుదేవనామనిర్వచనంబు నాకుఁ దేటపడం
దెలిపి యతనిం బొందునుపాయం బుపదేశింపవే యని యడిగిన. 325

తే. ఎల్లయందును దా వసి । యించు నెల్ల
యదియుఁ దనయందు వసియించు । నండ్రు వాసు
దేవుఁ డనుపేరి కర్థంబు । దెల్ల మింత
యెఱుఁగుజనులందుఁ దగ వసి । యించు శుభము. 326

తే. అతనిఁ బొందునుపాయంబు । నంతరంగ,నిగ్రహము గాఁగ నార్యు ల । నుగ్రహింతు
రోపి చిత్తవికారంబు । లుడిపి యేక,బుద్ధిఁ గొలువఁ బ్రసన్నతఁ । బొందు నతఁడు.

వ. నీవునుబలుబుద్ధు లుడిగి గోవిందు నాశ్రయింపు మనినం బ్రజ్ఞాచక్షుం డిట్లనియె.

క. నాకు నయనేంద్రియముగతి, లే కుండుట కంతవగవు । లే దఖిలమనో
జ్ఞాకారుఁ డైనహరి నా,లోకింపం గానమికిఁ । గలుగు వగ పెపుడున్. 329

ఉ. ఆతనిఁ గన్ను లారఁగ న । హర్నిశముం గనుఁగొంచు నుండువా
రేతప మాచరించిరొ యు । పేంద్రుని నాశ్రితవత్సలున్ విని
ర్ధూతకలంకు ధర్మనిర । తుం గరుణాకరు సర్వలోకవి
ఖ్యాతుఁ బవిత్రమూర్తి శర । ణాగతరక్షకు నాశ్రయించెదన్. 330

వ. అని పలికి పరమశాంతుం డై పారాశర్యు నుద్దేశించి దేవా యేను వాసుదేవుని
[3]శరణు సొచ్చి బ్రదుకువాఁడ ననుచుఁ గృతాంజలి యగుటయు వ్యాసమహాము
నియు నాశీర్వాదంబు సేసి యంతర్హితుం డయ్యెఁ గౌరవేశ్వరుండును దుర్యోధన

1. క. జ. భామునకుఁ. 2. మానఁడు. 3. క. మఱువు.

సంజయుల నిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి తానును గాంధారియు నభ్యంతర మందిరంబున కరిగి యుచితవ్యాపారంబులం బ్రవర్తిల్లుచు నుండె నని చెప్పిన విని పదంపడి పుట్టినవిశేషం బెట్టి దని యడిగిన.

శా. నిత్యానిత్యవివేకనైభవసముఁన్నిద్రాంతరంగస్ఫుట
ప్రత్యక్షా పరమేశ విశ్వజగదాఁరాధ్యా మహానంతచి
త్సత్యానందవిభుస్వభావమహితా ఁ [1]సంవిత్సమాధానదా
[2]గ్గత్యవ్యాహృతిసంప్రవర్తనవిదఁగ్ధ శ్రీపదాంభోరుహా. 332

క. వ్యాసాదిమునిప్రోక్తమహాసందర్భాప్రమేయఁతారూఢగుణో
ల్లాసా నైర్గుణ్యసముద్భాసి[3]రహస్యానుభావ ఁ భక్తాధీనా. 333

మాలిని. నమదనిమిషచూడాఁనవ్యరత్నప్రభాసం
గమరుచిరపదాబ్జా ఁ గర్వదుర్వారదైత్యో
ద్యమబహుళతిమోమాఁర్తాండదోఃక్రీడనప్ర
క్రమ లలిత[4]వికాసా ఁ గాఢభక్తిప్రకాశా. 334

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబునయుద్యోగపర్వంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము. 335

1. గ. సంపత్స 2. గ. చ. జ. గ్గత్యావ్యా. 3. ట. గ. తిహస్యా. 4. గ. విలాసాం.

శ్రీ

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము,

ఉద్యోగ పర్వము, తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ వాగ్విభవారోగ్య
ప్రావీణ్యప్రాభవానుభావ[1]మహితసా
ఖ్యావహపదస్మరణ కరు
ణావాసకటాక్షకిరణ ‡ హరిహరనాథా. 1

శ్రీకృష్ణుని రాయబారము.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

తే. సంజయుఁడు దన్ను వీడ్కొని ‡ చనిన ధర్మ
సుతుఁడు మఱునాఁడు దమ్ముల ‡ సుతుల నిష్ట
భృత్యవరులను దొరలను ‡ బిలువఁ బనిచి
యెల్లవారును విను చుండ ‡ నిట్టు లనియె. 3

క. మనము జనార్దనుపాలికిఁ, జని కౌరవసభకు నతనిఁ ‡ జను మని ప్రార్థిం
చిన మేలు బంధుహితగురు,జనములతో రణము గాక ‡ సంప్రీతి యగున్. 4

వ. అని పలికి వార లందఱు బలసి చనుదేర మాధవుమందిరంబున కరిగి యతని
చేత సత్కృతులం డయి సమస్తపరిజనంబులుం బరివేష్టింప నొక్క పార్శ్వంబునం
బాంచాలియు సముచితపరివారపరివృత యై యుండ నతండును [2]దానును
సుఖాసీనుండై యుండి యతనితో నిట్లనియె. 5

క. ఆపదఁ గడవం బెట్టఁగ, నోపి శుభం బైనదాని ‡ నొడఁగూర్పను మా
కేపుట్టువునకుఁ బాండు,క్ష్మాపాలుఁడు నిన్నుఁ జూపి ‡ చనియె మహాత్మా. 6

తే. సమయ మిది మిత్రకార్యంబు ‡ సక్కఁ జేయ, నీకతంబున నే మవినీతుఁడైన
యాసుయోధనుతోడిపోరాటఁ దక్క, యనుభవింతుము మాయంశ ‡ మగు ధరిత్రి. 7

వ. నీకు మేము ప్రద్యుమ్నాదికుమారులతోడివారము మమ్ము దురితంబులు పొరయ
కుండ నరసి రక్షింపు మనవుడు వాసుదేవుండు నీవంచినయట్ల చేయంగలవాఁడ

1. గ. మహిమ, 2. గ. జ. దానును సుఖాసీను లై.

నెయ్యది తలంపు సెప్పు మనిన నజాతశత్రుండు నీవు కరినగరంబున కరిగి కౌర
వులతోడం దగినమాట లాడి తెఱంగు సేయ వలయు నని ప్రార్థించి యతని
నియ్యకొలిపి యి ట్లనియె. 8

సీ. మాతండ్రి తలఁపును నాతనినందను, చందంబు నిన్న యాసంజయుండు
పలికినపలుకులఁ దెలిసెంగదా నీకు, వారిచిత్తముభంగి వాఁ డెఱుంగుఁ
బాలుపం బని యాక [1]యేలిమాటలన మ్మ,మ్మలుక దీర్చెదరు తా రధికదుష్క-
రంబైనయాసమయం బేము పదుమూఁడు,వత్సరంబులు సల్పి వచ్చియుండఁ

ఆ. గులముపాడి నడపఁ దలఁపఁడ పతి సెడఁ, దలఁచెనేనిఁ గొడుకు వలచినట్టి
వాఁడు గాన యతనివక్రత మాన్ప లేఁ, డింతకంటెఁ గలదె యొడరు మాకు.

క. జననియు సమస్తబాంధవ,జనములుఁ బ్రియ మంద వారి శాంతులఁగాఁ జే
యను నెమ్మిగ నొక్కటిమై, మననుం దెఱఁ గేది యునికి మాపౌరుషమే. 10

క. ఇచ్చటిబంధులు నీవును, నచ్చెరువడి వినుచు నుండ నయిదూళ్లను మా
కిచ్చిననుఁ జాలు నంటిని, బొచ్చెము గా దింతవట్టు పూర్ణమును దిమ్మా. 11

శా. ఆదుర్యోధనుఁ డంతమాత్రయును జేయం జాలఁడో కాని పెం
పేదం గ్రూరత గోర్వ రాదు సిరి నా కే లందునే గ్రాసవా
సోదైన్యంబులు వచ్చు నాయురయుని చుట్టాలకుం గావునన్
మోదం బందుట గల్గు గౌరవులు నేయముం బొంది శ్రీ నొందినన్. 12

ఉ. అక్కట లాఁతు లైనఁ బగ లైనను జంపఁగ గోర నేల యొం
డొక్క తెఱంగు లేదె యది యొప్పదె బంధుసుహృజ్జనంబు లా
దిక్కున నున్నవారు గణుతింపక సంపదకై వధించి దూ
ఱెక్కుట దోష మండు టన్యనీదురవస్థల గోర్వ వచ్చునే. 13

వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుండు వెండియు. 14

ఆ. క్షత్త్రధర్మ మింత కష్ట మగునె పెఱ,ధర్మ మాచరింపఁ దగద యంత్ర
గాన శస్త్రజీవికయ తగియున్నది, యైన వంశనాశ మనభిమతము. 15

వ. అదియునుం గాక. 16

ఆ. కలహ మగుట లక్ష్మిఁ [2]గావించుఁ బ్రాణహా,నియును జేయు నింత నిక్కువంబు
పలువు రొకని గోడి పాఱుట బల్లిదు, లసదచేతఁ జెడుటయును ఘటించు. 17

క. జయమగు నొకఁడు మనుని,శ్చయ మొక్కఁడు లేదు వినుము సమరమునఁ బరా
జయము మరణంబుకంటెను హృ,దయపటుభేదనము సేయుఁ దథ్యం బనఘా. 18

క. కాన యవశ్యముఁ బెనకువ, గానియుపాయమునఁ బగఱఁ గడతేర్చు ధృతిం
బూని నడచు నెవ్వఁడు డెం,దానం జెయి వెట్టికొని యతఁడు నిద్రించున్ 19

ఆ. పగయ కలిగెనేనిఁ బాము మున్న యింటిలో, నున్నయట్ల కాక యూఱడిల్లి

1. గ. మలిమాటలన. 2. క. గాటించు.

యుండు నెట్లు చిత్త మొకమాటుఁ గావున, వలవ దధికదీర్ఘవైరవృత్తి. 20

చ. పగ యడఁగించు టెంతయు శుభం బది లెస్స యడంగునే పగం
బగ వగ గొన్న మార్కొనక పల్కక యుండఁగ వచ్చునే కడుం
దెగ మొద లెత్తి పోవఁ బగ దీర్పఁగ వచ్చినఁ గ్రౌర్య మొందు నే
మిగతిఁ దలంచినం బగకు మేలిమి [1]లేమి ధ్రువంబు కేశవా. 21

ఉ. కావున శాంతిఁ బొందుటయ కర్జము దా నది యట్లు లుండె శ్రీ
గావలె సంచుఁ బోరితము గామియుఁ గోరెద మెల్లసొమ్ములుం
బోవుటయుం గులక్షయము పుట్టుటయున్ వెలి గాఁగ నొందుమై
నేవిధి నైనఁ జక్కఁబడు టెంతయు నొప్పుఁజుమీ జనార్దనా. 22

చ. మనమునఁ బక్షపాతగతి మాడెస మానుము ధర్మనీతివ
ర్తనముల రెండుదిక్కుల హితంబును బెంపును గల్గునట్టిచో
ప్పున విదురాదిసజ్జనులబుద్ధికి రా నుచితంబుతోడిమె
ల్పునఁ బరుసందనంబునను భూపతు లెల్ల నెఱుంగ నాడుమీ. 23

చ. [2]తగవునఁ బోక రాజు పెడిదంబులు వల్కినయేని సైఁచి యొ
ప్పుగ నిలుమీ గురుత్వముఁ బ్రభుత్వమునుం గలపెద్దవారిమా
ట గొనమి యాసుయోధనుకడన్ నిలువన్ మన మెల్ల గారవం
బుగఁ గురువృద్ధుపల్కుఁ దలఁపవుం జన నిచ్చిన మెచ్చరే జనుల్. 24

మ. సుతువాఁ డై వినయంబు సేకొనక యేచొప్పం దగం [3]జెప్ప కా
ధృతరాష్ట్రుం డవినీతిఁ జేసినను [4]సంధింపంగ రా దంచు వే
గ తెగం బాఱకు తెంపు సేయునెడ లోకం బెల్ల మెచ్చం బ్రకా
శితధర్మస్థితి నొంది మామనము నిశ్చింతంబుగాఁ జేయుమీ. 25

ఆ. ఇన్నిసంకటముల నిబ్బంగి నెంతయు, నొగులుచిత్తవృత్తి నొవ్వ దీర్ప
నెవ్వ రీవ కావె వేయేల యేగతి, నడపఁ దలఁచి తదియ నాకుఁ బ్రియము. 26

వ. అని చెప్పి తలంచుకొని వెండియు నిట్లనియె. 27

క. నీవు సుయోధనుపాలికిఁ, బోవఁగ వల దనియు నొక్కబుద్ధి వొడమెడున్
గోవింద యతఁడు మంత్రులుఁ, [5]గావరములు నక్క వినరు కార్యవచనముల్.

తే. కుటిలమతు లవినీతులు క్రూరకర్ము, లట్టినీచులకడకు ని న్ననుపఁ జాల
నీవు సంకటపడియెదు దేవపదవి, మైన నే నొల్ల నొంటి యంత దరుగు టుడుగు.

చ. అనవుడుఁ గృష్ణుఁ డిట్లనియె నాధృతరాష్ట్రుఁడు నట్టివాఁడ త
త్తనయుఁడ యేల నీపలుకు తథ్యము నీతలఁపే నెఱింగితి
న్మనమున శంక దక్కుము విశంక వలతే విను మేను నిక్క మ
ల్గిన నచటం గలండె రణకేళికి మార్కొన నొక్కఁడేనియున్. 30

1. గ. లేదు. 2 జ. తగవులఁ, 3. ఖ. జేయ కా. 4. క. సాధింపంగ. 5. క. గావలములు.

క. పనుపుము కౌరవసభకేఁ, జను నెట్లును మేల యర్థసంసిద్ధి యగున్
మన కొకటం బాపము రా, కునికికిఁ గత మైనపలుకు లొండెను గలుగున్. 31

వ. అని పలికిన యుధిష్ఠిరుం డి ట్లనియె. 32

ఆ. మేలు గాక నీకుఁ బోలిన ట్లయిన నం, దరిగి యేను వారి నర్థిఁ బొంది
యుండునట్లు గాఁగ నొడఁబాటు గావింపు, మెల్లభంగి మనకు నిదియ లెస్స.

క. మ మ్మెఱుఁగు దెదిరి నెఱుఁగుదు, నెమ్మి నెఱుఁగు దర్థసిద్ధి నెఱుఁగుదు వా
క్యమ్ములపద్ధతి నెఱుఁగుదు, పొ మ్మెవ్వఁడ నేను నీకు బుద్ధులు సెప్పన్. 34

—•• కృష్ణుఁడు ధర్మరాజుతోఁ గౌరవులదుర్నయంబు సెప్పుట. ••—

సీ. అనిన ముకుందుఁ డి ట్లనియె సంజయుని మా,టలును నీ వన్నపల్కులును వింటి
నీమది ధర్మైకనిష్ఠమై యున్నది, వైరంబు విడువరు వారు ద్రోణ
భీష్ములు గల రని బిరుదులై యున్నావా, రగునె రాజన్యుల కడఁగి కుడువ
నక్లేశవృత్తి రాజ్యము చవి గొన్నవా, రేల యిత్తురు నీకుఁ బాలు సెపుమ

తే. ధార్తరాష్ట్రులు సడికి స్వధర్మమునకు
నలుక రెన్నఁడు విడువు దైన్యంబు పొడువు
కయ్య మరివర్గజయమునఁ గలుగు నిహప
రములఁ జిరకీర్తియును బాండురాజతనయ. 35

మ. గురుభీష్మాదులు సూచుచుండ సభ మీకుం గీడు నాఁ డట్లు ము
ష్కరు లై చేసిరి యంత సేసియును బశ్చాత్తాపముం బొంద రో
పర వా రెన్నఁడు నట్టిచోటఁ గృపయున్ బంధుత్వముం దక్క మె
వ్వరుఁ గోపింపరె యా దురాత్మకులగర్వక్రౌర్యముల్ సూచినన్. 36

వ. కపటపునెత్తంబు నెపంబుగా మిమ్ము వెడలనడచునప్పుడు దుర్యోధనదుశ్శాసనశకుని సూతనందనులు పురిలోపట దక్కి కలకల నవ్వుచుం బలికినపలుకు లుగ్గడింప వచ్చునే వాని విని సమస్తజనంబులు ధృతరాష్ట్రు నిందించుచు మీరు బలవంతుల రయి యుండియు సత్యంబు పాటించి యూరక పోక సూచి యచ్చెరుపాటుతో నుమ్మలించుచుండిరి యిట్టివాట్లం బోయెడువారు దైవోపహతులై యున్న చెడి యుండుదురు గావున వారలం జెఱుపనుం జులుకన క్రూరాత్ములగు కౌరవు లెల్ల వారికి వధ్యులుగాఁ దగుదురు నీ కేల యవధ్యులైరి పాపాత్మకు లగు హింసకులం బాముల నెట్లట్ల నిర్విచారంబుగా వధియించుట కర్తవ్యంబు. 37

క. మీతండ్రికి భీష్మునకుం, జేతోముద మొదవ భక్తి సేయఁ దగు నీ
కాతలకు నేను జని వి,ఖ్యాతంబుగ నీదువినయ మభివర్ణింతున్. 38

క. చెలులుం జుట్టలు దేశం,బులరాజులు వినఁగ నీదుపుణ్యచరిత్రం
బులు నీవు ధర్మమార్గము, దలఁచుటయుం దెలియఁ బలికెదం గురుసభలోన్.

వ. దానికి దుర్యోధనుం డియ్యకొనక తెఱంగు మాలినమాట లాడుటయుఁ దండ్రి

యతని వారింపనేరమికిఁ దోడుపేటకుండగుటయుఁ జూచి మీతొల్లింటిపాట్లునుం
దలంచి యెల్లవారును వ్రాసిన గర్వాంతు రింతియ కాక మనకు నొండేమి వలయు
నారోపినంతయుఁ బెక్కుభంగుల సంధియ కావింపం జూచెద నవ్విధంబు
సిద్ధించిన మేలు గాదె యట్లు గాక తక్కిన నచ్చోటియుత్సాహంబుచందంబును
నందుఁ జేయం గలవారివర్తనంబులుఁ గొలందులు నెఱింగి నీకు విజయం బగు
విధంబునం జనుదెంచెద. 40

తే. ఆసుయోధనుముక్కనఁ నావి గలుగఁ, బుడమి నీ కీడు గావునఁ ♦ బోర కలుగు
నేను గయ్యపుశకునంబు ♦ లెన్నియేనిఁ, గంటి నీ వనుత్సాహివి ♦ గాఁగ వలదు.

వ. చతురంగబలంబుల నాయితంబు గావించుచు దొరలం బురికొల్పికొనుచు నాల
స్యంబు లేక సమరంబునకు సన్నాహంబు సేయుచుండ వలయు నని పలికిన విని
వృకోదరుండు దామోదరున కిట్లనియె. 42

క. సమరంబు గలుగు ననుచును, మము వెఱపింపంగ వలదు ♦ మాధవ నీ వా
కుమతి యగుధార్తరాష్ట్రుఁడు, శమించుకార్యంబు నడపు ♦ సౌజన్యమునన్. 43

వ. అని వెండియు. 44

శా. పాపాత్ముండు మదాంధుఁ డాతులువ నీఁపం పెట్లునుం జేయఁగా
నోపం డడ్డము సెప్ప రెవ్వరును మాన్యనోద్రేకముః గర్వముం
గోపంబుం దనుఁ ద్రిప్ప నాప్తజనులం ♦ గుందించుటం బోయిన
ట్లే పోనిత్తురు గాన నిన్నతఁడు జాలిం బెట్టెడుం జూడుమీ. 45

ఉ. చొచ్చినచోన చొచ్చి తెగఁ జూచెద నంచుఁ గడంగుచుండు న
న్మెచ్చఁడు బాహుగర్వమున ♦ నీచు సుయోధనుఁ డట్టివానితోఁ
బొచ్చెము లేక కూడి మనఁ ♦ బోవక పోవఁగ రాదు నాకు వి
వ్వచ్చుఁడు రాచవారుఁ గురువంశము చేటున కోప కుందుటన్. 46

ఉ. పాండవకౌరవుల్ గలసి ♦ పాలును నీరును బోలె నెమ్మినై
నుండఁగ దుష్టచేష్టల సుయోధనుఁ డింతలు సేసె నాతఁ డొ
క్కండ కులక్షయంబునకుఁ ♦ గారణ మం ద్రది తప్ప దైన నీ
వొం డన నేల యాబిరుదు ♦ నోపినయంతయుఁ దీర్పు నేర్పునన్. 47

చ. తన[1]పొరిపోవునంతకు నసదగ్రతయుం గపటంబు మాన నే
ర్చునె ధృతరాష్ట్రసూనుఁడు యశోభరితం బగుభారతాన్వయం
బున కొకనింద వచ్చు ననుబుద్ధి దురాత్మున కేల కల్గు నా
యనమెయిఁ బోయి హీనగతి ♦ నైన ఘటించిన [2]నెంత యొప్పునో. 48

వ. మాకును వారికిఁ బితామహుం డగుభీష్ముండు వినుచుండ సుయోధనుతోడం
గురుకులేశ్వరునాస్థానంబున నావచనంబులుగా నిట్లనుము. 49

---

1. గ. పొలిపోవు. 2. గ, యంత యొప్పునే.

తే. అన్నదమ్ములమైయుండి § యకట మనల, నొరులు దలమె త్రిచూడ నొండొరులతోడఁ
బెనఁగ నేటికి నీ సేల § పెద్దవారి,బుద్ధి విని పంచి కుడుచుట § పోలదొక్కొ. 50

క. అని యెవ్విధమున నైనను, వనజోదర సంధి సేయ § వలయుం దగ నే
మును వారును గలయుట భూ,జనులకు నెల్లను హితంబు § సౌఖ్యకరంబున్.

చ. అనుఁ యుఁ బిన్ననవ్వు నగి § యంబుజనాభుఁడు వల్కె నెన్నఁడున్
వినని వి భీముపాలఁ గడు § వింతలు వింటిమి మాట లగ్గి స
ల్ల నగుట భూరిభూధరము § లాఘవ మొందుట గాదె యివ్విధం
బున నితఁ డిప్డు మార్దవముఁ § బొందుట యుం కిట చెప్ప నేటికిన్. 52

(శ్రీకృష్ణుఁడు భీమసేనునిఁ గౌరవులతోడి యుద్ధమునకుఁ బురికొల్పుట.)

తే. అని సహోదరు లాజి నాయాసపడుట
కోర్వమియుఁ గౌరవులఁ జంప § నొల్లమియును
గలుగునెయ్యంబు పెంపునఁ § గరుణ నార్ద్ర
దైవపవనజుఁ బురికొల్ప § నాత్మఁ దలఁచి. 53

వ. మురమర్దనుం డతనితో ని ట్లనియె. 54

ఉ. యుద్ధము మీఁది వేడ్కయు మహోగ్రవిరోధుల నల్కఁ జేయుద
గ్రోద్ధతియుం సుయోధను నిశయున్నతి సైఁపనియేపు రాజ్యసం
సిద్ధి నిజాగ్రజన్మునకుఁ § జేయుతలంపును గల్గునీ వసం
బద్ధములైన వాక్యములు § వల్కుట యొప్పని కీచకాంతకా. 55

వ. అని యంత నిలువక. 56

క. వెఱ పెట్టిదయో యెన్నఁడు, నెఱుఁగని నీయట్టివాని § కెవ్వారలో యీ
పిఱికితన మింత యలవడఁ, గఱపినవా రనుచు శౌరి § కలకల నవ్వెన్. 57

వ. దానికి దరహసితవదనుం డగుచు భీమసేనుండు వసుదేవసూనున కి ట్లనియె. 58

ఉ. బంటుతనంబుమాటలకుఁ § బాఱకు పాండునృపాలుపాలు గై
కొంటయ చాలు నన్న నృపకుంజరుపల్కుల కడ్డ మాడ రా
కుంట యెఱుంగవే మును సుయోధను చందముఁ జూపి యప్పు డే
మంటి యుపేంద్ర నన్నని రణాగ్రమునన్ నిను మూదలించెదన్. 59

క. నాకొలఁది విచారింపక, నీ కి ట్లనఁ దగునె మిన్ను § నేలయు నిమ్మెం
గాక తిరుగంగఁబడినం, జో కే ముంజేతు లొడ్డి § పోవఁగఁ ద్రోతున్. 60

ఉ. నావుడు నవ్వుటాల కనికనం బవనాత్మజ యింత యేటికిం
గేవలబోధవే పరులకిల్బిషముల్ దలపోయ కిమ్మెయిన్
జావడ మైనఁ జూచి యిది § చందము గా దని యంటిఁ గాక నీ
చేవయు లావు నీవు మును § చేసినభంగులు నే నెఱుంగనే. 61

వ. అని చెప్పి మాధవుండు మఱియును. 62

ఉ. పార్థుఁడు పోరఁ దేరు గడపం దనకున్ ననుఁ గోరి యెంతయుం
బ్రార్థన సేసె దాని కనురాగము వొందితి నేను గాన యు
ద్ధార్థుల మైనమాకు నిను ఽ నాసపడం దగ దే యశంబు నా
నార్థములన్ విరోధివిజయంబునఁ దక్కఁ[1]గ నొంటఁ గల్గునే. 63

వ. అనవుడు. 64

శా. ఏమీ పార్థుఁడు నీవు దండిమగలై ఽ యీవచ్చు కౌరవ్యసం
గ్రామక్షోభము బాహుదర్పమునఁ దీర్పం బెద్దమి త్రెక్క మి
మ్మేమి మెల్లన్ వెఱఁ గంది చూచెదము గా ఽ [2]కీచారకుం బోయి రా
భీముం డిత్తఱి రిత్తమాటలకుఁ గోపింపంగుసూ పెం పఱన్. 65

వ. అని పలికి యివ్విధంబున గోపాలదేవు మేలంపుమెయివడి కార్యవచనంబులకుం దగం దాను దోడ్తో సరసం బాడుటయు కా మఱుమాట లాడి యంతట దని వోవక బకమర్దనుం డతనితో ని ట్లనియె. 66

ఉ. కయ్యము గల్గిన ట్లయిన ఽ గంధగజప్రకరంబుకుంభముల్
వ్రయ్యఁ దురంగపంక్తులు ధరం బడఁ దేరిగముల్ బడల్పడన్
డయ్యమి కీవు వెక్కసపడన్ గదపండువు సేయఁ గోరునా
దయ్యమునెత్తికోలు దుది ఽ దాఁకుట గాదె భుజంగభంజనా. 67

చ. అన విని దేవకీతనయుఁ ఽ డాతని కిట్లనుఁ జెప్పినంతకం
టెను మిగులంగఁ జేయుదు గడిందిమగండవు నిన్నుఁ దెప్పగాఁ
గాని పలుమాఱు నాపదలకున్ భయ మొందక దుఃఖవార్థు లీ
దినమము నెల్ల నిక్కఱఁత ఽ దీర్చి సుఖాత్ములఁ జేయు పావనీ. 68

క. ఇదె పోనుదఁ గౌరవ్యులఁ, బడనికి రాఁ బలికి సంధి ఽ వాటించెద నా
కది యొప్పదె కాని తుదిం, గుదు రింతకు నీవ కావె ఽ గుణరత్ననిధీ. 69

—○○ అర్జునుఁడు శ్రీకృష్ణునితోఁ దనయభిప్రాయంబు సెప్పుట. ○○—

వ. అనిన వాసుదేవున కర్జునుం డిట్లనియె. 70

తే. చెప్పఁ గలయంతవట్టును ఽ జెప్పె నీక, జాతశత్రుండు వింటి వీ ఽ వా తెఱంగు
మాకు నెల్లను బలుకంగ ఽ మాట లొండు, గలవె యైనను జెప్పెదఁ ఽ గన్నయంత.

మ. ధృతరాష్ట్రుం డతిలోభదూషితుఁడు ధాత్రీభాగ మీ నేర్చునే
సుతుఁడుం గష్టుఁడు సంధి యేల యగు నంగచ్ఛన్ మున్నకై పెక్కన
ట్టితలం బచ్చ్యుత నీకుఁ గల్గినది గాండీవంబు దివ్యాస్త్రసం
తతియుం బెట్టినయట్ల యుండ మనుఁ జింతం బాప రాదో కదే. 72

ఉ. నీ వొనరింపఁ బూనినప్రయత్నం గమలోదర కీడు వుట్టునే
కా వనినట్ల యుండి యవుఁ ఽ గార్యము లట్లగుటం బ్రయత్నసం

1. క. నొంటఁ. 2. జ. కీచాకిం, 3. గ. జ. దేపగా.

భావన సేత పౌరుషము పద్ధతి తత్ఫలసిద్ధి వొందుచో
దైవము దోడ్పడఁగా వలయుఁ దథ్యము రెండును నీవినోదముల్. 73

ఉ. వేరిమి ధర్మజుం బరిభవించినద్రోహులు వధ్యు లన్న నె
వ్వారికిఁ బోలదే సుజనవత్సల నీ విటు లంట వారు మ
మ్మారస మెత్తి కీడ్పఱిచి యింతలు సేసినదాన నీమదిం
గూరిననొవ్వుసొంపునను గోపము పెంపునఁ గాదె యారయన్. 74

ఉ. ఐనను జిత్తగింపు ద్రుపదాత్మజ నాసభ నట్లు సేసినన్
దానికి సైఁప లెస్స యని దైన్యముఁ బొందుట కోర్చి యమ్మెయిం
గాననభూమికిం జనుట కారుణికోత్తమ నీ వెఱుంగవే
కాన సహించి పాండవులఁ గౌరవులం దగఁ గూర్పు నేర్పునన్. 75

తే. అలవియెఱుఁగక ధార్తరాష్ట్రులు గడంగి, మమ్ముఁ బఱిచినపాటులు మానసమున
జవుటఁ బెట్టినవిత్తులచంద మొంది, యంకురింపక చెడిపోయె నంబుజాక్ష. 76

వ. అమ్మెఱకుల నమ్మెయి నయిసను. 77

క. ఒడఁబఱిచి మాకు వారికిఁ, బుడమి సగము గాఁగఁ జేసి పొందిపొసఁగి యుం
డెడునట్టితెఱఁగు సేయుట, కడు మే లది గౌరవము సుఖంబును జేయున్. 78

క. నీ కిట్టిది చిత్తమునకు, రా కుండిననేసి వలదు రం డిమ్మెయి మీ
రీకార్యము సేయుం డని, మా కానతి యిమ్ము కంసమర్దన తెలియన్. 79

మ. హిత మిబ్భంగిది మాకు ధర్మము తెఱం గి ట్లుండు నం చేను నీ
మతి బోధింప వలంతినే హితము ధర్మంబుల్ విచారించి చూ
చి తగుం బొమ్మని యేది పంచి తది నిశ్చింతంబునం జేసి యు
న్నతిఁ బొందం గలవార మై యునికి కృష్ణా నేఁడుగా వచ్చెనే. 80

వ. అనిన విని కృష్ణుండు విజయున కి ట్లనియె. 81

చ. వెరపున లావునం గృషికి వేయువిధంబుల మే లొనర్చినన్
దొరకొనునే ఫలంబు దఱితోఁ దగువర్షము లేక యున్న నె
ప్పరుసున లెస్స సేసినను బౌరుషముల్ ఫలియించు టెల్ల నా
దరణమునం బ్రసన్నమగు దైవముచేఁతన చూవె ఫల్గునా. 82

ఉ. కావున సంధికిం బురుషకార మొనర్చెద నోపినంతయున్
దైవముచేఁత యె ట్లగునొ దాని నెఱుంగ సుయోధనుండు సం
భావన సేసి పాలొసఁగు[2]పాడియ కల్గిన బాల్య మాదిగా
నేవిధి నైననుం జెఱుప నింతలు పాపము లాచరించునే. 83

వ. అది యెల్ల న ట్లుండె నిచ్చట విరాటుపనులం బెట్టింప నీవు పోయినయప్పుడు
భీష్ముండు దుర్యోధనుతోఁ జెప్పిన తెఱంగు. 84

1. క. కున్నదియేని; గ. కుండినయేని 2. జ. పాటియు.

ఉ. వచ్చినవాఁడు ఫల్గునుఁ డవశ్యము గెల్తు మనంగ రాదు రా
లచ్చికి నై పెనంగిన బలంబులు రెండును గెల్వ నేర్చునే
హెచ్చుగుఁ గుం దగుం దొడరు * నెల్లవిధంబుల గోర్చు టట్లు గా
కిచ్చఁ దలంచి యొక్కమెయి * నిత్తఱిఁ బొం దగుఁ జేతయుం దగున్. 85

వ. అనియె దాని కతం డుత్తరం బిచ్చిన తెఱంగు. 86

ఆ. మనకుఁ బాండురాజతనయవర్గమునకు, నెట్లు పొందు గలుగు * నేను రాజ్య
భాగ మీను సమరభంగిక విక్రమ, [1]నిరతిఁ బూను టిదియ * నిశ్చయంబు. 87

వ. అని పలికె నది యంతయుఁ బదంపడి మన మెల్ల వింటిమ కాదె యామాటల
ఫలం బప్పుడ కనియు నాకష్టాత్మ్యంబు వెంచియుఁ దెలియండు. 88

తే. అతనిగుణదోషములచంద * మట్ల యుండె, నాకు ధర్మజుబుద్ధిన * నడపవలయు
నిత్తెఱం గాచరింపంగ * నేఁగి యచట, నెల్ల తెఱఁగును నేర్పడ * నెఱిఁగివత్తు.

చ. అనిన ముకుందుతో నకులుఁ * డల్లన యి ట్లను నీకు ధర్మజుం
డును బవనాత్మజుండు నరుఁడుం దగఁ జెప్పుట రిత్త గాదు మా
మనము లరణ్యవాసమున * మత్స్యమహీపతిపాల నున్నయ
ద్దినములభంగి గాదు కృపఁ * దీవ్రత గుందినచంద మయ్యెడున్. 90

క. కడవఁగ నొకళ్లు పసరము, నడిచిన నొక్కళులుఁ బెయ్య * నడువ వలయునే
చెడు తెరు వాకౌరవ్యుల,కడ నిలుచుంగాక మనకుఁ * గ్రౌర్యం బేలా. 91

సీ. గోగ్రహణంబునఁ * గోలె నెంతయు మెత్తఁ, బడ కుండుదురె వారు * పద్మనాభ
నీయనుగ్రహమున * నెమ్మిమైఁ గూడిన, బలము లే దక్షౌహిణులను దొరల
పాంచాలయాదవపాండ్యకైకేయమా, త్స్యుల తెంపు తెలుఁగక * యున్నవారె
భీమార్జునులలావు * పెంపును నీసహా, యంబును గలుగుట * కలుక రెట్లు

ఆ. గురుఁడు గృపుఁడు బాహ్లికుడు భీష్ముఁడును బుద్ధి, సెప్పి వారిఁ జక్కఁ * జేయ రెట్లు
కార్య మీవు సెప్పఁగా విదురుండు వి, నంగ నెట్లు గా దనంగ వచ్చు. 92

వ. అట్లుం గాక నీవు దమపాలికిం బోవుట ధార్తరాష్ట్రు లాదరింప కుండ నెఱవరే
నీపోయినప్పుడ యీ కార్యంబు సక్కనగు ననిన విని సహదేవుండు వాసుదేవున
కి ట్లనియె. 93

ఉ. రక్కసమాట లాడెదరు * రాజును దమ్ములు వానిలోన నీ
వొక్కటి యైనఁ గా దనక * యూఁకొను చుండుట యంతకంటె మే
లక్కట యిట్లు వేఁడికొన * నైనను బోయెదు వో సుయోధనుం
డెక్కడ భూమిలోన సగ * మిచ్చుట యెక్కడ దానవాంతకా. 94

మ. తలఁపం గూడునె యింత లేసి దొరలీ దైన్యంబు నుట్టంబులుం
జెలులుందిట్టరె లాఁతిరాజులకు మెచ్చే యివ్విధం బిట్టిదిం

1. క. నియతి.

గలదే వేఁడగ ధర్మజుం డడుగఁ బోఁగాఁ గృష్ణుఁ డాధార్తరా
ష్ట్రులు పాలీక చలంబునం బెనఁగ నిట్లుం గూడు దీ వయ్యెనే. 95

ఉ. వీరలు ధర్మమార్గము సవిస్తరతం దగ నాడి రేనియు
న్వారలు దాని కియ్యకొనిరన్న విను మచ్యుత యుట్టిసంధి పెం
పారఁగ నేర్చునే యుచితమైనది కయ్యము [1]వంకమాట లే
నేరఁ గురుప్రవీరుసభ నిశ్చయ మిట్టిద కాఁగ జెప్పుమీ. 96

మ. తుది రాజ్యమ్ము సగమ్ము గొమ్మడవియందుం బేరు వంచించియుం
బదుమూఁడేఁడులు నీవునుం దిరిగి రాఁ బాలీక పోవచ్చునే
యది గాదేఁ దెగి బంటవై యఖుము మాయల్ వన్ను నేర్పింకఁ జె
ల్లదునూ నీ కని యాసుయోధనుని యుల్లం బుచ్చిపో నాడుమీ. 97

మ. అనినన్ సాత్యకి ప్రీతుఁడై యితఁడు లెస్సైన్న యుంఫెఁ బల్కెం బ్రయో
జనముం గల్గదు గౌరవంబుఁ జెడు దుశ్చారిత్రకుం డాసుయో
ధను బోధింపఁగఁ బోయినన్ సరభసోత్సాహంబుమై నున్న వీ
రనికాయంబున కెల్లనుం బ్రియము సంగ్రామంబు మే లెమ్మెయిన్. 98

వ. అనిన విని రథికవరు లందఱు సహదేవుం డింత యొప్పు నాడునే సాత్యకిపలుకు లి
ట్లుండునే తక్కటివి యెక్కడిమాటలు పగవారి నడిగికొనం బోవుట యుచితం
బె కయ్యంబు కర్జంబుగా దె భంగంబు నీఁగికొనం దగ దె యనునివి మొ
దలుగా ననేకు లనేక ప్రకారంబుల వీరాలాపంబులం గొలువెల్ల నొక్కమ్రోఁత
గాఁ జెలంగినమొలుంగులు నింగి ముట్టెఁ దదనంతరంబ. 99

— ద్రౌపది కృష్ణునితోఁ దనమున్ను పడినభంగపాట్లు చెప్పుట. —

తే. ధర్మనందనుపలుకులు దనకుహృదయ, తాప మొనరింప మోమునదైన్య మొంద
నున్నపాంచాలి యిట్లనియొయ్యఁ బలికెఁ, గనలి శౌరితో గద్గదకంఠి యగుచు.

ఉ. అంతలు సేసి పో నడిచి యక్కట సంజయుచేతఁ జెప్పి పు
త్రెంతురె యిట్టి యూఱట మదిం బ్రియ మంది యుధిష్ఠిరుండు దా
నంతన యూఱు లేవురకు నైదు సుయోధనుఁ డిచ్చునొక్కొ యీ
కంత కృపావిహీనమతి నాతఁడు నేఁచునె యన్నదమ్ములన్. 101

చ. తనమునుపద్దబన్నములఁ దమ్ముని పైఁ గలకూర్మి పేర్మి నీ
జనపతి సైఁప కున్నె యది సక్కన రాజ్యముపాలు లేక తీ
ఱున కొడఁబాటు గల్గిన నెఱుంగమి నెట్టరె చాల క్రైరి వీ
రనరాకొ నాన లేమి యని యాడరె లోకమువారు కేశవా. 102

శా. పెంపేదం దమ కిట్టితక్కువలు దూషింపంగ నేలా విచా
రింపన్ వారికి మేలు సంధి దము వారిం ...చినం దారు నా

1. క. తక్కుమాట.

ధింపం జాలరొ కాక పోరఁ దగ మ్మర్దింపం దలంపేని శం
కింపం బట్టొకొ వారు బ్రాహ్మణులె యేకీ డైన సైరింపఁగన్. 103

ఉ. ఓట యొకింతయేనియు సుయోధనుచిత్తమునందు లేదు నీ
మాటలఁ బోవునే దురభిమానమ యెక్కుడు పూనఁగాక య
చ్చోట[1]న సంగరంబు లగుచొప్పులు పుట్టిన [2]నైనఁ బాండవుల్
పోటున కిచ్చగింతురొకొ పోదురొ కానల నుండ నచ్యుతా. 104

ఉ. ఏ నిటు లంటి నా వలవ దింకను నీవును రాజుఁ దమ్ములుం
గా నుచితంబు నూచి మనకార్యము మీసుజనత్వముం జెడం
గా నొకభంగి సేయక తగం గురువర్గముతోడిసంధి మీ
కైన తెఱంగునన్ వలచినట్టుల చేయుఁడు నేర్పు లేర్పడన్. 105

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 106

ఉ. ఆఱడిఁబోక యున్ ఫలము నందుటయుం గని వల్క నేరమిన్
మాఱటనోరిదాన నయి మాటలు చిత్తమునందు నిల్ప కేఁ
గాఱులు [3]ప్రేలెదన్ [4]వినుఁడు కర్జము నెగ్గును గాన నల్కమై
పేఱెఁడి యైనమానిసికి వెండి వివేకము గల్గ నేర్చునే. 107

చ. వరమునఁ బుట్టితిన్ భరతవంశముఁ జొచ్చితి నందుఁ బాండుభూ
వరునకుఁ గోడ లైతి జనవంద్యులఁ బొందితి నీతివిక్రమ
స్థిరు లగుపుత్త్రులం బడసితిన్ సహజన్ములు[5]ప్రాపు గాంచితిన్
సరసిజనాభ యిన్నిటఁ బ్రశస్తికి నెక్కినదాన నెంతయున్. 108

వ. అట్లుం గాక. 109

ఉ. నీవు సుభద్రకంటెఁ గడు నెయ్యము గారవముం దలిర్ప సం
భావన సేయు దిట్టిననుఁ బంకజనాభ యొకండు రాజసూ
యావభృథంబునందు శుచియై పెను పొందినవేణి పట్టి యీ
యేవురుఁ జూడఁగా సభకు నీడ్చెఁ [6]గులాంగన నిట్లొనర్తురే. 110

ఉ. ఆసభ కేకవస్త్ర యగునన్నట్టిననుం గొని వచ్చి నొంచుదు
శ్శాసనుఁ జూచుచుం బతు లసంభ్రము లై తగుచేష్ట లేక నా
యాసలు మాని చిత్రములయాకృతి నున్నయెడన్ ముకుంద వి
శ్వాసముతోడ నిన్ గొలువ వచ్చె మనం బదియుం దలంపవే. 111

చ. అరయమిఁ జేసి కోడలన కప్పుడు దాసిగఁ జేసె నమ్మహా
పురుషునిపాలికిం బతులు పోవఁగ పీరలతోన యేను జె
చ్చెరఁ జని [7]కోటరంబు దగఁ జేయుదునో యటు గాక పాపినై

1. గ. వసంగతంబు. 2. జ. నైచి. 3. శ. గ. సీరెదన్. 4. జ. వినుము, 5. క. ప్రాపు.
6. గ. చ. జ. గులాంగన లిట్లు లోర్తురే. 7. క. కోద్రకంబు.

[1]వరవుడ మోపి చేయుదునొ - వారికి మాధవ నిశ్చయింపుమా. 112

వ. అని యట్లుగ్గడించి 113

ఉ. ద్రోవది బంధురంబయిన - క్రొమ్ముడి గ్రమ్మన విడ్చి వెండ్రుకల్
దా వలచేతఁ బూని యసి - తచ్ఛవిఁ గొల్చుమహాభుజంగమో
నా విలసిల్లి వ్రేలఁగ మ - నంబునఁ బొంగువిషాదరోషముల్
గావఁగ లేక బాష్పములు - గ్రమ్మఁగ దిగ్గన లేచి యార్తయై. 114

వ. గోవిందుముందటం బెట్టి యి ట్లనియె. 115

క. ఇవి దుస్ససేనువ్రేళ్ళం, దవిలి సగము ద్రెవ్విపోయి - దక్కినయవి కౌ
రవులకడఁ దీఱుమాటల, యవసరమునఁ దలఁపవలయు - నచ్యుత వీనిన్. 116

సీ. ఈవెండ్రుకలు వట్టి - యీడ్చినయాచేయి, దొలుతగాఁ బోరిలో - దుస్ససేను
తను వింతలింతలు - తునియలై చెదరి ధూ, ళిఁ బడి యున్నఁ గని యుడు - కాఱఁగాక
చులుపాలఁ బొనుపడు - నట్టిచిచ్చే యిది, పెనుగద వట్టిన - భీమసేను
బాహుబలంబును - బాటించి గాండీవ, మనునొకవి ల్లెప్పు - డును వహించు

ఆ. కత్తివిక్రమంబుఁ - గొల్పనే యిట్లు బన్నములు వడినధర్మ - నందనుండు
నేను రాజరాజు - పీనుంగుఁ గన్నారఁ, గానఁ బడయమైతి - మేనిఁ గృష్ణ. 117

ఉ. నెట్టన యట్టియల్క మది - నిల్పితి రక్కసతాల్మిఁ జిచ్చొడిం
గట్టినయట్లు పెద్దయును - గాలము దీనికి నాఱు టెన్నఁడుం
బుట్టదు దుష్టనిగ్రహము - పూని జగంబులు గాచునట్టితోఁ
బుట్టువు నీవుఁ దేజమునఁ - బొల్చిన భర్తలుఁ గల్గ నచ్యుతా. 118

—శ్రీకృష్ణుఁడు ద్రౌపది నూరార్చుట.—

వ. అనుచు నెలుంగు రాలుపడ నేడ్చిన యాజ్ఞసేనిం గృపాయత్తచిత్తుం డయిననారాయణుం డూరార్చి కూర్చుండ నియమించి కన్నీరు దుడువను బెన్నెఱివేణి ముడువనుం దగువారి నియోగించి యమ్మానినితో ని ట్లనియె. 119

ఉ. ముచ్చిర నేల యేఁ గలుగ - ముద్దియ నాకు వృకోదరుండు వి
వ్వచ్చుఁడు దోడు గాఁగ జన - వంద్యుఁడు ధర్మసుతుండు పంప నీ
మెచ్చుగ శత్రుసంక్షయము - మేకొని చేసెదఁ గాక వేఱొకం
డచ్చుపడంగ నేర్చునె దు - రాత్ములు కౌరవు లుర్వి యిత్తురే. 120

క. లలనా యుడుగుము నీయే, డ్పులకోలఁ దియె కురునృపాల - పుత్త్రకళత్రం
బులయేడ్పు లింక వానిం, గలకల నవ్వుచు వినంగఁ - గాలం బయ్యెన్. 121

క. యమమహిషఘంటికానా, దము వినఁ గౌతూహలంబు - దళుకొత్తెడు చి
త్తములు గలకౌరవుల కి, ష్టము లగునే సంధికార్య - శాంతవచనముల్. 122

క. మొదల విధినియతియును న, ట్టిద యందురు పెద్ద లది ఘ - టింపక పో దే

1. క. ఘ. గ. చ. జ. వరుపుడము.

మదిఁ జూచి చెప్పినను దప్పదు మేరువు దిరిగెనేనిఁ బాంచాలసుతా. 123

తే. పూని పలికెద వినుము ధృతిపుత్రయంబుఁ, జేసి యుజ్జ్వలపుణ్యాలక్ష్మీసమేతు
లైన పాండుకుమారులయధికవిభవ, మీవు సూచెదు తడవు లే దిది నిజంబు.

క. అని యాడిలఁగఁ బలికిన, విని యంకిలి దేఱుచి త్తవృత్తి గలుగునం
గన యే ద్పుడిగెం దగ ఫల్గునుఁ డి ట్లని పలికె నపుడు గోవిందునితోన్. 125

తే. పాండవులు ధార్తరాష్ట్రులుఁ బుండరీక, నేత్ర చుట్టరికంబున నీకు నొక్క
రూపకావునఁ గోరి యేకరూపునందు, నుభయపక్షములకుఁ జేయు ముచితహితము.

క. ధర్మార్థసంగతంబుగ, ధర్మతనయు చెప్పినట్లు తగఁ బల్కఁగ నా
దుర్మతులు కౌరవులు సత్కర్మమునకుఁ జోరక యున్న దైవమ యెఱుఁగున్.

క. అన విని కౌరవులకు మీకును హితముఁ బ్రియంబుఁ జేయఁ గోరియ కుంతీ
తనయాగ్రజుపని ధృతరాష్ట్రునికడకుం బోయెదను గడుం బ్రీతిమెయిన్. 128

క. అని పలికిన హరిధర్మవచనంబుల తెఱఁగున కజాతశత్రుఁడు చిత్తం
బునఁ బొంగి యట్ల చేయుము, మననిశ్చయ మిదియ దీని మఱవకు మనఘా.

వ. అని కార్యంబు నిశ్చయించి దినశుద్ధి నిరూపించి నారాయణుం జూచి నీనక్షత్రం
బు రోహిణి గదా యెల్లి రేవతి నీకుఁ జంద్ర తారాబలంబులు గలవు గమనంబు
నకు రేపకడయ మేలు పయనం బగుట లెస్స యని చెప్పిన నప్పలుకుల కతఁడు
సగౌరవంబుగా నియ్యకొనినం బాండవాగ్రజుండు గొలువుం గలయం గనుంగొని
యెల్లవారును విన [1]నది యట్ల కాక యనిపలికి తదనంతరంబ తానునుం దమ్ములు
బాంచాలియుఁ బరివారంబును నుచితప్రకారంబున నిజనివాసంబులకుం [2]జనియె
మఱునాఁ డరుణోదయంబునఁ గృష్ణుండు కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించి సూ
ర్యోపాస్తి సేసి యగ్నిసమారాధనం బాచరించి ధరణీసురులం బ్రణామపూర్వకం
బుగాఁ బ్రయాణదానప్రముఖపూజావిశేషంబులం బ్రీతులం గావించి వారల
యిచ్చు నాశీర్వాదంబులును సమంత్రాక్షత దూర్వాంకురాదులునుం గైకొని
యుచితప్రదేశంబున నుండి సాత్యకి రావించి. 130

క. మనప్రజలో గరిపురికిం, జనుదేరఁగ వలయువారి సవరణతో రం
డని యేర్పడ నియమింపు పయనమై యేతెమ్ము నీవు నని తగ మఱియున్.

వ. దుర్యోధనుండు దుష్టాత్మకుం డతండు మన్నించుమానుసులునుం గుటిలబుద్ధులు
గావునఁ జక్రగదాద్యాయుధంబులు రథంబునం బెట్టింప వలయు నని చెప్పి పనిచి
సమయజ్ఞతం బొడసూపి నిలుచున్నదారుకుం జూచి తేరు పూన్ప నియోగించిన
నతండును మణిగణప్రభాపటలజటిలం బగు నరదంబు వన్నికై బ్యసుగ్రీవమేఘపు
ష్పవలాహకంబు లనం బరఁగు తురంగంబులం బూన్చి గరుడధ్వజం బెత్తి తెచ్చినం
దానునుం బయనంపుఁజందంబునఁ గట్టాయితంబై జనంబులచూడ్కులకుం బండు

1. క. నిది యట్ల కదా. 2. క. గ. జ. జనిరి.

వగుచుఁ బుండరీకాక్షుండు మంగళతూర్యంబులు సెలంగఁ జామరంబు లుల్లసిల్ల రథం బెక్కి నయ్యవసరంబున కొదవనపరివారంబుగాఁ [1]నరుగుదెంచిన సాత్యకిం దన రథ బెక్కించుకొని యాంగికంబు లైన శుభసూచకంబులు గైకొనుచుఁ బూర్ణ కలశవృషభాదిభద్రపదార్థంబుల నవలోకించుచుఁ బుణ్యాంగనలు సేస లొలుకఁ జిత్తంబు ప్రసన్నతం బొంద వెడలునప్పుడు. 132

సీ. పాండవ యాదవ × పాంచాల కైకేయ, పాండ్య మత్స్యాదులు × భద్రదంతి
హయరథంబులతోడ × నతికుతూహలమున, వచ్చినఁ గనుఁగొని × వారి నెల్ల
సంభావనంబుల × సంభాషణంబుల, నాదరించుచుఁ దగ × నల్ల నల్ల
విభవంబు మెఱయంగ × విడిదలవఱ పెల్లఁ, గడచినయ త్తఱిఁ×గరము శుభము

ఆ. లైనశకునములకు × నందఱుఁ బ్రియ మంద, నరుగు చున్నయట్టి×యవసరమున
రథము రథముఁ గదియ×రా నిల్చి ధర్మనం,దనుఁడు నెమ్మి నిట్టు × లనియె హరికి.

ఉ. వచ్చె జనార్దనుం డనిన×వార్తకుఁ బ్రాణము మేని కంతకుఁ
వచ్చిన సేద దేఱుఁ గురు×వంశ పవిత్ర చరిత్ర గొంతి నీ
వచ్చటి కేఁగి పాండవుల×యందఱమా అని చెప్పి మ్రొక్కుచుఁ
గ్రుచ్చియ కౌఁగిలించుకొని × కుందినచిత్తమునొప్పి దీర్పుమీ. 134

చ. అడవికి నేఁగునాఁడు మము × నంపఁగ నెంతయు దవ్వు వచ్చిన
ప్పుడు దనమోము దైన్యమునఁ × బొందెడునశ్రులుఁ జూచిచూచి య
ట్లొడఁబడి డించి పో వలసె × నుమ్మలికమ్మున గొంతి యింతకుఁ
బడు గయి పాలలోఁ బడిన×బల్లివిధంబున నుండ కుండునే. 135

క. లక్కయిలు గాలినది మొద, లక్కట మాతల్లి మాకు × నై నెవ్వగతోఁ
బెక్కిడుమలఁ బడు చున్నది, ది క్కెవ్వరు లేనియట్ల × దీనత్వమునన్. 136

క. ఏ ననుట గాఁగ దుఃఖను, లైనవి దెగుసమయ మయ్యె × నని చెప్పుము మా
మేనత్త నూఱడింపుము, దా నెప్పుడు నీవు గలవు × తన కను చుండున్. 137

వ. అని చెప్పి వెండియు. 138

ఆ. గురుఁడు బాహ్లికాది×కురువృద్ధులును సుహృ,ద్బాంధవులు న శేష×ధరణిపతులుఁ
బ్రీతిఁ బొంద నెవ్వ×రికి నేది దగుఁ బ్రణా,మాదివిధుల నడపు×[2]నాదువలుకు. 139

క. పరమప్రియమున నాకై, పరిరంభణ సేసి గాఢ×బాంధవసాంద్రా
దరమున సంభావింపు వి,దురుతో మధ్యస్థుఁ డగుహి×తుం డతఁ డనఘా. 140

వ. అనియెఁ దదనంతరంబ యర్జునుండు. 141

చ. జనులు వినంగ రాజ్యమున×సాము గొనం గలవార మన్నయీ
జనపతి కార్యనిశ్చయము × సమ్మతి గైకొని చేసినఁ సుయో
ధనుఁడును దమ్ములుఁ సఖులు × దానికి నేమును నియ్యకొందు మెం

1. జ. బొడసూపిన. 2. గ. మాదరమున.

డనిన సపుత్త్రమిత్త్రముగ ǂ నద్దెస నందఱ గ్రొచ్చి పాఁతుదున్. 142

మ. అనినఁ మెచ్చి వృకోదరుం డితఁడు శౌర్యం బింతదెల్లంబుగాఁ
బూనరం బల్కెనె యంచుఁ బేరెలుఁగు సొంపుం బొంద వక్త్రంబు పొ
ల్పున దర్పం బొలయంగ నంగములకుం ǂ బొం గార నుద్బృంహిత
ధ్వనియై పొల్చుమహోగ్రసింధురముచందం బొంది యొప్పెం గడున్. 143

క. నకులసహదేవులును దా,నికి సంతస మంది యిట్లు ǂ నెయ్యము కయ్యం
బొక తెఱఁగు సేసికొని తడ,యక రమ్మని పలికి రప్పు ǂ డచ్యుతుతోడన్. 144

—✿ శ్రీకృష్ణుఁడు నారదాదిమహామునులం గని సంభావించుట. ✿—

వ. ఇవ్విధంబునం బాండునందను లందఱును గోవిందునకు వలయుమాటలు సెప్పి యతనిం గౌఁగిలించికొని యథోచితప్రకారంబున వీడుకొని వలగొని మగిడిరి తక్కినవారలు నర్హంబు లగు తెఱంగుల నామంత్రితులై మరలిరి మాధవుండును బ్రయాణసర్వసంభారనిర్వాహకులఁ గలయంగనుంగొని తగిన సల్లాపంబులు సేసి కరి నగరంబు పెందెరువు గైకొని దారుకునిచతురత్వంబునఁ దురంగంబులపటుత్వంబున నత్యంతసమీచీనంబైన యానంబున మనం బలరం జనిచని యొక్కయెడ నారద జమదగ్నికణ్వాదు లగుమహామునులం గొందఱం గని రథంబు డిగ్గి నమస్కరించి సద్భక్తితాత్పర్యంబునఁ గుశలం బడిగి మీ రిక్కడకు విజయంచేయుటకుఁ గతం బేమి సేయం గలపని యెయ్యది నా కానతిం డనిన నారాయణునకు నారదుం డిట్లనియె, 145

సీ. అనఘ పుణ్యాత్ముఁడ ǂ వగునిన్నుఁ గనుఁగొనఁ, గౌరవసభ నీవు ǂ గారవమునఁ
బలికెడిపలుకులశుభంగు లాకర్ణింప, విదురభీష్మాదులు ǂ విను తెఱంగు
నుత్తరం బిచ్చుకౌరవోక్తులు నెఱుఁగంగ, వేడుక వచ్చిరి ǂ వీర లెల్ల
నని చెప్ప విని లెస్స ǂ యట్లచేయుదురు గా, కని హరి వల్కిన ǂ నమ్మునీంద్రు

తే. లతని దీవించి నీవు పోయమ్మచటి కేము, నరుగుదెంచెద మని ప్రీతిఁ బనుప నరిగి
యొక్కపుణ్యాశ్రమంబున ǂ యొద్దియేట, విడిసి దివసప్రవర్తన ǂ విధులు నడపి. 146

వ. కమలనాభుండు గదలి పోయి సూర్యాస్తమయసమయంబునఁ గుశస్థలంబు సేరం జనునప్పు డందలి విప్రు లెదురు వచ్చి కాంచి నిజనివాసంబులకుం జనుదెం డని పిలిచినం బ్రసన్నవదనుం డగుచు సమ్మర్దంబు వలవ దని పలికి విశాలరమణీయం బైన బహిరంగణంబునం బటకుటీరప్రకరం బెత్తించి విడిసి తగువారును దానును వారలగృహంబుల కరిగి యభ్యాగతపూజలు గైకొని వారిని సంభావించి విడిద లకుం జని సమయసముచితవృత్తిం బ్రవర్తిల్లుచుండె నంత నక్కడ. 147

తే. వార్త విని యాక్షణమ కౌరవక్షితీశ్వ
రుండు గాంగేయగురువిదురులను బుత్త్రు
సంజయునిఁ గర్ణు సైంధవు ǂ శకునిఁ బిలువఁ

బనిచి తా నిట్టు లనియె నంశదనునితోడ. 148

వ. కృష్ణుండు పాండవకార్యార్థంబుగా మనయొద్దకు వచ్చుచున్నవాఁడు నేడు కుశస్థలంబున విడిసె రేపిందు వచ్చు నని వింటి మిట్టియాశ్చర్యంబునుం గలదే సర్వలోకాభిగమ్యుం డగునమ్మహానుభావునకు మన మభిగమ్యుల మైతిమి మన కింతకంటెను బెం పెయ్యది యతం డెవ్వారివలన సంతుష్టుం డయ్యె వారికి శుభంబును నెవ్వారిదెస ననాదరంబు సేసె వారికి నశుభంబు నగుట దప్పదతనికి వలయుపూజ లాచరించుటకు సంవిధానంబు సేయుము గృహాలంకరణాదిమంగళ ప్రకారంబు లనుష్ఠింప నియమింపు మతనిచిత్తంబునకు నీవిభవంబును దన మీఁదిప్రియంబునుం దోఁచునట్టి తెఱంగున సమస్తంబును సమకట్టుము. 149

క. అనిన ధృతరాష్ట్రుపలుకులు, గొనియాడిరి సంతసిల్లి కృపగురుఁడును భీష్ముం
డును నౌఁగా కని దుర్యోధనుఁడుం బరిచారక ప్రకరతిఁ బిలిపించెన్. 150

వ. ఇట్లుచితపరివారంబు రావించి యతండు. 151

క. అలుకుఁడు మృగమదమున ముగ్గులు వెట్టుఁడు గప్పురమునఁ గుంకుమమున గో
డలు పూయుఁడు మణిదామకములు గట్టుఁడు పెద్దకూటకమున సొంపారన్.

వ. మఱియు నగళ్లెల్లను శోభిల్ల నలంకారంబు సేయుండు. 153

క. పెనుపుం జతురత మెఱయఁగ, మనయింటను దుస్ససేనుకమందిరమున శో
భనశిల్పము లొనరింపుఁడు, చనుఁడు వృకస్థలమునందుఁ జప్పరము లిడన్. 154

వ. అది వీడుఁబట్టుగాఁ దగిమెుపట్టని పలికి వాసుదేవుండు రేపకడయ వచ్చునంతకు మున్న యింతయుం గావింప వలయు నని పనిచి పురంబున నుత్సవంబు సాటుం డని నియోగించి వివిధగంధమహితమాల్యంబులు సంపాదింపను మణిభూషణ చిత్రాంబరంబులు సమకట్టను సరసాన్నస్వాదుపానద్రవ్యంబు లొడఁగూర్పను నేర్పరు లగుతత్‌జ్ఞుల నియమించె నట్టియెడ నాంబికేయుండు విదురున కిట్లనియె.

—ధృతరాష్ట్రుఁడు విదురునితో శ్రీకృష్ణునిరాక చెప్పి సంతోషించుట.—

క. వివిధమణిమయరథంబులు, జవనాశ్వంబులును భద్రసామజములు ర
త్నవిభూషణములు దాసీ,నివహంబులుఁ జాలఁ గృష్ణునకు నే నిత్తున్. 156

క. మనయింట సుయోధనుగృహ,మున దుశ్శాసను నికేతమున నెయ్యది యా
తనిచూడ్కి కించు నది యెల్లను గౌరవ మొప్ప నీ వేలయు మన కనఘా. 157

చ. అన విని యాతఁ డిట్లనియె నంబుజనాభుని బ్రీతుఁ జేయుకం
టెను హిత మైనకృత్య మొకటిం గలదే యది మేలు పాండునం
దనులకు నైదు యూళ్లు లుచితస్థితి నిచ్చుట కోప మన్న యు
న్కిన యిటు లోపుకల్మి ధరణీవర యేమిట వచ్చుఁ జెప్పుమా. 158

1. క. జ. నైదు నూళ్లు.

ఉ. నీతులఁ బెను గంటి నొకఁ డేర్పున శౌరికి లంచ మిచ్చి సం
ప్రీతునిఁ జేసి కార్యగతి భేదము సేయఁగఁ జూచె దింత బే
లైతిగదే సుమేరుసదృశాగ్రముఁ జూచియుఁ బార్థుఁ బాయునే
యాతఁడు క్రీడిభక్తియును నచ్యుతుపెంపును నీ వెఱుంగవే. 159

తే. అర్జునుఁడు ప్రాణతుల్యుండు హరికి నట్లు, గాన జలపూర్ణమంగళకలశమునకుఁ
బాద్యమునకును గుశలసంప్రశ్నమునకు, మిగుల నొండు జనార్దను మెచ్చుగాదు.

క. మనకడకు నేమికార్యం,బునకై యాతండు వచ్చెఁ బూనికి మెయి నా
పని వంచింపక చేయుట, విను మతనికిఁ బ్రియము తక్కు వేయును నేలా 161

వ. అనిన విని దుర్యోధనుండు దండ్రి కిట్లనియె. 162

క. అది విదురు చెప్పినట్టిద, తుదిఁ గృష్ణుఁడు పాండుసుతులతో వేఱగునే
పదనే యీగికి నిచ్చిన, బెదరి రనరె యొచ్చెమైనఁ బిమ్మట నగరే. 163

ఆ. అతఁడు పూజనీయుఁ డగు నే నెఱుంగుదు, నైన ధనము లీగి ననదతనము
వచ్చుఁ బెచ్చుపెరిఁగి వైరులు గర్వింతు, రేల పగ యడంగు నిట్టులైన. 164

క. అనవుఁడు భీష్ముఁడు ధృతరా,ష్ట్రున కిట్లను నీవునుం గొడుకు నేమే ని
చ్చిన నొకటి యీగి లేకు,న్నను వేఱొక్కటి దలంచు నా కేశవుఁడుఁ. 165

క. విను మతఁడు సేయఁ బూనిన,పని దప్పింపంగ రాదు పాండవులం దే
ర్పను గృష్ణుఁడు వెరవుగఁ జొ,చ్చిన మేలా పురుషుపనుపు సేయుము పుత్త్రా.

క. నారాయణుండు ధర్మా,ర్థారూఢము గాఁగఁ బలుకు నది నీవును నీ
వారును గైకొని యెంతయు, గారవమునఁ జేయ నెల్ల కార్యంబు నగున్. 167

క. అనుటయు సుయోధనుఁడు భీ,ష్మున కిట్లనుఁ బాండురాజసుతులకు నిమ్మే
దిని వారి సగఁబాలిఁ దగు, ననుఁ బోయే నీను గాని యదియట్లుండెన్. 168

వ. వేఱొక కార్యంబు సేయం దలంచితి నది వినుము పాండవులకు నేడుగడయు జనార్దనుం డతనిం బట్టి బంధించిన రెక్కలు విఱిగినపులుఁగులుంబోలె వారు నాకు విధేయు లగుదురు పాంచాలయాదవాదు లైనతదీయబంధుమిత్త్రులు నా వశంబున వర్తిల్లుదురు సమస్తదేశంబులు నేన యేలుదు దీనికిం దగినయుపాయ సహాయంబు లనువు సేసెద నీ వింక నేమి సెప్పెదవు చెప్పు మనిన విని యతి ఘోరం బగునవ్విచారంబునకు నమాత్యసహితంబుగా సంతప్తచిత్తుం డై వైచిత్రవీర్యుండు గొడుకున కిట్లనియె. 169

క. ఓహో యిట్లనుట జగ,ద్ద్రోహం బిమ్మాట మఱవు మాతలిత్వంబున్
మాహాత్మ్యంబును ధర్మో,త్సాహంబును విను మబాధ్యతకుఁ గారణముల్ 170

క. ఈకారణములు గల వను,నాకొలఁదియె వాసుదేవుఁ డది గాకయుఁ గీ
డే కురువంశమున కతని,రాక యతం డేమి సేసెరా పాపాత్మా. 171

వ. అని యదల్చె నప్పుడు గాంగేయుం డాంబికేయున కిట్లను నీకొడుకు ప్రాణగొడ్డం

బైనకార్యంబు సేయం దలంచె దామోదరు నిట్లు సేయం జూచెనేనిం దానును బ్రధానులును వినాశంబు బొందు నింతియ యిది సేసిరేమి సేయరైరేమి యమ్మహాత్ము నెడ నీయపకారంబు విచారించిన దుష్టాత్ములు నష్టాత్ముల కాక యనిపలికి యే నిట్టిదాని వినం జాల ననుచు మొగంబు గంటువెట్టుకొని దిగ్గన లేచిపోయె ధృతరాష్ట్రుండును దుర్యోధనునితో నిటువంటి కొఱగాములు మనంబునం దలంచి నప్పుడు సేయం గలవాఁడవు గావున దీనం జేటు వచ్చు నుడుగు మయ్య యని చెప్పి యతనిం దక్కినవారినిం బోవం బనిచి తగినవర్తనంబున నుండె మఱునాఁడు

సీ. కాలోచితము లగుకరణీయములు దీర్చి, కమలనాభుఁడు రేపకడయ కదలి
తనుఁ గుశస్థలవాసు లనుపఁగా నందఱ, నాదరంబున నిల్పి యరుగునపుడు
గజ్జంబులును బండ్లు గంధమాల్యంబులు, ధృతరాష్ట్రసుతుఁడు పుత్త్రేరఁ బ్రీతి
నెడనెడఁ గొని వచ్చి యిచ్చిన వాని నెల్లను వేడ్క ననుభవింపఁ జేసినవిధంబు
తే. సలిపి యనుభవ మొల్లక చనఁగ నెదురు, బాహ్లికద్రోణభీష్మాదిబంధుమిత్త్ర
గణము సర్వభూపాలలోకంబుఁ గురుకు, మారవర్గంబుఁ బుత్తెంచె మనుజవిభుఁడు.

—:శ్రీకృష్ణుఁడు ధృతరాష్ట్రుని మందిరంబునకుఁ బోవుట.:—

వ. ఇట్లు దుర్యోధనుం డొక్కరుండు దక్క నెల్లవారిం దూర్యాదిశోభనపదార్థంబులు సమకట్టి ధృతరాష్ట్రుండు వనుప నెదుర్కొనిన వాసుదేవుండు వారల నందఱ నయ్యైతెఱంగుల సంభావించి కృతవర్మ దమవాఁడు గావున నతనికి సవిశేష స్నేహంబు చేసి యతండు సేరువరా సమస్తజనంబులుం బరివేష్టింపం జని తన రాకకు నలంకృతంబును బ్రమోద[1]చాపలసుభగజనంబును నైనపురంబు సొచ్చి రాజమార్గంబున నరుగునవసరంబున మౌక్తికమిళితంబులు బహుగంధలుళితంబులు నగు నక్షతప్రకరంబులును బుష్పనికరంబులునుం జల్లుచు సంతసిల్లుచు మ్రొక్కుచుఁ జొక్కుచు నిరుగెలంకుల రమ్యహర్మ్యంబులపై నిలిచి పొలిచి కనుంగొనునంగనాజనంబులు దమలోన. 174

సీ. ప్రాణంబులోఁ గూడ రక్కసిచన్నుల, పాలు ద్రావినప్రోఢబాలుఁ డితఁడె
ప్రేల్మిడిఁ జాణూరు విఱిచి లోకముల మెచ్చించినమూజగజెట్టి యితఁడె
దుర్వృత్తుఁ డగుకంసుఁ దునిమి యాతనితండ్రిఁ బట్టంబు గట్టినప్రభు వితండె
సత్యభామకుఁ బారిజాతంబుపైఁ గల, కోర్కి దీర్చినరసికుం డితండె
తే. వెన్నలును గోపికాచిత్తవృత్తములును
నరసి మ్రుచ్చిల నేర్చిన హరి యితండె
శ్రుతిశిరోభాగములఁ దన సుభగచరణ
సరసిజామోదమును గూర్చుచతురుఁ డితఁడె. 175

వ. అనుచు పతికుతూహలంబున నవలోకింప నాబాలవృద్ధం బగుపౌరలోకం బాలో

1. చ. చలితంబు నైన.

కనకకౌతుకంబునఁ దనరథంబు గదిసిన సందడిఁ జడియు వేత్రహస్తుల వారించుచు
నారాయణుండు సమ్మర్దమందగమనంబునం జని మణితోరణసుందరం బగురాజ
మందిరద్వారంబు ప్రవేశించి కక్ష్యాంతరంబులు గడచి యేనుంగుమొగసాలఁ
జొచ్చి యరదంబు డిగ్గి యల్లన నడచునప్పు డంతకు మున్న యరిగి భీష్మద్రోణ
ప్రముఖు లగువారలు ధృతరాష్ట్రునిం బొమ్మన నతఁడుఁ బ్రత్యుత్థానంబు సేసి
విదురసంజయసహితంబుగా నెదుర్కొనం జేరి. 176

ఆ. అతనిఁ గౌఁగిలించి యచ్యుతుఁ గలవిదు,రాదిశిష్టజనుల నాదరార్ద్ర
బంధుదృష్టిఁ జూచి పరిరంభసంభావ,నము లొనర్చె శౌరి ప్రమద మెసఁగ.

వ. వార లందఱకును సాత్యకిని దగినసమాచారంబులు నడపం బనిచె నట మున్న
ధృతరాష్ట్రుపనుపునం దెచ్చిపెట్టిన నచ్చోటన యున్నయున్నతకనకాసనంబున నతం
డునుప నాసీనుం డయ్యె నవ్వాసుదేవునకు విహితానుష్ఠానపరాయణు లగునగర
పురోహితులు రాజానుమతంబున నర్ఘ్యపాద్యమధుపర్కాద్యుపచారంబు లాచ
రించి యతనితమ్ముని నర్హపీఠంబున నునిచి యర్చించిరి నరనాథుండును దొరలును
నిజోచితాసనంబుల నుండిరి కొలువెల్లను సూర్యోదయసమయంబునఁ గమలా
కరంబువిధంబున వికసించి యుండె నయ్యవసరంబునఁ గృష్ణుండు ధర్మనందను
వచనంబులుగా నాంబికేయునకు నగువారలకుం బ్రణామపరిరంభణప్రముఖ
సముచితసంభావనంబులు పలికి సంభాషణంబులకుం జొచ్చె. 178

క. రాజునకుఁ దియ్య మెసఁగెడు,పూజావచనముల నెయ్యపుబలుకులఁ బే
రోజమెయి బంధుమిత్త్రస,మాజములకు మేలములఁ గుమారులకుఁ దగన్.

వ. ఇంపు పుట్టించుచుఁ గొండొకసేపు నిలిచి పుండరీకాక్షుండు విదురుసదనంబునకుం
జనియెద మఱియుఁ బోవలయునెడలకుం బోయి వచ్చెద నని పలికి యాంబి
కేయుననుమతి వడసి యరుగ విదురుండు ససంభ్రమంబునం గడచి చని మంగ
ళోపచారసహితంబుగా నెదుర్కొని భయభక్తివినయస్నేహానందంబులం గంద
ళితుం డగుచు గోవిందునకు దేవోపచారంబుల ననేక ప్రకారంబుల నర్చన లిచ్చి
కౌంతేయులకుశలం బడిగిన నతనికి వారలవృత్తాంతంబు సమస్తంబును సవిస్త
రంబుగాఁ జెప్పినయనంతరంబ, 180

క. ముదమునఁ గృష్ణుఁడు కుంతీ,సదనమునకుఁ జనియె నపుడు సమ్మదమున న
వ్విదురుం డోగిర మొనరిం,చెద నని త న్నడుగ నల్ల చేయుం డనుచున్. 181

వ. చని కాంచిన నద్దేవియు నతని[illegible]యుంబోని తనకొడుకులం దలంచి యడలు
పుట్టిన నమ్మాధవుమెడ వట్టికొని యెలుఁగెత్తి యేడ్చిన నతండు సంబోధించి
యూరార్చ నెట్టకేలకు నుడిగి యాతనికి నాసనవిన్యాసనాద్యుపచారంబులు
సేయించి తత్సమీపంబున నుచిత[illegible]రంబునం గూర్చుండి గద్గదకంఠంబుతో
[illegible] 182

సీ. నీతిఁ బెరుఁగుట నీతిమంతులుఁ బుణ్యపరులు శూరులుగదా పాండుసుతులు
సుఖవృత్తిఁ బెక్కండ్రు సూరెలఁ గొలువనుండెడువార లిడుమలఁబడుచు నిర్జ
నం బైనకాననలోనన యెట్లు నిలిచిరి, ననుఁ బెట్టి నాయెడఁ గొనుచుఁ జనిరి
యేను వర్ధింపంగ నింపారఁ గుడిచి మె, త్తనిశయ్య నిద్రించి వినుతభద్ర

తే. గానకరిబృంహితముల మేల్కాంచునట్టి
వారు కందమూలంబు లాహారములుగఁ
బొదలఁ బుట్టలఁ బడి యుండి పులుఁగుమెకము
లఱవ మేల్కను చుండిరే యక్కటకట. 183

ఆ. తండ్రి లేనిప్రజలు దల్లిని బాసి పెద్దయునుగాల మివ్విధమునఁ బడిరి
భంగపాటు దుఃఖపాటును సంకటపాటుఁ గలిగె విరటుపాలఁ బిదప. 184

వ. అని వెండియు. 185

ఉ. దానదయాపరుం డయినధర్మతనూభవు సేమ మెట్లు పం
చాననవిక్రముం డగుబకారికి భద్రమె యస్త్రశస్త్రవి
ద్యానిపుణుండు క్రీడి సుఖయా వినయాభరణుల్ కవల్ సమా
ధానసమేతులే యకట ద్రౌపది సాధ్వి సుఖంబె దానికిన్. 186

చ. కొడుకులకంటె నయ్యనుఁగుఁగోడలి కెక్కుడు గూర్తుఁ గోడలుం
గొడుకులు సేయుభక్తి కట కోటిమడుంగులు భక్తి నాకు నె
ప్పుడుఁ దగఁ జేయుచుండు నది పుణ్యచరిత్ర కులాగ్రగణ్య క్రొ
త్తడి సకలంబుఁ జూడ సభ దైన్యముఁ బొందుట నూచి పొక్కెదిన్. 187

తే. నాఁడు ద్రౌపది వడినబన్నములు సూడ
నోర్చినప్పుడ యెంతకు నోర్వఁ జెప్పుమ
యంత గడచినదుఃఖంబు లనుభవింపఁ
గలవె లోకంబువారికిఁ గమలనాభ. 188

వ. అట్టియెడ. 189

క. విదురుం డొక్కఁడు దక్కఁగ, సదస్యు లెవ్వరును ధర్మసంశయ మిది గా
డ[1]దు నార యతనిశీలము, కుదు రీలోకమున కింతకుం దలఁపంగన్. 190

వ. అని యివ్విధంబునఁ గృష్ణుతోడఁ దనయమ్మలికంబు లన్నియుఁ [2]ద్రవ్వికొని శోకం
బు వెల్లిగొనఁ గొండొక దిగం బాఱెడుచిత్తంబుతో మఱియు ని ట్లనియె. 191

క. ఇది యెల్లను నొకతల యీ, పదుమూఁడేఁడులును నాకు బావకొడుకుచే
సదయ మగుకూడు గుడుచుట, యది యొకతల యయ్యె నేమ్యయనఁగల దనఘా.

క. తన్నుఁ దనతమ్ములను నా, కన్నకొడుకులట్ల తలఁతుఁ గాని విభేదం
బెన్నఁడు నామది లేమికి, వెన్నుఁడ దైవంబ సాక్షి వినుము పలికెదన్. 193

1. క. గ. జ. దివార. 2. క. ద్రవ్వికొన్నశోకంబు వెల్లి దిగఁ బాఱె

క. ఇది నిక్కం బగునేనియుఁ, దుది నీవుం బాండవులును | దురితరహితు లై
ముద మందఁ జూడఁ గనియెద, నది దీనికి మందు సువ్వె | యంబుజనాభా. 194

సీ. బావ యొప్పం డను|పలుకుల నే మగు, నాతనికొడుకుఁ గీ|డాడ నేల
కురువృద్ధుఁ డగుబాహ్లి|కుని దూఱ నేటికి, భీష్మునిపైఁ బ్రియి | వెట్ట నగునె
యిట్టిక్రూరులయింటి | కిచ్చినమనవారి, నందుఁగా కట్లు దా | ననుట మేలె
యర్జునుపుట్టిన|యప్పుడు వీఁడు లోకము లెల్ల గెల్చుఁబో|గడ్త మొగులు

తే. ముట్టునట్టిద యగు రణ|మున జయించుఁ, గౌరవుల సోదరులుఁ దాను|భూరిరాజ్య
గౌరవముఁ బొందు నని య|శరీరవాణి, వలికె నది దిట్టువ కుఁగాక | వలయునేని.

వ. ధర్మంబు గలుగునే నది నిక్కం బయ్యెడు దాని కెల్లను నిర్వాహకుండవు నీవు
గలవు గాదె నీమన్నించునెచ్చెలులకుం జెప్పెడుమాటలు గలవు విను మయ్యు
ధిష్ఠిరుతో ని ట్లనుము. 196

క. వేఁడికొని కృపణు లై కను,పోఁడిమి యది యేల రాజ|పుత్త్రులు దమమై
వాఁడిమి దప్పిన నిప్పులు, వేఁడిమి సెడినట్లు జనులు | [1]విని యులుకుదురే. 197

వ. భీమార్జునుల కి ట్లని చెప్పుము. 198

ఆ. కొడుకుఁ గాంచు రాచ|కూఁతు రెద్దానికి, నట్టిపనికి నుచిత | మైనసమయ
మొదవెఁ దడయ టెంక | నొప్పదుజనములు, నట్లుగాని పురుషు | లనరుమిమ్ము.

క. భుజబలమున జీవించుట, నిజధర్మము మెత్తఁబడుట | నింద్యము మాద్రీ
ప్రజలకుఁ జెప్పుము ద్రుపదా,త్మజఁ గార్యం బడుగు మనుము | తగ నందఱితోన్.

చ. అలిగిన భీమఫల్గునుల | కడ్డము లేమి యెఱుంగు దంతలం
తలు వడి వాని నీఁగ వల|దా విపు మాపని కెల్లఁ బొందుపు
[2]త్రులె కలవారు నీ కెటులు | దోఁచిన నట్టులు సేయువారు గా
కలఘువిచార నాయలఁత | [3]సౌర్వము నన్ గడతేర్పు మెమ్మెయిన్. 201

వ. అనినఁ గృష్ణుండు గొంతి ననునయించి యి ట్లనియె. 202

శ్రీ కృష్ణుఁడు కుంతీదేవి నూఱడించుట.

చ. సుగుణవు పుట్టినింటికిని | జొచ్చినయింటికిఁ దేజ మెక్కఁగాఁ
దగుచరితంబునన్ నడచు|ధన్యవు ధీరవు దేవి నీ వెడ
న్వగ లడఁగింప కున్న భువ|నంబుల నిం కిట యెవ్వ రోర్చువా
రు గలఁక [4]దక్కుమీ హృదయ|రోగము లన్నియుఁ బుచ్చినై చెదన్. 203

క. తనయులుఁ గోడలు సేమం,బున న న్నా రధిక భ|క్తిపూర్వముగా దం
డనమస్కారంబులు నీ, కొనరించిరి కౌఁగిలించి | రుల్లములఁ దగన్. 204

క. నీకొఱకు లొందుసుఖములు, సేకొన రవ్వీరసుఖమ | చిత్తములఁ గరం

1. 'వీచి యొలుకరే' అని పెక్కింటిపాఠము. 2. త్రుల కలరారు. 3. క. యాఁపుము.
4. గ. కేఱుమీ.

బాకాంక్షింతు రలంతులఁ, బోక గలుగు నెట్టు లల్పబుద్ధులె వారల్. 205

క. ఉత్సాహంబున శత్రుకు, లోత్సాదనవిధి యొనర్చి § యున్నతసామ్రా
జ్యోత్సవము నొందుపుత్త్రుల, నుత్సుకతం జూతుగాక § యూఱడు మింకన్.

చ. అన విని మోము విచ్చుచు ముకుందుఁ డొకించుక నవ్వి యిట్లనుం గుంతి పాండునం
దనులకుఁ దండ్రియుర్గ గురువు § దైవము నారయ నీవ కాదె నీ
మనమున ధర్మమర్గ హితము § మంచిగఁ జూచి విధించినట్ల చే
సి నెగడువారుగాక నినుఁ § జేరిన నాపద లొంద నేర్చునే. 207

క. వారలక యేల మాధవ, కౌరవులకు మఱియు నీజగంబుల కెల్లం
జేరుగడ నీవ నీపలు, కారయ వేదంబ కాదె § యఖిలంబునకున్. 208

వ. అనినం బ్రసన్నవదనుం డగుచు నద్దేవి గారవించి యామంత్రణంబు సేసి తదావాసంబు వెలువడి తనరాకకు నలంకృతం బైనదుర్యోధనుమందిరంబునకుఁ గృతవర్మసాత్యకిసమేతుం డయి పోవుగోవిందునిం గని తదీయద్వారపాలకులు సంభ్రమంబునం బఱచి యతని కెఱింగించి తదనుమతంబునం బఱతెంచి యెదుర్కొని కక్ష్యాంతరంబులసందడి నెడ గలుగ జడియుచు వినయంబునం దోడ్కొని చన నమ్మనుజవిభుండు కైలాసశిఖరాకారం బగుసౌధంబున బాహ్లికభీష్మద్రోణప్రభృతులును గర్ణశకునిసైంధవాదులును దుశ్శాసనవికర్ణదుర్ముఖప్రముఖులును మఱియు ననేక దేశాధీశులునుం బరివేష్టింపఁ బేరోలగంబున సింహాసనాసీనుం డై యున్నయెడకుం జనునప్పు డాసుయోధనుండు సపరివారంబుగాఁ బ్రత్యుత్థానంబు సేయం జేర నరిగి యతనికిం దగువారలకు నాలింగనాద్యుపచారంబులు దానుం దమ్ముండును నాచరించి. 209

క. అతఁ డనుపఁగఁ గనకమయో,న్నతపర్యంకంబునందు § నారాయణుఁ డూ
ర్జితమహిమ నుండి యభ్యర్చితుఁ డయ్యెఁ, దగంగ నతనిచే సత్కృతులన్. 210

—✿ శ్రీకృష్ణుఁడు దుర్యోధనునితో సంభాషించుట. ✿—

వ. సాత్యకియును సముచితప్రకారంబునం బూజితుం డయ్యెఁ దదనంతరంబ నిజాసనాసీను లయి తనమొగంబునం జూచ్చి నిలిపి యున్నదుర్యోధనాదులతో మాధవుండు మధురసంభాషణంబులు సేయుచుండె నట్టియెడ. 211

తే. సముచితంబుగఁ గూరలచందమ్ము గ్గడించి కుడుపు తెఱంగు వుట్టించి పలుకు
నాసుయోధనుతోఁ గృష్ణుఁ డచటఁ దాను, గుడువ నొల్లకయునికి యేర్పడఁగఁ జెప్పె.

వ. చెప్పిన విని దుర్యోధనుండు సూర్యసూనువదనం బవలోకించి యల్లన యిట్లనియె.

క. హరి పలికినవిధ మెంతయు, నెర నై యున్నయది వింటె § యిమ్మాట తెఱం
గరయుదము తొలుత నీపెను,పరిచందం బెల్ల [1]నెఱుఁగఁ బరికింపఁ బదపన్. 214

వ. అని యచ్యుతున కిట్లనియె. 215

1. క. నెఱుఁగఁబడి మెలఁ.

తే. వలయు నన్నపానంబులు । పలుదెఱఁగుల, నేర్చువిధముల నేమొదఁ । గూర్చి వేడ్క-
నున్న నీ వుపయోగింప । నొల్లకునికి, [1]బాంధవమునకు నీతికి । బాహిరంబు.

క. కౌరవులకుఁ బాండవులకు, నారయ నీ వొక్కరూప । యసదృశధర్మా
చారుండవు రాజునకుం, గూరుతు గత మేమి యి ట్ల । గుటకుం జెపుమా. 217

క. అనుడు నుపేంద్రుఁడు మనుజేంద్రున కి ట్లను దూత లెందుఁ । దొలితొలి గుడువం
గోనఁ గట్ట దొడఁగుదు రె వచ్చినకార్యము దీర్చి పిదపఁ । జేయుం డెల్లన్.

వ. అనిన గాంధారీనందనుండు దేవకీనందనున కి ట్లనియె. 219

ఆ. వేగపడుట మేలె । వినుము కార్యము దీఱఁ, దీఱ కుండు దాని । తెఱఁగు దగిన
యప్పు డాడరాదె । యిప్పుడు ముకుఁద్రాటఁ, గాలు గ్రువ్వ నేల । కమలనాభ.

వ. నీవు వచ్చినవాఁడవు మాయింటఁ గుడిచి కూర్చుండి యెల్లపనులు జెప్పుట యొప్పుఁగాక కుడువనొల్ల ననందగునె దీనికిం గారణంబు నా మెఱింగినయది లేదు విచారింపక పలికి తనిన మందరధరుండు మందస్మితంబుతో నందఱం గలయం గనుంగొని ధార్తరాష్ట్రికరంబు గజంబు పల్లవం బల్లన తెమల్చులీలం గేలనమర్చి యిట్టిమాటలు తేటపఱుప వలయునేని విను మని యతని కి ట్లనియె. 221

చ. ప్రియ మెసఁగం దగం బిలిచి । పెట్టెడుకూడ దది లెస్సకూడు ద
[2]క్కయనయహీనతం దమకు । నాపద యైనెడ నిట్టు నట్టు నే
మియు నన [3]లేనికూ [4]డదియు । మేవడి యై చను నీవు మాదెసం
బ్రియుఁడవు గావు మాకు ధృతి । పెంపఱ నాపద లే దొకింతయున్. 222

వ. అట్లుం గాక. 223

క. పగవారియింటఁ గుడిచిన, నగుఁ దమ కనుమాన మమృత । మైనను దారుం
బగతురకుఁ గుడువఁ బెట్టఁగఁ, దగ [5]దొడఁబలుల కెప్పు । డెవ్విధము వాటిలునో.

వ. నేను బగతుండనె యంటేని. 225

క. అలుగుదు పాండవులకు వా, రలు నాకుం బ్రాణములు ధ । రావల్లభ యి
ట్టలముగఁ దమప్రాణములకు, నలుగుజనులు పగతు రగుట । యనుమానంబే.

ఆ. కారణంబు లేక । కౌంతేయులకు బాల్య, మాది గాఁగఁ గీడె । యాచరింతు
పుణ్యపరులు దోడఁ । బుట్టువు లార్యులు, వైర మెత్తఁ దగునె । వారితోడ. 227

వ. ఇట్లున్న మీయందఱయన్నంబులు దుష్టాన్నంబులు విదురుం డొక్కనియన్నంబు భోక్తవ్యం బని నిశ్చయించితిఁ గావున నందుఁ బోయెదనని చెప్పి యజ్ఞనపతి యను మతి సేయఁ జనునప్పుడు తోడన బాహ్లికభీష్మాదికౌరవులును గుంభసంభవప్రముఖు లైనమాన్యులును జని మాధవుతోడ మాయిండ్ల నెల్లను గానిక లాయితంబులు సేసికొని నీవు విజయంచేయుటకు [6]నెదుళ్లు చూచుచున్నవార మని పల్కి-

1. క. బాంధవంబుననీతికి; జ. బాంధవంబున కిది నీతి. 2. క. క్కయినది హీనతం. 3. క. లేమికూ. 4. అ. డెదిరి; జ, డు దిన. 5. క. దొడ్లకు నెప్పు. 6. అ. నెదురు.

ప్రార్థించిన నే నన్నిచోట్లకు వచ్చినవాఁడన యందఱయర్చనలుం గైకొంటిన
మీరు నిలువుం డని వారల నిలిపి విదురుగృహంబునకుం బోయిన. 228

సీ. సంభ్రమస్నిహానిశ్చలభక్తియుక్తిఁ బవిత్రమజ్జనము గావించి విదురుఁ
డెల్లవంటకములు నేర్పడ బోనాలు, వేర్పింప నెంతయుఁ బ్రీతి ముంద
రోజమై బ్రాహ్మణభోజనం బొనరించి, సపరివారముగ విశాలరమ్య
పూతస్థలంబునఁ బుండరీకాక్షుండు, దమ్ముండుఁ దాను నుత్సవ మెలర్ప

తే. సరసరంజకమహనీయసంప్రయోగ, మగుచతుర్విధహృద్యాన్న మారగించె
లలితసంభావనామంజులంబు లైన, పలుకు లెడనెడ విదురున కెలమిరయొసఁగ.
230

వ. అతండును.

క. గోవింద సంభ్రమము సం, భావింపుము మాకు నిదియ పరమధనం బొం
డేవిధమున నీ కర్చన, గావింపం జాలువాఁడ గలఁడే యెందున్. 231

వ. అని మఱియు నత్యంతవినయవాక్యమ్ముల నారాధించుచుండె నిట్లు కృతాహారుం
డై నహరికిఁ జందనచర్చాద్యర్చనంబు లాచరించి యవ్విదురుండు కృతార్థుం డై
యుండఁ గవిగణకప్రముఖనిఖిలవిద్వజ్జనంబులు గాయక పాఠకవాంశికవైణికాది
వినోదపాత్రంబులు నప్పరమేశ్వరుం గాన వచ్చి ప్రొద్దు పుచ్చి యభిమతార్థం
బులు వడసి చనిరి రాత్రి యగుటయుం దగినయభ్యంతర మందిరంబున హంస
తూలికాతల్పంబున భుజంగతల్పు నునిచి యతనికడ నుచితాసనంబున నుండి.

ఆ. విదురుఁ డిట్టు లనియె నిది యొకకార్యంబు, గాఁగఁ బూనియుం దుఱరాఁగఁదగునె
దుష్టబుద్ధి నీచు దుర్యోధనుండు నీ, మాట వినునె దురభిమానఘనుఁడు. 233

క. వచ్చినసైన్యంబులఁ గని, పెచ్చు పెరిఁగినాఁడు ద్రోణభీష్ములలావుల్
నచ్చియుఁ గర్ణుం డొక్కఁడ, యిచ్చుఁ దనకు విజయ మనియు నెంతయుఁ బొంగున్.

వ. నీ విట వచ్చుట వినినయప్పుడు ధార్తరాష్ట్రు లందఱుం గూడం బాఱి తమలో
నిశ్చయించినతెఱంగు నీశాసనం బుల్లంఘింపం గలవారు పాండునందనులకు
నేమియు నీ కుండువారు దార యీధాత్రి యంతయు బీఱు వోవ కుండ నేలు
వారు వారిం గూడినరాజు లెల్లను దిగ్విజయంబునాఁడు పాండవులచేత భంగ
పడినవారు గావునఁ గర్ణుతో నేకార్థుల మై చత్తుము గెలుతు మింతియ కాని
యొండు లేదని నిశ్చయించుకొని యున్నవా రట్లగుటం జేసి దుర్యోధనుండుగండు
మిగిలి యున్నవాఁడు సంధి గానేరదు వారల కందఱకు నిది ప్రాప్తకాలం బై
యున్నయది యెట్లును నుడుగ నేర్చినవారు గా రిట్లు దమ్మెఱుంగనిదుష్టాత్ముల
నడుమం గూర్చుండుటయు నవ్వెంగలివిత్తు లఱచువీఱిఁడియఱపులకు వంకలొత్తి
మాఱు సెప్పుటయు నొప్పకయుండు వెడంగు లగుటం గార్యవచనంబు లెఱుంగరు
మొఱకు లగుటం బ్రలాపభాషణంబులకు వెఱవరు వారలతలంపులు గీడు నీ
మహనీయప్రభావబుద్ధిపౌరుషంబు లే నెఱుంగుదు నయినను బాండవేయులపై

స్నేహంబునను నీమీఁద[1] భక్తినిం జెప్పెద నందుఁ జో వలవ దనిన వాసుదేవుం
డతని కిట్లనియె. 235

తే. నీవివేకంబు నాప్తియు ౯ నెఱపి తీవు, తల్లిదండ్రులమాడ్కి హిత౯ంబు సెప్పి
తేను నారాక తెఱఁగెల్ల ౯ నేర్పడంగఁ, జెప్ప విని యేమి సెప్పినఁ ౯ జేయువాఁడ.

—.. శ్రీకృష్ణుఁడు విదురునితో సంభాషించుట. ..—

క. ఎఱుఁగుదు నేను సుయోధను, కౌఱగామియు నతనితోడఁ ౯ గూడినన్నృపులం
దఱుఁ బగ మనమున నిడికొని, యుఱుమటయును సంధిపొసఁగ౯దనియుమహాత్మా

ఆ. పుడమి యెల్ల నొడ్డ౯గొడవయిఁ గజవాజి, యుతముగాఁ గడంగి ౯ యుగ్రమృత్యు
ముఖము మొరఁగఁ దివురు౯మూర్ఖత మాన్పుట, యధికమైనపుణ్య౯మనఘచరిత.

వ. మానుప వచ్చునే యంటేని. 239

క. దొరఁకొని పుణ్యముఁ బాపము, నరుఁ డర్థిం జేయుచుండ ౯ నడుమ నొకట న
శ్వర వెడలి తప్పినను ద,త్పరిణతిఫల మొందు నండ్రు ౯ ధర్మవిధిజ్ఞుల్. 240

వ. అట్లుం గాక. 241

తే. చుట్టములలోన నొప్పమి ౯ పుట్టినప్పు
డడ్డపడి [2]వారితోడఁ గొ౯ట్లాడి యైనఁ
దాన యుడుపంగఁ జొర కున్న౯వానిఁ గ్రూర
కర్ముఁ డని చెప్పుదురు కర్మ౯కాండవిదులు. 242

వ. కావున నీరెండుదెఱంగులవారికి శాంతి గావింపం బ్రయత్నంబు సేసెద ధర్మార్థ
సహితం బైనతెఱంగుమాటలు మంత్రిజనసహితుం డైన సుయోధనునకుం జె
ప్పెదఁ దనకుం బాండునందనులకు లోకంబులకు హితం బయినవిధంబు వంచన
లేక చెప్పెడునన్నుఁ బాండవులవాఁ డని శంకించి యతండు నామాట వినం
డయ్యెనేనియు మేల కాక యిట్లు సొచ్చి చెప్ప కున్న నన్నదమ్ములు దమలో
నం బోరఁ గృష్ణుండు వారింపక యుపేక్షించెఁ దనచేతఁ జక్కంబడదా యని
యజ్ఞు లైన జను లాడుదు రెల్లభంగులం గార్యం బార్యులియ్యకొనం జెప్పుదు
ధార్తరాష్ట్రులుం దమకు బ్రదుకుతెరు వైన నాపలుకులు వట్టుదురు వట్టక నీ
తలంచినచందమునం దులువ లై [3]కలఁగంబాఱిన వారు నాముందఱ నిలువం
జాలుదురే యని పలికిన విదురుం డట్లకాక యని సమ్మతించి యామంత్రణం
బు సేసి నిజశయనస్థానంబునకుం జనియె ననంతరంబ. 243

ఆ. అతనివచనరచన౯ యాత్మలోఁ దలపోసి, యిట్టివాఁడు గలఁడె౯యెందు ననుచుఁ
బాలకడలి[4]కడలి ౯ పాటి యై యొప్పున, ప్పాన్పునందు శౌరి ౯ పవ్వళించె. 244

వ. ఇట్లుసుఖనిద్ర సేసి వేగుంబోకటమాగధమంగళగానంబుల మేలుకాంచి సమయ

---

1. క. గ. భక్తివిశేషంబునం. 2. క. వారితో మాటలాడి. గ. తాను వారితో నదిమిదిమి. యైన నుడుపంగ. 3. గ. కలఁగుంబాఱిన. 4. జ. కడల పాటి.

కర్తవ్యంబులు సలిపె నట్టియెడఁ గృతవర్మయు సాత్యకియు వచ్చి పొడసూపినం బురుషోత్తముఁడు వారలు మొదలుగాఁ గలయిష్టజనంబులు పరివేష్టింప నుచిత ప్రదేశంబున నున్నంత. 245

క. ఇనతనయశకునిదుశ్శా,సనసహితము గాఁగ నెలమిఁ జనుదెంచి సుయో
ధనుఁడు ప్రియోక్తులఁ దగువా,రును దానును వారిజోదరుఁ గొనియాడెన్.

వ. అతండును మధురసంభాషణంబులు సేయ వార లతనికి ధృతరాష్ట్రుండు బంధుమిత్త్రాదిసమస్తపరిజనసమన్వితుం డయి పేరోలగంబున నునికి యెఱింగించినఁ బ్రియంబునఁ గట్టాయితం బైనతేరెక్కి భేరీశంఖచామరప్రముఖ భద్రచిహ్నంబులతో వెడలి గరుడధ్వజంబు గ్రాలఁ గృతవర్మసాత్యకులొక్కరథంబునను దుర్యోధనాదిచతుష్టయం బొక్కరథంబునను బార్శ్వంబుల రాఁ బౌరులకుఁ గన్నులపండు వగుచు రాజమందిరద్వారంబు సేర నరుగునప్పటియులివునకుఁ గొలువువా రెల్ల నత్యుత్సుకు లై యెదురుచూడ రథోత్తమంబు నవతరించి యరవిందనాభుండు. 247

తే. ఎదురువచ్చినవిదురునిఁ జయిచ్చుకరముఁ, దమ్ముచేయును సెంఘహస్తములఁ బట్టి
నడచె ముందటఁ గదియుసంశ్రదడిఁగడంగి, కర్ణదుర్యోధనులు దోలఁగఁగంగ జడియ.

వ. కృతవర్మాదియాదవులు లోనుగాఁ గలయభ్యంతరు లైనబలుమానుసులు పొదివికొని పోవఁ దనసమీపంబునఁ గౌరవులు రవిసన్నిధిఁ [1]దారాగ్రహంబులచందం బగుచుండం దేజోరాశి యగురాజీవాక్షుండు సని తనకుం బ్రత్యుత్థానంబు సేసిన కురురాజును దొరలను నభినందించుచు. 249

క. తన కని పెట్టినమణిమయ,కనకోన్నతపీఠమునఁ బ్రకాశంబున ని
ల్చినయెడఁ దోఁచిరి నారద,మునిప్రముఖు లంతరిక్షమున నుజ్జ్వలు లై. 250

వ. ఇవ్విధంబున సన్నిహితు లయినయమ్మహామునులం గురుపితామహునకుం జూపి నారాయణుం డి ట్లనియె. 251

ఆ. మనలఁ జూచువేడ్కఁ జనుదెంచినారు మ,హాత్ము లైననారదాదిమునులు
వీరి కర్ఘ్యపాద్యవిధు లొనరింపు మా,సనము లిడఁగఁ బనుపు సత్వరముగ.

వ. వీరలు సముచితాసనంబుల నుండక మనకుఁ గూర్చుండుట దగవు గా దనినం గొలువువా రెల్ల సంభ్రమాశ్చర్యంబులతో మునులవలనఁ జూచుచుండ భీష్ముండు పరిచారకులం బనిచి కనకమణిమయాసనంబు లనేకంబులు దెప్పింప వార లరుగుదెంచిన వారలకు నమస్కరించి యాసనార్ఘ్యపాద్యాదివిధులం బూజలు సేయించి కృష్ణుఁడు గూర్చున్నయనంతరంబ ధృతరాష్ట్రుండునుం దక్కటివారును నుచితప్రకారంబుల నమ్మునీంద్రులకు నభివందనంబులు సేసి నిజాసనాసీను లై రి దుశ్శాసనుండును వివింశతియును గద్దియ లిడ సాత్యకియుఁ గృతవర్మయుఁ గృష్ణుం

1 గ. జ. దారాగ్రహంబులచందం.

గదిసి యిరువంకలం గూర్చుండిరి కర్ణదుర్యోధనులుం జేరువ నొక్క గద్దియ
నుండిరి విదురుండును మణిపీఠంబునఁ గృష్ణునివెనుకదెసఁ దక్కియోన్నతపీఠంబునఁ
గరం బత్తమిల్లి యుండె గాంధారరాజు నిజపుత్త్రపరివృతుండై యొక్కదిక్కున
సుచితపీఠాసీనుం డయ్యె నట్టిసమయంబున. 253

క. అంబుదశుభగాత్రుం బీ, తాంబరధరుఁ గమలదళనిభాక్షుఁ హరిఁ జూ
డం బడసి లోచనము లమ్ము,లం బానినమాడ్కి సమ్మదంబునఁ దేలెన్. 254

క. ఆకొలువువారు గర మచ, లాకృతి నొకపలుకు లేక • యుండఁగ వింజం
బాకిడినకరణి నవశము, గాఁ గారితచిత్తవృత్తు • లై యుండంగన్. 255

—:॰ శ్రీకృష్ణుఁడు ధృతరాష్ట్రుతో సంభాషించుట. ॰:—

క. జలదస్వనగంభీరత, నెలుఁ గొప్పఁగ దంతదీప్తు • లెసఁగ ముకుందుం
డలరుచెవుల నఖిలజనం,బులు విన ధృతరాష్ట్రభూమివిభున కిట్లనియెన్. 256

క. జననాథ నీ యెఱుంగని,పనులు గలవె యైనఁ దగవుఁ • బరమహితంబుం
దనవారికిఁ జెప్పన తగు, నని వచ్చితి భారతాన్వయము ప్రియ మొందన్. 257

క. కోరికఁ గదిసి పాండవ,కౌరవు లొండొరులు గూడి మనికి • కార్యం బది నీ
వారసి నడపుము వా రన, వీ రనఁ గురుముఖ్య నీకు • వేఱుం గలదే. 258

చ. భరతకులంబు ధర్మమును • బాడియు సత్యముఁ బొత్తుఁ బెంపునుం
గరుణయుఁ గల్గి యుండు నవనిం గడు నుతిఁ గన్నది యందు సద్గుణో
త్తరులరు నీవు నీయనుఁగుఁదమ్ముఁడు నీతనయుల్ యశోధురం
ధరశుభశీలు రీసుచరితక్రమ మిప్పుడు దప్ప నేటికిన్. 259

శా. ఈవంశంబున కెల్ల నీవ కుదురు • దెవ్వారిచందంబు లె
ట్లైన న్దిద్దిన నీదు పేరుఁ బుదిఁ నీదయుం దోఁచెడుం గాన స
ద్భావం బారసి లోనిపొత్తు వెలివృత్తంబుఁ జనస్తుత్యముల్
గావింపం దగు నీక యివ్విధమునం • గౌరవ్యవంశాగ్రణీ. 260

చ. వినుము సుయోధనాదు లగునీవిరు సధర్ములు గాక కార్యము
ల్గొనక మహార్థసిద్ధి యెడఁ గలుం దమ కిట్లన కన్యాయంబువ
ర్తన మిది గా[1]దు నాఁక బెదిఁదంపుఁదనంబున బంధుకోటికి
న్మనసులు నొవ్వఁగా నవగుణంబులకుం బులిలోఁడ రేమియున్. 261

ఉ. కౌరవపాండవుల్ తెఱఁగు • గైకొని శాంతతఁ బొంది యున్కి మే
లారయ నాకు నీకుఁ గుల • మంతకు నీనృపకోటి కున్కికిం
బోరితమైన నింతకును • బుట్టు మహాపద గావునన్ ధరి
త్రీరమణాగ్రగణ్య గణుతించి యవశ్యముఁ బొందొనర్పవే. 262

తే. [2]నీకు వీరలఁ దీర్పంగ • నేర వచ్చు, నధిప తెఱఁగు నీ వశమునయదియుఁ గాన

1. క. గ. నాఁక. 2. జ. నీవు వలచిన.

నీకు వీరలఁ దేర్చుట ॥ నెఱయఁ గాదె, సిద్ధ మెవ్వారిఁ జెలిమి పొందఁ ॥ జేయ నేర్తు.

ఉ. అందు వృకోదరార్జునుల ॥ నాహవరంగమునందు మీఱువా
రెందఱొ యెన్నుమా యిచట ॥ నీగురుభీష్ములఁ గ్రేణి సేయువా
రెందఱొ వారు వీరు నని ॥ నీల్గుటకంటె భవద్బలంబులై
యందఱుఁ గూడు టొప్పదె జనాధిప శాంతి యొనర్చు మెమ్మెయిన్. 264

తే. జగతిఁ గలజనపతులు నీ ॥ చరణసీమ, మర్థిఁ గొలువ సముద్రవేలావృతోర్వి
యెల్ల నేలుటయొప్పదే ॥ తల్లి ప్రజల, యెడ విరోధంబు వాటించు ॥ టెంత మేలు.

క. నరనాథ నీ కృపేతో, వరుఁడ వయినఁ గౌరవులకు ॥ పాండవులకు నీ
దరయఁగ భూప్రజ కెల్లను, దురితం బొనరించినట్ల ॥ తుదిఁ గీడు సుమీ. 266

క. కౌరవపాండవులం దెవ్వారలకుం జావు నొవ్వు ॥ వచ్చిన మే లు
ర్వీరమణ చిత్తమున ని, ట్లారయుమా నీకు దుఃఖ ॥ మగు నెట్లయినన్. 267

ఉ. వీరును వారుఁ బండితులు ॥ విక్రమవంతులు బాహుగర్వదు
ర్వారులు లోనిరిత్తబవసరంబున నాజిఁ జావఁ బోవ నె
ట్లూరక యుండ [1]వచ్చుఁ గడుసన్నొప్పెడు మేనులు వాఁడికైదువుల్.
గూరఁగ నాటినం బుడమిఁ ॥ గూలుట కక్కట యోర్వ వచ్చునే. 268

ఆ. ఇట్లు గాక యుండ ॥ నీరెండుదెఱఁగుల, వారిఁ గాచికొనుము ॥ వసుమతీశ
నీదుప్రాభవంబు ॥ నీతియు శాంతియు, నఖిలజనులుఁ బొగడునట్లు గాఁగ. 269

వ. అని చెప్పి వెండియు. 270

—•• శ్రీకృష్ణుఁడు పాండవులు చెప్పినమాటలు ధృతరాష్ట్రునితోఁ జెప్పుట. ••—

తే. పాండవులు దండ్రి నచ్చినసప్రజలు వారి, నరసి ప్రోచితి శైశవ ॥ మాది గాఁగఁ
నడుమ నిష్కారణమ దిగవిడువఁ దగునె, పారమొందంగ రక్షింపు ॥ గౌరవమున.

వ. పాండుకుమారులు నీకుం బరమభక్తిం బ్రణమిల్లి యందఱు నొక్కమాటగా నీతోఁ జెప్పు మని నాకుం జెప్పినవిధంబు వినుము తనపంపునం బండ్రెండువత్సరంబులు వనంబున వసియించితిమి పదుమూఁడగు నేఁడు జనపదంబున నజ్ఞాతవాసంబునుం జరిపితిమి మాతండ్రి సమయంబు పరిపాలించి యే ధర్మరాజ్యం బెట్లునుం బడయుదు మని కృతనిశ్చయుల మై పడితిమి తల్లియుఁ దండ్రియు నెల్లచుట్టంబులు నేనుగ డయును మాకుఁ దాన మావలన నేరమి గల్గినం గినిసి యిట్లు గాదట్లని చక్కంబెట్టునది తనకలపదివేలేండ్లకుం దన్న కాని మఱిరొలుంగ మెట్టవారమైనను మమ్మును దుర్యోధనాదులు దలంపరు తనయాదుఁ దెఱంగు గలిగిన నెవ్వరు గొఱ గాకున్నను గులంబుపాడై చెడక చెల్లు నని రని పలికి మఱియు ని ట్లనియె.

ఉ. సారపుధర్మమున్ విమలసత్యముఁ బాపముచేతఁ బొంకుచేఁ
బారముఁ బొందలేక చెడఁ ॥ [2]బాలివి యైనయవస్థ దక్కు లె

1. క. బోలు. 2. గ. బాలిదు, జ. బాలిన దైన.

ద్వార లుపేక్ష సేసి రది ౹ వారలచే టగుఁ గాని ధర్మని
స్తారక మయ్యు సత్యశుభప్రదాయక మయ్యును దైవ ముండెడున్. 273

వ. అని యీసభ్యులకుం జెప్పు మని నీవును సభాసదు లైనరాజులు నే మనిమెద రనుం డేను ధర్మంబును నీతియును ము న్నెఱిఁగొని మనోవాక్ప్రకారంబు లేక రూపం బైనసత్యంబ కాఁ జెప్పితి నిత్తెఱంగు మీరు మేలు క్రోధమానమత్సరంబులు విడిచి యిట్లు సేయుండు. 274

ఆ. పాండవులకుఁ దగినప్రపాలు మేదినిఁ బంచి, యిచ్చుకంటెఁ గార్య ౹ మెద్ది గలదు
ధర్మ మెద్ది సముచితం బగువిధ మెద్ది, శక్య మెద్ది చెప్పుఁడ ౹ వాక్యవిదులు. 275

క. అని పలికి మహారాజా, విను మని ధృతరాష్ట్రుతోడ ౹ వెండియుఁ దా ని
ట్లని చెప్పె వాసుదేవుఁడు, దనమది నళి లేక కార్యపదశ దెలియంగన్. 276

ఆ. వారితండ్రి పాలు ౹ వారికి నిచ్చి నీ,పాలు నీవుఁ బుత్త్రపౌత్త్ర చయము
ననుభవించి సుఖులపై యుండుఁ డిది బంధు,మిత్త్ర సుజనకోటి ౹ మెచ్చు తెఱఁగు.

శ. ఎఱుఁగవె యజాతశత్రుని, నెఱియును ధర్మంబు సత్యనిష్ఠయు మిము నె
త్తెఱఁగున ననువర్తించెనొ, యెఱుఁగవె తగుచేవ గలుగు ౹ టెఱుఁగవె యధిపా.

వ. నీ వెఱుంగు [1]దైనను జెప్పెద విను మింద్రప్రస్థపురంబుననుండి పాండవాగ్రజుండు నీకుం బెంపునుం బేరునుం జేయం గోరి. 279

చ. మద ముడిఁగించి భూపతిసమాజము నెల్లను నిన్నుఁ గొల్వఁ జే
యుదు నని పూని దిగ్విజయ ౹ మున్నతిఁ జేసి మహావిభూతితో
మదిమది నుండ నీసుతుఁడు ౹ మంత్రులు సౌబలు జూద మార్చి సం
పద గొని యంతఁ బోవక సభ్భ ద్రుపదాత్మజ భంగపెట్టరే. 280

ఉ. దానికి నీ వొడంబడితి ౹ ధర్మజుఁ డంతయుఁ జూచి సత్యముం
బూని వృకోదరార్జునులు ౹ [2]బొంగులు గాఁ బెడచేతఁ గన్న నీ
రూనఁగ నొత్తుకొంచుఁ జని ౹ యుగ్రవనంబున దుఃఖమగ్నుఁ డై
దీనత నుండి పూన్కి దగఁ ౹ దీర్చియుఁ గూర్మి మనంగఁ గోరెడిన్. 281

క. తనుఁ దాన పోలుఁ గాకే, మన వచ్చు నజాతశత్రునతిశాంతతయున్
వినయము గౌరవమును నే,జనపతులకుఁ గలవు సెపుమ ౹ సౌజన్యనిధీ. 282

తే. ఏ నిం తాడితి [3]నీసం,తానం బిరుదెఱఁగునకు హితము గోరి భవ
త్సూనునిమతియతిలోభము, మానిచి పాండవుల, దెమ్ము ౹ మనుజాధీశా. 283

ఉ. వారలు శాంతశూరులు భవచ్చరణంబులు గొల్వఁ బూని యు
న్నా రటుఁ గాక మీ కది మనంబున కప్రియ మేని నింతకుం
బోరికి వచ్చుచుండుదురు ౹ భూవర రెండుదెఱంగులందు నీ
కారయఁ బథ్య మేది యగు ౹ నవ్విధ మేర్పడ నిశ్చయింపుమా. 284

1. క. దేనునుఁ. 2. 'బొగ్గులుగా' అని పెక్కింటిపాఠము. 3. ఝ. నీసంధానం బిరుదెఱఁగులకు.

చ. అనవుడు రోమహర్షణము లంగములం బొడమంగ సదస్యు లె
ల్లను బ్రియ మంది నెమ్మనములం బురుషోత్తముం డింత యొప్పం బ
ల్కునె మఱుమాటలాడ నయకోవిదుం డెవ్వండు ధీరుం డెవ్వం డిం
దనువరి యెవ్వం డంచు నచలాకృతులై నెఱి నూర కుండంగన్. 285

వ. జామదగ్న్యమహాముని సుయోధనుతో ని ట్లనియె. 286

సీ. వినుము దంభోద్భవుం డనురాజు దన కెదు, రెవ్వారు లే రంచుం గ్రొవ్వి నరుండు
నారాయణుం డనువారలు గంధమాదన మనునగమునం దపము సేయ
వారిపైం జని యాహవమునకుం బిలిచిన, నమ్మునీంద్రులు వల దని యనేక
విధములం జెప్పంగ వెంజియుం బోకున్నం, గుశముష్టి నుజ్జ్వలవిశిఖవృష్టి

ఆ. గురిసి నరుండు సేనం గూల్చి యాతని భంగ, పెట్టి పట్టి విడిచె నట్టియమ్మ
హాత్ము లిపుడు పార్థుం డనం గృష్ణుం డనంగ నీ, లార్థకలితజన్ము లైరి సూవె.

వ. కావున నాదంభోద్భవుచందంబున నుద్ధతి వాటించుటయు నరనారాయణులతోడం
దొడరుటయు మీాద మే లయి యుండదు పాండవులతోడిపొందు మే లనిన
యనంతరంబ కణ్వుండు దుర్యోధనున కి ట్లనియె. 288

—✤ కణ్వుండు దుర్యోధనునితో గరుత్మంతునివృత్తాంతంబు సెప్పుట. ✤—

క. అది వోలుం దన్ను నెదిరిని, మది నెఱుంగక నిగ్రహించి మద మెత్తుట యొ
ప్ప దహంకారం బొనరిం,పదె పౌరుషహానిం దొల్లి పక్షీంద్రునకున్. 289

వ. అది యె ట్లనిన. 290

సీ. అమరేంద్రరథసూతుం డైనమాతలి దన, సుత గుణకేశికిం బతిం దగంగ
నారసి యార్యకుం డనుభుజంగాధిపు, మనుమనిం జిరకునితనయు సుముఖు
నర్థిమైం గోరిన నార్యకుం డుమ్మలి, కంబుతో ని ట్లను గరుడుం డితని
తండ్రి వధించి యెంతయు నల్కమై వీని, నిం కిట నెల సమయించువాండు

ఆ. గాంగం బూని పోయెం గావున నే మియ్యం, గొనంగ నేరమనిన విని బలారి
నడిగి పడసి యిత్తు నాయువు రం డని, వారిం గొనుచు నరిగె సారథియును.

వ. వారలభాగ్యంబున నప్పు డింద్రుండును నుపేంద్రుండును నొక్కచో నుండం
గని మాతలి యక్కార్యంబు విన్నవించినం గరుణించి జిష్ణుండు విష్ణునకుం జెప్పి
చేయించువాం డై వైనతేయుదెసకుం దాన చాలి సుముఖుం జిరాయురుపేతుం
జేసిన. 292

క. మాతలి పాణిగ్రహణం, బాతనిం జేయింపు మన్న నంతయు విని తా
నేతెంచి గరుడుం డతికో, పాతురుం డై రేంగి పెలుచ నమరాధిపుతోన్. 293

వ. వాసుదేవుసన్నిధి ని ట్లనియె. 294

క. విను నీ వదితిసుతుండవు, వినతకొడుక నేను విఖ్యాతిం గెడుమనర్కు

జనకుఁడు కశ్యపుఁ డొక్కఁడ, దనుజుల [1]శోధించి చంపుచదమ యిరువురమున్.

క. ఏమిట నీ కేఁ దక్కువ, నా మేరకు నడ్డపడితి ǂ నావుడు నింద్రుం
డీమహనీయమహిమకును, [2]ధాముము విష్ణుండు గాక ǂ తక్కొరుఁ డగునే. 296

వ. అనినఁ గటకటంబడి గరుత్మంతుండు. 297

ఉ. తమ్ముఁడ నీవు నాకొలఁది ǂ తథ్య మెఱుంగక నాకు నీచభా
వ మ్మగుభంగిఁ జేసితివి ǂ వాసవ యియ్యదితి ప్రసూతవం
శ మ్మఖిలమ్ముఁ దాల్తు నొకచసన్నపుఱేఁకన యిట్టినన్ను నీ
[3]విస్మయుఁ దూలవుత్తె యని ǂ యాతఁ డరోచులఁ గెం పెలర్పఁగన్. 298

వ. ఉన్నం గనుంగొని కోపించి వాసుదేవుండు వెడనవ్వు నవ్వుచు. 299

క. నీ వేటిమోపుకాఁడవు, నావెరవున నన్ను నడపికనను గర్వం బే
లా వెడఁగ యంచుఁ దనముం, జే వీఁపున నిడ సురేంద్రజిత్తు వికలుఁ డై. 300

క. ఎఱకలు విచ్చుచుఁ దుండము, దెఱచుచు వ్రేఁ గడరి సొగసి ǂ త్రెళ్లి వివశుఁ డై
యఱచిన నొడఁకు మని హరి, నెఱి నక్కఁగఁ ద్రోచి యెత్తె ǂ నెగయంగఁ గృపన్.

వ. ఇవ్విధంబునం గేశవుండు కరుణించి గరుడుని ననునయించి యింక నవ్వునానికి
నుద్ధతి మాని బుద్ధి గలిగి యుండు మని వీడ్కొలిపి పుచ్చినం బోయెం గావున
గర్వంబు గొఱగా దింతయు నీమహానుభావుం డెఱుంగు నని నారదుం జూచి యి
తండు మాతలి[4]కన్యాకార్యంబునకుఁ దోడై నడచె నడుగు మదియ కాదు పర్మే
శ్వరుం డగుమాధవుమాహాత్మ్యం బితనికిం గరతలామలకం బయి యుండుఁ బ్రభ
విష్ణుం డగునాదివిష్ణుఁడు గదా యాకృష్ణుం డీతనిసహాయత్వంబు గలకొంతేయుల
తోడఁ గూడి మనికి కార్యం బనిన నారదుండు ధార్తరాష్ట్రు నాలోకించి. 302

క. బలవంతులబలములు న,గ్గల మగుబల మెదురఁ గలుగఁగాఁ గీడ్పడు నే
కొలఁదులవారికి గర్వము, నిలుచునె నయమార్గవృత్తి ǂ నిలిచినభంగిన్. 303

వ. అని వెండియు ని ట్లనియె. 304

ఆ. ఇదియ కాని చేయ ǂ నెద్దియే ననుచు ని,ర్బంధవృత్తిఁ దలఁపు ǂ పట్టుకొనిన
నట్టివాని కెందు ǂ నలజడి వాటిల్లు, గాలవుండు గుఱియ ǂ కాఁడె మనకు. 305

వ. వినుము విశ్వామిత్రుపాల విద్యాభ్యాసంబు సేసి గాలవుం డనుమునికుమారుండు
గురుదక్షిణ యేమి సమర్పింతు నని యడిగిన నతం డేమియు నేల యని యుడిగిన
నుడుగక యెన్ని సెప్పిన నన్నింటికి నన్ని సెప్పి నిర్బంధించినఁ గటకటంబడి యు
త్తపోధనవర్యుం డల్లని శుద్ధధవళవర్ణంబులై యొక్కకర్ణంబు నీలం బై నయుత్త
మాశ్వంబు లెనమన్నూఱు దెచ్చి యి మ్మని పలికినం బోయి. 306

తే. గాలవుం డవ్విధముఘోటకములు నెందుఁ

1. గ. నొగిలించి 2. జ. 3. వెమ్మెయిఁ మాలపుచ్చి తని. 4 క. జ. కన్యా
వరణ కార్యంబునకు.

బడయ లేక చింతాభరసంభ్రాంతుఁ డగుచు
వెడలి యాహారనిద్రలు విడిచి తాప
హాపకముఁ బోదుఁ గా కని యరిగియరిగి. 307

వ. ఒక్కచో గరుడునిం గని బాలసఖుండు గావున నతనికిం దనవృత్తాంతంబు సెప్పిన నతండు కరుణాభరితుం డై. 308

క. దేవతలు గాని యిట్టివి, గావింపం జాల [1]రీసకలదిక్కులలో
దేవేంద్రుదిక్కు బహుదివి,జావాసం బందుఁ బోద మని మునిపుత్త్రున్. 309

క. అక్కడ నిడి ప్రాఙ్ముఖుఁడై, పఱచి జలధిలోనఁ జదలఁ బొఱెడునెడఁ [2]జె
య్వాఱి దప్పి నిలువఁ జాలక, యొఱగినగాలవుని డించె నొకగిరిమీఁదన్. 310

వ. ఇట్లు డించి డప్పి దేర్చి యందుఁ గశ్యపనందనుండు శాండిలి యనునొక్కతపస్వి శాపంబునఁ బక్షంబులు దుల్లి యనుగ్రహంబునం గ్రమ్మఱ వచ్చిన విషాదమోదంబు లనుభవించి యట సనుట చాలించి మగుడ మహీతలంబునకు మునికుమారుం దెచ్చి యయాతి దననెచ్చెలి యని ప్రతిష్ఠానపురనాథుం డగునతనికడకు నాతనిం దోడ్కొని చని యగ్గాలవుతెఱం గెఱింగించిన నతండు. 311

క. తన కట్టెగుఱ్ఱములు లే, కునికిని మాధవి యనఁగ నొప్పెడుపుత్త్రిన్
ముని కొసఁగె దీనికై యే,మను జేసెదు నీకు హయసమాజము ననుచున్.

వ. ఇట్లొసంగినం దోడుకొని. 313

తే. ఇట్టిహయములు గలరాజు లెవ్వరొక్కొ
యనుచుఁ దిరిగి యయోధ్యకుఁ జని తదీయ
నాథు నిక్ష్వాకుఁ గనిన నన్నరవరుండు
దనకు నిన్నూఱ కాని లే వనియె హరులు. 314

క. అన విని మాధవి ఋషి కి, ట్లను నొక్కమహానుభావుసన్నుతులవరమునం
దనయువతి నయ్యు నేఁ గ,న్యన యగుదుం గాన యిమ్ము నన్నీతనికిన్. 315

వ. ఒక్కసమయంబు సేసికొని యిచ్చి గుఱ్ఱంబులు వచ్చినవి యెల్ల రాఁ బుచ్చికొమ్మనిన గాలవుండు నవ్విధంబునకు సమ్మతించె నపత్యార్థి యై యిక్ష్వాకుండును [3]నయ్యుంకువునకు భార్య యగుట పుత్త్రజన్మావధిగా నొడివి యశ్వంబుల నొసంగి కన్యకం బరిగ్రహించి దానియందు వసుమనస్సుం డనుకొడుకుం బడసి గాలవునకు నమ్మగువను మగుడ సమర్పించినఁ జూచి యబ్భంగిం గలచోట్ల నెల్ల నరసి తురంగంబులం గావించుకొమ్మని యతనికిం జెప్పి సుపర్ణుండు సనియె మఱియు మహీతలంబునం గ్రుమ్మరి యమ్మునికుమారుండు గందువ లెఱింగి పోవంబోవ. 316

---

1. క. రిల సకల. 2. జ. జేసెఱి దప్పి. 3. 'ఉంకువు' శబ్దము దీనిచే ఉకారాంత మగుట తెలియుసది. 'ఇట్లుంకు వీఁగ నోపుదెని' (ఆది. 3 ఆశ్వా.)

క. ఆసమయంబునను దివోదాసుఁడు కాశీశ్వరుండుఁ దరుణికి నిన్నూ
ఱేసిహయంబుల నిచ్చి మహాసత్త్వుల సుతులఁ బడసి యధిక ప్రీతిన్. 317

వ. ఇట్లు క్రమంబునఁ గాశీశ్వరునకుఁ బ్రవర్ధనుని భోజపురనాథునకు శిబిం గనిన యక్కన్యకం గొని వెండియు వసుంధరం దిరుగుచుండ గరుత్మంతుఁడు గ్రమ్మఱ వచ్చి యమ్మునితో నీ వింక జాలిం బడ వలవ దొక్కకారణంబున నీరాజులు మువ్వురకు నివ్వాజులు గలిగె నింతియకాని యొండెడ నీచందంబున మొత్తంబులై [1]దొరక నేర వియ్యాఱునూఱు గుఱ్ఱంబులను గురునకు సమర్పింపు మొక్కటి సెప్పెద విను మని యిట్లనియె. 318

క. ఈమువ్వురతెఱఁగునఁ దగ, నామునియుం గొడుకుఁ బడయునట్లుగ నిమ్మా
కోమలిని గొఱంతకు విశ్వామిత్రున కెట్టులైన సంప్రార్థనతోన్. 319

వ. అని తానునుం దోడు సని యత్తపస్విపాలికిం బోయి యత్తెఱం గెఱింగించి గాలవుం గానిపించి యీతండు బాలుండు నీవు దయాళుండ వితనిం గృతార్థుం జేయవలయు నని ప్రార్థించి పక్షిరా జక్కార్యంబు సక్కఁజేసి పోయిన. 320

క. మునివరుఁ డష్టకుఁ డనియెడు,తనయుఁ బడసి శిష్యునకు సుదతి నొప్పించె నా
వనితయుఁ దపంబు సేయం, జనియెను గాలవున కిట్టిచరితము గలిగెన్. 321

వ. కావున నెట్టివారికి నిర్బంధము దగదు దుర్మానంబు దుర్దశ నాపాదించు నయ్యయాతి దుర్మానంబునం గాదె పుణ్యలోకపరిభ్రష్టుండై మాధవీపుత్త్రు లగున న్నలు వురుదౌహిత్రులకతంబున నూర్ధ్వగతిం గనియె నట్లగుటం జేసి. 322

క. నిర్బంధము దుర్మానము, దుర్బుద్ధికిఁ గాక తగునె దుర్యోధన నీ
[2]మార్బలమె పాండవులకుఁ, దౌర్బల్యము వాపు శుభము దలఁకొను సంధిన్.

వ. కృష్ణునిమాట విని నీ విక్కురువాన్వయంబు రక్షింపు మనియె నివ్విధంబున నమ్మువ్వురు మునీంద్రులు సెప్పినహితోపదేశంబుల దెస ననాదరంబు సేసి గాంధారేయుండు రాధేయుం గనుంగొని చే యప్పళించి నవ్వి వీర లింత వెఱ్ఱు లగుదు రే యని పలికి వారల నవలోకించి. 324

దుర్యోధనుఁడు నారదాదిమునులమాట వినక నిరాకరించుట.

క. మునులార నన్ను విధి యే, మని మును పుట్టించె నట్టు లయ్యెడుఁ గాకే
వినఁ జవి గానిపలుకులకుఁ, బని గలదే యుడుగుఁ డింక బహుభాషణముల్.

వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డమ్మహామునులతో నిట్లనియె. 326

తే. మీరు సెప్పినబుద్ధులు గారవమునఁ, జేయఁగాంచినఁ బుణ్యంబు [3]సేయ నెట్లు
నాముఖంబునఁ గార్యంబు నడవ దేమి, సేయువాఁడ నొండెద్దియుఁ జెప్పలేదు.

క. అని యతఁడు శౌరితో నిట్లను నిహాముం బరముఁ గలుగునట్టివిధము నీ

---

1. గ. ఘ. దొరకననేర వని. 2. ఆ. దోర్బలమె పాండవులు గా. దౌర్బల్యము వాయు
3. ఙ. సేయ మెట్లు.

వనధూ చెప్పితి నాకుం, [1]జనవు ననువు లేదు దీని సమ్మతి నడపన్. 328

ఆ. మందబుద్ధి నాదునందనుఁ డీవు పో, రానిచుట్టమవు మహానుభావుఁ
డవు దయార్ద్రచిత్తుఁడవు పినిఁ దేర్పవే, యనునయించి యెట్టు లైనఁ గృష్ణ.

క. అనిన ముకుందుఁడు దుర్యోధనుతో నిట్లనియె విమలతరవంశమునన్
జనియించి యెల్లగుణముల, ననూనుఁడవు నీకు నీదురాగ్రహ మగునే. 330

చ. తులువలు గాక యిట్టిదారదుర్నయవృత్తికిఁ జొత్తురయ్య పు
త్రులు ననుజన్ములుం జెలులు దుష్టపథంబునఁ బోవ కుండఁ జు
ట్టలుఁ దగువారుఁ దండ్రియు నొడంబడఁ జేయుము కార్య మల్పబు
ద్ధుల వెడమాట లూఁకొనకు దోసము సేగియు వచ్చు నమ్మెయిన్. 331

క. పాండిత్యశౌర్యనిత్యులు, పాండుసుతులు వారిఁ గూడి బ్రదుకుట ధృతరా
ష్ట్రుండును బాహ్లికుఁడును భీష్ముండు గురుఁడుఁ గోరు తెలుఁగు సూవె నరేంద్రా.

ఆ. విను మసత్యలోభమున సిరి యగునె యాఁ, కొని మసిండి దినినఁ గ్రొవ్వ లావుఁ
గలుగునయ్య శకుని కర్ణ దుశ్శాసన, మంత్రితంబు కార్యతంత్ర మగునె. 333

శా. తోడం బుట్టినభీమపార్థులమహాదోర్దర్పముల్ [2]లాఁతు లై
తో డంచుం బెఱవారి దుర్బలుల నెందుం [3]నచ్చి దైన్యంబునం
గూడం బెట్టెదు నీవు పాండుసుతులం గుందింపఁగా సల్యముం
బాడిం దప్ప రొకప్పుడుం గినియు రాజబంధుత్వ మే లొల్లవో 334

ఉ. వారును మీరుఁ బొంది జనవల్లభు లెల్లను భృత్యభావనం
జేర సమస్తవస్తువులుఁ జేకుఱఁగాఁ బ్రదుకొప్పుఁ గాక నీ
కీరస మెత్తికోల్ గలపి యిప్పుడు కార్యము దప్పఁ జూచునీ
వారలు ముట్ట వచ్చిన సవశ్యము సంతకుఁ జాలరుం జుమీ. 335

ఆ. వీర, కారు పాండవేయులఁ బోర మా, ర్కొన సురాసురులకుఁ గొలఁది గాదు
గాన వారితోడి కయ్యంబునకు నిర్ణ, యింప వలదు సంధి పెంపుఁ జేయు. 336

క. ఈయున్నరాజు లందఱు, వాయుసుతున కొక్క[4]రొత్తు వాఁ డలిగిన శూ
లాయుధుఁడు వడఁకు నాకొం, తేయులతోఁ [5]బోడుచు టుడుగు ధీరవిచారా.

క. ఒక కార్యము సెప్పెద విమా, సకలబలములందు సవ్యసాచి కెదురుగా
నొకరుఁడు గలిగినఁ గయ్యము, నకుఁ బూనుఁడు రిత్త బహుజనక్షయ మేలా.

క. పెక్కండ్రు గోవులం గొని, యక్కుమిగిలి నడవ వెనుక సుద్దవిడిం దా
నొక్కఁడ నరుఁ డేతెంచినఁ, జిక్కె సమస్తంబు నది ప్రసిద్ధము గాదే. 339

క. తోడుదొరలేనియప్పటి, క్రీడికొలఁది యట్టి దధిప కినియక విను మేఁ
దోడై రా నెదురుట గదుఁ, గీను వలవ దుడుగవయ్య గెలు పరిది సుమీ.

1. ఖ. గ. జనవు మనువు; జ. జన వేదియు. 2. అ. లాఁతిగా. 3. గ. జొచ్చి 4. క. రొంతె. 5. గ. బెనఁగు టుడుగు.

తే. అనుజతనుజులుఁ జెలులు విశ్వాస్యములు [1]నడుగు
మాలి పోదురు నీకుఁగా × మనుజనాథ
దొరకుఁ గులనాశనుం డనుదూఱు మేలె
పాండవులతోడ నొడఁగూడి × బ్రదుకవయ్య. 341

ఉ. రాజ్యముభార మెల్ల ధృతరాష్ట్రునియందు వెలుంగుచుండఁ ద
త్ప్రాజ్యకుమారపట్టమునఁ × బొల్చి చరింపఁగ నీవు పాండవుల్
సజ్యతఁ దండ్రిచిత్తము ప్రసన్నతఁ బొందఁగఁ గొల్చి యున్కి సా
మ్రాజ్యముగాఁ దలంతు రసురక్రమతిం దమకుర్వ ధరాధిపా. 342

క. కౌరవనాయక పాండుకుమారులు నీతోడిపొత్తు × మనియెద మనఁగా
శ్రీ రా మోఁకా లొడ్డిన,వారివిధము కాదె నీవు × వల దను టెల్లన్. 343

భీష్మ ద్రోణులు దుర్యోధనునకు హితంబు సెప్పుట.

చ. అన విని భీష్ముఁ డి ట్లనియె × నా ధృతరాష్ట్రతనూజుతోడ నీ
జనకునిమాట వట్టుము ప్రసన్నమతిన్ మనవంశ మెల్లఁ బా
వనముగ నిందు వచ్చి బుధవత్సలుఁ డీహరి యిట్లు సెప్పఁగా
వినమి గడుం జెడుందెరువు × వీరలపం [2]పొనరింపు పెంపుగన్. 344

క. మానక ధృతరాష్ట్రుఁడు ప్రాణానం గలుగంగ బంధునాశము రాజ్య
శ్రీనాశము నుద్ధామయ, శోనాశము జేయ నేల × చూచెదు చెప్పుమా. 345

వ. కృష్ణార్జునులతోడివిరోధం బీబంధులోకంబునకే కాదు లోకంబున నెవ్వరికినిం
జూడం బోలదు లోకంబులు రెంటికిని హానిం జేయక కూడి బ్రదుకుట మే లని
నం దదనంతరంబ ద్రోణాచార్యుండు దుర్యోధనున కి ట్లనియె. 346

తే. పితృపితామహగురుల మై × ప్రీతిఁ గోరు,చున్నయట్టిమాపరమహితోపదేశ
వాక్యములు విని దుర్జనవచనరచనఁ, గొనక బంధులతో నొడఁగూడిమనుము.

ఉ. వెన్నుఁడు ప్రీతిఁ జెప్పినసవిస్తరవాక్ప్రచయంబుతోవఁ బో
వన్న కుమార యట్లు మన × నాయువు శ్రీయును నీకుఁ గల్గు మా
కన్నులు సల్లగా నకట × గన్గొను చుండుదు మేము నట్లు గా
కున్నను నీవ నేర్తు నిను × నోం డన నేరము నిండుకొల్వునన్. 348

చ. అనవుడు సాంబికేయుఁడు నిజాత్మజుదిక్కు మొగంబు సేసి యి
ట్లను హరి నాశ్రయించి భవదగ్రజుఁ బుణ్యు నజాతశత్రు నిం
గను మట వోయి దీన మనకార్యము లన్నియు సిద్ధిఁ బొందు నీ
తనిపలు కాదరింపమిఁ బ్రదంపడి పాటిలు నెల్లచేటులున్. 349

వ. అనియె నట్టియెడ గురుభీష్ము లార్తి జెప్పం దలంచి గాంధారేయున కి ట్లనిరి.

క. ఈకృష్ణునిసారథ్యము, నాకృష్ణునిగాండివంబు [3]నైతోఁపక ము

1. ఙ. నడుమ మాలి; గ. లోడుగు మాలి. 2. ఖ.పొనరింపఁ జెంపగుఁ. 3. గ. నిండోఁపక

న్నీకొలఁదిఁ జక్కఁబఱచి నీ, వీకురువంశంబు గావు మిభపురనాథా! 351

వ. అని పలికి మఱియు. 352

సీ. ధర్మపుత్త్రునిపదద్వయమున కతిభక్తి, నెఱఁగిన సుతుఁడు నిన్నెత్తి గ్రుచ్చి
నిండుఁగేలఁ బెద్దయుఁ దడవుగాఁ గౌఁగిలింపఁగ భీముఁడును నీవుఁ బరమహర్ష
మునఁ జారుతరవక్షములు సంగతములుగాఁ, బరిరంభణం బొనర్పంగ నరుఁడుఁ
గవలును మ్రొక్కినఁ గరమర్థిఁ దిగిచి నీ, వాలింగనంబు సేయంగ నిట్లు

తే. వారు మీరును దగ బాంధవమునఁ [1]బొదలి
యింపు దళుకొత్తఁ దామరతంప రైనఁ
జెలులుఁ జుట్టలుఁ గలసి పేరెలమిఁ బొంది
యుల్లసిల్లంగఁ గులమెంత యొప్పునొక్కొ. 353

క. సమరమునకు వచ్చినభూరమణు లుభయకటకములను [2]బ్రమదం బెసఁగం
దమతమపురములకుం బోవ మహీజను లెట్టియుత్సవముఁ బొందుదురో 354

వ. అని వెండియు ననేకవిధంబులం జెప్పి యీ రెండు దెఱఁగులవారును బంచికుడిచి
సుఖంబున్న నఖిలభూప్రజకును ప్రమోదం బగుం గావున నట్లు సేసి యందఱ
చేత దీవనలు వడయవయ్య నీ వనిన విని దుర్యోధనుం డప్పుండరీకాక్షు వీక్షించి
యి ట్లనియె. 355

క. గురుఁడును బితామహుఁడు నీ, నరనాథుఁడు నెల్లప్రొద్దు ననుఁ దూఱుదురి
ప్పురుసున నీవును దామోదర దూఱెదు గాని తగవుఁ దలఁపవు కంటే. 356

క. వనితం బఱచి రరణ్యంబున నిడుములఁ బడితి మనుచుఁ గోటరులై చం
పను జెఱుపఁ దలఁచి మాదెసఁ, గనలుదు రప్పాండుసుతు లకారణమ కడున్.

మ. అరయం దప్పొకయింత నావలన లే దాధర్మపుత్త్రుండు జూ
దరివెంటం దమకించి సౌబలునిచేతన్ భూమి గోల్పోయి ము
మ్మరుఁడై వెండియు నొడ్డఁగా నతఁడు నక్షప్రౌఢిమై గెల్చె నే
తెరు వైనం దనయిచ్చ [3]తోఁ బడియె నింతే కాక యేఁ బూఁటయే. 358

తే. మాత్స్యపాంచాలపాండ్యాదిమనుజపతులఁ
గూర్చికొని తార కయ్యంబు గోరి యెత్తి
విడిసి రింతియ కాక యివ్విధము నుగ్ర
కర్మమున కేము దొడఁగుట గలదె చెపుమ. 359

క. ఉక్కఱి సురపతి యైనను, మ్రొక్కము నృపధర్మ మాదిఁ బొనతలఁబడినన్
మిక్కిలిపేరును నిట దివి, నక్కజముగఁ బెంపు వడయ నగుట నుపేంద్రా.

చ. చిఱుతదనంబునం దగవు చిత్తమునం దలపోయ లేక ము
దఱి యటు వోవ నిచ్చితిఁ బితామహుఁడున్ జనకుండు నింకఁ గ్ర

1. జ. బొదివి. 2. గ. దమణం బెసఁగం. 3. జ. లోఁబడియె.

చ్చుఱ నిలఁ బంచి చక్క నగ ✽ [1]మక్కడ నెవ్వరి కేని మద్బలం
బెఱుఁగక యీఁ దలంచినను ✽ నే నది యేటికి సమ్మతించెదన్. 361

తే. తొంటిచవి గని యిప్పుడుఁ ✽ దోఁచి పాండు
సుతులు రాజ్యంబు సేయంగఁ ✽ జూచుకలుచ
నాకు నీఁ దీఱునే యింక ✽ నాఁటిమాఱు
లెక్కడివి ద్రోణభీష్ము లిఁకదిక్కు సుమ్ము. 362

ఉ. ఏమును వారుఁ బంచికొని ✽ యేలుట గల్గదు పల్కు కుండు మిం
కేమియు వాఁడిసూదిమొన ✽ యించుక మోపినయంతమాత్ర యుర్వ
భూమి యొనర్చి పాండునృపపుత్త్రుల కిత్తునె యెవ్వ రైన సం
గ్రామమునన్ జయంబు గొని ✽ రాజ్యము సేయుట నిశ్చయించితిన్. 363

తే. అనిన విని కిన్కఁ బూనినయలఁతినగవు
చెలువ మొగమున కొకక్రొత్తపొలు పొనర్పఁ
బుండరీకాక్షుఁ డగు నెల్ల ✽ బోయి యప్పు
డరుణకమలాక్షుఁ డగుచు ముర్రాంతకుండు. 364

— శ్రీకృష్ణుఁడు దుర్యోధనునితో మున్నతండు సేసిన దుర్ణయంబులు సెప్పుట. —

క. మొనతలఁ బడియెదు నీచెప్పినయట్లుల తడవు లేదు ✽ బిరుదల రై నీ
వును వీరు నిలువుఁ డిదె భండన మెల్లియ వచ్చె నూఱటలు గనుఁ డింకన్.

సీ. అరయంగఁ దప్పు లే ✽ దంటి నీవలనఁ గీ, డొకనాఁడు సేసియు ✽ నొక్కనాఁడు
సేయవె నీజనించినయది యాదిగా, నుడుగక పాండవేయులకుఁ జాల
నెగ్గు సేసితి విష ✽ మిడి పెనుఁబాములఁ, గఱపించి నీరిలోఁ ✽ గట్టి త్రోచి
లక్కయిల్ గాలిచి ✽ పెక్కుభంగులఁ జంపఁ, దలఁచినఁ ✽ జావక ధర్మరక్షఁ

ఆ. జేసి నెగడి రాచసిరి నొంది యున్నఁ జూ, పోప కీవు తీవ్రపాపబుద్ధిఁ
[2]గనమి జూద మొకటి ✽ కల్పించి కపటంబు, సేయ చాన [3]నెల్లచేటుఁ బుట్టె.

తే. అన్నదమ్ముల నెత్తంబు ✽ లాడి సతుల, తలలు వట్టి సభాస్థలంబులకు సీడ్చి
చీర లొలిపింతు రే[4]యిట్టివారి నెందుఁ, దడవుమా నీ వొకండవు ✽ దక్క నధిప.

ఉ. అప్పుడు నీవుఁ గర్ణుఁడును ✽ నాడినమాటలు గొల్లలోపలం
జెప్పెడునట్టివే కులము ✽ శీలముఁ గల్గినపుణ్యకాంత క
ట్లొప్పమి సేయు టెల్లఁ గని ✽ యున్నజనంబులు వించు నుండఁగా
ద ప్పొకయింత లే దనువిధం బది నీక చనుం గుమారకా. 365

తే. ఎత్తి విడిసినవా రని ✽ యెల్లతప్పుఁ, బాండవులమీఁదఁ బెట్టిన ✽ బ్రదుకు గలదె
ద్రోణభీష్ములుఁ దండ్రియుఁ దోడుతోడఁ, జెప్పఁతెగుమాట లేమియుఁ జెవులు సొరవు.

---

1. క. గ. మక్కట. 2. క. గనలి. 3. గ. నెట్టిచేటు. 4. జ. యెట్టివారు నెందుఁ, దగవు మాలి నీ వొకఁడవు ◆ దక్క.

క. శాంతిం బొందుట నీకును, గుంతీపుత్త్రులకు మేలగుఁ జానికి నే
నింతయు నాడెద నది నీ, కెంతయు రుచియింప కునికి యెఱిఁగియెఱిఁగియున్.

వ. అని యిట్లు నారాయణుండు నానాప్రకారంబులం జెప్పుటకుఁ గటకటం బడి
యెడుదుర్యోధనునకు దుశ్శాసనుం డి ట్లనియె. 371

మ. జనకుండున్ గురుభీష్ములుం దగినకర్జం బాప్తులై నీకుఁ బ్రీ
తి నెఱింగించు తెఱంగు గాదు తమబుద్ధిం బోయి సంధాన మి
ట్లొనరం జేయక యున్నఁ గృష్ణునకు ని న్నొప్పించువా రింతవ
ట్టు నిజం బిచ్చుట నింత నీయునికి నెట్లుం గీడు పుట్టుం జుమీ. 372

ఆ. అనిన బాహ్లికాదు లగుకురువృద్ధుల, నాత్మజనకుఁ గృష్ణు నాదరింప
కతఁడు రాజసమున నప్పుడు దిగ్గన, లేచిపోయె సంచలించెఁ గొలువు. 373

తే. అతనివెనుకొన కర్ణుండు ననుజగణము, శకునియును వారిపోం దైవజనపతులును
బోయి రమ్మెయిఁ జని యొక్కప్రోవు గట్టి, వేఱ[1]యంతంతనుండిరి[2]కోలదెమున.

వ. ఇట్లున్నం గనుంగొని గాంగేయుండు. 375

చ. ఇతఁ డిది యేల క్రొవ్వి ధరణీశుఁడ నంచు వృథాభిమాని యై
మతి సెడి లోభమోహమదమాత్సరముల్ దనుఁ [3]ద్రిప్ప నిట్లు సం
గతమునఁ బోయె వీనివెనుకం జని రేమి దలంచిరో నృపా
[4]పతులును వీరు గొంద [5]అతిభారపుమానుసు లేమి సేయుదున్. 376

తే. అని జనార్దనుఁ గనుఁగొని యకట కాల
పక్వ మయ్యె నీనరపతిప్రతతి యెల్ల
ననుడుఁ దగువారిదెసఁ గలయఁగఁ జూచి
తగవుమెయి నిట్టు లనియె వన్నగధరుండు. 377

శా. ఈదుర్యోధనుఁ డింత గర్వి యగునే యీయున్నవా రెల్ల నా
చే దైన్యంబునఁ బొందు టొప్ప దని చర్చింపఁడ యీభంగికిన్
లేదే యొండుతెఱంగు సత్కులముఁ బాలింపంగ వర్జింప రా
దే దుష్టాత్మకు నీచు నొక్కరునిఁ [6]బోకదే ఛేద మీజాతికిన్. 378

ఉ. కంసుఁడు నిట్ల తండ్రిమది గందెఱుచంద మొనర్చి ధర్మవి
ధ్వంసము సేసినం గులముసవారలు నా కెఱిఁగింప నేను దు
ర్మాంసము గోయువైద్యునిక్రమంబున నాతనిఁ ద్రుంచి యన్వయో
త్తంసముఁ జేయనే జనకు దద్విధ మొప్పదె మీరుఁ జేసినన్. 379

ఆ. అంతతోడ నెల్లయాపదలును దీఱు, వంశ మధికగౌరవంబు నొందుఁ
గూడి మనుట గలుగుగురుపాండవులకు ని, త్తెఱఁగు సూడ మీకు ననువు కాదె.

---

1 క. యెంతయు. 2. జ. కోలదెమున. 3. క. ద్రవ్వ. 4. గ. పతు లన; జ. పదు లను. 5. ఆ. అతిపౌరుషమానసు. 6. జ. బొందె నీచుఁ దేజాతికిన్.

వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డదరిపడి విదురున కి ట్లనియె. 381

ఆ. బుద్ధిమంతురాలు పొందుగఁ బలుకంగ, నేర్చు వచ్చి కొడుకుఁ దేర్చి పోవఁ
గాన వేగ నీవు గాంధారిఁ దోడితె, మ్మనుఁడు నరిగి యతఁడు నట్ల చేసె.

వ. అద్దేవియు. 383

క. చనుదెంచి యుచితపీఠం, బున నున్నం గురువిభుండు పొలఁతుకతో ని
ట్లను నీతనూభవుఁడు దు, ర్వినయంబునఁ జనియె నిట్టి వెంగలి గలఁడే. 384

క. నీ వైనఁ జెప్పి శాంతుం, గావింపఁగ నోపుదేనిఁ గౌరవకుల మీ
గోవిందశాసనము సం, భావింపం గాంచి చెడక బ్రదుకుం జుమ్మీ. 385

తే. అనుడు నీపుత్త్రుఁ డవినీతుఁ డగుట యెఱిఁగి, యెఱిఁగి వానివశంబున నేల పోయె
దీవు పాండవులకు నేమి యిచ్చితేని, నడ్డపడ నెవ్వరికి వచ్చు నధిప చెపుమ.

క. అని గాంధారి పతియుఁ దా, నును విదురుం బనిచె నందనుం బిలువ నతం
డును మొగము జేవుఱింపఁగఁ, జనుదెంచెను సభకు విదురసంప్రార్థితుఁడై.

వ. మున్ను దనతోడం జనినవారలందఱు నచ్చోటన నిలువ నిట్లు వచ్చి సుయోధనుండు
నిజాసనాసీనుండై యున్నం జూచి తల్లి చిత్తంబున గర్హించుచు నతనికి ధర్మంబును
నీతియును జుట్టఱికంబును బ్రతుకుఁదెరువును నిజశక్తియు సహాయంబుకొలంది
యుఁ గులజనచిత్తప్రకారంబును బాండుపుత్త్రులబలపరాక్రమంబులుఁ దెలియు
నట్లుగాఁ దెలుంగువడం జెప్పి బుజ్జగించియుం గినిసియు ననేకవిధంబులఁ నాడిన
నమ్మాటలదెస ననాదరంబు సేసి యుద్ధతిం గ్రమ్మఱం జని యతండు కర్ణాదులం
గలసి వారునుం దానును దుర్మంత్రంబునకుం జొచ్చె. 388

—ం॰ దుర్యోధనాదులు శ్రీకృష్ణునిం బట్టికొని చెఱం బెట్టఁ దలంచుట ॰—

క. హరితలఁ బొప్పదు భీష్ముని, గురునిం గూర్చికొని మనలఁ గ్రొవ్వఱఁ బట్టం
గర ముత్సహించుచున్నాఁ, డరయ నతనివచనరచన నంతయుఁ దెలిసెన్.

క. మును దాఁ గంసునిఁ బరిమా, ర్చినచందము వారి కెల్లఁ జెప్పెడుఁ దనకున్
మును మనము గడఁగి [1]వెనఁ బ, ట్టినఁ గార్యం బగుఁ జలంబు డింపకుఁ డింకన్

తే. పట్టి యీతనిఁ జెఱఁబెట్టి పాండవులకు, దిగులు పుట్టింత మంతటఁ దెగక యెత్తి
వచ్చిరేనియు నిర్జింప వచ్చుఁ గోఱ, లెల్లఁ బుచ్చిన యురగంబు లేమి సేయు.

వ. అని విచారించె నిట్లు దుష్కార్యాలోచనంబు సేసి దుర్యోధనదుశ్శాసనశకునికర్ణు
లగుదుష్టచతుష్టయంబు మొదలుగాఁ గలయవినీతులు దైతేయమర్దను మర్దింప
నిశ్చయించి రయ్యవసరంబున. 392

చ. అడఁకువ లేమి నల్కి యురికియాడుట నొండొరుఁ గూడ కుంకుటల
బుడిబుడి మాట లాడుటను బోవుచు వచ్చుచుఁ గ్రందు గ్రమ్మఱం
బడుటను దెల్లమైన మును పన్నగఁ దాఁ బరికించి యున్కి న

1. గ. ఉసుఁ.

వ్వాఁకు వారిఁ బట్టుసంకులము ♦ పుట్టుట సాత్యకి నిశ్చయించుచున్. 394

తే. బయటి కొనిపోయి కృతవర్మఁ ♦ బన్నఁ బనిచె, నీవు బలమునువాకిట ♦ నిలుపు మేను
లోపలికి నేఁగఁ జాలుదుఁ ♦ బాపబుద్ధు, లన్న దెసఁ దప్పి రని [1]నిర్భ ♦ యమునఁ జెప్పి.

వ. ఇట్లు పరమాప్తుం డగుహార్దిక్యు నట పుచ్చి సాత్యకి సత్వరంబుగాఁ జనుదెంచి జనార్దనునకు నత్తెఱం గెల్ల నెఱింగించి తదనుమతిం గౌరవేశ్వరబాహ్లికభీష్మవిదురులతో ని ట్లనియె. 395

మ. అదె కౌరవ్యు లశక్తదుర్జనత సేయం బూని పైఁ బాఱఁ జూ
చెద రస్మత్ప్రభుచేతఁ దీఱునె జయ ♦ శ్రీకాంతు దైత్యాంతకుం
బొదువం బారు దలంచు టెల్ల ననలం ♦ బుం జీర బంధింపఁగా
మది నూహించినయట్ల కాక తమదు ♦ ర్మంత్రంబులం బోవునే. 396

వ. అనిన విదురుం డదరిపడి వైచిత్రవీర్యున కి ట్లనియె. 397

ఉ. భూవర నీతనూభవులు ♦ పుణ్యు నగణ్యపరాక్రము న్హరిం
గేవలమర్త్యుఁగాఁ దలఁచి ♦ కిట్టినఁ బట్టినఁ దారు మంటపై
వావిరిఁ గ్రమ్మునాశలభ ♦ వర్గముచాడ్పున మ్రంది పోరె కా
లావధి యయ్యెఁ గావలయు ♦ నక్కట వారికి వారివారికిన్. 398

వ. అనుటయు గోవిందుం డందఱు విన నంబికానందనున కి ట్లనియె. 399

ఉ. రోషము నాపయిం గలిగి ♦ క్రూరతఁ గౌరవు లింత సేఁత సం
తోషము నీవు ప్రాభవము ♦ తోఁ దగ నాకు ననుజ్ఞ యిమ్ము ని
ర్దోషత నేను నోపుగతి ♦ దోర్బలదుర్జయు లైనవారివి
ద్వేషముఁ జక్కఁ బెట్టి జగ ♦ తీవర [2]యింతక పోయి వచ్చెదన్. 400

క. అనుడు ససంభ్రమముగ న, జ్జనపతి దుశ్శాసనాది ♦ సకలపరిజనం
బును నాదుర్జనునిం దో, డ్కొని ర మ్మని విదురుఁ బనుచు ♦ డుం జని యతఁడున్.

వ. సపరివారంబుగా దుర్యోధనుం దోడ్తెచ్చినం జూచి యతనికి ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె.

చ. అలపి యెఱుంగ కిట్లు దను ♦ జారికిఁ గీ డొనరింప నీవు నీ
తులుపలు నుత్సహించితిరి ♦ దుర్మదులార సమీరు మీకుఁ [3]జోఁ
కలపడి పట్ట వచ్చునె మ ♦ హాద్రిఁ గదల్పఁగఁ బోలునే దవా
నలుఁ జెఱఁగ శక్యమె వి ♦ నాశముఁ బొందెద రేమి సేయుదున్. 403

ఆ. అనిన విదురుఁ డిట్టు ♦ లను సుయోధనుతోడ, బాలకేళిఁ దొడఁగి ♦ లీలఁ గృష్ణుఁ
డచటనచట నెవ్వ ♦ రెవ్వరి నేమేమి, సేసె వినవె యేల ♦ చెడియె దిట్లు. 404

వ. అనియె నట్టియెడఁ గట్టెదుర నున్నయక్కురుపతికుమారుం జక్కం జూచి యే నొక్కరుండ నను యని తలంచియె దుర్మదంబునం బొదవి పట్ట నుత్సాహంబు సేసి

1. గ. నిశ్చయముగఁ. 2. క. యంతట. 3. గ. జ. జోఁకలపడఁ; ఆ. జే. నలపడఁ.

తనుచు దరహాసంబు సేయువాసుదేవుని ఫాలప్రదేశంబున బ్రహ్మయు వక్షంబున విరూపాక్షుండును వదనంబున వహ్నియుఁ బార్శ్వంబుల నింద్రయమ వరుణ కుబేరులు నాదిత్యమరుద్విశ్వేదేవాశ్వినులు నుద్భవించిరి హాలగాండీవమండిత బాహు లగు బలదేవార్జునులు సవ్యదక్షిణభుజంబులను నిజాయుధహస్తు లగు యుధిష్ఠిరభీమనకులసహదేవులు వీఁపునను వివిధప్రహరణపాణులగు యదువృష్ణిభోజాంధకవీరులూరులను బ్రభవించిరి జనితనానాహస్తవిన్యస్తంబులయి శంఖచక్రగదాఖడ్గశక్తిశార్ఙ్గప్రముఖనిఖిలసాధనంబులు వెలింగె నేత్రశ్రోత్రనాసావివరంబుల సధూమధూమకేతుజ్వాలాజాలంబులు నిగిడె రోమకూపకలాపంబులం దరణికిరణనిభప్రభలు వెడలె నిట్లు దుర్నిరీక్ష్యం బగునత్తేజోరూపంబుఁ గనుంగొనం గొలఁది గాక సకలజనంబులు నయనంబులు మొగిడ్చి యద్భుతభయానకరసంబుల జొత్తిల్లుచిత్తంబులతోడం గదల కుండ నప్పుండరీకాక్షుండు నారదాదిమహామునులవలనను భీష్మవిదురద్రోణసంజయులయందును గరుణాతరంగితం బగుకటాక్షవీక్షణం బొలయ వారలకు దివ్యదృష్టి యొసఁగిన నా పుణ్యపురుషులు సాంద్రానందంబునం దేలుచుండి రయ్యవసరంబున. 405

తే. దేవదుందుభివ్రాతంబు * దివిఁ గల్ప,వృక్షపుష్పధారామయ*వృష్టి గురిసె
సిద్ధసాధ్యవిద్యాధర*శ్రేణి భక్తి, నిచ్చుజయజయశబ్దంబు * లెసఁగెఁ జదల. 406

వ. అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుం డమ్మహాసంకులంబు విష్ణుని [1]దివ్యవిజృంభణంబు గావలయు నని యూహించి. 407

క. కరుణింపుము సంశ్రితభయ,హరణధురీణా సహింపు * మజ్ఞానంబున్
శరణంబు వేఁడెద భవ,చ్చరణంబులు గనుఁగొనం * బ్రసాదింపఁగదే. 408

చ. అనుడు దయార్ద్రచిత్తుఁ డగు*నప్పరమేశ్వరుఁ డిచ్చె దృష్టి య
జ్జనపతి కద్భుతం బడర * సమ్మదపూరము గ్రమ్మ నాతఁ డుం
గనుఁగొని భక్తి మ్రొక్కి నినుఁ * గంటిఁ గృతార్థుఁడ నైతి నింక నో
ల్ల నొరులఁ జూడ లోచనము*లం బురుషోత్తమ సంహరింపవే. 409

క. అనినపలుకులకు నచ్చటి,జను లెల్ల నృపాలు సితవి*శాలాక్షుఁ గనుం
గొను చుండి రపుడు దమనె,మ్మనమ్ము లాశ్చర్యరసని*మగ్నంబులు గాన్. 410

వ. తదనంతరంబ దామోదరుండు ధృతరాష్ట్రు నభిమతం బొడఁగూడ నతని కన్ను లెప్పటియట్ల కావించి నిజవిశ్వరూపప్రపంచంబు నుపసంహరించి మునీంద్రుల నామంత్రణంబు సేయ నమ్మహాత్ము లంతర్ధానంబు సేసిరి దానును సముత్థానంబు సేసి యంతకు మున్న సన్నిహితు లై యున్నకృతవర్మకరంబును సాత్యకిహస్తంబును నవలంబించి యూరక వెడలె నని చెప్పిన. 411

ఆ. ఇవ్విధమునఁ గృష్ణుఁ * డేఁగినపిదపటి,కథ వినంగ నాకుఁ * గౌతుకంబు

1. ఆ. విశ్వరూపవిజృ.

మనము నిండి కడలుకొనుచున్నయది వివరించి చెప్పు మునివరేణ్య యనుడు.

ఉ. భక్తమనః ప్రమోదకరపాదసరోజవికాస చేతనా
[1]శక్తిమయ ప్రభావ మునిసంస్తుత సాత్యవతేయభారతీ
ప్రోక్త నిగూఢసం ప్రకటభూమసమాశ్రయవత్సలత్వసు
వ్యక్త [2]కృపాభిరామ గుణవర్జన నిష్కల నిత్య పుష్కలా. 413

క. అవ్యయనిర్మలవిభవా, [3]దివ్యప్రభవా సుఖైకదీప్తానుభవా
నవ్యత్వనిత్య యతిసం, [4]సేవ్యసుసాంగత్య లోకజీవనకృత్యా. 414

మాలిని. రవిశశిమయనేత్రా ప్రస్ఫురత్కాంతిహృద్యా
నవజరఠవికారన్యాసలీలానవద్యా
వివృతనిగమశాఖావిశ్రుతాగ్రైకవేద్యా
వివిధ[5]నియతచర్యావిత్తచిత్తప్రసాద్యా. 415

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున యుద్యోగపర్వంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము. 416

1. క. జ. సక్తి. 2. క. కృతాభిరామ. 3. 'సువ్యక్తసుఖైకదీప్త సుభగానుభవా' అని యొక్కెంటిపాఠము. 4. జ. సేవ్య సాంగత్య. 5. క. నిగమచర్యాళివృత్తచిత్త

శ్రీ

హ రి హ ర నా థా య న మః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము,

ఉ ద్యో గ ప ర్వ ము, చ తు ర్థా శ్వా స ము.

మత్తులసీపల్లవ
దామచ్ఛవిలబ్ధమరకతప్రతిమత్వో
ద్దామప్రభాస్థిమాలా
శ్యామాయితవిపులవక్ష ≀ హరిహరనాథా.

కృష్ణుండు కుంతియింటికిం జని యాయమతో మాట లాడుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియెఁ గృష్ణుండ ట్లెఱింగుచు వెడలిన విస్మితయై గాంధారి యభ్యంతరమందిరంబున కరుగం గౌరవు లెల్లను బంధుమిత్త్రసహాయసహితంబుగాఁ దనతోడన వెడల మొగంబు గంటు వెట్టికొని కక్ష్యాంతరంబులు గడచినప్పుడు దారుకుండు తేరినొగలపై నుండి పొడసూపి కేలు మొగిడ్చి ఫాలభాగంబునం గదియించినం దత్ప్రదేశంబున నిలిచి వారలదెస మరలి చూచి మీ రింక నిలువుం డని పలికిన నాంబికేయుండు పుండరీకాక్షుం జేరి నిజతనూజుల నుపలక్షించి. 2

ఉ. వీరును బాండుపుత్త్రులును ≀ వేరము దక్కి పొసంగి మన్కికై
బోరిత మాడి యే నటులు ≀ బుద్ధులు సెప్పినభంగియుం గులా
చారము నిర్వహింపఁ బలుకచందములం [1]దగ దుఃఖపాటు నీ
కౌరవజాతికిం దెలిసెఁ ≀ గాదె గదాధర నీదుసన్నిధిన్. 3

వ. అని వెండియు. 4

తే. నీకు శుద్ధుండ [2]నగుటయు ≀ నిఖిలబంధు, మిత్త్ర గురుజనకోటికి ≀ ధాత్రి కెల్ల
నంబుజాక్ష నిర్దోషుండ ≀ నగుట గాన, నా తెఱంగు నీ వెఱుఁగుట నాకుఁ జాలు.

వ. అనిన విని యచ్యుతుండు బాహ్లికభీష్మద్రోణకృపప్రముఖనిఖిలవిశిష్టజనంబుల నాలోకించి. 6

1. క. దగు దుఃఖపాటు. గ. జ. బదు దుఃఖపాటు 2 గ. జ. నగుటయు...నల్లు గాన.

తే. ఇప్పు డీసభఁ బుట్టిన✽యింతవట్టు, మీకుఁ జెల్లంబు గాదె యీ✽మేదినీవి
భుండు దా నేమిటికిని ముఖ్యుండఁ గాను, దప్పు దనదెస లే దని ✽ చెప్పి విడిచె.

వ. కావున నాకు నిచ్చోటం దడయం బని లేదు పోయి వచ్చెద ధర్మపుత్త్రునకు నింత వృత్తాంతం బెఱింగింప వలయు నని పలికి వారల నామంత్రణంబు సేసినవాఁడై రథారోహణంబు సేసి ధృతరాష్ట్రుండును నచటిజనంబులును వెనుకం జనఁ జని కుంతీగృహద్వారంబున నరదంబు డిగ్గి. 8

క. వా రందఱుఁ దనతోడన, గారవమున నరుగుదేరఁ✽గాఁ జొచ్చి మహో
దారుఁడు కుంతీచరణాంభోరుహముల కెఱఁగి వినయ✽భూషణుఁ డగుచున్. 9

క. కౌరవసభఁ దా నాడిన, గౌరవవాక్యములుఁ గార్య✽ఖడ్గక్రమవా
క్పారములు సుయోధనుదుష్ప్రారంభము నల్పవచన✽పద్ధతిఁ జెప్పెన్. 10

వ. ఇట్లు ధృతరాష్ట్రుకొలువునం బుట్టినవిశేషంబులు పాండురాజమహిషి కెఱింగించి మాధవుండు మఱియును. 11

తే. కురుకుమారులు దమయంత✽గుడిచికొ్రవ్వి, మీఁదెఱుంగరు మా కేమి✽మేలకాక
నాలుకలు గ్రోయునర్జునా✽నలముదఱిసి, యెఱిఁగొనం గని సంతృప్తి✽యెనక మెసఁగు

వ. పాండుకుమారులపాలికిం బోయి వచ్చెద వారికిం దగినబుద్ధు లానతిమ్మనిన నద్దేవి విక్రమోపజీవు లయిన మచుకుందుండును సృంజయుండును ననుతొంటినరపతుల చరిత్రంబులు సెప్పి యుధిష్ఠిరుండు వీరిని [1]వినండొకాక యని పలికియెల్లవారును వినుచుండ వెండియు నిట్లనియె. 13

ఉ. రాజుల కెందు నారయఁ బ✽రాక్రమజీవనవృత్తి దక్క నొం
డోజ నిషిద్ధ మండ్రు మును ✽ లుత్తమసత్త్వులు వంశధర్మముల్
పూజితభంగిఁ జేయుదురు ✽ బుద్ధివిహీనులు వానిఁ దక్కి ని
స్తేజపుఁగూటి కియ్యకొని ✽ దీనతఁ బొందుదు రంబుజోదరా. 14

క. నీవియ్యంబులు సంధియు, కావింపంబడిరి వీరి ✽ గలయుట కష్టం
బావెరవు దప్పుటయు మే, లై వచ్చం బొమ్ము విడువు ✽ మనుమానంబున్. 15

మ. నిజవంశోచితవీరవృత్తమున కు✽న్మేషంబుగా నాకపి
ధ్వజుఁ డుత్సాహము సేయ కున్న నకటా ✽ దైన్యంబు వాటిల్లదే
భుజదర్పోద్ధతుఁ డైనభీమునకు నీ✽పాం దొప్పునే నీవు స
ద్వ్యాజగన్మాన్యుఁడ విందు రాఁ దగునె దై✽వం బిట్లు దప్పించునే. 16

వ. అని యంతె సిలువక గొంతి యి ట్లనియె. 17

క. మఱచిరె కొలువున ద్రౌపదిఁ, బఱచినబన్నంబు ధర్మ✽పథము దొఱంగన్
వెఱచుట కప్పటి కది దగుఁ, జెఱచినచో వెదక వలదె ✽ చిరతరకీర్తిన్. 18

1. క. వినండొకా

శ్రీకృష్ణుఁడు కర్ణునిఁ దనరథం బెక్కించుకొని కొన్ని రహస్యోక్తులు పలుకుట

వ. అని పలికి పుండరీకాక్షుం గౌఁగిలించుకొని యచ్యుతుండు మ్రొక్కిన దీవించి యేను సుఖం బున్నదాన నని పాండవులకుం జెప్పుము చేతులలావునం గనినజీవనంబున బ్రదుకుం డనుము పోయి రమ్మని వీడుకొల్పిన సింహాగమనసుందరంబుగా వెడలి తనతోడన కదలి వచ్చినధృతరాష్ట్రాదుల నిలువం బనిచి రథారోహణంబు సేసి గోవిందుండు కర్ణుదెసం గనుంగొని నన్ననిచి వత్తు గాని రమ్మని కరంబు సాఁచి చెయి వట్టి తనయరదం బెక్కించుకొని సాత్యకి వేసరి నెక్కి కెలనం జనుదేరం గదలి చని యనుప వచ్చినకృతవర్మ నుచితప్రకారంబున సస్నేహంబుగా నిలిపి యరుగునవసరంబునం బౌరలోకంబు. 19

ఉ. అక్కట వాసుదేవుపను ✗ పాదరణంబునఁ జేయరైరి వీ
రెక్కుడిబుద్ధిమంతు లని ✗ నిందును నందును లోక మెల్లఁ బే
రుక్కున మ్రగ్గుటం దలఁప ✗ నొల్ల [1]కపాయము సేసి[2]రట్టె యీ
యుక్కివు లెందునుం గలరె ✗ యొప్పరు వో ధృతరాష్ట్రనందనుల్. 20

వ. అని మఱియు ననేకు లనేక ప్రకారంబులం బలుకుచు నిరుగెలంకులం జూచుచుండఁ బుండరీకాక్షుండు పురంబు నిర్గమించె నిట ధృతరాష్ట్రుండును మగిడి కొలువుకూటంబునకు వచ్చి యెప్పటివారలు పరివేష్టింప నుండి కృష్ణునివలని మాట లాడుచున్నసమయంబున సుయోధనుతో భీష్మద్రోణు లిట్లనిరి. 21

చ. పలుకునె యిట్లు గొంతి విని ✗ బమ్మెరపోయితి మింత బెట్టిదం
బు లగునె మాట లయ్యమయుఁ ✗ బుణ్యుఁడు కృష్ణుఁడు [3]కార్యవాదముల్
పలికెడువార లిట్లు దెగఁ ✗ బాఱిరి ధర్మజవారిరాశికిం
జెలియలికట్ట వాసె మన✗చే నగుకర్జము చంద మెట్టిదో. 22

వ. అని పలికిరి వెండియు. 23

శా. మాకుం జూడఁగఁ బోలుకార్య మిది ధ✗ర్మప్రీతి నీ వేఁగి సు
శ్లోకుం డైనయుధిష్ఠిరుం గని జన✗స్తుత్యంబుగా శాంతిమై
నీకౌరవ్యుల నెల్లఁ గాచికొనవే ✗ యే పొప్పు డెందుం దుదిఁ
శోకం బొందక [4]వేగమైఁ గదలి కృ✗ష్ణుం గూడఁ బోవే నృపా. 24

వ. అనిన విని దుర్యోధనుండు మొగంబు రాఁజుచుండ నూరకుండె గాంగేయుండును గురుండును దిగ్గన లేచి యతని నవలోకించి. 25

క. కురునృప విను సంసారము, దరి ద్రొక్కినవార మింకఁ ✗ దలఁకెద మే సం
గరమునకు నేము నీకై, పొరలితి మె ట్లైన నగును ✗ బోయెద మనుచున్. 26

క. అరిగిర రాజును సభ్యాం,తరమునకుం జనియె రాజ✗తనయుండు బహిః

1. గ. క. పాపము సేసి; జ. ర. పాపము సేసి. 2. అ. రిట్టిమై యుక్కివు. 3. జ. కార్యభాగము. 4. అ. వేగమె కదలి.

పరివారముఁ బొమ్మని మిత,పరిజనుఁ డై యేఁగె నాత్మ|భవనంబునకున్. 27

తే. అంత నక్కడ నచ్యుతుఁ | డరిగియరిగి, యధికసంప్రీతి దలఁకొనఁ | నర్కతనయు
నాననంబు వీక్షించి యి | ట్లనియె నమ్మ, నన్యు లెవ్వరు వినకుండ | నతనితోడ.

సీ. నీవు వృద్ధజనోప|సేవివి ధర్మసం,వేదివి తెలియంగ | వినుము సిద్ధ
మంత్రబలంబున | మార్తాండువరమునఁ, గన్నియలతఱి గొంతి | గన్నవాఁడ
వగుటఁ బాండునృపాలు|నగ్రసుతుండవు, ధర్మమార్గం బిది | ధర్మతనయుఁ
డాదిగాఁ గలతమ్ము | లందఱు నాచేత, నెఱిఁగి నీయడుగుల | కెఱఁగి సకల

ఆ. పుత్త్రమిత్త్రబంధు|భూరిసేనాసమ,న్వితము గాఁగఁ గొలిచి | నిన్ను రాజ్య
భారవహనమునకుఁ | బట్టంబుఁ గట్ట ను,జ్జ్వలుఁడ వగుదు రమ్ము|వారికడకు. 29

వ. ఏను నిన్ను సామ్రాజ్యంబునకు నభిషిక్తుం జేయుదు నీవు దొలుత వెడలునప్పటి మహోత్సవంబునకు యువరాజై యుధిష్ఠిరుండు నీరథంబున నుండి నీకు ధవళ చామరంబులు వైచు వాయుపుత్త్రుండు సితచ్ఛత్త్రంబు వట్టు సవ్యసాచి సారథ్యంబు సేయు మఱియుఁ బాంచాలయాదవపాండ్యామాత్యులు లోనుగాఁ గల రాజలోకంబుతోడఁ గవలు నభిమన్యుప్రభృతికుమారులు బెరయ నే మెల్లం బలసి పరివేష్టించి వత్తు మిట్టె మహేంద్రవిభవంబున మహనీయుండ వగుచు మహీచక్రం బేలు మని చెప్పి మఱియును. 30

క. పాంచాలరాజపుత్త్రియు, నంచితముగ నిన్నుఁ బొందు | [1]నార్యవరుసరా
సంచితపుణ్యుఁడ వీ వొక,యించుకయును వేఱు సేయ | కేతె మ్మెలమిన్. 31

వ. ఇట్లైనఁ గుంతికి సమస్తబంధుమిత్త్రులకుఁ బ్రియం బగు ననిన విని రహస్యంబుగా రాధేయుండు మాధవున కి ట్లనియె. 32

—✿ కర్ణుఁడు శ్రీకృష్ణునకుఁ దగిన యుత్తరం బిచ్చుట ✿—

చ. వెడవెడ యేనుఁ దొల్లి యిది | వింటి ననుం గని కుంతి యెంతయుం
జెడ నదివైచి పోయెఁ గృపఁ | జేకొని సూతుఁడు దెచ్చి తాను మున్
కొడుకులఁ గాన కున్కిఁ బ్రియ|కుం దగ నిచ్చినఁ జేఁపెఁ జన్నుల
ప్పడఁతియు నన్ను డాదిగ శు|భస్థితిఁ బెంచెఁ బ్రయత్నశీల యై. 33

క. మూత్రపురీషాదులు దమ,గాత్రములం దింక వారు | గారవ మెసఁగం
బుత్త్రుం డని సంవర్ధిత,గాత్రునిఁ గాఁ జేసి రింత|కాలముఁ గూర్మిన్. 34

క. నేఁ డింక నెఱిఁగి [2]యొరువుల, వాఁడఁ గదా యనుచు నేను | వారిఁ దొఱఁగినం
బోఁడిమి[3] సెడదే మదిఁ గను, [4]వాఁడి గలదె నాకు నకట | వారిజనాభా. 35

వ. వృద్ధోపసేవనంబును ధర్మసంవేదనంబునుం గలవాఁడ వని నన్ను నీవ చెప్పితివి రాధయు నధిరథుండును నాకు జాతకర్మాదిసమస్తసంస్కారంబులు నిజకులోచితంబుగా నాచరించి రట్టితల్లిదండ్రులకుఁ బుత్త్రకృత్యంబులు నిర్వర్తింపక వారలం

1. అ. నార్యవరుసర. 2. అ. యొరువుల. 3. గ. బోఁడి. 4. వాఁడిమి గద నీకు; జ. వాఁడిగ దేసకు.

బాసి యేను వచ్చుట ధర్మం బగునే యని పలికి వెండియు. 36

క. సోదరులుఁ బ్రియులు ననుజులు, నాదెసఁ బెక్కండ్రు వారి × నందఱ విడువం
గా దని యూహింపక దా,మోదర న న్నిట్లు [1]పిలుచు × టుచితమె చెపుమా.

వ. అదియునుం గాక. 38

ఉ. సూతసుతుండు వీఁ డనక × సూనులతమ్ములకంటె నాకు నం
ప్రీతి యొనర్చి తేజమును × బెంపును నాఁటికినాఁటి కగ్గలం
బై తనరార నన్నుఁ దన×యంతటిమానిసిఁ జేసి యుండ నే
నేలగ [2]పూఁది యీకురుకుల×లేశ్వరుఁ బాయుదు ముట్ట వచ్చినన్. 39

క. నను నయ్యర్జునునకు నెదు, రని పెద్దయు నమ్మి యుండు × నక్కట దుర్యో
ధనుఁ డానమ్మిగ వమ్ముగఁ, జనునే పాండవులఁ గలయఁ × జన నా కనఘా. 40

ఆ. ఏను నర్జునుండు × నెక్కటెక్కటి దల,పడక యున్న నగరె × పుడమిజనము
లందు నాదువచ్చు × టతనికి నపకీర్తి, యనిన నాకు వేఱ × యడుగ నేల. 41

క. హిత ముపదేశించితి నీ, వతినిర్మలబుద్ధి వగుట × నైనను నిది నా
మతి సొరదు రహస్యము ర,క్షితముగఁ బాటింపుమయ్య × చిత్తములోనన్. 42

వ. అది యేమిటి కంటేని. 43

తే. ధర్మతనయుండు దాను న్యాతమ్ముఁడగుట, యెఱిఁగెనేనియుసామ్రాజ్య×మేలఁబూను
నట్టిధార్మికుఁ డాధిపత్యంబుఁ జేయ, వలవదే శాశ్వతంబుగ × [3]వసుధ యెల్ల. 44

క. అనుజులు ఋత్విజులుగ నీ,పని యిటు సేయు మని నీ వు×పద్రష్టవు గా
విను కురుకుమారపశువిశ,సనమున రణయజ్ఞ మతఁడు × సమ్మతిఁ జేయున్. 45

వ. దానం బుణ్యభూమి యగుకురుక్షేత్రంబున మముబోంట్లెల్లను సద్గతి [4]వడయు
దురుగాక యనిన విని వసుదేవనందనుండు సూతనందనున కిట్లనియె. 46

మ. దయ నాయాడినమాట గైకొనవు సంతాపంబుఁ దెచ్చుం జుమీ
స్మయ మెట్లుం దుది నీకు నర్జునునితో × మాత్సర్యమైనం బరా
జయ మొండేఁ మృతి యొండెఁ గాక గెలువన్ × శక్యంబె పెక్కండ్ర కిం
తియకాలం బగునట్టె నీమనము శాంతిం బొందఁగా నేర్చునే. 47

క. గాండీవముఁ గవదొనలు న,ఖండితదివ్యాస్త్రములు నొగలపై నేనుం
జండభుజబలము నై యు,ద్దండత నరుఁ డడర నెదురఁ × దరమే నీకున్. 48

వ. ఎల్లభంగులం బాండవుల గెల్తు రది యట్లుండె నీవు పొ మ్మిప్పుడ పోయి సుయో
ధనునకును గురుభీష్ములకును మీకుం దోడువచ్చిన రాజులకందఱకుం జెప్పు మిమ్మా
సంబు సౌమ్యంబై శీతోష్ణంబులు లేక పుష్పఫలోపేతంబును సమగ్రధాన్యం[illegible]
సులభయవసేంధనంబును నగుచు నొప్పి యున్నయది యేడనిమిదిదివసంబు[illegible]
నమావాస్య వచ్చు నది పుణ్యదినంబు నాఁడు భండనంబు గావలయు ననినఁ [illegible]

1. గ. పనుచు. 2. జ. వేసి. 3. శ. గ. వసుధ. కెల్ల. 4. జ. వడయుదుము గాక

నుండు కమలనాభున కి ట్లనియె. 49

క. కలవు నిమిత్తస్వప్నం,బులు కౌరవపాండవులకుఁ బో టగు దానన్
గెలు పయ్యుధిష్ఠిరునకును, గల దెఱుఁగుదు నీవు సెప్పఁగా నేమిటికిన్. 50

వ. అట్లు గాన కదా యే నందు రా నని పలికి మఱియును. 51

క. దీనికిమూలము శకునియు, నేనును దుశ్శాసనుండు నింతియ కుంతీ
సూనుల వారలు గలసిన, రానేరఁగ వచ్చు నాకు రాజీవాక్షా. 52

వ. ఈసమరసముద్రంబు దఱియ నీఁది నిన్నుం గనియెదఁ గాదేని నూర్ధ్వలోకంబు
నం గాంచెద నీ వింక నేమియుం బలుకకుము పనివినియెద నని కౌఁగిలించుకొనిన
నట్ల కాక పొ మ్మని విష్ణుండు వీడుకొలుప రాధేయుండు రథావతరణంబు సేసి
కనకరత్నమయం బగుతనయరదం బెక్కి కరిపురంబున కరిగె నచ్యుతుండును
సాత్యకిం దనరథం బెక్కించుకొని దారుకుం జూచి పద పద పో నిమ్ము పోనిమ్మని
పలికి లలితాటోపకలితుం డగుచుఁ జనియె నట్టియెడ విదురుండు విషాదంబుతోఁ
బాండురాజమహిషిపాలికిం జని యి ట్లనియె. 53

ఉ. అక్కట కౌరవాన్వయమహార్ణవ మింకెడునట్లు పుట్టె నిం
దొక్కరుఁ డైనఁ గేశవుహితోక్తికి మేకొనఁడయ్యె నర్జునుం
డెక్కటి దానఁ జాలుఁ దము నిందఱఁ దీవ్రశరాగ్నిఁ గాల్పఁ బెం
పెక్కినపాండునందనుల యేత్తెఱఁ దొల్లియుఁ దా రెఱుంగరే. 54

తే. అన్ని వడియును బంధుక్షయంబు సేయ, నొల్ల కెల్లవిధంబుల నుపశమంబ
కోరి రప్పాండవేయులు వారి కిట్టి,దోసఁగు వచ్చెనె తులువలతోడఁ బుట్టి. 55

వ. అని వెండియు నివ్విధంబుమాటలఁ బాండవులకుఁ గయ్యంపుటలజడి యైనవగపు
దోఁప నాడుచుం గొండొకప్రొద్దు నిలిచి నిజనివాసంబునకుం బోయినయనంత
రంబ కుంతి యి ట్లని వితర్కించె. 56

మ. తమవారిన్ సిరికై వధించు టిది సద్ధర్మంబె యక్లేశకృ
త్యమె తాఁ గయ్యము ద్రోణభీష్మకృపకర్ణాటోపముల్ మాన్చు ట
ల్పములం దీఱునె యందు నర్జునియుల్లం బెప్పుడుం గ్రోధదీ
ప్తము భీమాదులమీఁదఁ దక్కొరుల కుత్సాహంబు లే దాజికిన్. 57

వ. అని యిత్తెఱంగునఁ బెక్కులు చింతించి తలంచుకొని కర్ణునకుం బుట్టువు దెలిపి స
హోదరస్నేహం బావహించెద నట్లయిన నాహవంబువలనికడంక యుడుగకుండు
నె యని విచారించి యతనిపాలికిం బోవ నిశ్చయించి యుచితప్రకారంబున వెడలి
యతం డనుష్ఠానార్థంబు భాగీరథికిం జనుట విని తత్ప్రదేశంబున కరిగి యతనికి
జపకాలం బయి యునికిం జూచి వెనుకవలనఁ గూర్చుండఁ గొండొకసేపునకు
జపంబు దీఱ గలయం గనుంగొని యమ్మహాదేవిం గాంచి కానీనుండు సంభ్రమ
వినయంబులతోడం జేరి సూతగోత్రంబును రాధేయనామంబునుం జెప్పి యభి

పాదనంబు సేసి నీవు విజయంచేసినకార్యం బేమి నాకుం జేయంగలపనియెయ్యది
యాన తిమ్మనినఁ గుంతి యేకాంతంబుగా నిట్లనియె. 58

—.. కుంతీదేవి కర్ణునకు నతండు దనపుత్త్రుం డగుట దెలుపుట. ..—

సీ. వినుము సూతాన్వయంబున నీవు పుట్టుట, బొం కేను మాకుంతిభోజునింటఁ
గన్నియనాఁడు భాస్కరుని [1]రావించితి, వరమంత్రబలమున | వచ్చి యతఁడు
సంప్రీతి నొసఁగంగ | జన్మించినాఁడవు, నాకుఁ గావునఁ బాండునందనుండ
వగుదు ధర్మస్థితి | నట్టినీ వితరులఁ, గొలువ నేటికిఁ గురుకులవరేణ్య.
తే. ధర్మతనయాదు లైననీతమ్ములకును, ధార్తరాష్ట్రులకును నీవ | తగువిభుండ
వేలు మీలోక మెల్ల నీ | కేల రాధ,కొడు కితం డనుతక్కువ | కొడుకఁగుజ్జ.
క. అని పలికినయవసరమున, నినబింబములోన నుండి | యిది నిజ మిబ్భం
గిన నెగడవన్న మే లగు, ననువాక్యము వెడలెఁ గర్ణుఁ | డాకర్ణింపన్. 60
తే. దాని వినియును నపుడు రాధాసుతుండు, దిరుగఁబడనిమనంబుతో ధీరవృత్తిఁ
దల్లి కిట్లను నీమాట | తథ్య మగున, దైన నొక్కటి సెప్పెద | నవధరింపు. 61
క. క్షత్త్రియసంస్కారమునకుఁ, బాత్త్రముగా నీవు నన్నుఁ | బాటింప విహా
ముత్త్రఫలములకు నీ కేఁ, బుత్త్రుఁడ నని వచ్చుటెంకఁ | బొసఁగునె చెపుమా.
వ. సూర్యానుగ్రహంబునం జేసి నింద్యంబు గాక తక్కనేనియు నాజన్మంబు పరమ
రహస్యంబునై యున్నయది దీనిఁ బ్రకాశంబు సేయుట మన కెంతమేలట్లుంగాక
ఆ. విజయువిక్రమంబు | విఖ్యాత మై యుండ, నేను గుంతికొడుక | భానుజుండ
ననుచు నతనిఁ జేర | నరిగిన నతనికి, వెఱచి పోయె నన రె | వేయు నేల. 64
క. కడఁదివగఱ నేఁ దెప్పఁగఁ, గడవంగా నీఁదఁ దలఁచు కౌరవనాథుం
జెడుఁగాక యంచు నిత్తఱి, విడువఁ దగునె యతనివలన | నెలసినవాఁడన్. 65
క. కౌరవులచేతఁ గుడిచిన,వారికి నిది సమయ మెట్టివారును సంగ్రా
మారంభంబునఁ బాయుదు,రే రాజులు మనలఁ దిట్ట రే యట్లయినన్. 66
వ. ఏ నవశ్యంబును దుర్యోధనునకై నీకొడుకులతోడం బెనంగుదు. 67
ఉ. నీపలు కెంత [2]వోలినను | నిర్ణయ మిట్టిద కాని యొంకు లే
దీపనిమీఁదిభారమున | నీ విట వచ్చితి గాన పాండవుల్
నీపడి రేనిఁ జంప నఱ | సేయక చెప్పెద సవ్యసాచిపైఁ
గోపము పెద్దవాఁడు సమకూరిన బిట్టఱఁ జంపుదుం జుమీ. 68
ఆ. సవ్యసాచిచేతఁ | జచ్చుటయును గీర్తి,కరమ యతఁడు లోను | గాఁగ నేవు
రేను లోనుగాఁగ | నేవురు గాని నీ,కొడుకు లార్వు రనుట | విడువ మింక.
చ. అనుటయు నప్డు గొంతి హృదయంబున శోకము నివ్వటిల్ల ని
ట్లను నిది దైవసంఘటన | మక్కట యెట్లును దప్ప నేర్చునే

1. క. నారాధింప. 2. గ. వో వినను.

యనుపమసత్యవిస్ఫురణ ✽ నాడినమాట మఱాకు మన్న నీ
యనుజుల నల్వురం గడపు ✽ [1]మర్జునుఁ జేతకు సమ్మతించితిన్. 70

ఆ. అనుచుఁ గౌఁగిలింప ✽ నర్కజుం డట్ల కా, కని ప్రియంబు మెఱయ✽ వినతుఁ డైన
నరిగె సదనమునకు ✽ నద్దేవి యతఁడును, జనియె నిజనివాస✽మునకుఁ బ్రీతి. 71

వ. అక్కడ వాసుదేవుం డుచితప్రయాణంబుల నుపప్లావ్యంబునకుం జని ధర్మతనయు
చేతం బూజితుం డయి భీమసేనాదులు విరాటద్రుపదముఖ్యు లగుతగువారలుఁ
దన్నుంగాంచిన వారి నెల్ల నభినందించి కొలువున నుండి యుధిష్ఠిరుతో నిట్లనియె

తే. ధార్తరాష్ట్రులున్మత్తులు ✽ దగినపలుకు, లేల విని సంధి సేయుట ✽ కిచ్చగింతు
రెదిరిఁ దమ్ముఁను నెఱిఁగిర✽యేని వార, లంతలంతలు సేయుదు✽రయ్య నాఁడు.

వ. అని యెల్లవారును వినఁదనపోయివచ్చినకార్యంబు తెఱం గెఱింగించి పథిశ్రమంబు
వుచ్చువాఁ డయి పుండరీకాక్షుండు నిజమందిరంబున కరిగె నాఁటిరాత్రి ధర్మ
నందనుం డనుజసహితంబుగా నుచితప్రదేశంబున నుండి గోవిందుని రావించి
నీవు సుయోధనుతోఁ బలికినచందం బెట్టు లతండు విని యెవ్విధంబున నుత్తరం
బిచ్చె నని యడిగిన నచ్యుతుం డిట్లనియె. 74

—శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకుఁ గౌరవసభం బుట్టినవిశేషంబులు దెలుపుట—

క. కయ్యము గాని తెఱంగున, నెయ్యం బగునట్లు గాఁగ ✽ నెఱిఁ బలికితి నే
నెయ్యది సుఖంబు పథ్యం, బెయ్యది యెఱుఁగంగఁ దథ్య ✽ మెయ్యది దానిన్.

తే. బహువిధంబులఁ బలుకునా✽పలుకు లెల్లఁ, [2]జీఁదకనువడి తన పెడ✽చెవులఁ బెట్టి
యీఱితో ఱలుమఱుమాట✽లిచ్చి యుపహ,సించె దుర్యోధనుఁడు వేయుఁ✽జెప్పనేల.

క. అనిన విని ధర్మజుం డిట్లను నవ్వాఁడు దండ్రి యుచిత ✽ మాడఁడె భీష్ముం
డును గురుఁడు విదురుఁడుం ద,క్కిన పెద్దలుఁ బలుక రే త✽గినచందమునన్. 77

క. నావుడు హరి యిట్లను స,ద్భావమున విచిత్రవీర్య✽తనయుఁడు దగ నా
నావిధములఁ జెప్పినసం,భావన వినఁ డతఁడు వలుకఁ ✽ బ్రతికూలంబుల్. 78

సీ. శంతనుపుణ్యవంశ✽శం బాకురించిన, చందంబు నంబికా✽నందనుండు
జాత్యంధుఁడై యుండ✽సామ్రాజ్యమంతయుఁ, బాలించి పాండునృ✽పాలుఁ డతనిఁ
గొలిచి యుండుటయును ✽ గురుకులంబున కెల్లఁ, దేజంబుగా మీఱుదిగ్విజయము
సేసి కావించిన✽సిరి వారు వంచనఁ, గొనుటయు సత్యము✽కుంతలముగ

తే. నీవు సమయంబు నడపిన✽నెఱియుఁ దండ్రి, పాలు మీకు నీఁ దగుటయుఁ✽బాడి లేమి
నడరఁ జెడుదురు [illegible]లసియాఁ బెద్ద,లెల్లఁ జెప్పిరి మొగమోట ✽ యింత లేక

క. అలయక యందఱు [illegible],గలయంతయుఁ జెప్పి రతఁడు ✽ గటకటఁబడి య
[illegible] రాజలోక✽ముం దో నరుగన్. 80

వ. ఇట్లు గొడుకు దుర్మార్గుం డై యుఱికిన ధృతరాష్ట్రుండు గాంధారి రావించి. 81

1. [illegible] 2. [illegible] 3. [illegible]

క. తగ విదురుఁ బంచి యాతని, మగుడంగఁ బిలిపించె నాయశమయుఁ దనయునకుర్వ
వగయును గూర్మియు వెరవును, మిగిలినవచనముల సంధి § మెయికొనఁజెప్పెన్.

వ. ఎవ్వ రెంత సెప్పినను గైకొనక కడంగి దుర్యోధనుండు దనకుం గలవారలనెల్లను గురుక్షేత్రంబున[1]కు నడవుం డని చెప్పం బనిచె భీష్ముని సేనాముఖంబు సేసికొని యెత్తి విడియంగలవాఁ డిది ధార్తరాష్ట్రులనిశ్చయం బేనును నాయోపినంతసామవాదంబు లాడితి నారదాదిమహామునులను సుయోధనునకు బుద్ధులు సెప్పునట్లు సేసితి నేమి సెప్పినను నెంతటం బోకున్నం గినుక దెచ్చికొని జంకించియుభంగించియు ధిక్కరించియుఁ దృణీకరించియుం జూచితిఁ గార్యంబు భగ్నంబగుట కొల్లక వెండియు శాంతవచనంబులు వలికితి నతం డశక్తదుర్జనత సేయంజూచిన నమానుషంబు లగువానిం గొన్ని వెడమాయలం బన్ని పెక్కుపోకలం బోయితి నెన్నిభంగుల సంధియ కావలయు నని పోరలం గలయంతయుం బొరలితి నప్పాపాత్ముం డెట్లునుం జక్కంబడక తనచలంబుతోన పొట్టుపోర లయ్యెఁ గయ్యంబు వోడుచుం గానియవశ్యంబును రాజ్యంబుపాలిచ్చువాఁడు గాఁడు కౌరవులయెడ దండంబు దక్క నొం డుపాయంబు లేదు మీకుం బోలిన తెఱంగు సేయుం డనిన ధర్మతనయుండు దమ్ములం గనుంగొని యి ట్లనియె. 83

క. కురుసభఁ బుట్టినచందము, హరి యంతయుఁ జెప్పె నింక § ననుమానము లే
దరిమర్దనమున కయ్యెడు, వెరవుం జేవయును మెఱియ § వెడలుఁడు గడఁకన్. 84

వ. అని పలికి యజాతశత్రుండు కరుణాయత్తచిత్తుం డై యచ్యుతు నాలోకించి. 85

క. కురువంశము ద్రుంచుటకుం, జొరఁ జాలక నామనంబు § సుడివడియెడు నే
[2]వెరవును దొరకొనదు గదే, సరసీరుహనాభ పొందు § సంపాదింపన్. 86

వ. నామనంబును దమ్ములతలంపును నీ వెఱుంగుదు ధార్తరాష్ట్రులచందంబును భీష్మద్రోణవిదురాదుల చిత్తంబులును నెఱింగి వచ్చితి మాకు ధర్మచ్యుతి లేకుండునట్టికార్యంబు నిశ్చయింపు మనిన నారాయణుం డి ట్లనియె. 87

ఉ. యుద్ధము కాక [3]కార్యమును § నొండొక [4]బుద్ధియుఁ గల్గ నేర్చునే
బుద్ధులు సెప్పువాక్యములు § పోల వినం డన నేల యట్టిచో
బుద్ధునిఁ జేయఁ జూచె ననుఁ § బట్టి సుయోధనుఁ డింక నయ్యసం
బద్ధునితోడిసంధికి నుపాయము నామదిఁ దోఁప దెమ్మెయిన్: 88

వ. అని చెప్పి విదురుం డేకాంతంబున నాడినమాటలును భీష్మద్రోణబాహ్లికాదులగు పెద్దలకు ధార్తరాష్ట్రులదెసం బుట్టినమనఃక్షోభంబును గుంతి కౌరవులు వినం బలికినపలుకులుం బ్రకటించి ధర్మపుత్త్రుపైఁ బాపంబు లే కునికిం దలిచి సమరంబవశ్యకర్తవ్యంబుగా నిశ్చయించె నట్టియెడఁ దమ్ము లన్నమొగంబునం జూచి

1. క. చ. న విడియుం. 2. గ. వెరవున దొరకొనఁ గదె. 3. జ. కార్య మను 4. గ.

నిలిపి యూర కుండి రతండు వారలం గలయం గనుంగొని యి ట్లనియె. 89

ఉ. కౌరవకోటిచేత మన। కష్టపుఁబాటు దలంపు వచ్చినం
గ్రూరవిచేష్టితంబునకు। గొంతి యొకంబడ బంధువర్గముం
ఘోరముగా వధించుటకుఁ। [1]గోల్కొన కున్నది బుద్ధి మీరు ని
ర్ధారణ సేయుఁడా హితము। ధర్మము నయ్యెడువృత్తి మెట్టిదో. 90

వ. అనిన విని యర్జునుం డతని కి ట్లనియె. 91

చ. హితమును ధర్మముం దగవు। నిట్టి[2]ది నా మన మేమి నేర్తు మ
చ్యుతుఁడు సమస్తధర్మపరి। శోధకుఁ డావిదురుండుఁ బాండుభూ
పతిసతియుం దగం బలుకు। బల్కుల సందియ మెల్లఁ బాసె ని
ట్లితఁడు రణంబు సేయుఁ డన। నింక విచారము లెల్ల నేటికిన్. 92

ఆ. అనిన నట్ల కాక। యఖిలధర్మజ్ఞాన,ఘనుఁడు మనకు నేడు। గడయుఁ దాన
శౌరి నిశ్చయింప। సంశయం బేటికి, సంఘటింపుఁ డుగ్ర। సమరవిధము. 93

వ. అని యుధిష్ఠిరుండు [3]దమ్ములతో నెట్టకేలకుం దెగువ సెప్పి. 94

క. బాహాగర్వము వివిధ,వ్యూహావిధిజ్ఞతయుఁ గలిగి। యొకరుం డే డ
క్షోహిణులు నడపి భీష్మా,త్సాహంబున నోర్చు చాప। ధరుఁ డెవ్వఁడొకో 95

వ. అట్టివానికి వాహినీనాయకత్వం బిచ్చి యభిషేకంబు సేయ వలయు. 96

తే. అనిన సహదేవుఁ డి ట్లను। నధిప పుత్ర
పౌత్రసోదరవంతుండు। బాహువీర్య
ఘనుఁడు మన కాశ్రయం బయి। మనిచె మత్స్య
దేశపతి గాఁడె సేనాప। తిత్వమునకు. 97

వ. అనవుడు నకులుండు. 98

చ. బలఁగముఁ బెంపుఁ దేజమును। బాహుబలంబును నగ్గలంబు పె
క్కు లెఱుఁగుఁ గార్యఖడ్గముల। కుం దగుత్రోవలు ద్రోణులందు భీ
ష్ములదెసఁ గోపముం గలఁ డ। మోఘపరాక్రమశాలి నీబలం
బుల కధినాథుఁగా ద్రుపద। భూపతిఁ బట్టముఁ గట్టు టెట్లొకో. 99

వ. అనుటయుం దదనంతరంబ ధనంజయుండు. 100

ధృష్టద్యుమ్నాదులకు సేనానాయకత్వంబు నిర్ణయించుట.

సీ. అగ్నికుండమున ద్రోణాచార్యునకు నాశ, మొనరించుదానికై। యుద్భవించె
రథరథ్యములు ధను।ర్బాణంబులను దను, త్రాణఖడ్గములు ను।ద్దామలీలఁ
దనతోన జన్మించె। దహనశిఖామూర్తి, భుజవీర్యవిక్రమ।స్ఫూర్తిశాలి
సైన్యనాథుండు ధృష్టద్యుమ్నుఁ డగు నని, తలఁచెద నాతఁడు। దక్కనొరులు

1. చ. నాల్కొన, జ. గూర్కొన; ఘ. గోరక. 2. క. గ. జ. దవా. 3. చ. దమ్ములకుం గొడుగులకుం దెగువ.

తే. భీష్ముతోఁ గోర్వ రుగ్రంపు§బిరుదుధైర్య,ధనఘనుండు శిఖండి భీ§ష్మునకు మృత్యు
వై జనించినవాఁడు మ§హాబలుండు, దండనాయకుఁ జేయ న§తండు దగును. 101

వ. అనవుడు ధర్మనందనుండు గోవిందుం జూపి యితండు సకలచరాచరతారతమ్య
సంవేది విశేషించి మనకు నితనిమాటయ విజయమూలంబు గావున నిమ్మహా
త్ముండు నిరూపించినవాఁడు వరూథినీముఖ్యుండు. 102

క. అనుటయు దామోదరుఁ డి, ట్లను ధృష్టద్యుమ్నుఁ డర్హుఁ § డగు నభిషేకం
బొనరింపుము పేరోలగ,మున నక్షోహిణుల కెల్ల § ముఖ్యుఁడు గాఁగన్. 103

క. సురగంధర్వఖచరకిం,పురుషాదిసమస్తదివ్య§భూతంబులబం
ధురభూరివ్యూహంబుల,విరచనముల నెఱుఁగు నతఁడు § వీరోత్తముఁడున్. 104

క. నీయొద్దిరాజు లందఱు, ధీయుక్తులు విక్రమప్ర§దీప్తుల యైనన్
వే యేటికి ధృష్టద్యు,మ్నాయత్తము సేయు సైన్య § మంతయు నధిపా. 105

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డక్షోహిణులకుం బ్రత్యేకనాయకులను నీవ నిర్దేశింపు
మనుటయు నతండు. 106

తే. సేన దమకును గలవారు § లేనివారు, ననక తగువారిఁ జెప్పెద § నఖిలసమర
పండితుల నేర్చి వారి నీ§బలము లేదు, నడపఁ జాలించి యభిషేచ§నం బొనర్పు.

వ. అనిన నట్ల చేయుదు వా రెవ్వరెవ్వరు నిరూపింపు మని యడిగినఁ గుంతీనందను
నకు దేవకీనందనుం డి ట్లనియె. 108

సీ. పటుపరాక్రమనిధి § పాంచాలపతియు న,మానుషతేజుండు § మత్స్యవిభుఁడు
శత్రుభీకరమూర్తి § సాత్యకియును జరా,సంధాగ్రతనయుండు § శౌర్యఘనుఁడు
సహదేవుఁడును ధైర్య§శాలి యాదవశిరో,మణి చేకితానుండు § మహితవిభవ
ఖని యగుశిశుపాల§తనయుండు దోర్దర్ప,ధుర్యుండు ధృష్టకే§తుండు సమర

తే. లంపటుండు శిఖండియు § లావు వెరవుఁ, గలరు నీయెడ ననురక్తి § గలరు సాలఁ
బెంపు గల [1]రుక్కుముట్టిన§తెంపుగలరు, గోరి పతులుగఁ జేయు మ§క్షోహిణులకు. 110

వ. అని దండనాథుల నిశ్చయించి వెండియు.

క. కురుసైన్యము నిస్సారం, బరయఁగ మనబలము లెల్ల § నతిదృఢములు నీ
వరవాయి గొనక నడపుము, ధరణీశ్వర సేనమొగము § దైవమ నీకున్. 111

క. నీయనుజులు దివిజులకు న,జేయులు ధృతరాష్ట్రసుతులఁ § జెఱచుట ప్రేఁగే
తోయజ[2]నాశము గజలీ,లాయత్తము గాదె యెత్తు § మాహవమునకున్. 112

వ. అని నిర్ణయించి నారాయణుండు నిజనివాసంబునకుం జనియె ధర్మతనయుండును
దమ్ములుం బ్రియంబంది యారాత్రి సుఖనిద్ర సేసిరి రేపకడయ పాండవాగ్రజుం
డనుజతనుజదనుజాంతకసామంతమంత్రిపురోహితసహితంబుగాఁ బేరోలగంబున
నుండి సమస్తపరివారంబును వినఁ గార్యంబునిశ్చయంబుఁ దెలియం బలికి తగు

1. గ. రుక్కుముట్టి నటింపఁ. 2. క. నాళము.

వారలతో సముచితసంభాషణంబులు సేసి మహనీయమహిమ వెలయం బురిడరీ కాకుండు వనిచినట్ల పాంచాలనాథప్రముఖుల నక్షోహిణులకు నధిపతులుగా వేఱువేఱ యభిషేకించి శ్వేతజాతుం డగుటం జేసి శ్వేతుం డనం బ్రఖ్యాతుం డగు ధృష్టద్యుమ్నునకు నుత్కృష్టప్రకారంబున నభిషేకం బొనర్చి సర్వసేనాధిపత్యంబునకుం బట్టంబు గట్టి యయ్యోసమంద్రను దక్కటిదొరలను గనుంగొని మధురవాక్యంబుల నగ్గించి కౌరవులతోడి కయ్యంబునకుం గురుక్షేత్రంబునకు విడియం బోద మని చెప్పి వారి నెల్ల ధనంజయునకుం జూపి. 113

ఉ. ఎప్పుడు నెయ్యెడం బొడివి | యిందఱకుం దగ నీవు కంటికిం
ఱెప్పయుఁబోలె మా టయి నెఱతిం [1]బను లారసి యొజ్జచాడ్పునం
జెప్పుచు వీరిబుద్ధిగొని | చేయుము కార్యము నీకు రక్ష తా
నిప్పరమేశ్వరుండు గలఁ | డిచ్చు శుభం బని చూపెఁ గృష్ణునిన్. 114

వ. ఇట్లు గాంభీర్యమాధుర్యధుర్యుం డైనయుధిష్ఠిరుండు వరిష్ఠప్రభువుల చిత్తంబు [2]లారాధించి సర్వజనసమ్మతంబుగా సమరోత్సాహంబు సేసి మహోల్లాసంబునం బ్రస్థానభేరి సఱవం బంచిన. 115

సీ. [3]బీఱెండ లాఁకున | బీఁటలు [4]వాఱిన, పచ్చిగోడలమాడ్కిఁ | బగిలె దిశలు
కాఁగినయెసరుల | కరణిఁ బొరింబొరి, శరనిధు లుప్పొంగి | పొరలఁబడియెఁ
గలముపైఁ గీలించి | గాలి కత్తినచాఁప, వోలె మి న్నంతయు | బూరటిల్లెఁ
గులపర్వతావళి | [5]కులిశభయంబున, బెదరి వాపోవ్రన | బెల్లెదురు సెలఁగె

తే. ధాత్రి కుమ్మరిసారెవిధమునఁ దిరిగెఁ, జిత్రరూపులభంగి నిశ్చేష్టితంబు
లయ్యె సర్వభూతములుఁ బ్రయాణభేరి, భూరినిష్ఠురఘోరభాంకార మడరి. 116

—❀ పాండవులు కౌరవులతోడి యుద్ధంబునకు వెడలుట. ❀—

వ. ఇట్లు ప్రస్థానభేరి సెలంగిన సకలసైన్యంబులు దండనాథసహితంబుగా సన్నద్ధంబు లయ్యె మఱునాఁడు. 117

ఉ. భూరివిభూతిఁ బెండ్లికిని | బోవుతెఱంగునఁ బాండునందనుల్
దారును బుత్త్రులుం హరియుఁ | [6]దమ్ముఁడు నుజ్జ్వలచారులీల శృం
గారము సేసి సమ్మదవికాస మెలర్పఁగ వీరసంభ్రమో
దారసమృద్ధితిం జనిరి | ద్రౌపది యున్నెడ కందఱుం దగన్. 118

వ. ఇట్లు సని యమ్మహాదేవి నామంత్రణంబు సేసి తత్ప్రభృతిపుణ్యస్త్రీకరకలితలలితాతతంబులు గైకొని విప్రాశీర్వాదంబు లాదరించుచు భద్రపాఠశ్లోకంబు లాకర్ణించుచు శోభనపదార్థంబులు గనుంగొనుచు నాంగికమాంగల్యసూచకంబులు సేకొనుచు వెడలునప్పుడు. 119

1. క. బొరలారసి. 2. జ. లారసి. 3. క. బిట్టెండ. 4. గ. వాసిన. 5. చ. రొయిలసినభయమున. 6. క. దమ్ముగ.

క. తగుశంఖకాహళాదిక, మగుమంగళతూర్యసంచయము గంభీరం
బుగ మ్రోసె జయముఁ దెలుపుచు, జగతీశ్వరుమ్రోల నాకసము దీటుకొనన్.
క. మనుమనిజయప్రయాణం, బనుమోదింపంగ నాసుకథాంశుఁడు సనుదెం
చినకరణి గొడుగు కుంతీ,తనయాగ్రజుమ్రోల నతిసితప్రభ నొప్పెన్. 121
వ. అట్టియెడ నమ్మహీవల్లభుండు. 122
క. ఉచితగతిఁ జేరి వంది,ప్రచయము కీర్తింప నెక్కె రథమం దొనరఁ
ఖచియించినవజ్రంబుల,రుచులను బోలు పారు [1]సీవిరులు బెరయంగన్. 123
వ. తదనంతరంబ. 124
సీ. వక్షస్స్థలంబున వనమాల గ్రాలంగ, వెలిమావుగెడలవాగెలు ధరించి
నొగలపై హరి యొప్పె నగచరకేతువు, మెఱయంగ నరదంబు మెఱుఁగులడర
దివ్యకిరీటంబుదీప్తులు భూనభోం,తర మెల్ల గలయంగఁ బరఁగుచుండ
గాండీవతూణయుగ్మములు పూర్వాపర, భాగంబులకు నవాభరణములుగఁ
తే. దెలిమొగంబుతో నల్ల నేతెంచి యొక్క
పార్శ్వమునఁ బొడసూపి భూపతికి మ్రొక్కి
దేవదత్తంబు పూరించె దేవదేవు
పాంచజన్యంబు మున్నుగా ఫల్గునుండు. 125
శా. భీముండుం గవలుం గుమారులును సంప్రీతిన్ గదాద్యాయుధో
ద్దామస్ఫీతరుచుల్ వెలుంగ రథసంఘాతంబు రమ్యోజ్జ్వల
శ్రీ మీఱం దగ వచ్చి శంఖములు గర్జిల్లంగఁ బూరించుచున్
భూమీశుం గని యగ్రభాగమున కొప్పం బెంపునం జేయుచున్. 126
క. నిలిచిరి దక్కటిదొరలును, బలుమానుసులును మహోగ్రభంగి నవరణాల్
సెలు వొంద నధిపుచుట్టుల, నలంకరించిరి విభూషణాంశుచ్ఛటలన్. 127
వ. అప్పుడు పాండవాగ్రజున కభిముఖంబుగాఁ జనుదెంచి. 128
క. సాష్టాంగ మెఱఁగి సమరా,వష్టంభం బొప్ప దివ్యవాహన[2]లీలో
త్కృష్టగతిన్ ముంగలి యై, ధృష్టద్యుమ్నుండు వొలిచెఁ దేజోమహిమన్.
వ. ఇవ్విధంబునం జాలభీషణంబుగా సన్నద్ధుండై యుధిష్ఠిరుండు గదలి శుభసూచకంబులు గైకొనుచు నడచె నట్టిసమయంబున నెల్లవారి పరిచారకులును శకటాదిసకలసాధనంబులును బటగృహంబులును మొదలుగా వలయుసమస్తవస్తువు లొడఁగూర్చి వెడలినకండు పఱపై సముద్రంబు గాఁపువోవుచందం బయ్యె ని ట్లరిగి ధర్మపుత్త్రుండు కురుక్షేత్రంబు దఱియం జొచ్చి ఋష్యాశ్రమంబులకు దేవతాయతనంబులకు నలజడి గాకుండం బరిహారంబు సేయుచుం జని తృణకాష్ఠజలసమృద్ధం బై లగియొకసమస్థలంబున హిరణ్వతి యనుపుణ్య

1. క, 'వాసిరులు' అని పెక్కుప్రతులం జూపట్టెడి. పై శ. ఫీ.

నదిపొంత విడిదలగా నిరూపించి యచ్చో నిలిచె నదనంతరంబ. 130

తే. విడియుటకు సూచకంబుగ విష్ణుఁ డొత్తెఁ, బాంచజన్యంబు ధర్మజపార్థులాది
గాఁగఁ దమతమవీరశంఖంబు లెల్ల, దొరలు నొత్తిరి దివి మ్రోఁతఁ దూఁటుగట్ట.

వ. తదనంతరంబ యొక్క రమ్యప్రదేశంబున రాజమందిరంబును, నుచితస్థానంబుల సమస్తజననివాసంబులు నై రమణీయబంధురంబును సింధురాశ్వశాలామాలికా మనోహారంబునుం గా వీడెల్ల విడిసె వీటిచుట్టునుం దిరిగి ధృష్టద్యుమ్నుండు సురక్షితంబు సేసి వచ్చె రాజును దొరలును దమ్ములును సకలపరివారంబును దగిన తెఱంగున నుండిరి నానావస్తుబహుళసంభారంబుల మహోదారం బగుచుఁ బాండవస్కంధావారంబు మహనీయాకారంబున నొప్పె నంత నక్కడ. 132

క. చారులచే నంతయు విని, కౌరవపతి విననియట్ల కర్ణాదులతోఁ
బేరోలగమున విగతవికారుం డై యిట్టు లనియె గర్వ మెలర్పన్. 133

క. తనవచ్చినకార్యము మన, మనుకూలతఁ జేయ కున్న హరి యలుక మెయిం
జని యప్పాండుతనూజులు, మనములఁ గినుకూను నట్టిమాటలు సెప్పన్. 134

చ. మును మనచేత భంగపడి ముచ్చిరి యుండుటఁ జేసి పాండునం
దనులును నెత్తి వత్తు రుచితంబుగ సంగర మెట్లుఁ గల్గుఁ బే
ర్చినబహుసైన్యముల్ బయలఁ జేరఁ దగన్ విడియింత మెల్లి దం
డని పురిఁ జాటఁ బంచి దొర లందఱకున్ బని సేయుఁ డేడ్తెఱన్. 135

వ. మనకు విడిదల కురుక్షేత్రం బని పలికి దుశ్శాసనుం జూచి నీవును గర్ణుండును గాంధారపతియును సమస్తంబును సమకట్టుం డనుటయు వారలు ప్రియంబునం బని వూని వెడలి దండు సాటించి తగువారల కెల్ల నెఱింగించి పుచ్చిన సకల పరివారంబును బ్రమోదంబు నొందె భూవల్లభుండును గొలిచి యున్నవారలం బోవం బంచి వలయు నెడకుం జని తగినవర్తనంబున నుండె నట్టిసమయంబునఁ బ్రయాణోచితంబు లగు బహుప్రకారవ్యాపారంబులయందుఁ దత్పరు లయిన దొరల నానాచేష్టితంబులను గరితురగరథంబులకు సవరణలు సమకూర్చుచతుర పరిచారకులసంభ్రమంబునను వివిధాయుధంబులు రవణంబులుగా నాయితంబులు సేయఁ బ్రవర్తించుపదాతివర్గంబులసంరంభంబునను నయ్యైసరకులు పయనంబున కనువు సేయుబలుమానుసుల తిరుగుడువడుటనుం బురంబు సమరోత్సాహచంద్రోదయంబునకు మహార్ణవం బై ఘూర్ణిల్లుచుండె నపరదినముఖంబున. 136

క. త్వరితగతి సమయసముచిత, కరణీయము లాచరించి కమనీయాలం
కరణోజ్జ్వలుఁ డై యెలమిం, గురురా జేతెంచెఁ గొలువుకూటంబునకున్. 137

వ. వచ్చి దుశ్శాసనప్రముఖనిఖిలసహోదరపరివృతుం డై యుండి. 138

— దుర్యోధనుఁడు ద్రోణప్రభృతుల సేనాపతులం జేయుట. —

సీ. అరిభయంకరుఁడు ద్రోణాచార్యుఁడును రణో,త్సాహలంపటుఁడు రాధాసుతుండు

శరతత్త్వవేది యశ్వత్థామయును భూరి,బాహువిలాసుండు బాహ్లికుండు
శౌర్యవైభవశాలి శల్యుండు ధైర్యసం,పన్నిధి కృపుఁడును బ్రకటశక్తి
సారదుర్జయమూర్తి భూరిశ్రవుండును, దర్పోజ్జ్వలుండు గాంధారపతియు
తే. నుగ్రతేజుండు కృతవర్మయును బ్రతాప
ఘనుఁడు కాంభోజుఁడును బరాక్రమధనుండు
సింధురాజును బతులుగాఁ జేయఁ గోరి
కొనఁగఁ దగువార లగుదు రక్షౌహిణులకు. 139

చ. అని మది నిశ్చయించి తగ నందఱఁ బిల్వఁగఁ బంచి వారితో
ననిపని మాటలాడి వినయంబునఁ బ్రార్థన సేసి మీర లీ
యొనరిన సైన్యముల్ పదునొకొంటికిఁ బ్రాభవ మాచరింపఁ జొ
చ్చిన సకలంబు నొప్ప నభిషేకము గైకొనుఁ డుత్సవంబుగన్. 140

క. అనవుడు నందఱు నౌఁగా, కని సంతస మంద నధిపుఁ డభిషేకించెన్
జను లెల్ల సంప్రమోదం,బునఁ బొందఁగ నప్పు డతివిశ్వభూతిం బ్రభులన్. 141

వ. ఇట్లు మహామహిమ వెలయ నక్షౌహిణీనాయకుల సమకట్టి రారాజు పితామహు పాలికి వారిం దోడ్కొని చని సవినయంబుగా నతనికిఁ బ్రణామంబు సేసి వారలం జూపి వీరల మనయక్షౌహిణులు పదునొకొంటికిం బతులఁ గావించితి నిన్ని సైన్యంబులు నొక్కలావున వర్తించుచందంబు సూచికొనవలయు నని చెప్పుచుఁ జేతులు మొగిచి యిట్లనియె. 142

చ. నెఱిఁ బడి యాజి నీ మొనలు నేరవు గూడి తగం జరింప నిం
దఱు మన సొక్కఁడై చనక తప్పఁ గదా బహుదేశవాసు లం
[1]ద ఱొకటి సేయుచో వెరవు దప్పక చెల్లుట యెట్లు గల్గు ని
త్తెఱఁ గొకచాలువానిబలుతీర్పునఁ గాక పొసంగ నేర్చునే. 143

ఆ. అమరసేనలును దశమంతన వర్తింప, నేరకునికి నాకుమారు మొగము
గా నొనర్ప వలసెఁ గాదె సమస్తసే,నలను నీవ యరసి నడప వలయు. 144

క. తారలకుం జంద్రునిగతిఁ, గౌరవులకు మేటి వీవ కావున నీ వీ
భారంబు పూని మముఁ గడ, చేరుపఁ దగు నెమ్మెయిం బ్రసిద్ధచరిత్రా. 145

తే. సర్వసేనాధిపత్యంబు నిర్వహింప, నీవు దక్క [2]నిం దొక్కరు నీవ యరసి
[3]చెప్పుమా కలఁడేని రక్షింపు మమ్ముఁ,బూనిపట్టంబుదాల్పుము పొడిచి గెలుము.

వ. అనిన విని గాంగేయుండు గాంధారేయున కిట్లనియె. 147

ఆ. మీరుఁ బాండుసుతులు నారయ నా కొక్క,రూప కార్యమున్నరూపు వలుక
వలయుఁ గయ్యమైన వత్తు మీలోన నా,యునికి చందమునకు నుచిత మిదియ.

క. సేనాధిపత్యమును దగఁ, బూనెద నను మాఱ్కొనంగఁ బురుషుల నుర్విం

1. ఖ. దఱి కని 2. జ.ని,ంకొక్కరు. 3. గ. పంపుమా.

గానఁ గిరీటికి నొక్కని, కే నోర్వ నతండు శరము ♦ లెక్కు డెఱుంగున్. 149

క. పెఱవారి నెల్లఁ దర మిడి, నఱకుదుఁ బాండుసుతీశ♦నందనులను రూ
పఱ [1]నేయం జేయాఁడదు, దఱుమరు నామీఁద నత్యుగ్రద గ్రత వారున్. 150

వ. అప్పటికిఁ దగినభంగి యయ్యెడు నది యట్లుండె నని పలికి మఱియు నిట్లనియె.

ఆ. మున్ను కర్ణునొండె ♦ నన్నొండెఁ గయ్యంబు, సేయఁ బనుపు మిట్లు♦సేయువాఁడ
నైనఁ గాని సకల♦సేనాధిపత్యంబుఁ, బూన నేరఁ జుమ్ము ♦ భూపతనయ. 152

వ. అనినం గర్ణుండు కౌరవపతితో ని ట్లనియె. 153

క. ఇప్పుడు గ్రొత్తగ దీనిం, జెప్పంగా నేల మున్న ♦ చెప్పితిఁ గాదే
యెప్పుడు భీష్ముఁడు వడు నే, నప్పు డనికి వచ్చువాఁడ ♦ నని సభలోనన్. 154

ఆ. అనిన నట్ల కాక ♦ యని సర్వసేనాధి
పత్యభారపట్ట♦బంధమునకు
నియ్యకొనియె భీష్ముఁ ♦ డయ్యగ్గలికఁ గొని
యాఁడె విభుఁడు ప్రముదితాత్ముఁ డగుచు. 155

క. భేరీమృదంగశంఖకు,లారవములు సెలఁగఁ జేయుఁ ♦ డని పనిచి మహో
దారపతాకాద్యుత్సవ,గౌరవములు నడపె నెల్ల♦కడలం బురిలోన్. 156

వ. ఇట్లు పట్టణాలంకారంబు సంఘటించి రత్నకాంచనకలధౌతమయంబు లగుకలశం
బులఁ దీర్థజలంబులు తెప్పించి మణిప్రకరంబునఁ గుసుమనికరంబున మంగళతరు
త్వక్ప్రచయంబున మహౌషధినిచయంబున విహితమంత్రంబుల నుచితతంత్రం
బుల ఋత్విక్పురోహితసహితుం డై తత్సంస్కారప్రకారం బాచరించి. 157

క. గురుఁడును, గృపుఁడును లోనగు,గురు లనుమోదింప బాహ్లి♦కుండు మొదలుగాఁ
గురుజాతి యెలర్పఁగ న,న్నరపతి భీష్మాభిషేచ♦నం బొనరించెన్. 158

తే. ఇవ్విధంబున నభిషేక ♦ మెలమిఁ జేసి, పరమభక్తి నక్షౌహిణీ♦పతులఁ జూపి
వీరసి సైన్యములకును♦మీర యొడయు,లనుచుఁ బట్టంబుగట్టె శం♦తనుతనూజు.

క. అ తఱిఁ బాషాణంబులు, నెత్తురు నెమ్ములును గురిసె ♦ నిష్ఠురనినదా
యత్తమ ఁ నభము పిడుగుల, ముత్తంబులు వడియె నగర♦మున నెల్లెడలన్.

క. దానిఁ జను లుత్సాహవి,హీనతఁ బొందంగఁ గౌర♦వేంద్రుఁడు నానా
దానాదు లమరసాంత్వపి,ధానము లొనరించి యాన♦తత్పరమతి యై. 161

ఆ. తల్లియు, దండ్రియు [2]వెఱఁగునఁ, బుల్లవడఁ వారికడకుఁ ♦ బోయి తడయఁగా
నొల్లక పయనపుపెడో, తల్లిం దనయుప్ప నడపి ♦ యేడ్తెఱ వెడలెన్. 162

1. గ. సేయఁ జతు రాపెప్రు. 2. కి. మునమునం. 3. 'నొల్లక పయనమువిడో, తెల్లను దనయిచ్చఁ దల్పి ♦ యిట్లనియెఁ దగిన. 4. గెలువు మని నన్ను దీవింప ♦ వలయుఁ దల్లి, యనుచు గాంధారికిని [illegible] ... [illegible] జయమగుచుండు నప్పుడాం సాధ్వి [illegible] ... అనువుని" అనునది యున్నదిక మునుప్రతిలో నున్నది గాని ప్రాంతప్రతులయందు లేదు.

తే. వెడలి తమ్ములుఁ దగువారు ✽ వివిధభృత్య
గణముఁ దానును నేల గ్రక్కదలఁ గదలి
రాజరాజు గాంగేయుఁ బు✽రస్కరించి
కొని సముద్ధతి నడచె ది✽క్కులు వడంక. 163

వ. నడచి కురుక్షేత్రంబు దఱియం జొచ్చియం దొక్కరమణీయప్రదేశంబు విడిదల
గా నిరూపించి నిలిచి భానుసూనుండునుం దానును మెలంగి యెల్లవారిని విడి
యించి నడుమ నిజనివాసంబు గావించినఁ గౌరవేశ్వరుస్కంధావారంబు వారణ
పురంబున నెవ్వ రెయ్యెడ వసియింతు రాచందంబున నందం బై యొప్పె నిట్లు
రెండువీళ్లును సన్నద్ధంబు లైనసమయంబున. 164

ఉ. సంధికి నేఁగి కార్యము పొ✽సంగక [1]కృష్ణుఁడు రాకయున్ సుహృ
ద్బాంధవసంఘయుక్తముగఁ ✽ బాండవకౌరవవీరు లష్టది
క్సింధురకంధరంబు లడఁ✽గించుబలంబులపెల్లుతోడ గ
ర్వాంధత నాజి కెత్తుటయు ✽ నాబలభద్రుఁడు విన్కి నార్తుఁ డై. 165

బలరాముఁడు పాండవుల వీడ్కొని తీర్థయాత్ర వోవుట.

వ. కతిపయపరివారంబు పరివేష్టింప రయంబునం జనుదెంచి సముచితప్రకారంబున
ధర్మనందనుం బేరోలగంబునం గని సంభ్రమాలింగనాసనార్ఘ్యపాద్యంబుల నతని
చేత సంభావితుం డయి దామోదర భీమార్జున నకులసహదేవులయభివాదనంబు
లాదరించి పాంచాలవిరాటప్రముఖు లగుతగువారల వినయంబుల నభినందించి
యాదొరలతోఁ దత్కాలయోగ్యమితసంభాషణంబులు సేసి యనంతరంబ
వారల కి ట్లనియె. 166

క. కౌరవపాండవు లెంతయుఁ, గ్రూరత వాటించి బంధు✽కోటికి నిఖిలో
ర్వీరమణులకుం జేటుగఁ, బోరికిఁ జెగి రిట్టిఘోర✽పుంబని యగునే. 167

తే. ఇట్టిదానికి నోర్వక ✽ యెన్నఁ డేనిఁ, గృష్ణుతోడ నేఁ జెప్పితిఁ ✽ గినిసి యిరుదె
ఱంగువారికిఁ దగఁ జెప్పి✽సంగతంబు, సేయు మని యెంత సెప్పినఁ ✽ జేయఁ డయ్యె.

క. పలుకులపొం దెఱుఁగనివా,రలఁ బూజావాక్యములఁ ది✽రం బై తనకుం
[2]దెలుపం దగ దే యే మని, యలుకమెయిన్ సంధి చెఱిచి ✽ హరి యేతెంచెన్.

తే. వీరు వారును సంబంధ✽విషయబంధు, లగుట సరిగాదె హాకిఁ దా ✽ నర్జునకుఁ
బక్షపాతంబు సేయుటఁ ✽ బాండవులను, బెట్టుచోటులు గానక ✽ వట్టి క్రాలు.

ఉ. కావున వీరికిన్ జయము ✽ గల్గుట నిశ్చయ మెల్లభంగులం
జావు నిజంబు వారికి న✽సంశయ మై యిటు లుండఁ గాని నె
ట్లొ విన జూడ నేర్తుఁ దగ ✽ నింత ప్రవీణుల సేన చేసితిం
జూవె సుయోధనుం బవన✽సూనుని నొండొరుఁ జంపఁ జూతు నే. 171

1. క. కృష్ణునిరాకయున్. 2. శ. దెలపం. జ. దెలుపం.

క. హరి యెఱుఁగనిచక్కటియుం, బురుషార్థము నా కెఱుంగఁ బోలునె యీని
ష్ఠురత వినఁ జూడఁ జాలక, సరస్వతీతీర్థమునకుఁ జనియెదబుద్ధిన్. 172

వ. మీకుం జెప్పి పోవచ్చితిఁ బోయి వచ్చెద నని పలికి బలదేవుండు వాసుదేవధర్మ
పుత్త్రు లోడంబడి యనుపఁ దీర్థయాత్ర వోయె నదనంతరంబ. 173

—:: రుక్మివృత్తాంతము ::—

సీ. కృష్ణునిదేవి రుక్మిణిసోదరుఁడు రుక్మి, యనువాఁడు బలవిక్రమాన్వితుండు
శార్ఙ్గగాండీవవిజయములు నాఁ గల, దివ్యచాపములఁ దృతీయ మైన
చాపంబు గలవాఁడు సైన్యసమేతుఁ డై, చనుదెంచి ధర్మజుఁ గని తదీయ
సత్కారములు గాంచి సముచితాసనమున, నుండి యక్కొలువున నున్నవీరు

ఆ. లెల్ల వినఁ గిరీటి కిట్లను సమరంబు, సేయ వెఱచితేనిఁ జెప్పు నాకు
నెదురు లేరు జగతి నెవ్వరు నీకుఁ దో,డ్పడి జయింతు నెట్టిపగఱ నైన. 174

వ. అని తన్ను నాక్రమించి తనతోఁబుట్టువు రుక్మిణిం గొనివచ్చిన యా కృష్ణుని
సన్నిధిన సిగ్గు లేక యాడినమాటలు విని చిఱునవ్వు నవ్వుచుం గవ్వడి యతని
యాననం బాలోకించి. 175

తే. చెనసి గంధర్వసేన నిర్జించునపుడు, మత్స్యనాథుగోవర్గంబు మరలఁ దెచ్చు
[1]నెడను దప్పె నీకండువ యెఱుఁగ నైతి, నింక నేఁ గాని తోడు గమ్మెచటి కైన.

వ. అని యతని[2]యుత్తరమునకుఁ దగినయట్లు పలికి మఱియును. 177

క. మున్నె నసహాయుఁడ నై, చన్నకడం జనఁగ నైనచందం బయ్యెన్
వెన్నుఁడు దోడు గలఁడు వెఱ, పెన్నండును వలవ దింక నేమిటి కైనన్. 178

చ. వెఱచితి రాఁ గదే యనిన వెండి కదా పగఁ దీర్తు నీవు నా
నెఱపెటు లున్న నీరథికవీరులు [3]వాపెద రొల్ల నిన్ను నీ
యఱుకడ కేఁగి తోడుపడు మొల్లకు నెవ్వరి కేని నన్న నే
డ్తెఱ నతఁ డేఁగి కౌరవపతిం గని యట్టుల బెట్టు వల్కినన్. 179

క. అతఁ డివి యేటిమాటలు, నీతోడగు టొల్లఁ బొమ్మనిన రుక్మి వృథా
[4]యాతాయాసవిషణ్ణుం, డై తనపురమునకు మగుడ నరిగెం బెలుచన్. 180

తే. ఇట్లు బలదేవరుక్ముల కిద్దఱకును, గయ్యమునకు సన్నాహంబు గలుగ దయ్యెఁ
గాని తక్కలోకమ్మునఁ గలుగునృపతి,కోటి యిరువాఁగునందును గూడె ననికి.

వ. అట్టియెడ నిశాసమయంబున ధృతరాష్ట్రుండు సంజయు రావించి యిట్లనియె. 182

క. బవరము గీడని యెఱుఁగుదు, నవినీతుం డైన కొడుకు నదలిచి యుడుపం
దివిరియు నోరాడమి నై, వవశం బప్పనికి మనకు వగపిం కేలా. 183

క. ఎయ్యది గా నున్నది యని, యయ్యెడుఁ జేయునది గలదె యవనీశులకుం

1. జ. నపుడు...యరయ నైతి. 2. గ. ఉత్తరమునకుఁ 3. జ. దీర్చెద. 4. అ. యాతాయాతవిష.

గయ్యానఁ జచ్చుటయు మే, లయ్యొప్పుట లెస్స గాక — యది యట్లుండెన్.

తే. రెండువిల్లును గురుక్షేత్రంబున విడిసినపిదపం బుట్టినవిశేషంబులు గలవేని నెఱిం గింపుము. 185

—సంజయుండు ధృతరాష్ట్రుని కులూకుఁడు పాండవుల నాడిన మాటలు సెప్పుట—

తే. అనిన సంజయుఁ డి ట్లను — నకట కొడుకు, మీఁదఁ దప్పు వెట్టెదవు — నీ మీఁది కొఱఁత
నీకుఁ గానంగ వచ్చునె — నీ వెఱుంగ, కుండఁ బఱచెనె యాతండు — పాండుసుతుల.

వ. ఆపని గడవం బడియె వార్తలు విని మొదలు వేని వినుము దుర్యోధనుండు దుశ్శాసన శకునికర్ణులతో విచారించి యులూకుం బిలిచి నీవు వోయి పాండవులం గని వాసుదేవుసన్నిధిని పాంచాలవిరాటప్రముఖులు వినఁ బలుకు మని పరుసని మాటలు గఱపి పుచ్చిన నతండును. 187

క. చని కొలువున ధర్మసుతుం, గని దుర్యోధనుఁడు సెప్పఁ — గా నను నియమిం
చినమాటలు గొన్ని గలవు, విను మలుగక యనిన నతఁడు — విని యిట్లనియెన్.

ఆ. నీకు వెఱవ నేల — నిన్ను నాబుద్ధిమం,తుండు సెప్పు మనిన — తులువమాట
లెన్ని గలవు వాని — నన్నింటి ననుమాన, మింత లేక యాడు — మెల్ల వినఁగ.

వ. అనిన నులూకుం డి ట్లనియె. 190

సీ. కయ్యంబునకుఁ బెద్దకాలము మేనియుఁ బూఁచి, పట్టి వచ్చితి కడు — బరవసమున
సంజయుతో మీరు — శంక లేక యాడిన, యెక్కుడుమాటలు — పెక్కు గలవు
భూమిభాగము గోలు — పోయినయలుకకు, ద్రౌపది [1]బఱిచిన — దైన్యమునకుఁ
దగ మంచిబంట వై — తఱి యిది బాహుబ,లాస్త్రవిద్యలు సూవ — నని తలంచి

ఆ. నిలువ వలయు నీకుఁ — గలవారి నెల్లను, గూర్చి మోహరించి — కొని కడంగి
నడవు సమరమునకు — [2]వెడజంకెఁ బోదింకఁ, దప్పు గ్రుంక లేదు — [3]తఱికిఁ జొరుము.

క. ఆతతబలుఁ డగుభీష్ముని, చేతి [4]బలువు ద్రోణునంప — సెల లవియుటయుం
జూతు రటు రండు కృష్ణుని, చేతన సకలంబుఁ జక్కఁ — జేసికొనుండీ. 192

క. వారిద్దఱవాలమ్ముల, బారిం బడి యర్జునునకు — బ్రదుక వశమె మీ
వారెల్ల నెఱుంగరె య, వ్వీరులదివ్యాస్త్రశస్త్ర — విభవసమృద్ధుల్. 193

వ. అని భీమసేనుం జూచి. 194

క. ఈ వాయుపుత్త్రుఁ డాజిం, ద్రావుదు నే దుస్ససేను — రక్తం బనియెం
ద్రావఁగ శక్యం బే నిం, ద్రావు మనన్ [5]రాదె యింకఁ — దడ వేమిటికిన్. 195

క. విను నాతికప్పవిధమున, నిను నీవ యెఱుంగు దెఱుఁగ — నేరవు గర్వం
బున నావలికొల్లఁది రణం,బున నొకమరి పెట్టువడక — పోనేర్చెదవే. 196

వ. అని పలికి సవ్యసాచిం జూచి. 197

1. గ. బన్నంబుదైన్య. 2. క. గ. జ. 'పడ జంకె పోటింక' 3. జ. తఱియఁ. 4. జ. బరువు. 5. గ. గాదె.

తే. వినుము గాండీవ మను నొక్కవిల్లు దాటి
పొడవు గలిగియుఁ గృష్ణుండు పూని తోడు
గూడుకొని వచ్చుటయు నెఱుంగుదువు వీని
కెల్ల శంకించి భూమి సాలీముగాని. 198

క. పవనజుగదయును నీగాండీవమును నెట వోయె [1]సంగడికిఁ బాంచాలిం
దివిచికొని వచ్చునెడఁ బరిభవ మెఱుఁగవె బీర మేల పలుకుదు త్రోడ్తోన్.

చ. వలలుఁ డనన్ విరాటుకడ వంటలవాఁడయి భీముఁడున్ బృహ
న్నల యన నాఁడుపేరి వయి నాన యొకింతయు లేక నీవు న
గ్గల మగు దైన్య మొంది కడుఁ గాఱియ వొందితి రుర్వియేలు నా
సలఁ బడి సవ్యసాచి యిది శౌర్యమొ బాహుబలంబొ చెప్పుమా. 200

ఉ. మాయలు నింద్రజాలములు మాధవుఁ డిందును గొన్ని వన్నినన్
వాయుపురజ్జు లెప్పుడు నవారణ నీ వెటు లాడితేనియున్
వేయును నేల పార్థులును విష్ణులు [2]నేఁబదివేలు వచ్చినం
జేయుదు మేము గయ్య మొక చీరియు సంపదఁ బంచి యిత్తుమే. 201

వ. [3]అనిన భీమార్జుననకులసహదేవు లొండొరులం జూచుచు నాననంబులు చలింప మొగంబులు జేవుఱింపఁ గ్రోధాయత్తచిత్తులై యున్నం గనుంగొని నవ్వుచు నారాయణుం డులూకున కిట్లనియె నీవు వోయి సుయోధనుతో నెల్లవారును విన నిట్లనుము. 202

తే. బవర మెల్లియ బిరుదనై పరవసంబు, గలిగి చావుము చావకతొలఁగరాదు
కృష్ణసారథికం బగు జిష్ణురథము, దొడరి నీ వెందుఁ జొచ్చినఁ దోన చొచ్చు.

క. రిత్తలు రజ్జెడువాఁడే, మత్తగజాయుతబలుండు మారుతి యని ను
ద్వృత్తుఁ డగుదుస్ససేనుని, నెత్తురురము వ్రచ్చి త్రావు నీవుం జూడన్. 204

వ. అని యిట్లు హరి పలికినయనంతరంబ యర్జునుం డులూకున కిట్లనియె. 205

క. వారు గలరు వీరు గలరు, పోరికి నని చెప్పి దీవు పొంగారుచు మీ
వారిని మిమ్మును రేపు గ,దా రూపేర్పడఁగఁ [4]జూచెదం గితవసుతా. 206

---

1. గ. సంగడికి; జ. నగ్గలిక. 2. క. గ. నే పదివేలు.

3. ఈవచనమునకు 201 వ పద్యమునకు నడుమ "క. అని నకులుం జూచి.
క. దామగ్రంథి యనంగా, మో మిడికొని విరటుగుఱ్ఱములఁ బట్టుచు నీ
వా మెయి నుండితి రాజ్యము, పైపుటితను గాక నీకుఁ బౌరుష మేదీ.
వ. అని సహదేవుం జూచి.
క. వెడ తంత్రీపాలుం డనఁ, గడు హీనత విరటుపసులఁ గాచితి వౌ నీ [గానిపించెడి.
పుడమి గల దేమొ యును మా,సడి కోర్చితి గాక నీకు శౌర్యము గలదే." అని యచ్చుప్రతిని
4. గ. జూచెదవు.

చ. తనభుజశక్తి లేక యొరుదర్పము యూఁది పరాక్రమింప వ
చ్చిన నవి సెల్లునే కులవిశిష్టుని సువ్రతు వృద్ధు నార్యు భీ
ష్ముని నెసకొల్పి సేనలకు ముఖ్యుఁడ వీ వని యుబ్బఁ జేసి యీ
సునఁ దలపెట్టి చంపికొనఁ జూచె సుయోధనుఁ డింత నే మగున్. 207

చ. తనతలఁ [1]పెల్లు భీష్మభుజదర్పము లోకముకంటె నెక్కుడై
తని నొకభంగి నండ గొని తప్పదు చావున కంచు నున్నవాఁ
డనిఁ దోలుముద్ద గొందుము రయంబున నాతని వెండి ద్రోణులం
మనుముదు మడ్డు సూతసుతుఁ దోలుదు మంతట నాస మాలెడున్. 208

క. అనుజులతనుజులచావులు, గనుఁగొని మఱి తాను భీముగదచే నిలఁ గూ
లినయప్పుడైన దుర్యో,ధనుఁడు మదిం దలఁచుఁగాక తనదుష్కృతముల్.

వ. అది యట్లుండె నీవు వేగ పోయి రేపకడయ మీరాజుం గలనికి నడపింపుమనిమె నప్పుడు ధర్మనందనుం డులూకునకుం దాంబూలాభరణంబు లిచ్చి వీడుకొలిపి ధృష్టద్యుమ్ను నవలోకించి యెల్లి గయ్యం బని మనసైన్యంబుల కెఱింగించి సర్వ సన్నాహంబులు సమకట్టు మని పనిచి కొలువు విరిసి చనియె ధృష్టద్యుమ్నుం డును ద్రోణులం దోడరం బడసితి నని యుబ్బుచు వెడలి భీష్మం దలపడఁ గంటి నని పొంగుశిఖండి దోడుగా రాజుశాసనంబు నిర్వర్తించె నిట యులూకుండు వచ్చి దుర్యోధనుం బేరోలగంబునం గని యతనికిఁ గృష్ణార్జునులపలుకు లున్న రూపు విన్నవించిన నతండు కర్ణుదెసఁ గనుంగొని సమస్తసేనలకు రేపుబవరంబని చెప్పి పుచ్చుము సకలసాధనంబులు నాయితంబులు సేయు మని పనిచిన నతండు నట్ల చేసె ని ట్లుభయకటకంబులు రణంబునకు నుత్సహించి విజృంభించి యుల్ల సిల్లె ననిన ధృతరాష్ట్రుండు సంజయున కి ట్లనియె. 210

క. వినుము హరి తోడు గలయ,ర్జును గెలువ నదీసుతునకుఁ జొప్పడునే యా
పని నిలుపు ములూకునిచె,ప్పినమాటల కేమి యనిరి పిదపఁ గొలువునన్. 211

వ. అనిన విని యంబికానందనునకు సూతనందనుం డి ట్లనియె, 212

ఆ. అయ్యులూకుపలుకు లన్నియు విని భవ, త్తనయుతోడ నిట్టు లనియె భీష్ముఁ
డేను గలుగ వెఱవ నేటికి సేనలఁ, గాతు నీవు మెచ్చఁ గౌరవేంద్ర. 213

క. నడపింపఁగఁ బొడిపింపఁగ, నెడమడు నై కలఁగినప్పు డేర్పఱుపఁగ నేఁ
గడు నేర్తుఁ బేర్చునాదగు,కడిమియ నీసైన్యమునకు గాసిన గాదే. 214

క. అనినం గురురా జిట్లను, వినుము పితామహా మహాస్త్రవిద్యము లనఁగా
జను నీవును నాచార్యుం,డును గలుగఁగ నాకు నెవ్వఁ డును వెఱ పేలా. 215

తే. ఏను గంధర్వకిన్నరదానవాది
దివ్యభూతంబులకును భీతిల్ల ననిన

---

1. క. పెలు.

పాండుపుత్త్రులమాత్రకు ♦ భయము నాకు
నెక్కడిది వ్రేల్మిడిన వారిక్రయుక్కు మడఁతు. 216

—ఇ భీష్ముఁడు కౌరవసేనలో నతిరథమహారథాదుల నిరూపణంబు సేయుట. ఇ—

వ. అని పలికి మఱియు నిట్లనియె. 217

క. నీయందు వారియందును, జేయం గలమానుసులవిశేషంబులఁ జి
త్తాయత్తంబుగఁ జెప్పుము, నీయెఱుఁగనియవియు లేవు క్రనిక్కువుఁదరముల్. 218

క. అనవుడు నీ విట్లడిగిన, విని యూరక యుండఁ దగదు ♦ విను మేర్పడ నె
ల్లను నున్నరూపు సెప్పెద, మనవారల వారివారిక్రమానము లధిపా. 219

వ. అనిన గాంగేయుం డిట్లనియె. 220

సీ. నీ వతిరథుఁడవు ♦ నీ తమ్ము లందఱు, సమరథశ్రేష్ఠులు ♦ సమరమునకుఁ
బరుసనివీరులు ♦ పాంచాలసేన ని,ర్జింతురు నను నేన ♦ చెప్పికొనఁగ
వేర నాయేరు ద్రోణ ♦ మీ రెఱుంగుదుకు భో,జాగ్రణి కృతవర్మ ♦ యతిరథుండు
దృఢవేది యాతండు ♦ దీర్పు నెంతటిపని, మైనఁ గైకొని శల్యుఁడతిరథుండు

ఆ. వాసుదేవుతోడిక్రయియాసువాఁ డల్లుర, విడిచె నిన్నుఁ గూడి ♦ విక్రమమునఁ
బేరుకొనఁగఁ జాలు ♦ భూరిశ్రవుం డతి,రథులమొదలియనికి ♦ రక్కసుండు. 221

క. విను సైంధవుఁడు మహారథుఁ, డనిఁ బోక పెనంగు నతని ♦ నా ద్రౌపదికై
పెను పఱఁ బఱచిరి కుంతీ,తనయులు వారల కెదుర్పఁ ♦ దపముం జేసెన్. 222

వ. కాంభోజరా జగుసుదక్షిణుండు సమరథుం డితనిపాల రథబృందంబులు మేలు గలుగుఁ బాండవబలంబులం గలంచు మాహిష్మతీపతి యగునీలుం డతిరథుం డితనికి సహదేవునకుఁ దెగనిపగ మై యుండు దానంజేసి యాలంబున నోలమాస గొనం డవంతిదేశాధీశు లగువిందానువిందు లర్ధరథులు పరస్పరస్నేహంబున సాహసికు లై యొకళ్లొక్కళ్లం బెట్టిపోవక పోరుదురు త్రిగర్తపతులు దోడం బుట్టువు లేవురును మహారథులు నోగ్రహాణంబునం బడినబన్నంబుఁ బాపికొనం గడంగుదురు వీరికి భుజబలం బగ్గలం బై యుండు. 223

క. సమరథుఁడు బిరుదు లక్ష్మణ,కుమారకుం డేచిమొనలఁ ♦ గోల్తల [1]సేయుఁ
మిము నెల్ల మిగులుభుజగ,ర్వము మదముం గలఁడు కొనఁ డక్రరాతుల నధిపా.

వ. బృహద్బలుండు సమరథుండు కోసలబలంబులతోడం గడంగి [2]చిచ్చునుం గరువలి యునుం గొని తాఁకు దండధారుఁడు సమరథుండు సేనపఱవు గలండు బెట్టిదం బుగాఁ గయ్యంబు సేయు. 225

తే. అతిరథోత్తముఁ డిప్పాటిక్రయందు మేటి, కృపుఁడుతన పెంపువాటించిక్రగెలుచుఁ జచ్చుఁ
గాని నాలుగుదెఱఁగుల ♦ సేనలకును, దివియుఁ డించుకయును నర్కదేవముఖ్య.

క. శకుని విను సమరథుఁడు పాం,డుసుమారులతోడ నెన్నఁడుం బగ గొని వా

1. ...

రికిఁ గీడ రోయు భృత్యులు, ప్రకటబలులు గలరు నేర్పు × బవరంబునకున్. 227

మ. వరదివ్యాస్త్రవిదుండు బాహుఘనుఁ డశ్వత్థామ గాండీవితోఁ
బురుడింపం దగువాఁడు వీని కెన యీ×భూలోకసంచారు లె
వ్వారు లే రీతఁడు బ్రాహ్మణుం [1]డననిభావం బూనఁగా నోర్వమిం
దర మూహింపఁగ లేద కాని జముచంగదం బయ్యెడుం బోరులన్. 228

సీ. అతిరథోత్తముఁడు ద్రోణాచార్యుఁ డందలి, యిందలివిలుకాండ్ర ×కెల్ల గురుఁడు
హితుఁడు నీ కెంతయు ×[2]నేర్చినమెన లితం, డడరినఁ జమరిన×యట్ల మ్రందు
వృద్ధని యితని భావింప రా దనిలోన, నంగవిస్ఫురణంబు×భంగి నూడ
నర్జునుపై గూర్మి ×నతని నో నేయఁడు, సచరాచరం బైన×జగము లెల్ల

తే. నొక్కమొగ మై కడంగినఁ × జిక్కవఱుచు, దివ్యబాణజాలంబుల×దీటుకొలిపి
ప్రాణములు డాఁపఁ డీతని×పాటిదొరలఁ, గాన మేరాజ్యములయందుఁ ×గౌరవేంద్ర.

క. అతిరథుఁడు బాహ్లికుఁడు విను, మతులితబలుఁ డితనియట్ల ×యాత్మజుఁడును వి
శ్రుతశక్తి సోమదత్తుం, డితనికి నీతనికి సమర ×మెన పెండిలికిన్. 230

క. అసురవరుఁ డీహలాయుధుఁ, డసమానబలుండు సమర×థాగ్రణి విను పాం
డుసుతులయెడ రోషము గలఁ, డసంఖ్యమాయాబలమున ×నరులఁ గలంచున్.

తే. వినుము ప్రాగ్జ్యోతిషాధిపుఁ ×డనుపమాన, శక్తి యీభగదత్తుండు×సమరథుండు
గజము నెక్కి తా నేనిక×కయ్యమైన, నేర్పు నైరావణముమీఁది×యింద్రుఁబోలి.

— భీష్ముఁడు కర్ణుని నర్ధరథుం డని చెప్పుట —

వ. గాంధారరాజు లగువృషకుండును, నచలుండును సమరథులు మానిసితనంబును
మానుసులుం గలవారు వీరిసమరోపాయం బజేయం బై యుండు. 233

సీ. నీకుఁ బ్రెగ్గడయును ×నెయ్యంపుఁజెలియు నై, కయ్యంబునకు నెప్డు×గాలు ద్రవ్వఁ
బాండుపుత్త్రులతోడి×పగకు ని[3]న్నెసకొల్పుఁ, గొలువున రజ్జులు ×వలుకు నట్టి
రాధాసుతుం డర్ధ×రథుఁడు కుండలములుఁ, గవచంబుఁ బోవుట ×కారణముగ
బీఱువాఱినవాఁడు ×వీఁడె కృపఁ బెద్ద, పరశురామునకు శాపమున వీని

తే. యస్త్రవీర్యంబుఁ జెడిచె న×ట్లగుట వీఁడు
పార్థు మార్కొని మానంబుఁ ×బ్రాణములును
దనకు సొమ్ముగఁ దక్కించు×కొనఁగ లేమి
యెల్లవారికి నెంతయుఁ ×దెల్ల మధిప. 234

క. అనవుడు గురుఁ డిట్లనుఁ గ, ర్ణునిచందము మున్ను గడఁగు ×రోయఁడు పార్థా
విను మేమతి యుండుం గా,వున నీతం డర్ధరథుఁ డ×వుం దలపోయన్. 235

వ. అనిన విని రాధేయుండు క్రోధతామ్రాక్షుం డగుచు గాంగేయున కి ట్లనియె.

1. క. డనిభావం. 2. క. చేసి. 3. క. న్నెసకొల్పి, కొలువున.

క. [1]ఒంటమిని లేనియొంటర,మింటరములు వలుకు టుచితమే యర్ధరథుం
డంటి నను నేమితక్కువ, గంటి చెపుమ దీన నీవు ✽ గన్నది గలదే. 237

తే. నొవ్వఁ బలుకుదు సభలోనఁ ✽ జివ్వకొల్ల, కేను గురుపతిఁ జూచి సహించిపోదు
సురనదీపుత్త్ర విను నాకుఁ ✽ జూడ నర్ధ,రథుఁడ వగు దీవు లావు బీరంబునరయ.
239

వ. అని పలికి కొలువుఁ గలయం గనుంగొని.

చ. హితుఁ డని నమ్మఁగాఁ దగునె ✽ యీతనిఁ గార్యపుమాట లిట్టివే
పతిదనకూర్మి వాపుటకుఁ ✽ బట్టుగ నెక్కువ తక్కువంచు ను
న్నతు లగుమేదినీశులకు ✽ నానగఁ బల్కుట గాక యిట్టివా 240
రలవులు తండ్రికిన్ సుతుల ✽ కే మన నేర్తుము పెద్దరాజులన్.
241

వ. అని దుర్యోధనుం జూచి యి ట్లనియె.

ఉ. కర్జము దప్పె నీయెదురఁ ✽ గష్టపుమాటల కేల యోర్తు రీ
దుర్జనుఁ డైనశాంతనవుదోర్బల మేటిది యీతఁ డొక్కఁడుర్వ
వర్జితుఁ డైన నేమి నృపవర్గము గుందుట యొంటఁ బాయునే 242
యర్జునపక్షపాతి యితఁ ✽ డాలము మేకొని చేయఁడుం జుమీ.

తే. చాలఁ గాలంబు వోవక ✽ చతురు లైన,వృద్ధజనములబుద్ధులు ✽ విండ్రు గాక
[2]ముదియ మతి దప్పి నోరికినోదవినట్లు, వలుకువెడఁగులమాటలు ✽ పాటియగునె.

క. సేనమొగ మీతఁ డైనం, బూని మహీశ్వరులు నీకుఁ ✽ బ్రొడిచెదరే దు
ర్మానిని యని కాదె యీతని,తో నడచుట కొల్ల నైతి ✽ దురమున కధిపా. 244
245

వ. అనిన భీష్ముండు సూతసూనున కి ట్లనియె.

చ. ముదుకఁడ నైననాదుబలమున్ జలమున్ వివిధాస్త్రశస్త్రసం
పదయును బోయె నీగురుఁడు ✽ భార్గవుచే విను మాజిభూమి నా
కెదిరినవారు పెక్కండ్ర ✽ నేమి యెఱుంగరె జగంబు నా
[3]ముదిమియు నీకుమారుతనమున్ వరుసన్ విజయుం డెఱింగెడున్. 246

క. అనుమానింపక సభలో, నను నేఁ జెప్పికొన వలసె ✽ నా కిమ్మెయిఁ దు
ర్జనితుఁడ వగునీమెడ నీ,సున నా కిట్లు వలుక వలసె ✽ సూతతనూజా. 247

తే. కార్యమును ఖడ్గమును నింత ✽ గలుగునీవు, గలుగఁ జేటువాటిల్లె నీకౌరవులకు
దీని మముబోఁటులెల్లను ✽ దీర్ప నెట్లు, సాలెదము మంచిబంటవు ✽ సక్కనగుము.

చ. నీప మిడి మోహరించి యిటు ✽ నీవు దొలంగినఁ బోవ వచ్చునే
కుపితమనస్కుఁ డై నరుఁడు ✽ గూల్పఁ గ్రమంబున దొడ్డ లెల్లఁ జ
న్నపిదప నెట్లుఁ [5]డచ్చెదు రక్షణంబున నవ్వుడు సావ కున్న దై

1. 'ఒంటిక లేని యొంటరి' అంయి పెక్కు ప్రతులు, ఖ. ఒంటమిలేనివి యొం. 2. క. ముదిసిన మది. 3. గ. [illegible] నీకుమారుతయు౯పువ్వరుసన్. 4. జ. నినుఁ జెవకుండఁబోలి. 5. క. డొచ్చెదు.

నృపుఁబరివారమును బఱియు § నైన నెఱింగెద రెల్లచందముల్. 249
వ. అని పలికి దుర్యోధను నుపలక్షించి కర్ణుతో వెండియు. 250
ఆ. సూతపుత్త్రుఁ డితఁడు § నాతలఁ బెద్దమో, పెత్తి నమ్మి యున్న § యిట్టిచోటఁ
గ్రందు సేయ నాకుఁ § గా దని సైరించి, యున్న బ్రదికితింక § నూరకుండు.
వ. అని యాడి మొగంబు గంటు వెట్టుకొని యున్నసురనదీసూనుదిక్కు మొగం బై సుయోధనుండు నీకుం గోపింప నగునె నన్నును గార్య[1]భారంబునుం జూచి నా బ్రదుకునకై సర్వంబును సహింప వలయు నని తేర్చి యంగరాజుం గనుంగొని, మీ రిద్దఱు నొక్కటియై భరంపడి యిప్పని సక్కంజేసి కాక మీలోన నిట్టి యెరవుమాట లేల యని పొదివి పలికి తదనంతరంబ పాండవపక్షంబువారల తారతమ్యంబులు వినువాఁ డై యమ్మాట పుట్టించిన నతనికి భీష్ముం డిట్లనియె.
తే. పాండుపుత్త్రుల[2]యద్దెస § దండిమగల, కలనిజం బేను జెప్పినఁ § గర్ణుమనసు
నొచ్చు నీచిత్త మెట్లగు § నో యెఱుంగ, నాకు నిది యేమిపని రిత్త § నడుమనుండి.
వ. అనిన మఱియు దుర్యోధనుండు దఱిమి యడుగుటయు నిట్లనియె. 254

—— భీష్ముఁడు పాండవవీరులం దతిరథమహారథాదుల నిరూపించి చెప్పుట ——

తే. అతిరథుండు యుధిష్ఠిరుం § డగ్నికల్పుఁ, డాహవంబున నప్రతిహతుఁడు భీముఁ
డతిరథశ్రేష్ఠుఁ డతనిమహాబలం బ, మానుషము విక్రమం బసమాన మధిప.
క. సమరథులు గవలు భుజగ, ర్వము పటువిక్రమము దుర్నివారంబులు వా
రిమనంబులు నిర్భయములు, దమ మొనలకు మించి [3]బెట్టు § దాఁకుదు రధిప.
సీ. వా రందఱును ధర్మ§వైభవంబునఁ దప, స్సంపద నెక్కుడు § జనుల కెల్ల
ధనువునాఱింగంబులను బరిణతులు దాఁ, కోర్తురు పరులకు § నోర్వరాని
కోల్తల గలరు పెక్కులు పరాక్రమములు, వేర్వేఱ చేసిన § వీరు లొక్క
మొగ మయి తాఁకిన § వెగ డంద కుండునే, మనసేన ము న్నవమానపాటు
ఆ. దుఃఖపాటు గలిగి § తొడరంగ వచ్చిన, వారు గాన యలుఁతిఁ § బోరు ప్రాణ
మాసపడక యోపినంతయుఁ బెనఁగుదు, రది సహించి నిలుచు § టరిది మనకు.
మ. నరుఁ డీమానమువాఁ డనంగ వశమే § నా కంతవా రెందు నె
వ్వరు లే రింకను బుట్ట [4]రాపులికి దుర్వార్యోద్యముం డై నయా
హరియుం దోడటె యేమి చెప్పుదు నతం § డాసేనలం గాచు నొ
క్కరుఁడుం గీటడఁగించు నీబలములన్ § గాండీవదుర్దాంతుఁ డై. 258
వ. అనిన విని యక్కొలువున నున్న రాజులమనంబు లెల్లను నెవ సెసియె భీష్ముండు వెండియు నిట్లనియె. 259
సీ. ద్రుపదేయులు మహారథు లేవురును వారి, తరమ యుత్తరుఁడును § ధరణినాథ
యతిరథవర్యుఁ డయ్యభిమన్యుఁ డర్జున, వాసుదేవుల కెన § వచ్చువాఁడు

1. జ. భాగంబునుం. 2. ఆ. ద్దెస...మగలఁ గల. 3. జ. బిట్టు. 4. ఆ. రాపురికి.

లఘుచిత్రములు నేర్పు లావును దాల్మియుఁ, గలఁడు తండ్రులపాటు దలఁచుచుండుఁ
గావున బెడిదంబుగాఁ బోరు సాత్యకి, యతిరథోత్తముఁడు శౌర్యాన్వితుండు

తే. పాండవస్నేహసక్తుఁ డైయతండుఁ గాన, యలుక మనమీఁదఁ బెద్దయుఁ గలిగి పెనఁగు
వీర లిరువురుఁ బరుసని వారు సమర, [1]పరుల నొప్పింతు రీ యోధవరుల నెల్ల.

మ. అలఁతిం బోరు మహారథుల్ ద్రుపదమత్స్యాధీశు లుద్యద్భుజా
బలశౌర్యాఢ్యులు పాండురాజసుతసంబంధప్రియస్నేహముల్
గలిమిం జేసి తదీయ[2]దైన్యమునకుం గా నొచ్చియుం జచ్చియుం
గెలిపింపం దమకించి చొత్తు రని యేకీభూతచేతస్కులై. 261

ఆ. వీరగుణము బలము వీఁకయుఁ గలఁడు మ, హారథుఁడు శిఖండి యతనితమ్ముఁ
డతిరథుండు దర్పయుతుఁడు ధృష్టద్యుమ్నుఁ, డుగ్రతేజుఁ డనికి నుగ్రునట్లు.

క. అతనిసుతుఁ డర్ధరథుఁ డా, ధృతవర్ముఁడు పిన్ననాఁడు త్రిమ్మటకాఁడై
మతిహీనత శస్త్రాస్త్ర, ప్రతతిపరిశ్రమము లేక పాలసుఁ డగుటన్. 263

ఆ. చేదిభూవిభుండు శిశుపాలతనయుండు, ధృష్టకేతుఁ డధికధీరమతి మ
హారథుండు భోజుఁ డజుఁ డను రాజులు, నట్టివార తెంపు నలవుఁ గలరు.

వ. ఉత్తమౌజుండును యుధామన్యుండును క్షత్త్రదేవుండును జయంతుండును నమి
తౌజుండును విరాటుండును సత్యజితుండును ననం బరఁగు పాంచాలకులప్రదీపకులు
మహారథులు మత్తమాతంగబృందంబుచందంబునం బ్రతిబలంబుపయిం గవిసి
కోలాహలబహుళంబుగాఁ గలంపం జాలుదురు కేకయపతు లేవురు సహో
దరులును మహారథులు గడిందిమగలు గెంపురథంబుల మొత్తంబులతోఁ
గార్చిచ్చుపగిదిం బొదువుదురు కాశీశుండు నీలుండు సూర్యదత్తుండు మది
రాక్షుండు శంఖుండు విరాటజ్ఞాతులు మహారథులు వివిధాయుధవిద్యావిశా
రదులు వారిపోరు భరంబై యుండు. 265

సీ. చిత్రాయుధుండును జేకితానుండు మ, హారథు లిద్దఱు నర్జునునకుఁ
గూర్తురు కయ్యాన గోర్తురు నేర్తు రా, యుధముల కెల్ల నత్యుగ్రు లవ్వి
ధమువార చంద్రదత్తవ్యాఘ్రదత్తులు, వినుము సేనాబిందుఁ డను నృపాలుఁ
డతిరథోత్తముఁడు మారుతపుత్త్రు నెనయ తం, డొక్కరుండును వారియుఁ జెదిలావు

ఆ. పాండ్యుఁ డతిరథుండు బలఁగంబు గలవాఁడు, సమరథుండు కాశ్యుఁ డమితబలుఁడు
కుంతిభోజుఁ డాజిగోవిదుఁ డతిరథుం, డతని యొద్దిజోదు లధికబలులు. 266

వ. రోచమానుండు మహారథుండు దేవసమానుండు. 267

తే. అతిరథుల కెల్లఁ దల దండ్రి యట్టివాఁడ
యసురవిభుఁడు ఘటోత్కచుం డాహవంబ
కొడుకు మాయాబలంబున నోడుచుఁ బగఱ

1. క. ధరణి. 2. జ. సైన్యములకు. 3. క. దలతండ్రి యట్టివాఁడు.

నతనికడ దానవానీక ‡ మగ్గలంబు. 268

వ. తోఁచినవారిం బేరుకొంటి నింతియకాని రెండువీళ్ళను మంచిమగలు పెక్కండ్రు గల రని చెప్పి గాంగేయుండు. 269

క. పాండవులదిక్కువీరు ల,ఖండితబలు లైన నామొగంబునఁ బడి యు
ద్దండత సూపఁగ లేరు శి,ఖండిని నొక్కరునిఁ జంపఁ ‡ గాని కుమారా. 270

క. అనవుడు దుర్యోధనుఁ డా,తని మీరు వధింపమికిఁ గతం బేమియొకో
వినఁ దగునేనిం జెపుఁడా, యనుటయు ని ట్లనియె భీష్ముఁ ‡ డతనికి నెమ్మిన్. 271

వ. ఏ నాశిఖండిని జంపమికి మూలంబు సాలం గలదు తత్ప్రపంచం బంతయు వివరించెద నాకర్ణింపుము. 272

—భీష్ముఁడు దుర్యోధనున కంబోపాఖ్యానంబు సెప్పుట.—

సీ. శంతనుపిమ్మట ‡ సత్యవతీదేవి,యనుమతితోడఁ జిత్రాంగదునకు
సామ్రాజ్యపట్టంబు ‡ సమ్మతిఁ గట్టితి, నల్పకాలంబున ‡ నతఁడు దివిఁ
దత్పరోత్సవస్థుఁ ‡ దదనుసంభవుని వి,చిత్రవీర్యుని రాజుఁ ‡ జేసి పెండ్లి
సేయంగఁ దివిరి కాశీపతితనూజలు, కన్యలు మువ్వురు ‡ గలుగుటయును.

తే. నాతఁ డర్థిఁ దదీయస్వయంవరమున, కఖిలనృపతులఁ బిలిపించె ననియు నెఱిఁగి
తల్లి కెఱిఁగించి యొంటిమైఁ దత్పురమున, కాయితం బయి పోయితి నరద మెక్కి

వ. ఇవ్విధంబునం జని యమ్మహోత్సవంబున నలంకృత లై యున్నయంబయు నంబికయు నంబాలికయు ననుముద్దియల మువ్వురం బట్టి రథంబుపయిఁ బెట్టికొని రా నచ్చటిరాజు లెల్లను జతురంగబలంబులతో వచ్చి నన్నుఁ బొదివినఁ బటువిశిఖానలశిఖాకలాపంబున వేఁడిమిసూపి వారి నిలువరించియరుగుదెంచి సత్యవతికి నప్పొలంతుల నొప్పించిన నద్దేవి విచిత్రవీర్యునకు వారలవివాహంబు సేయ నుద్యోగించె నట్టియెడ నమ్ముగ్గురయందుం బెద్దయది యైనయంబ యనుకన్యక నాతో ని ట్లనియె

తే. సౌంభపురవల్లభుం డైనసాల్వుమీఁదఁ, దలఁపుగలదు నాక తఁడునుఁ దగులు గలిగి
యుండు నా దెస నీవు ధర్మోత్తరుండ, వతనిపాలికిఁ దగ నన్ను ‡ ననుపవయ్య.

క. అన విని సత్యవతికిఁ జె,ప్పిన నాయమ ననుప నంబఁ ‡ బెంపుగ వృద్ధాం
గనలం దోడుగ నప్పుడ, పనిచి యనిచితిని జనంబు ‡ ప్రస్తుతి సేయన్ 276

వ. ఇట్లు పనిచి తక్కిన కన్నెల నిరువురం బాణిగ్రహణంబు సేయించితి. 277

క. అంబయు నట సాల్వునిఁ గడ,కుం బోయిన నతఁడు భీష్ముఁ గొనిపోయినదా
నిం [3]బరచుం గైకొన ధ,ర్మంబే కన్యాత్వ మెడలె ‡ మగువా నీకున్. 278

వ. ఇంక నిన్ను భార్యగా వరియింపం దగునె యనినఁ గామశరపీడిత యగుచు నక్కామిని యతని కి ట్లనియె. 279

తే. తమ్మునికిఁ గాఁగ భీష్ముఁ డుగ్రప్రవృత్తిఁ, గన్నియలఁ గొనిపోయెఁ దుగ్గాన బలిమి

1. గ. తెప్పు. 2. గనలఁ దగుతోడు నప్పుడ. 3. 'బరచున్' అనియె ప్రతులం గనుపట్టెడి.

నన్నుఁ గొనిపొమ్మె నాచేత ♯ నిన్ను వినిన, యపుడె పుత్తెంచె దూషింప ♯ ననఘుఁ డగునె.

వ. మాతండ్రి యెఱుంగక స్వయంవరాలంకారంబు నాకుం జేయించినకతంబున నింత పుట్టె భీష్ముండు నాచెలియండ్రం దనతమ్మున కిచ్చి నన్ను నీకడకుం దగ ననిచె దీన నేమిత ప్పని మఱియు ననేక ప్రకారంబులం బలికిన వినక తన్నుం జేకొనక సాళ్వుండు. 281

క. కరుణంబుగ నేడ్చు తలో,దరిఁ బోపొ మ్మిచట నింకఁ ♯ దడయకు మని మం
దిరము వెడలంగ నడిచిన, నరిగె నదియు నార్తచిత్త ♯ యై వికలగతిన్. 282

వ. చనిచని యవ్వెలంది యిట్లని వితర్కించు. 283

తే. సాళ్వునకుఁ గాని యపుడ సంసారమునకుఁ, బాసితిన యింక భీష్మునిపాలి కేల
యరుగ నాతండు మూల మీ ♯ హాని కెల్లఁ, గాన యాతని సాధింతుఁ ♯ గాక యేను.

క. గాంగేయు గెల్వ నెవ్వరి,కిం గోలఁదిమె తపము పేర్మి ♯ గెలిచెదఁ గాకం
చుం గాంత సనియె సంయమి,పుంగవు లొకకొంద యున్న ♯ పుణ్యస్థలికిన్. 285

వ. చని వారలకుం దనవృత్తాంతం బెఱింగించిన వారి దిరాజులు సేసినపని సాధుల చేతఁ జక్కంబడునే యనిన నవ్వనిత తపశ్చరణంబునకు వచ్చితి ననుటయు నీవు సుకుమారవు నీ కిది సొప్పడునె తండ్రిపాలికిం బొమ్మిదియ పరమధర్మం బని పలికిన వారి కన్నారీరత్నం బిట్లనియె. 286

క. ఎవ్వరు నెఱుఁగక యుండఁగ, నివ్వనమునఁ దపము సేఁత ♯ యిది నిర్ణయమే
నెవ్వారికడకు నే మని, యెవ్విధిఁ బో నేర్చుదాన ♯ నేటికి బంధుల్. 287

వ. అని చెప్పునవసరంబున నయ్యాశ్రమంబునకు హోత్రవాహనుం డనురాజర్షి వచ్చిన నమ్మును లభ్యాగతపూజలు సేసినయనంతరంబ యంబం గనుంగొని యి కన్నియ యెక్కడిది దీనివిషాదంబునకుం గారణం బే మని యడిగి వారివలన దానిజన్మప్రకారంబును దద్వృత్తాంతంబును విని తనకూఁతుకూఁతు రగుట యెఱింగి యయ్యంగన వినం దపస్విజనంబులకుం జెప్పి యప్పొలంతిం దనయంకతలంబున నునిచికొని వెండియు నడుగ సవిస్తరంబుగా నచ్చేడియ సెప్పిన విని శోకించి యవ్విషమప్రకారంబునకు నిస్తారంబుఁ జింతించి. 288

ఉ. నీ కిది యేటికిం దప ♯ మనింద్యచరిత్రవు నీవు నిన్ను నేఁ
జేకొని కాతు నొక్కగతిఁ ♯ జెప్పెద భార్గవరాము నాశ్రిత
శ్రీకరుఁ గాన్పు మాపదలు ♯ సెందఁగ నీఁ డతఁ డాశ్రయించినన్
శోకము దక్కు మన్న విని ♯ సుందరి [1]యల్లన యత్తపస్వితోన్. 289

ఆ. పరశురాముఁ గానఁ ♯ బడయుట యెక్కడఁ, గలుగు నాతఁ డెట్లు ♯ కరుణ సేయు
[2]ననఁ దపస్వి యిట్టు ♯ లను మహేంద్రం బను, పర్వతమునఁ జేయుఁ ♯ [3]బరమతపము.

1. క. యిట్లను నత్తపస్వి. 2. ఘ. ననినఁ దపసి యిట్టు ♦ లనియె మహేంద్ర మను, పర్వ. 3. గ. బరఁగుతపము

వ. నన్ను మన్నించుం గావున మదీయదౌహిత్రి వగుట యెఱింగిన నిన్ను రక్షించు
నందుఁ బొమ్మనుసమయంబునం బరశురామశిష్యుం డగునకృతవ్రణుం డనుముని
వచ్చి యతిథిసత్కారంబులం బూజితుం డై యున్నఁ బ్రియపూర్వకంబుగా నా
హోత్రవాహనుండు భార్గవుం డెయ్యెడ నున్నవాఁడని యడిగిన నతం డి ట్లనియె.

క. తన ప్రియసఖుఁడవు నీ వని, మునిజనులకుఁ జెప్పు చుండు ముదముగ నిన్నుం
గనుఁగొనఁగ నెల్లి యిచటికిఁ, జనుదెంచు ననేక శిష్యసంఘముతోడన్. 292

తే. అనిన విని యెల్లవారును నధికహర్ష
మెసఁగ నున్నంత మఱునాఁడ యేఁగుదెంచె
భార్గవుం డమ్మునీంద్రులు పరమభక్తి
నర్చ లిచ్చిరి హోత్రవాహనుఁడుఁ గనియె. 293

వ. కని పరశురామునిసంభావనంబును సంభాషణంబును బడసి కాశిరాజకన్యకం
జూపి యిది నాదౌహిత్రి దీనివృత్తాంతం బంతయు విను మని యమ్మానినిం గాని
పించిన నదియును. 294

చ. కనుఁగవ నశ్రుధార లొలుకం జరణానత యైన రాముఁ డి
ట్లను విను హోత్రవాహనునియట్టుల యేనును నీకు నీమనం
బునఁ గలచింత యంతయును బుచ్చెద నాకడఁ జేరి తింక నీ
వనటఁ దొలంగఁ బెట్టి గరువంబుగఁ జెప్పుము దీనిమూలమున్. 295

వ. అనిన విని యమ్మహాత్మునకు నంబ దనవృత్తాంతం బంతయు సవిస్తరంబుగాఁ జెప్పి
నీ వార్తశరణ్యుండవు నాపరిభవంబుదీర్చి నన్నురక్షింపుమనవుడు నతం డిట్లనియె.

క. పరిభవము రెండుదెఱఁగులఁ, దరుణీ తోఁచినది సాళ్వుఁ దగఁ [1]దేర్తునొ యు
ద్ధురుఁ డగుభీష్మునిఁ దేర్తునొ, కరముప్రియం బెద్ది హృదయగతముం జెపుమా.

చ. అనవుడు నింతి యి ట్లను మహాపురుషా నను సాళ్వుఁ డింకఁ గై
కొనఁ డది సాలు భీష్ముదెసఁ గోపము నామదిఁ గల్గి యుండు నా
తని వధియింపఁ బూని యిటు తాపసవృత్తికి వచ్చి యిచ్చటన్
నినుఁ గని యీ పరాభవము నీఁగఁగ నీశరణంబుఁ జొచ్చితిన్. 298

తే. అనిన నాచెప్పినట్ల గంగాత్మజుండు, సేయుఁ జేయక తక్కిన శితశరముల
నతనిఁ బడవైతు నూఱడుమబల నీకుఁ, దపము సేయంగ నేటికి దనువు డయ్యె.

—.. పరశురాముఁ డంబం దోడ్కొని భీష్మునియొద్దకు వచ్చుట. ..—

క. అని పలికి పరశురాముఁడు, సనుదెంచెను మునిజనంబు సమ్మదమునఁ దోఁ
జను దేరఁ గురుక్షేత్రంబున కుద్ధతిఁ గాశిరాజపుత్రిం గొనుచున్. 300

వ. వచ్చి సరస్వతీతీరంబున విడిసి తనరాక నా కెఱింగించిన నేను ఋత్విక్పురోహిత
ప్రభృతివిశిష్టబ్రాహ్మణసమేతంబుగాఁ బూజాద్రవ్యంబులు గొని తత్ప్రదేశంబున

1 క. గ. సూయుదునో...భీష్మునిఁ దియదునో; జ. దియునో; ..భీష్మునిఁ దియదునో.

కరిగిన నన్మహాత్ముండును మదీయభక్తివినయసంభ్రమంబులు సంప్రీతి నభినం
దించి యర్చనలు గైకొని కాశిరాజుకన్యకం జూపి నాతో ని ట్లనియె. 301

తే. బలిమి ము న్నేల తెచ్చితి వప్పడంతి మగుడఁ
ద్రోచి పుచ్చంగఁ దగున య్యనీచవృత్తి
వచ్చె [1]దీనిఁ దమ్మునికి వివాహ మింక
నైనఁ జేయుము చెఱచుట యనుచితంబు. 302

క. అనుటయు ననఘా తెలియఁగ, విను మిది నాతోడ సాళ్వవిభునకు నేఁ గూ
ర్చినదాన నతనిపాలికి, ననుపుము న న్ననినఁ గాదె యనిచితి మగుడన్. 203

తే. ఇంక నాతమ్మునికి దీని నెట్లు పెండ్లి, సేయ నేరుతు ననుడు నా చెప్పినట్లు
సేయ నైతేని నిన్ను నీ చెలులఁ జుట్టములను జంపుదు నని యె న్నమ్మునివరుండు.

వ. ఏను వినయంబు వదలక వినతుండ నగుచు వివిధవాక్యంబులం దెలుప నంతకంత
కు నతనికిఁ గోపం బగ్గలం బైన వెండియు. 305

ఆ. గురుఁడ వై సమగ్రకోదండవిద్యామహత్త్వ మిచ్చినాఁడ వలుగఁ దగునె
కారణంబు లేక యీరస మెత్తి యి, ట్లనినఁ బరశురాముఁ డాగ్రహమున.

చ. గురుఁ డని న న్నెఱుంగు దనఘుండవు నావచనంబునం దనా
దరణము సేసి [2]తెన్నియువిధంబులఁ బల్కెదు భక్తితోడ నీ
వెరవులు దక్క మీయబల వేగమ పెండిలి సేయు మంతతో
మరలు మదీయకోపశిఖ మానదు వేఱొకవేయుఁ జేసినన్. 307

వ. అనిన విని ధర్మాచరణంబున కింత పట్టి పెనంగ నగునె పరానురక్తచిత్త యగుమ
గువ నిల్లాలిం జేయువారుం గలరె యిట్టియకృత్యం బాచరించుటకంటె నీచేత నె
ట్లయినను లెస్స తొల్లి పెద్దలు సెప్పినచో ప్పవధరింపు మని యి ట్లంటి. 308

తే. గర్వియై కార్య మిట్టి దకార్య మిట్టి, దని యెఱుంగక లోకంబు సనుపథమునఁ
దిరుగ కున్మదవృత్తి వర్తించునట్టి, వాని గురు నైన దండింపవలయు నండ్రు.

క. అనుమాటకుఁ గాలానల, మునుబోలెను మండి కయ్యమున కాయిత మై
మొన [3]లేర్చి వేగ యిచటికిఁ, జను దెమ్మన భార్గవుండు సంరంభమునన్. 310

వ. పలికిన నేనును. 311

క. అలుకఁదనంబున విప్రున, కలుగంగాఁ దగదు గురుఁడు నై యున్నాఁ డం
చలయక తలఁచితిఁ గా కిటు, నిలుమీ నీరణము సేఁత నిజ మగునేనిన్. 312

క. క్షత్త్రియులఁ దొల్లి యలుకకుఁ, బాత్రము సేసి[4]తె పెనాఁడు బలియుఁడు గంగా
పుత్త్రుఁడు పుట్టమిఁ గా కిది, యీాత్రయి నిం కేల చెల్లు నెఱుఁగవె నన్నున్.

క. ఏ నొకరుండ న వచ్చెదఁ, గాని బలము దేను నీవు గలపినశస్త్రా

1. క. దీనికి దీని వివాహ. 2. క. తెన్నియు విధంబుల; గ. తెన్నియు విధంబుల 3. గ. పేర్చి
4. ఖ. తది... గా కిట, యీాత్రయి నీ కేల.

స్త్రానేకవిధవిలాసము, దాన నలయుసేన గాదె । తథ్యం బరయన్. 314

వ. అని పలికి యతనికిం బ్రణమిల్లి చనుదెంచి సత్యవతి కింతయు విన్నవించి యద్దేవి యనుమతి వడసి సర్వసన్నాహసమేతం బగురథం బెక్కి విప్రాశీర్వాదంబులు సెలంగ వెడలి వచ్చి కురుక్షేత్రంబుఁ దఱియం జనునెడ భాగీరథి భామినీరూపం బున నరుగుదెంచి తన్నాలింగించి మదీయభక్తి నభినందించి యే నాయితంబై పోవుటకుఁ గారణం బడిగి నాచేత నత్తెఱం గెఱింగినదియై నన్నుం గినిసి భార్గవుపాలికిం జని నీశిష్యుండు నిరపరాధుండు నాకొడుకున కలుగందగునే యని చెప్పి యతనియందుఁ [1]బిక్కు గానక మగుడ నేతెంచి నావలనను మెత్తంబాటు లేకున్నం జనియె నప్పుడు సిద్ధవిద్యాధరమునిగణంబులు కౌతుకంబునం గనుం గొనుచుండ నేను జమదగ్నితనయున కనతిదూరంబునం దేరు డిగి వినతుండ నై నిలిచి నీవు భూచారి వై యున్నవాఁడవు రథికుండ నైననాకు నీతోడ సమ రంబు సేయ నగునే యనినయనంతరంబ యతండు దివ్యంబు లగురథరథ్యంబులు శస్త్రాస్త్రంబులునుం గలిగి యకృతవ్రణుండు సారథిగా సమరసన్నద్ధుం డై తోఁచినం జూచి రథారోహణంబు సేసి శంఖంబు పూరించి గుణంబు సారించి నూతు నగ్గించి తనకు నమస్కరించి కడంగిన నప్పరశురామదేవుండు 315

—.. భీష్ముండు పరశురామునితో యుద్ధంబు సేయుట. ..—

క. శరవర్షము నామీఁదం, గురిసిన నే నాకసమునఁ । గుదియించితి నా
యరదంబుపొంతకును న,చ్చెరువుగ నొకబాణమైనఁ । జేరక యుండన్. 316

క. ఒక మొగి నలువదియమ్ములఁ, బ్రకటబలుం డైన పరశురాముఁడు నాయం
గకములు దాఁకఁగ నశ్వ,ప్రకరము నొ నాఁట సూతుపైఁ బడ నేసెన్. 317

క. దానికి నవ్వుచు వేగం, బే నొకభల్లంబు దొడిగి । యేసితి సాంద్ర
జ్యానాదభరితరోదసి, యైనతదీయోగ్రచాప । మఱిముఱిఁ దునియన్. 318

ఉ. ఒండొకవిల్లు వుచ్చికొని । యుజ్జ్వలరోషమహానలార్చు లొం
డొండ [2]మొగంబుపై నెగయ । నుర్వి చలింప గుణధ్వనిన్ సము
ద్దండతఁ దీవ్రమార్గణశతంబున నాయరదంబు ముంచె రా
ముండు వియచ్చరప్రకరముల్ వెఱఁ గందుచుఁ బ్రస్తుతింపఁగన్. 319

క. ఉఱక మదీయాంగంబులు, గిఱికొన వ ల్లేయుటయును । గినుక గదిరినన్
మెఱుఁ గారునారసమ్ములు, దఱచుగ నించితిఁ గడంగి । తద్గాత్రమునన్. 320

తే. ఉచ్చిపోయిన [3]యేటులనొలుకుశోణి,తమున సర్వాంగకంబులుఁ । దడిసియొప్పెఁ
జిగురుఁదఱచునఁ గెంజాయమిగిలిచెలువు,వడయు క్రొమ్మావిచాడ్పున । భార్గవుండు.

క. నెత్తురు వడిసిన మూర్ఛా,యత్తుం డై [4]సొగయుటయును । నాతనిఁ గని యు

1. 'బక్కు' అని పెక్కుప్రతులు. 2. గ. మొగంబునం గవియ. జ. మొగంబుపై నెఱయ. 3. గ. చోటుల. 4. గ. సొగియుటయును.

ద్వ్యత్తత్త్రియధర్మో,పాత్తం బగుతేజ మొల్లఁబాపై తోఁచెన్. 322

వ. అప్పుడు మనంబున నన్ను నేన గర్హించుకొనుచుండితి. 323

ఆ. అంతఁ దెలిసి రాముఁ డతికుపితాత్ముఁడై, యేఱు వాఱు తెంచునెసక మెసఁగ
నస్త్రమేయశరము లడరించె నవి సత్వరముగ నేను బ్రతిహతములు సేసి. 324

క. మరుదస్త్ర మేయ గుహ్యక,శరమున వారించె నతఁడు సరభసముగ ను
గ్రశిఖిబాణం బేసిన, గురుఁడు వరుణవిశిఖనిహతిఁ గుదియం జేసెన్. 325

క. ఇమ్మెయి నతఁడును దివ్యా,స్త్రమ్ములు నామీఁద నేయ రయమునఁ బ్రతిఘా
త మ్మొనరించితి దివిజగ,ణ మ్మంబరవీథిఁ గీర్తన మ్మొనరింపన్. 326

తే. రాముఁ డంత్యకాలానలోద్దామలీల
మండి నాయురస్స్థలి యొక్కమార్గణమున
నేసె నంతంత నున్నమునీశ్వరులును
గాశిరాజకన్యకయును గడఁగి యార్వ. 327

క. ఆనిశితాస్త్రం బెయ్యది,యో నాకుం దెలియ దది మహోగ్రత నాఁటం
గా నొచ్చి పడితి నరదము,పై నప్పుడు సూతుఁ డచటు వాపె రథంబున్. 328

తే. చేతనుఁడ నయి యేను మత్సూతుఁ గినిసి, రాముఁ డున్నెడ కప్పుడు గ్రమ్మఱంగ
రథముఁ దోలించి బాణపరంపరాని,మగ్నుఁ జేసితి నంబన్యమ్మనము దలఁక. 329

వ. ఇట్లు బహుప్రకారంబులం బోరుచుఁ బ్రొద్దు గ్రుంకినప్పుడు రణం బుపసంహ
రించుచు రేపకడ దొడంగుచుం బెనంగ నిరువదిరెండుదివసంబులు సెల్లిన మఱు
నాఁటికయ్యంబున నేనునుం గడంగి. 380

క. కడుబెట్టిదముగఁ గదియం,బడి హయములు నొవ్వ ధనువు భగ్నంబుగఁ జే
డ్పడి సారథి దెరలఁగఁ దన,యొడలు [1]సిరుఁగ నేసినను మహోద్ధతి గురుఁడున్.

క. ఒకశక్తి వైవ నఱకితి, నకుటిలముగ శక్తిదశక మడరించిన స్ర
క్కక త్రుంచితి బహుశక్తుల,నికరము వఱఁగించినం దునిమితిం బెలుచన్. 332

క. విస్మయము నొందుభార్గవు, నస్మత్కర మపుడు లాఘవారూఢముగా
నస్మితుఁ డగుచుం బటుదీ,ప్తిస్మేరాస్త్రముల నేసితిం బరవశుఁగాన్. 333

వ. ఇట్లతండు మూర్ఛిల్లిన మునిజనంబులును నంబయు నధికశోకసమాకులత్వంబు
నొంది హాహాకారంబులు సెలంగఁ బొదివి రంత. 334

ఆ. తెలిసి భార్గవుండు దృఢతీవ్రనారాచ,పంక్తి గురిసి నన్నుఁ బారవశ్య
మంది నేల కొఱగునట్లుగాఁ జేసె మ,త్సూతుమస్తకంబుఁ దునియ నేసె. 335

వ. అట్టియెడ నెనమంద్రువిప్రులు సమానవయోరూపంబుల నొప్పువారలు నన్నెత్తి
సేద దేర్చి రథంబుపయిం బెట్టి గగనగమనంబునం బోయి రంతకు మున్న మందా
కిని మున్ను నాకన్నచందంబున నొగలపయినుండి మదీయరథ్యంబులపగ్గంబులు

1. గ. చిముఁగ.

ధరియించి యున్నయది యేనునుం గనుంగొని నమస్కరించిన దీవించి చనియె
వెండియు. 336

క. సారథ్యంబును జేయుచు, ధీరత వాటించి రామ దేవునితోడం
గ్రూరాస్త్రంబులఁ జతురవిహారం బొనరించితిని సుర రావలి వొగడన్. 337

—•• భీష్మునకు వసువులు స్వప్నసాక్షాత్కారంబున మోహనాస్త్రం బిచ్చుట. ••—

వ. ఇవ్విధంబునం బోరి సూర్యాస్తమయం బగుటయు నెప్పటియట్ల చని యే
నారాత్రి యేకాంతంబున దర్భశయనంబుననుండి సురభూసురవర్గంబులం దలంచి
భక్తిం బ్రణామంబులు సేసి పరశురాముని జయింప రాదయ్యెడు దినంబులు
పెక్కులు సనియె నతని నాజి జయించుట గలుగునేని మీరు నాకుం దోఁచి
యూఱడింపవలయు నని ప్రార్థించి నిద్రించుచుండం బవలు నన్నెత్తి రథంబు
పయిం బెట్టినయెనమండ్రును బ్రభాతసమయంబునం గలలోన వచ్చి. 338

తే. నీవు నేమును నొక్కటి నీకు వెఱవ, నేల గాంగేయ రాము జయించునట్టి
శరము సుమ్మని మోహనాస్త్రంబు నాకు, నిచ్చి పోయిరి క్రమ్మఱ నెక్కడేని.

వ. ఏను మేలుకాంచి సంతోషించి తన్మంత్రస్వరూపంబును బ్రయోగోపసంహార
ప్రకారంబులును జిత్తంబున నిలిపికొనుచుఁ గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి
యొక్క సారథి నంగీకరించి యరదంబు పూన్పించి సన్నద్ధుండ నై సత్వరంబుగా
సమరంబున కరిగినం బరశురామదేవుండు. 340

క. నిన్న యఱ సచ్చి పోయితి, పున్నయఱయు నేఁడు దీర్చి యుడిపెద నీగ
ర్వోన్నతి యింకెట వోయెదు, నన్ను నెఱుఁగ వెట్టు లనుచు నాపైఁ గవిసెన్.

క. కవిసినఁ గడంగి యేనును, గవియించితి నంపవెల్లి గడుఁ గ్రూరత భా
ర్గవుఁడును మద్గాత్రంబున, వివిధాస్త్రప్రతతి నించి నెగడొందించెన్. 342

వ. ఏనుం గోపించి. 343

తే. రయము మెఱయంగ నొక్కనారసము ఫాల
దేశమునయందు నాటించి తీవ్రశక్తి
నురము నైచినఁ దూఁగాడి [1]యొఱగ నూఁది
పట్టి యకృతవ్రణుఁడు దేర్పఁ బరశురాము. 344

క. అప్పుడు దెప్పిఱి కన్నుల, నిప్పులు రాలంగ నన్ను నిశ్చలదృష్టిం
దప్పక చూచి యలఁతిన, వొప్పఁగ బ్రహ్మాస్త్ర మాతఁ డుగ్రత నేసెన్.

క. తెగ గొని బ్రహ్మాస్త్రము యేఁ, దగ నేసిన నొకటి [2]నొకటి దాకొని రెండున్
గగనం బంతయుఁ దేజస్, స్థగితముగాఁ జేసె సురలు దైత్యులు నలఁగెన్.

తే. సకలభూత[3]సంక్షోభసంజనక మైన, యట్టియెడఁ గని యిది దఱి యని తలంచి
మోహనాస్త్రంబు నంచితావాహనంబు, సేయుటయును జరాచరశ్రేణిమ్రాసె.

1. క. నొగల. 2. గ. రొకటి 3. ఖ. విక్షోభ.

348
వ. తదవసరంబున.
క. ఉడుగుడుగు మోహనాస్త్రము, విడువను మనునెలుఁగుతోడ ఽ వేగంబున న
య్యెడ కేఁగుదెంచి నారదుఁ, [1]డడపడు టించుకయు లేక ఽ యిట్లను నాతోన్.
క. గురునకు నవమానము నిష్ఠురవృత్తిం జేసె దీవు ఽ సూచితిమే యి
ప్పురుసునఁ బరుసపునడవడిఁ, గురువంశప్రవర యిట్లు ఽ గూడునె చేయన్. 350
351
వ. అని సువ్యక్తంబుగాఁ జెప్పి.
క. వీరె వసువు లాకసమున, గారవమున బుద్ధి సెప్పఁగా నీకడకుం
దా రేఁగుదెంచి రని క, న్నారంగాఁ జూపె నాకు ఽ నయ్యెనమండ్రన్. 352
వ. ఇవ్విధంబున నెప్పటివిప్రవరులు సన్నిధి సేసి నన్నుం జూచి నగుమొగంబులతో 353
నెఱుఁగనివారపోలె నిట్లనిరి.
క. నారదముని త్రైలోక్యస,మారాధ్యుం డితనిపలుకు ఽ లాగమవాక్యో
దారములు వినుము వీనిం, గ్రూరత వాటింపఁ దగదు ఽ గురువిషయమునన్.
వ. అనిన విని యేను సమ్మోహనాస్త్రం బేయుట యుడిగి బ్రహ్మాస్త్రంబు దీపింపం
జేసితి నప్పుడు జామదగ్న్యుఁడది యెల్ల నెఱింగి యోటమి యెక్కొంచుకొని
చలంబు మిగిలి యున్నం దజ్జనకుండు జమదగ్నియుఁ దదీయపితృవర్గంబును
నతనికి సన్నిధిసేసి వేఁడికొని [2]శాంతవచనంబులం దేర్చి యిట్లనిరి. 355
క. వినుము వసుమూర్తి యీతం, డనన్యసామాన్యతేజుఁ ఽ డాహవభూమిన్
మనకు జయింప వశమె భీ,ష్ముని విప్రునకగునె రోషఽమును మత్సరమున్. 356
తే. సమర ముడుగు నారాయణఽసఖుఁడు నరుఁడు
సవ్యసాచి నా నిం కొకఽజన్మ మొంది
యితని వధియించుఁ గాని తఽక్కితరజనము
లకు నసాధ్యుండు భీష్ముఁ డాఽలంబులోన. 357
వ. అనిన నతండు వోక పెనంగిన వెండియు ననేకప్రకారంబులం జెప్పి యమ్మునులు
నాకడకుం జనుదెంచి యుపశమనవాక్యంబులు పలికి జామదగ్న్యుతోడం దమ
యాడినమాటలు దేటపఱిచి యప్పుడు పొడసూపినజాహ్నవియుం దారు బహు
విధంబుల నన్ను ననునయించి భార్గవుపాలికి నమ్మహాదేవిం దోడ్కొని యరిగియుం
గ్రమ్మఱ మత్సమీపంబునకు వచ్చియు నెట్టకేలకుం జలం బుడిపిన నే మిరువుర
మును దివ్యాస్త్రంబు లుపసంహరించి సమరం బుడిగితి మట్టియెడ నయ్యెన
మండ్రు విప్రులుం జేరి నాతో నిట్లనిరి. 358
ఆ. గురుఁడు బ్రహ్మవిదుఁ డఽకుంఠితతేజుండు, పరశురాముఁ డతనిఽపాలి కీవు
భక్తిమెఱయ నేఁగిఽప్రణమిల్లి తదనుగ్ర,హంబు వడయవలయుఽననఘ యిపుడు.
వ. అని చెప్పి యతనికడకుం దారును నారదమునీశ్వరుండును జమదగ్నిప్రముఖు

1. గ. డడమడు గించుకయు. 2. జ. సాంత్వవచన,

లును భాగీరథియును జని నీశిష్యుండు దేవవ్రతుండు వానియెడ నలుగం దగునె వాఁడు దగవు మాలినపనిఁ జేయం జాలక పెనంగె నింతియ కాని విరోధి గాఁడు [1]వానిం గరుణింపు మని తెలిపి నన్నుం బిలిచినం బోయి యే నమ్మహాత్మునకు సాష్టాంగదండప్రణామంబు సేసిన నతండు దీవనతో గ్రుచ్చి యెత్తి కౌఁగిలించి కొని గాంగేయా నీశక్తికి భక్తికిం బ్రీతుండ నైతి నని సస్నేహంబుగా సంభావించి యంబ నవలోకించి నన్ను భీష్ముండు గెలిచె నావలన నయ్యెడుపని యింతియ నీవింక నీకుం జూడం బోలినగతిం బొమ్మనిన నమ్మానిని దేవా యిది యిట్టిద నీమోపి నంతయుం జేసితి నీచేతం బో కున్న నేమి సేయుదు నేను దపంబుపెంపున భీష్ముని వధించెద జన్మాంతరంబున నైననుం జలంబు సాధ్యంబుసేయుదు నటు నూఁడు మని పలికిపోయెఁ దదనంతరంబ యమ్మునిజనపితృదేవతాసమూహంబునుభృగునందను నన్ను నామంత్రణంబు సేసి యంతర్ధానంబు సేసె భార్గవుండును నన్ను వీడ్కొలిపి మున్ను దనతో వచ్చినతపోధనవర్గముం దానును మహేంద్రశైలంబునకుం జనియె నేను మగిడి యెడనెడ నుర్వీసురులయాశీర్వాదంబులు సంభావనవచనంబులుఁ బ్రస్తుతివాక్యంబులుఁ గర్ణంబుల కింపు సేయ నిట వచ్చి సత్యవతికి నమస్కారపూర్వకంబుగా నంతయు నెఱింగించిన నద్దేవి యభినందించి. 360

—.. నారదుఁడు భీష్మున కంబవృత్తాంతం బంతయుం జెప్పుట. ..—

తే. అంబవృత్తాంత మరయంగ ♦ ననుదినంబుఁ
దగినవారలఁ బుచ్చుచుఁ ♦ దలఁకు చుండు
నేను నది యాదిగాఁ జింత ♦ నేపు దక్కి
స్రుక్కి యుండియు రాజుల ♦ నుక్కు మడఁతు. 361

వ. ఒకనాఁడు పారాశర్యనారదులం గని యక్కార్యంబు భయంబు దోఁప విన్నవించిన వారలు దైవాధీనం బగుదాని మానుషంబున మానిపింప వశంబు గా దాచింత విడువు మని రందు నారదుం డక్కాశీశ్వరకన్యక తెఱంగు విను మని యి ట్లనియె. 362

సీ. ఆతన్వి యమునానదీతీరమున కేఁగి, యత్యుగ్ర మగుతప ♦ మాచరించి
యందుండి కౌశికుకనావాస మాదిగాఁ, గలుగుసిద్ధాశ్రమం ♦ బులకు నెల్లఁ
జనిచని తత్పరిదేశంబుల నిష్ఠుర, వ్రతములు సలుపంగ ♦ వచ్చి నీదు
జనని జాహ్నవి యిట్లు ♦ వనితల కతిదుష్కరము లగుబహునియమములు నీకు

తే. నడపఁ గత మేమి యనుడు నన్నాతి వలుకుఁ
దద్ద యవమానపడితి శాంతనవుచేత
నపరజన్మంబునం దైన ♦ నతనిఁ జంప
నేను జాలుటకై యిట్టిదాన నైతి. 363

[1] గ. వానిఁ.

వ. అనిన విని భాగీరథి కుటిల ప్రచార వగుట నీ వీతనువు విడిచి యేఱు అయి పాఱుంగల
దాన వింతియ కాని యొండు గా నేర వనిన నవ్వాలంది నవ్వుచు సరకుసేయక
తిరిగి తొంటికంటెను దీవ్రం బగుతపశ్చరణంబునం బ్రవర్తిల్లుచు మత్స్యదేశ
వాసిని యై యుండి యొక్కనాఁడు నిజవ్రతఫలంబులో నగంబున నంబ య
నుపేర నది యై యమ్మండలంబునం బరఁగి యున్నసగంబునను దనరూపు సెడ
కుండవహించికొని జాహ్నవీప్రభావంబు నాత్మీయప్రభావంబున గెలిచి వెండియు.

క. పుణ్యాశ్రమదేశముల న, గణ్యం బగుతపము సేయఁగా రుద్రుఁడు కా
రుణ్యము వాత్సల్యము దా, క్షిణ్యము మెఱయంగ నింతికిం బొడసూపెన్. 365

క. మును లచ్చెరు వంది కనుం, గొన శంభుఁడు నిల్చి వరముఁ గోరు మనుడు భీ
ష్మని నాకుఁ జంపఁగా దొర, కొనునట్లుగ నొసఁగు మని మెఱఁగోమలి యెలమిన్.

వ. అనవుడు నద్దేవుఁ డట్ల కాక యని యనుగ్రహించిన నంబ యెత్తెఱంగున నది
యయ్యెడు నని యడిగిన. 367

సీ. ఈమేను విడిచి నీ వేఁగినయప్పుడు, ద్రుపదభూవిభునకుఁ దొల్త పుత్త్రి
వై పుట్టి పిదపఁ బుత్త్రాకృతిఁ గాంచి శి, ఖండినామమున నుద్దండబాహు
బలమునఁ గోదండపాండిత్యమును బటు, శౌర్యంబు నొప్పఁ బ్రశస్తి కెక్కి
యసిఁ జంపఁగలదాన వాతని నా మాట, దప్పదు దూఱడు మనిన చెప్పి హరుఁడు

తే. సని మెనాప్రొద్దు సమిధలుసాలఁ గూడ, వైచియనలంబుగూర్చియవ్వనిత క్రోధ
దీప్తమూర్తియై భీష్మువధించుదాన, ననుచు సొదసొచ్చె మునులకునద్భుతముగ.

వ. అట్టియెడ ద్రుపదుం డనపత్య యగుతనమహిషివిషాదంబు దీర్పం దివురుటను
గాంగేయుతోడిరోషంబునను శివుని నుద్దేశించి తపంబుసేసిన నద్దేవుండు ప్రత్య
క్షం బయి వరంబు వేఁడు మనిన భీష్ము వధియించునట్టివాని నొక్కపుత్త్రుని
నొసంగ వలయు ననుడు. 369

తే. కూఁతురై పుట్టి పదపడిఁ కొడుకుఁదనము, గాంచి భీష్ముని నాజిరంగమునఁ జంపు
నట్టియుజ్జ్వలాపత్యంబు పుట్టు నీకుఁ, దప్ప దిది యని రుద్రుండు సెప్పి చనియె.

వ. ద్రుపదుండును బ్రీతుం డయి నిజ ప్రియకు నవ్విధం బెఱింగించెఁ దదనంతరంబ
కాశీశ్వరకన్యాచైతన్యం బుదరంబు ప్రవేశించిన. 371

క. పాంచాలరాజభార్య స, మంచితగర్భంబు దాల్చి మఱువడఁ గూఁతుం
గాంచి నిజపతియుఁ దానును, వంచనఁ గొడు కనిరి యెల్లవారును వినఁగన్.

వ. ఇట్లు పుట్టినబిడ్డకుఁ బుత్త్రప్రకారంబున జాతకర్మాదికృత్యంబులు నిర్వర్తించి శిఖం
డి యనుపేరు వెట్టి[1] యతిప్రచ్ఛన్నంబుగాఁ బెనిచి రహస్యంబు తెలియం గాకన్ని
యకుం జెప్పి యక్షరశిక్షాదు లాచరించి ద్రోణాచార్యుకడ శస్త్రాస్త్రపరిశ్రమంబు
సేయించుచుండ జవ్వనంబు[2] చొరవసం దతి యగుటయు నమ్మగువం జూచివగచి

1. క. యతిసుత్నంబుగా. 2. క. చేరువతుం.

తల్లిదండ్రులు దమలో విచారించి వేగంబ వివాహంబు సేయవలయుఁ బరమేశ్వరు వరంబుకొఱంత దననెఱసినప్పుడ నెఱయుంగాక యని నిశ్చయించి దశార్ణ దేశాధీశుం డగు హేమవర్మ యనురాజకన్యకం దగినతెఱంగునఁ బాణిగ్రహణంబు సేయించి తెచ్చి యున్నంత. 373

ఆ. అక్కుమారి చతుర యగుట శిఖండివ, ర్తనమునెడఁ బ్రమాదమున నెఱింగి
యుగ్గడింప నొల్ల కూరక యెఱుఁగని, యదియుపోలె నుండె నాత్మనొచ్చి.

వ. ఇట్లు దశార్ణవిభుపుత్త్రి యెఱింగి శిఖండి పురుషుండు గామి దనదాసికిం జెప్పిన నదియు నప్పఁ డన్నరనాథున కెఱింగించి పుచ్చిన నతండు విషాదరోషంబుల నొంది దూతం బుత్తెంచిన వాఁడు వచ్చి పాంచాలపతిం గాంచి యిట్లనియె. 375

చ. కొడుకని తెచ్చి యిట్లగునె కూఁతు వివాహము సేయ దీన నీ
పడసినలాభ మేమి నగుబా టగు నింతియ కాక యెల్ల నే
ర్పడ నెఱుఁగంగ వచ్చితి నరాతిభయంకరు హేమవర్మ నా
గడమున గాసిచేసితి మగంటిమి నీదెస నైనఁ జూపుమా. 376

ఆ. అనిన నగుచు వానికను ద్రుపదుం డివి, యేటిమాట లిట్టు లేల చేయ
వచ్చు నింతవెట్టివారును గలరె యి, త్తెఱఁగు వొసఁగ కునికి యెఱుఁగరాదె.

వ. అని వెండియు నేర్పునం దీర్పుమాట లనేకంబు లాడి నిక్కంబు బరయం జూచిన వానికిం జొరవ యీక త్రోపుసేసి వీడ్కొలిపి పుచ్చినం బోయి వాఁడును నిజనాథున కవ్విధంబు విన్నవించిన. 378

క. కోపోద్రేకంబున నతఁ, డాపాంచాలపతిమీఁద నతులితసైన్యా
టోపమున వచ్చి పురిపరి, ఖాపరిసరతలముచుట్టుఁ గైకొని విడిసెన్. 379

వ. ఇట్లు విడిసిన. 380

ఆ. పట్టు వడ్డముచ్చుపగిదిఁ బాంచాలభూ, నాయకుండు దనకు నానచేటు
రాక కుమ్మలించి యేకాంతమునఁ బత్ని, యొక్కతియును గొల్వ నూరకుండె.

వ. తదీయదండనాథులు సమరోత్సాహంబునం బ్రవర్తిల్లి రంత సూర్యాస్తమయ సమయం బగుటయు రెండువీళ్లును భండనంబుతోడి వేడుకం జేసి వేగుటయ వేచి యుండె. 382

క. అప్పుడు శిఖండి మరణము, దప్పఁగ నడి కొండు ప్రతివిధానము సేయం
జొప్పడమిఁ దలఁచి యొరులకుఁ, జెప్పక వెస నరిగెఁ బురముచెంతయడవికిన్.

— శిఖండి యక్షునివలనఁ బురుషత్వంబు నొందినవృత్తాంతము —

వ. అవ్విపినంబు స్థూలకర్ణుం డనునొక్కయక్షునికి నివాసం బై యునికిం జేసి నిర్జనం బై యుండు శిఖండియు నత్తెఱం గెఱుంగుం గావున నతని నుద్దేశించి యందుఁ జొచ్చి తత్ప్రదేశంబున మహనీయసుందరం బగుతన్మందిరంబున కరిగి యచ్చటఁ బ్రాణవియోగం బగువిధం బాచరింపం బూనిన. 384

ఉ. యక్షుఁ డెఱింగి వచ్చి యిటు ✽ లాఱడి చావఁగ నేల చెప్పు మ
బ్జాక్షి భవన్మనోరుజకు ✽ నౌషధ మే నొనరింతు నన్న ఘా
లాక్షుఁడు దక్క నొడ్లకును ✽ నాపని సేయఁగ రాదు నాదుచి
త్తక్షతి పుంస్త్వ మేను దగఁ ✽ దాల్చక మానదు గుహ్యకోత్తమా. 385

క. అని తనవృత్తాంతం బా,తని కెఱిఁగించుటయు నతఁడుఁ ✽ దన దగుచిత్తం
బునఁ గరుణ పుట్టి యెంతటి,పని యిది యే నిత్తు సమయ✽పరిపాలనతోన్. 386

క. నాపురుషత్వముఁ గైకొని, వే పోయి దశార్ణపతికి ✽ వెలయించిన మీ
యాపదలు దొలఁగి చనఁ బాడ,నూపుము పదినాళ్లయంత✽నూనృత మొప్పన్.

క. అం తవ్వునంతకు నీ దగు,కాంతారూపంబు నేను ✽ గైకొనియెద ని
శ్చింతమున మగుడఁ జను మని,యింతికిఁ బురుషత్వ మిచ్చె ✽ నెంతయువేడ్కన్.

తే. ఇచ్చి తాను భామాకృతి ✽ నెలమిఁ దాల్చి
వీడుకొల్ప శిఖండియు ✽ వీటి కేఁగు
దెంచి నిజమందిరంబు సొ✽త్తెంచి తల్లి
దండ్రులకు మ్రొక్కి నిలిచి ము✽దం బెలర్ప. 389

క. తన తెఱఁ గంతయు నెఱిఁగిం,చిన నద్భుతహర్షమగ్న✽చేతనులై త
జ్జననీజనకులు బహువిధ,వినుతులఁ గొనియాడి రంత ✽ వేకువ యయ్యెన్. 390

వ. తదనంతరంబ సూర్యోదయం బగుటయుఁ గాలోచితకరణీయంబులు నిర్వర్తించి పాంచాలవిభుండు సంబంధితో వలయుమాట లాడం దగువారలం బనిచి రావించి సంభ్రమంబు లేక వేగిరపడక నాగరిక ప్రకారంబున శిఖండిపురుషత్వంబు దేటపఱిచి యతనిమాట గీడ్పఱిచి సపరివారంబుగా నద్దశార్ణపతికి విందువెట్టి [1]కట్నం బు లిచ్చి యతనియనునయాలాపంబులు గైకొని యనిచిపుచ్చిన నతండు దన్నుం దాన నిందించుకొనుచు నిజపురంబునకుం బోయె నట్టియెడ నయ్యక్షవరుమందిరంబుచక్కటికిం గ్రీడార్థంబు కిన్నరవిభుఁడు విమానారూఢుం డయి చని దాని యొప్పు గనుంగొని యగ్గించుచు నిల్చి యొక్కింతసేపునకుం జుట్లనున్న గుహ్యకులతో ని ట్లనియె. 391

క. మన మిచట నిలిచి యుండఁగ, మనమున శంకింప కిట్లు ✽ మసలినవాఁ డీ
తనిగర్వ మేల యిక్కడఁ, [2]జను దేరఁగ నిచ్చు నెట్లు ✽ సైఁపఁగ వచ్చున్. 392

వ. అని పలికి యలుక [3]మొగంబున ముడివడ నున్నంతఁ గిన్నరు లాగుహ్యకు నరసి తద్వృత్తాంతం బంతయు నెఱిఁగించి దేవా సిగ్గుపెంపున రా నేర కున్నవాఁ డని విన్నవించిన. 393

ఆ. అయిన నేమి పిలువుఁ ✽ డని పిలిపించిన, వచ్చి మ్రొక్కుటయును ✽ వనిత యైన

1. క. కట్ట నిచ్చి. 2. జ. జను దెంక నిలుచు టట్లు. 3. గ. మనంబున.

యతనిఁ జూచి యింక ‡ [1]నవుదాని కిట్టుల, యుండుగాక యని విభుండు పలికె.

స్థూలకర్ణునకుఁ గుబేరునివలన స్త్రీత్వము గలుగుట

వ. స్థూలకర్ణుండును దలరి దండప్రణామంబు సేసి యుండె నప్పుడు గొలిచియున్న దొరలు ధనదునకుం గృప వుట్ట నల్లన తెలిపిన నట్లేని వీఁడు శిఖండి యాయువు గలంతకాలంబును గాంతాకృతివై యుండి పదంపడి నిజరూపంబు దాల్చుంగాక యని యనుగ్రహించి యరిగిన. 395

తే. గుహ్యకుండు విషాదంబు ‡ గూరియుండ
నచ్చటికిఁ గొన్నిదినముల ‡ కరుగుదెంచెఁ
దల్లిదండ్రుల కెఱిఁగించి ‡ తగవు మెఱయ
సమయనిష్ఠ వాటించి పాంచాలసుతుఁడు. 396

క. వచ్చినఁ గనుఁగొని నీదెసఁ, బొచ్చెము లేదిట్ల మగిడి ‡ పొమ్మిది విధి నీ
కిచ్చినరూ పని గుహ్యకుఁ, డచ్చుపడం బలికి యెల్ల ‡ నతనికిఁ జెప్పెన్. 397

వ. చెప్పి వీడుకొలిపిన శిఖండి యత్యంత ప్రమోదంబునం దండ్రికడకు వచ్చి యత్తెఱం గెఱింగించిన నాతండు ప్రీతుం డయి దేవగురుద్విజపూజనంబు లాచరించి ద్రోణాచార్యుపాల సవిశేషంబుగా శిష్యభావంబు ప్రతిష్ఠించె. 398

క. అని చెప్పి నారదుఁడు దా,నును సత్యవతీసుతుండు ‡ నుం దమయిచ్చం
జనిరి శిఖండిచరిత్రము, జనకర్ణపరంపరం బ్రశస్తం బయ్యెన్. 399

వ. ఇవ్విధంబున గాశీపతికన్యక సిద్ధమూర్తి యయి నెగడె నేను నంగనల నంగనాపూర్వుల నంగనాభిధానుల నంగనాకారులను వధియింప కుండ వ్రతంబు పూనినవాఁడం గావున నంగనాపూర్వుం డగు శిఖండి నాకు భండనంబునం గోదండపాండిత్యంబు మెఱసినను జంపను నొంపనుఁ గడంగితినయేని నింతకంటెను దుర్యశంబు గలదె యెట్లయిన నగుదుం గాని భగ్నవ్రతుండ నగుట కోర్వ నిది నా తెఱంగు. 400

క. అని చెప్పిన దేవవ్రతు,వినుతవచనములు విభుండు ‡ విని తనచిత్తం
బున నొక్కింత వగచి యీ,తనికి మగతనంబు పూన్కి ‡ దగు నని పలికెన్.

వ. తదనంతరంబ కొలువునం గలయ సమరవిషయంబు లయిన సల్లాపంబులు సెల్లుచుండఁ గొండొకసేపు వినుచుండి సుయోధనుండు సురనదీసూనున కిట్లనియె.

ఆ. పాండవులకుఁ గలుగు ‡ బలము లన్నియు సమ,యింప నీకు దినము ‡ లెన్నివట్టు
గురుఁడుఁ గృపుఁడు గురునికొడుకుఁ గర్ణుండు నెం,తెంతమానమున వధింతు రనఘ. 404

వ. అనిన విని గాంగేయుం డతని కిట్లనియె.

క. అనిఁ బాండవసేనలఁ జం,పను జెఱుపను నేము చాలు ‡ భంగుల నీ కి
ట్లనుమానము వాయఁగ నను, గన తగుఁ గను లెస్సవిందు ‡ గాక నరేంద్రా. 405

1. గ. నవుఁ గదా యిది యిట్ల.

వ. ఏను నాచాలెడుకొలంది సెప్పెదఁ దక్కటివారుఁ దమతమచాలుటలు దార చెప్పెద రది యెల్లను పిదప విందు గాని మున్న నీ కొక్కబాస యిచ్చెద నాకర్ణింపుము. 406

క. [1]మీఁటు గలరాజరథికుల, నాఁటికి వేవుర వధింతు । నరుశరములు నో
నాఁటి పడ నైచునంతకు, వేఁటాడెదఁ బ్రతిబలంబు । వీరుల నెల్లన్. 407

వ. అట్లుగా నాకార్యంబు సేయుదివసంబులలోన. 408

క. [2]పదివేలఁ జంపఁగా నో,పుదు నే ననునిత్తికోలు । పుట్టినయది నీ
పదునొకఁడక్షౌహిణులను, జదురున నడపింతు నెదిరిసైన్యము గలఁతున్. 409

వ. అని పలికి వెండియు, 410

క. నీ వడిగినపని యేర్పడఁ,గా, విను మే నొక్కనెలఁ దీ । గం జేయుదు నా
నావిధదివ్యాస్త్రంబుల,లావున నప్పాండవులబలంబుల నెల్లన్. 411

వ. అనవుడు గురుకృపాశ్వత్థామకర్ణులం గనుంగొని గాంధారీనందనుండు మీమీ చందంబు లెట్లనిన నాచార్యుండు మందస్మితాననుం డగుచు నిట్లనియె. 412

తే. ఏను ముదిసినవాఁడ మహీశ యెట్టు, లయిన నోపినభంగి నీకయినఁగుఱ్ఱాలి
సాలినన్నిదినంబులఁ । జాల వచ్చు, నబ్బలంబుల నని సమయంగఁ జేయ. 413

క. అనినఁ గృపాచార్యుం డీ,యినుమడిదివసములఁ దీర్ప । నే నోపుదు నా
విని గురుతసూభవుఁడు పది,దినములఁ గడ తేర్తు ననియె । ధీరవిచారా. 414

వ. అందఱపలుకు లాకర్ణించి కర్ణుండు. 415

క. నానాస్త్రశస్త్రచయబడ,బానలముం గవియఁ జేసి । యత్యుగ్రత నే
నేనాళ్ళన యప్పాండవ, సేనాసాగరము నివురఁ । జేయుదు నధిపా. 416

వ. అని ప్రతినసేసినఁ గలకల నవ్వి గాంగేయుండు. 417

చ. పలికిన నేమి యన్నియును । బల్క నగుఁ మనరాజునొద్ద మా
ర్పలికెడువారు లేరు విను । పాండవమధ్యముగాండివంబుదీ
ప్తుల మిఱుమిట్లు గొన్నకను । దోయి గుణధ్వని ప్రయ్యలైనవీ
నులు నయినన్ బలే పలుకు । నూల్కొన [4]కుండుదు సూతనందనా. 418

వ. అనియె నివ్విధంబున నీకొడుకుకడం బుట్టినవిశేషంబులు ధర్మతనయుండు చారుల వలన విని తమ్ముల రాఁ బనిచి వారలతో నిట్లనియె. 419

సీ. మనచారు లిప్పుడు । సనుదెంచి రావీట, నుండి దుర్బుద్ధి సుయోధనుండు
గొలువున గాంగేయ । కుంభసంభవకృపా,శ్వత్థామకర్ణుల । వలను సూచి
యనిఁ బాండవులబల । మంతయు నెమయింపఁ, జాలుదు రెంతేసి । కాలమాన
మున నన్న భీష్ముండు । పదన కొక్కనెల వట్టు, నని యాడె ద్రోణుండు । నట్లపలికెఁ

1. క. నీటుగల; గ. మేటు లగు 2. జ. పదివేవురఁ జంపఁగ నో. 3. క. గ.నింక. 4. క. కుండుట,

ఆ. గృపుఁడు రెట్టిసేపుఁ గృపికొడు కోపుఁడు, బదిదినముల ననిమొ బాహువీర్య
ఘనుఁడు గాన సూతతనయుఁ డేనాళ్లన, దీర్ప నేర్తు నని ప్రతిజ్ఞ సేసె. 420

వ. అని చెప్పి యర్జునుం గనుంగొని వారు దమతమ యోపినచందంబులు సెప్పిరి. నీచే
తంగారవబలంబు లెంత [1]దడవునకుం దెగు నాకుం జెప్పు మనిన నతం డిట్లనియె.

తే. వార లంతకుఁ జాలనివారె నీబ,లముల సమయింపఁ జాలెదు పలావు వెరవుఁ
గలర కాక యారాజుతోఁ బలికి శౌన, దప్ప వచ్చునె వారికి ధరణినాథ. 422

వ. అని దరహాసోల్లాసభాసితవదనుం డై. 423

మ. అనుమానం బది యేల నీమది మదీయస్ఫారబాహాబలం
బు నిరూపింపఁ దలంచితేని విను మీయవ్యుం జేవయుం జూపి కృ
ష్ణునితోఁ డాపటునఁ బేర్చి యేఁ గడఁగినం జూర్ణంబు గావింతు నొ
[2]క్కొనిమేషంబున దేవదానవులతోఁ గూడం ద్రిలోకంబునున్. 424

వ. అది యె ట్లంటేనిఁ గృత్రిమకిరాతుం [3]డైన పశుపతి మెచ్చి జగత్సంహారసమయం
బునం దాను బ్రయోగించునట్టిపాశుపతమహాస్త్రంబు నా కిచ్చె నది నాయందు
సన్నిహితం బయి యున్నయది గావున శత్రునిరాసం బనాయాసం బై యుండు
నప్పాశుపతంబుమహనీయప్రభావంబు భీష్ముం డున్నరూ పెఱుంగఁడు ద్రోణకృ
పాశ్వత్థామలు నెఱుంగరు కర్ణున కెఱుంగ నెంతద వ్యాప్తిఘోరసాధనంబున సమ
స్తంబును సమయించుట యుక్తంబు గాదు తక్కినయాయుధంబులం బోరి వై
రులం బరిమార్చినం బౌరుషంబు దీపించు నని తలంచెద నప్పటికి వలయువిధం
బయ్యెడు నది య ట్లుండె నీవా రక్కడివారికిం దక్కువవారె భీమసేనుండు గవ
లభిమన్యుండు ద్రౌపదేయులు సాత్యకి విరాట్ద్రుపదులు ధృష్టద్యుమ్నుండు
శిఖండి యుత్తమౌజుండు యుధామన్యుండు ఘటోత్కచుండు [3]జెట్టానజె ట్లున్న
వారు మఱియు ననేకులు వీరలయట్టివార యందఱం జెప్ప నేల యేనుంగువోలె
నీలావు నీ వెఱుంగవు దివిజులకు నజేయుండవు నీయొక్కనికిఁ ద్రిభువనంబు
నెదురె నీవు నిక్కం బలుగవు గాక నీ వలిగిన నెవ్వ రె ట్లయ్యెదరో యటు
సూడుము నీసైన్యంబుల నెవ్వరికి నేమి సేయ వచ్చు మనకు విజయానందంబు
సులభంబ యని పలికె నని సంజయుండు ధృతరాష్ట్రున కెఱింగించె నని వైశం
పాయనుండు జనమేజయునకుం జెప్పుటయు. 425

చ. కమలభవాదిదైవతముఖస్ఫుటనిర్గళితప్రశస్తవా
గమృతరసప్రసారకలితాంచితసేకవిధిప్రకర్షసం
గమ[4]సముదీరితోల్లసనకందళితప్రహసద్దయాలతా
సుమహదుపాశ్రయప్రమదశోభితవిశ్వజగన్మధువ్రతా. 426

1. క. వడికిం. 2. ఆ. క్కొనిమేష...ంగా స్థితిలో. 3. ఆ. జగజెట్లు. 4. గ, విశతోల్లసన్న
[illegible] గ. ముదితోల్లసన్నయన.

క. సమయబహుళ్వారణ్య,భ్రమణపరిశ్రామ్యదంతరంగనితాంతో
[1] త్తమసరళిమార్గదర్శన, సమర్థపుణ్యాభిధానసకృదుచ్చరణా. 427

మాలిని. అవగమితరహస్యాష్టాంగసమ్యక్ప్రికారో
త్సవగురుకరుణావిస్తారగాథ ప్రశాంతి.
ప్రవణహృదయపద్మోద్యాసివిజ్ఞానసారా
వ్యవహితపరమానందానుభూత్యేకరూపా. 428

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున నుద్యోగపర్వంబునందు సర్వంబును చతుర్థాశ్వాసము. 249

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతమునందలి
యుద్యోగపర్వము సమాప్తము.
ఆదిపంచకము
సంపూర్ణము.

1. గ. త్తమసరమార్గదర్శన.